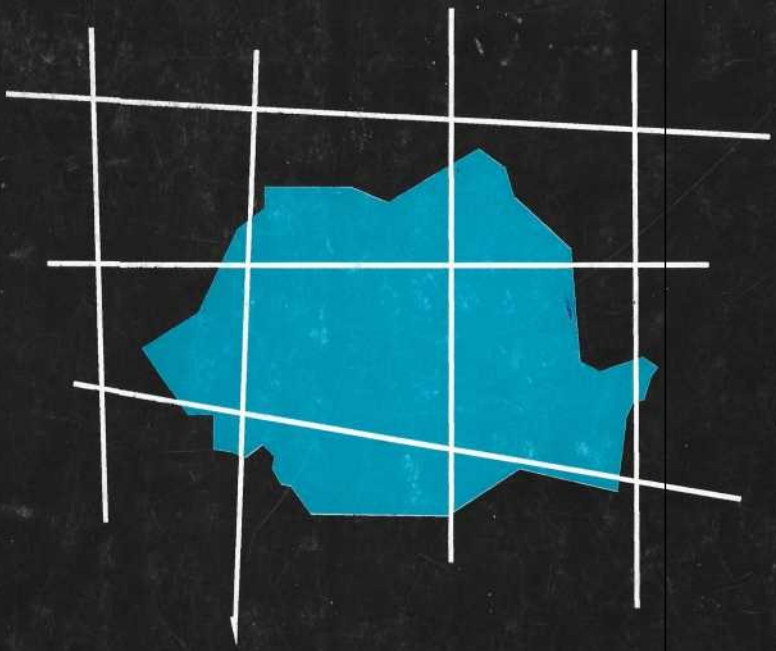
Biblioteca Sighet

Reuben H. Markham

România sub jugul sovietic

Fundația Academia Civică

FUNDATIA

Versiunea românească a fost realizată după originalul cărţii:

REUBEN H. MARKHAM
RUMANIA UNDER THE SOVIETIC YOKE
MEADOR PUBLISHING COMPANY
PUBLISHERS, BOSTON, 1949
REUBEN H. MARKHAM

ROMÂNIA SUB JÜGUL SOVIETIC

în româneşte de GEORGE ACHIM

FUNDAŢIA

FUNDAŢIA ACADEMIA CIVICĂ
1996

BIBLIOTECA SIGHET
2

Editor Romulus Rusan

Coperta: Matei Câlţia

Această carte a fost publicată cu sprijinul
Fundaţiei Hanns Seidel
şi al
Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă

Descriere CIP a Bibliotecii Naţionale
MARKHAM, REUBEN H.
România sub jugul sovietic / Reuben H. Markham;
Bucureşti: Fundaţia Academia Civică, 1996
460 p.; 20 cm. – (Biblioteca Sighet 2) ■
Tit. orig. (engl.): Rumania under the Soviet Yoke
ISBN: 973-97877-1-1
1. România
94 (498:47) „1944/1949”

Lui Iuliu Maniu,
unul dintre cei mai nobili
lideri democratici ai
generaţiei sale

Lui Iuliu Maniu, unul dintre cei mai nobili lideri democratici ai generaţiei sale

SUMARUL

Partidele politice – în slujba poporului?.....9
Fascismul se dezlănţuie în România.....27
Stalin şi Hitler se reped asupra României 42
Jefuitorii se bat pentru pradă.....56
România intră în război .....
.....68
Iuliu Maniu aduce servicii Aliaţilor.....81
Regele Mihai îi alungă pe naziști 95
Comuniştii se pregătesc să pună mâna pe putere 110
Stalin îşi instaurează un guvern în România 123
Patru comuniști conduc România – şi cum o mai conduc! .. 142
Democraţiile occidentale abandonează.....România 162
Comuniştii îşi terorizează rivalii 178
Soldaţii ruşi intervin cu armele.....200
Aservirea sindicatelor..... 219
Distrugerea Partidului Socialist.....:
.....235
înrobirea ţărănimii 251
Comuniştii distrug Partidul Naţional Ţărănesc ...272
Comuniştii acaparează armata.....290
Pervertirea justiţiei 308
încătuşarea gândirii (presă, radio, şcoli,.....biserică) 326
Confiscarea proprietăţii.....353
Rusia devastează şi jefuieşte.....371
încătuşarea României 388
Transilvania în fierbere.....401
Rusia pune stăpânire pe Dunăre 427

O nouă constituţie.....439
întunericul se preface în beznă – ultima seară a anului 1948 . 453
Nota editorului.....456

Partidele politice – în slujba poporului?

Uniunea Sovietică şi comuniştii români au folosit toate mijloacele de propagandă pentru a zugrăvi formaţiunile politice româneşti, existente înainte de lovitura de forţă comunistă de la 6 martie 1945, ca fiind corupte, opresive sau fasciste. Nu numai că ei au compromis, printr-o avalanşă de slogane, „partidele istorice”, dar, în momentul de faţă, le-au înlăturat complet din viaţa politică pe motiv că ar fi „duşmani ai poporului”. Ne întrebăm, însă, dacă s-au arătat vreodată aceste partide mai „duşmane” poporului decât Partidul Republican sau Partidul Democrat în Statele Unite?

La începutul celui de-al doilea război mondial, România avea acelaşi tip de partide sau de vestigii ale unor partide politice care se întâlnea în majoritatea celorlalte ţări. Ele reprezentau diferite categorii sociale, interese economice, tradiţii istorice ori corespundeau unor tendinţe autoritare ce-şi făceau loc atunci în ţară, ca de altfel în întreaga Europă. Erau formaţiuni politice ivite în chip natural din sânul poporului. Unele aveau o activitate predominant pozitivă; altele, predominant negativă, iar cele mai multe dintre ele se înfăţişau cu o activitate parţial pozitivă, parţial negativă, aşa cum se înfăţişează şi poporul român în ansamblul său, aşa cum se întâmplă, de altfel, cu toate popoarele.

Majoritatea partidelor au fost instrumentele de largă audienţă, prin care naţiunea a ajuns să

înfăptuiască reformele dorite. Unii lideri sau unele grupuri din interior s-au folosit uneori de ele pentru a câştiga sau a păstra anumite privilegii – aşa cum se întâmplă peste tot în lume. Dar cele mai multe partide politice româneşti nu au fost simple afaceri personale, ele nu au fost în general create sau folosite pentru a satisface pofta de mărire a vreunui lider. Mişcările politice româneşti erau mai de substanţă, mai puternice şi cu substraturi mai adânci, decât orice familie sau clan de familii şi ar fi o dovadă de

superficialitate să le respingem pur şi simplu, ca fiind instrumente de menţinere a puterii şi a privilegiilor, ori ca procedee de îmbogăţire a unor învârtiţi. Ele au abuzat poate, de poziţia lor, aşa cum au abuzat partidele din cele mai multe ţări. Dar au ajutat la mersul înainte al naţiunii lor. Analişti politici cu experienţă opinează că, deşi, cam peste tot, activitatea partidelor politice este percepută predominant negativ, absenţa lor reprezintă un rău cu mult mai mare. De regulă, majoritatea partidelor sunt la fel de bune sau la fel de rele ca şi majoritatea poporului căruia îi aparţin.

Cum se poate presupune, ţinând seama de lunga şi crâncena luptă de eliberare purtată de români, cele mai multe dintre partidele lor au fost naţionaliste; cuvântul *naţional* făcea parte din denumirile mai multor partide. Totuşi, conducătorii politici şi simpatizanţii lor nu şi-au limitat activitatea la a scanda, pur şi simplu, „Trăiască România". Ei au promovat programe sociale, economice şi politice, asemănătoare cu cele ale partidelor din Statele Unite. în fond, eşichierul politic românesc corespundea destul de fidel celui american, deşi colaborarea între partide era, într-o oarecare măsură, mai puţin stabilă în România decât în SUA. Deşi „marele partid istoric" al României, anume Partidul Naţional Liberal, ar fi putut fi cu greu apropiat de Partidul Republican, principalul său rival, Partidul Naţional Ţărănesc, nu era foarte diferit de Partidul Democrat.

Ca şi Partidul Republican care a fost, la început, o organizaţie foarte progresistă, înlocuind un partid politic cu vederi destul de conservatoare, tot aşa liberalii români au intrat în scenă aproape ca nişte revoluţionari, dobândind sprijin prin susţinerea unor campanii împotriva bătrânilor latifundiari din Partidul

Conservator. Astăzi, deşi naţional-liberalii sunt blamaţi de către marxişti ca fiind chintesenţa reacţionarismului ori chiar a fascismului, ei au un trecut cu adevărat istoric, fiind un factor important în distrugerea reminiscenţelor feudale şi subminarea tradiţiilor vechi, aristocratice. în România, prăpastia dintre boieri sau proprietarii de tip feudal pe de o parte, şi ţăranii, care reprezentau baza naţiunii române, pe de altă parte, fusese mai adâncă decât în orice ţară din Balcani, cu excepţia

Ungariei.

Am întâlnit în România persoane bine situate care vorbeau despre ţărani ca şi cum aceştia ar fi fost o categorie umană inferioară. O atare perspectivă nu există în Bulgaria, Serbia sau Grecia. Această atitudine arogantă se datora faptului că aristocraţia deţinea cea mai mare parte a bogăţiei ţării, în timp ce ţărănimea le asigura cea mai mare parte a forţei de muncă. Era o relicvă a şerbiei, identică cu situaţia altor câtorva vecini ai României: ruşi, polonezi sau unguri. Partidul Naţional Liberal este responsabil în mare măsură de limitarea puterii vechii boierimi, ca şi de micşorarea netei diferenţe între omul care trudeşte pentru a-şi câştiga traiul şi acela care huzureşte în lux.

Liberalii au fost cei care au introdus sufragiul universal în cazul bărbaţilor, au deschis un mare număr de şcoli, au instituit învăţământul elementar gratuit şi obligatoriu, au militat pentru o largă reformă agrară, au creat o industrie, s-au străduit să asigure ridicarea oraşelor româneşti, au revigorat comerţul şi au creat o burghezie românească. Au deschis toate porţile de acces, de la cea mai de jos poziţie într-un sat, până la cel mai înalt post dintr-un mare oraş. Bineînţeles, nu mulţi oameni săraci au putut străbate până la capăt această cale, dar unii au reuşit, şi acest fapt a pus capăt dominaţiei aristocraţiei. O parte însemnată dintre oamenii proemi- nenţi ai României, din timpul erei liberale, proveneau din rândurile ţăranilor şi în multe familii româneşti de bună condiţie puteai observa fotografii cu bunicul sau bunica îmbrăcaţi în straiele de la ţară. Era o mare diferenţă între această nouă stare de lucruri, creată de burghezia liberală, şi cea statornicită de vechea boierime conservatoare.

Aceasta nu înseamnă că liberalii i-au condus pe destul de primitivii români, dintre care patru cincimi erau ţărani, tocmai pe tărâmul atractiv al ideii de guvernare a poporului de către popor şi pentru popor. în fapt, Partidul Liberal era puternic influenţat de către o singură familie, cea a Brătienilor, care uneori a exercitat o oneroasă dictatură asupra ţării, organizând câteva alegeri frauduloase şi, în câteva situaţii, a menţinut legea marţială şi pe timp de pace. Partidul

a luat măsuri represive împotriva comunismului, a interzis agitat iile radicale printre muncitori şi, uneori, a intervenit chiar pentru a intimida pe promotorii libertăţilor civice. Nimic n-ar fi mai uşor decât să scoţi în evidenţă defectele Partidului Liberal ori să întinezi figurile liderilor săi, alăturându-le etichete înjositoare. Ar putea fi făcuţi răspunzători pentru cazuri flagrante de antisemitism sau pentru persecuţii, adesea şocante, împotriva reformatorilor. Liderul liberal cu cea mai mare responsabilitate pentru aceste abuzuri a fost Gheorghe Tătărăscu, care a devenit Ministrul Afacerilor Externe în guvernul impus de Rusia pentru a sprijini „masele muncitoare”

Totuşi, dacă treci în revistă ultimii cincizeci de ani din istoria României, îţi dai seama că liberalii au fost cei care au înfăptuit reforme structurale, de importanţă fundamentala pentru ţară, iar libertăţile pe care ei le-au asigurat, chiar dacă limitate uneori, pot apărea ca o utopie, în comparaţie cu condiţiile de astăzi. Răul cel mai mare pe care liberalii l-au putut vreodată face pare o bagatelă în comparaţie cu relele prezentului când, în timp ce toate înfăptuirile lor sunt distruse, în ultimii patru ani nu s-a mai realizat absolut nimic. Cu timpul, liberalii s-au epuizat, au decăzut aşa cum se întâmplase altădată cu pompoasa şi rigida clasă conservatoare, împotriva căreia, ei luptaseră cu atâta înverşunare.

Dar, tocmai la sfârşit, ei au reînceput să nutrească sentimente nobile, să propage ideile liberale, să devină purtători ai stindardului libertăţii şi să ducă o luptă îndârjită împotriva exceselor celor mai cumplite ale despotismului comunist, deşi cu o considerabilă prudenţă şi, într-o oarecare măsură, cu tenacitate reţinută.

De o influenţă considerabil mai mare decât a vechiului Partid Naţional Liberal s-a bucurat, între anii 1930-1940, Partidul Naţional Ţărănesc, sub conducerea lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache. Acest partid, precum Partidul Democrat în America, a fost compus din două ramuri care erau, odată, separate din punct de vedere geografic. Una era Partidul Naţional din Transilvania, dedicat, prin spirit şi tradiţie, luptei împotriva dominaţiei ungureşti, cealaltă era Partidul Ţărănesc din Vechiul Regat. După desprinderea Transilvaniei de Ungaria şi crearea României Mari, românii ardeleni, proaspăt eliberaţi de sub o dominaţie străină, şi recent creata formaţiune politică ţărănistă, cu organizaţii în restul ţării, şi-au unit forţele pentru a lupta împotriva inexpugnabilei redute liberale. Uniunea nu a fost una de simplă conjunctură, ci apărea ca logică şi naturală, deoarece majoritatea românilor transilvăneni erau ţărani, iar lupta dusă de Partidul Naţional al lui Maniu a constat, realmente, dintr-un şir de bătălii purtate de românii îndeajuns de pauperi şi rurali împotriva puternicei burghezii maghiare sau a aristocraţiei feudale. Aşadar, Partidul Naţional al lui Maniu şi Partidul Ţărănesc al lui Mihalache se situau în fruntea luptei aceleiaşi categorii sociale, împotriva aceloraşi rele, pentru aceleaşi scopuri – mai precis democraţie, educaţie pe scară largă, libertate civică, o mai echitabilă repartizare a pământului, şanse sociale pentru cei mulţi şi înlăturarea dominaţiei unui grup restrâns.

Nou constituitul Partid Naţional Ţărănesc a privit spre bine înfipţii liberali ca înspre principalii inamici şi li s-a opus cu aceeaşi vehemenţă pe care democraţii lui Roosevelt au folosit-o împotriva lui Hoover. Ei au organizat adunări, cu participarea unor

mase imense de oameni, au făcut jurăminte solemne să distrugă fără cruţare privilegiul, „oriunde acesta şi-ar ivi hidosul chip”, angajân- du-se să pună capăt regimului care, într-o ţară neobişnuit de bogată, menţinea majoritatea poporului în sărăcie lucie şi promiţând „să facă din România o mamă pentru toţi copiii săi”. Ca şi democraţii lui Roosevelt, naţional-ţărăniştii au reuşit să-i detroneze pe liberali şi să le succeadă la putere. Din păcate, partidul nu şi-a adus, pe măsura aşteptărilor, contribuţia la dezvoltarea politică a României şi la lupta pentru democraţie. Am fost în strânse relaţii cu foarte mulţi oameni din PNŢ şi am un respect deosebit pentru unii dintre ei, dar observând conduita şi activitatea altora, nu m-am putut împiedica să gândesc că unii, e adevărat puţini, intelectuali instru- iţi, ambiţioşi şi foarte capabili, se foloseau, în scopul ascensiunii, personale, de prestigiul lui Iuliu Maniu, de devotamentul lui Ion Mihalache şi de încrederea fără limite a mult asupriţilor ţărani. Prea adesea un tânăr intelectual naţional-ţărănist urma calea „adaptării” conduitei sale, cu revoltătoare iresponsabilitate, făcând compro-

misuri dezastruoase, pentru a obţine putere personală. Unii zeloşi susţinători ai celor mai nefaşti dictatori din istoria României au fost nevrednici „alumni” ai Partidului Naţional Ţărănesc.

Oricum, partidul a rămas cea mai promiţătoare formaţiune politică românească şi chiar în condiţiile interzicerii sale, este încă principala forţă democratică, care se opune despotismului străin pe cale de-a se instaura în ţară. Continuitatea forţei acestui partid ţine, cu precădere, de trei factori: unul este că în ciuda tuturor defectelor, PNŢ a fost mai devotat operei de ridicare a stării ţăranului român şi, în genere, a întregii ţări, decât oricare dintre celelalte forţe politice ale ţării. Celelalte două motive îi privesc pe cei doi lideri ai săi, Iuliu Maniu şi Ion Mihalache. Fără a avea, fie şi o cunoaştere de suprafaţă a acestor doi oameni, nu poţi înţelege, câtuşi de puţin, viaţa politică a României de azi, pentru că cei doi simbolizează tot ceea ce are mai bun poporul român.

Ion Mihalache, originar din Muntenia, şi-a început cariera ca învăţător de ţară. S-a căsătorit cu fiica preotului din sat. Experienţele tinereţii, ca şi contactele cu elevii şi părinţii acestora, i-au întărit convingerea că în România propăşirea ţăranilor este o chestiune de o extremă urgenţă. Şi-a consacrat întreaga viaţă împlinirii acestei necesităţi vitale, şi, chiar şi acum, când se află în închisoare, condamnat pe viaţă, el se consideră încă angajat în misiunea pe care singur şi-a ales-o.

Mihalache este unul dintre cei mai populari şi mai înţelepţi lideri agrarieni pe care i-am cunoscut. El nu are impetuozitatea, vădită altădată, de curajosul şi energicul lider bulgar Alexander Stamboliisky, nici erudiţia, versatilitatea şi şarmul croatului Ştefan Rădici. Nu are nici rigida, tolstoiana frugalitate a

succesorului acestuia, Vladko Machek, nici buna cunoaştere a lumii pe care o arată actualul şef al Partidului Ţărănesc Polonez, Stanislaw Mikolajczyk, oameni cu care am, sau am avut, strânse relaţii personale. Dar în ceea ce priveşte eficienţa, devotamentul faţă de ţărani, nobleţea sufletească şi sentimentul de încredere pe care ţi-l inspiră, Mihalache nu este mai prejos decât nici unul dintre aceştia. Dintre toţi liderii politici”pe care i-am cunoscut, „cruciaţii” cauzei ţărăneşti

mi s-au părut cei mai inspiraţi, şi nici unul în mai mare măsură decât Mihalache.

Fără a vorbi fluent o limbă străină, sau a avea o mare experienţă a călătoriilor peste hotare, el are o naturală percepţie a lumii afacerilor internaţionale şi, îndeosebi, a forţelor în stare să determine dezvoltarea europeană. Are solide cunoştinţe practice de economie, este un excelent pedagog şi un abil politician, credincios fără a fi orbeşte legat de biserica naţională, caracter ferm, dar în aceeaşi măsură având o genială ştiinţă a relaţiilor cu oamenii. Deşi a deţinut înalte poziţii în stat, fiind în câteva rânduri ministru şi, pentru o scurtă perioadă, chiar prim-ministru, a rămas un om sărac, trăind cu mare simplitate. El îmi apare cam tot aşa de înstărit ca un fermier din Kansas ce deţine o parcelă de pământ obişnuit şi trăind într-o casă de ţară, cam tot aşa de confortabil ca un harnic învăţător rural, din Dakota de Nord.

în gospodărie avea ajutoare pentru mulsul vacilor sau hrănitul animalelor şi câteva slujnice pentru a o ajuta pe soţia sa, la treburile casei. Aveam impresia că el le trata pe aceste fete în casă, aşa cum procedează oamenii din Kansas, când fata vecinului vine să-ţi ajute la vreo treabă oarecare. Nu avea şofer, pentru că nu avea automobil. Când se afla în Bucureşti, stătea în gazdă la vreo rudă. Vreau să subliniez simplitatea felului de a fi şi de a trăi al lui Mihalache pentru că, într-o ţară iubitoare de lux, aceasta demonstrează, deopotrivă, bunul simţ şi caracterul integru.

Mihalache era străin de demagogie, de specia vulgară a urii de clasă, el nu a incitat niciodată pe ţărani împotriva celor înstăriţi şi s-a abţinut de a folosi, în maniera favorită a lui Stamboliisky, obişnuitele slogane ruraliste, ce asemuiau marile

oraşe cu Sodoma şi Gomora. în plus, Mihalache a fost un naţionalist blând, ceea ce este o caracteristică aproape generală a liderilor agrarieni, pentru că, pretutindeni în Europa, ţăranii au fost cei care, în vremuri de restrişte, au conservat identitatea naţională.

Aceasta înseamnă că Mihalache nu doreşte, în chip firesc, ca România să fie dominată sau înghiţită de către Rusia. Şi mai înseamnă că el, ca orice lider veritabil al unui partid ţărănesc, este

ireductibil opus comunismului, în care vede doar instrumentul unei puteri străine. Atitudinile sale, destul de obişnuite şi moderate, nu vor să spună că Mihalache se dovedea slab sau nehotărât în materie de reforme sociale, sau de ridicare a ţărănimii. El a susţinut întotdeauna o încă şi mai radicală împărţire a terenului arabil, sprijinul statului pentru cooperative, credite avantajoase pentru ţărani, răspândirea în masă a culturii, îmbunătăţiri săteşti, prin lucrări publice, progresul sistemului de învăţământ, iluminat şi reţele de apă în sate, precum şi exploatarea resurselor naturale de către stat, în chip natural, el a fost în România principalul susţinător al „statului ţărănesc", prin care înţelegea, cu adevărat, guvernarea poporului de către popor şi pentru popor. în chip natural aceasta s-ar fi făcut predominant prin şi pentru ţărani, din moment ce ei constituiau patru cincimi din populaţie.

Deşi avea statura unui lider proeminent, felul de a fi al lui Mihalache era total opus unui dictator. Metodele, ca şi conferinţele sale politice, erau perfect similare cu cele ale unui onorabil preşedinte al unei adunări dintr-un oraş din New England. Era tolerant şi răbdător, bucuros să asculte opiniile, atât ale prietenilor cât şi ale adversarilor şi întotdeauna gata să risipească neînţelegerile. A fost unul dintre cei mai maturi, mai incoruptibili, mai înţelepţi şi mai neînfricaţi profesori de democraţie pe care i-am văzut la lucru. Cel mai aprig campion american al self-govemmentului s-ar fi simţit în largul său, cu dânsul. Ca o caracteristică românească, el avea un fin simţ al umorului şi era unul dintre cei mai străluciţi oratori, într-o ţară plină de buni oratori. Nici un partid românesc nu a avut un lider provenit din Vechiul Regat care să întrupeze atâtea

remarcabile calităţi ca Mihalache şi nici un politician din Vechiul Regat nu a arătat faţă de ţărani stăruitorul şi inteligentul devotament care l-a individualizat pe dânsul.

în ceea ce priveşte veritabila sa atitudine antifascistă, sunt puţini oameni în lume cu un trecut atât de remarcabil ca al lui Mihalache. Relaţiile sale cu minorităţile din ţară şi atitudinea sa faţă de cooperarea internaţională ar putea servi ca exemplu celor mai mari democraţi, din ţările cele mai avansate. Astăzi, el zace în

închisoarea în care comuniştii l-au aruncat, tocmai pentru că este un veritabil democrat.

O figură politică încă şi mai proeminentă, bucurându-se de un prestigiu şi mai mare este Iuliu Maniu, originar din Transilvania. Maniu mi-a reamintit mult, de ceea ce cred eu că reprezenta Woodrow Wilson. La o vârstă tânără, după ce şi-a sfârşit studiile de drept, el s-a consacrat practicii dreptului canonic, în cel mai renumit centru ecleziastic din Transilvania sa natală. Ca avocat, ca om al bisericii, ca vlăstar al unei renumite familii de patrioţi, el s-a devotat umilitului şi împilatului popor român, aflat sub dominaţie ungurească, în ceea ce atunci era o parte a Imperiului Austro-Ungar şi i-a consacrat, necondiţionat, viaţa sa. Nu a urmărit decât ridicarea spirituală şi eliberarea poporului său, iar instrumentele principale pe care le-a folosit în această luptă au fost şcoala, biserica şi politi- ,ca. Cunoscându-i nemijlocit pe ţăranii din jurul Blajului, ca şi de pretutindeni din Transilvania, el a devenit deputatul lor în Parlamentul de la Budapesta şi s-a distins ca un neînfricat, deşi înţelept şi manierat, exponent al oropsiţilor săi conaţionali. El a devenit, la Budapesta, liderul grupurilor tuturor celorlalte minorităţi, opresate de trufia ungurească.

Numele şi activitatea lui Maniu au ajuns sinonime cu lupta românilor pentru dreptate socială şi drepturi naţionale. El a fost adevăratul conducător în istoricele clipe din Decembrie 1918, când Transilvania s-a unit cu România, şi a reprezentat unul dintre factorii importanţi, în crearea României Mari. Apoi, în această nou creată Românie Mare, el a continuat să lupte neîncetat împotriva puterii economice, concentrate în mâinile câtorva, şi a arbitrariului administrativ, în favoarea omului simplu, cu deosebire a ţăranului. A părut, aşadar, firesc ca, în 1926, Maniu şi Mihalache să-

şi unească forţele, iar partidele lor să fuzioneze într-o singură organizaţie.

S-a spus adesea că Maniu a fost mai degrabă un om de opoziţie, decât un politician pragmatic şi constructiv, iar eu înclin să cred că această acuză este întemeiată. Se spune, de asemenea, că este foarte încăpăţânat şi, neîndoielnic, acesta e adevărul. El este un luptător neînduplecat şi duşmanii pe care îi combate sunt întotdeauna duşmanii omului de rând. A fost împotriva Partidului Liberal şi a familiei Brătianu, pe vremea când aceştia exercitau asupra ţării o putere aproape fără margini. S-a opus cu furie şi fără preget doamnei Lupescu, amanta regelui Carol al Il-lea, a cărei poziţie dominantă în viaţa românească o considera un dezastru politic şi o degradare morală. Nici un profet evreu nu r s-a opus cu o mai mare înverşunare lui lezebel, decât a făcut-o Maniu faţă de Magda, amanta regelui. S-a ridicat, de asemenea, împotriva regelui Carol al II-lea, pe care tot el îl ajutase să revină în ţară, pentru că l-a considerat autocrat, profascist şi părintele autoritarismului în România. Una dintre dorinţele cele mai arzătoare ale lui . Maniu a fost de a scăpa România de Carol şi de amanta lui. Era convins că democraţia nu ar fi putut progresa vreodată în ţară, câtă vreme Carol rămânea pe tron.

în timpul războiului, el s-a dedicat cauzei Aliaţilor, îndeosebi Americii şi Marii Britanii, cu un devotament egal cu al liderului oricăreia dintre Naţiunile Unite, şi aceasta în condiţiile în care România lupta de partea Axei. Maniu nu s-a abţinut niciodată de a da glas sentimentelor sale antinaziste, spunându-i în repetate rânduri dictatorului Ion Antonescu că face o greşeală catastrofală împingând armata română în luptă dincolo de Nistru şi i-a cerut mereu să încheie pace cu Aliaţii. în acel moment, numele său cântărea greu în afara

graniţelor ţării şi, fără nici o îndoială, în România avea o greutate mai mare decât numele tuturor celorlalţi politicieni puşi laolaltă. Britanicii au stabilit cu dânsul un contact direct prin radio şi, la începutul lui 1944, au început la Cairo negocieri directe cu trimişii săi. Prestigiul lui Maniu era, de ani de zile, atât de mare şi el era atât de unanim recunoscut ca întruchiparea opiniei publice româneşti încât, în ciuda opoziţiei sale severe şi deschise la adresa totalitarismului, nici un dictator nu a îndrăznit să-l întemniţeze, înainte ca dictatorii comunişti să fi pus mâna pe putere. Aceştia însă au avut, de la bun început, drept scop, înlăturarea lui şi a partidului său, din viaţa politică.

Fiecare pas pe care Maniu l-a făcut în ultimii zece ani dinaintea condamnării sale la închisoare pe viaţă, a fost urmărit de poliţia secretă. Pentru nici o persoană publică din România, nu au organizat agenţii diferitelor state şi regimuri politice, inclusiv ungurii, naziştii sau ruşii, o mai strictă şi mai îndelungată supraveghere, ca pentru Maniu. Puţini au fost aceia care, aflându-se sub o asemenea tensiune constantă, au avut pe umerii lor o atât de grea responsabilitate şi încă mai puţini au rămas atât de calmi, echilibraţi, curtenitori., într-un cuvânt geniali. Maniu a fost atacat de către comunişti în presă şi, mai cu seamă, la radio şi în adunările publice, dincolo de orice limite şi fără nici o reţinere. Deşi era caricaturizat şi înfăţişat ca escrocul cel mai ordinar, trădătorul de cea mai joasă speţă, criminalul cel mai însetat de sânge sau reacţionarul cel mai înrăit, el nu şi-a pierdut niciodată demnitatea ori stăpânirea de sine.

în ciuda rigidităţii sale şi a ataşamentului ferm faţă de propriile principii, pe care le-a urmat cu mare stăruinţă, Maniu este un om foarte sentimental. Am văzut un exemplu, mişcător în acest sens, la procesul criminalului de război Ion Antonescu, desfăşurat în faţa

Tribunalului Poporului. Când Maniu se pregătea să părăsească sala tribunalului, după ce depusese mărturie, în picioare, timp de şase ore şi jumătate, el a trecut inevitabil, prin apropierea boxei acuzatului şi, deodată, sub impulsul momentului, a strâns mâinile celor doi conducători inculpaţi, Ion şi Mihai Antonescu. în acea perioadă extrem de tensionată, Rusia exercita o presiune teribilă pentru a pune mâna pe România, iar Antonescu era înfăţişat ca întruchipând tot ceea ce Moscova detesta mai mult şi era hotărâtă să lichideze. Maniu ştia că pe dânsul ruşii îl urau chiar mai mult decât pe Antonescu şi nu se putea să nu-şi fi dat seama că era extrem de imprudent să strângă mâinile celor doi bărbaţi care, la presiunile Moscovei, erau practic condamnaţi la moarte, pentru crime de i ăzboi. în ciuda acestui fapt, Maniu le-a întins mâna.

Acest gest a stârnit, de îndată, o furtună de insulte din partea conducerii comuniste. Mi-a fost dat rareori să văd o izbucnire de m ă, atât de viscerală şi inflamată, ca aceea pe care nişte tineri, bine dedaţi cu invectivele comuniste, le-au revărsat asupra sa. Agi- i.mdu-şi pumnii încleştaţi, ei strigau: „Jos cu trădătorul, ucigaşul şi prietenul criminalilor de război". Când Maniu, al cărui mers era uneori legănat, s-a îndreptat agale spre ieşire, a trebuit să-şi croiască drum printre două falange de tineri furioşi care gesticulau zgomotos, dar el a rămas la fel de dârz şi neclintit, ca atunci când ar fi intrat în biserică pentru liturghia pascală.

Am avut ocazia să vorbesc cu dânsul în particular, la puţin timp după acest incident, şi l-am întrebat de ce a făcut un gest atât de imprudent şi nenecesar, în fond. Mi-a răspuns că l-a făcut pentru că, dacă n-ar fi procedat aşa, i-ar fi fost ruşine de dânsul tot restul vieţii. L-am întrebat, apoi, care crede că vor fi pentru el consecinţele politice şi a replicat că ar fi nedemn de

dânsul să aprecieze situaţia dintr-o atare perspectivă. Consideră că a acţionat ca un om şi ca un creştin, fără a se gândi la consecinţe. Ar fi fost un laş dacă ar fi procedat altfel, ori el nu se consideră un laş. A văzut doi bărbaţi izolaţi, consternaţi, părăsiţi, urîţi de clica conducătoare, doi oameni în faţa morţii. A avut un presentiment că vor fi împuşcaţi curând, după cum s-a şi întâmplat... Şi atunci când pentru o clipă s-a aflat în faţa lor, pentru ultima oară, a simţit că el, creştinul care este, ar fi ipocrit dacă nu le-ar oferi o strângere de mână, în semn de rămas bun. După acest gest, o furtună de insulte s-a abătut cu turbare asupra capului lui Maniu, mai exact asupra mâinii sale, iar ruşii au transformat gestul său spontan într-un act de importanţă majoră, îndea- . juns de grav pentru a-i compromite activitatea politică viitoare. Dar Maniu nu a regretat, o clipă, fapta săvârşită sub impulsul momentului, considerând-o cu adevărat creştinească. Gestul a oferit pretext comuniştilor să-l condamne pe el însuşi la temniţă pe viaţă.

Maniu trăia extrem de simplu. Avea o mică gospodărie în Transilvania, pe care arareori avea timp s-o viziteze, dar de pe urma ei obţinea un mic venit. Când l-am văzut ultima oară, ocupa o cămăruţă într-o locuinţă modestă a unui prieten bucureştean, la etajul al cincilea al unui bloc cu totul nearătos. Nu avea maşină şi nici un fel de anturaj. îşi îmbrăca hainele până ce aproape căpătau luciu de atâta purtat, nu arunca o pereche de pantofi până ei nu erau pingeliţi cel puţin de două ori şi purta acelaşi tip de guler alb, înalt, foarte popular altădată. Era întotdeauna politicos, plin de grijă faţă de prieteni, plin de atenţie chiar faţă de oamenii care i-au pricinuit rău, extrem de pudic în exprimare şi cu totul devotat Bisericii, deşi într-un fel fundamental opus unui bigot. Nu a

arătat niciodată în public altceva decât politeţe şi devotament pentru propriile-i principii. Nu are vreun talent ieşit din comun, nu este un orator de forţă, nu are un glas impunător, nu este un bun companion pentru cei din lumea înaltă, amatori de lovituri sub centură, şi are o anume rigiditate, provenită din sfiiciune. Nu pleacă urechea la nici o demagogie, dar cred că este un slab tactician politic şi a îngăduit prezenţa, în anturajul său, a unor oameni de slabă calitate. în ciuda acestor limite, Maniu este, practic, de mult timp, întruchiparea aspiraţiilor, convingerilor şi aversiunilor întregii naţiuni române. Nici o personalitate românească, fie ea figură istorică sau contemporană, nu se bucură de prestigiul acestui solemn şi genial, fragil şi rafinat, absolvent al şcolilor Blajului. întemniţarea sa nu a făcut decât să sporească dragostea poporului pentru dânsul.

Se spune adesea, e de fapt o afirmaţie emanată din cercurile puterii, că Maniu este duşmanul Rusiei. în această formă agresivă, acuzaţia este injustă, aşa cum toată activitatea lui Maniu o arată. Nu e mai puţin adevărat, însă, că el este un înverşunat adversar al dominaţiei Rusiei asupra României, ca şi al exploatării de către Rusia a României. în acest sens el este un naţionalist român, în acelaşi fel în care George Washington sau Thomas Jefferson au fost naţionalişti americani. Maniu susţine, şi a susţinut întotdeauna, ideea celei mai strânse colaborări între România şi Rusia, ca state suverane. A avut o răspundere mai mare decât oricare alt român, cu excepţia regelui Mihai, pentru smulgerea ţării din alianţa cu Germania şi readucerea ei de partea aliată, unde se găsea şi Rusia. Mai mult decât oricare om politic român, el a militat pentru bune relaţii cu Rusia. Dar nu a făcut niciodată, în perioada dintre cele două războaie mondiale, un secret

din opoziţia sa faţă de tendinţa Rusiei de a folosi România ca pe un instrument pentru propria sa securitate, ca şi faţă de tendinţa Rusiei de a-şi însuşi teritorii româneşti. Bineînţeles, el este împotriva comunismului, de o manieră deschisă şi sfidătoare, ca un fel de Wilhelm Teii, căci, ipso facto, oricare lider democratic veritabil se situează împotriva dictaturii comuniste a proletariatului. Maniu s-a pronunţat împotriva lagărelor de concentrare, a cenzurii, a suprimării libertăţilor cetăţeneşti, a spargerii mitingurilor politice de către huligani, a molestării adversarilor de către bătăuşi tocmiţi. S-a pronunţat pentru sindicate libere care îşi aleg în mod democratic conducătorii şi pentru o ţărănime emancipată care îşi trimite în Parlament reprezentanţii, pentru a-i apăra interesele.

Partidul Naţional Liberal şi Partidul Naţional Ţărănesc sunt cunoscute, în mod obişnuit, sub denumirea de „partide istorice". în ultimii douăzeci de ani, ele au reprezentat, fără îndoială, aspiraţiile unei largi părţi a românilor, tot aşa cum republicanii şi democraţii reprezintă poporul american.

O a treia grupare politică, ce merită a fi menţionată numai în treacăt, o reprezintă fostul Partid al Poporului, al decedatului mareşal Alexandru Averescu. Mareşalul, deşi avea o origine ţărănească pe cât se poate de umilă, s-a ridicat repede în cadrul Armatei Române şi s-a dovedit un militar excelent, acoperindu-se de glorie şi prestigiu prin faptele de arme ale României în primul război mondial, bucurându-se de cea mai mare onoare care putea să-i fie conferită de către patria recunoscătoare. La sfârşitul anului 1918, când soldaţii români au fost demobilizaţi, fiul de ţăran Averescu, îşi câştigase o reputaţie similară cu cea de

care se bucura altădată, în America, generalul Ulysses Grant. El a devenit şeful unei nou create formaţiuni politice, denumite Partidul Poporului, care promitea să satisfacă dorinţele unor largi categorii sociale şi să ofere, îndeosebi soldaţilor care luptaseră în război, aproape tot ceea ce ei îşi doreau.

O serie de politicieni, nu tocmai dintre cei cu multe scrupule, s-au grupat în jurul lui şi au ajuns la putere împreună cu el. Averescu a prezidat guvernul, din martie 1920 până în decembrie 1921, şi a redevenit premier în martie 1926, după patru ani de domnie liberală. A avut un succes răsunător la alegerile din luna mai a aceluiaşi an, a guvernat un răstimp scurt şi fără orizont, a îngăduit
unui număr de politicieni lacomi să-şi umple buzunarele şi, curând, a intrat într-un con de umbră. .

Unul dintre acei necunoscuţi care s-au alăturat cohortelor prădalnice din jurul mareşalului Averescu a fost Petru Groza, originar din oraşul Deva, din Transilvania. Pentru scurt timp, el a fost unul dintre miniştrii secretari de stat în guvernul său şi, în această calitate, a reuşit să adune ceea ce se va dovedi baza unei averi foarte substanţiale. După ce partidul lui Averescu s-a destrămat, Petru Groza s-a bălăcit în cele mai întunecate cotloane ale mocirlei politice, căzând în desăvârşită uitare. A încercat să iasă la suprafaţă, creându-şi propriul său partid, „al ţăranilor”, în regiunea sa natală, Hunedoara, dar a avut puţin succes.

Ambiţioşii demagogi politici de pretutindeni sunt obişnuiţi să folosească două metode, pentru a se ridica: să adere la un partid tradiţional sau să formeze unul nou. Groza a încercat amândouă aceste metode şi a eşuat de fiecare dată. A trebuit să aştepte ca Făt-Frumosul de la Moscova să-i îndeplinească visele. Doctorul Groza şi-a intitulat noul partid „ţărănesc” prin

care spera să ajungă la putere, Frontul Plugarilor. Potrivit unei cărţi voluminoase, publicată de Groza sub titlul *Revolta pământului,* pe care prim-ministrul român al lui Stalin a avut amabilitatea să mi-o dăruiască, Frontul a apărut în public în ianuarie 1933, cu ocazia unui miting al ţăranilor, ţinut la Deva. Americanii îşi vor aminti că în acea perioadă, pretutindeni în lume, chestiunea ţărănească era de o importanţă vitală. în mai multe ţări, pe la începutul anilor ’30, fermierii au început să fie alarmaţi de interzicerea în masă a ipotecărilor şi au început să ia măsuri, uneori violente. Chiar o regiune atât de echilibrată şi moderată ca lowa nu a fost scutită atunci de furioase agitaţii politice. Ţăranii români erau şi ei într-o stare de spirit proastă. într-adevăr, situaţia era atât de serioasă, încât guvernul de la Bucureşti a elaborat o lege a reconversiunii datoriilor, menită să uşureze situaţia de- . bitorilor agricoli şi să le salveze proprietăţile. Petru Groza, om foarte bogat, cu moşii întinse, având una dintre cele mai luxoase locuinţe din Transilvania, mari hoteluri, întreprinderi industriale şi mari interese bancare, a decis să tragă un folos personal din starea

de nemulţumire a ţărănimii. O seamă de alţi politicieni ambiţioşi au gândit în acelaşi fel – căci astfel de oameni există încă de pe timpul lui Absalom, sau chiar mai devreme. Deja, câteva mici facţiuni dizidente se desprinseseră de Partidul Naţional Ţărănesc al lui Iuliu Maniu şi, folosind o nelimitată demagogie, cereau sprijinul ţăranilor, pentru propriul lor folos. Fiecare se străduia să-l întreacă pe celălalt în promisiuni şi-n imprecaţii. •

în primul an, Groza a acţionat în destul de strânsă legătură cu comuniştii, folosindu-le sloganele; a desfăşurat o activitate considerabilă, obţinând un oarecare succes. Posibil ca mulţi dintre „plugari” să fi

fost sinceri, aşa cum mulţi dintre naziştii lui Hitler sau dintre inchizitorii ducelui de Alba au fost şi ei sinceri. Vechile partide româneşti se dovedeau nesatisfăcătoare. Ţăranii erau neglijaţi, condiţiile sociale erau deplorabile şi orice om cinstit ar fi fost înclinat să ceară o acţiune viguroasă. Mărturisesc că am simţit trezin- du-mi-se un oarecare interes faţă de Frontul Plugarilor, când câteva slabe ecouri ale activităţii lui mi-au reţinut, atunci, atenţia. Timp de câteva luni, mişcarea a creat impresia că ar putea să se dezvolte într-un instrument politic de o oarecare forţă. New Deal-ul fusese lansat în America, iar hitlerismul apăruse în Germania. Nu părea exclusă posibilitatea ca, apărând ca un răspuns la o vie nemulţumire, Frontul lui Groza să joace un oarecare rol, într-o România cuprinsă de instabilitate. Totuşi, după trei ani, mişcarea eşua, fără a fi reuşit să trimită un singur om în Parlament sau, cel puţin, să se fi ales din rândul ei vreun primar sau vreun consilier judeţean. Nu a fost decât o licărire în spectrul politic românesc, care nu a produs nici o impresie în ţară, cu excepţia judeţului Hunedoara, şi aici, doar pentru scurt timp. Activitatea ei s-a mărginit, preponderent, la a organiza mitinguri de propagandă şi la distribuirea unei mici cantităţi de literatură de partid. N-a efectuat nici o reformă. Nu şi-a găsit niciodată locul printre partidele ţărăneşti minore, conduse de Argetoianu, lunian, Dr. Lupu sau Goga. Părea, la început, a se structura ca un populism incipient, dar s-a dovedit a fi o înşelătorie.

Cred că acest eşec s-.a datorat, mai întâi, faptului că Frontul a fost exclusiv o mişcare de protest împotriva unui rău temporar şi specific, iar în al doilea rând, ţăranii presimţeau că nu au motive speciale să aştepte vreun ajutor de la Groza. Deşi

foarte ambiţios, noul „ţăran şef', nu lăsase vreo urmă în viaţa politică românească şi era complet necunoscut, cu excepţia perioadei când era un ministru obscur în efemerul cabinet constituit de inconştientul Partid al Poporului, condus de mareşalul Averescu. Groza îşi cheltuise cea mai mare parte din energie pentru a se îmbogăţi şi metodele folosite pentru aceasta nu difereau deloc de cele ale indivizilor celor mai venali din acea epocă. Nu a ştiut niciodată să susţină, fără interese egoiste, vreo cauză socială importantă sau să facă vreun sacrificiu în favoarea vreunui grup oprimat, dintre susţinătorii săi. Frecventa biserica regulat şi-n chip ostentativ, dar nu se conducea în viaţa particulară după mari idealuri morale. Era mai puţin valoros decât milioane de alţi oameni obişnuiţi şi se deosebea de concetăţenii săi numai prin succesul pe care-l avea în acumularea de bani, case şi pământuri. Ţăranii dezamăgiţi, care-şi pierduseră încrederea în alte partide sau lideri; n-au putut vedea nici în Groza expresia vreunui eroism social sau o puritate morală care să-i atragă înspre el; de la început, le apărea ca un şarlatan. în momentul în care Hitler dezlănţuia al doilea război mondial, Frontul Plugarilor era, practic, defunct, iar fondatorul lui conta prea puţin în lumea politică românească.

Un prestigiu şi o importanţă incomparabil mai mari avea micul Partid Socialist. Socialiştii reprezentau o veche şi respectată mişcare politică în România, prin afirmarea credibilă a unor idealuri înalte, ca şi prin serviciile lor dezinteresate, în slujba poporului. Partidul a apărut la sfârşitul secolului trecut şi, în timp, a obţinut adeziunea unui număr destul de mare de intelectuali, dintre care mulţi neromâni. El a creat printre artişti şi oameni cu carte un stil foarte popular, cu fulare-n vânt şi plete lungi, şi a generat

multă simpatie pentru cei oropsiţi. A exercitat o influenţă salutară asupra opiniei publice, înrâurind o serie de personalităţi de primă mărime şi constituindu-se într-un impuls pentru reforme şi democraţie. S-a situat în fruntea acţiunii de organizare a muncitorimii şi de însuşire de către tineri a unei culturi politice înaintate. Pentru toate aceste realizări, Partidul Socialist putea fi foarte mândru. Totuşi, ca forţă politică, avea o importanţă foarte limitată şi nu a reuşit vreodată – chiar sprijinit de alţii – să trimită mai mult de şase deputaţi în Parlament, ori să dobândească o puternică susţinere de masă. în mod obişnuit, socialiştii apreciau libertatea politică tot atât de mult ca şi celelalte partide din opoziţie.

Pe lista grupărilor politice româneşti, comuniştii nu se găseau nicăieri. Grupul lor minuscul nu era propriu-zis un partid, ci o conspiraţie. Ei nu foloseau metode politice, ci violenţa, şi nu plănuiau să întărească, ci să înrobească poporul. Sprijinul lor nu era în România, ci în Rusia, iar directivele nu veneau dinspre „masele muncitoare" româneşti, ci de la Kremlin. în total, să fi avut vreo 1000 de aderenţi. Vom vorbi, la locul potrivit, despre Partidul Comunist, ca despre un complot îndreptat împotriva ţării.

Un alt tip de mişcări politice care au început să dobândească un rol important în anii 30 erau cele antisemite, în diferite forme. Cea mai radicală expresie a lor au reprezentat-o legionarii, sau Garda de Fier. O descriere a lor necesită un capitol aparte.

Fascismul se dezlănţuie în România

9

Fascismul a apărut în România /fntr-o manieră extrem de nefastă. A debutat prin violenţă şi a sfârşit prin violenţă, neaducând altceva decât distrugere, înjosire personală şi dezintegrare naţională. Deşi bazat pe naţionalism, el a discreditat numele României, mai mult decât oricare mişcare politică din istoria sa modernă şi, încă de la început, a părut străin de felul de a fi al românilor. Deşi a stârnit mult idealism, fiind susţinut de tânăra generaţie care spera într-o viaţă mai bună, cele mai cunoscute acţiuni ale sale au constituit asasinate de cea mai joasă speţă. Fondatorii mişcării, care propovă- duiau cu exaltare românismul, mai presus de orice altceva, nu erau de origine etnică românească.

Am venit în contact cu forma românească a fascismului, la începutul anilor ’30, poate chiar în 1930. Pe atunci locuiam la Sofia, dar vizitam România în fiecare lună, culegând ştiri de pe întreg cuprinsul Balcanilor. Eram un corespondent itinerant. Când mă găseam la Bucureşti, trăgeam la modestul hotel „Splendid”, în centrul oraşului. într-una din şederile mele aici, recepţionerul mi-a arătat doi oameni înalţi, subţiri, cu feţe prelungi, şoptindu-mi cu voce misterioasă: „E Codreanu, cu tatăl său”. Ştiam cine era Codreanu; era conducătorul Gărzii de Fier, era „Căpitanul”. Ucisese deja un om, în numele „cauzei”. Cel asasinat era un şef de poliţie, iar Codreanu fusese

achitat în urma unui răsunător proces. Unii români îl priveau ca pe „asasinul erou”, sau ca pe „răzbunătorul celor slabi”.

Corneliu Zelea Codreanu conducea o mişcare careşi propunea să unifice şi să transforme România, să înlăture necinstea, corupţia şi privilegiile, să pună capăt exploatării omului de către om şi să ofere fiecărui tânăr din clasele de jos, muncitor sau ţăran, şanse egale cu ale celorlalţi. Programul suna ca unul comunist; de altfel, atât perspectiva generală cât şi metodele folosite ţineau, în mod esenţial, de comunism, deşi ar fi fost de presupil's ca lucrurile să stea cu totul invers, pentru că unul dintre scopurile Legiunii era tocmai să distrugă comunismul.

Când l-am văzut eu, „Căpitanul” era îmbrăcat într-un costum popular alb. Fusese ţesut manual, în casă, ca toate costumele ţărăneşti, şi-i dădea o înfăţişare şocantă. Nu c-ar fi fost un fapt atât de neobişnuit să vezi o astfel de îmbrăcăminte, pe care puteai s-o vezi pretutindeni în ţară, pe câmp sau la biserică. Nenumărate persoane îmbrăcate în acelaşi fel vindeau atunci, pe străzile Bucureştiului, păsări, legume sau fructe. Nenumăraţi copii, îmbră- caţi cu acelaşi tip de costume, dădeau buzna chiar în faţa hotelului încercând să vândă ziarul, dar de regulă nici un membru al „inte- lighenţiei” nu mai purta veşminte populare. De fapt, unul dintre motivele pentru care românii se-ndreptau spre învăţătură era obţinerea unei diplome şi a unui nivel de educaţie care să le permită să lepede hainele ţesute în casă, purtate de păstorii sau „mămăli- garii” de la ţară. Dar, în faţa mea, se găsea înaltul, impozantul şi chipeşul Codreanu care absolvise o şcoală şi care avea destui bani ca să locuiască într-un hotel, chiar dacă, din întâmplare, era îmbrăcat în costum popular. Acest tip

de costum a constituit, la început, uniforma şi simbolul membrilor Legiunii.

Costumul nu era nepotrivit, ţinând seama că liderii noii mişcări îşi chemau adepţii să se reîntoarcă la obiceiurile, tradiţiile şi credinţele străvechi. La-nceput, ei au acţionat viguros la sate, exploatând religia, îndeosebi pe cea a bisericii ortodoxe. Ei au pus la punct un plan, împreună cu preoţii ortodocşi, constând în a face adunări sub oblăduirea Bisericii, a-i aduna pe ţărani prin bătaia clopotelor sau a stârni emoţii în masă printr-o imagistică ecleziastică sau prin referinţe biblice. Membrii Legiunii, îmbrăcaţi în alb, intrau în sate, în căruţe frumos împodobite trase de falnice perechi de boi albi, ori veneau călare pe cai albi. Toate acestea îi atrăgeau pe ţărani sau pe oamenii de rând. Legionarii se identificau ei înşişi cu masele, se autoproclamau parte a lor şi le promiteau libertatea şi instaurarea unei noi ordini sociale, mai favorabile. Toate aceste promisiuni, însoţite de cântări bisericeşti sau de cântece naţionale, erau adesea făcute în prezenţa preoţilor a căror înfăţişare, bărbi şi veştminte dădeau impresia că asupra mişcării a fost pusă însăşi pecetea lui Dumnezeu. Ţăranii ar fi putut cu uşurinţă crede că peste o astfel de adunare pluteau stoluri de îngeri şi că sfinţii din cer îi aşteptau pe dânşii. Şi, într-adevăr, legionarii se intitulau „Legiunea Arhanghelului Mihail”.

N-ar fi exagerat să spun că, la început, erau elemente în această mişcare ce puteau aduce aminte de puritanismul timpuriu din vremea lui Oliver Cromwell.

Căpitanul şi camarazii săi care îi juraseră credinţă deplină, chiar cu preţul vieţii, chemau naţiunea la sacrificii şi exaltau traiul auster, dus înspre binele societăţii. Erau pătimaşi ca şi întâii puritani, ori ca

vechii evrei de la care aceştia şi-au revendicat tradiţiile. Oamenii lui Cromwell erau aprigi şi hotărâţi să ucidă, dacă e necesar, aşa cum şi Căpitanul o făcuse deja. Tinerii legionari obişnuiau să zugrăvească dispreţuitor oraşele, ca pe Sodoma şi Gomora, şi promiteau o lume nouă, chiar dacă schimbarea s-ar face cu lacrimi, vaiet şi scrâşnet de dinţi. Ceea ce atunci îmi părea curios, dar nu-mi mai pare astăzi, este că Legiunea şi Codreanu îi atrăseseră şi pe unii idealişti, alături de criminali, setoşi de jaf.

Chiar şi defectele evidente ale mişcării exercitau o anume atracţie şi erau acceptate de o seamă de adepţi, ca indicii ale vigorii ei. Mişcarea era îngust creştină şi impregnată de naţionalismul românesc, de o culoare ortodoxă, spre deosebire de germanii romano-catolici, ungurii presbiterieni sau ruşii sovietici atei şi fundamental opusă evreilor. Cu alte cuvinte, Codreanu putea fi privit ca un loshua care-i considera pe români ca aleşi şi-i chema la o viaţă naţională proprie, distinctă faţă de cea a vecinilor lor. Antisemitismul a fost o trăsătură majoră a mişcării: în fapt, a fi creştin legionar însemna să-i urăşti pe evrei. Codreanu preluase atitudinea sa antisemită de la unul dintre profesorii celebri ai Universităţii din Iaşi, A.C. Cuza, care înfiinţase Liga Naţională pentru Apărarea Creştinilor. Prin urmare, în epoca în care Hitler era încă un necunoscut, lua naştere în România o viguroasă mişcare

antisemită care se pronunţa, în acelaşi timp, pentru transformarea ţării şi eliberarea celor exploataţi. Ea atrăgea studenţi, profesori, tineri ofiţeri, tineri preoţi şi creştea cu repeziciune. în timp, şi-a stabilit numeroase centre pe întreg cuprinsul ţării şi a format celule secrete în aproape fiecare instituţie, inclusiv în armată, poliţie şi justiţie. Avea propriile sale publicaţii, printre care un bătăios cotidian, şi primea o generoasă asistenţă, în toate domeniile, de la tovarăşii de drum.

Următoarea mea experienţă directă cu legionarii a fost cu ocazia unui mare miting la Ateneu, cea mai mare sală de conferinţe a Bucureştiului. Clădirea, o instituţie naţională, înălţată prin contribuţie voluntară, era folosită pentru întruniri cu scop cultural sau patriotic, de înalt interes. Legionarii ajunseseră aşadar la o asemenea notorietate în ţară, încât li se permitea să folosească Ateneul.

L-au umplut până la refuz. îmi aduceau aminte de mitingurile fasciştilor italieni sau ale naziştilor germani. Majoritatea celor tineri îmbrăcau uniforma legionară care nu era reprezentată, atunci, numai de costumul popular ţărănesc, ci şi de elemente militare, precum cămaşa verde.

Unul dintre principalii oratori a fost Mihail Stelescu, un tânăr de o extraordinară elocvenţă. Era îndrăzneţ, meditativ şi foarte atrăgător. Cred că un astfel de tânăr ar fi fost capabil, în Evul Mediu, să convingă sute de mii de europeni să îşi lase căminele şi să plece în cruciade. Toată ţinuta lui era plină de dramatism, iar cuvintele sale păreau misterios ameninţătoare. A urcat pe scenă, şi-a ridicat braţele, schiţând salutul fascist, şi a spus cu solemnitate: „Vin la voi în numele Căpitanului”. Publicul s-a ridicat în picioare, scandând şi răspunzând la salut, apoi s-a

aşezat la loc, cu o atitudine smerită, de parcă ar fi trebuit să primească un mesaj de la însuşi Arhanghelul Mihail. Nu m-am simţit prea în largul meu în timpul mitingului şi, lucru destul de stânjenitor pentru mine, m-am pomenit, la un moment dat, în centrul atenţiei generale. Unul dintre numeroşii legionari care se plimbau încoace şi încolo prin sală a început să mă suspecteze că nu aş fi legionar, ba nici măcar român. Cred că îşi formase această părere, deoarece nu scandasem numele

Căpitanului şi nici nu ridicasem braţul pentru a efectua salutul fascist. Altminteri, mă comportasem după cum cerea locul şi atmosfera în care mă găseam, aşa cum îmi stă în obicei. Unul dintre legionari, în uniformă, a venit atunci spre mine, cu o atitudine ameninţătoare, întrebându-mă cine sunt. Camarazii săi au îndreptat asupra mea, de jur împrejur, priviri furioase. I-am explicat că sunt un jurnalist american, i-am arătat documentele de acreditare, după care, încet, rumoarea s-a stins. Nu m-au dat afară. L-am ascultat pe Stelescu rostindu-şi înflăcăratul discurs şi am observat delirul auditoriului.

Am avut, atunci, acelaşi sentiment pe care-l avusesem când i-am urmărit pe nazişti sărbătorind, la Nürnberg, Partei Tag, anume că această mişcare va conduce la o teribilă izbucnire de violenţă. Puţin după aceea Stelescu a fost asasinat, în spital, de către propriii săi camarazi. într-o zi foarte geroasă din decembrie 1933, când un strat gros de zăpadă acoperea întreaga ţară, iar clădirea parlamentului era înecată în nămeţi, am călătorit cu trenul de la Budapesta la Bucureşti, ajungând aici, seara târziu. în compartimentul de clasa a treia se mai aflau încă şase persoane, printre care o tânără doamnă, fermecătoare, inteligentă şi îndrăzneaţă, care mi-a mărturisit că se numeşte Constantinescu. După cum e obiceiul cam peste tot în Europa şi îndeosebi în sud-estul ei, pasagerii care călătoreau împreună s-au împrietenit şi, nu după mult, s-au angajat în conversaţii aprinse: bineînţeles, subiectul principal a fost politica. Unul dintre bărbaţii din compartiment era un devotat susţinător al Partidului Liberal. Altul era un adept al lui Iuliu Maniu, şeful Partidului Naţional Ţărănesc. Se afla printre noi chiar un bărbat care mărturisea că fusese socialist, deşi tocmai părăsise partidul. Ceilalţi

doi erau, fără îndoială, neimplicaţi politic. După ce le-am spus companionilor mei cine sunt, m-am aşezat liniştit în colţul meu, pe banca tare, atent la discuţia politică ce se angajase. Tânăra femeie s-a dovedit a fi o fervent şi fanatică legionară, foarte mândră de Căpitanul ei. A spus că, de curând, participase la un miting legionar şi poliţia secretă o urmărise, până ce se urcase în tren. Prevedea că o vor ţine sub urmărire din nou, la Bucureşti, când va coborî pe peron. A făcut apoi remarca: „De fapt, n-aş fi foarte surprinsă dacă aş afla că vreunul dintre dumneavoastră face parte din poliţia secretă". Poate că asta şi era situaţia. Preopinenţii s-au înfruntat o vreme, cu argumente pro şi contra, cu înflăcărare şi cuvinte grele, fata reuşind să ţină piept tuturor. S-ar putea spune că ea a luptat cel mai bine, aşa cum extremiştii ştiu să o facă, deoarece nu făcea altceva decât să critice şi, într-adevăr, erau multe de criticat în România, la sfârşitul anului 1933. Cunoştea pe de rost biografia celor doi şefi ai principalelor partide politice româneşti şi nu făcea decât să le evidenţieze defectele, cu o sarcastică furie. Când adversarii săi, ajunşi la exasperare, au întrebat-o ce ar vrea să facă Garda de Fier, ea a răspuns: „De ce spuneţi *ar face?* Spuneţi *va face.* Vom trece la acţiune. Vom face curat în România". Când ceilalţi i-au cerut informaţii mai precise, ea le-a spus pur şi simplu: „Veţi vedea în curând. Amintiţi-vă de ceea ce vă spun". A încercat ca această prevestire să pară în gura ei cât mai sumbră, dar companionii săi au considerat-o o simplă grozăveală.

Când am coborât la Bucureşti, unde nu am văzut nici un agent al poliţiei secrete, deşi trebuie să fi fost vreo jumătate de duzină amestecaţi prin mulţime, am întrebat-o pe doamna Constantinescu dacă era aşteptată de cineva. Când mi-a răspuns că nu, am

întrebat-o dacă nu ar vrea să urce în taxiul meu pentru a parcurge străzile înzăpezite, până la destinaţie. Speram că nu locuieşte prea departe, pentru că nu aveam la mine prea mulţi bani.

A fost de acord şi am condus-o până în faţa unei mari clădiri din centrul oraşului, nu departe de hotelul în care locuiam. Am întrebat-o dacă aici este sediul Legiunii. Mi-a răspuns: „Poate". Am întrebat-o apoi dacă n-aş putea reveni ziua următoare pentru a-l vedea pe Căpitan, iar ea mi-a răspuns din nou: „Poate. Vă voi telefona mâine dimineaţă". M-am despărţit de ea, sperând că se va ţine de cuvânt.

Doamna Constantinescu îmi părea tipică pentru cruciaţii din toate timpurile, înflăcăraţi, fanatici, pregătiţi pentru sacrificiul de sine. Era cu siguranţă inteligentă şi informată; foarte capabilă şi foarte vitează; îmi părea că ea are sentimentul că se află în miezul
unei aventuri teribile, despre care încerca să se autoconvingă că este fastă pentru poporul român şi de dragul ei părea gata să ia calea închisorii sau a plutonului de execuţie. în comparaţie cu susţinătorii celor două mari partide tradiţionale, ea îmi apărea strălucitoare.

Cu siguranţă, însă, aceia erau mai buni decât dânsa.

A doua zi dimineaţa, am aşteptat prin preajmă ca să mă cheme la telefon şi am fost bucuros că a făcut-o. Mi-a spus să cobor, pentru a-l vedea pe Căpitan, ceea ce am şi făcut. Consider întâlnirea pe care am avut-o ca interesantă, dar nu surprinzătoare. Codreanu arăta mai bine decât atunci când îl Văzusem, în holul hotelului, cu câteva luni înainte. Era evident că el făcea obiectul unei veneraţii neobişnuite. Dădea indicaţii, precum şeful unui ordin secret. Am fost

condus la el de către devotaţii săi acoliţi, plini de o atare smerenie, de parcă ar fi adus pe cineva în faţa Marelui Preot sau a vreunui arhanghel.

Mi-a vorbit cu solemnitate şi cuvintele sale erau oraculare. Nu a fost nici ţeapăn, nici prietenos, ci doar politicos. Mi-a expus un program asemănător cu al tuturor extremiştilor. Dorea să termine cu pungaşii şi să înalţe România, dorea să pună capăt necinstei, corupţiei şi nepotismului. Voia să înlăture monarhia, care sângera poporul şi demoraliza naţiunea. Dorea să formeze în jurul său o organizaţie de tineri şi tinere, cinstiţi şi incoruptibili, să aducă izvoarele bogăţiei în mâinile poporului, să asigure nenumărate facilităţi pentru îngrijirea bolnavilor, să reîmpartă pământul, să deschidă mai multe şcoli, să creeze restaurante ieftine pentru studenţii nevoiaşi. Credea că principala cauză a sărăciei erau evreii, masonii, capitaliştii bogaţi, curtea regală şi partidele politice. îi dispreţuia pe politicienii corupţi. Dorea să numească 71 de prefecţi, severi şi integri, în cele 71 de judeţe, şi să le dea puteri depline pentru a distruge răul de la rădăcină, folosind, la nevoie, puşca şi spânzurătoarea. Un erou foarte popular, pentru mulţi legionari, era domnitorul român Vlad Ţepeş. Ţeapa reprezenta un aspru şi înfricoşător simbol, pentru fiii şi fiicele arhanghelului Mihail. Erau hotărâţi să-i tragă în ţeapă pe toţi jefuitorii ţării şi să-l termine pe regele Carol al II-lea şi pe amanta sa, Magda. Nu le păsa dacă „pungaşii” s-ar fi zvârcolit în agonie, în fiecare noapte. Când l-am întrebat cine-i va inspecta pe inspectori şi-i va menţine puri pe purificatori, Codreanu a răspuns, aşa cum toţi fanaticii o fac în orbirea lor: „legionarii sunt incoruptibili”. Când cu această „sfântă a sfintelor” l-am părăsit pe Căpitan, am simţit că nu era de glumit cu Legiunea. Mi se părea că mulţi alţii din preajma sa nu s-ar da în

lături de la crimă.

Nu mult după aceasta, m-am reîntors la locuinţa mea din Viena. Aici am citit uluitoarea veste că primul ministru al României, I.G. Duca, un prieten faţă de care aveam o profundă stimă, fusese asasinat. Criminalul era soţul doamnei Constantinescu, tovarăşa mea de călătorie. Tânăra doamnă avusese dreptate când spusese că vor acţiona.

Trei ani mai târziu, a avut loc în inima Bucureştiului, o impunătoare demonstraţie a Legiunii, care arăta cât de mult îşi sporise aceasta rândurile. Când comuniştii şi procomuniştii din multe ţări s-au îndreptat spre Spania, pentru a lupta în Brigăzile Internaţionale împotriva lui Franco, anticomuniştii i s-au alăturat pentru a-l sprijini. Printre ei s-a aflat şi un grup de fruntaşi legionari, dintre care doi, Moţa şi Marin, au fost ucişi. Când trupurile lor au fost aduse în ţară, traversând România, tinerii lor colegi se adunau în fiecare staţie pentru a le aduce omagiul lor. în timpul acelei ierni tensionate, 1936-37, când viitorul multor ţări şi îndeosebi al României părea că a devenit incert, faptele lui Moţa şi Marin au produs o vie impresie asupra multor români. într-o vreme în care edificiile Europei se prăbuşeau, aceşti tineri făcuseră supremul sacrificiu. Dovediseră că aveau credinţă în ceva suficient de puternic, care să te aducă în stare de a-ţi asuma orice risc. Când rămăşiţele lor pământeşti s-au întors la Bucureşti, mii de tineri români i-au invidiat; alte mii i-au admirat. Conduita şi caracterul lor păreau a oferi un minunat contrast faţă de corupţia de la curte, de imoralitatea personificată de regele Carol, faţă de egoismul industriaşilor de frunte, furişaţi pe uşa din dos a Palatului, pentru a pune la cale afaceri dubioase, faţă de făţărnicia a numeroşi lideri politici. Iar câhd aceşti doi „martiri pentru cauză” erau purtaţi

pe umeri de legionari în uniforme, urmaţi de alţi legionari, printre mulţimi enorme, spre noul cimitir legionar, totul făcându-se cu binecuvântarea celor mai înalte feţe bisericeşti, mulţi români au avut sentimentul că trăiau cea mai înălţătoare experienţă religios-patriotică a vieţii lor. Le era mai apropiată decât încoronarea regelui sau instalarea patriarhului. Faptul de a fi alături de cei doi tineri care îşi dăduseră vieţile pentru o cauză, îi înălţa sufleteşte pe admiratorii lor.

Privitorii îşi aminteau, probabil, cuvintele Căpitanului aflate în manualul său, *„Pentru legionari”:* „Care sunt calităţile membrilor Legiunii Arhanghelului Mihail? Puritate spirituală, capacitate de muncă şi creaţie, curaj, o viaţă aspră, de luptă împotriva dificultăţilor şi pentru binele naţiunii; sărăcie – care înseamnă renunţare voluntară la bogăţie; credinţă în Dumnezeu; iubire frăţească”. Poate că îşi amintesc, de asemenea, că la începutul activităţii sale, Căpitanul scrisese: „Mişcarea este o şcoală spirituală unde intri ca un simplu individ şi ieşi ca un erou. Nu aştepta nici o recompensă din partea poporului. Nici o plată nu este mai sfântă decât satisfacţia datoriei împlinite. Măreţia legionară este măreţia sacrificiului”.

Exaltarea, încercată de mulţi români, în acele zile de iarnă ale începutului de an 1937, s-a bazat pe o amăgire. Cauza legionară s-a dovedit a fi până la urmă nefastă, bazată pe violenţă şi înşelătorie, sfârşind în jaf şi masacru. Fără îndoială, însă, că demonstraţia impresionantă la care asistam părea să indice că legionarii, care împleteau fascismul cu religia şi dragostea pentru România cu ura împotriva evreilor, deveniseră o forţă politică de primă importanţă în ţară şi că ei vor grăbi lucrurile spre un deznodământ brutal. Iar deznodământul nu se va lăsa aşteptat prea mult

timp.

în decembrie 1937, regele Carol, încrezător în abilitatea sa de a intimida poporul român şi de a-l constrânge să voteze după pro- pria-i voinţă, hotărăşte ţinerea de alegeri. Spre surprinderea sa, opoziţia repurtează o răsunătoare victorie – una dintre cele mai notabile din analele Balcanilor – şi Legiunea devine al doilea partid al opoziţiei. Forţa mişcării indica faptul că un grup militant subversiv, a cărui supremă loialitate se manifesta cu precădere faţă de Germania, nu faţă de România, ar putea submina Parlamentul, prin vociferări, obstrucţii sau violenţe. Iar acest grup era mult mai puternic decât ar indica numărul componenţilor săi, pentru că, în fapt, aceştia erau susţinuţi de Hitler care, prin ei, ar fi putut pune mâna pe România. Din acest moment, timp de aproape trei ani, principala luptă în România se va da între Garda de Fier şi restul ţării. La început, a fost un duel între regele Carol şi legionarii lui Codreanu.

Ne-am putea întreba de ce monarhul autocrat care a fost Carol a aşteptat atâta, înainte de a-i lichida pe Căpitan şi pe luptătorii lui, mai ales având în vedere faptul că umilirea tronului era un obiectiv de căpetenie al legionarilor. Răspunsul este că regele aproba, în mare parte, programul totalitar al legionarilor şi spera ca, eventual, să-i poată folosi ca pe un instrument pentru slăbirea democraţiei în România. în al doilea rând, credea că e mai sigur pentru el a îngrădi şi a deturna mişcarea legionară decât a încerca suprimarea ei. Se temea că cei rămaşi în viaţă, în furia lor, ar fi putut găsi o cale ca s-o ucidă pe Magda, amanta sa evreică.

Regele a dizolvat Parlamentul şi a investit un guvern foarte slab, condus de un poet antisemit, atins de senilitate, apoi, la scurt timp, el l-a desemnat pe

Patriarh ca prim-ministru. Tulburările creşteau necontenit, puterea legionarilor sporea, chiar dacă Codreanu şi alţi lideri proeminenţi erau în închisoare (Căpitanul fusese condamnat la zece ani). Spre sfârşitul anului 1938, regele nu-şi mai poate stăpâni furia şi ordonă lichidarea unor lideri legionari, inclusiv a Căpitanului. Oficial, se anunţă că ei au fost ucişi în timpul unei tentative de evadare, pe când erau transportaţi de la o închisoare la alta. Faptul nu a marcat însă sfârşitul Mişcării, nici pierderea puterii sale. N-a făcut decât să arate că Codreanu avea susţinători pe tot cuprinsul ţării, iar legionarii acţionau peste tot, susţinuţi de către nazismul german.

Asupra României se exercitau atunci serioase presiuni, atât din partea Germaniei cât şi a Rusiei. Ţara se simţea părăsită de către Franţa şi Anglia. Era convinsă că nici America nu ar face nimic pentru ea, într-o situaţie de criză. Cuprinsă de disperare, opinia publică s-a ridicat din ce în ce mai mult împotriva regelui, iar unii români au manifestat simpatie pentru legionari, în care au văzut singurul grup cu adevărat viril din ţară. Maniera în care regele lichidase nişte prizonieri lipsiţi de apărare a dus la creşterea antipatiei generale împotriva tronului şi creşterea simpatiei pentru Legiune.

Confuzia şi amărăciunea creşteau, cu atât mai mult cu cât se părea că nu există nimeni care, să se poată opune degringoladei. Până la urmă, fostul fruntaş al Partidului Naţional Ţărănesc, Armând Călinescu, a luat valul în piept, ca prim-ministru al regelui şi „om forte”, dar la 22 septembrie 1939 legionarii îl asasinează în centrul Capitalei, nu departe de principala secţie de poliţie. A fost cel mai spectaculos asasinat văzut vreodată în România. Carol a numit ca prim-ministru un general de armată şi, drept represalii, a ucis, fără

discriminare, sute de legionari, dar n-a reuşit să-l lichideze pe şeful lor, Horia Sima, un avocat vicios şi plin de ambiţii care îi succedase lui Codreanu la conducerea Legiunii. Se credea, pe baza multor probe, că Sima era cel care se afla în spatele asasinării lui Călinescu, dar el nu a fost tradus injustiţie, reuşind să scape în Germania, unde nemţii îi dăduseră adăpost. Iar Hitler merge cu ipocrizia până acolo încât trimite condoleanţe guvernului căruia legionarii i-au asasinat prim-ministrul.

Autoritatea în România era practic paralizată. Guvernul fusese ridiculizat, regele bâjbâia ca un om scos din minţi, strivit între ameninţarea rebelilor dinăuntrul ţării şi cea a imperiilor rapace din afară. Cu speranţa de a-l îmbuna pe Hitler, Carol îi oferă lui Horia Sima un post în guvern, dar nu preşedinţia acestuia. Astfel criminalii ajung conducători, iar asasinii de premieri ajung colaboratori ai premierilor.

Situaţia se înrăutăţeşte însă mereu, guvernele se schimbă cu repeziciune şi atunci regele este nevoit, în disperare de cauză, să-l elibereze din închisoare pe unul dintre cei mai aprigi duşmani ai săi şi să-l numească prim-ministru. Era cel mai aspru militar al României, generalul Ion Antonescu. El se asociază cu liderul Gărzii de Fier, Horia Sima, formând ceea ce, oficial, se va numi „regimul naţional legionar”. Principalul element al acestuia îl constituiau legionarii, deşi personalitatea dominantă s-a dovedit a fi generalul Antonescu, al cărif sprijin venea din partea armatei şi nu a
Legiunii.

Primul act al guvernului naţional-legionar a fost detronarea regelui Carol al Il-lea. Expulzarea sa din ţară a avut loc la 6 septembrie 1940. Fasciştii români obţineau o victorie spectaculoasă împotriva tronului,

deşi încă nu aveau în mâinile lor, pătate de sânge, toată puterea. Uciseseră doi prim-miniştri, răspândiseră teroarea pe tot cuprinsul ţării, amăgiseră o mare parte a tineretului, subminaseră, parţial, armata şi poliţia şi pătrunseseră adânc în structurile Bisericii Ortodoxe. Comiseseră în mai multe judeţe brutalităţi în masă împotriva evreilor şi confiscaseră mai multe proprietăţi ale acestora. Şi-au trădat toate idealurile pe care liderii lor le proclamaseră cândva şi au eşuat în încercarea de a atrage spre ei fie şi un singur lider politic de suprafaţă şi cu integritate morală. Mai mult,, cei doi principali sponsori şi protectori ai lor, Hitler şi Mussolini, au participat împreună la ciuntirea României, a cărei integritate Legiunea se chezăşuise s-o apere. Acum, în ciuda acestor trădări morale şi politice, legionarii erau făcuţi părtaşi la putere.

După alungarea lui Carol, legionarii încearcă să pună mâna pe • întreaga putere prin eliminarea mareşalului Antonescu care îndeplinea funcţiile de prim-ministru şi şef al statului, cu titlul de „Conducătorul”.

La început, Antonescu s-a dovedit deopotrivă de slab şi de inabil, în relaţiile sale cu Legiunea. îl păstrase pe capriciosul Sima, numai pentru a-i face pe voie lui Hitler. Numise în importante poziţii oameni care-l serveau mai degrabă pe Sima, decât pe el însuşi. Permisese legionarilor să deţină controlul poliţiei. Secţiile de poliţie din Bucureşti, cele mai importante din ţară, erau în serviciul Gărzii de Fier. Antonescu a permis chiar ramurii înarmate a Legiunii să funcţioneze ca o organizaţie paramilitară. în plus, legionarii controlau poşta şi telecomunicaţiile, astfel încât fiecare ordin al Mareşalului era cunoscut de ei. Majoritatea informaţiilor strict secrete care veneau

spre Conducător din diferite surse au ajuns în dosarele legionare. Antonescu oscila între a li se opune sau a se identifica cu ei. La un moment dat, el vorbea ca şi când s-ar fi considerat cel dintâi dintre legionari. A dorit să facă din aceasta principalul temei

pentru a le cere sprijinul. Nu a îndrăznit să se atingă de. ei, de teamă că ar putea ofensa Germania. Credea că România avea nevoie de Germania, de când nu se mai putea baza pe nici un „protector” nicăieri în lume. S-a temut că, dacă ia măsuri drastice împotriva Gărzii de Fier, Hitler, care avea o substanţială forţă armată în ţară, ar putea pur şi simplu să-l facă pe Horia Sima fiihrerul României. Conducătorul voia să prevină asta, atât din considerente personale, cât şi patriotice. Deşi era el însuşi un autocrat, Antonescu a simţit că preluarea completă a puterii de către Garda de Fier ar reprezenta, cu adevărat, un dezastru. A preferat astfel să temporizeze, destul însă ca să permită Legiunii să pună stăpânire completă pe armată, justiţie, şcoli şi, în general, pe toate instituţiile publice. A lăsat lucrurile să ajungă singure la deznodământ, fără a acţiona. Astfel legionarii, uzând de calitatea lor de poliţişti, şi-au arestat duşmanii cei mai notorii pe care şi-i făcuseră în ultimii zece ani şi, cu sânge rece, au masacrat un mare număr dintre ei. Generalul încă ezita.

în repetate rânduri, legionarii afirmaseră că în România 100.000 de oameni erau de prisos şi, în consecinţă, comiteau crime, pretutindeni în ţară, pentru a se descotorosi de aceştia. Ei l-au asasinat pe fostul prim-ministru Nicolae lorga, într-un chip la fel de brutal ca pe Armând Călinescu şi l-au ucis şi pe Virgil Madgearu, una dintre cele trei figuri-cheie ale Partidului Naţional Ţărănesc. Evreilor le-au confiscat proprietăţile. Mari cantităţi de arme au fost distribuite membrilor Legiunii. Au organizat instrucţie militară regulată, fără a se ascunde, iar la începutul anului 1941 au desfăşurat mitinguri incendiare în principalele oraşe ale ţării, începând să-l acuze aproape deschis pe Antonescu că ar fi mason şi făcând

cunoscut că intenţionau să-l înlăture de la putere.

într-un târziu, cu ocazia unei vizite private, Antonescu i-a comunicat lui Hitler că, dacă lucrurile continuă de o asemenea manieră, ar putea izbucni războiul civil pe întreg cuprinsul ţării. I-a făcut cunoscut cu claritate şi faptul că legionarii distrug armata română, subminează economia ţării şi-şi atrag mânia poporului. Hitler elaborase deja planul de a ataca Rusia şi dorea să dispună de resursele României, ca şi de armata acesteia; în consecinţă nu dorea

instabilitate în ţară. I-a dat deci lui Antonescu mână liberă, în legătură cu legionarii.

La 20 ianuarie 1941, au început ciocnirile armate. Antonescu a ordonat schimbarea unui număr de prefecţi legionari şi a unor capi ai poliţiei, iar legionarii au folosit aceasta ca pretext de rebeliune. S-au baricadat în clădiri publice, au încercat să pună mâna pe cheile de la instituţiile guvernamentale şi au jefuit case mai înstărite, au dat foc mai multor magazine, cărând bunuri evreieşti cu camioanele şi ucigând sute de evrei. Timp de trei zile în Bucureşti au răsunat împuşcături, gloanţele loveau în uşi şi ferestre, rebelii înarmaţi alergau în sus şi-n jos pe bulevarde, iar pe toate străzile vitrinele magazinelor evreieşti erau sfărâmate. Dar, la 23 ianuarie, Antonescu şi armata, care îi era leală, reuşesc să zdrobească rebeliunea şi să ţină situaţia sub control în întreaga ţară.

Legionarii au fost înlăturaţi de la guvernare şi Mişcarea a fost scoasă în afara legii. Arhanghelul Mihail se retrăgea în sfere mai liniştite. Un regim naţional venea să înlocuiască regimul naţional-legionar. Mişcarea inaugurată cu douăzeci de ani în urmă de către Comeliu Zelea Codreanu, un student antisemit din Iaşi, era spulberată. Ceea ce regele Carol nu reuşise să facă pe când se afla în culmea puterii sale, într-o ţară aflată în toate hotarele ei, reuşeşte să realizeze Antonescu, într-o Românie ciuntită şi consternată. Legionarii erau definitiv lichidaţi şi mişcării lor i se punea punct final. Lăsau în urmă un trecut încărcat, plin de abuzuri, crime şi înjosire naţională, toate săvârşite însă în numele naţionalismului şi al creştinismului. Bineînţeles, aceasta nu înseamnă că modul de gândire pe care l-a întruchipat fascismul în România a dispărut cu

desăvârşire. într-o oarecare accepţiune, chiar Antonescu a preluat tipul de regim pe care legionarii voiau să-l instaureze. Fizic, majoritatea legionarilor au supravieţuit. Mulţi dintre aceştia privesc însă spre Codreanu şi Horia Sima cu devotament şi nostalgie. Un mare număr dintre ei a trecut prin lagărele comuniste şi acum unii au devenit agenţi ai lui Stalin. Alţii au aderat, după închisoare, la Partidul Naţional Ţărănesc şi au continuat să lupte împotriva comuniştilor. însă ideea, curentul violent şi tendinţa totalitară întruchipate de mişcarea legionară încă nu au murit.

Astfel de forţe politice nu sunt caracteristice numai pentru România şi nici nu reprezintă ceva cu totul nou. Ele sunt larg reprezentate, în timp şi-n spaţiu. Au găsit susţinători în aproape fiecare generaţie, dobândind însă o deosebită proeminenţă o dată cu naşterea marxismului şi mai ales cu instaurarea dictaturii bolşevice în Rusia. Ideile şi metodele fundamentale ale comunismului, fascismului şi nazismului sunt aproape identice. Ele constau la comunişti în supralicitarea ateismului şi materialismului, în exaltarea maşinismului, în creşterea rolului statului, în înjosirea omului, ca individ şi comunitate, aşa cum propovăduieşte marxism-leninismul. La ura de clasă, Codreanu a adăugat-o pe cea faţă de evrei. La elogiul nemăsurat al proletariatului, el a adăugat cuvântul „românesc", sfârşind prin a face elogiul proletariatului românesc. Figurile conducătorilor legionari au fost înconjurate de o aureolă mistică ce, pentru moment cel puţin, lipseşte din practica obişnuită a comuniştilor. Cu alte cuvinte, legionarii au fost comunişti în cămăşi verzi.

Germano-slavul Emil Bodnăraş a reuşit, cu ajutorul lui Stalin, să impună în România acelaşi tip de regim

despotic pe care germano-slavul Codreanu voia să-l impună cu ajutorul lui Hitler. Ceea ce acum se poate vedea în România este exact ceea ce s-ar fi putut vedea în cazul în care Codreanu ar fi fost cel care ar fi reuşit. în ambele cazuri, înrobire, umilire naţională şi înjosire personală.

Stalin şi Hitler se reped asupra României

Când se desăvârşise dezintegrarea dinlăuntru, România a fost sfâşiată în bucăţi, din afară. Rusia ameninţa dinspre răsărit, Ungaria dinspre apus.

încă din 1935, mai mulţi fruntaşi politici români şi-au dat seama că Europa se îndrepta spre catastrofă şi au prevăzut că ţara lor ar putea fi direct implicată în aceasta. Când Hitler şi Stalin au încheiat, la 23 august 1939, târgul lor privind împărţirea Europei, liderii politici români, ca şi majoritatea poporului, au înţeles că ţara lor va fi şi ea lovită de fulgere, deoarece se găsea în calea furtunii.

Protocolul adiţional secret ce însoţea pactul Hitler – Stalin, care a precedat atacul german asupra Poloniei, conţinea prevederi speciale pentru împărţirea României, după cum urmează:

Protocol adiţional secret

Cu ocazia semnării Pactului de neagresiune dintre Reich- ul german şi U.R.S.S., subsemnaţii plenipotenţiari ai ambelor părţi, am avut discuţii strict secrete, în chestiunea liniei de demarcaţie a sferelor de influenţă în Europa de răsărit. Aceste discuţii au condus la următoarele concluzii:

1. în eventualitatea unor reaşezări politice şi teritoriale în zona statelor baltice (Finlanda,

Estonia, Letonia, Lituania), frontiera de nord a Lituaniei va reprezenta graniţa sferelor de influenţă ale Germaniei şi U.R.S.S. în legătură cu aceasta, cele două părţi recunosc interesul Lituaniei pentru regiunea Vilno.

2. în eventualitatea unor reaşezări politice şi teritoriale în zone aparţinând statului polonez, sferele de influenţă ale Germaniei şi U.R.S.S vor fi delimitate aproximativ pe linia râurilor Narev, Vistula şi San. Chestiunea dacă interesele ambelor părţi fac dezirabilă existenţa unui stat polonez independent şi care ar putea fi graniţele acestuia va fi rezolvată ţinând seama de desfăşurările politice ulterioare.

în orice situaţie, ambele guverne vor căuta să rezolve această problemă pe calea înţelegerii amiabile.

3. Cu privire la Europa de sud-est, partea sovietică reafirmă interesul său pentru Basarabia. Partea germană îşi declară completul dezinteres pentru această zonă.

4. Acest protocol va fi ţinut de ambele părţi ca strict secret.

Moscova, 23 august 1939.

Pentru Guvernul	*Plenipotenţiar pentru*
Reichului German	*Guvernul U.R.S.S*
von Ribbentrop	***V. Molotov***

Acest protocol dovedeşte cu claritate că Stalin, prin cârdăşia sa cu Hitler, a dobândit mână liberă pentru a smulge părţi din trupul României. Mai dovedeşte că şi Hitler, cu binecuvântarea lui Stalin, a avut, de asemenea, mână liberă pentru a smulge alte teritorii

româneşti, în folosul Ungariei. în ambele cazuri, era limpede că dacă România nu ar fi consimţit să fie dezmembrată, ar fi fost atacată de către puternicul imperiu sovietic. De fapt, tocmai acest lucru l-a consemnat foarte explicit, într-o scrisoare trimisă la Berlin, în luna iunie a anului următor, ambasadorul Germaniei în U.R.S.S. El scria că, în cazul în care România nu s-ar fi supus, „războiul ar fi fost inevitabil”. Prin urmare, România s-a supus şi ea a fost ciopârţită.

Cu un an înainte de pactul Hitler-Stalin, românii îl văzuseră pe Führer făcând ţăndări Europa şi au ştiut că el se apropia şi de ţara lor. îl urmăreau trecând prin Austria, Ungaria şi Cehoslovacia; îi simţeau apropierea în parade, demonstraţii, grupuri de parlamentari, saluturi, cântece, ziare apărute în Bucureşti şi în alte oraşe din ţară; îi descopereau insolenţa din ce în ce mai mare în comportamentul oficialilor germani din România.

Când, la 10 martie 1938, trupele lui Hitler au intrat majestuos în Viena, românii au ştiut că aceşti soldaţi vor fi îndreptaţi şi spre Bucureşti.

Când Marea Britanie, Franţa şi Germania nazistă au semnat acordul de la München, la 29 septembrie 1938, ei şi-au dat seama că întregul cadru al stabilităţii europene a fost sfărâmat şi au prevăzut că, în absenţa acestuia, situaţia lor era disperată. .

Ei au realizat că o bombă fusese pusă la temelia Europei şi au intuit dezastrul care se poate produce. Când Hitler a smuls regiunea sudetă din componenţa Cehoslovaciei, la 10 octombrie 1938, românii au avut premoniţia că va veni în curând şi vremea când el va încerca să smulgă părţi din trupul României.

Când formidabila sa armată a intrat, la 14 martie 1939, în Praga, aceiaşi români şi-au spus că ar fi mare

minune dacă într-un an sau doi, nu vor năvăli şi în Bucureşti armate străine şi s-au întrebat dacă ar fi mai bine să cedeze uşor, aşa cum a făcut-o preşedintele Beneă, sau să lupte. Să meargă la Berlin să semneze pe baza unor prevederi impuse, aşa cum făcuse cehul Emil Hacha, ori să sfideze Berlinul?

Căutând să răspundă la această întrebare, comportamentul lor trebuia să ţină seama de faptul că erau prinşi între două focuri, iar toate acordurile militare care le garantau securitatea deveniseră, în totalitate, inoperante. Sistemul de securitate militară pe care ei şi strălucitul lor ministru de externe, Nicolae Titulescu, îl clădiseră în cursul anilor ’20, se prăbuşise. Erau lăsaţi singuri, într-unul dintre cele mai primejdioase locuri de pe pământ.

România contase pe Liga Naţiunilor, dar aceasta se destrămase şi, o dată cu ea, speranţa unui ajutor efectiv, de care ţara era atât de interesată.

România contase pe intervenţia directă a Americii în afacerile internaţionale, ca şi pe garantarea efectivă de către americani a stabilităţii lumii, dar Statele Unite s-au retras ostentativ în cochilia lor, declarând că tot ceea ce pot face, în cazul unui stat atacat, este să permită acestuia să cumpere arme din America.

România crease două sisteme regionale de apărare, Mica Antantă şi înţelegerea Balcanică, dar amândouă se prăbuşiseră, precum nişte castele de nisip în faţa furtunii, în vara lui 1936, când guvernele Iugoslaviei şi Turciei refuzaseră în mod public să participe la acţiuni colective, gestul având drept urmare invalidarea de fapt a ambelor înţelegeri.

Mica Antantă fusese gândită ca un paratrăsnet în faţa vijeliei maghiare. înţelegerea Balcanică se dorea a fi un paratrăsnet împotriva vijeliei bulgăreşti. Că aceste alianţe limitate ar fi putut face faţă unei

conflagraţii mondiale este greu de crezut. Căderea Cehoslovaciei distrugea unul din cei trei stâlpi ai Micii Antante şi ea a fost urmată, la scurt timp, de o nouă prăbuşire: Milan Stoiadinovici, premierul pro-fascist al Iugoslaviei, şi-a schimbat orientarea înspre puterile Axei, contând pentru cele două alianţe cam tot atât cât contează fitilul dinamitei, după explozie.

încă din anul 1936, în cadrul întâlnirii de la Bratislava dintre Cehoslovacia, România şi Iugoslavia, Stoiadinovici refuzase să-şi asume orice obligaţie comună de apărare. în ianuarie 1936, el semna un pact permanent de prietenie cu Bulgaria şi înlesnea Germaniei trecerea armatei sale spre această ţară, prin teritoriul iugoslav. E adevărat, guvernul său reuşise să aranjeze, în schimb, livrarea de material iugoslav de război către Bulgaria. în martie 1937, Stoiadinovici semna un pact de prietenie cu Italia. în 1938, el vizita oficial Italia şi Germania, în timp ce trimişii lui Hitler soseau la Belgrad, în ceea ce s-a numit „circuitul nazist de scrutare a Balcanilor", cuprinzând, pe lângă capitala iugoslavă, Sofia şi Budapesta. Stoiadinovici a cedat în faţa şireteniei lui Hitler, chiar înainte ca Bene§ să cedeze în faţa violenţei sale.

Ca urmare, apărarea României se putea baza numai pe garanţiile britanice, care s-au dovedit tot atât de fără valoare pe cât fuseseră cele ale Iugoslaviei. Cum ar fi putut Anglia să ajute îndepărtata România mai mult decât putea ajuta Polonia? Primul ministru britanic rostea în Camera Comunelor, la 22 februarie 1938, următoarele cuvinte: „Nu trebuie să creăm iluzii naţiunilor mici că, în cazul unei agresiuni, vor fi apărate de Liga Naţiunilor, când ştim prea bine că nici nu poate fi vorba de aşa ceva". Chamberlain a refuzat atunci o propunere sovietică pentru o consultare inter-

naţională asupra chestiunii.

în decembrie 1936, Gdring a făcut presiuni asupra guvernului român pentru a încheia o înţelegere cu Germania nazistă, în genul celei făcute de Stoiadinovici, dar Bucureştiul a refuzat insistând pe lângă Marea Britanie ca aceasta să ia măsuri de concretizare în fapt a prieteniei cu România, singurul său aliat în sud-estul Europei, într-o notă oficială pe care ministrul român de externe i-a înmânat-o personal Lordului Halifax, în 1938, guvernul român insista ca Anglia să ia măsuri de natură economică, pentru a ţine sub control invazia de mărfuri germane spre România şi a accelera, în acelaşi timp, cumpărarea de produse româneşti pe piaţa britanică. România a subliniat că masiva pătrundere economică a Germaniei în ţară poate conduce la consecinţe politice, urmărind clar atragerea ţării în orbita germană. Nu mai era nevoie de adăugat că România era obligată să-şi vândă undeva produsele, pentru a putea supravieţui.

Englezii nu au luat nici o măsură pentru a destrăma plasa pe care, economiceşte, Hitler o ţesea în jurul României, ba chiar o vizită la Bucureşti a lui Sir Frederick Leith Ross, consilier economic pe lângă guvernul britanic, care trebuia să aibă loc în februarie 1938, a fost anulată. Fără îndoială, Chamberlain a procedat în acest fel pentru a nu-l irita pe Hitler. Dorea ca dictatorul nazist să realizeze că Marea Britanie îi rezervase sud-estul Europei pentru satisfacerea intereselor sale economice. Este ceea ce, şase luni mai târziu, a afirmat şi Eden în Camera Comunelor.

La sfârşitul anului 1938, britanicii de bună credinţă şi-au dat seama că România, ca de altfel tot sud-estul Europei, se îndepărtează de ei. Iată cuvintele rostite în Parlament de Winston Churchill, la 5 octombrie 1938:

„Ne aflăm în faţa unui dezastru major care a lovit Marea Britanie şi Franţa. Să nu rămânem orbi în faţa acestui fapt. Trebuie să acceptăm, de acum, că toate ţările din centrul şi estul Europei vor căuta să se afle în cei mai buni termeni cu puterea nazistă triumfătoare. Sistemul de alianţe în Europa, pe care Franţa şi-a bazat propria-i securitate, e acum distrus şi nu văd nici un mijloc prin care el ar putea fi reconstituit. Calea spre Dunărea de jos, spre Marea Neagră, spre Turcia şi mai departe, este deschisă pentru Germania…”

întotdeauna a existat un enorm curent popular în Polonia, România, Bulgaria sau Iugoslavia, care se orienta spre democraţiile occidentale şi detesta ideea ca acestor ţări să le fie impus un sistem arbitrar şi totalitar, sperând, totodată, în posibilitatea ca ele să fie în stare de a i se opune. Şi toate acestea, se spulberau.

E adevărat că în aprilie 1939, ca rezultat al insistenţelor româneşti, Marea Britanie şi Franţa au dat asigurări României că îi vor acorda „toată asistenţa care le stă în puteri”, în cazul unei agresiuni care i-ar putea ameninţa independenţa şi în faţa căreia România ar considera „de interes vital pentru ea să reziste cu toate forţele sale”. O garanţie similară i s-a oferit şi Greciei, iar un pact special polono-britanic a fost încheiat cam în acelaşi timp.

Dar care s-a dovedit a fi valoarea efectivă a acestor garanţii în septembrie 1939, cînd Hitler şi Stalin invadau Polonia? Din punct de vedere militar, ele erau lipsite de orice valoare, atât pentru România, cât şi pentru Polonia sau Grecia.

La 1 septembrie 1939, când atotputernica armată germană invada Polonia, România era total singură, cel puţin în ceea ce privea măsurile militare, ca şi când

Anglia, Franţa sau America n-ar fi existat. Când, după câteva zile în care s-a apărat cu bravură, Polonia s-a prăbuşit şi fugarii polonezi au început să se reverse peste frontiera dintre cele două ţări, românii şi-au dat seama că războiul lui Hitler atingea şi ţara lor. Când armata sovietică a pătruns în Polonia pentru a ajuta tirania nazistă să distrugă acest stat, aşa cum el mai fusese deseori destrămat în trecut, naţiunea română a avut un presentiment puternic despre ceea ce urma să i se întâmple ei înseşi.

Cei mai mulţi români priveau totuşi înainte şi, atunci când întunericul încă nu îi copleşise, ei nu puteau să nu se întrebe ce ar fi putut face pentru a evita iminenta catastrofa şi ce nu au făcut. Şi îşi răspundeau că puteau oricând susţine, fără a greşi, că alţii, nu ei, sfărâmaseră coeziunea europeană. Alţii – nu românii – distruseseră Mica Antantă şi înţelegerea balcanică. România susţinuse energic şi aplicase fără ezitare, în numele securităţii colective, măsuri hotărâte împotriva lui Mussolini, când acesta invadase Albania, atrăgându-şi mânia lui crâncenă. Când Hitler cotropea Cehoslovacia, atitudinea României faţă de acest aliat fusese dincolo de orice reproş. Când ofiţerii şi oficialii polonezi au căutat refugiu şi adăpost în ţara lor, românii i-au primit şi i-au tratat cu prietenie, în ciuda energicelor proteste ale lui Hitler şi Stalin. De asemenea, România, prin Titulescu sau Maniu şi sub mai multe guvernări succesive, încercase să stabilească relaţii amicale cu Rusia. Respinsese mult timp orice înţelegeri politice cu Hitler sau Gbring.

Dar toate acestea nu mai aveau acum nici o însemnătate şi, în faţa unei duble catastrofe, România nu se putea bizui decât pe ea însăşi. Chiar în ziua în care armata germană intra în Polonia, guvernul nazist pretindea României a declaraţie de neutralitate, ceea

ce punea guvernul român într-o situaţie morală fără ieşire. Polonia era aliata României, cum erau şi Franţa sau Anglia, alături de care ea luptase în război. România Mare fusese asociată strâns, încă de la crearea sa, în 1918, cu aceste state şi naţiuni. Ajunsese la forma actuală de fiinţă statală în urma unui război câştigat de puterile occidentale. Germania îi era, în mod deschis, duşmană. Rusia semnase un acord pentru dezmembrarea sa. Din punct de vedere moral, România nu avea altă alegere decât de a se alătura aliaţilor săi. Franţa şi Marea Britanie nu luptau însă în acest moment. Nu făcuseră practic nimic pentru a ajuta Polonia, atunci când aceasta fusese pur şi simplu ştearsă de pe hartă. Dacă ar fi acţionat, România ar fi fost cu siguranţă zdrobită, lăsându-i lui Hitler controlul asupra tuturor bogăţiilor sale, mai ales petrol şi gaze. Pe la mijlocul lui septembrie Wehrmacht-ul şi Armata Roşie ar fi făcut joncţiunea în Bucureşti sau în preajma câmpurilor petrolifere româneşti, cam tot aşa cum o făcuseră la Varşovia. România ar fi fost invadată chiar atunci, în 1939, cum s-a întâmplat cu Iugoslavia în 1941.

în acele momente, când pentru România primejdia venea din toate cele patru zări, ea nu a dat dovadă de mai mult eroism – dar nici de mai puţin – decât dăduseră Belgia ori Norvegia, decât Anglia la München, ori decât neutra Suedie. N-a sărit în ajutorul lui Hitler, cum o făcuse Rusia, şi nu a acceptat din partea Führer-ului nici o bucăţică de teritoriu străin, aşa cum alte state o făcuseră. Părăsită de toţi aliaţii săi, ea s-a declarat neutră. Regele Carol fusese încurajat în luarea acestei decizii de un mesaj telefonic pe care ministrul francez al afacerilor externe, Georges Bonnet, l-a trimis, la 1 septembrie, via Bucureşti, ambasadorului francez din Varşovia,

deoarece linia directă Paris – Varşovia fusese întreruptă de către nemţi. în acest mesaj, Franţa făcea presiuni asupra Poloniei să accepte bunele oficii ale lui Mussolini şi să se aşeze la masa tratativelor cu nemţii.

Având în faţă o Franţă dornică de a realiza un al doilea München şi o armată franceză ascunsă în spatele unor cazemate, ar fi putut România să se azvârle orbeşte spre pieire? Aceasta a fost întrebarea pe care şi-a pus-o guvernul de la Bucureşti.

în 4 septembrie, întrebării i s-a dat un prim răspuns prin proclamarea continuării stării de „atitudine paşnică". Acesta era cuvântul mai blând, mai elastic, pentru a desemna neutralitatea.

Pe 5 septembrie, Iugoslavia şi-a declarat oficial neutralitatea, iar în ziua următoare regele Carol, după consultări cu Consiliul de coroană, a schimbat pacifismul cu „stricta respectare a regulilor neutralităţii, aşa cum ele sunt stabilite de convenţiile internaţionale". Prin aceasta, România se desprindea oficial din tabăra aliaţilor săi, dar continua încă să permită, prin teritoriul său, transportul de arme către Polonia, precum şi tranzitul soldaţilor polonezi, îmbrăcaţi în ţinută civilă, către teritoriile aliate. Printre ei au fost şi piloţi care, mai târziu, au jucat un rol hotărâtor în apărarea Londrei faţă de atacurile lansate de Luftwaffe.

Pe când românii aveau în faţa ochilor rămăşiţele unei armate descompuse şi priveliştea deplorabilă a unui stat aliat prăbuşit, şi se întrebau când va veni şi rândul lor, opinia publică a fost realmente zguduită de asasinarea, în plin centrul Capitalei, a primului ministru, la 22 septembrie. Crima era isprava legionarilor şi se credea că fusese plănuită în Germania, de către comandantul lor, Horia Sima, care se bucura de protecţia lui Hitler. Criminalii ocupaseră pentru scurt

timp clădirea radioului, sperând să preia puterea în stat. Horia Sima a încercat să-i intimideze pe poliţiştii trimişi să-l aresteze, spunându-le că, în acea zi chiar, urma să devină noul prim-ministru al ţării. Germania încerca astfel să pună mâna pe România fără luptă, dar eşua, deocamdată, în tentativa sa.

Câteva zile mai târziu, când Armata Roşie a ocupat Statele Baltice, tot mai mulţi români şi-au îndreptat privirile peste Prut, spre Basarabia, întrebându-se când vor încerca ruşii s-o ocupe. Răspunsul a venit curând. Data trebuia să fie 6 decembrie 1939, după cum aflăm dintr-o informaţie secretă, strict autentică. Trebuia doar ca faptul să se petreacă după ce Finlanda va fi acceptat cererile sovietice. Dar finlandezii nu s-au supus ci, din contră, ei au opus o îndârjită rezistenţă, când la 30 noiembrie au fost atacaţi de ruşi. Bravii soldaţi finlandezi i-au oferit României un scurt răgaz, pentru a-şi trage răsuflarea. Când invadatorii sovietici au pătruns în Finlanda, în ciuda rezistenţei poporului acestei ţări, românii şi-au dat seama că aceeaşi Armată Roşie va ataca, mai devreme sau mai târziu, şi ţara lor. Nu puteau să nu se gândească la faptul că Rusia înghiţise, la frontiera sa de apus, regiuni străine sau chiar ţări întregi, fără a se atinge de România. Acum venise şi rândul ei.

în luna aprilie 1940, Molotov deplângea nişte pretinse incidente petrecute în România, după ce anunţase că o problemă îşi aştepta soluţia: „chestiunea Basarabiei”. în mai, ambasadorul german la Bucureşti i-a spus ministrului român al afacerilor externe că Stalin îi făcuse Fiihrer-ului un mare serviciu, pe care acesta nu-l va uita. Oficialul german a mai adăugat că ruşii consideră că frontiera cu România trece prea aproape de Odessa, observaţie pe care aceştia o făcuseră nu o dată.

La 26 iunie 1940, ambasadorul Germaniei la Moscova a transmis la Berlin un scurt mesaj, „foarte urgent”, afirmând că guvernul sovietic plănuia ca în următoarele câteva zile să pretindă României cedarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei, iar în această situaţie guvernul german trebuia de urgenţă să sfătuiască această' ţară să se supună, pentru a evita războiul. Timpul marii încercări sosise.

Chiar în acea noapte, Molotov i-a înmânat reprezentantului României la Moscova un ultimatum de 24 de ore, spunând „Acceptaţi toate condiţiile sau va fi război”. în dimineaţa următoare, adică la 27 iunie, ministrul german de externe i-a telefonat expres ministrului Germaniei la Bucureşti, Fabricius, ordonându-i să facă presiuni asupra guvernului român pentru a accepta cererea sovietică de cedare a Basarabiei şi Bucovinei de nord, ca o condiţie absolut necesară pentru evitarea războiului, ceea ce Fabricius a şi făcut imediat.

Când luna iunie se apropia de sfârşit şi ţăranii se pregăteau să-şi secere grânele, Wehrmacht-ul şi Armata Roşie, instrumentele de expansiune ale Reich-ului nazist şi ale imperiului comunist, cădeau la învoială, aşadar, să dezmembreze un stat vecin. în fapt, guvernul de la Bucureşti a avut numai 18 ore la dispoziţie, pentru a se pronunţa asupra ultimatumului, deoarece transmiterea acestuia de la Moscova se făcuse cu întârziere. Fusese recepţionat la Bucureşti abia la ora şase dimineaţa, iar termenul limită era prevăzut la miezul nopţii. Când Molotov a făcut cunoscut ultimatumul, şi-a însoţit cererea cu o hartă a României, la scara de 1/1.800.000, pe care noua frontieră era trasată cu creionul. Dâra creionului reprezenta ea însăşi o fâşie lată de şapte mile, adică o suprafaţă pe care se aflau un anumit număr de

localităţi, în privinţa cărora nu era clar dacă vor fi luate de către Rusia sau vor rămâne în România. Aşa încât a fost amputat şi teritoriul vechii Românii, desprinzându-se din el un ţinut care înainte nu făcuse niciodată parte din Basarabia sau Bucovina de nord.

Dar, într-o vreme când cuceritorii strămutau de ici-colo populaţii de milioane de oameni, iar refugiaţii, bărbaţi şi femei, se revărsau cu sutele de mii peste graniţe, ce mai contau câteva sate, oraşe sau chiar ţinuturi întregi.

Majoritatea românilor au vărsat lacrimi de durere-atunci, chiar

regele Carol a plâns, gândindu-se poate la România, poate la pro- pria-i soartă. Simţea că domnia i se apropie de sfârşit. După zece ani de conducere nefastă a ţării, el îşi pierdea şi ultimul reazem. Miniştrii pe care altădată îi manipula cu cinism, fiind practic nişte popice în mâna lui, deşi s-au simţit ruşinaţi în faţa istoriei, nu l-au sfătuit să opună o rezistenţă fără rost. Ofiţerii şi soldaţii care timp de douăzeci de ani se pregătiseră pentru a putea apăra România Mare erau în situaţia de a o preda inamicului fără a trage un foc de armă. Puhoaie de oameni, cu puţinul pe care-l puteau lua asupră-le, încercau să scape din ţinuturile care urmau să treacă sub stăpânirea Kremlin-ului. Şi mai mulţi erau nevoiţi să rămână pe loc, cu teama şi cu disperarea în suflet. în decurs de patru zile, un teritoriu cu o populaţie de circa 3 milioane de locuitori trebuia să fie evacuat. în timpul retragerii, soldaţii români au fost provocaţi, jigniţi şi chiar molestaţi, de către agitatori militari sovietici, dar incidentele serioase au fost preîntâmpinate. Armata demoralizată s-a retras în ţară, cuprinsă de disperare, pentru a descoperi apoi că umilirea abia începuse.

Pe data de 2 iulie, la întrunirea cabinetului român, proaspătul ministru de externe, Constantin Argetoianu, a citit o declaraţie care proclama „o nouă orientare în relaţiile internaţionale ale României” şi renunţa la garanţiile franco-britanice, din aprilie 1939. Primul ministru Tătărăscu a elogiat, într-un discurs radiodifuzat, noua ordine ce se va clădi „pe ruinele Europei de ieri” şi, am putea adăuga, pe ruinele propriei sale ţări. Carol şi câţiva dintre apropiaţii săi de la curte mai sperau, totuşi, că şi-ar putea salva poziţiile. Ca o probă, în faţa întregii lumi, că regele şi primul ministru al României erau angajaţi pe drumul spre Berchtesgaden, ei au anunţat că şeful Gărzii de

fier, Horia Sima, ucigaşul de miniştri, va deveni membru al cabinetului, ca ministru al cultelor. Două zile mai târziu, regele forma un nou guvern, dominat masiv de legionari bl l-a numit ca ministru de externe pe Mihail Manoilescu, un om şi anteietor, dar superficial, lipsit de caracter .şi de bun simţ, mllai .nat naţionalist, dar fără o elementară loialitate ţaţa de ţara

La 15 iulie, Hitler ii adresea/a o lunga .iir.o.ur im Carol, cerându-i ca România să satisfacă pretenţiile teritoriale ale altor doi vecinii ai săi, Ungaria şi Bulgaria. Era o scrisoare cu desăvârşire ipocrită, aşa cum un astfel de fiihrer putea să trimită unui astfel de rege. Cum a procedat şi când şi-a înhăţat prada de pe urma târgului cu Stalin, Hitler i-a spus lui Carol că toată nenorocirea României îşi are rădăcinile în ataşamentul acesteia faţă de Franţa şi Marea Britanie. Câteva zile mai târziu, proaspăt numitul prim-ministru Gigurtu şi ministrul român de externe Manoilescu i-au făcut Fiihrer-ului o vizită la Berchtesgaden. Primul lucru pe care l-au auzit din gura acestuia a fost că România trebuie să facă Ungariei concesii teritoriale.

La 27 august, ministrul român de externe a fost convocat de către guvernul german la Viena, unde urma să se întâlnească cu reprezentanţii lui Mussolini şi Hitler, Ciano şi von Ribbentrop. A doua zi, Manoilescu expedia din Viena, Guvernului român, următoarea telegramă:

„Astăzi, de la ora 2^{30} am avut o întrevedere cu Ribbentrop şi cu Ciano, pe care tocmai am încheiat-o. Situaţia este mai mult decât proastă. Ei mi-au adus la cunoştinţă hotărârile Axei în legătură cu cererile ungureşti, în privinţa cărora suntem nevoiţi să acceptăm arbitrajul lui Ribbentrop şi Ciano, chiar în seara aceasta, aici la Viena şi să cedăm Transilvania de nord, mâine după amiază. Orice speranţe de a

schimba sau de a îndulci această decizie, sunt zadarnice.

Alternativa pe care mi-au înfăţişat-o se prezintă astfel: fíe acceptăm arbitrajul, chiar astăzi, sau cel mai târziu în cursul nopţii, în aşa fel încât rezultatul să poată fi anunţat mâine, caz în care ne vom bucura de garanţii privind integritatea noastră teritorială, oferite de puterile Axei, inclusiv în ceea ce priveşte ameninţarea dinspre răsărit, fie nu acceptăm şi atunci vom fi atacaţi de către Ungaria şi Rusia, ceea ce ar însemna practic sfârşitul României. Mi-au repetat aceasta de mai multe ori şi într-o manieră cât se poate de hotărâtă”. .

> După o oră, Manoilescu, revenea cu o altă telegramă: „Ribbentrop mi-a spus pe un ton categoric că nu trebuie să privim totul ca pe o glumă. Fiihrer-ul nu glumeşte deloc, aşa că trebuie să cântărim situaţia cu toată seriozitatea. în cazul în care regele ar fi prost sfătuit şi ar refuza arbitrajul, în câteva zile soarta României ar fi pecetluită.

Atât Ribbentrop cât şi Ciano mi-au evocat perspectiva unui atac concomitent din partea Rusiei şi Ungariei, ca argument pentru a ne da acordul, până nu-i prea târziu. Amândoi mi-au repetat că nu e vorba de un simplu război între România şi Ungaria, ci de un război împotriva Rusiei, care s-ar solda cu desfiinţarea României. Ciano a adăugat că refuzul de a accepta arbitrajul ar însemna dificultăţi în plus pentru Axă, care în viitor ne va considera drept inamici ai săi.

A cerut, în prezenţa mea, o confirmare a poziţiei sale, şi Ribbentrop a întărit-o, cu cea mai mare fermitate”.

Regele a acceptat arbitrajul. O suprafaţă de peste 30.000 km^2 din teritoriul naţional, cu 2.370.000 de

locuitori era smulsă de la România şi atribuită Ungariei. Câteva zile mai târziu Dobrogea de sud, cu o suprafaţă de cca 1.100 km^2 şi 400.000 de locuitori era cedată Bulgariei.

Chiar în vremea în care România era sfâşiată în bucăţi, Fiihrer-ul a venit cu o nouă insolenţă, prin cererea de a trimite soldaţi germani în România. Regele a consimţit la 16 iulie şi a făcut oficial cererea ca o „misiune militară germană să vină în România pentru a instrui armata română în mânuirea noilor arme şi a noii tehnici de luptă". în acest fel, Hitler era practic invitat să invadeze România.

Regele Carol nu a tras însă multe foloase de pe urma noului său prieten, Hitler, sau a noului său prieten, Stalin. Regele s-a dat bătut şi, în disperare de cauză, l-a desemnat, la 5 septembrie, pe generalul Antonescu, ca prim-ministru al unui guvern legionar. După o zi, noul regim l-a forţat să abdice. Şi încă nu era sfârşitul dezastrului.

A culpabiliza nefericita României, tocmai atunci când regele îşi luase tălpăşiţa, ar fi un procedeu şi ieftin şi neproductiv. Naţiunea română nu era răspunzătoare pentru că fusese sfâşiată în bucăţi de două imperii vecine hrăpăreţe, dar avea partea sa de răspundere pentru dezordinile din interiorul ţării. Cuceritorii aleseseră calea războiului şi nu un stat mic, fie el bine sau prost guvernat, i-ar fi oprit din drum. Ei nu se împiedicau de faptul că potenţiala victimă era un aliat al Germaniei, Angliei sau Rusiei. Au distrus democratica şi bine guvernata republică finlandeză, au ras de pe hartă aliatul slav, Polonia, au dezmembrat ideala democraţie cehoslovacă, au făcut pulbere Ungaria naţionalistă. Pe Iugoslavia prietenă, şi ea stat slav, mai întâi au făcut-o ţăndări, iar apoi au înrobit-o prin două tiranii succesive. Două forţe care făceau să

tremure lumea s-au întâlnit deasupra României şi, pentru moment, statul era copleşit. Domnia regelui sporise tragedia, printr-o conducere inertă şi lipsită de onoare. Dar, chiar şi aşa, România nu a trădat pe nici unul dintre prietenii sau aliaţii săi. într-un moment cumplit s-a prăbuşit fără glorie, dar şi fără a fi săvârşit vreo trădare faţă de cineva.

Jefuitorii se bat pentru pradă

Hitler şi Stalin au trudit din greu pentru a dezmembra România, înainte de a începe să se bată pentru ea. Interesele lor s-au ciocnit aici, la gurile Dunării, aşa cum nu s-a mai întâmplat în nici un punct de pe hartă.

Stalin se temea de Hitler, iar acesta, la rândul lui, se temea de ruşi. Când soldaţii lor s-au aflat faţă în faţă, în România şi în Delta Dunării, dictatorii au devenit temători unul faţă de altul, mai mult decât oricând după semnarea pactului din 1939. Au început să se acuze, să se linguşească ori să se liniştească reciproc, deşi amândoi complotau, cu isterie aproape, unul împotriva celuilalt. încă în septembrie 1940, când de abia se uscase cerneala de pe „Arbitrajul de la Viena", ambasadorul german la Moscova, contele von Schulenburg, trimitea un „foarte urgent" mesaj către Ministerul german de externe în care se spunea: „Molotov, care s-a arătat foarte rezervat, spre deosebire de felul său obişnuit, a exprimat mulţumirile sale pentru informaţia despre arbitraj, comunicându-mi că guvernul sovietic era deja informat asupra negocierilor de la Viena, prin intermediul presei şi radioului. Molotov mi-a cerut să atrag atenţia guvernului german asupra faptului că acţiunile sale violează articolul 3 al Pactului de neagresiune care prevede că, în astfel de cazuri vor avea loc consultări". Guvernul sovietic a fost pus de către guvernul german în faţa faptului împlinit şi acest procedeu aduce atingere înţelegerilor în vigoare şi intră în conflict cu

toate asigurările Germaniei privitoare la soluţionarea unor probleme de interes comun pentru ambele ţări. Cu atât mai mult cu cât în situaţia actuală erau implicate două ţări vecine Rusiei, faţă de care bineînţeles că ea avea interese proprii. (Din: *Relaţiile germano-sovietice,* 19391941, Departamentul de Stat).

Ribbentrop şi Schulenburg au redactat un amplu răspuns, pe care ambasadorul german la Moscova l-a remis Rusiei la 10 septembrie. El sublinia următoarele: Germania are interese deosebite, • vitale chiar, faţă de petrolul şi grânele României, după cum guvernul sovietic fusese deja informat. Germania nu recunoştea alte „interese mutuale", în România şi Ungaria, în afară de Basarabia. Pretenţiile Uniunii Sovietice faţă de alte părţi ale României nu intrau în discuţie. De asemenea, Uniunea Sovietică înşelase Germania la împărţirea Lituaniei, acaparând mai mult decât îi revenea. Stalin ar ö trebuit să recunoască că Germania săvârşea o faptă bună cedând către Ungaria partea de nord-vest a României, pentru că în acest fel aducea înţelegere într-o zonă vitală, ameninţată de grave tensiuni, a căror rezolvare impunea o acţiune promptă. Şi Molotov nu trebuia să uite că Germania făcuse presiuni asupra României pentru ca aceasta să cedeze Basarabia şi Bucovina tară luptă. Chiar nu trebuia răsplătit acest lucru? Ribbentrop şi-a împuternicit ambasadorul să-i demonstreze lui Molotov, o dată pentru totdeauna, că Germania avea interese predominante în România. Cele ale Rusiei nu puteau fi nici măcar comparate cu ale Germaniei şi, cu atât mai puţin, puteau fi aşezate pe aceeaşi treaptă.

Molotov nu era mulţumit cu memorandumul german, dar păru a se consola oarecum, când Schulenburg i-a comunicat că, în chip de compensaţie pentru interesele predominant germane în România,

Reich-ul va renunţa la a-i fi cedată de către Uniunea Sovietică o fâşie de teritoriu lituanian, după cum fusese convenit. Hitler încerca astfel să negocieze o bucată din Lituania în contrapartidă cu România. Molotov a declarat că va răspunde mai pe larg în scris, ceea ce a şi făcut, la 21 septembrie, într-un memorandum exhaustiv, care se întindea pe patru pagini.

Acesta era, în mare parte, o confirmare a cererilor şi acuzaţiilor anterioare, dar conţinea patru puncte în plus. Unul era o plângere că Germania, în acord cu hotărârile arbitrajului de la Viena, garantase integritatea a ceea ce mai rămăsese din România. împotriva cui apăra Germania acea ţară fărâmiţată? împotriva partenerului său politic, Rusia? Molotov l-a asigurat pe Ribbentrop că ţara sa nu avea intenţia să recurgă la un astfel de atac. O altă prevedere în raportul exhaustiv al lui Molotov era că Rusia nu recunoştea nici un fel de interese exclusive ale Germaniei în România sau în oricare altă chestiune dunăreană. Ministrul rus de externe a subliniat, de asemenea, că guvernul sovietic era interesat în a prelua sudul Bucovinei. în ultimul paragraf al memorandumului, Molotov a strecurat o mică bombă diplomatică, afirmând că, în cazul în care Germania dorea să denunţe articolul trei al pactului sovieto-german, care prevedea consultări reciproce, Moscova va fi de acord. Gu alte cuvinte, la 21 septembrie 1940, Ministrul de Externe al lui Stalin îl prevenea pe ambasadorul lui Hitler că, de-aici înainte, Moscova ar putea acţiona pe cont propriu şi adăuga: „Când vom lua această problemă în discuţie?”

Schulenburg l-a asigurat că Germania dorea să rămână, în continuare, în contact cu Rusia.

Efemerul prim-ministru român Gigurtu a adresat o invitaţie (iermaniei de a-şi trimite trupele în România,

pentru a instrui armata română şi, firește, Hitler nu a întârziat s-o facă. Prezenţa nemţilor în Bucureşti nu a putut fi tăinuită nici faţă de ruşi, nici faţă de britanici.

De fapt, presa britanică scria despre România ca despre o ţară parţial ocupată. Fără îndoială „Conducătorul”, mareşalul Antonescu, a colaborat cât se poate de strâns cu aceşti ofiţeri germani. Ar li făcut orice pentru a-şi asigura bunăvoinţa lor. Şi tocmai din această pricină ezita să ia măsuri aspre împotriva Gărzii de fier care se dezlănţuise şi se pregătea să preia puterea în stat.

Aceste lucruri îngrijorau Rusia, aşa încât la 9 octombrie, Ribbentrop a fost nevoit să-l asigure pe Molotov că problema este loial inofensivă, pentru că Germania răspunsese la cererea de ajutor mi li iar a României, numai cu scopul de a menţine „liniştea şi stabilitatea în Balcani”. Molotov â remarcat, cu un zâmbet, că „Anglia arc alic griji şi ar fi bucuroasă acum'să-şi poată salva pielea”. Singurul rezultat concret a fost că Ribbentrop obţinuse un zâmbet din partea lui Molotov.

La 13 octombrie, Ribbentrop scrie o scrisoare lungă şi plină de amabilităţi lui Stalin, invitându-l să-şi trimită un reprezentant la

Berlin, pentru a coopera cu Germania, Italia şi Japonia în desfăşurarea „unei politici de largă cuprindere şi în delimitarea re- ■ ciprocă a intereselor politice pe «scară largă»”. Stalin consimte şi Molotov soseşte pe 12 noiembrie la Berlin pentru o conferinţă bilaterală, unde îl aude pe Hitler afirmând că interesele Germaniei în Balcani sunt pur militare şi că numai necesităţi de război îl obligă să-şi asume neplăcuta sarcină de a menţine o forţă militară germană în România. Hitler mai adaugă că trebuie cu orice preţ să-i împiedice pe englezi să-şi stabilească baze navale în Grecia, mai ales la Salonic. în chip evident, dictatorul german se pregătea pentru o acţiune militară în Balcani, încercând pe de o parte să îmbuneze Rusia, iar pe de altă parte să obţină o cât mai mare parte din pradă. Pentru a obţine o poziţie comercială mai favorabilă, Molotov reafirmă interesul Rusiei pentru Bucovina de sud şi îi reproşează în faţă lui Hitler faptul de a fi garantat „întregul teritoriu al României”, atâta cât mai rămăsese din el, dezinteresându-se complet de dorinţele Rusiei în ceea ce priveşte respectivul subiect.

La 13 noiembrie, în continuarea convorbirilor, Hitler face referiri, într-o manieră incendiară, la planul său grandios pentru a zdrobi Anglia şi a deströma Imperiul Britanic. Molotov, în replică, afirmă că planul i se pare bun, dar se arată mult mai interesat în înţelegerile specifice, privind situaţia din Balcani. Mai adaugă că Rusia, de exemplu, este nemulţumită de amestecul Germaniei în chestiunea Dunării.

Vorbind „foarte grosolan”, Molotov cere Germaniei să revoce garanţiile acordate României. Moscova cerea cu insistenţă, pe cale oficială, mână liberă pentru o acţiune militară în România. Cu nu mai puţină şiretenie, Hitler a refuzat să înlăture garanţiile respective, spunând că, cel puţin „pentru un timp”, îi era

imposibil să facă acest pas. Molotov propune atunci ca Uniunea Sovietică să ofere Bulgariei garanţii similare cu cele pe care Hitler le oferise României. Era un subiect delicat, dar situaţia părea mai degrabă comică datorită dozei mari de ipocrizie a ambelor părţi.

în acel moment, Hitler avea un larg control asupra guvernului bulgar, control ce se accentua cu fiecare zi. Cam în trei luni va fi

pregătit să trimită în Bulgaria trupe germane care vor tranzita România. Dar Molotov rămânea inflexibil insistând asupra cererii sale ca Rusia să ia Bulgaria sub aripa-i ocrotitoare, oferindu-i garanţii, ceea ce ar fi însemnat, de fapt, a trimite trupe ruseşti acolo şi a impune un guvern pro-sovietic. Fireşte, Molotov a promis neamestecul în treburile interne ale Bulgariei, asta aşa, „în general”. Hitler nu s-a lăsat convins, spunându-i lui Molotov că nu are cunoştinţă de existenţa vreunei cereri bulgăreşti pentru acordare de garanţii sovietice, în timp ce România adresase Germaniei o astfel de cerere. Moscova nu avusese răgazul să impună un guvern bulgar fidel care să solicite garanţii.

înainte de a abandona subiectul, Molotov mai adaugă că Rusia ar oferi Bulgariei o ieşire la Marea Egee, prin Grecia.

Conversaţia dintre Ribbentrop şi Molotov a continuat după cină, prelungindu-se de la ora 21^{45} până spre miezul nopţii, când s-au tras concluziile. Cei doi oameni politici au trecut din nou în revistă toate chestiunile, Molotov insistând asupra interesului Rusiei în zona Strâmtorilor, a Dunării, a Bulgariei şi a României, repetând cererea de a i se lăsa Rusiei mână liberă în România, ca şi de a i se aproba garanţiile pentru Bulgaria.

Ribbentrop a fost mai vag decât fusese Hitler şi a îndemnat Rusia să conlucreze cu Germania mai degrabă „spate în spate, decât piept la piept”. Era o expresie care îi plăcea şi lui Hitler care, în acel moment, îşi dorea colaborarea lui Stalin în războiul total pe care îl purta pentru distrugerea Angliei. Acesta, la rândul lui, îşi dorea cu ardoare să obţină mână liberă în Balcani.

Cele două dictaturi nu s-au înţeles. încă la mijlocul

lunii noiembrie 1940, Germania nazistă şi Rusia comunistă ajunseseră în România, nu umăr la umăr, ci chiar piept la piept. La 26 noiembrie, ambasadorul Germaniei la Moscova trimite un mesaj „strict secret şi de maximă urgenţă” lui Ribbentrop, informând că guvernul sovietic insistă asupra unui pact de asistenţă mutuală cu Bulgaria şi asupra unor baze militare cu acces la Bosfor şi Dardanele. Stalin încerca să smulgă Bulgaria de sub influenţa lui Hitler.

Pretenţiile acestea, ca şi evenimentele care se precipitau, par să

îl fi convins pe Hitler că o continuare a cooperării cu Uniunea .Sovietică ieşea din discuţie şi să-i fi reconfirmat părerea că era absolut necesar să atace Rusia. La 18 decembrie, împreună cu un grup restrâns de ofiţeri apropiaţi, el pune la punct planul militar secret, denumit „Operaţiunea Barbarossa", menit a „zdrobi Rusia, într-un război fulger". Pregătirile de război vor fi complete la 15 mai 1941. Proiectul prevedea „participarea activă" la război a României şi Finlandei. România, cu trupele germane staţionate pe teritoriul său, trebuia să „neutralizeze inamicul din sectorul său şi să asigure servicii auxiliare".

în acel moment, conducătorul român Ion Antonescu era mult prea preocupat de lupta sa cu legionarii, pentru a acorda prea multă atenţie acestui plan, înconjurat de atâtea precauţii. în fapt, Hitler ar fi fost pregătit să-l înlocuiască pe Antonescu cu Horia Sima, dacă un guvern legionar, sută la sută pro-nazist, i-ar fi permis să implice România în războiul pe care îl pregătea. Simţind acest pericol din înteţirea presiunii germane, generalul Antonescu forţează o întrevedere cu Hitler, îşi pledează cauza şi obţine consimţământul Führer-ului pentru lichidarea Mişcării legionare. Punând repede în aplicare planul convenit, Antonescu devine stăpân pe situaţie, deţine puteri depline şi pregăteşte terenul pentru viitoarele acţiuni militare ce vor avea loc.

La 7 ianuarie 1941, guvernul german informează Japonia că „dispozitive militare germane, destul de puternice, vor fi transferate în România", pentru o eventuală acţiune în Grecia. Japonia fusese informată pentru că, se presupunea, era special interesată de orice mişcare de trupe spre una dintre frontierele Rusiei.

Zvonurile s-au răspândit repede la Moscova şi

Schulenburg i-a telegrafia! lui Ribbentrop, întrebându-l ce anume trebuie să declare despre prezenţa trupelor germane în România. Ribbentrop îl sfătuieşte să nu declare ceva, dacă nu este absolută nevoie, iar dacă o face totuşi, să înfăţişeze transferul trupelor în România ca fiind „exclusiv o măsură de precauţie împotriva Angliei".

Rusia era însă ignorată şi a făcut mare caz în jurul problemei. La 17 ianuarie, secretarul de stat din ministerul german de externe trimite o telegramă secretă, „prin cele mai rapide mijloace", lui Ribbentrop care, pentru moment, era absent din capitală. Mesajul îl informează pe acesta despre memorandumul pe care ambasadorul sovietic la Berlin l-a prezentat guvernului german. în el, reprezentantul Moscovei deplânge „numărul mare al trupelor germane staţionate în România şi care se pregătesc să intre în Bulgaria, în drumul lor spre Grecia şi Strâmtori. în consecinţă, Turcia şi Anglia vor transforma Bulgaria în teatru de război", se lamenta Moscova. „Având în vedere aceasta, guvernul sovietic reaminteşte Germaniei că intrarea trupelor sale în Bulgaria va fi socotită o violare a intereselor de securitate ale U.R.S.S.", mai glăsuia nota.

Pentru a face ca îngrijorarea să pară dublă, Molotov îi adresează ' o plângere similară ambasadorului german la Moscova, pe care acesta o transmite mai departe, în aceeaşi zi, cu menţiunea „foarte urgent".

Germania îşi face cunoscută replica, patru zile mai târziu, concomitent la Berlin şi Moscova, afirmând că armata germană va traversa Bulgaria, pentru a se opune acţiunii britanice în Grecia, dar fără a leza interesele de securitate ale U.R.S.S. în urma acestui comunicat, Molotov a părut descumpănit. A avut o

replică moale, ezitantă, care nu îndepărta mânia, dar practic, încuraja crescânda provocare nazistă în Balcani.

La 22 februarie, ora 6[25], Ministerul de externe german îi transmite următoarea telegramă lui Schulenburg, la Moscova: .

„Strict confidenţial. Pentru şeful misiunii sau reprezentantul său personal. Secret de stat. Va fi decodată personal. Strict secret. Se va răspunde prin curier sau prin cod secret.

„în instrucţiunile telegrafice, nr.36/7 ianuarie 1941, se prevedea că, pentru moment, este de dorit o anume imprecizie cu privire la puterea forţelor armate germane şi că, la momentul potrivit, se vor da spre publicare date precise despre întreaga capacitate a trupelor noastre. Momentul acela a sosit.

„în România se găsesc 680.000 de militari, gata de acţiune. Printre aceşti militari se află un procentaj neobişnuit de ridicat de specialişti în echipament militar modern, în special în blindate. în spatele acestor trupe se găsesc rezerve inepuizabile în Germania, inclusiv unităţile permanente staţionate la graniţa germano- iugoslavă.

„Cer membrilor misiunii şi oricăror altor persoane de încredere, îndreptăţite, să înceapă, pe căile necesare şi într-o manieră care să producă impresie, a face aceste informaţii cunoscute, indicând că forţa noastră este mai mult decât suficientă pentru a face faţă oricărei situaţii în Balcani. Informaţiile vor fi răspândite nu numai în cercurile guvernamentale, dar şi în rândul misiunilor diplomatice interesate. Las la aprecierea dumneavoastră dacă e cazul să menţionaţi întotdeauna cele de mai sus. Astfel, insinuarea şi perifrază pot fi de asemenea folosite, ca de'exemplu, circa 700 de mii, şi aşa mai departe” (Din *Relaţiile nazisto-*

sovietice, 1939-1941, Departamentul de Stat).

Acest mesaj vorbeşte prin el însuşi. Hitler încerca să-l înspăimânte pe Stalin, pentru ca acesta să-i facă doritele concesii. Reuşise să ajungă, cu adevărat, la o mare capacitate militară, ceea ce a înlesnit operaţiunile vitale din Balcani ale Germaniei, în următoarele patru luni.

La 1 martie, trupele germane, acţionând după un plan elaborat cu foarte multă grijă, trec Dunărea din România în Bulgaria şi se îndreaptă, trecând peste Balcani, spre Grecia. în aceeaşi zi, guvernul bulgar se alătură celor trei mari puteri, Germania, Italia şi Japonia, semnând cu ele un pact. Seara, ambasadorul Germaniei la Moscova îl informează pe Molotov de cele petrecute. Molotov priveşte situaţia cu „mare gravitate", dar se arată destul de blând şi nu întinde mult vorba. El redactează o scurtă replică, arătând că „guvernul Germaniei trebuie să înţeleagă că nu poate conta pe sprijinul U.R.S.S. pentru acţiunile sale în Bulgaria". Stalin şi Hitler erau încă în faza de duel al vorbelor şi nu al săbiilor.

Pregătirile din Balcani ale lui Hitler, în vederea războiului împotriva Rusiei, s-au efectuat cu mare rapiditate şi aproape fără nici o întrerupere, până la sfârşitul lui martie. Având asigurat deja controlul asupra Ungariei, Bulgariei şi a ceea ce mai rămăsese din România, el a semnat o înţelegere favorabilă cu guvernul iugoslav.

Prin aceasta, de fapt, Iugoslavia adera la Pactul tripartit.

Dar, pentru Hitler, Iugoslavia s-a dovedit a fi piedica cea mai serioasă pe care o întâlnise până atunci. Sârbii s-au răzvrătit şi au răsturnat guvernul pro-german. L-au sfidat pe Hitler şi i-au ultragiat pe trimişii acestuia, îndeosebi la Belgrad. Fiihrer-ul a fost

cu deosebire jignit de răscoala ţăranilor sârbi, pentru că s-a întâmplat ca ea să izbucnească tocmai în cursul turneului pe care ministrul de externe al Japoniei, Matsuoka, îl efectua în Germania. Mai mult de jumătate din Europa îi era supusă, câştigase supremaţia în Balcani şi ţinea la respect U.R.S.S.-ul. Dorea acum să convingă Japonia să i se alăture politic şi militar, în cazul unei acţiuni împotriva Rusiei. Şi tocmai în timpul acestei demonstraţii germane de forţă, bine aranjate, ţăranii sârbi distrugeau o parte din scenariu, perturbând întreaga regie şi adăugând o nuanţă comică grandiosului spectacol. Fapt mai important, mica Serbie democrată încuraja, prin atitudinea sa, regimul dictatorial al imprevizibilei Rusii să adopte şi el o atitudine mai energică.

La 4 aprilie Molotov îi comunică lui Schulenburg că U.R.S.S. urma să semneze un pact de neagresiune cu Iugoslavia. Ambasadorul german a protestat în numele guvernului său, dar Molotov i-a ignorat protestul. După ce acceptase nenumărate umilinţe din partea lui Hitler, în România, Ungaria, Cehoslovacia şi Bulgaria, în sfârşit, Stalin replica, încurajat puternic de independenta, suverana şi dispreţuita Serbie.

Două zile mai târziu, Hitler dădea startul acţiunii care va sfărâma în bucăţi Iugoslavia şi va deschide Wehrmacht-ului drumul spre Atena.

Molotov exprimă regretul Moscovei că Hitler extinsese teatrul de război, dar o face într-un mod destul de cumpătat. Uimitoarea desfăşurare de forţe a armatei germane în Balcani l-a impresionat pe Stalin şi l-a îmblânzit, iar Hitler a căutat să-i conserve pentru încă două luni, această „blândeţe”.

La 13 aprilie, când Iugoslavia capitula, Stalin l-a îmbrăţişat public pe ambasadorul german, pe peronul gării din Moscova, şi a exclamat: „Trebuie să rămânem

prieteni şi să facem totul pentru

aceasta”. Când l-a remarcat şi pe ataşatul militar german, a repetat: „Trebuie să rămânem prieteni, orice s-ar întâmpla”. în timp ce Hitler lua măsuri de represalii cumplite împotriva sârbilor, Stalin îi abandona, în chip ostentativ. De asemenea, el a grăbit livrarea ajutoarelor sovietice către Germania. Grâul se revărsa dinspre Rusia către Berlin, cu sutele de mii de tone, în garnituri de tren speciale.

La 7 mai, Stalin a renunţat la postul său, care îi permisese multă vreme să conducă, din umbră, treburile ţării, asumându-şi oficial poziţia de şef al guvernului cu titlul de „Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului”. Ambasadorul german, von Schulenburg, ca şi alţi diplomaţi, a interpretat această evoluţie ca semnificând că Stalin era ferm hotărât să preia în mâinile sale toate frâiele statului, cu scopul de a-şi folosi prestigiul şi autoritatea pentru îmbunătăţirea relaţiilor sovieto-germane. în cursul aceleiaşi zile, Schulenburg telegrafia la Berlin: „Sunt convins că Stalin îşi va folosi noua poziţie pentru menţinerea şi dezvoltarea unor bune relaţii între Soviete şi Germania”. Pe 12 mai, acelaşi ambasador nota: „După opinia mea, Stalin a stabilit el însuşi un obiectiv de importanţă covârşitoare în politica externă. Cred aceasta cu tărie. Stalin a elaborat personal obiectivul de a feri Uniunea Sovietică de un conflict cu Germania”.

Primele măsuri ale lui Stalin păreau să confirme acest fapt. De pildă, imediat TASS a dezminţit că trupe sovietice s-ar afla masate la graniţa de vest a ţării. De asemenea, legaţiilor Belgiei, Norvegiei şi Iugoslaviei li s-a notificat că trebuie să părăsească Moscova. Deşi aceşti diplomaţi nu se puteau întoarce acasă, deoarece ţările lor fuseseră ocupate de nemţi, Stalin i-a alungat fără milă.

La 4 aprilie Stalin semnase *Pactul de ajutor reciproc cu Iugoslavia,* iar o lună mai târziu, îi expulza pe reprezentanţii acesteia de pe teritoriul sovietic, deşi Iugoslavia cotropită de Hitler avea disperată nevoie de sprijin. Prin aceste acţiuni el îi recunoştea, practic, lui Hitler cucerirea celor două mici state occidentale şi distrugerea statelor balcanice.

La 12 mai, Stalin îl recunoaşte pe noul stăpân pronazist al Irakului, Rashid Aii, cel care, cu ajutorul naziştilor, răsturnase

guvernul favorabil Marii Britanii. Cu adevărat, guvernul sovietic făcuse şi făcea încă mult pentru a-l susţine pe Hitler, ofensând şi injuriind în acelaşi timp pe cel mai important adversar activ al acestuia, Marea Britanie. Uniunea Sovietică era atât de nerăbdătoare de a-şi asigura bunăvoinţa dictatorului nazist, încât în seara zilei de 21 iunie 1941, Molotov l-a convocat pe ambasadorul german şi l-a întrebat de ce trupele germane traversează U.R.S.S.-ul. Ambasadorul i-a răspuns că nu ştie, dar că va cere lămuriri şi, într-adevăr, a trimis un mesaj „foarte urgent”.

Ceea ce se întâmplase era simplul fapt că Hitler atacase Rusia, pe toată linia. Şi unul dintre aliaţii care intra în luptă alături de el era România, condusă de Antonescu. Operaţiunea „Barbarossa”, concepută pe 18 decembrie, era pusă în practică.

Prinsă strâns în plasa unui dictator ce voia stăpânirea lumii, România s-a alăturat Germaniei, mergând înainte pe calea distrugerii sale. „Românii s-au supus la ceea ce li s-a întâmplat”, ar putea spune cineva străin de situaţie. „Au dormit cum şi-au aşternut”, ar putea adăuga altcineva. Poate să fie aşa. Unii istorici germani spun că evenimentele istoriei sunt, de fapt, judecăţile istoriei sau verdictele ei. într-un fel, e adevărat. Dintr-o atare perspectivă, fiecare naţiune şi fiecare om se supune la ceea ce i se întâmplă, aşa cum o face de pildă şi „un stejar sau o tomată”. Dar asta nu înseamnă o perspectivă deplină nici asupra istoriei, nici asupra vreunui eveniment particular, căci această perspectivă presupune, în acelaşi timp, binele şi răul, corectitudinea şi greşeala, credinţa faţă de libertate şi adevăr, şi trădarea libertăţii şi a adevărului. Există o semnificaţie a fiecărui eveniment şi a fiecărei decizii.

S-au angajat românii atunci pe un drum greşit. Ar fi putut ei proceda altfel? Ar fi procedat alţii, dacă ar

fi fost în locul lor, altfel?

E uşor pentru cineva care trăieşte în Boston, Tulsa, Topeka sau Seattle să judece istoria, post festum, sau chiar în timpul acelor evenimente, din 1940 – 1941. Dar ce ar fi făcut ei dacă ar fi trăit ca români în România, ceea ce înseamnă, orice s-ar spune, complet altceva decât a trăi în Columbia sau Ohio? România era prinsă între două imense şi agresive dictaturi care se înfruntau pe viaţă şi pe moarte. Numai Marea Britanie mai supravieţuise, dar şi ea era pusă la zid. Orice stat de pe continent, care i se opusese lui Hitler, fusese desfiinţat. Iar România cunoscuse această experienţă, de mai multe ori în timpul istoriei sale. Fusese nevoită, aproape tot timpul, să lupte, pur şi simplu, pentru existenţa sa. Acesta a fost cazul şi în anul 1941. A intrat în luptă pentru a-şi salva fiinţa naţională. A pierdut, dar mă întreb, oare ce ar fi făcut americanii în aceeaşi situaţie? Oare ce făceau americanii din Pittsburgh, Albany, Austin sau St. Paul, în iunie 1941? Erau gata ei să moară pentru a salva civilizaţia? Şi când au început ei să-şi dea viaţa pentru o cauză dreaptă?

România intră în război

La 22 iunie 1941, conducătorul României, un foarte valoros general care îşi oferise gradul de mareşal, a ordonat intrarea ţării în războiul împotriva Uniunii Sovietice. Teoretic, şeful său era tânărul rege Mihai, care a urmat tatălui său la tron, când acesta fusese alungat de Antonescu, în septembrie 1940, dar în fapt mareşalul dispunea de o putere în stat, aproape fără limite, astfel că decizia intrării în război i-a revenit în întregime. Trei ani mai târziu, regele l-a arestat şi a pus, abrupt, capăt războiului cu Rusia.

în acest timp, România a pierdut 110.000 de oameni în luptă, a suferit o serie de dezastruoase înfrângeri militare şi a ajuns pe marginea prăpastiei. îşi atrăsese şi oprobriul moral al lumii, pentru că lupta alături de fostul ei duşman, Germania, care încerca să-i distrugă tocmai pe aliaţii de până mai ieri ai României. Astfel privite lucrurile, România lupta practic împotriva oricărei democraţii şi speranţe de democraţie care mai licăreau în lume.

La sfârşitul războiului, mareşalul Antonescu va fi inculpat drept criminal de război şi condamnat la moarte, pentru faptul de a fi pregătit, ordonat şi condus războiul împotriva Uniunii Sovietice. La puţine zile, a fost împuşcat.

în pofida tuturor dezastrelor pe care românii le-au îndurat sub conducerea lui, în momentul în care a fost împuşcat, majoritatea acestora au simpatizat cu dânsul. Comportarea sa demnă la proces a cântărit şi ea în naşterea acestui sentiment, dar principalul motiv

a fost sfidarea pe care a lansat-o la adresa Rusiei. El nu s-a plecat niciodată în faţa Moscovei, nici măcar atunci când se găsea în faţa plutonului de execuţie, după cum nu ezitase, în 1941, să ordone armatei române să-i atace pe ruşi, în Basarabia. în ambele ocazii, atitudinea Iui i-a umplut de încântare pe români.

Cu alte cuvinte, cred că majoritatea românilor erau bucuroşi, în 1941, că România a atacat Uniunea Sovietică, chiar dacă ea făcea acest lucru ca aliat al lui Hitler. în acel moment, românii nu erau în. măsură să decidă liber dacă este bine pentru ei să intre sau nu în război. Acest lucru fusese deja decis de atotputernicii zilei.

Armata Roşie se găsea pe un teritoriul românesc, după cum era cazul şi cu cea germană, iar România, oricum ar fi acţionat, urma să devină teatru de război, pentru cei doi mari care şi-o disputau, înfruntându-se nu numai pe sol românesc, dar mai ales pentru bogăţiile solului românesc. Ca urmare, majoritatea românilor simţeau că oricum nu vor avea nimic de câştigat implicându-se într-un război, purtat în România, pentru România.

Singura lor întrebare era, dacă să lupte de partea lui Hitler sau a lui Stalin.

Dacă ar fi fost convinşi că luptând alături de Stalin ar fi putut redobândi libertatea Transilvaniei de nord, poate că l-ar fi ales pe acesta, chiar dacă fără prea mult entuziasm. Dar posibilitatea părea exclusă, mai întâi, fiindcă românii ştiau din proprie experienţă că o Rusie victorioasă nu ar face decât să-i subjuge şi, în al doilea rând, pentru că, în iunie 1941, ei nu credeau deloc că Rusia ar putea ieşi victorioasă. Şansa cea mai favorabilă lor, de a recâştiga ceva din ceea ce pierduseră, era să se angajeze în eliberarea

Basarabiei şi Bucovinei de nord de sub ruşi. Dar marea problemă în acea zi de iunie nu se limita la a recuceri cele două provincii, chiar dacă ele însemnau atât de mult pentru români, ci era aceea de a împiedica Rusia să smulgă şi alte teritorii româneşti şi de a preveni astfel dispariţia efectivă de pe hartă a statului român. Căci ameninţarea aceasta, de a desfiinţa România ca stat, fusese rostită, deseori în termeni foarte duri, în cursul anului 1940, când ruşii reclamaseră, foarte insistent, controlul asupra întregii Bucovine. Ei ceruseră imperativ lui Hitler să Ie acorde mână liberă, pentru a acţiona în România, după cum doresc, şi a-şi însuşi ceea ce doresc dintr-însa. Trupe motorizate, bine înarmate, ale Rusiei erau deja staţionate pe un teritoriu românesc, în Basarabia, de la Marea Neagră până la frontiera de altădată cu Polonia, şi nu aşteptau decât un ordin pentru a mai smulge o parte din teritoriul ţării.

Uniunea Sovietică mai ceruse, în nenumărate rânduri, pe un ton imperativ, permisiunea de „a oferi garanţii Bulgariei", cu alte cuvinte de a ocupa această ţară şi de a-şi croi acces spre Marea Egee, ceea ce ar fi putut avea ca rezultat subjugarea Turciei şi controlul asupra Strâmtorilor. Ea era deja pe cale să pună mâna pe Delta Dunării şi pe cursul inferior al fluviului, ceea ce putea avea, ca ireversibilă consecinţă, încercuirea politică şi geografică a României. Mai mult, Rusia bolşevică se amestecase, în nenumărate rânduri, în afacerile interne ale României, incitând la greve politice şi răzvrătiri împotriva statului, iar în acel moment, ea se erija în protectoare pentru toţi trădătorii şi conspiratorii împotriva autorităţilor româneşti, răsplătindu-i pe aceşti nemernici cu înalte demnităţi în teritoriile cucerite.

Aceeaşi Rusie, care reprezenta o atât de serioasă

îngrijorare pentru români, pusese la punct, împreună cu Hitler, un plan grandios de a împărţi lumea şi de a dispune de soarta micilor naţiuni după bunul său plac. „Imperiul Britanic va fi împărţit ca un gigantic stat planetar ajuns la faliment”, se spunea. Potrivit înţelegerii, Rusia urma să fie cu generozitate răsplătită. Hitler îi oferea ieşire la Golful Persic, Marea Arabiei şi Oceanul Indian. De asemenea, i se promisese satisfacerea intereselor sovietice în India britanică. Molotov, susţinând că vorbeşte în numele lui Stalin, afirma că participarea Rusiei la un astfel de plan apărea în principiu cu totul acceptabilă, cu condiţia ca ea să participe în calitate de partener.

După ce îl ajutase aşadar pe Hitler să anihileze Polonia şi să înfrângă Franţa, Uniunea Sovietică trata acum cu el în vederea lichidării Angliei, a subjugării Iranului şi Irakului şi a împărţirii lumii. Totul trebuia să se facă după un război monstruos, cu implicarea unui miliard de oameni, iar grăbirea lui era scopul Pactului Tripartit, căruia Rusia era gata să i se alăture. Un astfel de stat îşi întindea tentaculele de fier asupra României.

în conceperea acestor planuri de distrugere a lumii şi de împărţire a ruinelor ei, Stalin nu a fost, e adevărat, mai rău decât Hitler. Numai că Stalin era, din punct de vedere geografic, mult mai aproape de România. în târguiala celor doi, lui i-ar fi revenit cea mai mare parte din teritoriul ei.

în cazul în care însă, România îi ajuta pe nemţi să înfrângă Armata Roşie, ea nutrea cel puţin speranţa că ar putea evita să cadă pradă Moscovei, într-o astfel de conspiraţie de împărţire a lumii şi, fără îndoială, nimeni în România nu simţea vreo obligaţie morală în a se reţine să atace imperiul bolşevic care, în cârdăşie cu Hitler, ştersese până atunci 12 ţări de pe faţa

pământului.

Nimeni nu uitase prăpădul pe care ruşii îl făcuseră în provinciile româneşti, smulse ţării în 1940. Mulţimi mari de oameni se refu- giaseră din Basarabia, peste Prut, în faţa confiscării masive a proprietăţilor, a arestărilor în masă şi a deportării a mii de români în înspăimântătoarele şi devorantele pustietăţi ale Uniunii Sovietice.

Fiecare noapte aducea noi poveşti de groază; în fiecare dimineaţă plânsul Basarabiei se auzea din nou, sporind jalea românilor. Moscova insista constant asupra faptului că simpla folosire de către România a numelui de Basarabia va fi considerată ca o jignire la adresa sa. Nu era român să nu fie la curent cu natura regimului care se instalase în Rusia, mai ales că, trăind în vecinătatea ei, fiecare cunoştea, amănunţit, din surse directe, fapte petrecute acolo. O importantă minoritate românească .vieţuia din timpuri străvechi pe malul rusesc al Nistrului. Ea fusese, de la început, încorporată într-una din republicile sovietice nou constituite, iar românii din aceste ţinuturi, care reuşeau să scape de acolo, le povesteau prietenilor lor din România despre toate ororile bolşevice: lagăre de concentrare înspăimântătoare; confiscarea proprietăţii; o atotprezentă poliţie secretă, care teroriza populaţia; o foamete inimaginabilă; sângeroasa exterminare a celor mai înstăriţi ţărani, denumiţi *kulaci,* şi înjosirea muncitorilor de către atotputernicii şefi ai sindicatelor controlate de stat. Poveşti despre Siberia, despre tribunale ale poporului, despre profanarea bisericilor, îngrădirea libertăţii de gândire, instigarea copiilor împotriva propriilor părinţi. Toate aceste grozăvii ce se întâmplau pe o.şesime din suprafaţa pământului, chiar la graniţa României, au avut un mare ecou emoţional în întreaga

ţară. E oare de mirare, atunci, că poporul român dorea cu ardoare să îndepărteze spectrul unui asemenea coşmar?

Iar când românii au fost puşi faţă în faţă, în iunie 1941, cu aparenta posibilitate de a alege între a intra sau a nu intra în război, a însemnat oare aceasta o alegere între democraţie şi totalitarism? Dar unde era atunci democraţia? Singura democraţie care nu fusese zdrobită de Hitler era Anglia. Hitler şi Stalin făcuseră praf tot restul Europei, în timp ce America îşi alesese ca preşedinte un „om al păcii", numai pentru că promisese în repetate rânduri că nu-i va angaja pe fiii Americii în vreo cruciadă pentru salvarea democraţiei în lume. La fel de solemn ca orice lider care face o declaraţie oarecare, Roosevelt promisese că nici un tânăr de pe cuprinsul Americii nu va fi trimis să apere libertatea la Bucureşti, Iaşi, Craiova sau Alba Iulia. Când cea mai puternică naţiune a lumii refuza să lupte pentru apărarea democraţiei, care era oare „tabăra libertăţii", căreia ar fi putut să i se alăture România?

Ea nu avea, din nefericire, de ales decât între Hitler şi Stalin, între insolenţa nazistă şi cea comunistă, între Gestapo şi K.G.B, între lagărele de muncă forţată din Siberia şi cele naziste de concentrare, precum Dachau de pildă. România avea de ales între cizma rusească şi cea nemţească şi, până la urmă, a ales-o pe aceasta din urmă, din mai multe motive. Pentru români, Germania, cu toate relele ei, însemna ordine, Rusia – dezordine; Germania însemna Europa, pe când Rusia însemna Asia; Germania însemna drumuri bune, sate curate, oraşe splendide, mai vechi sau mai noi, şi un neîntrecut talent mecanic. Rusia însemna jaf, înapoiere, murdărie orientală. Germania însemna un minimum de securitate a persoanelor şi a bunurilor. Rusia însemna completă

insecuritate pentru ambele. Germania însemna o barbarie limitată, Rusia însemna o barbarie fără limite. în consecinţă, deşi atât ocupanţii germani cât şi cei ruşi îi dezgustau, românii au reacţionat în mod cu totul diferit faţă de ei.

Soldaţii germani s-au aflat în Bucureşti în timpul ambelor războaie mondiale şi erau urâţi de populaţie, dar dacă un român, singur pe o stradă întunecoasă, zărea prin preajmă unul sau mai mulţi soldaţi germani, el se simţea mai în siguranţă şi era bucuros să-şi continue mersul împreună cu ei. în schimb, dacă un român, aflat în circumstanţe similare, zărea un soldat rus, el o lua imediat la sănătoasa şi, cu siguranţă, ar fi fost mult mai bucuros să se fi întâlnit cu cel mai temut bandit sau pungaş, deoarece, nu de puţine ori, soldaţii ruşi îi jefuiau, maltratau sau chiar împuşcau pe civili. Oaspeţii îşi mai atacau câteodată gazdele. Ruşii se dovedeau pri- mejdioşi chiar atunci când veneau ca prieteni sau aliaţi. De pildă, nici un român nu ar fi stat pe gânduri pentru a-şi scoate ceasornicul şi a-i spune unui german cât este ceasul, dar nimeni nu ar fi făcut acelaşi gest în faţa unui rus. Nouă din zece români, dacă ar fi avut de ales între ruşi şi nemţi, i-ar fi ales pe aceştia din urmă. Aşa s-a şi întâmplat în 1941, căci alternativa ar fi fost o neutralitate imposibil de păstrat prea mult timp, doar în speranţa unei eventuale stări de „pat politic", în relaţia dintre Anglia, Germania şi Rusia.

Winston Churchill spunea, referindu-se la comunismul sovietic: „Comunismul nu este numai un crez. Este un plan de campanie. Dacă e nevoie, sunt invocate în sprijinul său principiile liberalismului şi ale democraţiei, sunt proclamate, şi se face mare caz de ele, libertatea cuvântului, a întrunirilor publice, a oricărei forme de propagandă politică şi de exercitare

a tuturor drepturilor constituţionale. Se doreşte alianţa cu oricare mişcare populară de stânga. Este absolut necesar, pentru comunişti, de a nu arăta nici un fel de credinţă sau lealitate faţă de ne-comunişti. Orice act de bunăvoinţă, toleranţă, conciliere, milă sau mărinimie, din partea unor guverne sau oameni de stat, urmează să fie folosit pentru ruinarea acestora, iar când le va veni lor la socoteală, se vor folosi, fără nici o urmă de remuşcare, de orice mijloc aducător de violenţă şi moarte, de la revolta maselor, la asasinatul politic. Citadela urmează să fie cucerită sub flamurile libertăţii şi democraţiei, dar o dată treaba înfăptuită, după ce întregul aparat al puterii a încăput pe mâinile Confreriei, afirmarea oricărei opoziţii, a oricărei opinii contrarii, te poate conduce ia moarte. Democraţia nu este decât o unealtă de care te foloseşti, înainte de a o distruge. Libertatea nu este decât o bagatelă sentimentală, nedemnă de un raţionalist. Regula absolută a acestui sacerdoţiu autoimpus, care potrivit dogmei trebuie învăţat pe de rost, este de a se impune omenirii, fără răgaz, mai mult şi mai mult, pentru totdeauna. Toate aceste precepte statuate în cărţile comunismului, scrise de asemenea cu sânge în istoria mai multor naţiuni puternice, constituie credinţa şi ţelul comunismului".

Cu ocazia zilei de 1 mai 1948, premierul britanic, Clement Attlee, spunea: „Pe vremea tinereţii mele, Rusia era cel mai bun exemplu de stat poliţienesc, o ţară a fricii şi a represiunii în care libertatea cuvântului, a presei şi a gândirii erau suprimate. Acelaşi lucru se întâmplă şi astăzi, cu singura diferenţă că stăpânii sunt alţii.

Rusia era, de asemenea, şi exemplul cel mai bun de expansionism, întinzându-se necontenit înspre Asia şi neîncetând o clipă a dori să-şi mărească şi mai mult

hotarele. Acum, ea foloseşte metode noi şi, practic, ţările din Europa răsăriteană au căzut deja pradă poftei sale imperialiste”.

Ministrul de externe britanic, Ernest Bevin, vorbind la Conferinţa Partidului Laburist, ţinută la Scarborough, la 20 mai 1948, afirma că nu va tolera „intrarea comunismului într-o Europă stabilă”, adăugând apoi, cu referire la Uniunea Sovietică, că: „războiul civil provocat într-o ţară de către un alt stat, ca un instrument de politică externă, este o infamie. Cer să se pună capăt imediat unei astfel de practici”.

Românii cunoşteau perfect acest tip de acţiuni, încă din iunie 1941. Exact aceste lucruri le-au avut în minte când au hotărât să intre în luptă împotriva Rusiei.

Ernest Bevin se temea, în 1948, că Rusia îşi „impusese dominaţia sa imperială” asupra României. Mai afirma că ea era „supremul exemplu de stat poliţienesc”. Românii cunoşteau însă toate aceste lucruri, încă din 1941, şi nu trebuiseră să aştepte până în 1948 pentru a le afla. Ei avuseseră prilejul de a cunoaşte obiceiurile ruşilor în timpul multelor invazii pe care le suferiseră din partea acestora. Pare, aşadar, chiar atât de ciudat că au dorit să alunge Armata Roşie din Basarabia?

La începutul anului 1947, preşedintele Statelor Unite a lansat o acţiune economică şi militară pe scară largă, pentru a împiedica căderea Greciei în mâinile comuniştilor susţinuţi de Moscova. Costul estimativ al proiectului va fi de 2 miliarde de dolari. Pentru

un scop similar, premierul britanic ordonase în 1941 o intervenţie armată în Grecia, care a continuat până la preluarea iniţiativei de către americani. Doi oameni politici, conducători ai celor două principale democraţii ale lumii, au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a conduce sau a sprijini lupta împotriva forţelor comuniste susţinute de Rusia care încerca astfel să obţină controlul asupra Greciei, o ţară deopotrivă îndepărtată de Londra şi Washington, unde nu trăiau nici englezi, nici americani. în anul 1941, românii au avut sentimentul că fac pentru ţara lor, pentru copiii şi căminele lor, acelaşi lucru pe care, câţiva ani mai târziu, Marea Britanie şi Statele Unite l-au făcut pentru Grecia. Vinovăţia sau nevinovăţia pentru faptul de a fi intrat în luptă este, în ambele cazuri, aceeaşi. Bevin calificase acţiunea Rusiei în Grecia ca „infamă" şi îi spusese „stop". Infamă fusese şi acţiunea Rusiei în România, în cursul anilor 1940 – 1941, numai că atunci, armata română fusese aceea care spusese „stop".

Bineînţeles, decizia intrării în război nu a fost instantanee. Mai multe etape importante în desfăşurarea evenimentelor au fost deja relatate, altele vor fi povestite acum. Cel mai important fapt a fost, fără îndoială, ultimatumul rusesc de la 26 iunie 1940 şi imediata ocupare a unei părţi a teritoriului românesc. Anticipând un astfel de ultimatum, premierul Gheorghe Tătărăscu îl informase, la 20 iunie, pe ministrul Germaniei la Bucureşti, că România este pregătită pentru începutul unei colaborări în toate domeniile cu Germania. încă din 1938, aceasta era principalul partener comercial al României.

La 2 iulie 1940, ministrul român de externe, Constantin Argetoianu, anunţa renunţarea la garanţiile franco-britanice şi începutul unei noi orientări în

politica externă. în aceeaşi zi, primul ministru Tătărăscu a reafirmat într-un discurs radiofonic „noua orientare” şi anunţa că vor fi luate „toate măsurile necesare” pentru a o duce la îndeplinire.

La 4 iulie, regele Carol numeşte un nou guvern, cu sarcina expresă de a pune în practică noua politică pro-germană a ţării.

La 16 iulie, primul ministru Gigurtu, solicită Germaniei, trimiterea unei misiuni militare în România.

La 30 august, Germania oferă, şi guvernul de la Bucureşti acceptă, garanţii privind integritatea teritorială a ceea ce mai rămăsese din România.

în tot cursul lunii septembrie 1940, unităţi aeriene şi de blindate, aparţinând Wehrmacht-ului, încep să „curgă" şi, după un timp, „să se reverse" înspre Bucureşti.

La 11 octombrie, preşedintele Roosevelt îngheaţă fondurile româneşti din America, pe motiv că România era „o ţară ocupată". Mai adaugă că poporul român era „constrâns" să accepte ocupaţia.

La 23 noiembrie, România se alătură Axei, după ce şi Ungaria făcuse acelaşi lucru, cu trei zile mai înainte. în acel moment, Stalin se considera şi el favorabil alianţei şi, în consecinţă, Vîşinski dă asigurări ministrului României la Moscova, Grigore Gafencu, că Uniunea Sovietică nu are nici o obiecţie faţă de pasul făcut de România. Vîşinski putea fi sincer, pentru că în acel moment Rusia şi Germania păreau a se afla în relaţii foarte bune. Tocmai purtau discuţii despre cum să-şi împartă între ele lumea.

La 31 decembrie 1940, Hitler îi scrie lui Mussolini că nu se aşteaptă ca pe durata vieţii lui Stalin sovieticii să întreprindă vreo acţiune îndreptată împotriva Axei. „Relaţiile noastre sunt foarte bune", spunea el, iar în timpul lunii ianuarie ele s-au îmbunătăţit şi mai mult.

în februarie 1941, Marea Britanie rupe relaţiile diplomatice cu România. Dictatorul român Antonescu se îndrepta ferm spre o colaborare foarte strânsă cu Hitler, dar încerca, în acelaşi timp, să păstreze şi unele dintre vechile legături externe ale României. El avusese multă vreme o atitudine pro-britanică, dar acum credea că Anglia aştepta din partea României o rezistenţă faţă de Germania, mai mare decât putea ea

însăşi opune. Antonescu a refuzat să se alăture lui Hitler în dezmembrarea Iugoslaviei şi, cu toate că nu a făcut nimic efectiv pentru a-şi proteja aliatul din înţelegerea Balcanică şi Mica Antantă, a avut demnitatea de a nu participa la acţiune. Nu s-a alăturat haitei care a sfâşiat Iugoslavia în bucăţi, deşi România ar fi avut, poate, o scuză din punct de vedere etnic. în acele momente tragice, atitudinea României faţă de Iugoslavia a fost tot atât de

adecvată ca aceea a lui Churchill şi, cu siguranţă, mult mai demnă decât cea a Rusiei. în cursul aceleiaşi luni aprilie, în urma unor investigaţii amănunţite asupra unui incident petrecut într-un oraş din provincie, între un militar român cu o poziţie oficială şi un secretar al Legaţiei sovietice, Antonescu a exprimat, în mod public, scuze guvernului de la Moscova. Vîşinski i-a răspuns lui Gafencu, ministrul României la Moscova, că „Uniunea Sovietică are cele mai bune intenţii faţă de România şi absolut nici o pretenţie faţă de ea", deşi Moscova depusese eforturi foarte susţinute pentru a obţine din partea lui Hitler unda verde pentru acapararea altor teritorii româneşti.

Acestea au fost ultimele pâlpâiri ale unei pseudo-cordialităţi în relaţiile dintre România şi Rusia. La începutul lui iunie, Antonescu i-a făcut o vizită lui Hitler şi o dată întors acasă le-a mărturisit apropiaţilor săi că, în câteva zile, acesta va ataca Rusia. Data preconizată era 14 iunie. Atacul s-a produs cu opt zile mai târziu, decalarea putând fi pusă pe seama ploilor foarte puternice. în ajunul zilei de 21 iunie, numai ofiţerii cu gradul cel mai înalt din armata română şi membrii cabinetului ştiau că ţara lor se află în pragul participării la cel mai mare război din istoria lumii. în zorii zilei următoare, tunurile germane bubuiau de la Marea Baltică până în Balcani. Antonescu a redactat o proclamaţie către ţară, chemându-i pe români la lupta pentru eliberarea ţinuturilor răpite din sfânta vatră strămoşească. Aproape un milion au intrat, până la încheierea războiului, în luptă şi mulţi nu s-au mai întors niciodată. Dar cei mai mulţi dintre cei chemaţi sub arme în acel iunie 1941 au fost bucuroşi să plece pe front. Au fost mulţumiţi şi de faptul că mareşalul Antonescu se alăturase taberei care lupta împotriva

Rusiei. La sfârşitul lui august, Basarabia şi Bucovina erau eliberate.

întrebarea dacă, prin această acţiune, România se situa de partea sau împotriva Americii, nici nu intra în discuţie, pentru că în acel moment America nu se găsea în război, ba chiar promisese că se va ţine departe de acesta. Grupările „America First” îşi câştigaseră adepţi pe tot cuprinsul ţării, iar mişcările pacifiste erau foarte active, de la o coastă la cealaltă.

Cu siguranţă că soldaţii români nu se dădeau în vânt să lupte alături de nemţi, reprezentanţii unui imperiu în expansiune care încerca să distrugă Anglia. Românii îşi iubeau, de asemenea, sora latină, Franţa, şi îi urau pe cei care o zdrobiseră. Nu le plăcea înregimentarea nazistă şi detestau aroganţa militară prusacă. Toate aceste sentimente şi le exprimau în diferite feluri. Pe de altă parte, se temeau a ataca Rusia, chiar alături de Germania. întrezăreau un viitor monstruos dacă Stalin iese victorios şi un viitor groaznic dacă Hitler iese victorios. în cel mai bun caz, viitorul le apărea cenuşiu; în cel mai rău, negru ca smoala. Majoritatea românilor înţelegeau cu destulă claritate aceste perspective, pentru că sunt un popor cu experienţă şi ochi ager. Cu toate acestea au simţit o uşurare sufletească, atunci când li s-a ivit ocazia de a acţiona pentru apărarea Basarabiei. Cei mai mulţi doreau doar un crâmpei de război, o scurtă şi precis localizată părticică de război. Erau asemenea unui ins aiurit care, într-un apartament cuprins de flăcări, vrea să stingă focul doar în camera sa, nepăsându-i de rest. Erau asemeni unui om aflat la un capăt al unei bărci ce ia apă, care încearcă să astupe doar spărtura din apropierea sa, neglijându-le pe celelalte. Majoritatea românilor voiau să meargă alături de Hitler, până la alungarea bolşevicilor din provinciile româneşti ocupate şi din Deltă – apoi să se oprească, aşteptând ca acesta să-l răpună pe Armaghedon. Dacă el şi Stalin s-ar fi stâlcit în bătaie unul pe altul, iar Anglia ar fi tras foloasele, situaţia le-ar fi apărut ca finalul cel mai fericit cu putinţă.

Nu a existat practic vreo opoziţie în ţară, la înaintarea trupelor române în Basarabia sau Bucovina şi eliberarea acestora de sub bolşevism.

Opinia că România ar fi trebuit să treacă de partea

Rusiei şi împotriva Germaniei era împărtăşită, cel mult, de unu la mie dintre români. Majoritatea doreau să-l urmeze pe Antonescu până la Nistru, cu sau fără Hitler.

în acea zi de iunie, în care trupele naziste şi bolşevice au început să se înfrunte, majoritatea românilor încercau aceleaşi sentimente ca şi majoritatea britanicilor, deşi cele două naţiuni se aflau în tabere diferite.

Britanicii, deşi detestau ţelurile şi metodele sovieticilor, au fost bucuroşi când au aflat că între Germania şi Rusia începuse războiul, deoarece sperau că acest fapt poate ajuta Marea Britanie să se salveze. După 22 iunie, ei cântau cu mai multă încredere „There'll always be an England". în acel moment, gândul despre esenţa totalitară a comunismului era dosit undeva, în memoria lor. în acelaşi fel, românii au încercat un sentiment de bucurie când au auzit canonada germană alungându-i pe bolşevici, deoarece gândeau că Germania poate ajuta România. îndepărtând gândul despre totalitarismul german, ei au început să-şi cânte imnul naţional cu mai multă încredere.

Amândouă popoarele, român şi britanic, au fost dezamăgite de felul în care s-au desfăşurat evenimentele. Exista perspectiva ca, finalmente, ceva din Imperiul Britanic să poată fi salvat. într-un caz fericit, dacă evenimentele luau o altă turnură, se putea salva şi ceva din România. Anglia era însă într-o situaţie incomparabil mai bună, fie şi numai pentru că Moscova era cu mult mai departe de Londra decât de Bucureşti.

înainte de a lăsa în urmă fatidica zi de 22 iunie, trebuie să adăugăm un post-scriptum, privind omul care a ordonat soldaţilor români să treacă Prutul şi

care, ca urmare a acestui fapt, a fost executat.

Ion Antonescu petrecuse doi ani de captivitate la Moscova aşteptând judecata Tribunalului poporului, aşa cum un şoarece prins în cursă aşteaptă să fie înecat. Naţiunea română ştia că, de fapt, cea care avea să-l judece în 1946 era Rusia, ale cărei trupe ocupau ţara. Mai ştia că judecătorii erau uneltele Moscovei şi că cei doi procurori comunişti erau agenţi fanatici ai acesteia. O mare parte din ziariştii aflaţi în sala tribunalului, cei mai mulţi neromâni, erau agitatori aflaţi în serviciul Moscovei şi întreţineau o atmosferă ostilă mareşalului. Ei au salutat zgomotos decizia Tribunalului dirijat de ministrul comunist al justiţiei Lucreţiu Pătrăşcanu, de a-l condamna la moarte. Majoritatea românilor au avut atunci sentimentul că ei înşişi căzuseră în capcana rusească împreună cu mareşalul şi că, de fapt, ei erau cei judecaţi, luaţi în derâdere, condamnaţi. Antonescu a avut o conduită plină de calm şi demnitate. El a înfruntat Rusia şi de această dată, refuzând să-şi ceară scuze pentru faptul de a o fi atacat. A repetat chiar că a luptat pentru a învinge. Mulţi români au văzut în atitudinea sa un simbol al respectului de sine ca naţiune şi i-au fost recunoscători pentru că le-a oferit acest simbol. Nu l-au putut ajuta cu nimic, dar au jubilat văzând că un român, deşi cu funia rusească deasupra capului, stătea demn şi îi înfrunta cu calm pe bolşevici. O tăcere grea s-a lăsat peste inimile românilor, când acesta a fost condus în celula condamnaţilor la moarte şi ea s-a transformat în consternare când s-au răspândit, peste tot în ţară, veşti despre felul în care a fost executat. El a dorit, firește, să fie executat nu prin spânzurătoare ci prin împuşcare, aşa cum e practica în cazul ofiţerilor, pretutindeni şi dintotdeauna. Şi a murit după cum i-a

fost dorinţa, cu faţa la plutonul de execuţie, refuzând să fie legat la ochi. Mareşalul însuşi a dat plutonului de execuţie comanda „foc”, dovedindu-se mai stăpân pe sine decât ei.

Ani de zile, Antonescu fusese apreciat ca cel mai remarcabil militar al ţării. Avea o expresie severă, o privire scrutătoare şi reputaţia de a fi plin de voinţă, dur, aspru. Când tinerii soldaţi care se aflau la mică distanţă în faţa sa, cu degetul pe trăgaciul armei, i-au întâlnit privirea vie, au tremurat o clipă. Când au tras, mareşalul a căzut, dar nu era mort şi nici măcar nu-şi pierduse cunoştinţa. Ridicându-se puţin, a întins mâna dreaptă spre soldaţii din pluton, strigându-le: „Trageţi încă o dată, băieţi, trageţi!” Ei au început să tragă salvă după salvă, iar un ofiţer a folosit pistolul.

Când această relatare, mereu înfrumuseţată, a început să circule, din gură în gură, în toată ţara, crimele lui Antonescu au fost acoperite de compasiunea poporului pentru dânsul, iar în mintea oamenilor el a început să dobândească statura unei victime. Ultima variantă a acestei relatări ce căpătase dimensiuni de legendă îi descria pe cei care l-au împuşcat pe mareşal ca nefiind români. Nici un român nu fusese găsit, se zicea, pentru a-l ucide pe conducător. Căzut în genunchi, cu sângele şiroind, cu ochii larg deschişi, Antonescu se înfăţişa ca salvatorul onoarei româneşti.

Iuliu Maniu aduce servicii Aliaţilor

în iunie 1941, Iuliu Maniu era fără îndoială în favoarea unei participări limitate a României la război. Poate că el nu ar fi de acord cu această afirmaţie, dar' eu cred că ea este reală. Am avut plăcerea şi onoarea de a sta de vorbă în mai multe rânduri cu dânsul şi i-am ascultat, de asemenea, mărturia în procesul Antonescu, intentat celor învinuiţi de crime de război, unde acest subiect a constituit una dintre principalele chestiuni.

Când Antonescu a decis să-şi conducă armata în Basarabia şi Bucovina de nord, pentru a recuceri teritoriile care-i aparţineau, nici Maniu nu era de o altă părere. Bineînţeles, el realiza că România se angaja, astfel, de partea Germaniei şi împotriva Rusiei. Ştia, de asemenea, că din acel moment Rusia devenea aliata Angliei, pe când Germania era inamica sa, dar, cu toate acestea, îl aproba pe Antonescu când acesta folosea armata şi tunurile pentru a recâştiga ţinuturile româneşti. Maniu spera că totul se va sfârşi cu bine, atât pentru România cât şi pentru Anglia, dar soarta României era cea care îl durea mai întâi. Probabil că şi-ar fi putut exprima atitudinea în felul următor: când doi dictatori foarte puternici luptau împotriva unui al treilea, pentru cuceriri imperialiste şi avantaje politice, mica Românie ar fi trebuit să se târguiască cu dânşii, pentru a obţine avantaje maxime din ambele tabere. Guvernul român ar fi trebuit să-i comunice lui Hitler că armata română va merge ală-

turi de cea germană numai până la Nistru şi nici un pas mai departe. Iar acest lucru trebuia făcut fără a intra în război. Pur şi simplu, România ar fi trebuit să remită Rusiei acelaşi tip de ultimatum pe care aceasta îl trimisese României cu un an înainte, tot în luna iunie.

Ar fi trebuit ca lui Stalin să i se comunice următoarele: „Hitler v-a atacat pe toate fronturile. Dacă evacuaţi în 24 de ore ţinuturile româneşti Basarabia şi Bucovina de nord, România le va încorpora

şi va rămâne neutră. Altminteri, România vă va ataca uzând de toate forţele de care dispune". Dacă Stalin ar fi refuzat ultimatumul, România trebuia să se angajeze pe cont propriu într-un război limitat, pentru eliberarea provinciilor sale răpite. Aşa îşi argumenta poziţia Maniu.

O asemenea politică era însă, cu totul himerică; Hitler ar fi prevenit o atare desfăşurare a evenimentelor, invadând România. La o astfel de obiecţiune, probabil că Maniu ar fi răspuns: „Hitler avea deja mâinile ocupate şi era angajat pe un front destul de larg, pentru a-şi mai lua o belea pe cap; ar fi avut grijă să nu mai deschidă un front în România, mulţumindu-se cu un sprijin românesc limitat, chiar cu neutralitatea acesteia, dacă nu ar fi putut obţine mai mult".

Intr-adevăr, în acel moment Hitler îşi concentrase atenţia, din punct de vedere militar, asupra zonei centrale a frontului împotriva Rusiei şi nu asupra sectorului românesc.

Toată această argumentaţie este însă teoretică şi ipotetică. Maniu nu era la putere, nu avea nici calitatea de consilier al mareşalului, iar un plan de acţiune limitată nu a fost niciodată examinat cu seriozitate de către Guvernul român. Antonescu s-a aruncat cu toate puterile în luptă alături de Hitler şi România a devenit astfel, un membru activ al Axei. Conducătorul era încrezător în reuşită, iar Maniu nu şi-a manifestat, până la sfârşitul vieţii, opoziţia faţă de dânsul sau faţă de campania împotriva Rusiei. Câtă vreme soldaţii români luptau pg pământ românesc pentru a-i elibera pe români de sub ocupaţie străină, Maniu şi-a dat acordul şi, în mod tacit, sprijinul pentru reuşita campaniei, chiar crezând probabil că scopurile ţării s-ar fi putut realiza

în acest fel. Maniu îşi consacrase viaţa luptei pentru eliberarea românilor de sub stăpânirea străină şi era mulţumit să vadă acum Basarabia curăţată de ruşi.

Dar, în timpul iernii lui 1941, după ce Antonescu a ordonat armatei române să pătrundă adânc în Rusia, pentru a înfrânge Armata Roşie şi a „zdrobi bolşevismul”, Maniu s-a delimitat de dânsul. în 1942 i se opunea din toate puterile; desigur, nu i-a pus vreo bombă, ci a intrat în contact direct cu englezii.

După ce a eliberat Basarabia, armata română a continuat să

lupte dincolo de Nistru, pe pământ rusesc, iar bătăliile au fost foarte crâncene. La începutul lui octombrie 1941, românii cuceresc portul şi oraşul fortificat Odessa, aflat la mică distanţă de graniţa românească, atât de aproape că noaptea puteai vedea din orăşelele româneşti luminile Odessei, aşa cum m-am putut convinge nu o dată. Antonescu a sărbătorit acest succes la Bucureşti, printr-o procesiune exuberantă, şi majoritatea românilor s-au bucurat alături de el, fericiţi că armata lor a învins, mulţumiţi că de data aceasta sorţii le-au fost favorabili în lupta cu giganticul imperiu de la răsărit, cel care cu numai un an înainte smulsese o parte din trupul ţării lor. Răsuflau uşuraţi, simţindu-se mai în siguranţă şi începeau să spere că participarea României în acest carnagiu se apropie de sfârşit. Tot mai mulţi români începuseră să fie plini de speranţe în acel octombrie 1941, ceea ce nu se mai întâmplase în luniţe, sau chiar în anii precedenţi.

La începutul lui septembrie, guvernul român a informat, oficial, Statele Unite despre eliberarea de sub ocupaţie rusească a teritoriilor româneşti şi nu a primit nici un indiciu oficial că America ar dezaproba acest fapt. Dar când trimisul lui Antonescu la Washington l-a informat pe secretarul de stat Huli despre continuarea de către România a campaniei din Rusia, acesta i-a reamintit diplomatului român că America îl considera pe Hitler drept cel mai mare pericol pentru întreaga lume. României i se dădea un avertisment clar că era timpul de a ieşi din război, avertisment căruia nu i s-a dat, însă, cuvenita atenţie.

Marea Britanie, aflată în stare de război cu Germania, a adresat României un ultimatum cerându-i să înceteze lupta, iar în urma refuzului acesteia, i-a declarat, la 30 noiembrie 1941, război.

în timpul iernii, pe când trupele româneşti

pătrundeau tot mai adânc în inima Rusiei, opinia publică românească s-a scindat, majoritatea oamenilor politici şi a vârfurilor militare declarându-şi dezacordul faţă de mareşal. Generalul Nicolae Rădescu a fost trimis în lagăr, pentru o usturătoare critică cvasi-publică la adresa aroganţei oficiale germane. Mult mai importantă decât atacul, cu adevărat temerar, dar de o importanţă minoră, al lui Rădescu, a fost

opoziţia persistentă a lui Iuliu Maniu şi a prietenilor săi, din interiorul sau din afara Partidului Naţional Ţărănesc. Ei au cerut, imperativ, lui Antonescu să scoată România din război, deoarece pe de-o parte nu doreau ca soarta ţării să fie legată de soarta Germaniei, iar pe de altă parte nu doreau ca Marea Britanie să fie înfrântă. După Pearl Harbour, aceşti opozanţi au devenit şi mai insistenţi.

Prins de euforia victoriilor naziste, Antonescu a ignorat mai întâi opoziţia, apoi a trecut la măsuri aspre, trimiţând în lagăre un număr de adversari. Oficialii germani, şi îndeosebi agresivul ambasador Manfred von Killinger, s-au plâns deseori împotriva lui Maniu, pe motivul intensificării propagandei antinaziste desfăşurate de acesta. Pentru a linişti Germania, faţă de rezistenţa crescândă pe care societatea românească o opunea propagandei naziste, mareşalul declară, la 12 decembrie 1941, război Americii.

Acţiunile autocratice ale lui Antonescu, substanţiala creştere a numărului celor trimişi pe front, pentru a nu se mai întoarce vreodată, constanta sporire a capacităţii de a rezista a Rusiei, au întărit opoziţia românească. Aceasta era alimentată de transmisiunile radiofonice zilnice, ale BBC-ului şi ale Vocii Americii, deşi ultima era, pe-atunci, încă destul de plăpândă. Opozanţii români s-au simţit foarte încurajaţi când au ascultat ecourile mesajului lui Roosevelt, rostit la 9 decembrie 1941, în care preşedintele Statelor Unite afirma: „Sursele brutalităţii, manifestate pe plan internaţional, oriunde s-ar manifesta ele, trebuie să fie complet şi definitiv distruse”. Pearl Harbour-ul tocmai îl înălţase şi-l transfigurase pe preşedinte, consacrându-i ţinuta morală, astfel că multe naţiuni credeau că el va

reorienta cursul istoriei. Cuvintele rostite păreau oracole divine: „toate sursele răului să fie complet stârpite”. Pentru români „toate sursele” însemnau deopotrivă Stalin şi Hitler. De ce trebuiau ei să mai lupte?

Iuliu Maniu a devenit din ce în ce mai îndrăzneţ în acţiunile sale. Prin transmisiuni radio, efectuate prin staţiile portabile pe care englezii i le furnizaseră, el şi-a înteţit mesajele către guvernul britanic şi, mai târziu, către comandamentul Armatelor Aliate din Africa, cerându-le stăruitor să-l ajute a găsi o cale pentru scoaterea României din alianţa cu Germania şi aducerea ei de partea Aliaţilor. Mai mult, Maniu a trimis scrisori şi avertismente, direct lui Antonescu, a menţinut legătura cu toate persoanele cu vederi democratice din ţară şi a făcut să circule, peste tot, apeluri clandestine. Multe din aceste acţiuni nu-i erau ascunse mareşalului, deşi altele, de pildă mesajele către generalul Maitland Wilson, al cărui Cartier General se găsea la Cairo, sau prezenţa agenţilor britanici în România, îi erau tăinuite cât mai bine cu putinţă. Unul dintre britanici a fost descoperit şi arestat, dar graţie îngăduinţei guvernului Antonescu şi subterfugiilor tribunalelor româneşti, ce manifestau o clară atitudine pro-britanică, el nu a fost executat.

Unul dintre ajutoarele cele mai capabile ale lui Maniu, Rică Georgescu, a fost reţinut de poliţia română, în baza unor dovezi de netăgăduit că „lucra pentru duşman”. Era la sfârşitul lui 1941. Maniu l-a salvat pe Georgescu, declarându-i mareşalului că el personal îşi asumă toată responsabilitatea şi insistând ca, în caz contrar, să fie el însuşi judecat ca şef al complotiştilor. Rezultatul a fost absenţa oricărui proces.

Spre sfârşitul anului 1943, mareşalul i-a trimis un

mesaj lui Maniu, ordonându-i să înceteze orice fel de activitate şi avertizân- du-l că nemţii îi cer să-l aresteze. Şeful naţional ţărănist i-a răspuns în scris, dar în loc de promisiunea de a înceta activităţile incriminate îl dojenea pe Antonescu că menţine un regim de dictatură şi sublinia, cu multă îndrăzneală, erorile comise în politica externă, scriind: „Găsesc că este nedrept din partea dumneavoastră să angajaţi poporul într-o luptă ce-i poate fi fatală, fără a-i cere consimţământul. Faceţi o greşeală când aruncaţi în această încleştare bunurile, căminele, sănătatea şi vieţile oamenilor, fără a le fi câştigat adeziunea pentru ea. După recucerirea Basarabiei şi Bucovinei nu mai aveaţi dreptul să angajaţi România de partea Axei, într-un război ideologic împotriva Rusiei. Aţi comis o crimă trimiţând armata română să lupte pe pământ rusesc”.

Pe când Maniu scria toate acestea, ambasadorul german la Bucureşti rostea, cu indignare, în cuvântările sale: „îi vom închide gura, cu pumnul, dacă e cazul”.

Cum singurele bunuri ale lui Maniu constau dintr-o veche gospodărie în Transilvania şi cum nu avea casă în Bucureşti, el locuia, modest, într-un apartament închiriat. Locuinţa sa, într-o clădire cu un singur etaj, consta dintr-un mic vestibul, un dormitor de aceeaşi mărime şi o bucătărioară. Poliţia secretă îl supraveghea, din două case aflate peste drum. Gestapo-ul lui Hitler se instalase în una din ele, Siguranţa lui Antonescu în cealaltă. Bineînţeles legăturile telefonice ale lui Maniu erau interceptate de către guvernul român, nu de germani. în ciuda acestei stricte supravegheri poliţieneşti, un mare număr de persoane veneau să-l vadă pe liderul Partidului Naţional Ţărănesc.

Astfel şi în asemenea condiţii şi-a petrecut Maniu mai mulţi ani din viaţă, în încăperi modeste, sub ochii poliţiei secrete. La începutul carierei sale politice a fost hărţuit de poliţia austro- ungară. Mai târziu, a fost permanent supravegheat de poliţia autoritarului rege Carol al ILlea şi a meteoricelor guvernări controlate de acesta.

Mai târziu, primejdia de moarte venea din partea legionarilor, iar după 6 martie 1945, agenţii comunişti români şi ruşi au fost, zi şi noapte, pe urmele sale. Am impresia, dacă privesc retrospectiv ultimele două decenii, că numai în foarte scurte perioade am putut să-l viziter pe Maniu fără ca acesta să fi fost supravegheat şi ţinut în evidenţă de poliţia secretă, aflată în slujba duşmanilor democraţiei. Dar nici unul dintre regimurile politice anterioare anului 1945 nu a fost atât de crud cu Maniu precum comuniştii, care l-au condamnat la închisoare pe viaţă.

Acest fapt este reprezentativ pentru „noua democraţie”. Nici într-o sută de ani agitaţi, pe timpul boierilor, regilor, Conducătorului, legionarilor, nu au

fost atâţia arestaţi, torturaţi şi jefuiţi, ca sub domnia comuniştilor.

E uşor, pentru acei care-l critică pe Maniu şi România, să scoată în evidenţă faptul că nici el, nici alt lider al opoziţiei nu a pus la cale sabotaje sau acţiuni armate de partizani. N-au aruncat în aer vreun pod, nici nu au ucis vreun german. N-au asasinat primarii satelor aşa cum au făcut-o partizanii comunişti din Grecia şi Bulgaria.

N-au pustiit toate văile, ca „eliberatorii” comunişti ai Greciei. Pur şi simplu „au discutat”, iar „acuza” este, în parte, întemeiată şi Maniu ar fi mândru de ea.

Toată opoziţia în România a fost susţinută de către Maniu şi prietenii săi din partidele Naţional-Ţărănesc, Liberal şi Socialist, dar ea nu avea în vedere nici să distrugă România, nici să omoare români, nici să demoralizeze statul sau armata – şi, cu atât mai puţin, să deschidă calea comunismului pentru acapararea puterii în ţară. Ţelurile acestei opoziţii erau să aducă România în tabăra Naţiunilor Unite şi să pregătească viitoarele ei relaţii de colaborare, într-o lume paşnică în care Rusia postbelică să fie şi ea un membru legitim şi loial.

Maniu încerca să ajute România să joace propria sa carte în opera de clădire a unei lumi, ca aceea pe care preşedintele Roosevelt declara că o doreşte.

Maniu făcuse ca România să fie mai aproape de atingerea acestui deziderat, decât a fost cazul cu oricare altul dintre sateliţii Axei. Unii italieni au încercat în octombrie 1943 să aducă Italia de partea Aliaţilor şi au eşuat, neputându-şi elibera ţara. În Iugoslavia şi Bulgaria liderii „rezistenţei” au folosit mişcarea, pur şi simplu pentru a distruge ambele state, pentru a le mutila sistemul democratic, pentru a le întărâta împotriva Occidentului şi a le atrage în conspiraţia comunistă. Nici în Grecia, mişcarea de rezistenţă nu s-a dovedit a fi mai bună decât cea a lui Tito sau cea a bolşevicilor bulgari, pentru care singurul scop era de a pune mâna pe putere.

Mişcarea de rezistenţă condusă de Maniu a dobândit caracteristici cu totul diferite. Când, la 23 august 1944, acţiunea sa a reuşit, ea a pus la dispoziţia Aliaţilor un stat, o naţiune şi o armată intacte, în cursul îndelungatei lupte purtate de Maniu

înainte şi în cursul războiului, Garda de Fier, pronazistă, fusese nimicită, despoticul rege Carol fusese înlăturat, iar în locul său fusese adus pe ,ron un suveran tânăr şi foarte promiţător, legăturile cu Germania fuseseră întrerupte, Constituţia restaurată şi toate căile deschise spre un proces de guvernare de către popor şi pentru popor.

Mai mult, ocupanţii nazişti fuseseră alungaţi din România de către Armata română, în deplină cooperare cu întreaga naţiune. Nici o scindare nu era posibilă, nici o facţiune nu apăruse. România şi-a curăţat teritoriul de nazişti, înainte ca aceştia să fi fost alungaţi din Italia, Iugoslavia, Bulgaria sau Grecia. Nici Tito, nici Badoglio, nici „rezistenţa" bulgară, nici cehii sau ungurii nu au obţinut un astfel de rezultat. Cea mai mare contribuţie la aceasta a avut-o Iuliu Maniu, devotaţii săi aliaţi politici şi regele Mihai. în plus, acţiunea fusese iniţiată cu mult timp înainte de a apărea vreo defecţiune în cazul vreunui membru sau satelit al Axei.

în nici o altă ţară europeană, Aliaţii nu negociaseră cu un lider atât de deplin îndreptăţit să vorbească în numele poporului său, pe cât era simplul cetăţean Iuliu Maniu, şeful Partidului Naţional Ţărănesc, partid scos în afara legii. în ochii acestora, el şi prietenii săi, acţionând ilegal, erau un stat în stat. Aliaţii au recunoscut că el vorbea în numele întregii naţiuni şi au considerat cu îndreptăţire că, în momentul hotărâtor, aceasta va accepta fără rezerve decizia luată de dânsul.

Fără îndoială, Maniu nu putea pune la punct totul prin intermediul unor mesaje cifrate, transmise de la un mic emiţător radio clandestin, deşi atât temerarii agenţi britanici, cât şi nu mai puţin temerarii prieteni ai lui Maniu, se furişau cu abilitate din oraş în oraş şi

din casă în casă, chiar pe sub nasul germanilor, pentru a sta de vorbă cu acesta, a transporta aparatură radio, a trimite veşti Aliaţilor şi a primi mesaje de la aceştia. Cum sosise timpul pentru acţiunea decisivă, se impunea un mai strâns contact personal cu Aliaţii. Maniu dorea să ştie precis în ce fel dorea înaltul Comandament Aliat ca armata română să acţioneze şi ce fel de regim politic se va instaura în România, când ţara se va întoarce cu toate forţele împotriva lui Hitler. Mai dorea să ştie care ar fi modalitatea cea mai bună pentru România de a se alătura aliaţilor şi cum va fi ea tratată când va face acest pas.

Pentru a purta astfel de negocieri, Maniu era conştient că trebuia să aibă propriul său emisar în străinătate. în consecinţă, a intrat în legătură cu ministrul de externe Mihai Antonescu, care în acea vreme căuta o cale de a desprinde România de Axă, şi au convenit

să-l trimită la Ankara pe Alexandru Cretzianu, diplomat de carieră, fost subsecretar de stat la Ministerul de Externe, în calitate de ambasador al României în Turcia. în aparenţă, el îl reprezenta pe Antonescu şi regimul său pro-german, în realitate, însă, el fusese autorizat „să reprezinte naţiunea română" şi urma să i se permită să menţină legătura cu Maniu, de la care primise, la plecare, în septembrie 1943, mai multe instrucţiuni decât de la guvern. Tot aranjamentul a fost făcut şi pus în aplicare cu ştiinţa şi aprobarea regelui Mihai.

Antonescu îşi dădea seama de falimentul politicii sale şi dorea ca Maniu să găsească o cale de ieşire din impas. România dorea, cu orice preţ, să nu împărtăşească soarta Italiei, de după acţiunea lui Badoglio, din luna octombrie a aceluiaşi an. Ambasadorul de război Cretzianu a avut una dintre cele mai ciudate misiuni diplomatice din istorie. El era în aparenţă reprezentantul unui dictator pronazist, dar în fapt lucra pentru un grup de opoziţie care încerca să-l înlăture pe dictator, ceea ce până la urmă s-a şi întâmplat.

Unul dintre cei mai activi şi mai neînfricaţi participanţi la această uluitoare conspiraţie diplomatică a fost Grigore Niculescu- Buzeşti, un intim al regelui şi prieten apropiat al lui Maniu. El l-a înzestrat pe Cretzianu cu un cod special secret, altul decât cel folosit de Ministerul de Externe.

Regele Mihai, Maniu, Constantin Brătianu şi alţi autentici reprezentanţi ai naţiunii române erau pregătiţi să treacă la acţiunea decisivă, însă nu fără o înţelegere cu Aliaţii. Cretzianu a stabilit repede contacte cu reprezentanţii Angliei în Turcia şi s-a informat asupra posibilităţilor de cooperare cu Aliaţii. Un comunicat privind acest demers a fost trimis la

Londra şi, în noiembrie, „guvernul Maiestăţii Sale” a răspuns că orice contact al României cu Aliaţii trebuie să îmbrace forma unei oferte, făcute de către trimisul guvernului român, de acceptare a „capitulării necondiţionate”, în faţa tuturor. „Nici o altă soluţie nu prezintă interes pentru noi”, mai adăuga guvernul britanic.

Când Cretzianu s-a întors la Bucureşti pentru a-i informa pe Rege şi pe Maniu despre cele petrecute, întreaga afacere părea a fi

un eşec. România fusese de fapt informată că numai o capitulare în faţa lui Stalin putea fi luată în considerare. Ori se ajungea la o înţelegere bilaterală, ori nu mai putea fi vorba de nici o înţelegere. Guvernul român trebuia pur şi simplu să invite Rusia să ocupe ţara. Chiar dacă negocierile cu cele trei principale puteri aliate izbândeau, acest fapt nu însemna decât că America şi Anglia rămâneau simpli spectatori, atunci când România va fi ocupată de către ruşi. El dovedea, cel puţin în ceea ce priveşte România, că aparenta colaborare între Aliaţi era o minciună, iar cele mai frumoase vorbe ale Cartei Atlantice, o capcană. Acesta a şi fost cazul, până la ultimul amănunt.

Dar în noiembrie 1943, poporul român nu putea crede că America cedase Kremlin-ului o mare parte a lumii. Dezamăgirea liderilor democratici români a sporit când au luat cunoştinţă despre o convorbire, purtată cam în aceeaşi perioadă la Cairo, între ministrul de externe britanic Anthony Eden şi cel turc Numan Menemencioglu. Eden i-a dat asigurări omologului său turc că liderii sovietici s-au schimbat în mod radical, că au devenit democraţi, că se poate avea acum încredere în ei şi, ca urmare, Marea Britanie nu se va opune pătrunderii Rusiei în Balcani. Cât despre România, ministrului turc i s-a părut că Eden o considera deja înfrântă.

Eden îşi exprima înflăcăratele sentimente faţă de sovietici, imediat după *Conferinţa de la Moscova* a celor trei principale puteri aliate (19-30 octombrie 1943), iar dacă românii şi turcii ar fi putut asculta rapoartele pline de încântare pe care le trimitea de la conferinţă Secretarul de stat al Statelor Unite, consternarea lor ar fi fost şi mai mare. Pe vremea aceea lucram la Washington D.C., ca responsabil într-

un post strâns legat de Departamentul de Stat şi am observat exaltarea care îi cuprinsese, după întâlnirea de la Moscova, pe toţi reprezentanţii guvernului.

Oficiul pentru informaţiile de război a început să chiuie de admiraţie la adresa Rusiei şi să sublinieze „natura inocentă” a comunismului. Ne erijam în garanţi ai lumii comuniste şi impuneam aliaţilor noştri distruşi, Polonia sau Iugoslavia, sau statelor satelite ale Germaniei, să nu se mai teamă de Rusia. Dacă

cineva are vreo îndoială în această privinţă, nu trebuie decât să citească indicaţiile propagandistice ale oficiului din această perioadă. Memoriile lui Huli arată că şi el fusese cucerit de Stalin. Fusese păcălit tot aşa de tare ca şi Eden.

Următoarele conferinţe, de la Cairo şi Teheran, au întărit şi mai mult poziţia diplomatică şi aşa foarte puternică a Rusiei. Aliaţii n-au făcut decât să alimenteze reticenţa Turciei de a intra în război, lăsând să se înţeleagă, cu şi mai multă claritate, că Rusia urma să aibă, în viitor, mână liberă în Balcani. Abandonarea de către America a Poloniei şi Iugoslaviei în mâinile Moscovei a oferit alte indicii că orice efort făcut de România, de a se alătura Aliaţilor, cu excepţia acceptării tară rezerve a ocupaţiei ruseşti, era sortit eşecului.

Chiar şi în aceste condiţii, România a perseverat în încercarea sa de a începe tratative cu Aliaţii, folosind trei canale: unul la Madrid, altul la Cairo şi al treilea la Stockholm. Prin intermediul primului canal, ministrul român de externe, Mihai Antonescu, a făcut demersuri pe lângă ambasadorul american în Spania, Carlton Hayes, propunând capitularea necondiţionată a României în condiţiile în care Turcia intră în război, iar Aliaţii occidentali încearcă o debarcare în Balcani. Maniu a folosit canalele de la Cairo şi Ankara, cerând, de asemenea, o acţiune militară în Balcani, din partea Angliei şi Americii. Prin canalul de la Stockholm, via Elveţia, Antonescu a iniţiat contacte cu Armata Roşie, fără ştirea englezilor sau americanilor. Atât guvernul, cât şi opoziţia românească realizau, în primăvara lui 1944, că situaţia militară a României începea să devină disperată.

Maniu avea, pentru orice eventulitate, un emisar la Cairo, pe Barbu Ştirbei, un bărbat înalt, zvelt, un

aristocrat cu alură austeră, provenind dintr-o veche familie princiară. Era bogat, cu gusturi rafinate, cu un comportament elegant şi nu aparţinea vreunui partid. Nu jucase niciodată un rol politic prea important, iar în ultimii 15 ani fusese complet absent din viaţa politică. îşi manifestase opoziţia faţă de regele Carol, dar nu se implicase în orientarea României spre Axă, sau în situaţia politică din ţară. La o vârstă care-i ridică pe oameni deasupra pasiunilor şi ambiţiilor politice, prinţul Ştirbei

accepta un rol similar celui al prelaţilor romani din perioada de început a creştinismului, care erau trimişi să-i întâlnească pe cuceritorii barbari venind din răsărit şi să ceară milă pentru poporul lor. Din nefericire, prinţul a avut mai puţin succes decât Papa Leon I în faţa lui Attila.

Trimiterea lui Ştirbei la Cairo a fost mult amânată. întâi, Londra sugerase ca emisarul lui Maniu să vină la Londra pentru convorbiri şi faptul l-a încântat pe acesta, pentru că Ştirbei avea un ginere şi un nepot în Anglia, amândoi servind în armata britanică. De asemenea, petrecuse la Londra mult timp şi avea acolo mulţi prieteni devotaţi.

Dar guvernului britanic i-a devenit repede clar că o astfel de vizită la Londra, întreprinsă de un astfel de român, i-ar fi putut ofensa pe ruşi şi, prin urmare, la 1 februarie 1944, un locotenent colonel britanic l-a sunat pe Cretzianu la Ankara, pentru a-l informa, în cursul unei conversaţii particulare, c-ar fi bine ca Ştirbei să-i întâlnească pe reprezentanţii celor trei Puteri Aliate la Cairo. La drept vorbind, convorbirile dintre trimisul român şi Aliaţi puteau avea loc numai cu condiţia ca toate bănuielile sovieticilor să fie risipite. Totuşi, colonelul britanic, după ce s-a consultat din nou cu Londra, l-a asigurat pe Cretzianu că trimisul român nu va fi obligat, pur şi simplu, să semneze un document impus care să predea, necondiţionat, ţara către Rusia.

La începutul lui martie, Ştirbei a sosit la Istanbul, de unde a plecat îndată, cu un avion militar britanic, spre Cairo. Evenimentele ulterioare dovedesc că el a fost trimis într-o misiune fără rost, lucru pe care, atunci, refuza să-l creadă. îşi mai păstra o fărâmă de speranţă.

La 17 martie, el a început convorbirile cu Lordul

Moyne, americanul Lincoln Mac Veagh şi rusul Nikolai Novikov, dar totul semăna cu o partidă de box orb. Ruşii nu doreau o înţelegere cu un reprezentant al naţiunii române, ci cu unul al armatei şi al statului român, iar fără acordul Rusiei convorbirile dintre Ştirbei şi Anglia, privind situaţia viitoare din România, erau tot atât de sterile ca şi o conversaţie, pe aceeaşi temă, dintre Bing Crosby şi Bob Hope.

în timp ce această farsă tragică se juca la Cairo, înaltul Comandament Aliat clin Orientul Mijlociu a cerut României, la 22 şi 29 martie, prin intermediul lui Cretzianu de la Ankara, o capitulare imediată în faţa Rusiei, cu scopul de a re folosi unităţile care s-au predat, îndreptându-le împotriva Wehrmacht-ului. Antonescu a refuzat oferta, atât din cauza mândriei, cât şi a unei înţelegeri înguste a „onoarei militare". El vorbea adesea despre sine, ca despre o a treia persoană, „generalul Antonescu", şi unul dintre lucrurile pe care „generalul Antonescu" nu le putea, cu nici un chip concepe, era acela de a întoarce armele împotriva unui aliat. în consecinţă, a rămas să lupte alături de germani. înaintarea impetuoasă şi, la început victorioasă, a Rusiei înspre România s-a încetinit. Presiunea la care era supusă armata română s-a micşorat. Ofensiva de primăvară a ruşilor, în sectorul românesc, părea a se fi epuizat. De fapt, Uniunea Sovietică adopta diferite tactici faţă de România. Dădea impresia că invită guvernul român la negocieri, în loc să-i ceară capitularea necondiţionată.

La 2 aprilie, Molotov anunţa: „Guvernul sovietic declară că nu urmăreşte să-şi însuşească părţi din teritoriul României sau să schimbe ordinea socială, existentă acum în ţară. Declară, de aseme- ' nea, că intrarea în România a trupelor sovietice este impusă exclusiv de necesităţi militare şi de continuarea

rezistenţei forţelor inamice”. Ca un preambul, el reafirmase dreptul U.R.S.S.-ului asupra Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

La 3 aprilie, Cordell Huli anunţa în cursul unei conferinţe de presă, la Washington, că: „Asigurările politice pe care declaraţia sovietică le conţine vor ajuta România să înţeleagă că interesele proprii reclamă ultimativ izgonirea trupelor germane de pe teritoriul său”. în aceeaşi zi, primul ministru britanic, Winston Churchill, informa Camera Comunelor că: „Guvernul sovietic avusese amabilitatea de a ne trimite înainte textul declaraţiei, faţă de care ne-am exprimat întreaga admiraţie. Acum textul a devenit public şi sunt încredinţat că va fi de mare folos cauzei comune.”

Aliaţii se aşteptau la o acţiune imediată din partea guvernului român şi, pentru a-i da un imbold lui Antonescu în acest scop, au lansat o serie de atacuri aeriene asupra rafinăriilor din zona Ploieştiului.

Aparent, aceste atacuri aveau menirea de a-l speria pe mareşal şi de a le da românilor de înţeles că speranţele lor de tratative cu americanii şi britanicii erau deşarte. România trebuia să capituleze imediat, în faţa Rusiei, dar Antonescu a refuzat şi, la 12 aprilie, înaltul Comandament Aliat din Orientul Mijlociu transmite prin Ştirbei, lui Maniu sau guvernului, dispoziţia de a se alătura Aliaţilor, de a înapoia Rusiei cele două provincii, de a fi gata pentru plata unor reparaţii şi despăgubiri de război şi de a-i elibera pe toţi prizonierii aliaţi. în acest caz, guvernul sovietic nu va pretinde ca teritoriul românesc să fie ocupat de trupele sale pe timpul armistiţiului, deşi ruşilor trebuia să li se permită a desfăşura operaţii aici. De asemenea, Tratatul de la Viena, care oferise Ungariei Transilvania de nord, va fi anulat.

După un schimb de mesaje, Maniu i-a informat pe Aliaţi că era pregătit să semneze armistiţiul, pe baza propunerilor pe care ei le-au avansat.

Dar şi aceste negocieri s-au stins, pentru că Moscova nu era cu adevărat interesată de chestiune. Ea nu voia să semneze un armistiţiu cu adevăraţii reprezentanţi ai naţiunii române, şi mai ales nu la Cairo, cu participarea americanilor şi britanicilor, pe poziţii, cel puţin formal, de egalitate.

Regele Mihai îi alungă pe nazişti

Vara lui 1944 a fost cea mai tensionată din întreaga istorie modernă a României. Poporul român plătea pentru grava greşeală morală şi politică, pe care o comisese guvernul său, intrând în război de partea lui Hitler. Nici Anglia, nici America nu se arătau a fi prea interesate de situaţia României. Franţa era şi ea, pe cât de neajutorată, pe atât de neinteresată, iar toată această situaţie s-a dovedit dezastruoasă, atât pentru România cât şi pentru Statele Unite.

Perioada cuprinsă între septembrie 1943, când România a început decis şi pe scară largă să caute o cale pentru a se alătura Aliaţilor, şi 12 septembrie 1944, când ea a semnat armistiţiul cu Rusia, a fost plină de zdrobitoare înfrângeri pentru diplomaţia americană. România depunea imense eforturi de a ieşi din război, , într-un mod care ar fi putut aduce beneficii Americii, dar ea a fost respinsă cu brutalitate, în repetate rânduri, de către guvernul Statelor Unite, care făcea parcă totul ca să faciliteze instalarea dominaţiei ruseşti asupra României şi, implicit, consolidarea lumii comuniste, al cărei ţel imediat era tocmai ofensiva împotriva Americii. Această atitudine ineptă s-a datorat, în parte, slăbiciunii militare din acel moment şi unei înţelegeri cu totul defectuoase a ţelurilor sovietice.

Prin 1947-1948, cei mai mulţi oameni politici, ca şi o largă parte a naţiunii americane, au început să-şi dea seama că, prin comunismul internaţional pe care

îl dirija, Moscova încerca să instaureze o Uniune Mondială a Republicilor Comuniste, iar una dintre acestea se voia a fi şi America sovietică. Au observat de asemenea cât de multe progrese făcuse Rusia pe calea acaparării unei astfel de puteri mondiale şi au început să aibă serioase temeri că ea acţiona chiar şi pe teritoriul Statelor Unite. Dar, toate acestea

puteau fi prevăzute şi în 1944, când guvernul american ajuta Uniunea Sovietică să-şi pună în aplicare planurile de destabilizare a lumii.

Activitatea şi ofensiva comunismului, aşa cum se înfăţişau ele în 1948, nu reprezentau un lucru cu desăvârşire nou. Totul se desfăşura după un plan global, amănunţit, care putea fi identificat în cărţi, emisiuni de radio, cântece şi imnuri revoluţionare sau în proclamaţiile partidelor comuniste din peste 50 de ţări.

N-a fost acţiune săvârşită de comunişti în 1948, pe care aceştia să n-o fi pregătit sau să n-o fi luat în calcul încă din anii 1943-1944. Iar pe atunci, guvernul american ajuta cu entuziasm Rusia să-şi pună în aplicare conspiraţia împotriva Americii.

Eram la Cairo, când emisarul român Barbu Ştirbei a sosit acolo şi-mi aduc aminte de speranţele exprimate atunci de înalte cercuri americane. Persoane răspunzătoare de viitorul Americii lăsau să se înţeleagă că Rusia, Marea Britanie şi Statele Unite vor conlucra într-un mod prietenesc şi onest şi vor face ca România, după ce îşi va fi constituit un nou guvern, să se îndrepte, alături de Aliaţi, spre libertate, democraţie şi suveranitate naţională. Dar, sub aura unor speranţe luminoase, însoţite de sumedenie de vorbe frumoase, noi ajutam Rusia să pună mâna atât pe România cât şi pe întreaga Europă de răsărit, ca un pas în ofensiva sa împotriva Statele Unite.

Winston Churchill declara, în septembrie 1943, că „în cazul în care statele satelite, ademenite în conflict prin constrângere, vor ajuta la scurtarea războiului, ele vor fi lăsate să-şi croiască propria soartă”. Afirmaţia frumoasă, deşi destul de arogantă, a fost transmisă radiofonic, de nenumărate ori, atât spre

România cât şi spre ceilalţi sateliţi ai Germaniei. Undele radio erau suprasaturate de acest refren. Zi şi noapte, „Vocea Americii” şi B.B.C.-ul îi chemau pe români, ca şi pe alţii, să se revolte, să întoarcă armele împotriva lui Hitler, să termine cu regimurile totalitare şi să-şi „croiască propria soartă”. Toate aceste apeluri exprimau un punct de vedere cum nu se poate mai oficial. Aliaţii declarau deschis că, deşi sateliţii Germaniei păcătuiseră faţă de democraţie, ei puteau acum întreprinde ceva pentru a se salva şi a se reîntoarce „acasă”, în marea

familie democratică. Nimănui nu i se oferea posibilitatea salvării ca pe o favoare şi nici nu se tăia viţelul cel gras la reîntoarcerea fiilor risipitori, dar dacă naţiunile atrase în război se dovedeau suficient de curajoase pentru a se întoarce împotriva Germaniei, ajutând astfel la victoria Aliaţilor, ele îşi mai puteau salva sufletele, în ziua judecăţii de apoi. Când va veni momentul să se despartă de turma Axei, oile cele curajoase vor primi un semnal, putând spera eventual, să se alăture lumii bune, ca membri cu drepturi depline. Acestea erau cuvinte destinate, îndeosebi, României.

Cum ea se găsea într-o poziţie strategică şi avea resurse vitale, pe ea doreau Aliaţii să o aducă în situaţia de a se pocăi. De mii de ori voiseră aceştia să o aducă în faţa altarului şi acum, când ea era gata să se îndepărteze de nefaştii săi aliaţi şi să îşi „croiască drumul către casa democraţiei", găsea toate drumurile închise, cu excepţia aceluia care ducea spre robie. Deşi tratativele purtate de Maniu cu Aliaţii, prin Ştirbei şi printr-un alt trimis, Constantin Vişoianu, ajuns la Cairo la 26 mai 1944, eşuaseră complet, acesta mai avea de gând să întreprindă ceva, având cunoştinţă şi de faptul că Stalin şi Antonescu căutau să ajungă la o înţelegere pe cont propriu, fără a / ţine seama de aliaţii occidentali ori de adevăraţii reprezentanţi ai naţiunii române. Faptul acesta n-a făcut decât să-l îndârjească pe Maniu. Se îndoia că Antonescu ar putea reuşi în demersul său şi se temea ca nu cumva acesta să dea ţara pe mâna Rusiei, aşa cum altădată o dăduse pe mâna Germaniei. De aceea dorea ca Anglia şi America să aibă un cuvânt hotărâtor în înţelegerea finală, care trebuia să fie realizată de politicienii democraţi şi nu de Antonescu, iar armistiţiul preliminar să fie semnat la Cairo sau în altă parte, dar în nici un caz la Moscova. Această ultimă

dorinţă nu avea prea mare relevanţă, din moment ce se dovedise că înţelegerea de la Teheran nu era mai bună decât cea de la Moscova, dar Maniu încă mai credea că România are o şansă mai bună dacă negociază la Cairo, decât dacă ar face-o în Rusia.

Pentru a avea o bază, semiconstituţională să-i spunem, în vederea preluării puterii la momentul potrivit, el a pus, împreună cu prietenii săi, bazele Blocului Naţional Democratic, care se com-

punea, în principal, din Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional-Liberal, şi ai cărui susţinători reprezentau 75% din populaţia României. Socialiştii au fost şi ei invitaţi să se alăture acestei organizaţii, deoarece reprezentau un element preţios, chiar dacă nu foarte numeros. Nici comuniştii nu au fost excluşi, deşi ei reprezentau un element politic fără nici o însemnătate. Când îi invitaseră, ceilalţi nu-şi făceau nici un fel de iluzii în privinţa lor, ştiind că aceştia le vor face dificultăţi încă de la început şi fiind perfect conştienţi că ei erau adepţii unei politici extremiste, manifestând o supunere deplină faţă de Moscova. Dar, în condiţiile în care România trebuia să poarte tratative cu bolşevicii în vederea încheierii armistiţiului, Blocul Naţional Democratic putea cu greu să ignore participarea la înţelegere a bolşevicilor români, deşi ei erau atât de puţini.

Creând acest organism, în numele căruia să se formeze viitorul guvern, Maniu a trimis, la 20 iunie, un curier special la Ankara, cu o scrisoare ce conţinea planuri amănunţite care să permită României să treacă de partea Aliaţilor. Bineînţeles, urma să fie o desprindere foarte dificilă, deoarece majoritatea diviziilor armatei române se aflau pe front, la mare distanţă de capitala României, iar Maniu şi aliaţii săi politici dispuneau de puţine trupe care să rămână la dispoziţia lor, existând riscul real ca, după răsturnarea guvernului, acestea să fie făcute prizoniere de către germani, ceea ce ar fi transformat întreaga aventură într-un fiasco total, cu mult mai rău decât se petrecuseră lucrurile în Italia.

Pentru a preveni această situaţie, Maniu a cerut Rusiei să lanseze o ofensivă viguroasă pe frontul românesc şi a solicitat Aliaţilor să trimită trei brigăzi aeropurtate, în câteva puncte vitale din jurul

Bucureştiului. El le-a dat asigurări Aliaţilor că Antonescu se preface numai a negocia cu Rusia şi a făcut presiuni pentru semnarea imediată a armistiţiului, la Cairo. Mesajul a fost remis Aliaţilor la 29 iunie, de către Ştirbei şi Vişoianu. Cele trei mari puteri nu au ţinut însă seamă de el şi, cu toate că săptămână de săptămână, trimişii români şi Cretzianu insistau pentru a primi un răspuns care ar fi pus capăt stării de îndoială şi confuzie ce domnea

la Bucureşti, îndeosebi înăuntrul Blocului Democratic, nu li se răspundea decât laconic, că propunerea a fost înaintată celor trei guverne.

La un moment dat, Moscova purta negocieri în nume propriu cu Antonescu, prin intermediul fostului prim-ministru al lui Carol, Gheorghe Tătărăscu, aflat în Elveţia. După şapte săptămâni de aşteptare, la 19 august 1944, trimişii lui Maniu au adresat reprezentanţilor celor trei mari puteri o scrisoare, prin care li se cerea să treacă la acţiune. Partea română sublinia faptul că Blocul Naţional Democratic fusese creat anume pentru a-l răsturna pe Antonescu şi insista, o dată în plus, ca Aliaţii să intervină pe plan militar. Scrisoarea se încheia cu cuvintele: „Ne luăm libertatea de a adresa reprezentanţilor Naţiunilor Aliate cererea de a examina situaţia în lumina consideraţiilor de mai sus şi de a ne împuternici să transmitem domnului Maniu şi Opoziţiei Democratice Unite indicaţiile necesare privind proiectata acţiune”.

Maniu şi regele hotărâseră, însă, a încerca organizarea unei lovituri de stat, fără a mai aştepta răspunsul Aliaţilor. Se temeau că, dacă ea este amânată prea mult, nemţii i-ar putea aresta pe toţi liderii opoziţiei democratice şi chiar pe rege însuşi. Acţiunea era plănuită pentru data de 26 august şi urma să aibă loc în incinta Palatului regal, principala dificultate fiind aceea de a-i aduce la Piţlat pe mareşalul Antonescu şi pe principalul său consilier politic, Mihai Antonescu. Mareşalul s-ar fi arătat cu siguranţă foarte suspicios şi ar fi ezitat să vină într-un astfel de loc primejdios, dacă el şi colaboratorii săi ar fi fost invitaţi acolo. Fiecare parte se temea că ar putea fi neutralizată de cealaltă şi amândouă purtau frica nemţilor.

Această problemă de importanţă crucială şi-a găsit

rezolvarea ca prin minune la 22 august, când ministrul de externe Mihai Antonescu a cerut o primire la rege, în vederea discutării chestiunii armistiţiului. Mihai Antonescu era de mult convins că soarta lui Hitler era pecetluită şi, prin canalele diplomatice de la Madrid şi Stockholm, înaintase Aliaţilor o serie de propuneri. Mergea la Palat pentru a afla dacă nu se poate ajunge la o soluţie, punându-se la punct un plan precis, pentru o acţiune imediată.

Regele i-a comunicat lui Mihai Antonescu că cel mai bun lucru ar fi ca mareşalul însuşi să vină la Palat, pentru a discuta împreună asupra subiectului. Ministrul de externe a răspuns că Antonescu avea reţineri de a veni la Palat, temându-se că i-ar putea provoca pe germani, dar a promis cu bună credinţă că va face tot ce-i va sta în putinţă, pentru a-l convinge să vină, totuşi, a doua zi. Ţinând seama de situaţie, regele, sfătuindu-se şi punându-se de acord cu apropiaţii săi, a devansat cu trei zile data proiectatei acţiuni, stabilind-o pentru miercuri, 23 august. Au urmat ore de incertitudine, timp în care sosirea mareşalului era doar o ipoteză, până ce, cu puţin după miezul nopţii, regele a primit vorbă că audienţa va avea loc, cu siguranţă, miercuri, la ora 4 după-amiază.

Când a sosit, mareşalul a fost întâmpinat de rege şi de generalul Constantin Sănătescu. în camerele învecinate se găseau alţi doi generali şi o mică formaţiune militară din garda palatului. Mai importanţi decât aceştia erau, însă, cei doi apropiaţi ai regelui, Grigore Niculescu-Buzeşti, creierul întregii conspiraţii şi tânărul secretar al regelui, Mircea lonniţiu, pentru că ei urmau să fie principalele ajutoare ale regelui în această după-amiază. Pentru conceperea întregului plan, Maniu jucase cel mai important rol, cu excepţia regelui, dar pentru această

operaţie specifică, figura-cheie era, dintre civili, Niculescu-Buzeşti. Deja, ştirea iminentelor evenimente fusese transmisă în secret la Istanbul, pentru a ajunge la armatele aliate.

Când cei doi Antoneşti (nici o legătură de rudenie între dânşii), au pătruns în Palat (mareşalul, cu o figură dominatoare pe care se citea îngrijorarea, iar Mihai Antonescu având privirea ageră şi scrutătoare a diplomatului) nu au băgat de seamă nimic ce ar fi putut să le stârnească vreo bănuială. Ofensiva sovietică fusese reluată şi nu era român, inclusiv mareşalul, care să nu-şi dea seama de necesitatea încheierii urgente a armistiţiului. Regele l-a salutat pe durul, mohorâtul şi neînduplecatul militar care căutase, cu toate puterile, să minimalizeze acţiunile Tronului, şi i-a spus deschis că România trebuie să se retragă imediat din Axă şi să încheie un armistiţiu cu Aliaţii.

Antonescu nu a refuzat categoric, dar a răspuns că el nu poate acţiona fără anunţarea şi consimţământul germanilor, A apreciat că efectivele militare din garnizoană sunt foarte reduse şi că germanii vor „ocupa" întreaga ţară. A subliniat, de asemenea, necesitatea de a avea „o purtare corectă faţă de camarazii de arme", susţinând că Germania ar avea astfel şansa să-şi retragă forţele de pe frontul românesc. Conduita mareşalului, deşi aspră, nu era lipsită de demnitate. Unui ofiţer, spunea el, nu îi este permis ca, dintr-o dată, să se întoarcă împotriva camaradului său, lângă care luptă, şi să încerce să-l ucidă. El s-a străduit să-l convingă pe rege că o astfel de dezonoare nu putea folosi cauzei poporului român.

Regele, care era şi el militar, nu a rămas insensibil la aceste argumente. îşi dădea seama de soliditatea lor, dar a rămas pe poziţia sa. Realiza că toate acestea

sunt de prisos şi că o acţiune imediată era imperativă. Dacă Antonescu părăsea încăperea, el ar fi informat Comandamentul german despre cele discutate şi ar fi încercat ca, împreună cu câţiva ofiţeri leali, să ia măsuri împotriva tuturor acelora care susţineau atitudinea regelui.

în consecinţă, regele a chemat garda palatului care era gata pentru a acţiona. Niculescu-Buzeşti a intrat în încăpere însoţit de un maior şi mai mulţi ofiţeri.

„Ce înseamnă asta?", a întrebat mareşalul. „Sunteţi arestat!", i-a răspuns regele. Mareşalul s-a supus. N-au fost ciocniri şi nici focuri de armă. Când soldaţii i-au cerut să predea armele, militarul aspru şi orgplios le-a răspuns: „Generalul Antonescu nu poartă arme. Nu în ele stă autoritatea sa".

Când tânărul soldat l-a condus afară din încăpere, Antonescu s-a întors spre grupul de conspiratori, strigându-le: „Mâine, vă voi împuşca pe toţi pentru asta!". Apoi el a fost dat în grija comuniştilor, oameni la fel de duri ca şi dânsul. Cel mai crâncen duşman al comuniştilor români se găsea acum în mâinile lor. Aceasta a fost, de fapt, singura lor însărcinare, în timpul loviturii de stat: să acţioneze ca temniceri. Rolul le-a fost încredinţat, după multe reflecţii şi din considerente bine întemeiate. Protagoniştii nu ştiau ce se va întâmpla în orele imediat următoare arestării. Se putea întâmpla ca nemţii să cucerească Bucureştiul, se putea ca unele unităţi să rămână credincioase comandantului lor. Se putea ca regele să fie arestat sau chiar ucis, iar în atari circumstanţe Antonescu putea să revină la cârma ţării. Putea să-i intimideze sau să-i mituiască pe cei care-l păzeau, convingându-i să i se alăture. Ion Antonescu ştia să comunice cu soldaţii şi totul putea sfârşi într-o rapidă revenire de pe insula Elba, a acestui Napoleon român.

Tocmai pentru a preveni această situaţie, mareşalul a fost predat comuniştilor. Ei nu puteau fi intimidaţi, înfricoşaţi sau linguşiţi, pentru că nu aveau nimic de-a face cu patriotismul românesc, îndemnurile patriotice nu-i mişcau câtuşi de puţin. îl detestau pe mareşal pentru că luptase împotriva Rusiei lor dragi. în cazul unei situaţii confuze l-ar fi lichidat fără nici cea mai mică ezitare. Acest mic detaliu fusese pus la punct de un comunist misterios, numit „Spătaru", despre care ceilalţi participanţi la evenimente vor afla mai târziu mult mai multe lucruri. Era un dezertor din armata română şi fusese trimis la Bucureşti de către Moscova. Va deveni ministru de război, sub numele de Bodnăraş. Ion Antonescu a fost ţinut o vreme într-o suburbie a Bucureştiului şi apoi a fost expediat în Rusia, de unde nu a revenit decât pentru a fi împuşcat.

Lovitura de stat a fost încununată de succes. Când mareşalul a pierdut puterea, aceasta a fost preluată, nu din vreo ambiţie, ci din patriotism, de către generalul Constantin Sănătescu. Nu şi-a dorit-o şi nici nu voia ca numele său să fie asociat pentru totdeauna cu pierderea Basarabiei şi a Bucovinei. Nu voia să prezideze un guvern ce era obligat să accepte un armistiţiu umilitor. Nu ardea de nerăbdare să se întoarcă împotriva nemţilor care-i fuseseră aliaţi şi care erau încă puternici. îl îngrozea perspectiva de a primi ordine de la sovietici şi se înfuria la gîndul că va fi silit să privească neputincios cum armata sovietică jefuieşte ţara, arestează cetăţeni sau deportează mii de soldaţi români în Rusia; dar până la urmă a acceptat postul, aşa cum era prevăzut. A depus imediat jurământul şi a format un guvern militar. Transferul puterii s-a făcut fără nici o piedică, ceea ce dovedea, încă o dată, unitatea naţiunii române.

Când sarcinile cele mai urgente au fost îndeplinite,

regele s-a adresat radiofonic întregii lumi: „Din acest moment, orice luptă sau acţiune îndreptată împotriva Uniunii Sovietice încetează, la fel ca şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite. Primiţi-i pe sol- daţii armatei sovietice cu încredere. Naţiunile Unite ne-au garantat independenţa ţării şi neamestecul în treburile noastre interne”. -

Comunicatul le-a arătat cu claritate germanilor situaţia grea în care erau puşi în acest sector al frontului. în consecinţă, ei s-au năpustit să zdrobească revolta regală, încercând să cucerească România, aşa cum făcuseră şi cu Italia. Au început imediat să bombardeze din aer Bucureştiul, ţinta predilectă fiind Palatul Regal, pe care l-au şi atins parţial. Forţele terestre au încercat să cucerească unele poziţii-cheie în oraş, cu perspectiva de a reuşi. Timp de două zile, situaţia s-a menţinut foarte dificilă, deoarece în Capitală se găseau puţine trupe româneşti, instruite să lupte. Noul guvern a mobilizat însă pe fiecare bărbat apt şi o nouă stare de spirit s-a creat în rîndurile poporului. îndrăzneala tânărului rege Mihai, reapariţia lui Maniu pe scena politică, perspectiva armistiţiului şi regăsirea de către România a aliaţilor săi occidentali, au avut darul să stârnească mare entuziasm şi bravură, astfel că, bine conduşi, tinerii români au reuşit să ţină piept atacurilor germane şi apoi să zdrobească rezistenţa foştilor lor aliaţi. Luptătorii români au fost ajutaţi cu multă dibăcie, în cele mai grele momente, de aviatorii americani care zburau din Italia şi îşi lansau bombele cu mare precizie, în locurile dinainte indicate cu grijă. Fără nici un ajutor din partea soldaţilor ruşi, românii au eliberat oraşul şi au dat un sprijin hotărât guvernului.

Imediat după alungarea nemţilor, aviatorii americani au venit din Italia şi i-au evacuat pe toţi

prizonierii de război americani, pentru a nu cădea în mâna ruşilor. Aceşti prizonieri erau piloţi care fuseseră doborâţi în timpul bombardamentelor din jurul Ploieştiu- lui. într-un foarte rapid trafic aerian – suveică, între Bucureşti şi Foggia, pus la cale instantaneu, eliberatorii americani au primit un sprijin entuziast din partea românilor, îndeosebi a aviatorilor. Această evacuare a fost una dintre operaţiile de mică anvergură, cel mai strălucit realizate de America, în timpul războiului.

Armata Roşie a intrat în Bucureşti în ultima zi a lui august, folosind în cea mai mare parte vehiculele primite de la americani. Erau prezenţi reporteri şi ofiţeri de informaţii americani pentru a observa spectacolul. Ruşii au intrat într-un oraş tot atât de liniştit şi fără urmă de soldat german, ca New York-ul. Dar chiar în acea noapte, înaltul Comandament Sovietic a dat un comunicat înflăcărat despre felul în care Armata Roşie a „eliberat" Bucureş- tiul. Datorită acestei „eliberări", un general rus a fost făcut mareşal.

Timp de aproape o săptămână, România se găsise, de fapt şi de drept, în stare de război cu Germania. în următoarele săptămâni, trupele române au eliberat întreaga ţară, practic fără să apeleze la ajutorul sovietic.

Cum era firesc, noul guvern şi-a îndreptat cu prioritate atenţia spre situaţia militară şi spre relaţia cu Aliaţii, dar a găsit timp şi să restaureze precedenta Constituţie democratică, să golească toate lagărele de concentrare, să restabilească drepturile cetăţeneşti, să proclame libertatea cuvântului, inclusiv a presei, şi să pregătească naşterea unei epoci de democraţie, aşa cum naţiunea nu mai cunoscuse în ultimii 15 ani. Iar aceste preocupări, importante pentru români, dobândeau prioritate asupra preocupării pentru

armistiţiu.

Chiar în ziua ulterioară loviturii de stat, purtătorii de cuvânt ai României la Cairo i-au informat pe Aliaţi că au împuternicirea de a semna imediat armistiţiul. Aceştia se arătau încrezători auzind cum Kremlin-ul dăduse publicităţii, în repetate rânduri, oferta sa din 2 aprilie, adăugând în mod expres, că „nu are intenţia de a restrânge în nici un fel independenţa României". De asemenea, ambasadorul sovietic la Ankara i-a comunicat omologului său român, că Rusia îşi va ţine cu sfinţenie promisiunea de a respecta independenţa României. Singura clauză suplimentară, dar de importanţă vitală pentru România, pe care aceasta o dorea inclusă în armistiţiu, era ca ţara să fie considerată o zonă liberă, în care trupele ruseşti să nu aibă dreptul de a se instala. în timpul negocierilor desfăşurate la Stockholm, Kremlin-ul îi promisese lui Antonescu să-i facă această concesie, dar acum, după ce dobândiseră deplină putere în România, ruşii refuzau cererea şi, mai mult, insistau ca armistiţiul să fie semnat la Moscova. Tot ce se întâmplase la Cairo era desuet: a trata cu România, ajunsese o afacere pur rusească. De altfel, aşa fusese tot timpul.

Plenipotenţiarii români s-au grăbit aşadar să se îndrepte de la Cairo şi Bucureşti spre Moscova şi, după o aşteptare de două săptămâni, au fost siliţi să semneze un document care le fusese impus. Americanii şi britanicii nu l-au semnat, Rusia fiind cea care a semnat pentru ei. Punerea în aplicare a Armistiţiului a fost lăsată pe seama Armatei Roşii, iar autoritatea însărcinată cu aceasta era numită oficial „înaltul Comandament Sovietic (aliat)". Aliaţii ajunseseră între paranteze. N-au mai ieşit niciodată de acolo.

Toate documentele, ca şi semnăturile puse în mod

solemn pe ele s-au dovedit superflue. Bolşevicii se foloseau de cuvinte şi de semnături, numai ca mijloc de înşelăciune. Ei ocupaseră deja, la 12 septembrie, o bună parte din România şi erau pe cale de a ocupa restul. Se aflau, aşadar, în poziţia de a face exact ceea ce doreau şi de a-şi însuşi ceea ce considerau necesar. Tocmai asta au şi făcut.

Iată câteva puncte mai importante ale armistiţiului:

1. De la 24 august 1944, ora 4 a.m., România a încetat cu totul operaţiunile militare împotriva Uniunii Republicii Sovietice Socialiste pe toate teatrele de război, a ieşit din războiul împotriva Naţiunilor Unite, a rupt relaţiunile cu Germania şi sateliţii săi, a intrat în război şi duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei şi Ungariei, cu scopul de a restaura independenţa şi suveranitatea României, pentru care scop va pune la dispoziţie nu mai puţin de 12 divizii de infanterie, cu mijloacele suplimentare.

Operaţiunile militare din partea forţelor române, inclusiv forţele navale şi aeriene, împotriva Germaniei şi Ungariei, vor fi puse sub comanda generală a înaltului Comandament Aliat (sovietic).

(.....)...

3. Guvernul şi înaltul Comandament al României vor asigura forţelor sovietice şi ale celorlalţi Aliaţi înlesniri pentru libera lor mişcare pe teritoriul României, în orice direcţie, dacă faptul este cerut de către situaţia militară. Guvernul şi înaltul Comandament al României, acordând orice concurs posibil pentru o astfel de mişcare, prin mijloacele lor de comunicare şi pe

cheltuiala lor, pe pământ, pe apă şi în aer (vezi anexa de la articolul 3).

(.....)...

10. Guvernul Român trebuie să facă în mod regulat, în monedă românească, plăţile cerute de către înaltul Comandament Aliat (sovietic), pentru îndeplinirea funcţiunilor sale şi în caz de necesitate va asigura folosinţa întreprinderilor industriale şi de transport aflate pe teritoriul României, precum şi a mijloacelor de comunicaţie, staţiunilor generatoare de energie, întreprinderilor şi instalaţiilor de utilitate publică, depozitelor de combustibil, petrol, alimente şi alte materiale sau servicii în acord cu instrucţiunile date de către înaltul Comandament Aliat (sovietic).

Vasele de comerţ româneşti, care se găsesc atât în apele româneşti, cât şi în cele străine, vor fi supuse controlului operativ al înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru folosirea lor în interesul general al aliaţilor (vezi anexa de la articolul 10).

(.....) •••

14. Guvernul şi înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu înaltul Comandament Aliat (sovietic), la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război.

15. Guvernul Român se obligă să dizolve imediat toate organizaţiile prohitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât şi orice alte organizaţii care duc propagandă ostilă Naţiunilor Unite şi în special Uniunii Sovietice, nepermiţând în viitor existenţa unor astfel de organizaţii.

16. Tipărirea, importul şi răspândirea în România a pu- bticaţiilor periodice şi neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru şi a filmelor, funcţionarea staţiunilor de T.F.F., Poştă, Telegraf şi Telefon, vor fi executate în acord cu înaltul Comandament Aliat (sovietic) (vezi anexa numărul 16).

(.....).-.

18. Va fi înfiinţată o Comisie de Control Aliată, care va lua asupra sa, până la încheierea păcii, reglementarea şi controlul executării prezentelor condiţiuni, sub directivele generale şi ordinele înaltului Comandamen t Aliat (sovietic) acţionând în numele Puterilor Aliate (vezi anexa la articolul 18).

(.....)... ‘

20. Prezentele condiţiuni intră în vigoare în momentul semnării lor.

Făcut la Moscova, în patru exemplare, fiecare în limbile rusă, engleză şi română, exemplarele ruseşti şi englezeşti fiind autentice.

12 septembrie 1944

Din însărcinarea guvernelor Statelor Unite ale Americii, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste şi Regatului Unit: Malinovski

Din însărcinarea guvernului şi înaltului Comanda-ment al României;

Lucreţiu Pătrăşcanu
G-ral Adj. D. Dămăceanu
B. Ştirbei
G. Popp

Armistiţiul lăsa România, legată de mâini şi de picioare, la cheremul Uniunii Sovietice. El consfinţea actul de cedare a

Americii şi a Marii Britanii în faţa Rusiei. în mod oficial, de drept şi de fapt, Statele Unite autorizau efectiv Rusia să ocupe, să administreze şi să deţină controlul asupra României, în numele aliaţilor. Cuvântul „sovietic” devenise sinonim cu „aliat”, cel puţin în ceea ce privea România. Rezultatul acţiunii regelui şi a lui Maniu era, în fapt, aducerea României în stare de dependenţă faţă de Uniunea Sovietică. Aceasta era „casa”, „familia”, spre care ţara îşi croise drumul de întoarcere. Atâta valorau vorbele frumoase despre democraţie ale lui Roosevelt.

Rusia era investită oficial cu puterea de a controla orice ziar, manifestare publică sau miting în România, de a suspenda activitatea oricărei organizaţii, de a ordona arestarea oricărui român, sub acuzaţia de a fi fascist, criminal de război sau inamic al aliaţilor. Rusia avea dreptul de a-şi însuşi orice fonduri băneşti, drept „cheltuieli de război”, de a rechiziţiona orice obiect ca „pradă de război”. Ambasadorul american la Moscova nu numai că a consimţit la toate acestea, dar a făcut presiuni asupra României să accepte situaţia, aşa cum procedase în 1940 şi ambasadorul german, în cazul Basarabiei şi Bucovinei. Dacă acest abuz şi această dezertare ale Americii de la proclamatele obiective ale păcii apăreau ca deplorabile în 1944, ele apar de-a dreptul execrabile în 1948, în lumina memoriilor publicate de Cordell Huli.

Când Maniu, regele şi trimişii lor încercau să încheie armistiţiul cu aliaţii şi să li se alăture în război, de fapt aceştia îi purtau pe români cu vorba. într-o perioadă de încordare extremă, ca aceea de la începutul verii lui 1944, când o acţiune imediată a României putea fi în avantajul tuturor, negocierile se împotmoliseră cu desăvârşire. Aliaţii ignorau, pur şi simplu, România deoarece – ne-o spune Huli – ea făcea

obiectul unui târg între ruşi şi Aliaţi, aşa cum se târguiseră altădată, asupra ei, Ribbentrop şi Molotov. De exemplu, ambasadorul Marii Britanii, lordul Halifax, îi solicita lui Huli, în numele guvernului britanic, să-şi dea acordul, în numele Americii, pentru a lăsa România predominant în sfera de influenţă a Rusiei, ca monedă de schimb pentru ceea ce Anglia va obţine în Grecia. Cererea a fost înaintată în scris şi prezentată ca urgentă. Huli a respins-o. A doua zi, primul-ministru Churchill îi trimite preşedintelui Roosevelt o telegramă, cu aceeaşi cerere urgentă. La 8 iunie, expediază o nouă depeşă.

America stăruie în refuzul său. La 11 iunie, Roosevelt îşi dă consimţământul, fără a-l informa pe Huli, care atunci nu se găsea în Capitală. La 26 iunie, Huli află ce s-a întâmplat numai cu ajutorul diplomaţilor britanici de la Cairo, care-i povestesc despre aceasta ambasadorului american Mac Veagh. Britanicii şi Mac Veagh se năpustesc realmente asupra trimisului român Ştirbei, care făcea eforturi disperate de a desprinde România de Axă. Umilitoarea scenă ar putea fi astfel descrisă:

Ştirbei îi imploră pe Aliaţi, pentru a nu ştiu câta oară: „Vă rugăm, ajutaţi-ne să încheiem armistiţiul şi să trecem de partea voastră”. Mac Veagh răspunde cu prudenţă: „O.K., să facem ceva, noi americanii dorim să facem ceva”.

Lordul Moyne, trimisul britanic, se uită de jur împrejur şi-i şopteşte lui Mac Veagh la ureche: „Nu, nu doriţi deloc. Statele Unite au cedat România lui Stalin”.

„Nu se poate, a venit replica lui Mac Veagh, uite ce afirmă Huli, care este împotriva împărţirii lumii în felii ce vor fi oferite ca pradă cuceritorilor”.

„Da, dar uită-te ce spune Roosevelt”, spuse Moyne şi se întoarse cu o copie a telegramei.

Atunci Lincoln Mac Veagh, în numele Cartei Atlantice, îi spuse lui Ştirbei că va trebui să mai aibă un pic de răbdare.

în timpul acelei veri, Cordell Huli a trebuit să-şi retragă, cu ruşine, asigurarea rostită în luna noiembrie în faţa unei sesiuni speciale a Congresului: „Nu va mai fi nevoie de sfere de influenţă, de alianţe, de ecliilibru de putere, ori de alte aranjamente prin care naţiunile să încerce a-şi salvgarda securitatea ori a-şi promova interesele."

Bineînţeles, nici un fel de aranjamente, ci doar „Mister Stalin, puteţi să vă serviţi cu România".

Comuniştii se pregătesc să pună mâna pe putere

Majoritatea românilor erau aproape fericiţi în dimineaţa zilei de 24 august 1944. Tânărul şi impetuosul rege Mihai, bătrânul şi înţeleptul Maniu, împreună cu câţiva dintre apropiaţii lor, plini de îndrăzneală, înfăptuiseră un aparent miracol. Aduseseră schimbarea mult dorită, fără vărsare de sânge. Seara, tânărul lonniţiu alergase la Cartierul general al Garnizoanei Bucureşti, pentru a-l informa pe colonelul Dumitru Dămăceanu despre arestarea lui Antonescu şi despre ceea ce avea de făcut, potrivit planului care fusese deja stabilit în amănunţime. La scurt timp, toate unităţile militare din Capitală s-au declarat fără ezitare loiale regelui şi noului regim. în acelaşi timp, generalul Sănătescu s-a deplasat la Marele Stat Major al armatei, cu o scrisoare din partea regelui, relatând despre arestarea lui Antonescu şi ordonând tuturor regimentelor de pe front încetarea imediată a luptei şi retragerea din faţa ofensivei

ruseşti. Ordinul a fost îndeplinit fără nici o întârziere sau împotrivire.

Aliaţii occidentali păreau mulţumiţi. Moscova exprima înţelegere şi promitea să fie binevoitoare. Intre timp, prizonierii politici ai regimului Antonescu fuseseră eliberaţi, apăreau noi ziare, voci noi puteau fi auzite la radio. Biciul dictaturii fusese îndepărtat şi un popor greu încercat îşi făcea intrarea în tabăra democraţiei. Politica aliaţilor primea o confirmare: zâmbetul blajin al lui Roosevelt aducea bucurie în Carpaţi. Din păcate, numai pentru o zi.

Comunismul internaţional, dirijat de Moscova, era hotărât să pună mâna pe România şi a purces să-şi pună imediat planul în aplicare. Kremlin-ul prevedea că războiul se apropia de sfârşit şi era ferm hotărât să stăpânească România, înainte de încetarea ostilităţilor. Ofiţeri superiori americani începeau să afirme că Germania ar putea cădea în preajma Crăciunului şi, cu toate că aceste previziuni păreau prea optimiste, bolşevicii nu doreau să piardă nici o şansă. De acum înainte, principala ofensivă a ruşilor în România şi în Balcani, nu era îndreptată împotriva Germaniei, ci împotriva alia- ţilor. în această regiune, rezistenţa germană era incidentală, deşi ea nu dispăruse cu totul. Obiectivul major al ruşilor în România îl constituiau românii înşişi, iar strategia prevedea două căi: comuniştii, atât cei de la Kremlin, cât şi cei din România, urmau să lupte împreună, pe de o parte împotriva noului guvern român, pe de altă parte împotriva Aliaţilor occidentali, ale căror idealuri democratice, proclamate deschis, inspiraseră constituirea acestui guvern.

De la începutul lui septembrie, toată această campanie a fost dusă de Kremlin cu o vigoare ce s-a transformat în furie şi cu o perseverenţă vecină cu

obsesia. Guvernul desemnat de regele Mihai, la 23 august, era în mare parte compus din militari, deoarece principala lui sarcină era de a-i ajuta pe Aliaţi, pe Rusia îndeosebi, să câştige războiul. Majoritatea membrilor cabinetului erau generali, cu excepţia lui Grigore Niculescu-Buzeşti, ministrul de externe, şi a celor patru lideri ai grupărilor politice participante la lovitura de stat, care îndeplineau funcţia de miniştri fără portofoliu. Pătrăşcanu fusese desemnat, în plus, ministru de justiţie ad interim.

Acest guvern a aruncat în luptă 15 divizii româneşti care, în scurt timp, au eliberat teritoriul ţării de germani şi au continuat să lupte pe fronturile din Ungaria şi Cehoslovacia, până la încheierea războiului. Guvernul a pus, de asemenea, la dispoziţia Aliaţilor, mai precis a Rusiei, toate mijloacele de care dispunea pentru a grăbi victoria comună, iar ofiţerii români care luptaseră pe frontul rusesc luptau acum, cu multă vitejie, împotriva germanilor, pentru a-şi răscumpăra greşelile şi a-şi „croi drumul către casă”.

Când nu mai puţin de 15 divizii româneşti luptau alături de Aliaţi, în munţi îndepărtaţi, printre nămeţi, pe vreme de iarnă, departe de liniile de comunicaţie, aveai dreptul să crezi că ruşii se vor abţine de la a provoca tulburări în ţară. în timpul iernii lui 1944, americanii şi britanicii au fost supuşi unui vehement atac german, care ameninţa să compromită însuşi mersul războiului. în timpul unei asemenea perioade, foarte încordate, cu lupte pe fronturi din mai toate colţurile lumii, Rusia ar fi avut suficiente motive, dincolo de ceea ce trebuia să fie loialitatea între aliaţi, să amâne ofensiva comunistă în România. Dar, în loc de aceasta, ea a grăbit-o, cu o vehemenţă îndărătnică, mereu sporită.

La 7 octombrie, Moscova reuşea să paralizeze

activitatea primului guvern Sănătescu. înlăturarea lui Sănătescu era un punct important din planul rusesc, nu mai puţin important decât înlăturarea lui Hitler. A-i înfrânge pe Aliaţi în România, chiar în timpul războiului, era tot atât de important pentru ruşi ca a-i bate pe nazişti.

Sovieticilor le era foarte uşor a găsi motive care să le justifice atitudinea împotriva guvernului. în România se aflau numeroase efective militare sovietice şi incidentele se ţineau lanţ. Românii nu-i iubeau pe cuceritorii ruşi, iar faptul îi irita pe ocupanţi. Românii voiau să-şi păstreze proprietatea particulară pe care ruşii o naţionalizaseră la ei acasă, pe scară largă, ceea ce din nou îi provoca pe aceştia. în România apăreau ziare cu adevărat libere, se ţineau mitinguri despre democraţie, se protesta împotriva rechiziţionărilor necontrolate şi a cererilor de despăgubiri care depăşeau prevederile tratatului de armistiţiu, se protesta împotriva răpirilor de către ruşi a cetăţenilor români şi se manifesta circumspecţie faţă de arestarea şi deportarea „criminalilor de război", termen care era considerat prea elastic. Toate aceste evoluţii, i-au îndreptăţit pe ruşi şi pe comunişti să treacă la contraacţiuni.

Rusia avea în Bucureşti propriul său ziar „destinat Armatei Roşii", „Graiul nou", dar el nu se adresa cîtuşi de puţin ruşilor. Era scris în întregime în româneşte şi pentru români. Era inspirat de Moscova şi repeta fără încetare refrenele noii muzici comuniste. „Graiul nou" a lansat atac după atac împotriva guvernului Sănătescu. „Scânteia", ziarul comuniştilor români, îi ţinea isonul. „Izvestia", „Steaua roşie" şi „Pravda" au adăugat un formidabil tir de artilerie verbală, ale cărui ecouri radioul sovietic le-a răspândit în întreaga lume.

„Sănătescu sabotează efortul de război al Aliaţilor",

intona corul. „Nu plăteşte reparaţiile de război, întârzie furniturile pentru front, îi protejează pe criminalii de război, îi favorizează pe fascişti, aţâţă ura împotriva Uniunii Sovietice”. Acest mesaj răsuna, toată ziua, în urechile românilor. în vreme ce ruşii luau din ţară grâne, case, mobilă, bani, instalaţii industriale, vapoare, când o mare parte a armatei sovietice era întreţinută de România şi opera de pe teritoriul românesc în Bulgaria, Iugoslavia sau Ungaria, românilor li se repeta zilnic, cu neobrăzare, că ei erau aceia care sabotau efortul de război. Dacă un român îndrăznea să-l împiedice pe un rus să-i ia vaca din bătătură, el era denunţat imediat ca duşman al Aliaţilor.

Colosalul instrument al propagandei comuniste declara că, în spatele întregului sabotaj, se află Iuliu Maniu şi „partidele istorice”. Scopul era de a compromite tot ceea ce era tradiţie istorică în România, de fapt tot ceea ce era românesc. Pentru a distruge România, trebuiau lichidaţi adevăraţii români şi cea mai bună cale pentru aceasta era, în opinia Rusiei, atacarea partidelor istorice şi a lui Maniu. Dacă acestea erau zdrobite, nu s-ar fi găsit în ţară – lucru perfect adevărat – nici o altă forţă care să poată uni naţiunea.

Aşadar, toată artileria comunistă îşi revărsa focul asupra lui Maniu, înfăţişându-l ca omul din umbră al guvernului Sănătescu şi organizatorul rezistenţei împotriva Rusiei. Faptul că el se afla în spatele guvernului Sănătescu, era adevărat: fusese principalul factor în aducerea lui la putere. Că se opunea eforturilor ruseşti de a anihila România prin cucerire, jaf şi bolşevizare era iarăşi adevărat. Dar Maniu nu era împotriva cooperării cu Aliaţii, în ceea ce priveşte contribuţia de război a României şi nu era nici împotriva îndeplinirii sută la sută de către România a

termenilor armistiţiului. Se ridica numai împotriva obligaţiei de a îndeplini înzecit aceşti termeni. Avea obiecţii numai la faptul că Rusia ignora armistiţiul şi îşi însuşea după bunul său plac tot ceea ce dorea din România. Protestul l-a exprimat în mod deschis, înaintându-l atât occidentalilor, cât şi Rusiei. El reafirma dorinţa României de a-şi îndeplini toate obligaţiile şi de a colabora cu Rusia în spirit de bună vecinătate, dar protesta împotriva amestecului rusesc în toate sectoarele vieţii statului român. De exemplu, în noiembrie 1944, Maniu îi trimite lui Vîşinskruh memorandum în care arată că „dorinţa poporului român de a menţine relaţii de prietenie sinceră cu Uniunea Sovietică a reprezentat întotdeauna o realitate foarte puternică. Cu siguranţă, dorinţa României nu poate fi decât pentru o politică de înţelegere cu Uniunea Sovietică, pentru că oricare altă atitudine ar echivala cu o sinucidere pentru ţara noastră. Dar politica impusă prin forţă nu va putea niciodată aduce pentru Uniunea Sovietică roadele care pot rezulta dintr-o adevărată, adâncă şi sinceră prietenie între cele două popoare”.

Nu numai că acest demers a fost inutil, dar el i-a făcut pe ruşi şi mai decişi să-l elimine pe Maniu şi partidul lui de pe scena politică. Drept urmare, şeful naţional-ţărănist a fost atacat de orice comunist sau agent comunist care era capabil să scrie un rând, să ţină un discurs, să poarte o placardă, sau chiar să spargă cuiva capul.

Principalul instrument de care Kremlin-ul se servea era un incipient „Bloc de stânga”, al cărui nucleu se formase în primăvara lui 1944. Chiar din 1943, când Maniu îi contactase pe aliaţi în vederea ruperii României de Axă, Kremlin-ul făcea deja eforturi de creare a unui bloc comunist în România, care să-i fie

subordonat, în scopul preluării frâielor puterii. Pentru aceasta îşi trimisese în ţară agenţii, în primăvara anului 1944, dintre care unul era Emil Bodnăraş, care activa sub mai multe nume conspirative. Agenţii încercaseră să organizeze celule constituite din comunişti, socialişti, ţărani, intelectuali, improvizaseră o grupare fictivă, de aşa zisă „largă deschidere democratică", condusă exclusiv de comunişti, Frontul Popular, la care s-a afiliat îndată şi neînsemnatul Front al Plugarilor, condus de Petru Groza, la fel ca şi un grup de intelectuali discreditaţi, ce se autointitulau „Uniunea Patrioţilor".

Imediat după acţiunea de la 23 august, Blocul comunist a început să acţioneze împotriva partenerilor din guvernul de coaliţie condus de generalul Sănătescu, cu scopul de a-şi netezi calea pentru preluarea puterii. Ei reprezentau bomba amorsţjiă de Kremlin, în cadrul guvernului Sănătescu. Urmând obiectivele Moscovei, ei şi-au concentrat atacurile împotriva lui Maniu şi a partidelor istorice, denunţându-le ca fasciste ori trădătoare şi cerând, în consecinţă, formarea unui nou guvern. Punând la cale mai multe mitinguri şi demonstraţii de stradă, au umplut România cu scandări de tipul: „Jos cu generalii, vrem guvern popular!".

Rusia, prin intermediul Comisiei de control pe care o domina şi- care îi controla, în acelaşi timp, şi pe Aliaţi şi pe români, i-a transmis lui Sănătescu dorinţa ca „vocea poporului să fie ascultată".

în urma presiunilor făcute, cabinetul Sănătescu demisionează, iar maşinăria statului se blochează, într-un moment în care era cea mai mare nevoie ca ea să funcţioneze. La 4 noiembrie, Sănătescu este reinvestit în fruntea unui al doilea guvern, în care şase miniştri provin din cadrul „Frontului democratic" controlat de comunişti. Aceştia izbândiseră în sfârşit ceea ce

urmăreau de multă vreme: crearea unui „guvern politic”. încă nu erau destul de puternici pentru a-l conduce, dar aveau suficientă forţă pentru a-l submina. Afacerile externe erau preluate de Constantin Vişoianu, iar internele de Nicolae Penescu, amândoi oameni de-ai lui Maniu, cu singura deosebire că primul era un om energic, iar celălalt, mai moale Comuniştii se pregăteau pentru asaltul final, rezistenţa în faţa lor slăbise, România se prăbuşea, iar ritmul schimbărilor se accelera enorm.

Primul guvern Sănătescu a funcţionat pe durata a zece săptămâni, deloc uşoare. Al doilea, pe parcursul unei singure luni, dar cu adevărat foarte dure; ceea ce demonstrază cât de rapid se impusese puterea comunistă. Iar în acest timp, Aliaţii occidentali îi ajutau cu largheţe pe comunişti, tocmai în ofensiva pe care aceştia plănuiau să o lansese asupră-le.

în octombrie, Churchill şi Eden au făcut o vizită precipitată la Moscova, pentru a-l convinge pe Stalin să accepte România, în schimbul Greciei. Cu exact patru ani înainte, Molotov şi Hitler se târguiseră şi ei asupra împărţirii Balcanilor. Procedaseră atunci într-o manieră lipsită de orice sentiment, o mică târguială între hoţi pentru împărţirea prăzii balcanice. Nu s-au înţeles, însă, asupra termenilor acordului. Acum, premierul Imperiului britanic, la capătul a patru ani de luptă pentru apărarea libertăţii, era în situaţia să implore Uniunea Sovietică de a-i permite să vină personal la Moscova, iar o dată ajuns aici, să stea cu pălăria în mână în faţa lui Stalin şi Molotov, oferindu-le pe tavă România. Cordell Huli a descris în memoriile sale momentul astfel:

„Când primul ministru Winston Churchill şi ministrul de externe Eden au vizitat Moscova, în octombrie 1944, ei au rediscutat înţelegerea anterioară

de împărţire a zonelor de influenţă, modificând procentual gradul de influenţă pe care Marea Britanic şi Rusia urmau să-l deţină, fiecare, în Balcani. Telegrame sosite de la ambasadele noastre din Moscova şi Ankara menţionau că raportul procentual ruso-britanic era de 75%-25% sau 80%-20% în Bulgaria, România şi Ungaria, în timp ce, în Iugoslavia, sferele de influenţă erau împărţite 50%-50%. Mai târziu Rusia s-a simţit îndreptăţită să pretindă că Statele Unite şi Marea Britanie i-au desemnat o porţiune din Balcani, inclusiv România şi Bulgaria, drept sferă de influenţă". *(Memoriile lui Cordell Huli, The New York Times, 28 februarie 1948)* ■

Churchill avea, aşadar, motive întemeiate şi urgente pentru a se grăbi spre Moscova. Marea Britanie şi Statele Unite erau supuse, la acea vreme, unei foarte mari presiuni, nu numai din partea Axei, dar, mai ales, din partea propriului lor aliat, Uniunea Sovietică. Armatele aliate erau împotmolite şi obligate să lupte din greu în Italia. Impetuoasa ofensivă din Franţa era departe de a se fi încheiat. Nu se întrevedea nici un sfârşit al ostilităţilor cu japonezii. Susţinut de Stalin, Tito, care era un duşman neînduplecat al Angliei, ajunsese stăpânul Iugoslaviei, iar cu ajutorul Frontului patriotic bulgar, dirijat de comunişti, şi al unor mici efective ale Armatei Roşii, Rusia deţinea practic controlul asupra Bulgariei. Pentru a înrăutăţi ■şi mai mult lucrurile şi violând armistiţiul pe care aliaţii îl încheiaseră cu Bulgaria, sovieticii o încurajau pe aceasta să-şi menţină trupele în Grecia. Aceleaşi trupe bulgare, care cu numai câteva săptămâni înainte devastaseră şi prădaseră nordul Greciei, alături de „bestiile naziste", cum îi plăcea lui Stalin să-i numească pe soldaţii germani, controlau acum o întinsă parte a teritoriului cucerit pe coasta Mării Egee, sub

oblăduirea lui Stalin, colaborând în Macedonia cu partizanii lui Tito.

Nu cu foarte mult timp înainte, Molotov îi spusese lui Churchill că Rusia doreşte ca Bulgaria să aibă ieşire la Marea Egee. Ceea ce Kremlin-ul dorise în 1941, dar nu putuse duce la îndeplinire, realiza în 1944 pe seama aliatului puterilor occidentale, Grecia. Soldaţii bulgari, susţinuţi de Stalin, ajunseseră să-şi spele picioarele în Mediterana Orientală, controlată de Churchill, iar generalissimul spunea: „Bravo!”. De aceea s-a precipitat Churchill spre Kremlin, voind să-i reînnoiască lui Stalin oferta de a i se ceda România, cu scopul de a-l îndepărta de Grecia. Târguiala nu l-a făcut nicidecum pe Stalin să abandoneze cu adevărat Grecia, l-a ajutat în schimb să se înstăpânească în România, ca într-un teritoriu ce-i aparţinea de drept. .

Continuându-şi, tot mai puternic, ofensiva în România, Moscova a debarcat, la 4 decembrie 1944, şi al doilea guvern Sănătescu, iar Vîşinski zbura imediat la Bucureşti, cu scopul de a supraveghea personal instalarea unuia nou.

Nici acum însă, Kremlin-ul nu a impus un guvern format în exclusivitate din comunişti. Generalul Sănătescu era înlocuit, la 7 decembrie, de un alt general, Nicolae Rădescu, care se bucura de faima de a fi fost un adversar veritabil al nazismului. (La scurt timp după ce Antonescu angajase România în război, de partea lui Hitler, generalul Rădescu a fost înfuriat de aroganţa baronului Killinger, ambasadorul Germaniei la Bucureşti, şi, în special, de o cuvântare a acestuia, reprodusă de ziarul de limbă germană „Bukarester Tageblatt”. Rădescu, care înainte fusese destituit din armată, din cauza opoziţiei faţă de absolutismul regelui Carol, i-a dat o replică tăioasă lui Killinger, într-o scrisoare deschisă care, în ciuda interdicţiilor cenzurii,

a avut o largă circulaţie. Din această cauză a fost trimis într-un lagăr de concentrare.)

întrucât Rădescu îi înfruntase deopotrivă pe Carol şi pe Hitler, Vîşinski nu l-a considerat cu totul nepotrivit pentru a conduce noul guvern român. Nici una dintre părţi nu-şi făcea însă vreo iluzie despre viitoare relaţii cordiale, în momentul în care Rădescu a devenit premier. Generalul fusese şef al Marelui Stat Major al armatei sub guvernarea Sănătescu şi avusese numeroase altercaţii cu supervizorii armatei sovietice. Totuşi, Vîşinski îl considera potrivit să joace un rol temporar şi, în consecinţă, a dat instrucţiuni comuniştilor români să-l accepte. Pregătirile pentru completa acaparare a puterii încă nu fuseseră, în întregime, puse la punct, iar ruşilor le mai trebuia un pic de timp. Poporul încă nu organizase demonstraţii suficient de zgomotoase pentru a-şi exprima „voinţa populară". Era necesară mai multă harababură şi mai multă o vărsare de sânge, iar comuniştii n-au întârziat să le producă pe amândouă.

Nu mult după ce Rădescu a devenit prim-ministru şi ministru de interne, Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Comunist, care era, în acelaşi timp, şi ministru al comunicaţiilor, a făcut o călătorie la Moscova, cu titlul de a discuta subiecte privind căile ferate. Pe timpul şederii sale aici, el a primit indicaţii despre cum trebuie să conducă bătălia finală pentru preluarea puterii de către Partidul Comunist. Frontul Democratic, condus de comunişti, a primit ordin de a provoca, pe teritoriul întregii ţări, agitaţii în sprijinul reformei agrare, cu scopul de a-l compromite pe Maniu, de a provoca violenţă şi dezordine, şi de a paraliza astfel guvernul Rădescu. Trebuia să fie provocate incidente de stradă, în urma cărora să rămână morţi şi răniţi. Rădescu urma să fie

înfăţişat ca un incapabil, prieten al moşierilor, duşman al Rusiei şi călău al poporului. Presa comunistă urma să urle din toate puterile, în timp ce toate celelalte voci trebuiau să fie reduse la tăcere.

Prevederile acestui program nu erau noi, dar ele trebuiau să fie puse în aplicare, cu o nouă vigoare, pe scară mare, în vederea pregătirii pentru asaltul suprem. Lupta s-a desfăşurat aşa cum a fost plănuită. Grupuri de comunişti au început să ia în stăpânire administraţia din mai multe localităţi. Unii erau instruiţi şi înarmaţi de unităţi speciale ale armatei de ocupaţie. Rădescu însuşi fusese solicitat de către ruşi să organizeze şi să conducă miliţiile comuniste, formate din cca 100.000 de membri, dar cum era şi firesc, refuzase. Aşadar o astfel de miliţie comunistă, la scară naţională, încă nu fusese formată, dar a început să funcţioneze o reţea de trupe de şoc locale, foarte agresive, cele mai multe sub controlul liderilor comunişti, formate în majoritatea cazurilor din bătăuşi care îşi spuneau muncitori. Erau în stare să ocupe primării, tribunale, secţii de poliţie şi alte sedii ale autorităţii publice, cu atât mai mult cu cât cadrele de poliţie erau masiv concediate, iar jandarmeria fusese aproape destrămată. Raidurile comuniste erau denumite „demonstraţii ale poporului”, iar efortul autorităţilor de a păstra ordinea era etichetat drept „violenţă fascistă”. Profesorii erau umiliţi, directorii ’ de fabrici erau destituiţi, sediile de ziare erau devastate şi orice încercare de rezistenţă era cu brutalitate zdrobită. Unele proprietăţi au început să fie confiscate. Tulburările s-au răspândit, după cum prevedea planul comunist, elaborat cu multă grijă, iar când guvernul a încercat să le pună capăt au apărut incidentele. Drept urmare, comuniştii din toată ţara au început să-l acuze pe Rădescu că nu este în stare să păstreze ordinea în

ţară. Ei erau cei care întreţineau violenţa şi tot ei îl ocărau pe Rădescu pentru că o permite şi continuau să ţipe că vor un guvern în stare să menţină liniştea internă, atât de necesară continuării cu succes a războiului. în realitate, însă, comuniştii români nu erau interesaţi cine ştie ce de mersul războiului. Lăsau altora această grijă, ei luptau pentru a pune mâna pe putere. Ziarul armatei roşii în România solicita cu insistenţă „o intervenţie chirurgicală" şi apoi cerea formarea unui nou guvern, cu care Uniunea Sovietică să fie de acord. în acel început de februarie, „Pravda", oficiosul P.C.U.S., chema la „victoria totală a forţelor democraţiei". La 10 februarie, Radio Moscova anunţa că evenimente foarte importante sunt inerente în România. Ziarul moscovit „Timpuri noi", tipărea un dur pamflet împotriva lui Rădescu. Sloganele erau preluate la mitingurile organizate de comunişti, în Bucureşti şi în marile oraşe, unde mulţimi de oameni, aduse cu forţa din fabrici sau magazine erau puse să răcnească: „Jos Rădescu!". Radio Moscova îşi focaliza transmisiunile în limba română asupra demonstraţiilor anti-Rădescu, descriindu-le ca o expresie a voinţei populare. Guvernul român era profund scindat, miniştrii comunişti luptând împotriva tuturor celorlalţi. Kremlin-ul îşi punea din plin în practică strategia de distrugere a sistemului administrativ românesc. Un război civil, susţinut şi provocat de Rusia, era pe cale să izbucnească, potrivit principiului lui Lenin că orice război trebuia transformat într-un război civil. Ca o culme a nesupunerii, subsecretarii de stat comunişti încep să-şi critice public superiorii necomunişti şi refuză să pună în aplicare ordinele primului ministru. Pentru a pune capăt situaţiei, Rădescu desfiinţează mai multe subsecretariate de stat, dar comuniştii vizaţi, ce fuseseră impuşi cu forţa în guvern, se îndreaptă spre

sediul comunist, de unde trimit telegrafic în toată ţara dispoziţii, chemând la acte de nesupunere. Primul ministru, care era şi ministru de interne, îl demite şi pe subsecretarul de stat de la acest minister, Teohari Georgescu, dar acesta refuză să plece. Starea de haos dorită de comunişti se realizase, fără a însemna încă sfârşitul. Acesta va fi grăbit de un eveniment epocal: întâlnirea celor „3 mari" de la Yalta.

întâlnirea a avut consecinţe directe şi asupra României, şi asupra îndelung hărţuitului prim-ministru Rădescu, cel care încerca din toate puterile să salveze măcar un rest de democraţie, din faţa tăvălugului sovietic. El a descoperit însă curând că avea de înfruntat nu numai Uniunea Sovietică, dar şi pe cei doi principali aliaţi ai acesteia, Statele Unite şi Marea Britanie.

Şefii guvernelor acestor state conveniseră, în sudul Rusiei, să-şi împartă puterea mondială, ceea ce aducea aminte de întâlnirea lui Napoleon cu ţarul Alexandru I la Tilsit, în 1807, ca şi de întâlnirea lui Hitler cu Molotov, la Berlin, în noiembrie 1940.

S-au semnat, ca de obicei, documente destinate publicităţii şi documente secrete. Situaţia din majoritatea continentelor a fost revizuită, iar însuşirea prăzii, deopotrivă de la prieteni şi duşmani, de la foşti aliaţi sau foşti inamici, a fost confirmată şi aprobată. Nu se făcea nici o menţiune directă privind România, dar era limpede vizată de *Declaraţia asupra Europei eliberate,* potrivit căreia cele trei puteri conveneau să ajute popoarele din fostele ţări satelite ale Axei să-şi rezolve problemele cele mai presante. Trebuiau să fie distruse „ultimele rămăşiţe ale fascismului". Naţiunilor satelite, între care, bineînţeles, era inclusă şi România, urma să li se acorde tot sprijinul pentru construirea unei autorităţi statale democratice, reprezentativă

pentru toate forţele democratice ale ţării, care să constitue o chezăşie pentru desfăşurarea viitoarelor alegeri. Ca de obi. cei, au fost şi fraze bombastice, dar esenţa înţelegerii rămânea aceea că „ultimele rămăşiţe ale fascismului" urmau să fie lichidate, ceea ce pentru ruşi echivala cu orice mişcare politică opusă comunismului sau dominaţiei ruseşti.

România urma să fie „asistată politic" de către Rusia, iar Vîşinski ardea de nerăbdare „s-o asiste". Un guvern, format din elemente „cu largi vederi democratice", urma să fie impus de o putere străină, iar Rusia inventa acum acele persoane cu largi vederi democratice. A fost chemat la apel Frontul Naţional Democratic „al muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor progresişti", care, de aproape şase luni, pretindea zgomotos puterea.

în iunie 1944, Roosevelt acceptase planul lui Churchill de a lăsa România pe mâna Rusiei, iar în octombrie acesta din urmă se dusese personal la Stalin, pentru a-l reasigura de acest lucru. La 11 februarie 1945, Roosevelt confirma cu solemnitate şi în cuvinte alese, acordul „celor trei mari" ca în România să se formeze un nou guvern. „Cei trei mari" însemnau în cazul României, cum în repetate rânduri era stipulat în armistiţiu, exclusiv Rusia.

Toate încercările românilor de a instaura democraţia în ţara lor trebuie să fi părut o farsă în ochii celor mari, din moment ce totul fusese dinainte stabilit.

Primul ministru Rădescu şi cetăţenii maltrataţi sau jefuiţi nu le considerau însă a fi o farsă. Rădescu nu avea la dispoziţie nici măcar o singură publicaţie în care să-şi facă auzite opiniile, şi aceasta în timp ce, zi şi noapte, se arunca asupra lui cu noroi; nici nu solicitase ruşilor permisiunea de a organiza demonstraţii ale democraţilor români, deşi comuniştii demonstrau

mereu. Cu toate acestea, primul ministru refuza să se dea bătut. Ca o contramăsură, el a organizat o întrunire în sala unui teatru bucureştean, sperând că ruşii nu vor îndrăzni să-l oprească pe primul ministru al ţării, dar cu mult timp înainte de începerea adunării holul teatrului era înţesat de comunişti, vociferând zgomotos şi cerând îndepărtarea imediată, ori chiar moartea lui Rădescu. Printr-o manevră foarte abilă, generalul a schimbat, în ultimul moment, locul întâlnirii şi a putut să contracareze calomniile comuniste, printr-un discurs de mare forţă.

Atunci, comuniştii au căutat să provoace un incident ireparabil, punând la cale la 24 februarie o serie de demonstraţii simultane împotriva lui Rădescu. Una dintre aceste demonstraţii primise numele, în sens propagandistic, de „clătinarea tronului". Mulţimi de bătăuşi, dirijate de comunişti, au mărşăluit pe străzi şi s-au răspândit în jurul palatului regal. Totul părea a se fi domolit când, deodată, s-a deschis focul şi au fost omorîte opt persoane. Au fost ucise aceste persoane de către soldaţi sau de către agenţi provocatori? Rădescu a susţinut că înşişi comuniştii i-au împuşcat pe propriii lor demonstranţi, deoarece la autopsie s-a constatat că moartea a fost cauzată de gloanţe de provenienţă sovietică, pe care nici armata, nici poliţia, nu le aveau în dotare. în acea noapte, Rădescu a trecut peste cenzura rusească şi s-a adresat naţiunii, prin intermediul radioului, cu cel mai vitriolant discurs pe care îl rostise vreun român în ultimii zece ani. I-a numit pe comunişti ucigaşi, i-a terfelit îndeosebi pe acei români care serveau ca agenţi ai unei puteri străine şi a continuat:

„O naţiune ca a noastră, care a ştiut întotdeauna, în trecut, cum să-şi apere dreptul la existenţă, nu se va lăsa acum îngenunchiată de o mână de ticăloşi. Sub

masca democraţiei – democraţie pe care ei o calcă în picioare în fiecare clipă – aceste hiene fără milă doresc să se înstăpânească peste ţara noastră. Trebuie să ne ridicăm ca un singur om şi să înfruntăm primejdia. Armata şi eu ne vom face datoria până la capăt. Vă rog şi pe dumneavoastră să fiţi, oricând, gata la datorie."

Rădescu acceptase să lupte până la sfârşit, iar acest sfârşit a devenit, în curând, foarte clar.

Comuniştii, care aveau acum vărsarea de sânge pe care o cău- taseră, au organizat funeralii grandioase, aşa cum plănuiseră, şi mărşăluiau pe străzi strigând: „Moarte ucigaşului ! Moarte călăului Rădescu!" Ziarele sovietice le amplificau strigătele, Radio Moscova răspândea aceste slogane în ţară, prin transmisiunile sale în limba română. Conspiraţia comunistă pentru preluarea puterii în România atingea culmea neruşinării la numai 85 de zile după ce regele Mihai se alăturase Aliaţilor şi păşise pe marea poartă a Cartei Atlantice, cea care garanta dreptul fiecărui popor de a-şi alege forma de guvernământ, fără constrângere din partea unui stat agresiv.

Stalin îsi instaurează un guvern în România[5]

Stalin era pregătit pentru a face şi ultimul pas în procesul acaparării comuniste a puterii în România. Totul fusese pregătit, atât înăuntrul ţării, cât şi în afara ei. România era obosită şi deprimată. Aliaţii occidentali ai Rusiei fuseseră aduşi în pragul neputinţei. Masacrul putea, aşadar, să înceapă.

Pregătirea minuţioasă a scenei interne s-a dovedit tot aşa de eficientă ca şi decorurile grandioase, aduse din afară. Departe de magnificul cadru de la Yalta, de

figurile prodigioase ale unui Roosevelt. Churchill ori Stalin sau de rezonanţele stăruitoare ale Cartei Atlantice şi ale lumii occidentale, se prefigurau pe un fundal întunecat, în linii aspre şi în culori stridente, Armata Roşie, gloate conduse de comunişti, tineretul isterizat, tancurile sovietice huruitoare, poliţia înarmată până în dinţi, închisori pline de miasme, plutoanele de execuţie. în centrul scenei se afla o Românie rurală, iar spre ea se îndrepta vertiginos Andrei Vîşinski, tocmai de la Moscova.

Era 27 februarie. înţelegerea de la Yalta fusese semnată pe 11 ale aceleiaşi luni.

întâmpinat la aeroport cu tot fastul cuvenit unei Rusii victorioase, din partea unei Românii învinse, el a fost condus la Palatul Regal. Trimisul lui Stalin nu a găsit de cuviinţă să se oprească pentru a se consulta, nici cu Misiunea militară americană, nici cu cea politică. Nu s-a consultat nici cu Misiunile britanice, după cum nici Londra ori Washington-ul nu fuseseră informate despre vizita sa.

Stalin îşi punea în aplicare planul de a trata direct cu o Românie lipsită de apărare. Prin prevederile armistiţiului, Aliaţii abandonaseră, de fapt, România, iar Rusia nu avea de gând să împartă prada cu cineva. La Yalta Aliaţii pecetluiseră înţelegerea.

Vîşinski a fost primit de tânărul rege Mihai şi de ministrul său de externe. Scena a fost consemnată în detaliu şi cu deplină autenticitate. Inamicul secular al României se afla aici pentru a pune mâna pe ţară şi a face încă un pas, penultimul, în acţiunea de distrugere a dinastiei. Regele dovedise înţelepciune în ceea ce priveşte crimele comise la mitingul din februarie. Purtătorul de cuvânt al Rusiei era rece şi dur, fără a fi însă nepoliticos. Regele şi ministrul său erau lipsiţi de apărare, dar nu servili. S-au comportat într-un fel de

care naţiunea română poate fi mândră. Când scriitorii sau pictorii vor reprezenta această scenă, sinistră pentru generaţiile viitoare, vor găsi într-însa puţine lucruri de regretat şi foarte multe care trebuie deplânse.

O cameră plăcută, simplu decorată, cu o masă în fund. La masă este aşezat tânărul rege, încadrat, la dreapta şi la stânga, de consilierii săi. în faţa lui stă robustul, căruntul şi fălcosul Vîşinski, împreună cu interpretul său. Vîşinski este procurorul sovietic care, fără nici cea mai mică mustrare de conştiinţă, sau licărire de milă, îşi condamnase la moarte sute de tovarăşi. Are în spatele său cea mai puternică armată a lumii. Reprezintă comunismul mondial, care face eforturi substanţiale pentru a clădi Uniunea Mondială a Republicilor Sovietice. Acţionează în numele mişcării revoluţionare mondiale, angajată în lupta pentru preluarea puterii în toate ţările de pe glob. Tânărul rege, aflat în faţa sa, nu este susţinut de nimeni, decât de speranţele românilor, de demnitatea şi de respectul de sine.

Fără altă introducere, ori obişnuitul schimb de banalităţi, Vîşinski cere o imediată schimbare de guvern, acuzând regimul Rădescu de incompetenţă şi neloialitate şi înşiră numele celor care vor trebui să alcătuiască noul guvern. Doreşte fapte şi respinge argumentele. Moscova încearcă, fără doar şi poate, să-şi impună şi aici propriul guvern, aşa cum o făcuse şi cu guvernele din cele 15 republici sovietice.

Regele Mihai nu îl aprobă. Nu îşi încovoaie genunchii, nu îşi pleacă capul, nu ridică glasul. Reaminteşte că România este o monarhie constituţională şi că aliaţii au garantat promovarea democraţiei în ţară. Aşadar, arată el, trebuie să procedeze într-o manieră constituţională, urmând

practicile parlamentare. Spune că va lua în considerare cererile trimisului Moscovei, se va consulta cu factorii politici importanţi ai ţării şi, bazându-se pe sfatul lor, va decide ce trebuie să facă. Natural, are nevoie de timp.

Comportarea tânărului rege, reprezentând un stat zdrobit şi o naţiune învinsă, îl ofensa, fără îndoială, pe reprezentantul „tuturor Rusiilor", întinse pe două continente, de la Budapesta la Pacific, dar Vîşinski nu şi-a arătat mânia. S-a ridicat, a cerut din nou o acţiune rapidă şi a ieşit, spunând că va reveni curând, după răspuns. Aveai impresia că golul din cameră este aproape palpabil. în inimile românilor el apăsa încă şi mai greu.

Deşi regele se dovedea mult mai matur decât l-ar fi îndreptăţit vârsta şi, cu toate că tradiţia casei de Hohenzollern, ca şi milenara experienţă politică românească, l-au ferit de orice fel de naivitate, acum el mai spera totuşi, într-un ajutor venit din partea aliaţilor. Nu putea înţelege că Yalta era pur şi simplu o formulă ipocrită care consfinţea trădarea democraţiei. Nu-şi făcea prea mari iluzii în ceea ce priveşte puterea Angliei, dar credea că America era o naţiune puternică şi conştientă de puterea sa. Credea că preşedintele Roosevelt se va simţi ofensat de faptul că Stalin îi trântea în faţă, public, o astfel de provocare, la puţină vreme după ce, în timpul conferinţei, îl bătuse încurajator cu palma pe spate. Mihai spera că, dacă va putea să se eschiveze câteva zile de la a da un răspuns Moscovei, sub pretextul necesităţii consultărilor cu liderii partidelor politice, Washington-ul va găsi o cale să intervină. Prin urmare, regele lăsa să se înţeleagă că punea la punct un plan pentru constituirea unui nou guvern în care să se facă unele concesii Moscovei, dar să se prevină posibilitatea preluării controlului asupra întregului guvern, de către Kremlin şi agenţii

comunişti.

în acest timp, misiunea politică americană de la Bucureşti, condusă de Burton Y. Berry, un diplomat excelent, muncitor, extrem de bine informat asupra strategiilor comuniste şi, mai ales, total devotat democraţiei, încerca să intre în contact cu Vîşinski. Americanii se străduiau să organizeze o conferinţă cu reprezentanţii

ţărilor ce participaseră la Yalta, sperând ca în acest fel să împiedice Rusia de a-şi instala propriul regim la Bucureşti. Dar misiunea americană a eşuat total în încercările sale. Vîşinski nu o băga în seamă, ca şi cum America ar fi fost pur şi simplu Luxemburgul, sau vreun inamic înfrânt. El dădea de înţeles lumii că România încăpuse în mâna Rusiei, dându-i şi regelui de înţeles cum este de dorit să acţioneze.

Fără nici o întârziere, atât el cât şi agenţii comunişti au început să exercite presiuni asupra Palatului. Posturile de radio sovietice au început să urle, presa ţipa de mama focului. Peste tot în lume, unde ajungeau ziare sau transmisiuni radiofonice ale Moscovei, redactorii îl înfierau pe regele României ca pe un agent fascist şi duşman al poporului. Acum, demonstraţiile organizate de comunişti aveau loc, mai ales la Bucureşti, dar şi pe întreg cuprinsul ţării.

Conducătorii comunişti, instruiţi de Moscova, acţionând prin intermediul forţelor de poliţie asupra cărora aveau controlul oficial şi efectiv, adunau muncitori, funcţionari, ucenici de prin fabrici, magazine ori birouri şi-i îndreptau spre Piaţa Palatului. Aici, mulţimea, cu pumnii ridicaţi, urla cât o ţinea gura: „Moarte lui Rădescu!”. „Moarte” se putea citi şi pe afişele lipite pe ziduri, ori pe placardele care se puneau pe autobuze, cînd acestea ieşeau din garaj.

în Bucureşti, nu se mai aflau unităţi ale armatei române; toate fuseseră dezarmate. România avea o armată, dar ea se afla la mii de kilometri depărtare, pe fronturile din Ungaria şi Cehoslovacia. Tancurile ruseşti defilau pe bulevarde, oprindu-se în preajma clădirilor-cheie din oraş. Un batalion rusesc de blindate, cu echipamentul din dotare, mărşăluia spre Piaţa Palatului, în ritmurile muzicii militare. Tensiunea tocmai atinsese punctul culminant, când

Vîşinski La vizitat din nou pe rege.

Era mai brutal decât înainte. La comunicat regelui că nu mai vrea să aştepte, i-a comunicat numele celor care urmează să facă parte din noul guvern şi i-a cerut să treacă la acţiune, încă înainte de lăsarea serii. Şi-a întărit pretenţia, izbind cu pumnul în masă şi a ieşit din încăpere, trântind cu atâta putere uşa, încât o bucată din

tencuiala peretelui s-a desprins şi a căzut.

în acel moment, uşa temniţei care devenise România s-a închis şi ea, pentru 16 milioane de oameni. Ţara nu mai cunoscuse o înrobire atât de totală şi nemiloasă, de pe vremea turcilor, maghiarilor ori a imperiului ţarist. Orice speranţă într-o eliberare rapidă a ţării s-a risipit.

Regele a demis guvernul, iar primul ministru Rădescu s-a refugiat la Misiunea militară britanică. Câteva zile mai târziu, la 6 martie, a fost instalat un nou guvern. Prin această acţiune, Rusia sovietică, beneficiind de consimţământul Statelor Unite, preda România în mâinile a patru comunişti, dintre care trei veniseră o dată cu ruşii şi numai unul era român de origine.

Cu toţii erau, însă, agenţi ai Kremlin-ului. Nici unul dintre ei nu era, în nici un fel, autorizat să vorbească în numele „maselor muncitoare", nici unul nu întruchipa, în nici un fel, tradiţia românească, nici unul nu avea nici o licărire de sentiment pentru aspiraţiile de eliberare naţională ale românilor.

Ziua de 6 martie va rămâne, de-a pururi, ca una dintre cele mai negre din istoria naţiunii române.

Nu ştiu când uşa marii temniţe care a devenit România se va redeschide. Cehii au căzut în robie după bătălia de la Muntele Alb, din 1620, şi le-a fost scris să-şi poarte lanţurile timp de trei secole. Nu ştiu dacă robia de acum a României va dura atât, sau mai puţin. Când bulgarii au căzut sub jugul turcilor, robia a durat cinci secole. Nu am cum să ştiu dacă România va sta şi ea atât de mult în temniţă, sau nu. Dar, oricum s-ar întâmpla, cât se va vorbi româneşte, oamenii de aici vor povesti despre „ziua neagră de 6 martie". Nu în acea zi, regele, iubit de naţiunea sa, a fost răsturnat de pe tron, dar, datorită cursului pe

care l-au luat lucrurile, acest fapt devenea inevitabil. Iuliu Maniu, cel mai mare lider politic al românilor din timpurile modeme, nu a fost executat, nici aruncat în închisoare în acea zi, dar atunci s-a creat o stare de lucruri care a făcut ca lichidarea sa să devină inevitabilă. Şi ea nu a întârziat prea mult. Nu toate proprietăţile au fost confiscate în acea zi, dar atunci s-a creat posibilitatea, pentru un grup de conspiratori, de a pune mâna pe orice sursă de venit a ţării şi nu a trecut mult până ce această acaparare s-a înfăptuit şi ea.

Nu în acea zi propaganda comunistă asupra tineretului a început să acţioneze, dar nu după mult timp au început să apară uniformele albastre, şi ea acţionează din plin, astăzi, zdrobindu-le tinerilor personalitatea. Nu în acea zi s-au înfăşurat lanţurile asupra conştiinţei românilor, dar atunci au fost ele meşterite, iar astăzi sunt strâns ferecate asupra sufletului românesc. Nu în acea zi, ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a sărutat picioarele lui Vîşinski, dar atunci s-a plănuit numirea unei noi ierarhii, care să se târască în faţa stăpânilor, iar astăzi această ierarhie bisericească sărută picioarele lui Stalin cu atâta slugărnicie că plescăiturile se aud în lumea întreagă.

Când s-a anunţat vestea formării noului cabinet, celor neiniţiaţi nu li s-a părut nimic neobişnuit. Majoritatea celor patru comunişti, pe mâna cărora Rusia lăsase România, nu primiseră posturi oficiale. Rămâneau încă în spatele cortinei. Din contră, alţi comunişti, consideraţi de importanţă secundară, erau cei care primiseră demnităţi, ca de pildă Pătrăşcanu, ministrul justiţiei, care avea reputaţia de a fi un om moderat, cu urme de oarecare caracter şi de ataşament faţă de ţară. Era considerat un „comunist bun”, lăcrimase, doar, atunci când a semnat armistiţiul

de la Moscova. Prezenţa sa în fruntea Ministerului de Justiţie părea să fie o garanţie că nu vor fi luate măsuri drastice. Mai târziu, el a fost eliminat din conducerea comunistă şi arestat. Moscova nu avea nevoie, nicăieri, de „un comunist bun”.

Componenţa guvernului de la 6 martie putea să-l deruteze chiar şi pe un observator avizat. Părea să fie vorba de un grup oarecare de oameni, adunaţi fără nici un criteriu de competenţă ori de apartenenţă politică strictă. Printre ei erau antisemiţi, laolaltă cu evrei, pronazişti şi antinazişti, atei şi preoţi, pro-ruşi şi anti-ruşi. Totuşi, la o atentă examinare, puteai observa că toată această ciudată adunătură, fusese cu mare grijă selectată având un singur scop: să servească Moscova şi lumea comunistă. Cabinetul includea bolşevici cu experienţă, acţionând pentru Stalin cu acelaşi devotament fanatic cu care Omar luptase pentru Mahomed, şi necomunişti, aducând aminte de membrii unei bande criminale care fuseseră nevoiţi să intre în joc pentru a scăpa de închisoare. Toţi serveau însă, în chip necesar, Moscova.

Şeful cabinetului, dr. Petru Groza, era o simplă marionetă. Nu era comunist, dar primise conducerea guvernului de la comunişti, tocmai pentru a înşela opinia publică românească şi internaţională. Avea o anume abilitate ca om politic, un considerabil farmec personal, un suflet destul de generos, unele bune intenţii, mari ambiţii şi o inepuizabilă colecţie de anecdote deochiate. Nu se bucura de vreun prestigiu moral sau politic, nu se distinsese în nici un fel, pe tărâm social ori prin patriotism în timp de război, neavând nici cea mai mică autoritate în vreun domeniu. Era într-o poziţie de două ori dezavantajată, acceptând să fie o marionetă rusească. Mai întâi că

slujea pentru comunişti care, la rândul lor, slujeau Moscova, iar apoi, nu numai că nu era stăpân asupra propriului guvern, dar nu era nici măcar în propriul său birou. Nu avea puterea de a-l scăpa nici măcar pe cel mai bun prieten al său din ghearele poliţiei.

Uneori avea momente de îndoială, pentru că nu era întru totul atins de fanatismul comunist, ori poate pentru că se afla la apusul vieţii.

Te puteai îndoi, pe drept cuvânt, că el va rămâne printre personalităţile istoriei româneşti, fie şi numai observând bucuria intensă pe care o încerca acest „sicofant al sicofanţilor", auzindu-se numit „Domnul Prim-Ministru", ceea ce l-a lacul să închidă ochii în faţa viitorului întunecat care i se pregătea ţării.

Unul dintre motivele pentru care ruşii l-au ales şi l-au menţinut în funcţie pe Groza a fost acela că el era unul dintre cei mai bogaţi oameni din ţară. Cum ar fi putut aşadar, lumea să creadă că guvernul român încerca să impună comunismul, dacă în fruntea lui se găsea unul dintre cei mai bogaţi, frivoli şi iubitori de lux, dintre români.

La începutul anilor '30, Groza pusese bazele unui minuscul şi efemer partid ţărănesc. Din moment ce majoritatea românilor erau ţărani, iar ruşii ştiau că va trebui, fie să-i supună, fie să-i zdrobească pe ţărani, erau bucuroşi că pot să-l folosească drept om de paie pe fondatorul Frontului Plugarilor, una dintre cele mai izbutite denumiri ale vreunui partid politic românesc, în plus, Groza avusese, în timpul războiului, legături sporadice cu comuniştii, asta neînsemnând în nici un fel că el comisese vreo bravură, sau că ar fi manifestat vreo opoziţie faţă de regimul Antonescu. Dimpotrivă, fusese beneficiarul lui. Erau cunoscute desele lui călătorii de la Deva la Budapesta, într-o vreme când acestea nu se puteau face decât dacă te bucurai de

încrederea deplină a nemţilor. E sigur, de asemenea, că el trăsese mari foloase personale din persecuţiile asupra populaţiei evreieşti şi din „românizarea” proprietăţii acesteia. Se băgase până în gât în această afacere, mai mult decât orice legionar, iar acum, se străduia să păstreze cât mai mult din ceea ce îşi însuşise. E adevărat că, înainte de război, în calitate de întemeietor al Frontului Plugarilor, iar în timpul războiului ca persoană particulară, avusese firave legături cu comuniştii, dintre care o mare parte o reprezentau ungurii.

Comuniştii se întâlniseră în casa lui şi el participase cel puţin la una dintre aceste foarte periculoase rendez-vous-uri, ba chiar stătuse o lună la închisoare, din această pricină. A fost eliberat datorită intervenţiei lui Maniu pe care, drept răsplată, guvernul său l-a aruncat la închisoare. Groza nu avusese de-a face cu acţiunea de la 23 august mai mult decât primarul din Kalamazoo, de pildă, dar se bucura de oarecare aureolă, datorită frumoasei sale vile, hotelului care-i aparţinea, băncii care prospera, foarte profitabilei fabrici de băuturi, confiscată de la evrei, şi întinselor ateliere textile, obţinute în acelaşi fel. Era plin de slugărnicie şi lipsit de sentimentul onoarei personale. Toate acestea au făcut din el o unealtă potrivită pentru scopurile Kremlin-ului şi pentru „felia românească” a comunismului internaţional.

După ce a devenit prim-ministru, a fost invitat în Rusia, unde s-a întâlnit cu importante oficialităţi sovietice, inclusiv Stalin. A fost adânc impresionat şi, o dată reîntors în ţară, a început să vorbească despre viitorul comunismului, cu mai multă patimă chiar decât unii americani care scriau altădată despre impactul hitleris- mului asupra viitorului omenirii.

Pretindea a se fi convins că

„menirea dinamicii societăţii colectiviste este de a înlătura democraţiile sterile şi corupte”, ceea ce părea ciudăţenia ciudăţeniilor, deoarece era tocmai ceea ce Mussolini obişnuia şi el să repete fără încetare. în orice caz, Groza a declarat nu o dată că nu se va clinti din fotoliul de prim-ministru, nici mort. Spunea cu dramatism aceasta, în speranţa că Rusia nu va permite niciodată ca aşa ceva să se întâmple. Gândea că, atâta vreme cât Stalin stăpânea în România, şi dânsul îşi va păstra nestingherit „prezidenţia”. Şi chiar părea să aibă dreptate.

Groza nutrea o adâncă dragoste pentru unguri şi a militat, cu sinceritate, pentru îmbunătăţirea relaţiilor româno-maghiare.

Era un om de lume şi participa zgomotos la reuniunile mondene, plăcându-i să fie în centrul atenţiei, înconjurat de femei frumoase şi bărbaţi inteligenţi, iar dimineaţa se îndrepta direct spre terenul de tenis, unde în faţa asistenţei se bucura să fie, din nou, în mijlocul interesului general.

Groza îl slujea pe Stalin în România cu atâta supunere, de parcă ar fi fost pus să conducă o întreprindere sovietică.

Unul dintre prietenii cei mai apropiaţi ai primului ministru, şi totodată confidentul său, era Mihail Ralea, ministru al culturii în guvernul de la 6 martie şi, pentru un timp, al doilea vicepreşedinte al Frontului Plugarilor. Ralea nu era comunist, ci doar un oportunist ambiţios, ahtiat după funcţii. îşi începuse cariera politică în partidul lui Iuliu Martin şi, datorită unei remarcabile abilităţi, a avansat repede. A devenit directorul ziarului partidului, membru în toate forurile superioare ale acestuia şi unul dintre docrinarii săi. La treizeci de ani, îşi câştigase o poziţie strălucită în viaţa publică şi se bucura de cele mai frumoase

perspective; dar când Maniu a fost ostracizat de Carol al II-lea, din cauza aversiunii declarate a liderului ţărănist faţă de atitudinile dictatoriale ale regelui, Ralea a trecut de partea acestuia din urmă.

Chiar în dimineaţa zilei în care a ales să treacă de partea dictaturii, publicase în ziarul lui Maniu un articol sub semnătură proprie, în care făcea elogiul democraţiei. Cei mai mulţi fripturişti politici ştiu, totuşi, să-şi aleagă mai bine momentul dezertării.

Când acest prim guvern autocratic al regelui a căzut, Ralea a participat la un altul şi a continuat să-l slujească pe rege ca ministru în guvernul Tătărăscu, chiar şi după ce Carol începuse să colaboreze cu Legiunea. România trecuse pe de-a-ntregul în tabăra germană, iar orientarea antisemită devenise practica dominantă a guvernului.

în timpul războiului împotriva Rusiei sovietice, nu s-a distins printr-o atitudine de opoziţie sau prin altă activitate de vreun fel. Nu s-a dovedit niciodată un apărător curajos al celor năpăstuiţi, deşi odinioară practicase o bună oratorie pe această temă.

Aşa cum, altă dată, îşi renegase bucuros principiile, numai pentru a servi un regim dictatorial, acum se arăta la fel de dornic de a sluji în guvernul lui Groza, cel care desfiinţa toate libertăţile cetăţeneşti şi primea instrucţiunile direct de la autorităţile comuniste.

Acest trist record de decădere politică se dovedeşte încă şi mai trist dacă ne gândim că Ralea fusese unul dintre conducătorii „Societăţii pentru drepturile omului şi cetăţeanului" şi scrisese, într-adevăr, una dintre cele mai bune cărţi româneşti despre libertatea religioasă şi de gândire.

O ilustrare a declinului moral al lui Ralea şi a decăderii sale ar putea oferi simpla alăturare a unei fotografii de-ale sale din tinereţe, ca promiţător discipol al lui Mihalache, alături de o fotografie trufaşă din Germania, care îl înfăţişează salutând svastica cu braţul întins, după model fascist, alături de criminalul de război Robert Ley.

A fost cooptat în guvernul Groza, datorită abilităţii sale personale, lipsei oricăror principii şi disponibilităţii de a sluji pe oricine, în 1946 a fost recompensat, devenind ambasadorul român al lui

Stalin în America. A fost unul dintre cei mai reprezentativi lachei politici români.

Nu însă cel mai decăzut, căci această onoare îi revine lui Gheorghe Tătărăscu, fostul prim-ministru profascist al României şi ministrul afacerilor externe în cabinetul din martie al luiVîşinski. Puternic, capabil, agresiv, Tătărăscu era, cu siguranţă, unul dintre

personajele cele mai nefaste ale ţării, şi această trăsătură, dublată de capacitatea sa de geambaş politic, pare să fi fost principala explicaţie a deciziei lui Vîşinski de a-l numi ministru de externe.

Alt motiv era că Tătărăscu fusese întotdeauna liberal. Chiar secretar general al partidului, pe când acesta se găsea în apogeul puterii sale. Deoarece liberalii erau întruchiparea capitalismului românesc, constituind principalul bastion împotriva conservatorismului, Kremlin-ul se gândea că Tătărăscu ar fi o excelentă mască, putând face lumea să creadă că Rusia nu avea nici cea mai mică intenţie de a uzurpa sistemul capitalist în România. De-a lungul carierei sale politice, Tătărăscu servise de mai multe ori ca paravan pentru camuflarea tiraniei. Fiind un om strălucitor, cu o voinţă puternică, cu mână de fier şi o mare îndemânare oratorică, el şi-a câştigat de timpuriu o poziţie înaltă în Partidul Liberal, încă de pe când acesta era condus de foarte înzestrata, din punct de vedere politic, familie Brătianu. în urmă cu vreo două decenii, fusese numit subsecretar de stat la Ministerul de Interne, răspunzând, în această calitate, de poliţie.

Se distinsese atunci printr-un flagrant antisemitism şi, prin persecuţii împotriva adevăraţilor sau pretinşilor comunişti. S-ar putea, în replică, argumenta că, imediat după primul război mondial, comunismul făcea mari progrese în Europa, provocând ivirea în multe ţări a unor contramişcări ce i se opuneau, inclusiv în Statele Unite, unde, în câteva dăţi, „roşii" au fost interzişi. în timpul acestei contrareacţii la ofensiva comunismului, Mussolini a pus mâna pe putere în Italia, Partidul Comunist din Bulgaria a fost scos în afara legii (după ce primul ministru agrarian fusese asasinat), regele Alexandru al

Iugoslaviei i-a combătut cu hotărâre pe comunişti şi o mişcare „albă” a înflorit în Iugoslavia, iar în Polonia s-a impus curentul conservator.

Tânărul Tătărăscu, în spiritul curentului general, s-a pus în fruntea acţiunii de restrângere a libertăţilor cetăţeneşti în nou creata România Mare, devenind cel mai proeminent avocat al terorismului politic. El a alimentat violenţa şi a încurajat antisemitismul. Ca membru al guvernului român, a fost responsabil pentru un incident

de maltratare sălbatică a unor ţărani, care a atras atenţia Europei: faimosul proces care a urmat, desfăşurat în oraşul Tatar Bunar, din Basarabia, a lăsat o pată de neşters pe blazonul justiţiei statului român.

Sub conducerea lui Tătărăscu, împuşcarea prizonierilor politici care încercau să evadeze a devenit o practică obişnuită. El şi regimul pe care îl slujea o foloseau pentru a-i reduce la tăcere pe opozanţii radicali, fără cuvenita intervenţie a justiţiei. în acele vremi tensionate, când evreii români luptau pentru o elementară securitate, protestând împotriva molestărilor, şi încercau să câştige simpatia internaţională, pentru a preveni devastarea sinagogilor, atotputernicul Tătărăscu nu a fost niciodată de partea celor persecutaţi, ba chiar a instigat la pogrom, respingând toate apelurile făcute în Parlamentul României, cu scopul de a se împiedica teroarea politică.

Mai târziu, după reîntoarcerea regelui Carol şi începutul „regimului personal", dosarul lui Tătărăscu a devenit din ce în ce mai încărcat. După asasinarea primului ministru I.G. Duca, în fruntea guvernului a fost numit dr. Constantin Angelescu, care se bucura de mare autoritate printre liberali, dar acesta era prea cinstit, prea greoi şi prea onorabil, pentru a putea fi instrumentul dorit de regele dictator. în consecinţă, Carol a scindat unitatea Partidului Naţional Liberal, tot aşa cum înainte îi dezbinase pe ţărănişti, şi l-a numit pe Tătărăscu prim-ministru, peste capul superiorilor acestuia din partid. Lipsit de scrupule, Tătărăscu s-a agăţat de şansa care i se oferea şi a săltat până la poziţia de principal favorit al regelui, bineînţeles după doamna Lupescu.

Noul premier, deţinând pentru întâia oară această

demnitate, a convocat presa şi, pe un ton foarte hotărât, a declarat că va răzbuna uciderea de către legionari a scumpului său I.G. Duca. S-a angajat, de o manieră emoţionantă, să curme actele ilegale ale acestei mişcări conspirative. Poporul, îngrozit de cruzimea dementă a acestei bande care, pentru prima oară în istoria României, asasina un prim-ministru, a sperat că Tătărăscu se va ţine de cuvânt.

Nu se aştepta la cine ştie ce de la el, dar, aşa cum se arătase neîndurător cu comuniştii, puteai spera că se va comporta, cel puţin în acelaşi fel, şi cu asasinii fascişti. Românii au o vorbă: „cui pe cui se scoate”, dar au descoperit, spre necazul lor, că primul ministru nu era un astfel de „cui”, dovedindu-se mână forte numai împotriva celor slabi şi lipsiţi de apărare. în loc de a suprima mişcarea legionară, el a început să colaboreze cu membrii ei, ba chiar să-i încurajeze, deşi prin aceasta dădea un puternic impuls anti-semitismului.

în plus faţă de aceste sfidări ale unei elementare decenţe, el a dobândit şi faima de a fi cel mai mare „măsluitor de alegeri”. înaintea lui Ion Antonescu şi a regimului său pro-fascist, nimeni nu îi împiedicase mai mult pe români de a-şi exprima libera voinţă în alegeri, decât Tătărăscu. S-a amestecat apoi şi în teritoriul afacerilor externe, demiţându-l pe Nicolae Titulescu, ceea ce i-a prilejuit unui jurnalist englez afirmaţia că regele acţiona după principiul „dinte pentru dinte”.

Tătărăscu a fost înlocuit la sfârşitul lui 1937 şi apoi rechemat la cârmă în 1940, numai pentru a desăvârşi abandonul României în faţa Axei. El a fost cel care a proclamat expres alinierea economiei româneşti la necesităţile maşinii de război a lui Hitler şi ruperea legăturilor României cu aliaţii săi occidentali. în timpul

războiului împotriva Rusiei, Tătărăscu nu a întreprins nimic care să-i stânjenească pe nemţi ori să aducă vreun folos cauzei Aliaţilor.

Acesta era omul pe care Vîşinski l-a impus ca ministru de externe în cabinetul de la 6 martie. încurajase antisemitismul, frânase eforturile de democratizare a României, întreţinuse un climat de violenţă politică, facilitase suprimarea presei libere, incitase la şovinism şi persecutarea minorităţilor, ţinuse sub control toate eforturile României de a stabili relaţii de bună vecinătate cu Rusia, grăbise alinierea României de partea Germaniei naziste şi susţinuse dictatura regală. Niciodată nu se arătase a fi un apărător al celor năpăstuiţi, nici un prieten al „maselor muncitoare".

Era pur şi simplu util ruşilor şi comuniştilor români, deoarece se dovedea dur şi lipsit de scrupule. Dosarul său era atât de încărcat, încât, dacă nu s-ar fi pus la ordinele lor, cu siguranţă că l-ar fi aruncat în închisoare. Comuniştii ţipau despre neregulile în alegeri, săvârşite de „partidele istorice", dar nimeni nu organizase alegeri mai frauduloase decât tovarăşul lor de guvern, Tătărăscu. Se mai inflamau, aceiaşi comunişti, vorbind despre atitudinea antisemită a precedentelor guverne, dar figura proeminentă a acestor excese o reprezenta însuşi tovarăşul lor de guvern, Tătărăscu. Urlau împotriva masacrului ţăranilor de la Tatar Bunar, dar acesta fusese înfăptuit de acelaşi tovarăş al lor, de acum. Vociferau împotriva regimului antidemocratic al regelui Carol, dar oare cel mai devotat şi supus servitor al acestuia nu fusese chiar tovarăşul lor de guvern, de astăzi? Comuniştii transmiteau, pe toate undele, osanale la adresa Uniunii Sovietice, dar cel desemnat să pună în practică o politică pro-rusească era acelaşi tip care a

îndreptat odinioară politica României, dinspre Rusia înspre Germania.

Activitatea comuniştilor în România arăta clar că ei se vor folosi de oricine şi de orice, pentru a pune mâna pe putere.

Printre necomuniştii impuşi de Vîşinski în guvernul de la 6 martie era şi preotul Vasile Burducea, ministru al cultelor până în aprilie 1946. Părintele Burducea fusese, înainte de a se da cu comuniştii, unul dintre cei mai faimoşi legionari antisemiţi, care speraseră, prin mişcarea lui Codreanu, să transforme România. îşi îndemnase compatrioţii, în numele lui Cristos, să-i persecute pe evrei. Sub semnul crucii, le cerea enoriaşilor săi să jefuiască pe fraţii şi surorile lor de altă religie. Mişcarea căreia îi aparţinea Burducea era, în întregime, în sfera de interes a Germaniei, încrâncenat antirusească, antidemocratică şi criminală. Puţine acţiuni recente întinaseră aşa de mult faţa Bisericii, ca antisemitismul activ al părintelui Burducea şi al camarazilor săi din Legiunea Arhanghelului Mihail.

Acum se grăbise cât putuse să schimbe uniforma verde cu una roşie şi să pozeze în campion al „noii democraţii". Odată l-am întrebat despre el pe primul ministru Groza şi acesta mi-a răspuns că Burducea era un democrat. în treacăt, trebuie spus că una dintre puţinele măsuri pozitive ale guvernului Groza a fost campania pentru recunoaşterea egalităţii tuturor confesiunilor, al cărei iniţiator era chiar Groza. Unul din aspectele în care premierul pusese mult suflet era încetarea persecuţiilor faţă de micile secte protestante', îndeosebi baptişti şi adventişti. Luni în şir, Burducea a zădărnicit toate eforturile lui Groza, recurgând chiar la practici criminale, ca aceea a sustragerii documentelor din dosare, cu scopul de a

împiedica prezentarea lor în faţa regelui sau a miniştrilor. Acum slujea în guvernul comunist, de 14 luni, iar Moscova urmărea ca prin acest cleric renegat, vinovat de o îndoită apostazie, să dea o dublă lovitură, ademenindu-i atât pe ortodocşi, cât şi pe legionari, în tabăra comunistă.

Vîşinski a impus, de asemenea, mai mulţi socialişti în Guvern, printre cei mai proeminenţi numărându-se Ştefan Voitec, ministrul educaţiei, Lothar Rădăceanu, ministrul muncii, şi Tudor Ionescu, ministrul minelor. Ei au trădat atât poporul român cât şi mişcarea socialistă, punându-se, cu totul, în slujba Rusiei.

Cel mai puternic dintre aceşti socialişti renegaţi era Lothar Rădăceanu, născut din părinţi germani în Bucovina, pe când aceasta făcea parte din Austria. Dosarul său nu era deloc rău. Fusese secretar general al partidului său şi, după câte se părea, îl servise cu credinţă. Articolele şi pamfletele pe care le scria erau în consonanţă cu idealurile socialiste de pretutindeni. A devenit acţionar la o firmă ce se ocupa cu vânzarea ceasurilor şi, în această calitate, a făcut mai multe călătorii în Germania nazistă. I se cunoştea paşaportul, cu data, numărul eliberării, ca şi cu vizele germane aplicate pe el. S-a stabilit aşadar cu precizie că făcuse călătorii frecvente în Germania, tocmai în perioada în care Hitler făcea ravagii în Rusia. Nici măcar prietenii săi nu contestă ca el s-a aflat acolo, pentru a procura marfă şi a face bani. Nu pretindea să fi servit democraţia şi fusese bucuros să dobândească beneficii de pe urma mărfurilor produse de cei pe care ruşii îi numeau „bestiile naziste”. Este de notorietate şi nimeni nu contestă faptul că, în vremea în care Gestapo-ul teroriza întreaga Germanie şi împreună cu poliţia secretă română controla toate plecările din România, nimeni nu se putea gândi să călătorească în

Germania şi, încă şi mai puţin să facă dese vizite acolo, dacă nu era socotit de nazişti ca o persoană de încredere.

Pe scurt, Rădăceanu se bucurase de bunăvoinţa lui Hitler, iar încrederea acestuia în el crescuse, după ce publicase câteva articole vehemente împotriva lui Stalin. Probabil că le arătase oficialilor germani, când făcuse cerere de viză. Sentimentele exprimate de socia- • listul român faţă de sistemul sovietic erau foarte asemănătoare cu pamfletele anticomuniste scrise de Winston Churchill, deopotrivă înainte şi după cel de-al doilea război mondial.

De exemplu, iată ce scria tovarăşul Rădăceanu în primăvara lui 1948 în periodicul românesc „Gândul vremii", sub titlul „Socialism şi dictatură":

„Ceea ce-i dezgustă pe democraţii şi socialiştii din Occident este faptul că, într-o ţară ca Rusia, în care puterea este exercitată în numele unui ideal sublim, lucrurile se petrec la fel ca în Italia. Dictatura lui Mussolini apasă asupra Italiei de aproape 20 de ani, dar nu a stârnit o asemenea împotrivire ca aceea arătată faţă de dictatura rusească. Liderii fascişti nu au fost decimaţi de gloanţele plutoanelor de execuţie. Este sigur că fascismul italian a ajuns la putere printr-o mare de lacrimi şi sânge, aşa cum nu s-a întâmplat şi cu bolşevismul. Şi întocmai ca şi acesta, a întâmpinat prin violenţă orice încercare de a forma un alt centru de voinţă politică în afara partidului la putere, care o dată ajuns aici, nu s-a dat în lături să sacrifice nenumăraţi susţinători, pentru a se păstra la cârmă".

Analizând regimul lui Stalin, care se dovedea mai crud decât cel al lui Mussolini, sau chiar decât cel al lui Hitler, după suprimarea lui Rohm, el notează:

„Ceea ce se întâmplă în Rusia este rezultatul natural al dictaturii care s-a instaurat în numele socialismului, dar care se dovedeşte a fi în totală contradicţie cu acesta. Stalin a înfăptuit minunea minunilor, mai precis un partid marxist în afara

libertăţii, a curentelor de opinie publică, a luptelor ideologice. Rezultatele demonstrează cât de jos poate cădea o dictatură socialistă care este hotărâtă să se menţină la putere călcând în picioare principiile fundamentale ale socialismului. Socialismul este incompatibil cu tirania, aşa încât nu este ciudat că faptele reprobabile ale tiraniei staliniste au stârnit aversiune faţă de socialism.

„Prin urmare, lichidarea dictaturii este pentru Rusia o problemă de viaţă şi de moarte, altminteri tirania se va transforma ea însăşi în contrarevoluţie, după cum au început să se petreacă deja lucrurile. O mişcare socialistă care încearcă să guverneze prin metode dictatoriale are un singur viitor, acela al distrugerii sale, pentru că, ucigând libertatea, socialismul îşi distruge propriile fundamente morale şi, în cele din urmă, îşi curmă singur viaţa”.

Astfel scria Rădăceanu despre Stalin, iar activitatea sa din timpul războiului a fost destul de notabilă. Nu a arătat nici o aversiune faţă de încercarea lui Hitler de a-l zdrobi pe Stalin. Nu a condus nici o acţiune de rezistenţă, nu a stat în închisoare sau lagăr, nu s-a alăturat, cu vreun protest scris ori vreo contestaţie, luptei împotriva regimului Antonescu, ci mai degrabă a vândut ceasuri şi a făcut tot posibilul ca, din această branşă, evreii să fíe îndepărtaţi.

Acum el devenea un membru de frunte al guvernului de „larg? concentrare democratică”, care avea pretenţia de a zdrobi antisemitismul şi de a asigura tuturor cetăţenilor români libertate şi egalitate,

Şi mai puţine lucruri merită a fi spuse despre ceilalţi doi miniştri socialişti. în ceea ce-l priveşte pe Tudor lonescu, ministrul minelor, este suficient să amintim că el poartă răspunderea pentru unul dintre cele mai importante cazuri de falsificare a unor documente politice, întâmplate în România. La Congresul socialiştilor, ţinut la Bucureşti în 1946, el a citit o pretinsă scrisoare care ar fi fost scrisă de şefii „partidelor reacţionare”, Naţional Ţărănesc şi Liberal, în care aceştia ofereau, chipurile, sprijin liderului socialist Titel Petrescu, cu condiţia ca acesta să

participe în alegeri pe liste separate, şi nu împreună cu comuniştii sau alţi agenţi sovietici.

Acest document fabricat cu stângăcie, ce conţinea mai multe absudităţi ortografice, nu a fost niciodată văzut de o altă persoană din afara clicii care se presupunea că l-a scris. Faptul a creat, normal, senzaţie în lumea politică şi juridică românească şi a fost imediat denunţat ca o contrafacere. Partidele vizate l-au dat, numaidecât, în judecată pe Ionescu şi ministrul socialist a fost salvat de la ruşinea de a fi dovedit ca un falsificator ordinar numai de către o lege specială de amnistie, promulgată de către ministrul comunist al justiţiei. Ionescu a fost îndepărtat de la guvern în 1948, dar nu pentru că era un ticălos, ci mai degrabă pentru că era prea prost.

Ştefan Voitec, ministrul socialist al educaţiei, nu se distinsese prin nici o activitate democratică mai deosebită înainte de război şi nici prin vreo atitudine de rezistenţă, în timpul acestuia. Din contră, a devenit „reporter" militar sau „propagandist" în armata antones- ciană care lupta de partea lui Hitler, împotriva ruşilor, încercând să cucerească Stalingradul.

Ofiţerii românii dădeau, în rapoartele lor oficiale, excelente calificative propagandistului anti-Stalin, încheindu-şi caracterizarea cu cuvintele: „bun pentru a fi folosit la orice". Şi, după toate aparenţele, chiar este folosit astfel de către comunişti, pentru că, după ce a servit cu credinţă Axa, el se străduieşte a nu dovedi mai puţin devotament nici în faţa Moscovei.

Cu severitate, Voitec îi ţinea sub observaţie pe profesorii care nu îi împărtăşeau convingerile şi îi pedepsea cu brutalitate pe tinerii care îndrăzneau să-şi arate loialitatea faţă de rege şi faţă de ţară. El a marxizat procesul de învăţământ şi a început să

cenzureze cu asiduitate trecutul istoric al României, eliminând din manuale adevărurile deranjante pentru comunişti. Eliminarea era o simplă măsură de urgenţă, pentru că în curând zelosul Voitec a făcut ca istoria României să fie complet rescrisă, potrivit instrucţiunilor Moscovei.

Ceilalţi membri ai „cabinetului Vîşinski" erau persoane obscure, bune la toate, sau comunişti.

Forţa şi autoritatea acestui guvern o reprezentau, însă, cei patru comunişti, devotaţi în chip necondiţionat Moscovei, lucrând sub directa îndrumare a Kremlin-ului. Toţi necomuniştii din guvern erau plevuşcă, praf în ochi, oportunişti.

Actul de la 6 martie a fost unul dintre cele mai frapante cazuri de preluare violentă a puterii, după clasicul procedeu bolşevic. N-a fost o revoluţie şi nici o ridicare de masă, n-a fost o acţiune provocată de reprezentanţi ai poporului român şi nici condusă de vreunul dintre cei care s-au distins în viaţa politică a ţării.

Dimpotrivă, guvernul se compunea din antisemiţi, pronazişti, legionari, susţinători ai dictaturii, preoţi degeneraţi, socialişti apos$_{7}$taţi, ba chiar şi câţiva criminali de drept comun. Partidul comunist, care a condus acţiunea „în numele poporului", avea în 1939 numai 1000 de membri, din cele 20 de milioane de locuitori ai României. Comuniştii, socialiştii, Frontul plugarilor al lui Groza şi cele câteva fracţiuni ţărăneşti, reprezentate în guvernul de la 6 martie, nu ar fi putut obţine, luate împreună, mai mult de 2% din voturi, în cazul unor alegeri libere.

Acest mozaic, reprezentând un segment foarte subţire al poporului român, era instalat la putere de către un stat străin, susţinut de baionetele unei armate străine. Era impus României, în pofida voinţei

întregii naţiuni, cu sprijinul tancurilor sovietice care mărşăluiau pe străzile Bucureştiului şi al soldaţilor Armatei Roşii, care ocupau punctele-cheie ale Capitalei.

Aceasta este esenţa acaparării puterii de către comunişti şi adevărata natură a „noii democraţii”.

Patru comunişti conduc România - şi cum o mai conduc!

La 6 martie 1945, patru comunişti au primit din partea ruşilor puteri depline asupra României: Gheorghe Gheorghiu-Dej – un român, Vasile Luca – un ungur, Ana Pauker – o evreică şi Emil Bodnăraş – un germano-ucrainean. Doi veniseră în România o dată cu Armata Roşie, unul intrase clandestin, ca agent sovietic. Cu siguranţă, cel puţin unul dintre ei era cetăţean sovietic şi nu era exclus să fi fost chiar mai mulţi. Căci, toţi patru, se distinseseă prin devotamentul lor necondiţionat faţă de Kremlin şi printr-o ostilitate vădită la adresa României. Oricum am lua-o însă, cu siguranţă că cel puţin trei dintre ei erau trădători în adevăratul înţeles al cuvântului.

Sarcina lor era să distrugă România din temelii şi, pe ruinele ei, să impună un nou stat şi un nou sistem politic, care să servească Rusia ca o simplă anexă a acesteia.

Kari Marx scria, în 1848, plin de grandilocvenţă, în ultimul paragraf al *"Manifestului Comunist":* „Comuniştii declară deschis că ţelurile lor pot fi atinse numai prin răsturnarea violentă a orânduirii sociale existente", dar acest proiect nu era nici vag, nici amorf, nici general. Era la fel de concret ca o operaţie armată, ca debarcarea americanilor în Normandia, de pildă. Era la fel de detaliat, ca planurile pentru construcţia unui avion.

Se baza pe un plan sistematic, elaborat cu mare grijă, perfecţionat prin practică şi adaptat, în cazul nostru, la condiţiile specifice României. Trei dintre cei patru stăpâni comunişti ai momentului studiaseră acest plan la Moscova, unde petrecuseră săptămâni întregi, meditând asupra lui. După 6 martie nu le-a mai rămas de făcut decât să-l pună, până la cel mai mic amănunt, în aplicare. Ni i-am putea imagina chiar, pe cei patru, întâlnindu-se pe 7 martie cu reprezentantul secret al Kremlin-ului, tocmai pentru a discuta punerea în aplicare a planului.

Problemele care, potrivit planului, trebuiau avute în vedere de către comunişti erau următoarele: să-i discrediteze şi, eventual, să-i lichideze pe principalii lideri ai naţiunii române; să distrugă partidele politice; să înlăture monarhia; să anihileze orice formă de independenţă a ţăranilor (avându-i în vedere pe ţăranii cu proprietăţi mai mari de 50 de hectare); să smulgă rădăcinile vieţii rurale şi tradiţiilor ţărăneşti; să-i atragă pe muncitorii de la oraş în trupele de şoc comuniste, care să acţioneze în folosul regimului; să controleze presa şi editurile; să organizeze femeile şi tineretul român; să pună mâna pe biserici şi pe şcoli.

Conform planului, cei patru considerau ca obiective imediate, de importanţă specială pentru comunişti, asigurarea controlului asupra armatei, poliţiei şi justiţiei. .

Elaboraseră, de asemenea, planuri pentru întărirea miliţiei comuniste şi, în strânsă legătură cu aceasta, planuri pentru preluarea controlului în uzine, mine, oficii ale guvernului, căi de transport, inclusiv căi ferate, linii de autobuz, flotă comercială, telefon, telegraf şi sistemul poştal. Controlul urma să fie exercitat prin aşa numitele „comitete de acţiune”.

Totuşi, comuniştii căutau şi un mijloc mai solid

decât simplul control al poliţiei, anume proprietatea efectivă asupra mijlocelor de producţie şi de distribuţie. Aceasta făcea parte dintr-un plan foarte bine întocmit, menit să distrugă toate instituţiile sociale. Proprietatea urbană urma să fie confiscată printr-un fel de jaf instituţionalizat intitulat „naţionalizarea industriei şi a comerţului", care să-i facă pe comunişti stăpânii absoluţi ai ţării, deocamdată cu excepţia agriculturii. Şi pământurile urmau să fie confiscate de la adevăraţii lor stăpâni, după cum prevedea acelaşi plan, ceea ce reprezenta un fapt de deosebită importanţă, deoarece majoritatea populaţiei româneşti trăia la ţară. Instrucţiunile comuniste, după care se ghida „grupul celor patru", prevedeau o strategie clasică pentru agricultură, denumită „Operaţiunea A", care însemna: distrugerea gospodăriilor mari prin confiscarea pământului şi a uneltelor; distrugerea unităţii satului, prin incitarea ţăranilor nevoiaşi, ce deţineau pământ puţin sau erau complet lipsiţi de pământ, împotriva ţăranilor mai înstăriţi; etichetarea fiecărui ţăran, având o gospodărie bine rânduită şi o familie respectabilă drept „chiabur", cuvânt cu o îngrozitor de proastă reputaţie; întreţinerea opiniei că cei săraci au dreptul de a lua orice de la cei înstăriţi.

După ce stabilitatea satelor a fost zdruncinată datorită reformei agrare şi prin întreţinerea urii de clasă, ceea ce urma era confiscarea pământului şi obligarea ţăranilor să intre în colhozuri conduse de comunişti. Prin aceasta, ei deveneau, ca şi populaţia urbană, depen- denţi de comunişti în ceea ce priveşte mijloacele lor de existenţă, fapt care însemna că ofensiva acestora pentru acapararea puterii absolute asupra fiecărei familii fusese încununată de succes.

Ca acest asasinat moral asupra a tot ceea ce este

românesc să fie mai înspăimântător şi mai monstruos, atât în ochii victimelor, cât şi ai Occidentului, cei patru comunişti care au pus la cale crima au acordat o atenţie specială propagandei. Metoda născocită era de a prezenta subjugarea României drept o renaştere a ei. Jaful era înfăţişat drept favoare de a fi jefuit, robia drept eliberare, încătuşarea gândirii drept deschidere, în fapt fiind luate toate măsurile pentru a suprima orice pătrundere de informaţie reală. Pentru a realiza aceasta, istoria trebuia să fie rescrisă, sărbătorile naţionale transformate, străzile rebotezate, eroii neamului ponegriţi sau bolşevizaţi, iar în locul lor trebuia să fie preamăriţi eroi inventaţi. Tradiţiilor româneşti urma să li se atribuie un nou conţinut; concepţia despre independenţa naţională şi patriotism trebuia complet pervertită.

Ziua de 6 martie 1945 trebuia să fie trâmbiţată, pe fiecare canal propagandistic, ca începutul unei noi epoci pentru România. Toată realitatea românească de dinaintea acestei date era descrisă ca ţinând de înapoiere şi feudalism.

Începând cu 6 martie, aservirea faţă de cuceritorul străin şi dispreţul pentru tot ce-i românesc urmau să fie considerate drept suprema probă de patriotism.

Elementul românesc trebuia să fie slăbit, iar puterea acordată minorităţilor să fie sporită. Dacă faţă de toate aceste acţiuni, mani-

festai vreo împotrivire, faptul era etichetat drept o crimă, patrioţii români denunţaţi ca huligani, iar orice român care ar fi invocat public vechea luptă împotriva asupririi maghiare, ar fi fost repede înfierat, ca şovinist ori instigator la război. .

Oricine ar fi îndrăznit să pronunţe măcar numele Basarabiei urma să fie considerat criminal şi zdrobit realmente sub o avalanşă de atacuri. Oricine făcea observaţia că evreii reprezentau o parte însemnată a noii puteri, deţinând de pildă unele posturi importante în poliţie, de unde românii fuseseră daţi afară, urma să fie redus la tăcere, sub acuzaţia de fascism.

în timp ce comuniştii ridicau în slăvi felul în care minorităţile erau tratate de „noua democraţie", orice român care ar fi făcut, fie şi numai o aluzie, la faptul că poporul român devenea el însuşi „minoritate" în propria lui ţară, era strivit sub tăvălugul represiv al noului regim.

însuşi Vîşinski dăduse instrucţiuni precise comuniştilor pe care îi impusese în funcţie de a zugrăvi noul regim ca pe o eră cu totul nouă. La 13 martie, el a participat la o şedinţă a Consiliului de Miniştri român, pentru a primi mulţumirile lacheilor săi comunişti şi pentru a le înfăţişa o perspectivă a glorioasei misiuni ce-i aştepta. La felicitat pentru strălucita victorie asupra partidelor istorice şi pentru ocazia pe care o au în prezent, de a oferi unei naţiuni înapoiate „cel mai mare dar pe care omenirea l-a inventat până acum, leninism-stalinismul".

Mai înainte, Vîşinski se adresase conducătorilor români, la o adunare ţinută la splendidul „Cerc militar" din Bucureşti, spunân- du-le: „Am întors o nouă pagină în istoria României, o pagină în care stă înscrisă, cu litere de aur, prietenia României pentru Uniunea Sovietică şi pentru Mareşalul Stalin". A găsit,

de asemenea, ocazia să ridiculizeze „partidele istorice” şi să-i acuze pe liderii acestora, numindu-i flecari şi palavragii pe care, de acum înainte, naţiunea română îi va ignora, pentru simplul fapt că „partidele istorice” vor fi trecute la arhiva istoriei.

El a călătorit apoi în Transilvania, unde a stat de vorbă cu ungurii, bătându-şi de asemenea joc de partidele tradiţionale, pone-

grindu-i pe liderii lor, îndeosebi pe Iuliu Maniu, şi afirmând că Uniunea Sovietică şi noul guvern român sunt aceia care i-au eliberat pe ungurii din România de sub terorismul românesc. A subliniat că începuse o nouă epocă în care „o nouă democraţie fusese instaurată", care va face să domnească în ţară libertatea, frăţia şi prosperitatea. „S-a sfârşit cu epoca fricii", spunea Vîşinski, iar ascultătorii trebuiau să fie încredinţaţi că, de aici înainte, ungurii şi românii vor trăi numai în bună înţelegere.

Vîşinski s-a întors la Moscova ca un învingător, după ce zdrobise voinţa poporului român şi ridiculizase misiunile americană şi britanică de la Bucureşti. Agenţii comunişti pe care îi instalase la Bucureşti s-au apucat serios de treabă, pentru a-şi duce la capăt, cu succes, sarcinile.

Cu timpul, cei patru şefi comunişti au obţinut înalte poziţii oficiale, ministru de război, ministru al afacerilor externe, ministru al finanţelor, ministru al economiei naţionale. Dar, pentru moment, instrucţiunile prevedeau ca ei să rămână în culise. Eforturile comuniştilor vor urmări, pe toate căile, de a convinge lumea că acesta era un guvern popular reprezentând cu adevărat naţiunea română. Pentru a face să izbândească o atare conspiraţie a înşelăciunii, Frontul Naţional Democratic a depus mari eforturi. S-a făcut totul pentru aceasta. Muncitorii, ţăranii şi „intelectualii progresişti" erau portretizaţi ca fiind aşezaţi pe tronul ţării, de unde conduceau treburile publice.

în vreme ce orice instituţie care îi reprezenta, cu adevărat, pe ţărani era pur şi simplu desfiinţată, erau elogiate nemăsurat marionetele mincinoase din Front, care acţionau, chipurile, în numele ţăranilor. în vreme ce adevăraţii lideri ai ţăranilor erau ucişi sau

întemniţaţi, falşii „lideri agrarieni” din cadrul Frontului făceau declaraţii sforăitoare despre loialitatea ţărănimii faţă de „noua orânduire”. în vreme ce împotriva ţăranilor celor mai de vază se comiteau fapte de violenţă şi terorism, în cel puţin jumătate din satele ţării colaboraţioniştii din Front, autoproclamaţi „şefi ai mişcării ţărăneşti”, copleşeau cu injurii grosolane tocmai pe adevăratele victime ale terorii comuniste, numindu-i pe reprezentanţii

veritabili ai ţărănimii „duşmani” ai acesteia.

în cadrul Frontului Naţional Democrat mai acţionau şi pretinşi lideri ai muncitorilor, care susţineau că muncitorimea română sprijinea regimul impus de Vîşinski. în numele Frontului, trupe de şoc, tocmite şi bine plătite de comunişti, împrăştiau orice adunare a ade- văraţilor muncitori, îi băteau şi ucideau pe liderii necomunişti ai acestora, controlau alegerile sindicale în mine şi fabrici. în numele Frontului, bande înarmate de „muncitori” confîscau bunuri şi valori, sub pretext că proprietarii lor ar fi fost fascişti, opreau tipărirea şi distribuirea ziarelor şi îi terorizau pe liderii politici necomunişti, oriunde îi întâlneau, în case, în fabrici ori pe stradă.

în numele Frontului Democratic, scriitorii aserviţi regimului inundau piaţa cu scrieri ce preamăreau „omul nou sovietic” şi „noua orânduire democratică”. Tot sub auspiciile sale, se ţineau, pe tot cuprinsul ţării, mitinguri pro-sovietice şi se puneau la cale demonstraţii, în care mari mulţimi de oameni, aduse cu forţa, mărşăluiau pe străzi, strigând; „Moarte lui Maniu!”, „Trăiască Groza!”, ca şi „Trăiască Stalin!” sau „Trăiască prietenia româno-sovietică!”.

Tot Frontul era acela care îi invita pe reprezentanţii statelor occidentale să urmărească parăzi bine regizate care demonstrau „susţinerea de care se bucura regimul Groza în rândul poporului”.

Nu puţini britanici, o dată reîntorşi acasă, s-au grăbit să-şi asigure compatrioţii că toţi românii, „cu excepţia câtorva fascişti”, sprijineau Frontul Naţional Democratic şi guvernul său „de largă concentrare naţională”. Pe această temă s-au ţinut cuvântări în Parlamentul britanic şi s-au umplut coloane întregi ale ziarelor, tocmai atunci când criza tiparului limita drastic spaţiul dedicat ştirilor externe. De nenumărate

ori, acest tip de umplutură jurnalistică copleşea adevărata informaţie. Timp de luni întregi, Frontul Naţional Democratic s-a bucurat de cea mai prietenească primire în înalte cercuri americane, fiind elogiat de unii jurnalişti sau comentatori, care îl descriau ca fiind exponentul „ridicării poporului împotriva exploatatorilor feudali”.

Impostura acestui Front era însă evidentă pentru oricine încerca să privească scena românească, fie şi numai din perspectiva bunului

simţ. Ceea ce se petrecea aici era ca şi cum în America ar fi fost constituit un „Front Popular American”, compus din comunişti americani, o fracţiune renegată a socialiştilor americani, reprezentanţi pro-comunişti ai tineretului, câteva sindicate pro-comuniste, toţi aceştia amestecaţi cu câţiva scriitori sau personalităţi de la Hollywood, aflate de asemenea sub influenţă comunistă.

Ce însemnătate ar fi avut un astfel de „Front” în America, mai cu seamă dacă el, în mod deliberat şi agresiv, ar fi negat dreptul la existenţă al „partidelor istorice” care au continuat să existe de la Jefferson şi Lincoln încoace?

Ar fi fost privit ca un adaos neînsemnat şi cu totul străin faţă de tradiţia, spiritul şi modul de viaţă american şi catalogat ca o neînsemnată cabală a unor excentrici.

întocmai aşa stăteau lucrurile şi cu Frontul Democratic Român, pe care dictatorii comunişti, impuşi în România de Kremlin, îl foloseau ca mască pentru rânjetul lor fioros.

„Frontul” era singura organizaţie politică permisă în ţară. în numele său s-au ţinut alegerile şi s-a proclamat noua Constituţie, sub aripa sa s-au constituit organizaţiile de femei şi de tineret, în rândurile sale s-au înrolat profesori, studenţi, scriitori, artişti. în numele său au fost expediate telegrame de felicitate guvernelor lumii şi tot sub auspiciile sale a fost colectat şi ajutorul destinat rebelilor comunişti din Grecia. Reprezentanţii săi au dat năvală la toate conferinţele organizate de comunişti, pretutindeni în lume, purtătorii săi de cuvânt au lansat proteste incendiare împotriva democraţiilor occidentale, iar acum deplâng „imperialismul american”, pe care îl numesc „succesor al lui Hitler şi Mussolini”. în orice

caz acest „Front” fictiv, zămislit din înşelăciune şi format prin constrângere, nu este decât o mască a Partidului Comunist din România, manipulat de Uniunea Sovietică. Vocea sa este vocea Kremlin-ului, iar acţiunile sale sunt acţiunile Moscovei. Membrii săi reprezintă doar uneltele neajutorate ale comuniştilor, mişcându-se de ici-colo, pe scena politică românească, simpli soldaţi de plumb, manevraţi de stăpânii lor.

Care sunt aceşti stăpâni? Ce reprezintă, de fapt, comuniştii români? Un minuscul grup de complotişti, extrem de duri, dar plini de îndrăzneală. Au acţionat ei, oare, cu toţii, numai pentru scopuri egoiste? Ar fi imprudent de făcut o atare afirmaţie. Câţiva dintre ei au înfruntat mari riscuri şi asta într-o vreme în care răsplata personală sau succesul păreau cu totul îndoielnice. Şi-au riscat viaţa pentru ceea ce, multă vreme, părea o cauză pierdută.

Aceşti câţiva, puţini, au fost adevăraţi revoluţionari de profesie, aşa cum au fost Lenin şi tovarăşii săi. Voiau să grăbească revoluţia mondială, pentru triumful a ceea ce ei considerau a fi binele comun. Unii dintre ei au fost, probabil, sincer altruişti, deoarece au fost în stare să sufere pentru ideile lor. Că acum ei acţionau în România, era pur şi simplu un accident geografic, pentru că, în fapt, nimic nu-i lega de această ţară.

Nici unul nu jucase aici vreun rol. Doar unul dintre ei scrisese un tratat demn de oarecare atenţie, dar acum era îndepărtat de pe scena politică, de înşişi tovarăşii săi. în rest, nici unul nu-şi adusese vreo contribuţie apreciabilă în domeniul literaturii, organizării sociale sau teoriei guvernării, neexercitând vreo influenţă notabilă asupra gândirii româneşti. Erau doar nişte complotişti puşi pe distrugere, ceea ce nu înseamnă, însă, că nu se găseau

printre dânşii personalităţi puternice, cu caractere tari şi voinţă de oţel. Unii erau foarte duri şi încrâncenaţi, fără a depăşi însă ceea ce a arătat, pretutindeni, conspiraţia comunistă.

Dacă eşti atent la actualul plan comunist de distrugere a României, îţi vine îndată în minte cataclismul care a zguduit Rusia între anii 1917-1935. Oamenii erau ucişi cu sutele de mii, bărbaţii, femeile şi copiii mureau cu milioanele, brutalităţile şi jafurile nu mai cunoşteau limite, foamea obliga pe oameni la canibalism. Mamele cu copii pribegeau, fără ţintă, săptămâni în şir, până când cădeau sleiţi şi îşi găseau sfârşitul. Zone întregi au fost în mare parte depopulate. Transportul pe calea ferată aproape nu mai funcţiona, producţia agricolă se micşorase, în unele zone majoritatea fabricilor îşi încetaseră lucrul. O cruciadă gigantică se pusese în mişcare pentru a zdrobi sau extermina pe cei mai înstăriţi dintre ţărani, într-o ţară agricolă, faimoasă pe plan mondial. Băieţi şi fete, sălbăticiţi de foame, bântuiau ca haitele de câini fără stăpân, scurmând în gunoaie pentru a-şi căuta hrană. O revoluţie a fost urmată de o altă revoluţie. Un eşec dureros, de un alt eşec dureros. între- când orice închipuire, comuniştii lichidau oamenii, fără milă. Nici măcar în faţa acestui cataclism de proporţii apocaliptice, inimile comuniştilor nu s-au înmuiat, nici voinţa lor nu a slăbit. De-ar fi pierit lumea şi tot nu i-ar fi impresionat. Nu s-ar fi dat în lături de la a provoca nici o calamitate sau cruzime.

Comuniştii sovietici s-au impus în timp ca unii dintre cei mai duri oameni pe care i-a cunoscut istoria. Protejaţii lor din ţările ocupate dovediseră că li se asemănau, cum era cazul şi cu cei câţiva lideri comunişti români. Un elocvent exemplu de violenţă

comunistă a fost atentatul de la Parlament, din decembrie 1920, când, în urma exploziei unei bombe au fost uciși, printre alții, ministrul justiției Dumitru Greceanu și episcopul greco-catolic Radu.

în acel deceniu, comunismul mondial își propusese să declanșeze „o adevărată furtună în lume". Ministrul iugoslav al justiției, Draškovici, a fost asasinat în 1921 de comuniști și tot ei încercau în 1926, să asasineze întregul guvern bulgar, alături de regele Boris, provocând o explozie la Catedrala din Sofia.

Totuși, nu asasinatul a fost principalul tip de activitate conspirativă comunistă, în România. Ca peste tot, partidul a avut și aici în vedere demonstrații de masă, mișcări revoluționare și o totală paralizare a vieții economice. O ilustrare dramatică a acțiunilor și idealurilor sale a constituit-o greva ceferiștilor din 1933, descrisă într-o recentă broșură, de 96 de pagini, intitulată „Luptele din Februarie 1933". Lucrarea, apărută în excelente condiții grafice, beneficiază de prefața lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul dintre membrii cvartetului de dictatori comuniști ai României, co-autorii ei fiind Chivu Stoica și Gheorghe Vasilichi, doi lideri proeminenți ai Confederației Generale a Muncii, controlată de comuniști. Nu toate datele din această publicație sunt reale, dar ele arată ce le-ar plăcea comuniștilor ca lumea să creadă că au făcut ei în „România burgheză".

în acea vreme, Internaționala a IILa comunistă, care desfășura

acţiuni peste tot în lume, era cu deosebire activă în România. Ea trimitea un flux neîntrerupt de agenţi peste Nistru, cu scopul de a conduce activităţile comuniste. Trebuie reamintit că Rusia solicita cu insistenţă părţi din teritoriul românesc, pe care până la urmă, le-a şi obţinut, de altfel. Aşadar, comuniştii români nu erau altceva decât agenţii unei puteri străine, care încerca să smulgă prin forţă teritorii româneşti, care umilise în nenumărate rânduri România, mergând până la încercarea de a-i suprima independenţa naţională. Nu era, aşadar, dificil de înţeles faptul că autorităţile, ca şi poporul român, au fost stânjenite de intensificarea activităţii agenţilor comunişti de peste Nistru.

Rusia încerca să-şi creeze chiar în inima României o mică armată, compusă din trupe de şoc. în conformitate cu o strategie foarte bine pusă la punct, comuniştii se străduiau să formeze celule comuniste sau „comitete de acţiune", printre muncitorii din indus- triile-cheie. Cel mai potrivit material pentru o astfel de activitate conspirativă erau lucrătorii de la Căile Ferate, atât cei din Bucureşti, cât şi cei din oraşele învecinate cu frontiera rusească. După cum se afirma în cartea mai sus menţionată, ei au tras foloase din foarte serioasa criză economică mondială, încercând să-i pregătească, la începutul anilor '30, pe muncitorii ceferişti, pentru revoluţie. Se foloseau de situaţia grea a acestor oameni şi foloseau nefericirea lor în scopul slăbirii României şi aservirii ei faţă de Rusia. Comuniştii plănuiau să demoralizeze sindicatele, să-i înlăture pe liderii socialişti înlocuindu-i cu oamenii lor, să incite în mod iresponsabil oamenii la ură şi să-i atragă în acţiuni de masă. Una dintre principalele tactici pe care au ales-o a constat în organizarea de greve pasive, altă metodă fiind aceea

de a intimida autorităţile, prin concentrarea unor mase mari de muncitori furioşi, în jurul sediului Căilor Ferate.

Adoptând practicile indienilor americani, comuniştii au încercat să-şi sperie duşmanii prin adevărate „dansuri războinice”, desfăşurate foarte zgomotos. Le plăcea să facă uz de sirene, clopote şi slogane, urlate de către mari mulţimi. Erau deosebit de încântaţi să oprească munca în fabrici, să strângă mari mulţimi de muncitori

pe care să-i scoată în stradă, să ţină discursuri interminabile, să sfideze autorităţile şi să provoace incidente sângeroase. Aveau nevoie de zarvă, sirene, ciocniri, sânge, femei brutalizate, copii răniţi, cadavre. Căutau orice fel de dezordine care putea să ofere celor grosolani şi dispuşi la orice fărădelege posibilitatea de a-i teroriza pe cetăţenii liniştiţi şi cumsecade. Profitând din plin de şomaj, de salariile de mizerie, de scăderea rapidă a veniturilor, sau de încasări reduse la Căile Ferate din cauza numărului mic de călători, comuniştii îi instigau continuu pe muncitorii mai impulsivi la acte necugetate. Pe parcursul întregului an 1932, ei au încercat să menţină muncitorimea română într-o stare de permanentă tensiune. Ţelul lor suprem era acela de a pune mâna pe putere, iar Rusia îi veghea şi le coordona, de dincolo de Nistru, operaţiunile.

Potrivit protagoniştilor acestor acţiuni, comuniştii au ales Căile Ferate drept centru al activităţii lor pentru că acestea reprezentau sectorul cel mai important pentru proletariat, fără a-i pierde din vedere nici pe muncitorii din alte întreprinderi. Comitetul Central al Partidului Comunist din România a prezentat în aprilie 1932 o serie de noi directive, arătând partidului, ca şi întregii clase muncitoare, direcţiile politice şi organizatorice care trebuiau urmate în vederea bătăliilor viitoare. La rândul său, „Comitetul de acţiune”, formând un grup restrâns, dar foarte energic, printre celelalte organizaţii muncitoreşti, propunea măsuri concrete pentru a forţa guvernul să le accepte cererile. După cum principalii instigatori subliniază în lucrarea citată, ei acţionau în concordanţă cu planurile elaborate de Internaţionala a IlI-a, la o conferinţă, ţinută la Berlin, a liderilor comunişti cu răspunderi pentru Balcani. Comuniştii români acţionau, aşadar, împotriva propriei lor ţări, ca

membri ai unei conspiraţii internaţionale, controlate de Moscova, prin secţiunea sa pentru Balcani.

Doi conducători comunişti (care au participat la conferinţă) s-au întors în ţară pentru a pune în aplicare hotărârile luate. Ajunşi acasă, i-au convocat într-o adunare pe cei mai extremişti dintre tovarăşii lor şi i-au instruit cum să acţioneze în viitorul apropiat „pentru apărarea intereselor proletariatului". Pentru început, ca un fel de probă, ei au determinat trei sute de muncitori de la fabrica bucureşteană „Saturn" să declanşeze o grevă, care a fost cunoscută sub denumirea de „greva poloneză". Toate acestea se întâmplau în ianuarie 1933. A doua zi, greviştii au fost evacuaţi din clădirea fabricii de către poliţie, care a făcut uz de gaze lacrimogene. în ciuda acestei înfrângeri, într-o luptă care constituise doar începutul războiului, curajoşii lideri comunişti n-au dat înapoi. Au tras învăţămintele care trebuiau trase şi au început imediat să pună la cale planul de bătaie pentru o mare grevă a ceferiştilor.

Acest plan conţinea următoarele puncte: identificarea unei clădiri cu importanţă strategică, ce nu putea fi atacată cu uşurinţă din stradă, şi luarea ei în stăpânire. Urmau apoi sirenele, de care trebuia să se ocupe un om, special desemnat. Trebuiau organizate grupuri de apărare, care urmau să fie plasate la fiecare intrare. Nu era permis a fi comise acte de sabotaj fără o provocare expresă. Era apoi absolut necesar ca şi muncitorii din alte fabrici să organizeze greve prin care să-şi exprime solidaritatea. Nu se punea problema unei greve a foamei, pentru că aceasta nu putea duce decât la slăbirea rezistenţei în luptă, „făcând jocul duşmanului". Trebuia ales un comitet de grevă numeros, chiar dintre muncitori. Nu era de acceptat ca delegaţia muncitorilor să se ducă la

Ministerul Transporturilor, ci ministrul însuşi trebuia constrâns să-şi trimită reprezentanţii în faţa greviştilor. Trebuiau, de asemenea, alcătuite lozinci cu mare priză la public şi stabilite strânse legături cu muncitorii de pretutindeni. Un număr de conducători comunişti trebuiau să rămână neimplicaţi în grevă, pentru a putea acţiona în orice eventualitate. în ajunul grevei, nu era indicat ca liderii acesteia să înnopteze pe la casele lor, iar muncitorii nu trebuiau informaţi despre acţiune, până aproape de momentul începerii ei. Toate aceste planuri, concepute cu multă grijă şi transmise la Bucureşti de către Internaţionala a IlI-a, au fost puse în aplicare de 7.000 de muncitori, foarte puţini dintre ei comunişti, dar aflaţi sub conducerea unor oameni care se aflau în strânsă legătură cu Moscova.

La ora stabilită, în 2 februarie, sirenele au început să sune. Muncitorii şi-au părăsit locurile de muncă, agitatorii au urcat pe mese şi au început să ţină discursuri înflăcărate, prin care cereau nu numai drepturi sociale, dar îndemnau şi la acţiune politică. Vorbeau, de exemplu, despre ajutorul care trebuia acordat pentru a opri războiul pe care capitaliştii îl pregăteau împotriva Rusiei, elogiind situaţia muncitorilor de acolo. Oameni care fuseseră postaţi în locuri bine alese în mulţime, strigau „Trăiască Partidul Comunist! Trăiască lupta pentru libertate şi democraţie! Trăiască solidaritatea muncitorească! Jos cu cei care sunt împotriva Uniunii Sovietice!”

Pentru ca totul să pară şi mai impresionant, dacă nu chiar patetic, muncitori bolnavi de tuberculoză au urcat pe mese şi au pledat, alături de tovarăşii lor, pentru continuarea luptei împotriva capitaliştilor până la victoria finală. Cu toţii tuşeau, se înecau, se opreau câteva clipe, pentru a smulge simpatia celor din jur şi,

adunându-şi puterile, îndemnau din nou la acţiuni eroice. Nu era trecut cu vederea nici un mijloc care ar fi putut să-i însufleţească pe oameni. După cum fusese dinainte plănuit, s-a trimis vorbă în fabricile vecine despre cele întâmplate şi, imediat, au izbucnit alte greve. De asemenea, se depuneau eforturi susţinute pentru colectarea de bani şi alimente. Colectele se făceau prin „Ajutorul roşu”, care se implicase substanţial în această acţiune, şi erau aduse în curtea atelierelor de către femei şi copii.

Lupta revoluţionară împotriva Statului român fusese declanşată de către un mic grup de comunişti, de inspiraţie sovietică, situat în fruntea a 7.000 de muncitori, ce profita de greutăţile şi doleanţele lor reale. O minusculă celulă de conspiratori români s-a alăturat unei acţiuni internaţionale împotriva propriei ţări, punând stăpânire pe proprietatea de stat, sfidând ordinele guvernamentale, paralizând una dintre cele mai importante întreprinderi din ţară, ceea ce a adus blocarea atât a traficului feroviar naţional, cât şi a celui internaţional. Comuniştii români, fanatici, curajoşi şi abili în acelaşi timp, s-au aruncat în focul luptei. îi însufleţea ideea de a se alătura luptei internaţionale pentru instaurarea dictaturii proletariatului. La început au avut, într-adevăr, motive să fie mulţumiţi, pentru că planurile concepute de cei mai buni revoluţionari de profesie ai vremii păreau a avea succesul aşteptat. în timp ce sirenele sunau necontenit, li se părea nu numai că ei sunt cei care cheamă la luptă proletariatul, dar şi că sunt aproape de ceasul triumfului şi că lucrurile nu erau doar o iluzie. Guvernul a cedat, în curând, după cum aflăm din broşura editată de comunişti, fiind de acord să îndeplinească revendicările muncitorilor, pentru a împiedica extinderea grevei şi în restul ţării. O

delegaţie de grevişti, care a fost trimisă să poarte tratative cu guvernul, s-a întors cu un raport conţinând toate drepturile pe care aceştia le câştigaseră:

- o creştere a salariilor cu 25%;
- reintroducerea suplimentului de salariu, pe măsura creşterii costului vieţii;
- eliminarea sistemului de descalificare a muncitorilor;
- permise gratuite şi recunoaşterea de către guvern a unui comitet al muncitorilor, în atelierele CFR.

Aşadar, după 18 ore de discuţii, greva lua sfârşit. Dar sfârşitul unei lupte nu înseamnă şi sfârşitul războiului. Atât guvernul, cât şi opinia publică erau afectate la gândul că fuseseră nevoite să cedeze în faţa greviştilor, conduşi de o mână de comunişti, ce nu făceau altceva decât să îndeplinească instrucţiunile Internaţionalei a IlI-a. Instigatorii acestei acţiuni notează în broşura deja citată că membrii ai cabinetului erau, pe drept cuvânt, îngrijoraţi. Gândul că agenţi ruşi ar putea trece Nistrul, străbătând Basarabia, şi, alături de câteva grupări de provocatori comunişti, ar putea răsturna guvernul, produsese consternare. Nu-ţi trebuia prea multă perspicacitate pentru a-ţi da seama că aceasta era, de fapt, o acţiune politică şi nu una menită să satisfacă revendicările muncitorilor, ci din contră să-i folosească pe aceştia în folosul unei puteri străine. Guvernul, având sentimentul că dăduse dovadă de slăbiciune şi că statul nu putea rezista prea mult, dacă o mână de lideri sindicali, abia întorşi de la un congres internaţional, au fost capabili să pună stăpânire pe Căile Ferate, a trecut la măsuri drastice. A instaurat starea de urgenţă, a interzis activitatea „corpurilor de revoluţionari”, ceea ce însemna de fapt Partidul Comunist, şi a început arestarea principalilor agitatori

comunişti. Răspunsul comuniştilor a fost declanşarea altei greve, la 13 zile după prima.

Cei 7.000 de muncitori de la Căile Ferate s-au trezit din nou în prima linie de bătaie. Sloganurile erau: eliberarea imediată a liderilor arestaţi şi suspendarea legii marţiale. Sirenele au sunat din nou, iar muncitorii şi-au părăsit locurile de muncă. Trupele muncitoreşti de apărare au fost reînfiinţate, ocupând toate intrările în fabrică. Agitatorii au urcat din nou pe mese, îndemnând la curaj. Au ţinut discursuri zi şi noapte, arătând motivele care au stat la baza măsurilor luate de guvern. Duşmanii muncitorimii române, spuneau ei, au răspuns cu gloanţe, când muncitorii au cerut pâine şi muncă. Muncitorilor li s-a spus că se pregătea un război mondial împotriva Uniunii Sovietice. Li s-a mai repetat şi faptul că guvernul, care reacţiona scoţându-i în afara legii pe comunişti, încerca să distrugă avangarda clasei muncitoare.

Un al doilea val de muncitori de la Căile Ferate s-a aliat primilor. Muncitorii de la cea mai mare fabrică de pâine din Bucureşti au trimis revoluţionarilor 1000 de pâini. întruniri comuniste aveau loc şi în alte întreprinderi industriale, protestând împotriva Curţii Marţiale, a dizolvării Partidului Comunist şi a arestării liderilor săi. în fiecare discurs se cerea românilor să se opună războiului împotriva Uniunii Sovietice. Chiar şi angajaţii de la Regia de apă şi-au părăsit locurile de muncă şi au ocupat uzina. Pe străzi, muncitorii strigau: „Să se reînfiinţeze organizaţia revoluţionară! Jos cu războiul antisovietic! Jos cu legea marţială! Trăiască Partidul Comunist Român! Trăiască Frontul Unic Muncitoresc! Muncă şi pâine!”

Sirena de la Căile Ferate nu s-a mai oprit şi sunetul ei strident a fost urmat de sirenele altor uzine. De asemenea, muncitorii au intrat în biserici şi au început

să tragă clopotele. Val după val, vacarmul s-a răspândit în oraş, dând impresia că are să se întâmple ceva înfricoşător. Câteva sute de oameni, în fruntea altor câteva mii, încercau să umple inimile locuitorilor Capitalei cu presimţiri negre de teroare, grozăvii, incidente sângeroase, război civil. Ei puneau în aplicare planul pentru care se pregătiseră îndelung, respingând consiliile de împăciuire înfiinţate, insultând organizaţiile muncitoreşti deja existente, folosindu-se în exclusivitate de oameni cu mintea înfierbântată, aleşi prin aclamaţii guturale, de către muncitorii intimidaţi. Urmând o practică bine cunoscută, au aşezat femeile şi copiii în faţa porţilor atelierelor CFR, atât pentru a da un mai mare • dramatism acţiunii, cât şi pentru a face mai dificilă eventuala intervenţie a guvernului. Când şi-a făcut apariţia armata, agitatorii comunişti au încercat imediat, din toate puterile, să-i convingă pe soldaţi să nu acţioneze. Câţiva au trecut de partea comuniştilor. Unul chiar se urcase pe o masă şi începuse să se adreseze camarazilor lui, îndemnându-i să nu se opună muncitorilor. Acest regiment, povestesc liderii comunişti, a fost retras şi altul i-a luat locul, având ordinul expres de a acţiona. Toată noaptea soldaţii au stat de gardă. Şi doar a doua zi dimineaţă au făcut ordine, cu ajutorul gloanţelor şi al baionetelor. Au ocupat atelier după atelier, aşa cum face o armată invadatoare când „curăţă" un oraş cucerit, luptân- du-se fără milă cu cei care li se împotriveau. Soldaţii erau în situaţia fie să ucidă, fie să se lase ucişi, şi cei mai mulţi au ales prima variantă. în câteva ore, fiecare atelier a fost ocupat de către autorităţi, clădirile au fost curăţate, liderii grevişti arestaţi şi răniţii duşi la spital. Conform relatărilor comuniste, mai mult de 2.000 de muncitori au fost arestaţi, 400 ucişi, iar câteva sute răniţi. în tot cursul

nopţii următoare, scriu comuniştii, morţii au fost transportaţi în mare secret, cu camioanele. Conform unei relatări semi-ofîciale mai sobre, care nu provenea din mediile comuniste, ce concorda şi cu opiniile necomuniste pe care le-am ascultat, atunci ori mai târziu, numărul celor ucişi nu a fost de 400, ci de 8, inclusiv un poliţist. Liderii comunişti au fost judecaţi şi condamnaţi. Printre cei condamnaţi la mai mult de 15 ani de închisoare, se aflau tovarăşii Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Vasile Luca.

Ce nu au reuşit să ducă la bun sfârşit aceşti comunişti în 1933, se înfaptuia acum. Şi pe atunci, ei acţionau tot la ordinele ruşilor, aşa cum o fac şi acum. Comuniştii români treceau ilegal graniţa României, venind din Rusia; acum o trec fără să se ascundă, cu surle şi trâmbiţe. în 1933, comuniştii români, conform instrucţiunilor primite de la Moscova şi de la Internaţionala a IlI-a, îi considerau pe muncitorii ceferişti cele mai promiţătoare instrumente pentru scopurile lor; continuă a-i folosi şi astăzi, ca principala armă în încercarea de a răspândi teroarea în ţară.

Această revoltă muncitorească, aşa cum a fost descrisă chiar de către comunişti, după venirea lor la putere, dovedeşte caracterul şi scopurile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul dintre „cei patru mari" ai României de astăzi. El a fost cel care a condus revolta, al cărei organizator şef a şi fost, de altfel. Era ceferist şi lider sindicalist. Aşa cum faptele lui o probează, era un om neînfricat, nemilos, îndrăzneţ, dispreţuind sacrificiile şi nepăsându-i prea mult de viaţa oamenilor. A fost, până la sfârşit, un dur care nu tremura la vederea sângelui. în tumultul şi zgomotul acţiunii, în zăngănitul oţelului şi ţipetele copiilor, el şi-a dovedit din plin loialitatea faţă de „mama tuturor comuniştilor", URSS. Examenul acesta l-a trecut

strălucit.

Pe când era în închisoare, unde a beneficiat de condiţii la fel de proaste, sau la fel de bune ca ale lui Hitler, de pildă, pe când acesta se aflase în închisoare, guvernul rus a solicitat eliberarea sa, în schimbul unui sprijin acordat României de către Uniunea Sovietică. Kremlin-ul l-a revendicat, deschis, pe Gheorghiu-Dej, ca pe unul dintre fidelii săi. Ruşii încercau să trateze cu guvernul de la Bucureşti, privitor la problema adopţiei unui cetăţean român, înţelegerea nu a mai fost însă încheiată. Peste un timp, acest agent al ruşilor a fost eliberat şi, mai apoi, făcut stăpân al României, de către aceiaşi sovietici. Gheorghiu-Dej este un bărbat chipeş, cu o faţă prelungă, frunte înaltă, privire senină.

Unul dintre tovarăşii săi din timpul grevelor a fost un ungur, Luca László (Vasile Luca). Până în 1940 se ştie foarte puţin despre el, aşa cum de altfel era cazul şi cu Tito. Petrecuse o perioadă în Rusia, unde fusese ţemeinic instruit de către comunişti, apoi slujise activ Rusia în Bucovina de nord, după ce Armata Roşie capturase această provincie în 1940. Este un om grosolan, dur, ascuns. E considerat un bun organizator, nesentimental, mai degrabă tăcut. Neflind român, el reprezintă o unealtă foarte preţioasă pentru Rusia.

Un al treilea membru al cvartetului comunist, cu deosebire sinistru, este germano-ucraineanul Emil Bodnariuc, căruia i se spune acum Bodnăraş. S-a născut şi şi-a petrecut copilăria în Bucovina de sud care, la acea vreme, era provincie austriacă. Ţinutul pitoresc, bogat, plin de păduri era locuit de români, germani, ruteni şi evrei. Românii locuiau îndeosebi la ţară. Neromânii trăiau la oraş. Emil s-a născut dintr-un tată slav şi o mamă teutonică.

Bucovina s-a unit în 1918 cu România şi Emil a urmat Academia Militară, iar după ce a devenit ofiţer a urcat în ierarhie până la gradul de căpitan, dar niciodată nu şi-a folosit pregătirea pentru a servi România, ci s-a pus în întregime în slujba Rusiei. După ce şi-a însuşit fonduri ale armatei şi a fost descoperit, a dezertat, refugiindu-se în Rusia. Mai târziu s-a reîntors în ţară ca spion sovietic dar, în ciuda deghizării sale, a fost recunoscut şi arestat. A reuşit să scape din nou şi să treacă aceeaşi graniţă sovietică, de unde s-a reîntors în primăvara lui 1944, cu sarcina de a înfiinţa celule comuniste. După un an de activitate subversivă, a fost numit de către sovietici unul dintre cei patru stăpâni ai ţării. La sfârşitul anului 1947, acest trădător criminal a fost însărcinat cu organizarea şi conducerea armatei române.

O dată cu Armata Roşie a sosit, purtând uniforma de general şi cetăţeanul sovietic, născut în România, Ana Pauker. Ea a servit ca principal agent de legătură între Kremlin şi ţara ocupată, devenind în scurtă vreme- omul forte al ţării. Mai târziu, ea a trebuit să împartă puterea cu ceilalţi trei.

Ana Pauker este o persoană masivă şi neatrăgătoare. Nici o sclipire nu luminează acest chip căruia frumuseţea îi lipseşte cu desăvârşire. Felul ei neşlefuit de a se purta se potriveşte de minune înfăţişării sale. Pare că ea ţine să se prezinte ca o persoană dură, preferând să provoace mai degrabă repulsie decât indiferenţă. Pe faţa ei lătăreaţă, buzele se conturează proeminent, părul îi cade în şuviţe pe care le tot dă la spate, dezvelindu-şi fruntea înaltă.

Ana Pauker afişează un aer de stupiditate şi insolenţă care nu corespunde, însă, deloc realităţii; ea este insolentă, dar extrem de deşteaptă. Ar putea ocupa primul loc printre cele mai faimoase femei ale

lumii contemporane. Fiică a rabinului Rabinsohn, a cărui familie trăise într-o Moldovă monotonă şi austeră, Ana a putut să primească o educaţie bună în şcolile româneşti şi a devenit profesoară. Rusia, mai întâi ţaristă şi apoi sovietică, se afla chiar dinco- Io de graniţă şi agenţi bolşevici mişunau pe ascuns, prin zonă, agitând spiritele. într-o lume de speranţe năruite şi cu îndeajuns de multe nedreptăţi, Moldova îşi avea partea sa de nemulţumiţi, mulţi dintre ei extravaganţi şi deocheaţi. Peste capul tuturor acestora, antisemitismul plutea ca un nor aducător de furtună; fiica rabinului a devenit, aşadar, comunistă.

S-a căsătorit cu un tânăr evreu dintr-o familie prosperă de editori şi a încetat de a mai fi dascăl. O chema lumea largă; şi-a scuturat praful Moldovei de pe tălpi şi s-a dus la Paris, apoi la Moscova, unde s-a alăturat celor care făureau „o lume nouă", prin forţă şi înşelăciune.

Ea şi fiul ei au supravieţuit diferitelor epurări bolşevice, dar *domnul Pauker* (n.t.: în româneşte, în original), nu; a fost executat ca troţkist. Se spune că Ana ar fi fost cauza execuţiei sale, dar pentru a dovedi aceasta nu s-a descoperit nici o mărturie convingătoare, în multe furtuni de acest fel, soţul e luat, iar soţia rămâne. O astfel de furtună poate să fi fost şi aceea care l-a lichidat pe tovarăşul Pauker.

Oricum, Anei i s-au uscat repede lacrimile pe care şi-a îngăduit să le verse şi a început să arate comunismului mai mult devotament decât oricând. Execuţia unui soţ era de prea mică importanţă.

Şi-a arătat curajul acţionând în zonele cele mai fierbinţi. De exemplu în România. Ea era unul dintre nenumăraţii agenţi care treceau Nistrul, fiind chiar un fel de şefă peste aceştia. Asemeni lui Gheorghiu-Dej, şi ea lupta pentru revoluţia mondială. A fost arestată,

judecată, condamnată şi închisă, dar în cele din urmă pusă în libertate. A fost schimbată cu un anume Codreanu, nu legionarul, ci un îndrăgit român basarabean, pe care ruşii îl capturaseră. Plecând din ţara ei natală, România, ea s-a reîntors veselă în „patria tuturor comuniştilor", pregătindu-se pentru o misiune şi mai importantă. Armata Roşie a adus-o din nou la Bucureşti în 1944, înveşmântată în livreaua revoluţiei mondiale, iar la 6 martie Vîşinski a „înscăunat-o". La vremea când scriu aceste rânduri, ea ocupă funcţia de ministru al afacerilor externe.

Aceştia sunt cei patru. Moscova i-a luat în braţe, dându-le
deplină putere peste România. O evreică slujind Moscova împotriva României, un ungur adus din Rusia, un slavo-german care a dezertat din armata română, refugiindu-se în aceeaşi Rusie, şi un român care, după ce a pus la cale, la ordinul Moscovei, o rebeliune muncitorească împotriva statului român, a dorit să fie adoptat de „marea" Rusie şi să-şi abandoneze ţara.

Toţi aceştia sunt tipici pentru „noua democraţie" din România. Ei sunt tipici, în aceeaşi măsură, şi pentru comunismul mondial.

Democraţiile occidentale ? abandonează România

După Conferinţa de la Yalta, din februarie 1945, America şi-a pierdut din prestigiu în România, iar oficialii americani de la Bucureşti au fost puşi, adesea, în situaţii ambigue sau stânjenitoare. Dându-şi seama de neputinţa americanilor, comuniştii îi batjocoreau pe faţă. Democraţii români îi compătimeau, ca pe nişte prieteni bine intenţionaţi, dar neputincioşi, care nu pot să producă decât, cel mult, necazuri. Aceşti români doreau să-şi păstreze contactele cu americanii, dar erau mereu cu frica-n sân, pentru că asemenea legături le puteau fi fatale, cum de altfel, în unele cazuri, s-a şi întâmplat. Cu precauţie, dar de urgenţă, regele a cerut sfatul celor două misiuni americane. Oamenii, deşi nedumeriţi din cauza inconstanţei americanilor, continuau să se aştepte din partea acestora la acţiuni generoase, pentru a-i elibera de sub ruşi. Sentimentul general era apocaliptic şi românii de rând ar fi putut cu greu crede că America nu va face ceva pentru salvarea lor. Când un american a pătruns în ţară, cu o maşină ce purta pe ea însemnele Americii, a fost pur şi simplu copleşit de admiraţie şi rugăminţi în acest sens.

în vara anului 1945, după cinci luni de ocupaţie comunistă, America dădu puţină speranţă prietenilor săi români, prin acţiunile întreprinse în cadrul Conferinţei de la Potsdam (27 iulie-2 august 1945). Nimic important nu se întâmplase, de fapt, în fosta capitală a regilor prusieni, doar că acolo fuseseră

proclamate câteva principii sănătoase şi fuseseră rostite, la încheierea Conferinţei, câteva excelente discursuri, de către oficialii americani.

Printre înţelegerile convenite la 2 august, de către I.V. Stalin, Harry Truman şi Clement Attlee, una privea Polonia şi ea cerea „ţinerea cât mai curând posibil de alegeri libere şi corecte, la care să ia parte toate partidele democratice şi antifasciste". S-a căzut de acord, totodată, ca toţi corespondenţii de presă din ţările aliate să beneficieze de „întreaga libertate de a relata şi a informa opinia publică internaţională despre desfăşurarea evenimentelor".

Cei care erau familiarizaţi cu strategia şi metodele comuniste au observat imediat că această parte a înţelegerii era prea vagă şi prea flexibilă, dar ea suna bine şi insufla curaj, chiar şi românilor foarte realişti, care adesea căzuseră victime perfidiei comuniste. Mai presus de toate, expresia „libere şi corecte" era nemaipomenită, iar promisiunea că „toate partidele democratice pot participa", era deosebit de încurajatoare, în vreme ce imaginea corespondenţilor americani „relatând lumii întregi" era extraordinară.

Pentru a fi exacţi, această clauză se referea la Polonia şi nu privea direct România, dar oare nu se afla şi România în aceeaşi barcă? Dacă lumea liberă avea de gând să salveze Polonia, de ce n-ar fi salvat şi România? Pentru că, în plus, România avea o situaţie cu totul specifică. Cei trei stăpâni ai lumii hotărâseră ca tratatele de pace să fie încheiate cu „un guvern democratic, recunoscut" şi abia după aceea cererea de intrare a României în O.N.U. putea fi acceptată. Prevederea părea să ofere o perspectivă clară pentru România, de a se salva. Cine-şi putea imagina că Statele Unite ar fi putut considera regimul comunist, impus personal de Vîşinski, ca fiind „un guvern democratic"? Chiar şi comuniştii români erau puţin

îngrijoraţi în această privinţă. Mai precis, nu le venea să creadă că Stalin i-ar putea abandona, deşi el semnase negru pe alb că România urma să aibă un guvern democratic recunoscut. Oricare comunist, oricât ar fi fost el de orb, surd sau tâmp, ştia că regimul Anei Pauker nu corespundea voinţei poporului român.

La 19 august, undele radio aduceau o voce care parcă venea din rai. Era „Vocea Americii", exprimată de preşedintele Statelor Unite, care spunea: „La Yalta s-a hotărât ca cele trei guverne să-şi asume, în comun, responsabilitatea de a ajuta şi de a restabili în statele eliberate ori foste satelite, din Europa de răsărit, guverne reprezentative, formate din elemente democratice. Această responsabilitate rămâne încă valabilă şi o vom considera întotdeauna ca o responsabilitate comună, pentru cele trei guverne.
Declaraţia de la Potsdam a reafirmat-o, în cazul României, Bulgariei şi Ungariei. *Aceste naţiuni nu vor rămâne în sferele de influenţă ale nici uneia dintre Puteri."*

România nu urma să fie redusă aşadar, la o simplă „sferă de influenţă pentru bolşevici". Suna prea frumos ca să fie adevărat. Oare nu cedase preşedintele Roosevelt, nu cu mult timp înainte, România în mâinile Rusiei? Nu era acest lucru bine cunoscut şi confirmat de tot ceea ce se întâmpla? Toate acestea erau adevărate, dar acum America avea un nou preşedinte, un om dintr-o bucată venind din Missouri. Dacă tratatul era o minciună, nu s-ar fi ridicat preşedintele, fără doar şi poate, şi ar fi declarat solemn, în faţa istoriei, că România nu va fi lăsată pradă Rusiei? Românilor le plăcea să creadă că el ar fi făcut-o şi au încercat, la 19 august 1945, o satisfacţie cum nu mai cunoscuseră de multe luni.

Satisfacţia a sporit a doua zi, când ministrul britanic

de externe, Emest Bevin, declara că actualul guvern român nu reprezenta majoritatea naţiunii. Bevin a adăugat că, în opinia sa, „un tip de totalitarism fusese înlocuit cu un altul”. Putea exista o altă interpretare a acestei atitudini, decât aceea că guvernul britanic nu recunoştea guvernul Groza? începuseră oare lucrurile să se schimbe? Oare nu cumva era momentul ca România să treacă la acţiune? Tânărul rege Mihai credea astfel şi acţionă în consecinţă. O făcu, bazându-se, totuşi, nu numai pe discursurile auzite pe calea undelor, ci în temeiul unei informaţii oficiale, primite de la reprezentanţii guvernelor american şi britanic, care lucrau în cadrul Comisiei Aliate de Control. Potrivit acestei informaţii oficiale, conţinute într-o notă, Washington-ul şi Londra refuzau să recunoască guvernul Groza, declarând că nu puteau restabili relaţiile diplomatice cu România prin intermediul lui şi nici nu puteau să-l invite la viitoarea conferinţă de pace, ce urma să se ţină la Paris.

Informaţia a fost interpretată de rege ca un îndemn al anglo- americanilor pentru numirea unui nou guvern. Orice altă interpretare era aproape imposibil de făcut şi în consecinţă regele Mihai luă imediat măsuri pentru a duce la îndeplinire ceea ce el credea c-ar fi dorinţele aliaţilor occidentali. Invită la Palat pe liderii celor patru principale forţe politice din România, aceleaşi care participaseră, la 23 august 1944, la acţiunea de răsturnare a guvernului . Antonescu. La consultări participau Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Titel Petrescu şi Lucreţiu Pătrăşcanu, reprezentând Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Liberal, Partidul Socialist şi Partidul Comunist. Toţi, în afară de comunişti, au căzut de acord că era absolut necesar să fie instalat un nou guvern, democratic.

Părea să se fi consumat un moment eroic. Visele deveneau realitate. Promisiunile erau respectate.

America, Marea Britanie şi România puneau în practică faimoasa Cartă Atlantică.

în aceeaşi zi, regele l-a convocat pe primul ministru Groza la Palat şi i-a cerut să demisioneze. Omul pe care Kremlin-ul îl instalase la putere a cerut timp de gândire şi a plecat imediat, pentru a-şi întâlni stăpânul şi susţinătorul principal, pe generalul I. Z. Susaikov, conducătorul Misiunii militare sovietice şi stăpânul efectiv al României. Generalul rus l-a liniştit pe Groza, spunându-i să nu se clintească din scaun şi să nu se teamă de nimic. Comitetul Central al Frontului Naţional Democratic, condus de comunişti, s-a întrunit şi i-a dat instrucţiuni lui Groza să ignore atât ordinul regelui, cât şi nota anglo-americană. Marioneta Moscovei îşi ascultă bucuroasă stăpânul şi sfidă Statele Unite.

în 21 august, regele i-a invitat la Palat pe şefii misiunilor militare şi politice la Bucureşti ale Rusiei, Americii şi Marii Britanii, relatându-le celor şase bărbaţi despre dificultăţile apărute şi reafir- mându-şi dorinţa de a forma un guvern democratic şi reprezentativ pentru ţară. A întrebat apoi pe reprezentanţii celor trei mari puteri, ce anume îl sfătuiesc să facă.

în seara zilei următoare, „Vocea Americii" a transmis un comunicat al Departamentului de Stat, potrivit căruia guvernul american exprima dorinţa sa de a-l ajuta pe regele României. Departamentul de Stat propunea o examinare internaţională a problemei şi îndemna guvernele aliate să nu facă nici o mişcare ce ar fi putut agrava situaţia. Guvernul Statelor Unite făcea astfel o mişcare îndrăzneaţă spre o confruntare cu Moscova. Preşedintele Truman părea că sfidează Kremlin-ul, nu numai în ceea ce privea România, dar şi Bulgaria, unde excelentul reprezentant al Statelor Unite, Maynard Barnes, îl convinsese pe

reprezentantul rus să fie de acord cu amânarea alegerilor. Senzaţionala victorie a lui Barnes reprezenta cel mai mare succes diplomatic pe care Statele Unite îl repurtaseră în întreaga lor luptă împotriva imperialismului sovietic. Din păcate, acest succes a fost de scurtă durată. în câteva săptămâni din el nu mai rămăsese decât o palpitantă, dar vagă amintire, aproape o istorioară de aventuri. în octombrie, cu greu ai fi putut crede că America se împotrivise, totuşi, dictatorilor de la Kremlin.

Curând, reprezentanţilor americani în Bulgaria le-a scăzut influenţa, iar acţiunea îndrăzneaţă a celor de la Bucureşti era zădărnicită. Ministrul de externe al lui Groza, Gheorghe Tătărăscu, declara, la 24 august 1945, că România continua „să privească spre răsărit". Supunându-se ordinelor lui Stalin, el arăta dispreţ Americii, aşa cum o făcuse şi cu cinci ani înainte, doar că atunci ordinele veneau de la Hitler. Membrii socialişti din cabinetul comunist s-au dezis de liderul lor, Ti tel Petrescu, şi au anunţat intenţia de a se alătura puterii. Guvernul anunţă oficial că beneficia de întregul sprijin al Uniunii Sovietice şi că nu are de gând să demisioneze. Mai mult, după cum declara poliţia, toţi cei care au răspândit astfel de zvonuri vor fi aspru pedepsiţi. La 4 septembrie, Groza, Gheorghiu-Dej, Tătărăscu şi alţi conducători marionetă ai României au zburat spre Moscova, ca invitaţi ai lui Stalin. Regele pierduse partida. Curajoasele cuvinte ale Americii deveniseră simple vorbe goale. Bunele intenţii cuprinse în înţelegerea de la Potsdam s-au dovedit a fi simple banalităţi. Lucrurile se desfăşurau în avantajul net al lui Stalin. Bineînţeles, acesta îl va susţine pe Groza ca şi pe celelalte marionete ale Rusiei, dar pentru această favoare dorea să fie recompensat de către România, prin noi contribuţii şi obligaţii pe termen lung. Recunoscători, comuniştii români i le-au

acordat fără ezitare, mulţumindu-i cu căldură stăpânului de la Kremlin şi întorcându-se triumfători la Bucureşti. O mulţime de muncitori au fost aduşi din fabrici pentru a întâmpina delegaţia şi a scanda „Groza! Groza! Groza!”, în momentul în care acesta vorbea extaziat despre Stalin. „Discuţia s-a purtat ca între un elev neînsemnat şi un profesor cu experienţă”, spunea înstăritul „ţăran şef”. Iar „bătrânul profesor” îşi asigurase elevul că atâta timp cât el, Stalin, va rămâne la Kremlin, Groza va avea puterea în România.

în ţară, tensiunea a continuat să persiste şi după aceea, poporul rezista, dar speranţele în instaurarea democraţiei se risipeau, încetul cu încetul. Regele refuza să semneze orice act guvernamental, sau să confirme pe noii intraţi în guvern, dar cabinetul continua să guverneze fără asentimentul său, deoarece având sub control armata, poliţia, tribunalele, aparatul fiscal, putea să-şi continue activitatea prin decrete. Regele era ignorat, iar atitudinea americanilor îl adusese în pragul ridicolului.

în covârşitoarea lui majoritate, poporul rămânea ataşat suveranului său, deşi acesta nu avea o autoritate efectivă. Armata era loială regelui, în proporţie de 95%, dar rămânea neputincioasă în faţa armatei sovietice. Acţionând împreună, poporul şi armata au reuşit, la începutul lui noiembrie, să organizeze o impresionantă demonstraţie în favoarea regelui şi a opoziţiei, fără a ajunge, din păcate, la vreun rezultat concret. Bărbaţi şi femei, copii şi bunici, muncitori şi funcţionari s-au adunat în faţa Palatului Regal din Bucureşti, pentru a-şi aclama ţara, poporul şi regele, intonând cântece naţionale, fluturând steaguri tricolore şi jurând loialitate faţă de idealurile naţiunii. Au sfidat poliţia şi trupele de şoc, închisoarea şi gloanţele. Şi-au asumat, spontan, toate riscurile şi au afirmat, cu entuziasm, voinţa naţiunii române, chiar dacă se ştia că

această acţiune va fi urmată de arestări, molestări sălbatice, ori chiar de victime, provocând, practic, scoaterea în afara legii, în propria sa ţară, a poporului român însuşi, în ciuda măreţiei evenimentului, această sfidare spontană a românilor, la adresa celui mai puternic imperiu din istoria modernă, faţă în faţă cu imensa maşinărie de război sovietică, a avut consecinţe mai însemnate şi mai grave decât o simplă declaraţie îndrăzneaţă a unui erou, pe eşafod. Din acea zi, de 8 noiembrie 1945, laţul a început să se strângă, tot mai mult, pentru poporul român.

Iar lumea liberă ajuta tocmai la strângerea lui, America fiind şi ea părtaşă la aceasta, în ciuda faptului că James Byrnes, împreună cu Emest Bevin, s-au ţinut tare pe poziţie, la conferinţa cu sovieticii, de la Londra. Cu toate că Washington-ul şi Londra au continuat să refuze recunoaşterea tuturor guvernelor marionetă conduse de sovietici, aici intrând şi cel din România, în comportamentul Americii apăruse totuşi o schimbare. Departamentul de stat al Statelor Unite găsise drumul de urmat, spre un alt München.

Unul dintre primele anunţuri clare, în legătură cu această schimbare, a fost făcut de Byrnes, pe 31 octombrie, la New York, la „Herald Tribune Forum”. Cu acea ocazie, secretarul american de stat spunea: „Departe de a ne opune, am apreciat efortul Uniunii Sovietice de apropiere şi de strângere a legăturilor de prietenie cu ţările vecine din Europa centrală şi răsăriteană. Suntem pe deplin conştienţi de interesele speciale de securitate, privind acele ţări, şi am regăsit aceste interese în angajamentele făcute privind ocuparea şi controlul asupra fostelor ţări inamice”.

în mod clar, acesta era un efort depus pentru a calma Uniunea Sovietică. Era evident un pas politic înapoi, pe care guvernul american îl făcea, la puţin timp după Potsdam. Pretutindeni se punea întrebarea:

„De ce acest zig-zag politic?” Washington-ul era acuzat că a lăsat de izbeliște Europa răsăriteană. Aşa stăteau oare lucrurile? Personal, nu sunt deloc convins.

Politica dură nu fusese încununată de succes. După o fenomenală reuşită în Bulgaria, ea nu adusese nicăieri vreun alt beneficiu vizibil. Moscova îşi apăra interesele în tot estul Europei, într-un mod brutal şi agresiv. Confruntarea ajunsese într-un punct mort şi America nu părea să aibă soluţii pentru a ieşi din această stare. O eventuală cale de ieşire ar fi putut-o constitui războiul, dar din capul locului această variantă era exclusă. Rămâneau alte două alternative: fie să se continue hărţuiala cu ruşii, fie să se încerce negocieri cu Stalin. O prelungire a stării de impas era, în acel moment inacceptabilă, atât pentru guvernul cât şi pentru poporul american.

în toamna următoare încheierii războiului, naţiunea americană mai credea, încă, în posibilitatea unei înţelegeri cu Rusia. Orice altă alternativă era brutal respinsă. Soldaţii americani se întorceau de pe front, armata se risipea, în şcoli şi-n biserici se cerea pace. Nevestele care-şi regăseau soţii, ori părinţii care-şi primeau copiii acasă, cereau cu insistenţă să se ajungă la o înţelegere cu Stalin. Pentru nenumăraţi americani, orice altă soluţie părea absurdă.

Când America avea atât de multe interese pe fiecare continent, trebuind să facă faţă presiunilor în multe părţi ale lumii – în China, Grecia, Coreea, Italia – cei mai mulţi dintre americani ar fi spus, dacă s-ar fi găsit în locul lui Bymes, că trebuie să încercăm să ieşim din acest impas şi să întreprindem ceva.

Era clar că acest „să facem ceva” însemna concesii. Cea mai mare parte a istoriei păcii şi progresului în lume se putea rezuma în cuvintele: „discuţii nesfârşite pentru a ajunge la o înţelegere”. Pe baza acestei politici, Marea Britanic ajunsese la prosperitate, şi ade-

sea democraţii lumii foloseau această metodă. Cu alte cuvinte, concesiile sunt benefice uneori, deşi, adesea, se pot dovedi îngrozitor de dăunătoare. Totuşi, ele îţi permit să ieşi din blocaj şi să urneşti lucrurile din loc.

Nu acesta a fost cazul la München, aar dezbaterile şi-au dovedit, nu o dată, eficacitatea în aplanarea unor conflicte dintre britanici şi francezi, ori chiar dintre britanici şi germani. Politica de concesii nu dăduse încă roade la Yalta. Eforturile preşedintelui Roosevelt de a satisface pretenţiile Moscovei s-au dovedit extrem de costisitoare, punând America în poziţia cea mai ingrată din întreaga sa istorie. Dar acest lucru nu era cunoscut în vara anului 1945, cel puţin nu de marele public. Nenorocirile din Polonia, Iugoslavia, Grecia sau Cehoslovacia erau departe de a fi luat sfârşit. Trenul istoric al acelor întâmplări nefericite se pusese în mişcare, îşi mărise simţitor viteza după Yalta, dar încă nu se prăbuşise în abis şi majoritatea americanilor refuzau cu încăpăţânare să creadă că el se îndrepta cu repeziciune spre abis. în 1945, milioane de americani priveau cu simpatie acest tren pe care îl numeau „trenul păcii". în consecinţă, nenumăraţi „americani pragmatici" erau convinşi că secretarul de stat trebuie să încerce să negocieze cu Stalin.

Pentru început, Byrnes trimisese un ziarist foarte talentat, Mark Ethridge, în Balcani, mai precis în Bulgaria şi România, pentru a lua contact nemijlocit cu realităţile de acolo şi a relata despre ele. O dată ce Byrnes era hotărît să iasă din impas, alegerea lui Ethridge era un pas foarte înţelept. întreaga aventură era concepută în stil american. Poporul dorea să se întreprindă ceva. Era aşadar, primul pas pe această cale. Maynard Barnes trimisese câteva informări complete şi foarte exacte de la Sofia. Berry făcuse acelaşi lucru, doar că într-o formă puţin mai atenuată, despre situaţia din România. Ei descriau politica şi

comportamentul sovieticilor în culorile cele mai negre şi aveau perfectă dreptate, aşa cum, de altfel, evenimentele au arătat.

Numai pe baza acestor rapoarte, însă, America nu putea ieşi din bucluc. Byrnes a găsit cu cale să trimită la faţa locului un reporter special, sperând că poate Ethridge va găsi o cale pentru a depăşi punctul mort şi a debloca locomotiva.

I s-a imputat adesea lui Byrnes faptul că, cerându-i lui Ethridge rapoarte amănunţite, l-ar fi obligat pe publicistul din Kentucky să relateze doar ceea ce el dorea să afle. Nu există nici o dovadă în acest sens, ba dimpotrivă. Am urmărit îndeaproape activitatea lui Ethridge în Balcani, de la început până la sfârşit, şi cred că acesta şi-a dus-o la capăt, într-o manieră de invidiat. Presupun că s-a dus în Bulgaria – eram şi eu acolo în acea perioadă – cu sentimentul că va realiza ceva. Am avut impresia că el credea, într-un mod tipic american, că are în faţă o mare şansă. Am mai avut impresia că Ethridge credea despre comuniştii din Balcani că erau nişte diamante neşlefuite, „precum bătrânul Andy Jackson". Dacă aşa stăteau lucrurile, „ce-ar fi să pălăvrăgim puţin cu ei" şi să-i atragem, cel puţin pe unii, de partea noastră. Pentru cineva care-i cunoştea pe comuniştii bulgari, o asemenea atitudine – indiferent dacă, în realitate, Ethridge o avea sau nu – părea foarte periculoasă. în general, însă, nu era nimic rău în faptul că Byrnes şi Ethridge încercau să urnească din loc înţepenită maşinărie diplomatică. Iar acesta din urmă merită cea mai înaltă consideraţie pentru ceea ce a realizat în Bulgaria. Acolo, a descoperit că Maynard Barnes avusese dreptate în rapoartele sale tăioase, în ceea ce-i priveşte pe ruşi şi tirania comunistă. Şi-a dat seama, de asemenea, că Partidul Comunist Bulgar, susţinut de ruşi, impusese un regim dictatorial care contravenea dorinţei

poporului bulgar. O asemenea confirmare a adevărului, venită clin partea lui Ethridge, era extrem de benefică.

La 13 noiembrie 1945, Ethridge s-a dus de la Sofia spre' Moscova pentru a-i întâlni pe diriguitorii de la Kremlin şi a avea negocieri cu ei. Părea a fi o mare şansă. Personal, cred că înainte de a ajunge la Moscova ar fi trebuit să viziteze România pentru că, dacă ar fi eşuat în misiunea sa, călătoria sa ulterioară în această ţară ar fi devenit total de prisos, un fel de plimbare sponsorizată de „unchiul Sam”. E adevărat că, dacă reuşea la Moscova, el ar fi adus un serviciu extraordinar Statelor Unite şi lumii întregi, iar în acest caz o călătorie în România ar fi fost, de asemenea, absolut de prisos. Ei bine, după opinia mea, Ethridge şi-a ratat cu vârf şi îndesat, misiunea la Moscova. A mers acolo ca un invitat al Kremlin-ului, urmărind un ţel bine definit, dar a trebuit să facă, spăşit, calea întoarsă, după ce mâncase doar sandwich-uri din pâine neagră. N-a avut nici o întâlnire cu vreun lider sovietic, nici o discuţie importantă, nici un rezultat pozitiv, dar eforturile sale au probat faptul că, în ceea ce priveşte Balcanii, Kremlin-ul se arăta dur şi implacabil. Cred că tocmai în acel moment, în ziua în care Etliridge se înapoia de la Moscova, înghesuit într-un avion comercial, se inaugura seria viitoarelor dezvoltări politice din Balcani. Era clar, pentru toţi cei familiarizaţi cu bolşevismul şi cu lumea comunistă, că Stalin şi Biroul său Politic erau hotărâţi, iară rezerve, să pună mâna pe întreaga Europă răsăriteană, ca şi pe restul lumii, dacă ar fi fost cu putinţă. Iniţiaţilor le era elitră, de acum, toată desfăşurarea ulterioară a evenimentelor, dar iniţiaţii sunt, întotdeauna, puţini la număr. Naţiunea americană nu avea de unde să ştie – şi poate nici nu ar fi dorit să ştie – că Moscova se angajase într-o luptă care urmărea instaurarea Uniunii Mondiale a Republicilor Sovietice Socialiste. Trebuia să

ne mai fie servite câteva lecţii politice, pentru a fi pregătiţi să acceptăm adevărul.

O ocazie pentru aceasta se va ivi foarte curând, cu prilejul Conferinţei ţinute la Moscova, în decembrie 1945, la care au participat Uniunea Sovietică, Statele Unite şi Marea Britanie. Era încă un pas în relaxarea dorită de democraţiile occidentale, relaxare de care şi România era deosebit de interesată, deşi Kremlin-ul făcuse în acest sens, câteva concesii formale. America dorea să-i fie confirmată poziţia în Japonia iar în schimb, dădea Uniunii Sovietice mână liberă în Balcani. Oricum, Stalin se declarase de acord să permită ca în cabinetul Groza să intre doi miniştri ai opoziţiei, precum şi să se reinstaureze unele libertăţi civile în România.

Clauzele privind această ţară, după cum reies ele din comunicatul oficial, erau: „Cele trei guverne sunt pregătite să ofere regelui Mihai sfatul pe care l-a cerut, în scrisoarea sa din 21 august 1945, privind lărgirea guvernului României. Regele trebuie sfătuit ca un membru al Partidului Naţional Ţărănesc şi unul al Partidului Liberal să fie cooptaţi la guvernare.

Comisia care va supraveghea respectarea acestei prevederi se va declara satisfăcută dacă:

a) cei doi reprezentanţi sunt membri cu adevărat reprezentativi ai partidelor lor;

b) dacă ei sunt potriviţi pentru această funcţie şi vor acţiona cu loialitate în cadrul guvernului.

Cele trei guverne iau notă de faptul că guvernul român va trebui să declare că vor fi organizate alegeri libere şi corecte, cât mai curând posibil, pe baza scrutinului universal şi secret.

Toate partidele democratice şi antifasciste vor avea dreptul să ia parte la aceste alegeri şi să depună liste de candidaţi. Guvernul, astfel remaniat, va da asigurări privind garantarea libertăţii presei, a cuvântului, a

religiei şi a întrunirilor.

A.I. Vîşinski, ambasadorul Averell Harriman şi Sir A. Clark Kerr vor forma comisia care va pleca imediat la Bucureşti, pentru a avea consultări cu regele Mihai şi cu membrii guvernului actual, în vederea punerii în aplicare a măsurilor de mai sus.

îndată ce prevederile vor fi îndeplinite şi vor fi date asigurările cerute, guvernul român cu care, actualmente, guvernul sovietic întreţine relaţii diplomatice, va fi recunoscut şi de către Statele Unite şi Marea Britanie".

Documentul a fost, adesea, catalogat ca fiind unul ipocrit. Criticii lui afirmă că deşi suna bine, era o sentinţă de moarte dată libertăţii României. S-a arătat că nefiind decât doi miniştri neco- munişti din guvern, ei vor fi total neputincioşi. S-a mai remarcat că libertatea presei era numai o iluzie, iar alegerile libere într-o ţară ocupată de ruşi şi cu un ministru de interne comunist, nu puteau fi decât o farsă. Se mai spunea că Washington-ul fusese cel care decisese acest târg, murdar, din care recunoaşterea guvernului Groza reprezenta doar o parte, şi erau acuzate Statele Unite că, în mod ipocrit, îşi puseseră semnătura pe un document ce conţinea fraze frumoase despre alegeri libere şi corecte, doar pentru a-şi salva ob azul pătat, prin recunoaşterea unui regim tiranic, impus de o putere străină, cu scopul de a teroriza şi a jefui poporul român. Aceiaşi observatori afirmă că, la Moscova, americanii şi britanicii au aprobat, în mod conştient şi fără echivoc, tot ceea ce Uniunea Sovietică înfăptuise deja în România.

O astfel de judecată mi se pare prea aspră. Ceea ce s-a-ntâmplat la Moscova a fost, cu adevărat, foarte dramatic. România era dusă la eşafod, cu binecuvântarea Americii şi a Marii Britanii. Dar ce altceva putea face America? Statele Unite au încercat

cel puţin, chiar dacă într-o manieră tragică şi ridicolă, să apere libertatea. Nu puteau intra în război pentru punerea efectivă în aplicare a unei astfel de prevederi şi nu cred c-ar fi avut altă posibilitate s-o facă, decât recurgând la un război înfricoşător. Poporul american ar fi respins imediat o asemenea perspectivă. Nici a supralicita situaţia n-ar fi fost prea bine. O Americă nepregătită şi şovăitoare o făcuse în august, jucând în forţă, şi totul sfârşise într-un trist fiasco. Fapt era doar că România încăpuse şi mai mult pe mâna ruşilor, iar tinerii ei se aleseseră cu capetele sparte.

Comisia care fusese numită la Moscova a sosit în România în ultima zi a anului şi a avut, timp de o săptămână, întrevederi cu oficialii români. Naţional-ţărănistul Emil Haţieganu şi liberalul Mihail Romniceanu s-au alăturat guvernului Groza, care număra treizeci şi trei de membri, comunişti şi procomunişti. La 4 februarie, guvernele Statelor Unite şi Marii Britanii recunoşteau guvernul Groza, căruia i se adăugaseră două apendice fără nici o importanţă. Bineînţeles, cei doi miniştri erau în mod constant ignoraţi de Groza, care voia să se debaraseze de ei cu prima ocazie. Aşa stând lucrurile, recunoaşterea guvernului pe care, cu numai câteva luni înainte, America şi Marea Britanie îl denunţaseră ca nereprezentativ, părea total absurdă. Dar înaintea acestei recunoaşteri, mai exact la 8 ianuarie, reprezentantului Statelor Unite la Bucureşti i se dăduseră asigurări că primul ministru Groza informase oficial guvernul său că toate libertăţile cerute vor fi garantate. Guvernul român dăduse oficial garanţii Americii că va respecta tot ceea ce i se ceruse, ca o condiţie necesară a recunoaşterii sale. în consecinţă, Departamentul de stat a dat publicităţii, în februarie 1946, următoarea declaraţie:

„în concordanţă cu înţelegerea privind România, la

care au ajuns miniştrii de externe ai Uniunii Sovietice, Marii Britanii şi Statelor Unite, în timpul întâlnirii lor de la Moscova, din decembrie 1945, o comisie alcătuită din A.I. Vîşinski, ambasadorul Averell Harriman şi Sir Clark Kerr, a avut la Bucureşti consultări cu regele Mihai şi cu membri ai actualului guvern român. Ca rezultat al acestor discuţii şi în vederea ducerii la îndeplinire a prevederilor de la Moscova:

1) reprezentanţii Partidului Naţional Ţărănesc şi Partidului Liberal au fost incluşi în guvernul român;

2) guvernul astfel remaniat a declarat că vor fi ţinute, cât mai devreme cu putinţă, alegeri libere şi corecte, la care să aibă dreptul de a lua parte şi de a depune liste toate partidele democrate şi antifasciste;

3) guvernul a dat asigurări privind libertatea presei, cuvântului, religiei şi întrunirilor:'

„în aceste împrejurări, reprezentanţii Statelor Unite în România, acţionând potrivit instrucţiunilor primite de la secretarul de stat, au transmis, la 4 februarie 1946, preşedintelui Consiliului de Miniştri, următoarea notă:

„Guvernul Statelor Unite ale Americii a luat notă de comunicatul din 8 ianuarie 1946 adresat de către preşedintele Consiliului de Miniştri, dr. Petru Groza, ambasadorului William Averell Harriman, conţinând o declaraţie a guvernului român, făcută la şedinţa Consiliului de Miniştri, din 8 ianuarie. Potrivit acestei declaraţii, Consiliul de Miniştri considera indispensabil ca:

1) alegerile generale să fie ţinute în cel mai scurt timp posibil; '

2) libertatea acestor alegeri să fie asigurată; ele să se desfăşoare pe baza votului universal şi secret, cu participarea tuturor partidelor democratice şi antifasciste, care să aibă dreptul de a prezenta can-

didaţi;
3) libertatea presei, cuvântului, religiei şi întrunirilor să fie asigurată.

„Guvernul Statelor Unite a fost înştiinţat de conversaţia care a avut loc, la 9 ianuarie, între preşedintele Consiliului de Miniştri şi ambasadorii american şi britanic. S-a luat notă de expunerea orală a declaraţiei făcute anterior, de preşedintele Consiliului de Miniştri care prevedea:

1) toate partidele politice reprezentate în guvernul român să aibă dreptul de a participa la alegeri şi de a depune liste de candidaţi;

2) analizarea procedurii de votare şi de numărare a voturilor se va face în prezenţa reprezentanţilor tuturor partidelor politice care lac parte din guvern;

3) toate partidele politice care fac parte din guvern trebuie să aibă parte de aceleaşi spaţii de difuzare, pentru a-şi face cunoscute opiniile politice;

4) toate partidele politice reprezentate în guvern au drepturi egale de a tipări, publica şi distribui propriile ziare şi materiale politice; spaţiul de tipărire va fi distribuit pe baze echitabile;

5) toate partidele politice reprezentate în guvern au dreptul de a organiza asociaţii şi a ţine mitinguri; Ii se vor crea condiţii în acest scop;

6) Consiliul de Miniştri se va consulta cu reprezentanţii partidelor politice, pentru a ajunge la un acord în ceea ce priveşte garantarea libertăţii presei şi a cuvântului, ca şi problemele referitoare la întocmirea legii electorale şi desfăşurarea alegerilor.

„Guvernul Statelor Unite a mai luat notă de afirmaţia conţinută în declaraţia guvernului român, că miniştrii de interne, justiţie, ai culturii şi propagandei vor fi însărcinaţi cu ducerea la îndeplinire a prevederilor cuprinse în declaraţie.

„Din afirmaţiile preşedintelui Consiliului de Miniştri rezultă că miniştrii respectivi nu vor acţiona independent, ci sub controlul direct al întregului guvern. Deşi aceşti miniştri vor avea sarcina să asigure din punct de vedere tehnic ducerea la îndeplinire a deciziilor, guvernului român remaniat îi va reveni principala răspundere pentru satisfacerea şi apărarea intereselor tuturor partidelor politice participante la scrutin. Cât despre decizia de a ţine alegeri în cel mai scurt timp posibil, guvernul Statelor Unite aşteaptă cu încredere ca pregătirile să fie făcute cât mai repede cu putinţă şi speră ca alegerile să se desfăşoare la sfârşitul lui aprilie sau la începutul lunii mai a acestui an.

„Pe baza asigurărilor cuprinse în declaraţia guvernului României şi conchizând că expunerea orală făcută de primul ministru, aşa cum a fost* înfăţişată mai sus. reflectă intenţiile guvernului român, guvernul Statelor Unite este pregătit să recunoască guvernul României”.

Pot fi numite toate acestea un simplu joc murdar? Ştiau, oare, preşedintele Truman, secretarul de stat Byrnes şi ambasadorul Harriman că prin semnătura lor răpeau libertatea unei naţiuni? Era acesta doar un târg de geambaşi politici, aşa cum toţi cuceritorii procedau, încă de pe vremea faraonilor?

Nu cred că a fost vorba chiar de o astfel de josnicie. S-a întâmplat ca totul să fie o catastrofă pentru România şi un dezastru pentru America, dar eu, care nu sunt nici naiv, nici indulgent în ceea ce priveşte aspectele ce ţin de libertate, cred că declaraţia americană, făcută într-un adevărat Dunquerque diplomatic, în care resursele noastre nu erau mult mai mari decât ale englezilor în 1940, a fost tot ceea ce americanii au putut face. Oricum, în acea lună februarie, pentru România se întrezărea o oarecare şansă, una dintr-o

sută, dar cam atât obţin de obicei popoarele din Balcani, cu tristeţe trebuie să o spun. Aceasta a fost tot ceea ce America a putut atunci da.

Ca un rezultat al înţelegerii, au reapărut ziare ale opoziţiei, au fost programate mitinguri, organizaţiile partidelor au fost reînfiinţate speranţele amorţite au revenit la viaţă. Primăvara este
deosebit de frumoasă în România. Timp de mai bine de o mie de .mi, plini de tristeţe, primăvara a adus întotdeauna o rază de . bucurie pentru oropsiţii români. Primăvara lui 1946, care venea după conferinţa de la Moscova şi după intervenţia Americii, aducea o oarecare speranţă că, în ciuda îngheţului moscovit, vor înflori şi câmpurile şi libertatea pentru ei. Dar s-au deschis oare, cu adevărat, florile libertăţii pentru români?

Comuniştii îsi terorizează rivalii

? 9

După cum era şi firesc, activitatea politică anticomunistă făţişă a reînviat în primăvara lui 1946. Forma exterioară a acordului de la Moscova şi solemnele angajamente privitoare la libertatea politică, pe care le făcuse guvernul comunist în legătură cu aceasta, dădeau de înţeles că o acţiune a opoziţiei ar fi posibilă. într-adevăr, acesta era întregul sens al acordului. Dacă opoziţia nu era acceptată, întreaga acţiune se dovedea o farsă, cum s-a şi întâmplat de altfel, în România erau prevăzute alegeri, iar alegerile nu au nici un sens dacă nu participă la ele mai multe partide. Un astfel de partid – într-adevăr cel mai important – a fost Partidul Naţional Ţărănesc, condus de Iuliu Maniu şi Ion Mihalache.

Maniu era bolnav, aşa că povara campaniei electorale a căzut pe umerii lui Mihalache. Una din primele sale aventuri a fost o călătorie în Moldova şi Bucovina, unde intenţiona să ia cuvântul la mici mitinguri sau conferinţe. M-am decis să-l însoţesc ca reporter pentru a putea studia „noua democraţie" a lui Vîşinski, chiar de la sursă. Ca american, am vrut să văd dacă semnătura Americii pe un document ce promitea libertăţi civile avea vreo importanţă. Am vrut, de asemenea, să văd cât de departe pot merge Moscova şi agenţii ei comunişti în violarea angajamentelor. Şi am văzut.

Multe din întrunirile lui Mihalache au avut loc în case particulare sau mici sedii de partid, constituind

primii paşi în refacerea unei organizaţii politice care nu avusese dreptul să funcţioneze timp de opt ani. în acea perioadă, România se angajase în două războaie, pierduse mult teritoriu, din care recucerise puţin şi fusese supusă unei îngrozitoare dictaturi fasciste care a cauzat grave disensiuni şi câteva importante trădări şi în sânul partidului. în cele din urmă, ţara trecuse sub controlul unei armate de ocupaţie care dorea chiar „sufletele oamenilor". Apăruseră unele dezacorduri şi certuri, în
interiorul partidului, care trebuiau aplanate. Călătoria lui Mihalache a fost o parte din marea încercare de a scoate o naţiune nefericită şi destul de demoralizată din ruinele războiului, ale despotismului, ale brutalelor grozăvii de masă şi de a o conduce spre democraţie. A fost un turneu de propagandă. Desigur, pentru a pune bazele unui partid democratic, Mihalache a trebuit să repună în drepturi, în fiecare oraş vizitat, organizaţiile locale de partid, cu adevărat democratice, care existaseră odinioară. Şi, pentru a fi o adevărată călăuză pe drumul democraţiei, a trebuit să facă totul într-o manieră democratică. De la început până la sfârşit, s-a dovedit a fi unul dintre cei mai democratici lideri de partid pe care i-am cunoscut. Dar călătoria s-a transformat într-o aventură palpitantă şi chiar periculoasă.

Am auzit mulţi americani, consideraţi înţelepţi, exprimându-şi în conferinţe şi emisiuni radio sentimentul că, din moment ce nu a fost niciodată prea multă democraţie în România, am putea foarte bine să lăsăm această ţară pe mâna tiranilor sovietici. Dacă Vîşinski a folosit metode dictatoriale în tratarea românilor, sau polonezilor, sau bulgarilor, „asta e tot ce merită oricum aceste popoare, pentru că metodele acestea sunt la fel de bune ca toate acelea pe care le-

au cunoscut ei vreodată", ar spune unii americani. „Printre nişte prieteni buni ca noi americanii, britanicii sau ruşii, ce contează puţin mai mult despotism şi câteva închisori sau lagăre în plus, pentru ignorantele popoare balcanice!", exclamă unii impertinenţi. O astfel de atitudine îmi pare mai mult decât perfidă, deoarece, într-o largă experienţă personală, am descoperit la mulţi bărbaţi şi femei din statele balcanice mai mult devotament în slujba luptei pentru democraţie decât în toate celelalte ţări şi nu pot să-mi imaginez multe lucruri mai nedemne de nişte americani loiali decât ponegrirea prietenilor noştri democraţi din România, care încearcă să facă, pentru îndelung asupritul lor popor, ceea ce marii noştri lideri, americani şi britanici, au făcut pentru naţiunile noastre.

Nu pretind că toate eforturile dramatice făcute de politicienii din Est în lupta lor împotriva reacţiunii au fost cele mai potrivite, nici chiar faptul că anumiţi şefi politici cu intenţii nobile şi programe frumoase nu s-au dovedit autocraţi sau corupţi. Dar la fel s-a întâmplat şi cu unii lideri din America, ori din Anglia. Mult încercatele naţiuni din Europa de est, care după ce au purtat timp de secole jugul imperiilor străine şi al tiraniei autohtone au început o luptă extraordinară pentru guvernarea poporului prin popor şi pentru popor, merită simpatia Americii şi nu dispreţul ei. Ele nu au fost niciodată mai vrednice de această simpatie decât acum, când luptă împotriva unui absolutism distructiv, terorizant, susţinut de un imperiu gigantic şi agresiv.

Micul grup al lui Mihalache avea în componenţă opt oameni, dacă îi includem şi pe şoferii celor două maşini ale noastre. într-una dintre ele, un modest taxi de Bucureşti, era Mihalache, apoi un alt lider al

Partidului Naţional Ţărănesc, conştiinciosul şofer-proprietar şi eu. M-am pomenit împreună cu şeful Partidului Naţional Ţărănesc, ocupând spaţioasa banchetă din spate a unui Chevrolet american, model 1939. Gratiile din faţa radiatorului lipseau, fapt ce dădea motorului înfăţişarea unui câine de vânătoare cu gura deschisă şi cu toţi dinţii lipsă. La început, am crezut că se afla într-o stare de uzură generală şi anticipam tot soiul de necazuri, înainte să o fi pornit pe drumurile desfundate ce duceau spre Bucovina şi înapoi, dar temerile mele erau nejustificate. Nişte gratii fanteziste par să nu aibă nimic de-a face cu eficienţa unei maşini în România. Roţile s-au dovedit excelente, deşi erau vechi, iar motorul eficient, deşi zgomotos. Şoferul avea grijă de tot, cu afecţiunea şi grija proprietarului unui cal de curse. Aceasta era singura lui sursă de venit şi părea să fie una foarte bună. într-un automobil particular mai mic, din spatele nostru, se afla şeful unei organizaţii locale de partid din Suceava, unde urma să aibă loc prima adunare. în afara şoferului, mai avea alături de el doi prieteni apropiaţi.

Am părăsit Bucureştiul la ora 6 dimineaţa şi, la început, am dormit vreo două sau trei ore, nefiind incomodat de drum deoarece, un timp, am călătorit pe una din cele mai bune şosele ale României. Din când în când mă trezeam şi-l vedeam pe distinsul meu coleg de banchetă, fost prim-ministru şi preşedinte al Partidului, picotind. Pe la amiază, ne-am oprit pe şosea pentru a lua prânzul ce consta din pâine albă de casă, brânză proaspătă sfărâmicioasă, care semăna puţin cu brânza olandeză tăcută de femeile din vest – poate fiicele lor o mai fac şi azi – şi şuncă de casă fiartă, încă nerăcită complet, în aparenţă, toate proveneau din gospodăria lui Mihalache. Prietenii mei şi noile mele

cunoştinţe erau bine dispuşi. Mihalache a relatat câteva amintiri politice, din care ştia o mulţime şi nici unul nu ne puteam imagina, după jovialitatea sa convingătoare, că ne aflam într-o ţară ocupată, suferind o crudă persecuţie politică, ţară care se îndrepta spre dictatura proletariatului. în timp ce se spuneau glume şi se făcea haz, nici unul nu bănuia ce mare pericol ne aştepta. Continuându-ne drumul, după prânz, spre partea de nord-est a României, treceam în diverse oraşe şi orăşele, pe lângă soldaţi ruşi şi pe lângă o parcare largă de tancuri mari, ruseşti. Eram adesea opriţi de patrule româneşti, dar după prezentarea actelor nu întâmpinam nici o dificultate. în oraşul Bacău, aflat în partea de nord a Moldovei, ne-am oprit, la începutul după-amiezii, pentru a lua nişte răcoritoare şi am întâlnit câţiva lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc. Ba chiar am făcut o scurtă vizită la modestul sediu local al partidului, care cuprindea două sau trei camere, una din ele prevăzută cu bănci, estradă şi masă, putând găzdui o audienţă de vreo 150 de persoane. După aceea ne-am făcut din nou plinul la maşină şi am plecat în grabă spre Suceava, unde speram să ne petrecem noaptea. Am sosit tocmai după lăsarea întunericului şi am fost conduşi în casa unui şef politic local de către orăşenii care ne aşteptaseră la colţul unei străzi. Gospodăria părea să fie destul de vastă şi casa curată, mai degrabă mică, dar am fost generos trataţi de o gazdă care a făcut totul pentru a ne simţi confortabil. Totul m-a făcut să mă gândesc la o echipă de evanghelizare sau la un preot care avea în grijă mai multe parohii şi alerga de la una la alta.

Cina noastră, care consta dintr-un fel de meniu pe care o bună gazdă românească îl serveşte întotdeauna, a decurs cam în felul următor: înainte să ne aşezăm la masă am fost serviţi de pe o tăviţă cu un aperitiv

conţinând bucăţele mici de pâine, brânză, bucăţi mici, crocante de slănină şi chifteluţe. Toate acestea erau puse pe scobitori şi aşezate în picioare, ceea ce putea da impresia că un porc spinos era trecut prin faţa fiecăruia. Pe o altă tavă, se aflau pahare mici umplute cu o băutură locală, numită ţuică. Fiind destul de reţinut, din obişnuinţă şi din convingere, eu nu am băut ţuică, dar probabil că m-am înfruptat prea mult din brânză, chifteluţe şi felii de slănină, ispitit în continuare de aventura acrobatică pe care o reprezenta transferarea lor, cu scobitoarea subţire, de pe tavă înspre gura mea. Până când cineva reuşeşte să dea gata primul fel al unei cine româneşti, e prea sătul pentru a se înfrupta din adevărata masă care, de obicei, se dovedeşte a fi foarte copioasă. Dacă bine-mi aduc aminte, grupul nostru a consumat în acea confortabilă, deşi aglomerată, sufragerie: supă, peşte, came de porc, cartofi, mazăre, murături, pere, mere şi o prăjitură excelentă, totul culminând cu câteva ceşcuţe de cafea turcească. Am înţeles prea bine de ce zeci de ani de pastorat politic l-au privat pe Mihalache de siluetă.

După ospăţul, la care şoferul şi-a avut partea sa, egală cu a noastră, deşi el a mâncat în bucătărie, grupul nostru a fost distribuit pentru noapte în diferite camere. Eu am avut onoarea de a împărţi cu Mihalache şi tovarăşul său politic ceea ce sunt sigur că era camera principală, prevăzută cu două paturi bune şi o sofa. într-una din camerele vecine, dormeau patru din membrii familiei.

Dimineaţa devreme am intrat în bucătărie să mă spăl, şi acolo, o ţărăncuţă angajată ca servitoare, mi-a turnat apă dintr-un ulcior, deasupra unui lighean. Mi-a oferit, de asemenea, o bucată mare de săpun şi la sfârşit mi-a întins un prosop ţesut în casă, curat, alb,

frumos brodat. M-am bucurat de atenţie şi, din moment ce acţionam în faţa unei asistenţe, depuneam eforturi deosebite pentru a-mi spăla gâtul şi urechile. îmi dădeam seama că reprezentam America şi doream să fac cinste ţării mele. După aceasta m-am aşezat pe un taburet şi am fost bărbierit de un tânăr pe care amabila noastră gazdă îl chemase în acest scop. Acest lux nu îmi fusese destinat mie personal. Eu doar profitam de un serviciu care fusese pregătit pentru a onora un fost prim-ministru şi un îndrăgit şef politic. Cred că Mihalache merită din plin tot respectul cu care era înconjurat. în cele din urmă, după cum am observat, frizerului i se dădură 50 de lei pentru bărbierirea întregului lot şi el păru satisfăcut cu acest câştig neaşteptat, obţinut chiar înainte de a-şi începe ziua de lucru.

Gazda nu fusese reţinută prea mult şi musafirii fuseseră încântaţi, deci toată lumea părea să fie mulţumită de trataţia matinală a bărbieritului.

După aceasta, am luat un mic dejun românesc obişnuit, foarte gustos, care a fost alcătuit dintr-o ceaşcă de cafea cu lapte, pentru fiecare persoană, şi o foarte bună prăjitură cu brânză, de un cafeniu deschis la culoare, numită cozonac. Luasem numeroase astfel de mici dejunuri şi totdeauna mi-au plăcut, dar mereu mă minunez de faptul că gazda, deşi deosebit de generoasă, doar uneori îţi oferă o a doua ceaşcă de cafea cu lapte. Deşi la prânz şi seara te tot îndeamnă să mai serveşti din fiecare fel, până când eşti complet ghiftuit, se pare că o lege românească nescrisă spune că o cană cu lapte ajunge dimineaţa.

După micul dejun, am ieşit cu o cunoştinţă din partea locului, pentru a vizita extraordinarele biserici şi mănăstiri ale atrăgătorului orăşel Suceava, şi am fost impresionat să descopăr ce important centru istoric fusese acesta. Pe un deal magnific se aflau ruinele unei cetăţi româneşti, veche de secole, iar răspândite prin oraş se aflau instituţiile religioase care au hrănit spiritul românesc şi au întărit mândria românească de sute de ani. Am observat ţărani bine îmbrăcaţi, unelte bune de gospodărie, materiale de bună calitate şi, auzindu-i pe oamenii de la oraşe şi sate vorbind româneşte, eram uimit, pentru a suta oară, să văd demonstrarea faptului că pe căi misterioase soldaţii romani din Macedonia şi comercianţii din Asia au creat odinioară o naţiune latină, tocmai aici în nord, printre triburi barbare nomade. Slavi în stânga lor, slavi în dreapta lor, slavi în faţa lor, slavi în spatele lor, toţi îi atacau fără preget, dar acei latini au rămas aici. Ei sunt supuşi acum celei mai mari presiuni din întreaga lor istorie,

dar o înfruntă cu o rezistenţă caracteristică latinilor, egalând-o pe cea a timpurilor trecute, când voievozii români ridicau în Bucovina cetăţi şi biserici.

Şedinţa organizatorică a lui Mihalache trebuia să se ţină în cea mai mare sală a oraşului, începând cu ora unsprezece. Delegaţi ai ţăranilor urmau să vină din toate satele dimprejur. Cu o oră înaintea începerii şedinţei, m-am plimbat prin oraş, cu un prieten, pe care

tni-l tăcusem de curând, vizitând seminarul teologic şi pieţele. Am văzut pancarte de propagandă comunistă, puse pe afişiere enorme lângă piaţa principală. Ele înfăţişau muncitori fericiţi, locuind în case minunate, lângă fabrici prospere, ţărani sănătoşi şi bine îmbră- caţi strângând recoltele, cu zâmbete fericite. Intelectuali distinşi, lucrând în birouri care, mână în mână cu muncitorii şi ţăranii, se îndreptau către paradisul pământesc promis de comunism. Nu pot decât să spun că imagini similare decorează întreaga Europă de est, de la Varşovia până la Munţii Rodopi în Bulgaria, de unde poţi arunca o privire către Marea Egee. Inspiratorii acestor afişe sunt foarte dornici de a pătrunde dincolo de lanţul Rodopilor şi de a duce acel paradis şi în Grecia. Oricum, nu chiar totul pe acea pancartă era atât de idilic, căci, iată, un afiş proaspăt, scris de mână, caracteristic lumii comuniste, tocmai fusese lipit alături. în el, unii dintre liderii întâlnirii ce fusese planificată pentru acea zi erau în mod furios înfieraţi ca fascişti, opresori, exploatatori şi persecutori ai muncitorimii. Aveam sentimentul că se apropia furtuna şi nu a trebuit să aştept mult timp, până când impresiile mi-au fost confirmate.

Nevrând să apar la şedinţă în compania politicienilor, nu m-am întors la casa gazdei noastre, ci am luat-o direct spre sala de şedinţe, în mijlocul căreia am ocupat un loc. Nefiind din oraş, am atras atenţia unora şi, într-un mod misterios, pe care nu pot să-l înţeleg, chiar înainte de a deschide gura, eram ghicit că nu eram român. Ca urmare, ţăranii delegaţi, şezând alături de mine, s-au strâns în jurul meu şi au început să-mi pună întrebări. Aflând că eram american, unii, care fuseseră în America, îmi vorbeau într-o engleză,foarte proastă, în timp ce alţii puneau întrebări în limba lor, la care eu răspundeam

într-o română nici ea prea strălucită. Asemenea conversaţii constituiau partea plăcută a muncii mele de jurnalist şi eram bucuros să aflu prin contact direct ce credea această categorie de oameni despre situaţia ţării. Din lunga conversaţie, variată şi deschisă, am avut impresia că gândeau cam în acelaşi fel în care ar fi gândit şi vecinii mei din Kansas, sau vecinii fratelui meu din Wisconsin, în circumstanţe similare. Se plângeau de teroarea

exercitată de forjele de ocupaţie ruseşti şi de guvernul României. Vorbeau despre primarii impuşi ce-şi terorizau satele, de afaceri- economice proaste, discriminare, favoritism, brutalitate. Erau împotriva comunismului, care considerau că-i va deposeda de pământ şi-i va face pe toţi componenţi ai unei mase strict supravegheate, la ordinele unei oficialităţi capricioase.

Nu erau nehotărâţi, proşti sau timizi; ştiau exact ce nu voiau şi protestau fără ocolişuri. Iar ceea ce nu voiau era guvernul în funcţie. De asemenea, ei ştiau cel puţin un lucru pe care-l voiau, şi acesta era libertatea, libertatea de a scăpa de toate problemele, inclusiv de recoltele sărace şi de preţurile ridicate, dar în special, libertatea de a scăpa de guvernul Groza. Ei nu şi-au însuşit aceste idei ca rezultat al vreunei propagande, deoarece nu auzeau decât propaganda guvernului. Aceasta era prima şedinţă politică a opoziţiei la care participau, în ultimii opt ani. De la radio, din ziare, de la vorbitori ocazionali şi de la funcţionarii din satele lor, ei nu auzeau nimic altceva decât lucruri minunate despre Groza şi guvernul său.

Scena mi se părea fundamentală şi clasică, aproape biblică. Oamenii aceştia, cu mâinile înăsprite, săraci, îmbrăcaţi modest, care parcurseseră kilometri întregi pentru a asista la această şedinţă, venind de la corvoadă şi întorcându-se înapoi la ea, erau cu siguranţă întruchiparea perfectă a omului de rând. îmi aduceau aminte de Amos, părăsindu-şi turmele pe înălţimile pustii şi bătute de furtuni din Iudeea, spre a urca pe Bethel, într-o călătorie de o jumătate de zi, pentru a spune capilor obştii, care se aflau acolo, inclusiv marelui preot, că regimul era urît de oameni şi îl jignea pe Dumnezeu, a cărui voinţă, spunea tot Amos, era ca dreptatea să se reverse în lume ca şi

apele, iar bunătatea ca un şuvoi nestăvilit. Cam asta doreau şi aceşti ţărani. Erau sătui de atâta minciună şi prefăcătorie; detestau constrângerea şi nedreptatea exercitate asupra lor de un mic grup format din semenii lor nedemni care-şi căutau avantaje personale, punându-se în serviciul unui imperiu străin.

Am fost surprins când trei jandarmi, ocupând două locuri în spatele meu, au intrat şi ei în vorbă. Din moment ce erau angajaţii guvernului Groza, ei au respins afirmaţiile acestor ţărani care

reprezentau opoziţia. Poliţistul care participa, cu deosebire, la discuţie, era un tânăr destul de îndatoritor, ale cărui comentarii erau lipsite de înverşunare sau ameninţări. El nu le-a spus nicidecum ţăranilor că-i va trimite pe toţi la închisoare, dar a încercat să-i convingă, ca şi pe mine, de altfel, că se înşelau. Părea mai degrabă că se scuza pentru prezenţa sa, căci avea impresia că eu aş putea să cred că el a intervenit în cadrul unei şedinţe politice, violând astfel convenţia de la Moscova. A insistat că era prezent doar ca cetăţean român. Vorbind cu destulă francheţe despre trecutul său, el a mărturisit că era un comunist din oraşul Galaţi, că fusese exmatriculat din liceu ca agitator şi lăsă să se înţeleagă că îşi devotase întreaga viaţă cauzei comuniste.

Totuşi, a adăugat el cu cinism şi naivitate, încerca, în primul rând, să-şi câştige existenţa şi a afirmat că nici un om nu era, cu adevărat, însufleţit de vreun alt motiv. Intervenţia lui, şi în special această ultimă formulare cam seacă, a stârnit comentarii pline de indignare. Ţăranii l-au asigurat că era complet deplasat şi că singurul scop al şedinţei era de a promova democraţia şi nu interesele vreunui şef politic. Cititorul însuşi poate să judece, probabil în conformitate cu propria sa filosofie, care dintre ei era mai naiv: ţăranii necultivaţi sau poliţistul semidoct, de la oraş. în orice caz, eram destul de satisfăcut văzându-i pe ţărani însufleţiţi de o asemenea fervoare morală, puşi pe iscodirea unui jandarm înarmat care ar fi putut să-i aresteze imediat şi să-i arunce în închisoare. Poate că, mai târziu, a şi făcut-o.

Ora la care şedinţa trebuia să înceapă trecuse demult. S-a făcut apoi unsprezece şi jumătate şi se apropia ora douăsprezece, dar nici un vorbitor nu

apăruse. Oamenii, simţind că se punea ceva la cale, au devenit nerăbdători, iar eu, la rândul meu, curios. Era cât pe ce să mă ridic şi să ies să văd de ce nu mai apărea Mihalache, în costumul său popular alb, când un tânăr sări pe scenă şi începu să-i critice pe „domnii de la Bucureşti”. Părea să fie un semnal dinainte stabilit, şi imediat un adevărat balamuc se dezlănţui în sală. Fete şi băieţi, risipiţi prin sală şi, mai cu seamă, în spatele celor trei jandarmi, s-au urcat pe bănci şi au început să strige: „Trăiască Petru Groza! Jos Iuliu Maniu! Jos Ion Mihalache! Jos Partidul Naţional Ţărănesc! Jos boierii! Trăiască Stalin! Trăiască eliberatorii noştri sovietici!”. Patru sau cinci tineri s-au dovedit deosebit de eficace în fluierături, ducându-şi fiecare două degete la gură. O tânără provocase, de asemenea, o mare hărmălaie ţipând şi gesticulând. Era, într-adevăr, o acţiune pregătită cu grijă. Zurbagiii fuseseră trimişi în sală de Partidul Comunist, pentru a întrerupe mitingul lui Mihalache. Acesta aflase de complot şi drept urmare, nu apăruse. Nu anticipasem nici eu întorsătura. Cea mai mare parte dintre cei pe care îi văzusem în sală erau simpli ţărani. Dar, se pare că era nevoie doar de o neînsemnată minoritate, pentru a împiedica ţinerea unei întruniri. Am numărat cu grijă şi mi s-a părut că în acea fierbere nici măcar o persoană din zece, dintre cele cinci sute prezente în sală, nu era în slujba lui Groza. Nu-i dibuisem de la început, pentru că erau deghizaţi în haine ţărăneşti. Eram mai degrabă tulburat, când au început manifestările huliganice, dar şi curios să văd cum vor reacţiona adevăraţii ţărani. La început au fost indignaţi şi răspundeau la provocări, – iar unii păreau chiar gata să-i scoată afară pe neciopliţi. Dar unele avertismente din fundul sălii, i-au descurajat şi, după un timp, cu uimire mai întâi, iar apoi cu dezgust, au

început să părăsească sala.

Fusese o demonstraţie patetică despre felul în care „noua ordine” era pe cale să se instaureze. Tinerii aceia sălbatici, deghizaţi în ţărani, care fluierau cu degetele şi încercau să zădărnicească o întrunire aflată sub protecţia unui acord internaţional, tăcând toate acestea cu aprobarea directă a guvernului lui Groza şi potrivit unei conspiraţii dinainte puse la punct, erau prototipul „omului nou”. Tinerele orăşence, educate într-o organizaţie „progresistă” să adreseze injurii unor ţărani cumsecade ce munceau din greu, fetele care, încălcând orice regulă de comportare civilizată, îşi băteau joc de tradiţii, incitând la ură, erau şi ele întruchiparea noului model feminin al comunismului.

Când ţăranii părăseau nemulţumiţi sala îşi şopteau unul altuia: „Ce belea ne-a mai adus şi Groza pe cap!”, dar murmurele lor erau acoperite de urletele golanilor: „Trăiască Stalin!”. Mitingul opozi-

ţiei, a cărui desfăşurare fusese garantată în mod solemn, prin semnătura lui Molotov la Moscova, era acum împrăştiat în numele lui Stalin. Pe măsură ce părăseau sala, ţăranii se grupau afară, într-o piaţă învecinată, unde câţiva studenţi denunţau, prin discursuri înflăcărate, metodele dictatoriale ale guvernului „de largă concentrare democratică". Au fost însă copios fluieraţi de huliganii lui Groza şi chiar împinşi de pe scaunele pe care se urcaseră. între timp, mulţimea începuse să se împrăştie şi, cu toate că nu aveau loc acte de violenţă, poliţiştii – dintre care unii participaseră activ şi zgomotos la turbulenta demonstraţie – au arestat un grup de studenţi, cu toţii susţinători ai lui Maniu. Dar nici unul dintre bădăranii care au pus la cale conspiraţia împotriva legii şi ordinii, care au tulburat liniştea şi au suprimat libertatea civică, nu a fost molestat în vreun fel. Ei erau „eroii poliţiei, guvernului şi ai democraţiei". Unii dintre dânşii găseau o deosebită plăcere în a-mi răcni în faţă: „Jos cu reacţionarii americani!". încă o dată mi-am dat seama care era de fapt principiul de bază al guvernului poliţienesc al lui Groza: „Trăiască Stalin – jos reacţionarii americani".

După prânz, care mi s-a părut mai degrabă insipid, din cauza actului flagrant de huliganism la care asistasem, delegaţii ţărani s-au retras într-o cămăruţă, iar Mihalache le-a ţinut un discurs menit să le ridice moralul. Dar acest discurs nu era decât o palidă consolare pentru mitingul ratat şi sunt sigur că ţăranii au plecat spre casă demoralizaţi şi aproape intimidaţi. După această scurtă şi nepretenţioasă conferinţă, grupul de politicieni itineranţi, însoţiţi de un corespondent american, a plecat spre Rădăuţi, un oraş situat la 50 de mile spre nord-vest. Am fost hurducaţi în maşini, în timp ce străbăteam străzi

desfundate, îndreptându-ne, prin amurgul ce se preschimba în întuneric, către o aşezare străveche, situată la graniţele unui imperiu ce deţinea a şasea parte din suprafaţa pământului şi se întindea până aproape de Alaska. Se făcuse târziu şi se întunecase când am ajuns la Rădăuţi şi am simţit că ne aflam la un punct terminus, dar care era acesta, n-o puteam spune.

Atrăgătorul oraş Rădăuţi pare să fi fost, în vechime, un centru al românismului, chiar mai important decât Suceava, având cele

mai îndrăgite mănăstiri din întregul regat. Am fost primiţi cu aceeaşi ospitalitate ca şi în ziua precedentă. Nimerind după ora nouă seara la o familie care nu fusese prevenită de vizită, ni s-a oferit, fără prea multă întârziere, o masă bogată şi foarte gustoasă, după care am fost îndemnaţi să ne odihnim în nişte paturi cu adevărat confortabile. M-am mândrit multă vreme că am o soţie plină de calităţi, în stare să facă faţă oricărei situaţii, dar mă întreb dacă ar putea să aibă grijă cu atâta succes de zece musafiri atît de înfometaţi ca noi, care i-am călcat pragul după ce toate magazinele fuseseră închise. Şi nu numai că am fost încântaţi de grija deosebită pe care ne-a arătat-o neobişnuit de frumoasa noastră gazdă, dar în ziua următoare mi-a arătat desene ale fiicelor ei, de patru şi şase ani, şi mi-a îngăduit să le ascult recitând poezii. Ba chiar a fost de acord să-mi dea câteva din desenele lor preferate, ca să le trimit nepoţilor mei în Boston. M-a apucat frica gândindu-mă la viitorul acestor micuţe!

Dimineaţa devreme, după ce mi-am băut cafeaua cu lapte, o singură cană ca de obicei, însoţită de deliciosul cozonac, am ieşit pentru a hoinări de unul singur în oraş. Am fost mirat să descopăr că principalul sediu al Partidului Comunist se afla alături de locuinţa gazdei noastre, şi mirarea mea a crescut văzând că intră în curte vreo jumătate de duzină din chiar tinerii care, cu o zi înainte, jucaseră rolul principal în spargerea adunării lui Mihalache, de la Suceava. Ei sosiseră în timpul nopţii, cu camioanele puse la dispoziţie de guvern, şi păreau să se pregătească pentru a îndeplini aceeaşi operaţiune ca şi cea de la întrunirea precedentă. Când i-am văzut întâia oară, intrând în curte la comunişti, erau îmbrăcaţi în haine civile. Evident, erau băieţi de la

oraş, neavând mai mult de-a face cu agricultura decât Joe Louis cu ceasornicăria. Păreau a-şi fi ales hainele cele mai potrivite rolului conspirativ pe care erau plătiţi să-l joace. Mai mult ca sigur au apărut, mai târziu, în haine ţărăneşti şi cu căciuli în cap. Dar nici ei, nici tovarăşii lor comunişti n-au reuşit să împrăştie adunarea de la Rădăuţi, pentru că aceasta era mai bine organizată şi pentru că prefectul oraşului, cândva liberal, mai păstra reminiscenţe ale respectului pentru o elementară decenţă şi ale credinţei faţă de ţară. Ţărani, toţi unul şi unul, formau gărzi ce erau postate în faţa clădirii unde avea loc adunarea şi nu permiteau intrarea decât delegaţilor *bonafide* ai Partidului Naţional Ţărănesc, astfel că bătăuşii erau excluşi. Garda era îndeajuns de puternică pentru a-i învinge pe huligani, dacă aceştia ar fi încercat să spargă poarta. Sala, de mărime mijlocie, era plină de delegaţi din satele vecine şi, după ce preşedintele local îl prezentă pe distinsul oaspete, Ion Mihalache, a urmat una din cele mai democratice întruniri politice la care am asistat vreodată.

La sfârşitul discursului lui Mihalache, care a fost foarte bine primit, întrunirea a continuat cu alegerea reprezentanţilor ce urmau să conducă anul următor organizaţia teritorială. Doi candidaţi râvneau, fiecare, la preşedinţie: unul mai în vârstă, devotat partidului şi bucurându-se de mult respect, celălalt, tânăr, mai dinamic şi poate nu atât de demn de încredere. Cel mai vârstnic, care fusese preşedinte multă vreme şi voia să fie reales, îşi acuza într-un discurs pătimaş rivalul, de instabilitate şi excesiv oportunism. Cuvintele pe care le-a folosit erau foarte apropiate de „trădător” şi „renegat”. La rândul său, tânărul, fără să pronunţe numele cuiva, îşi încredinţa ascultătorii

că dacă vor să-l aleagă pe el preşedinte, va fi bucuros să-i conducă, dai' dacă nu, se va angaja să lupte alături de ei, ca simplu soldat. Mihalache încerca, dar fără mare succes, să potolească spiritele destul de încinse. A căutat să-i convingă pe cei doi candidaţi să-şi dea mâna, dar a dat greş din nou. Cel mai în vârstă privea problema ca pe una de etică şi nu voia să se înjosească strângând o mână pe care o considera mânjită. Mulţi dintre delegaţii ţăranilor au luat cuvântul, toţi fiind în favoarea reconcilierii, dar preferându-l, în chip evident, pe candidatul mai tânăr. La sfârşit, când toţi au spus ce aveau de spus şi când opinia generală era destul de clară, s-a trecut la vot, iar candidatul mai tânăr a câştigat cu o majoritate covârşitoare. Atunci, cel mai vârstnic a cedat şi şi-a schimbat el însuşi votul, pentru a asigura unanimitatea. Când totul s-a rezolvat, cei doi şi-au strâns mâna, spre bucuria întregii asistenţe.

Când am părăsit adunarea şi am plecat să luăm prânzul, la care aveau să participe şi un număr de mărimi locale, dornice să petreacă

o oră în preajma lui Mihalache, am trecut pe lângă neciopliţii ce fuseseră aduşi să împrăştie adunarea. Aceştia aruncau sudalme şi strigau ”Trăiască Stalin!” şi „Jos Maniu!”, dar nu intenţionau, pe cât se părea, să facă uz de forţă. în vreme ce mă întorceam agale la casa gazdei mele, ţărani din diferite sate se strângeau în jurul meu, pentru a mă îndemna, ca pe un american ce mă aflam, să fac tot ce-mi stă în putinţă pentru a-şi vedea ţara eliberată de ocupaţia străină. Atât de mulţi erau cei care insistau să dau glas dorinţelor şi opiniilor lor, încât conversaţia noastră lua proporţiile unei demonstraţii de stradă şi un număr de poliţişti bine înarmaţi ne-au ordonat, tăios, să ne continuăm drumul, întrucât demonstraţiile de stradă erau interzise.

Din păcate, a trebuit să mă despart de acei ţărani binevoitori, de la frontiera cu Rusia, bine îmbrăcaţi, încrezători în forţele proprii şi bine informaţi, înainte de a primi toate informaţiile pe care erau nerăbdători să mi le ofere. Aveam impresia că, într-o lume paşnică, ei s-ar îndrepta cu fermitate spre o democraţie, cel puţin la nivelul celei din Franţa. Nu cred că, din punct de vedere politic, ei sunt cu mult în urma fermierilor danezi din secolul al XlX-lea. După ce am petrecut în Europa o viaţă de om, îmi dau seama că progresul urmează o traiectorie sinuoasă şi sunt conştient că fundamentarea unei adevărate democraţii va fi extrem de dificilă, din cauza insuficientei tării de caracter a oamenilor şi a unei extreme animozităţi între partide, în ţări precum Spania, Polonia, Ungaria, sau în Balcani. Dar sunt convins că democraţia nu este o problemă ce ţine de însuşirile pe care ţi le dă rasa. Asistând la întruniri politice în oraşe din România, mi-am dat seama că ele nu sunt chiar atât de diferite de cele din Noua Anglie.

De la reuşita întrunire din Rădăuţi, am plecat spre Fălticeni, un oraş în nordul Moldovei, unde ne-am petrecut noaptea, şi acolo am luat cunoştinţă de problema evreiască. Românii cu care am stat de vorbă mi-au spus că trei sferturi din populaţia oraşului o reprezintă evreii. în mod normal, evreii dominau zona, controlând politica locală şi afacerile şi se presupunea că majoritatea ar fi suporteri credincioşi ai guvernului Groza, care servea ca agent al Moscovei,

ajutând Rusia să oprime poporul român. Partidul la putere era deosebit de hotărât în a înfiera opoziţia, ceea ce însemna că evreii erau deosebit de zeloşi în a scanda „Trăiască Stalin!”, adică un străin, şi „Jos Maniu!”, adică simbolul românismului. Se crea prin aceasta o asemenea situaţie, încât evreii din Fălticeni păreau a se afla în război cu poporul român.

Mai târziu mi-am dat seama că această situaţie nu era tipică. Evreii din România, ca de altfel peste tot în Europa răsăriteană, se simţeau îndatoraţi lui Stalin pentru că i-a salvat din ghearele lui Hitler. Deşi, în general, evreii au avut de îndurat mai puţin sub Antonescu, decât în orice altă ţară ocupată de nazişti, mulţi au suferit totuşi. De asemenea, pentru ei, siguranţa zilei de mâine este condiţionată de diminuarea antisemitismului, împotriva căruia, după cum credeau mulţi dintre dânşii, Rusia lupta cu mai multă hotărâre decât orice altă naţiune din lume.

în plus, trebuie subliniat prozaicul fapt că orice negustor sau meşteşugar poate câştiga mai mulţi bani trăgându-se de şireturi cu marii granguri decât împotrivindu-li-se, iar în România aceşti mari granguri se întâmpla a fi ruşii sau agenţii lor. Din aceste motive, evreii români cooperau din plin cu Rusia şi cu regimul prorusesc din România. Ei obţinuseră o parte substanţială de putere în orice organizaţie – fie ea socială, de afaceri sau politică – din ţară, de vreme ce astfel de organizaţii depindeau de guvern şi, în România momentului, aproape totul depindea de guvern. în consecinţă, în afaceri, în poliţie, în Frontul Naţional Democrat, în presă, practic în întreaga administraţie, în organizaţiile studenţeşti, în sindicate, în activitatea de propagandă, în administrarea nou înfiinţatelor „economate” care erau destinate să aprovizioneze populaţia cu mărfuri ieftine, în

achitarea despăgubirilor de război către ruşi şi în reorganizarea industriei, evreii au jucat şi joacă un rol mult prea însemnat, în raport cu numărul lor.

Nimeni nu va nega că, oameni fiind, evreii au şi ei slăbiciuni. Una dintre ele este dorinţa de răzbunare; alta este abuzul de putere. Nu vreau să sugerez că evreii sunt mai răi, în această privinţă, decât fraţii lor creştini, dar ei dau dovadă de aceleaşi slăbiciuni. Şi-au
folosit enorma şi proaspăt dobândita putere în România, susţinuţi de atotputernicul stat sovietic, pentru a îndrepta o serie de nedreptăţi ale trecutului. Au fost atunci unii români care i-au urît pe evrei. Nu ştiu cât de mare le era numărul, dar eu mă simt umilit în demnitatea mea de om să cred că era mare. Ca o reacţie la aceasta, anu- miţi evrei începuseră, la rândul lor, să-i urască pe români, cu toate că majoritatea rămâneau credincioşi statului. Sunt obligat să spun acum că mulţi evrei cu care am stat de vorbă în România, nu numai că îi urau pe români, dar se şi temeau de ei. Evreii mi-au spus, în repetate rânduri, că ei nu au nici un viitor într-o Românie liberă şi că toţi vor trebui să părăsească ţara. Repet, aceasta nu este aprecierea mea, ci a celor mai mulţi dintre dânşii. O mare parte dintre aceştia nu se simt acasă aici şi ezită să-şi lege viitorul de cel al românilor. Din acest punct de vedere, trebuie să fie limpede că ruşii şi comuniştii, dându-le evreilor o putere şi o autoritate disproporţionate, au adâncit dezbinarea dintre locuitorii acestei ţări.

Ar putea crede cineva că românii care au fost arestaţi şi bătuţi de poliţişti evrei vor uita asta degrabă şi poate cineva presupune că studenţii români care au fost expulzaţi pentru totdeauna din şcolile româneşti, din cauza activităţii- răzbunătoare a

unui comitet impus sau dominat de evrei, vor uita asta? Şi este limpede că românii care, zilnic, văd cum presa evreiască murdăreşte imaginea celor mai îndrăgiţi conducători români, înfăţişându-i ca fascişti sau trădători, nu-i vor mai avea multă vreme la inimă pe evrei. De aceea, toţi evreii români cu care m-am întâlnit, în afară de cei legaţi orbeşte de comunism, sunt de acord că antisemitismul creşte în ţară. Şi am întâlnit nu puţini, evrei care, în disperarea for, şi-au exprimat speranţa că Armata Roşie va rămâne acolo pentru o lungă perioadă, cu scopul de a-i proteja faţă de români.

Câţi evrei sunt în ţară, nu pot şti. Ei înşişi, îşi estimează numărul actual la o jumătate de milion. Dacă jumătate de milion solicită unei armate străine să-şi continue ocupaţia în ţară pentru a exercita controlul asupra a 14 milioane de oameni, ce constituie majoritatea etnică, e sigur că cei mai mulţi dintre aceste 14 milioane vor nutri o ură violentă pentru minoritatea care, în adâncul sufletului său, dorea ca umilirea majorităţii să continue. Duşmănia pe care ruşii şi comuniştii au provocat-o între români şi evrei, în numele frăţiei, acompaniată de discursuri furtunoase despre democraţie, o depăşeşte pe cea creată de Hitler şi va slăbi poporul român pentru mul ţi ani, deoarece nici un popor nu poate fi mai puternic atunci când o parte a sa va nutri sentimente criminale pentru cealaltă parte a sa. Iar această situaţie primejdioasă va oferi întotdeauna scuze ruşilor, pentru orice fel de intervenţie. Comuniştii ştiu că pot trage nenumărate foloase de aici.

Iar acum, să ne reluăm călătoria: de la Fălticeni am pornit spre Bucureşti, având de gând să luăm prânzul la Roman şi să petrecem noaptea la Bacău, unde patru zile mai devreme tăcuserăm o scurtă

oprire. La Roman, Mihalache s-a întâlnit cu câţiva conducători locali ai partidului său, într-o casă particulară. După cum era obiceiul, gazdele i-au oferit prânzul, şi tot ca de obicei, după ce el a luat cuvântul, colegii săi s-au lansat şi ei în cuvântări care nu diferau cu nimic de cele care s-ar fi ţinut în America, în împrejurări similare. Se adusese vin fără zgârcenie, ceea ce i-a făcut pe unii dintre meseni să devină limbuţi şi supărător de nestăpâniţi. Undeva, mai la o parte şi abia ciugulind câte ceva din bucate, erau aşezaţi câţiva ţărani, îmbrăcaţi în straiele lor sărăcăcioase, de la ţară. Doar unul dintre ei a vorbit, ceilalţi tăceau.

Ulterior, cineva a raportat poliţiei secrete nise că, la acea masă, am stat de vorbă, despre colhozuri, cu unul dintre ei. Poate să o fi făcut; cu siguranţă însă că nu mi-aş fi făcut datoria de reporter, dacă lăsam să-mi scape ocazia de a-i întreba despre situaţia de la sate, despre efectele pe care le-a avut asupra ţăranilor reforma agrară a lui Groza şi despre sentimentul politic, predominant. Masa s-a dovedit a fi deosebit de utilă din punct de vedere politic pentru organizaţia locală a Partidului Naţional Ţărănesc, deoarece au fost aplanate câteva divergenţe supărătoare, iar câţiva provinciali, care trăiau destul de retraşi, au avut ocazia să-l întâlnească pe înţeleptul, impozantul şi neînfricatul lor şef.

Fiecare prânz sau cină se prelungeşte deosebit de mult şi nimeni, în aceste condiţii, nu se poate încadra în program, aşa încât am intrat în Bacău tocmai când se îngâna ziua cu noaptea. Ne-am instalat la cel mai bun hotel din oraş, după care Mihalache a luat neîntârziat legătura cu liderii locali ai partidului şi a fost deosebit de mirat să afle ceea ce ei spuneau. I-au povestit că, înainte cu patru zile, după ce părăsise

Bacăul, îndreptându-se spre miazănoapte, comuniştii din oraş, gândind că el se pregătea să ţină un miting de masă, pătrunseseră cu ajutorul poliţiei în sediul partidului şi îl ocupaseră pentru o vreme, producând stricăciuni deosebite. îi molestaseră, de asemenea, pe câţiva membri ai partidului şi răspândiseră în oraş un val de teroare.

Toate apelurile, adresate autorităţilor locale şi poliţiei, au rămas fără rezultat. Persoanele însărcinate cu păstrarea ordinii asistau nepăsătoare, sau chiar participau la încăierare, când sediul era devastat, iar membrii partidului erau agresaţi. Acesta era cel mai înspăimântător exemplu de conspiraţie teroristă, între comuniştii înarmaţi şi autorităţile comuniste, pe care băcăuanii îl văzuseră până atunci. Legea fusese încălcată, autorităţile judecătoreşti sfidate, toate posibilităţile de a îndrepta situaţia epuizate, iar oraşul încăpuse pe mâinile unor neisprăviţi. Situaţia lui Mihalache a devenit şi mai stânjenitoare când i s-a adus la cunoştinţă, de către apropiaţii săi, că huliganii comunişti patrulau chiar în acele momente prin faţa hotelului, gata, credeau ei, să treacă la acte de violenţă. Mihalache era destul de sceptic în această privinţă, dar gazdele sale erau speriate. Ei simţeau că nu e puţin lucru să răspunzi de viaţa unuia dintre cei doi oameni care, la acea vreme, se bucurau de cel mai mare prestigiu politic în România. După ce, pe baza celor spuse de localnici, mi-am făcut însemnări amănunţite asupra faptelor de huliganism, petrecute cu patru zile înainte, m-am hotărât să ies în oraş pentru a lua cina, chiar dacă liderii ţărănişti m-au îndemnat la prudenţă. Decizia mea nu s-a dovedit a fi prea înţeleaptă.

înainte de a părăsi hotelul, am bătut la uşa lui Mihalache, pentru a-i spune unde urma să merg. Mi-a

spus că vine şi el. Aşa că, nesocotind sfatul celor care simţeau că ar putea fi primejdios, am plecat spre un restaurant, situat nu prea departe, pe aceeaşi parte a

străzii. Cam zece dintre noi, printre care şi prietenii mei locali, intraseră într-un local modest, pentru a lua cina. Cea mai izbitoare figură din grup era un colonel în rezervă, bine făcut, cu o ţinută dreaptă, îmbrăcat în civil. Părea vesel şi încrezător şi mă simţeam aproape în siguranţă alături de dânsul, fiind ca şi încredinţat că numai el singur ar fi putut face faţă unui număr apreciabil de tineri stalinişti fanatici. Mă înşelam, însă. El ar fi reuşit, fără nici o îndoială, să se descurce cu trei sau patru, dar asta nu era de ajuns.

Masa s-a desfăşurat într-un mod destul de plăcut şi, după ce mâncasem excelente fripturi de porc, am ajuns la cafea. între timp, restaurantul se umpluse de oameni obişnuiţi, unii flămânzi, alţii care păreau doar curioşi, iar câţiva care mă priveau destul de duşmănos. La o masă mică, din apropierea noastră, stăteau doi membri ai poliţiei secrete. Atmosfera părea puţin încordată – cel puţin eu aşa o simţeam şi într-adevăr, în clipa când se aduceau cafelele la masă, o bandă de huligani a atacat restaurantul, întâmpinând rezistenţă din partea unor tineri susţinători ai lui Mihalache, pe care şeful organizaţiei locale îi chemase, tocmai în acest scop. Ferestrele au fost sparte, uşile trântite la pământ, sticlele au început să zboare prin aer, scaunele se transformau în măciuci. Confuzia a sporit când atacatorii s-au năpustit spre masa lui Mihalache, care era aşezată în fundul încăperii. Nu ne-a rămas prea mult timp pentru a ne ridica şi a lua o hotărîre. înconjurat îndeaproape de oamenii lui credincioşi, Mihalache s-a îndreptat spre uşa din spate, iar eu am decis să-l urmez.

într-un moment de avânt, mă gândisem să rămân în restaurant, să văd ce vor a-mi face acei nelegiuiţi,

dar prudenţa de jurnalist m-a îndemnat să rămân alături de omul care fusese ţinta principală a atacului, pentru a vedea ce se va întâmpla cu dânsul. N-aş putea jura, bineînţeles, că această prudenţă jurnalistică nu era însoţită de o vie dorinţă personală de a nu mă alege cu capul spart. Când vedeam acele scaune zburând şi sticlele sfărâmându-se în scăfârlii-ile oamenilor, sunt sigur că simţeam o uşurare la gândul că ţeasta mea rămăsese neatinsă.

în orice caz, când Mihalache şi însoţitorii lui au ieşit prin uşa

îngustă a restaurantului şi au traversat o alee, ajungând la poarta din dosul curţii, eu mă aflam nu cu mult în urma lor şi am împărtăşit din plin neliniştea de a descoperi că poarta din spate era deja blocată de bandiţii comunişti. Aceştia îşi plănuiseră bine acţiunea, înconjurând întreaga clădire; dar şi noi aveam buni strategi locali, familiarizaţi cu terenul. Ne-au condus peste un gard înalt, pe o scară îngustă ce scârţâia, de-a lungul unui coridor exterior, peste un zid solid ce despărţea două case, până ce, printr-un alt culoar, am ajuns în apartamentul unei persoane necunoscute. Când am intrat, fără să întrebăm pe cineva, zgomotul crescuse, bătaia se înteţise în restaurant şi s-a auzit o împuşcătură. Am stins repede toate luminile şi am rămas într-o linişte profundă, aşteptând să vedem ce se mai întâmplă. A trebuit să aşteptăm mult, dar ne-am simţit foarte uşuraţi – cel puţin eu – că atacatorii nu ne-au dat de urmă, în ascunzătoare. De la ferestrele largi din faţă aveam o bună perspectivă şi, din oră în oră, vedeam comunişti nervoşi, patrulând agitat în faţa clădirii. Miezul nopţii trecuse, dar ei continuau să vegheze. Ne gândeam la perspectiva atrăgătoare ca a doua zi, duminică, toţi muncitorii comunişti, având zi liberă, să vină să desăvârşească ceea ce câţiva dintre tovarăşii lor începuseră cu atâta nobleţe.

Era aproape limpede că a-l suna pe şeful poliţiei, sau pe procuror, sau pe primar, n-avea nici un sens, deoarece după toate aparenţele tocmai ei erau cei care instigaseră atacul. Orice oficialitate care dorea cu adevărat să apere ordinea publică ar fi prins de veste despre ceea ce se petrecea, chiar dacă ar li fost vorba despre un scandal între beţivi, pentru că zarva umpluse centrul oraşului.

Oricum, înainte de ivirea dimineţii, pe stradă s-a făcut linişte. Ne-am trimis iscoadele, precum Noe

porumbeii săi, şi am descoperit că apele roşii se retrăseseră. Iscoadele l-au găsit pe şoferul nostru, şi eu am plecat la hotel, după bagaje. Am luat şi bagajele lui Mihalache şi, într-un sfert de oră, pe când se crăpa de ziuă, am pornit spre Focşani, oraş despre care speram că va fi mai primitor, după cum s-a şi dovedit a fi. Mai târziu, după ce Mihalache a ţinut o conferinţă, cu vreo duzină de susţinători locali, într-o casă particulară, am luat un prânz bogat, deşi cam în grabă, şi am pornit spre Râmnicu Sărat, unde Mihalache a ţinut o altă conferinţă, după părerea mea cea mai interesantă din întregul turneu. Delegaţii locali care fuseseră invitaţi să ia parte s-au adunat într-un mic sediu al Partidului Naţional Ţărănesc, pentru a vedea dacă prezenţa lui Mihalache nu ar putea atenua diferendul dintre două grupuri potrivnice. Nu a fost posibil. Fiecare-şi spunea păsul, fiecare parte îşi exprima punctul de vedere, fără rezerve şi fără încrâncenare. Dezbaterea a fost pe cât de liniştită, pe atât de democratică şi nimeni nu a dat cu pumnul în masă. Mihalache a dat multe sfaturi înţelepte, şi alţii la fel, fie că erau vârstnici sau tineri, dar de nici unul nu s-a ţinut cont. Şeful ţărănist a părăsit adunarea nervos, promiţând că se va întoarce, altădată, pentru a lua măsuri hotărâte. Desfăşurarea unei astfel de şedinţe agitate, în faţa unui corespondent străin, fără scuze şi fără încercarea de a minimaliza aspectele neplăcute, mi s-a părut o demonstraţie de ingenuitate politică, o dovadă de conducere democratică, ce pentru moment nu era desăvârşită, dar cel puţin Mihalache îi obişnuia pe colaboratorii săi cu metodele democratice. Am ajuns la Bucureşti târziu, aducând cu noi o cantitate apreciabilă de brânză care îi fusese dăruită lui Mihalache de către un ţăran, admirator al său. La despărţire a împărţit-o echitabil, revenind câte o parte

fiecăruia: şoferului de taxi, unui colaborator politic, mie şi lui însuşi. înainte de a-mi lua rămas bun de la dânsul, în casa unuia din prietenii săi bucureşteni, unde el urma să îşi petreacă noaptea, mi-a spus că de la Bacău se aude că acel colonel jovial şi voinic, împreună cu care am luat cina noastră întreruptă şi căruia onoarea de militar nu i-a îngăduit să se retragă din faţa inamicului, fusese atât de crunt bătut de atacatorii comunişti, încât acum se afla în spital. Cititorul nu va fi poate surprins când îi voi spune că mi-a trecut prin minte gândul că m-aş fi putut afla alături de el, dacă nu cumva chiar la morgă.

Când am dat mâna cu şeful ţărănist, spunându-i „la revedere”, mi-am dat seama că mulţimea bandiţilor comunişti, bine antrenaţi, era pe urmele lui. Avuseseră de gând să-l molesteze, pentru a-l scoate din lupta electorală. Fusesem martorul unei demonstraţii oribile de înşelătorie şi trădare. După acceptarea de către Groza a

Acordului de la Moscova cu privire la libertatea politică în România, după promisiunea expresă a guvernului, în faţa ambasadorului american, că libertatea politică va fi garantată, reprezentanţi ai guvernului şi huligani, organizaţi de principalul partid la putere, încercau să elimine de pe scena politică pe unul dintre cei mai reputaţi apărători ai democraţiei. De fapt, în acel moment, partidul lui Mihalache avea un reprezentant cu rang de ministru în cabinetul lui Groza, după cum cerea Acordul de la Moscova. Dar, pentru a înrăutăţi lucrurile, în zilele următoare, presa şi radioul de la Moscova, precum şi organele de presă ale Armatei Roşii din Bucureşti, şi-au exprimat deplinul acord faţă de astfel de „lecţii", date „fasciştilor români". ■

Câteva zile după revenirea mea la Bucureşti, am aflat că huliganii, înarmaţi cu puşti, revolvere şi mitraliere, au pătruns în casa gazdei mele de la Suceava şi l-au ucis în dormitor, sub ochii îngroziţi ai familiei. Parcă şi vedeam sângele scurgându-se pe patul în care eu dormisem. Nimeni nu a fost arestat pentru crimă. Cu greu ai putea crede că ucigaşii nu erau plătiţi de guvern, iar bandiţii pe care îi văzusem la Suceava şi Rădăuţi nu erau ghidaţi de poliţie. Ei reprezentau trupele de şoc ale „noii democraţii".

Numele gazdei mele era Traian Ţăranu.

Şi acesta era de-abia începutul violenţei comuniste.

Soldatii ruşi intervin cu armele

Povestirile lungi despre teroare, tortură, lagăre de muncă ori crime sunt obositoare. Ele tind să estompeze percepţia. Iritând ascultătorul sau cititorul, ele, de fapt, stârnesc simpatie sau toleranţă faţă de tiranii care se folosesc de teroare. Cu toate acestea, natura regimului comunist din România sau comunismul în general nu pot fl înţelese fără a realiza faptul că sunt fundamentate pe violenţă şi minciună. Cineva care trăieşte în siguranţă deplină, departe de scenele cu capete sparte şi cadavre sângerânde, nu poate aprecia cu uşurinţă ce anume înseamnă regimul bolşevic. Pentru a înţelege esenţa comunismului, ar trebui să avem imaginea reală a unor bande comuniste înarmate, care îl ucid pe Mister Jones, care îi rup oasele lui John Smith, sau care năvălesc în casă la vecinul Adams, pe când acesta tocmai se întâlneşte cu familia de peste drum.

Având în vedere toate acestea, voi mai consacra un capitol violenţei comuniste. Aleg cazuri care au apărut în timpul unei campanii electorale, chiar după semnarea unui acord internaţional prin care Statele Unite au reafirmat solemn că va exista libertate politică în România. Şedinţele opoziţiei din acea vreme ar fi trebuit să fie tot atât de scutite de violenţa guvernului precum întrunirile lui Mr. Stassen sau Mr. Dewey, care au avut loc în Oregon în mai 1948, ori tot atât de libere ca şi Convenţia Naţională Republicană, care s-a ţinut în iunie la Philadelphia.

într-o dimineaţă de sâmbătă, m-am dus cu trenul la Constanţa, un oraş la Marea Neagră, pentru a relata asupra unui congres al Partidului Naţional Ţărănesc, care urma să aibă loc a doua zi. Ajungând după amiază, am căutat găzduire şi ospitalitate în casa unuia dintre membrii partidului, deoarece hotelurile erau ocupate de ruşi. Prima mea sarcină a fost aceea de a mă prezenta autorităţilor. După o vizită plăcută la primar, un fost socialist care ICUHA OU mia în serviciul partidului comunist, m-am oprit o clipă în biroul prefectului, care nu era acolo. Avea reputaţia de a fi adevăratul stăpân al judeţului şi am observat că opoziţia se temea de el. Deşi înainte făcea parte din Partidul Naţional Ţărănesc, el intrase în serviciul Uniunii Sovietice, iar activitatea lui era neasemuit de valoroasă pentru comunişti în acel punct-cheie. Constanţa, aşezată pe linia ce uneşte Moscova de Strâmtoarea Dardanele şi Mediterana, era, în consecinţă, un punct de o importanţă extremă. Este considerată un pivot al imperialismului rusesc şi arăta deja a bastion sovietic. Situaţia generală de aici mi se părea chiar mai interesantă decât congresul partidului, care trebuia să aibă loc a doua zi.

Mulţumită amabilităţii unui prieten care avea la dispoziţie un automobil, am reuşit să-mi formez o imagine succintă asupra oraşului şi a împrejurimilor sale. Portul, singurul port maritim bun al României, era în întregime în mâinile ruşilor. Mai multe vase americane intrau şi ieşeau din port, dar pentru că acesta era sub strict control rusesc, puteau să alimenteze, să încarce şi să descarce, numai conform ordinelor sovieticilor, duse la îndeplinire sub directa lor supraveghere. Căpitanii multor vase americane erau supuşi la nenumărate neplăceri, chiar umilinţe, în ciuda faptului că se aflau la Constanţa pentru a

aduce ajutor chiar Rusiei sau ţărilor est- europene dominate de ea. Trecând prin oraş înspre port, am văzut o mare concentrare de soldaţi ruşi, mult mai mare decât oriunde în Balcani. Nu numai că cele mai multe clădiri fuseseră preluate de ei, pe de-a întregul ori parţial, dar chiar o parte însemnată a oraşului fusese evacuată de români, la ordinele ruşilor, şi pusă la dispoziţia exclusivă a ocupanţilor sovietici.

Constanţa era locul unde stăpânirea romană îl exilase, în antichitate, pe talentatul poet latin Ovidiu. La acea vreme trebuie să fi fost un mic port grecesc neînsemnat, iar scrisorile lui Ovidiu către cei de acasă îl arătau pe poet singur şi nefericit. Dar statuia lui din Constanţa arăta şi mai stingheră în ziua vizitei mele, deoarece pentru el un nou exil, de data aceasta printre ruşi, începuse. în timp ce Ovidiu cel de bronz îl privea pe înţepatul agent de circulaţie sovietic care dirija prin faţa lui un vârtej de automobile, camioane şi

motociclete ruseşti, el se gândea, probabil, la anticele care de luptă de pe vremea lui Cezar, gonind prin Roma. Practic, toţi agenţii de circulaţie din oraş erau, la acea vreme, ruşi.

Am aflat, din surse directe, despre o nenorocire care se întâmplase cu una dintre cele mai remarcabile clădiri dintr-un cartier, select altădată, cu vedere la Marea Neagră. Fusese rechiziţionată de un amiral sovietic, împreună cu mobila, covoarele, paturile, vesela şi biblioteca. Proprietarul său român, care era foarte mândru de luxoasa lui locuinţă şi care observase pagubele suferite adesea de locuinţele ocupate de Armata Roşie, l-a vizitat pe amiral şi i-a sugerat, în mod politicos, că ruşii n-ar avea nevoie de toate picturile, statuile, covoarele şi obiectele pe care le colecţionase în casa lui. într-un chip prietenos şi cu multă omenie, proprietarul a continuat să-l întrebe pe amiral dacă ar avea ceva împotrivă ca să-şi mute obiectele acestea la locuinţa temporară pe care fusese nevoit s-o închirieze. Amiralul i-a răspuns foarte politicos, şi l-a cucerit pe românul suspicios, asigurându-l că era liber să mute orice dorea, dacă presupunea cumva că un amiral rus n-ar fi avut grijă de cea mai bună mobilă sau că nu era obişnuit cu asemenea interioare somptuoase. Românul s-a simţit ruşinat de impoliteţea lui, a lăsat toate lucrurile acolo, ba le-a şi povestit prietenilor cât de norocos era că în casa lui s-a instalat un astfel de ofiţer, cultivat şi curtenitor.

Dar, şase luni mai târziu, norocul l-a părăsit pentru că, atunci când rusul a fost transferat într-un alt post, vasul lui a pornit din Constanţa cu toată mobila scumpă, covoarele şi nenumăratele piese decorative din casă. Cu toate acestea, omul avusese şi un dram de noroc, fie numai pentru faptul că marea clădire rămăsese intactă. Mergând cu maşina

de-a lungul ţărmului, am descoperit că multe dintre clădirile frumoase din zonă erau aproape în ruină. Stăteau ca nişte epave triste şi oarbe, cu geamurile sparte, uşile zdrobite, instalaţiile electrice furate şi băile golite. Chiar şi etajele, în unele cazuri, erau devastate. Această stare de lucruri era evidentă în cazul celui mai bun hotel de vară pe care-l avea România, şi unul dintre cele mai bune din zona Dunării de jos. Fusese construit cu un an înaintea celui de al doilea război mondial de către Căile Ferate Române, care sperau să obţină profituri de pe urma turiştilor ce se bucurau de o vacanţă la mare, în lunile caniculare de vară. Era modern, din toate punctele de vedere, situat într-un loc pitoresc, dotat cu balcoane, terase, grădină de vară acoperită, şi avea un mobilier foarte atrăgător. A locuit o vreme în el armata germană, care l-a lăsat intact. L-a preluat apoi armata rusă distrugându-l complet. Poate că Moscova îl va fi considerat pradă de război. Poate că şi alte vile din jur erau considerate tot pradă de război, dar, cel puţin, ele erau ruinate doar în parte. Cele mai multe clădiri, instituţii şi locuri de agrement care au făcut din Constanţa cea mai atrăgătoare staţiune la Marea Neagră – în afara Rusiei – îmi apăreau acum devastate, ruinate şi respingătoare.

Motivul prezenţei unui atât de mare număr de forţe militare ruseşti în Constanţa era evident: chiar şi cel mai scurt sejur pe care un observator întâmplător l-ar petrece aici i-ar revela în mod dramatic interesul imperial al Rusiei în această parte a lumii. Nu cu mult mai înspre nord se află Delta Dunării, cu mai multe braţe de navigaţie, sursa principală de comunicaţie între Europa centrală şi sud-estică. Orice stat care deţine controlul asupra Deltei deţine şi cheia comerţului pe continent. Şi Rusia era demult hotărîtă să o deţină. Preluase

nordul Deltei şi insulele din jur, exercitând un control direct asupra pieţelor de desfacere de aici. Ocupând teritoriul dintre Dunărea inferioară şi Marea Neagră, cunoscut sub numele de Dobrogea, a ajuns să controleze şi sudul Deltei. Nici o pasăre nu putea zbura deasupra Deltei Dunării, fără ca ruşii să prindă de veste, şi bineînţeles că nici o navă, de orice fel, nu putea apărea în zonă, fără permisiunea sovieticilor. Printr-o înţelegere între Moscova şi guvernul ei vasal de la Bucureşti, Rusia a creat o societate de transporturi, numită „Sovromtransport", pentru a pune mâna pe întregul comerţ de pe Dunăre. Acest lucru a făcut şi mai avantajos controlul Armatei şi Marinei ruseşti asupra Deltei.

Un alt motiv care justifică importanţa Dobrogei pentru Rusia este faptul că această provincie constituie, din vechime, o punte de legătură între imperiul ţarilor şi Marea Egee. Prin acest coridor au trecut armate şi hoarde barbare, venite din Asia, din Turcia ori chiar

de la Roma. Pe aici şi-au găsit scăpare refugiaţii bulgari din faţa turcilor şi tot prin Dobrogea s-au îndreptat naţiunile Europei spre Marea Neagră pentru a găsi debuşeuri comerciale. Controlul asupra acestei regiuni întinse şi, mai ales, asupra portului său principal ar reprezenta un avantaj deosebit pentru forţele ruseşti, hotărîte să-şi continue înaintarea spre sud.

Bineînţeles că nici Rusia şi nici Partidul Comunist, pe care aceasta l-a impus în România, nu doreau aici vreo activitate politică de opoziţie. Constanţa a devenit, de timpuriu, obiectiv principal pentru comploturile comuniste şi a fost acaparată pe cale revoluţionară de către comunişti, înaintea oricărui alt. oraş din România, chiar înainte de instalarea, de către Vîşinski, a actualului regim. După aceasta, comuniştii din Constanţa au exercitat asupra regiunii şi asupra portului o crâncenă dictatură politică şi administrativă, în strânsă cooperare cu trupele de ocupaţie, suprimând activitatea tuturor celorlate partide şi arătând că nu vor tolera, cu nici un chip, o întrunire a ţărăniştilor. în consecinţă, gazdele mele din Constanţa erau deosebit de îngrijorate.

Ştiind că în oraş există un număr mare de muncitori în docuri, pe care prefectul şi colegii săi comunişti îi organizaseră în brigăzi de şoc, bine aprovizionate cu arme, oamenii Partidului Naţional Ţărănesc verificau cu atenţie toate persoanele care intrau în sala de cinematograf pentru a asista la întrunire. Tot ei au plasat la uşă şi pe strada din faţa clădirii un mic grup de voluntari care să ceară tuturor posibililor participanţi să prezinte legitimaţia de partid. Aceşti voluntari nu permiteau intrarea persoanelor pe care le ştiau sau pe care le suspectau a fi comuniste. De asemenea, pentru a-i împiedica pe

comunişti să ocupe dinainte sala, lucru pe care aceştia îl făcuseră în multe oraşe chiar şi în multe astfel de ocazii, delegaţii Partidului Naţional Ţărănesc, adunaţi din vreo 40 de sate ale Dobrogei, au intrat în sală cu mult înaintea orei fixate pentru începerea întrunirii, adică încă pe la 10 dimineaţa.

Planurile mele erau să asist mai întâi la o întrunire guvernamentală, care urma să se ţină în aceeaşi dimineaţă într-un cinematograf şi la care trebuia să vorbească şi ministrul propagandei, Petre Constantinescu-Iaşi, care tocmai sosise de la Bucureşti. După aceea, aveam de gând să trec şi pe la întrunirea naţional-ţărăniştilor.

La ora 9, am fost anunţat, pe când îmi luam micul dejun, că în sala în care urma să se ţină mitingul era linişte deplină, dar că o tensiune ameninţătoare plutea în aer. De fapt, comuniştii încercaseră să intre în sală cu forţa, dar fuseseră împiedicaţi de către gărzile constituite din voluntari. Puţin mai târziu, pe când mă pregăteam să ies pentru a vedea ce se petrece, un mesager a dat buzna în sufragerie, spunând că un grup numeros de comunişti înarmaţi pătrunsese în sală, îi bătuse pe ţărăniştii, spărseseră mese şi scaune şi rupseseră tablouri. M-am repezit până acolo, căci locul nu era prea departe, şi am găsit un grup de oameni negricioşi, cu feţe dure, înarmaţi cu ciomege, aşteptând în strada din faţa cinematografului, ale cărui ferestre fuseseră toate sparte. Când am intrat în sala goală, însoţit de câţiva prieteni români, am descoperit mese sfărâmate, scaune rupte şi embleme ale partidului distruse.

Doi bărbaţi fioroşi, în haine civile, păzeau sala părăsită. Unul dintre ei, înalt, suplu şi foarte serios, mi-a ordonat să ies. Când l-am întrebat cine este, a spus doar: „de la poliţia secretă” şi, arătându-mi

legitimaţia, a repetat că, dacă nu ies, va fi necaz. Mi-am permis să-l întreb ce se întâmplase şi mi-a răspuns morocănos că muncitorii îi alungaseră pe ţărani. A adăugat că, dacă ţăranii aveau de gând să organizeze o întâlnire, atunci să se ducă la Maniu acasă şi să o ţină acolo chiar în oraşul lui (care, întâmplător, se afla cam la 500 de mile depărtare). De asemenea, mi-a scrâşnit printre dinţi cu multă vehemenţă că „ţăranii nu pot să vină aici şi să-i bată pe muncitori". M-a mai avertizat o dată să ies afară, lucru pe care l-am şi făcut, încercând să-mi împiedic picioarele să dezvăluie sprinteneala la care inima îmi dădea ghes. Plecând, am văzut – cum observasem şi la intrare – că tinerii negricioşi de pe stradă ardeau teancuri de ziare ţărăniste, care fuseseră aduse pentru a fi împărţite membrilor congresului.

După ce i-am privit pe aceşti agenţi plini de fervoare ai „guvernului democrat" al lui Groza cum îi aduceau pe ţărănişti dintr-un tărâm al întunericului către lumină, arzându-le ziarele şi broşurile, într-o manieră cu adevărat hitleristă, m-am întors la casa gazdei mele să văd dacă aş putea lua legătura cu câţiva dintre cei care fuseseră bătuţi. Am găsit o mulţime. Am intervievat, rând pe rând, ţărani, profesori, doctori, ziarişti, muncitori, mici negustori. N-a fost prezent nici un şef de partid care să-i îndrume ce să spună. Nici unul nu a avut posibilitatea să-i şoptească altuia, sau să-mi relateze o poveste inventată. Am ascultat oameni care stătuseră în afara locului adunării, pe post de gărzi, alţii care îndepliniseră aceeaşi sarcină în vestibul şi mulţi alţii care fugiseră din sală, fiind simple victime nevinovate. Mai târziu, am vizitat un băiat bătut rău de tot, în propria lui casă, condus fiind până la dânsul de mama sa care plângea. Le-am făcut o vizită şefului poliţiei şi

ajutorului său, care au vorbit destul de deschis cu mine.

întâmplarea, regăsită în mărturiile a nu mai puţin de 20 de oameni, era că o gaşcă, formată din peste 200 de oameni, înarmaţi cu ciomege şi bare de fier, înaintase în grup compact dinspre sediul central al comuniştilor către cinematograf, înlăturând orice rezistenţă, intrând cu forţa în hol şi bătându-i sălbatic pe cei câţiva oameni de pază dinăuntru, care încercaseră să le ţină piept. Croindu-şi cu pumnii drumul către sală, au atacat auditoriul, care a părăsit precipitat locul, printr-o ieşire din spate şi una laterală. Mulţi dintre participanţii la întâlnire fuseseră însă bătuţi înainte să apuce să plece, iar un număr considerabil de oameni au fost înşfăcaţi, după ce reuşiseră să părăsească sala, de către comuniştii care îi aşteptau la ieşire. Unii au fost doborâţi pe stradă şi loviţi, în timp ce erau căzuţi la pământ. Cu fiecare lovitură, cu pumnul sau cu piciorul, li se striga „Ăsta-i Maniu pentru tine!”, „Poftim pe Maniu!”. Când un binecunoscut lider ţărănist local a încăput în mâinile comuniştilor, aceştia urlau: „Omorâţi-1! Omorâţi-1!”. Din fericire, nimeni nu a fost ucis. Au urmat imediat după aceea arestări, dar nu ale atacatorilor comunişti cum ar fi fost firesc, ci ale victimelor. Cei care mai rămăseseră de la întâlnire s-au adunat la casa liderului naţional ţărănist şi au ţinut o precipitată şedinţă de lucru, şedinţă care s-a ocupat cu partea organizatorică, oficială, a congresului. Am observat, în timp ce această şedinţă avea loc, în camera plină până la refuz, că instigatorii comunişti aşteptau, în grupuri mici, afară. O dată au şi încercat să intre în casă, dar au fost ■ respinşi şi nu au mai insistat.

După ce am terminat de vorbit cu victimele acestui atac sângeros, am ajuns şi la întâlnirea

guvernamentală care încă nu se terminase şi am aflat că profesorul Constantinescu-Iaşi, ministrul propagandei, se aflase pe o stradă nu foarte departe de locul unde bătăile, distrugerile şi incendierea literaturii ţărăniste erau în toi. O persoană aflată la faţa locului mi-a spus că îl auzise pe ministru felicitându-l pe unul dintre susţinătorii lui locali, pentru felul în care împrăştiaseră această întrunire a opoziţiei. Prefectul a fost văzut şi el trecând pe lângă locul atacului, în timp ce golanii mai ardeau încă maldărele de ziare.

Şeful poliţiei a recunoscut că o coloană numeroasă de „cetăţeni" intrase cu forţa în sală şi îi atacase pe cei de acolo. Intrând în biroul său, am observat pe perete un dezgustător poster electoral, care condamna partidele de opoziţie ca fiind fasciste şi îndemna poporul să voteze împotriva unor astfel de „duşmani ai poporului". Tocmai poliţia, plătită de naţiune pentru a proteja libertăţile civile şi a păstra ordinea, era oficial incitată de guvern să fie părtinitoare în lupta electorală şi în suprimarea acestor libertăţi.

întorcându-mă la Bucureşti, am aflat că o altă întrunire politică fusese împrăştiată, de data aceasta de către soldaţii ruşi, chiar în aceeaşi zi. Faptul acesta revoltător se întâmplase în oraşul Roşiori de Vede, cam la 80 km de Capitală. în dimineaţa următoare am pornit într-acolo, ajungând cu bine, înainte de prânz. Am călătorit într-o maşină care purta steagul american, iar împreună cu mine se afla un interpret ce avea permanente legături cu Misiunea americană. Primele vizite au fost făcute la primar, la şeful poliţiei şi la notarul oraşului. în birou se mai afla un susţinător al guvernului. Oficialităţile m-au tratat cu amabilitate şi mi-au vorbit deschis. Au recunoscut că întâlnirea fusese întreruptă de ruşi, dar au afirmat că se simţea o

deosebit de mare încordare în oraş, din cauza „activităţii fasciste” a Partidului Naţional Ţărănesc, şi au insistat asupra faptului că intervenţia ruşilor evitase doar vărsarea de sânge.

De la biroul primarului am plecat în căutarea unor membri locali ai PNŢ. La început nu am putut găsi pe nimeni, căci toţi se ascundeau de teama de a nu fi arestaţi. Românii învăţaseră prin experienţe amare că, după un astfel de conflict, întotdeauna victimele sunt cele arestate, iar nu agresorii, şi, prin urmare, reprezentanţii de marcă ai opoziţiei din toate oraşele, mari sau mici, ca şi din sate, nu prea stăteau pe acasă în timpul zilelor şi nopţilor agitate. Oricum, vederea steagului nostru a stârnit curajul celor de pe stradă care ne-au observat trecând înainte şi înapoi, în căutările noastre, şi, curând, un tânăr s-a oferit să ne pună în legătură cu câţiva dintre oamenii pe care îi căutam. Conduşi de el, am mers la sediul local al PNŢ, sediu care cuprindea trei camere iar în cea mai mică dintre ele am luat loc la o masă lungă, împreună cu interpretul. Curând după aceea, în sala mare, se adunaseră vreo 10-15 persoane pe care le-am invitat să intre pe rând câte una.

Fiecare dintre oamenii care intrau se aşeza pe un scaun în faţa noastră şi răspundea întrebărilor mele, povestind despre ceea ce văzuse. Am vorbit până la sfârşitul investigaţiei cu oameni tineri, dar şi cu câţiva bătrâni bărboşi, cu muncitori, ori cu ţărani care o duceau destul de greu, dar şi cu negustori avuţi, avocaţi şi profesori, evrei şi creştini. Unii erau atât de revoltaţi, încât nu puteau prezenta o relatare coerentă; unii erau prea simpli, iar alţii prea sofisticaţi pentru a descrie, clar şi concis, ceea ce se întâmplase. însă câţiva erau nişte martori excelenţi. Majoritatea nu văzuseră decât o părticică din ceea ce se întâmplase,

din poziţii nu prea avantajoase; dar doi sau trei îşi făcuseră o imagine generală ce părea destul de corectă. Punând relatările cap la cap şi coroborând totul cu ceea ce spuseseră reprezentanţii guvernului, am stabilit următoarele: Dimineaţa devreme, în ziua adunării, unul dintre ruşii din oraş, care nu era de origine slavă, i-a spus unui român de acolo, care nu era de origine latină, că ar face mai bine să nu se ducă la întrunirea anunţată. Nu i-a dat detalii, dar din tonul grav cu care fusese rostit avertismentul românul a simţit că urma să se întâmple ceva grav. Pe la ora 10, sala acelei clădiri micuţe, care reprezintă singurul cinematograf din oraş, era plină cu delegaţi ai ţărăniştilor, iar balconul era şi el ticsit. Chiar şi în curtea largă a cinematografului era înghesuială, căci o mulţime de oameni se strânseseră pentru a asculta discursurile care urmau să fie transmise prin difuzoarele instalate, fără aprobare de la guvern. însă adunarea, în sine, era legală din toate punctele de vedere şi am văzut chiar eu scrisoarea în care autorităţile acordau organizatorilor permisiunea pentru ţinerea ei. Sub guvernul Groza, însă, actele oficiale sunt, de cele mai multe ori, simple înşelăciuni.

Chiar înainte de deschiderea întrunirii, doi soldaţi sovietici au urcat în balconul acela modest, au privit în jos, către mulţimea adunată, iar unul i-a spus celuilalt „Toţi sunt nişte fascişti!”. Un român care ştia ruseşte a înţeles ce-şi spuneau; ambii păreau revoltaţi, poate fuseseră iritaţi de portretul regelui, pus la loc de vază pe peretele din spatele scenei, sau de portretele celor doi lideri ai opoziţiei, Maniu şi Mihalache. Românul a protestat energic împotriva prezenţei celor doi soldaţi ruşi, care făceau parte din mica garnizoană amplasată aproape de cinematograf şi, până la urmă, ruşii au plecat, înainte ca şedinţa să înceapă.

La puţin timp după ce întrunirea începuse, un participant, venit dintr-un oraş vecin, a tulburat liniştea strigând „Trăiască Stalin!” Acest slogan este modalitatea preferată a comuniştilor de a descuraja adunările opoziţiei, pentru că, dacă e repetat destul de tare, chiar şi numai de câţiva obstrucţionişti, aceasta îi fâstâceşte pe vorbitori, dându-le un aer de stupiditate. Dacă, pe de altă parte, mulţimea începe să-i huiduie pe cei care.strigă „Trăiască Stalin!” sau încearcă să-i alunge, oamenii sunt imediat acuzaţi de a fi insultat Uniunea Sovietică. Oricum, în ciuda acestei încurcături, cei aflaţi în cinematograful din Roşiori de Vede l-au îmbrâncit afară pe omul care întrerupsese şedinţa, timp în care un rus înarmat, ce stătea în curte rezemat de uşă, a tras în aer pentru a intimida mulţimea. în orice caz, nu au urmat nici tulburări, nici panică şi nu au fost evacuate nici sala şi nici curtea. Şedinţa a continuat, în timp ce acela care deranjase şi fusese dat afară stătea acum în stradă.

Dar el s-a întors curând, însoţit de o pereche de profesori, soţ şi soţie, care aveau reputaţia de a fi cei mai înrăiţi şi mai neîndurători comunişti din localitate şi despre care unii spuneau chiar că poartă arme. Totuşi, situaţia nu era considerată gravă, căci erau prea puţini comunişti în oraş pentru a risca o încăierare cu ţăranii adunaţi acolo, care nu erau dispuşi să accepte insultele lor şi care, la nevoie, ar fi fost ajutaţi de către orăşenii solidari. Când au ajuns la uşa deschisă a cinematografului, unde era de asemenea plin de ascultători, cei doi comunişti au început să protesteze cu glas tare şi să îi provoace pe vorbitorii de pe scenă. Bineînţeles că audienţa le-a dat răspunsul cuvenit, după care s-a dezlănţuit un război al cuvintelor, accentuat în curând de salve repetate de mitralieră, trase de cel puţin patru soldaţi ruşi, postaţi

la uşă şi la ferestrele larg deschise. Cinematograful era o sală mică şi veche, cu uşi şi ferestre ce dădeau direct în curte, prin urmare cei ce se aflau înghesuiţi acolo erau la numai câţiva metri distanţă de ruşii de afară.

Aceştia trăgeau cartuş după cartuş pe deasupra capetelor celor din sală, către scenă şi în toate direcţiile. Multe dintre gloanţe ciu- ruiau portretul regelui; altele găureau tavanul sau făceau bucăţele cadrul de lemn din faţa scenei. în timp ce se întâmplau toate acestea, unul sau doi soldaţi ruşi din garnizoana situată în cealaltă parte a clădirii au intrat într-o încăpere mică, folosită ca şi cabină pentru actori, atunci când se jucau piese de teatru de către artiştii locali şi, de acolo, au început şi ei să tragă în peretele din spatele scenei, creând astfel un foc încrucişat. Bineînţeles că oamenii au intrat în panică şi s-au risipit în cea mai mare grabă, şedinţa fiind compromisă definitiv. Curtea s-a golit. Toată lumea a scăpat cu bine şi nimeni nu a suferit vreo rană mai gravă decât vânătăile căpătate în busculada creată de ruşi. După ce sala s-a golit, au intrat înăuntru comuniştii; au spart câteva bănci, au distrus o masă sau două şi au rupt în bucăţi portretul regelui, ca şi pe cel al lui Maniu.-Mai târziu, au apărut câteva oficialităţi ale poliţiei, care au confiscat aparatele de proiecţie şi difuzoarele de la proprietarul cinematografului.

N-am găsit nici o deosebire între relatările martorilor în ceea ce priveşte aspectele principale ale întâmplării, fie că martorii erau susţinători ai guvernului, fie că erau de partea opoziţiei. Unii au accentuat faptul că soldaţii ruşi ar fi intrat în săliţă şi ar fi tras din interior. Pare, de altfel, a fi un lucru sigur că şi-au introdus armele pe uşă şi pe ferestre. Alţii au afirmat că şi comuniştii trăseseră cu revolvenii.

Martorii guvernului au declarat că unul dintre vorbitori făcuse o remarcă neplăcută la adresa liderului comunist Ana Pauker, iar cineva din auditoriu a strigat „Jos comuniştii!”. Opoziţia a declarat, în unanimitate, că nimeni nu făcuse nici un fel de remarcă insultătoare în legătură cu vreun lider al guvernului şi că nu s-a adus nici o critică de vreun fel la adresa Rusiei sau a Armatei Roşii. Gândindu-mă la atmosfera, deosebit de tensionată dinaintea adunării, mie personal nu îmi este chiar atât de greu să cred că vreun membru indignat al opoziţiei strigase: „Jos cu Ana Pauker!”. Era, cu siguranţă, femeia din România care inspira cea mai multă aversiune şi am impresia că românii nu au întotdeauna forţa necesară de a se abţine să-şi exprime sentimentele faţă de oamenii pe care îi detestă. Judecând după experienţa acumulată la întrunirile opoziţiei, cred, în schimb, că nimeni la acel miting – fie că se afla în sală, fie că era pe scenă – nu a făcut vreo declaraţie publică defăimătoare la adresa Armatei Roşii. Şi chiar dacă cineva îi acuzase pe Petru Groza, pe Ana Pauker sau Bodnăraş, înţelegerea de la Moscova garanta acest drept, prevăzând deplina libertate politică. în timpul acestei investigaţii, am vizitat cinematograful care fusese scena incidentului, am văzut daunele produse, am vorbit cu nefericitul proprietar care asistase la toată întâmplarea şi am conchis, fără urmă de îndoială, că soldaţii ruşi au împiedicat cu bună ştiinţă întâlnirea politică, făcând uz de arme. Aceste fapte nu au fost confirmate doar de oamenii din partea locului, ci şi de liderii de la Bucureşti ai partidului, care au luat cuvântul la întrunire şi care sosiseră din Roşiori de Vede chiar în noaptea aceea. Cred că cel mai important aspect al anchetei a fost acela că nici una dintre oficialităţile locale nu a negat faptul că soldaţi ruşi înarmaţi

împrăştiaseră adunarea. Nimeni din oraş, simpatizant sau duşman al lui Groza sau al Anei Pauker, nu a făcut nici cea mai vagă aluzie cum că acolo n-ar fi fost implicată o garnizoană sovietică. Dimpotrivă, mi-au arătat cu exactitate locul unde se aflase aceasta şi mi-au indicat, cu precizie, numărul de soldaţi pe care-i avea. Ca o confirmare a faptului că soldaţii ruşi interveniseră, la câteva zile, garnizoana a fost mutată de acolo. Generalul I. Z. Susaikov, şef al Misiunii militare sovietice la Bucureşti, privind drept în ochi un ofiţer american, a declarat emfatic, dar nu fără furie: „Totul este o minciună, fiindcă în acest oraş nu a staţionat nici măcar un soldat sovietic”. După o asemenea performanţă a generalului, cititorul poate judeca singur cam cât valora cuvântul unui oficial rus.

Ceea ce s-a întâmplat în acea dimineaţă de duminică, într-un orăşel din România, era mult mai izbitor decât intervenţiile obişnuite de până atunci. Peste tot în ţară, oficialităţi cu puteri mai mari sau mai mici, din Comisia sovietică de control, terorizau poporul şi ameninţau pe membrii partidelor istorice cu pedepse severe. Editorii români au fost convocaţi de către ofiţerii ruşi, şi în mod repetat, ameninţaţi. Ei au fost avertizaţi să nu publice materialele opoziţiei. Poliţia a trimis somaţii tipărite tinerilor anticomunişti, informându-i că vor fi predaţi în mâinile ruşilor, dacă nu vor executa anumite ordine. Un număr de români basarabeni, ca şi maghiari, germani şi chiar greci, bărbaţi şi femei, au fost ridicaţi de la casele lor şi trimişi în Rusia, la muncă silnică. Numărul lor s-a ridicat la câteva zeci de mii.

Totuşi, cele mai multe din intervenţiile sovietice nu erau atât de directe. Marea majoritate a persecuţiilor din România au fost săvârşite de cetăţeni români, pregătiţi în şcolile bolşevice, şi care acţionau ca agenţi

ruşi. Un atac al unor astfel de agenţi s-a petrecut într-o duminică de iunie, dis de dimineaţă, când un grup de lideri ai Partidului Naţional Liberal părăsea oraşul Craiova într-un autobuz, îndreptându-se spre orăşelul Pleniţa, unde urma să se ţină o şedinţă de partid. Craiova, ca şi Constanţa şi alte câteva oraşe dunărene, vitale pentru comunicarea cu Balcanii, era plină de soldaţi ruşi. Ca în oricare alt loc unde ruşii înarmaţi erau stăpâni, organizaţia comunistă locală era extrem de agresivă. Trupe de şoc comuniste năvăleau în camioane plătite de stat, terorizându-i pe membrii opoziţiei. în ciuda acestui fapt, liderii liberali au îndrăznit, totuşi, să pornească la drum, într-un autobuz neprotejat, pentru a lua parte la o întrunire de partid, la câteva mile depărtare.

Conducătorul opozanţilor era avocatul Ion Pleşia, care ocupase, ani de zile, o funcţie înaltă în partid şi fusese membru al delegaţiei române la Congresul de Pace de la Paris, din 1918. Când autobuzul a ajuns în pădurea Bucovăţ, la 8 mile de Craiova, comuniştii, transportaţi acolo în două camioane, aparţinând C.F.R.-ului, au deschis focul asupra liberalilor, rănindu-i grav pe câţiva şi oprind, bineînţeles, autobuzul. După aceea, au atacat pasagerii, le-au luat banii şi ceasurile, apoi i-au dus în pădurea din apropiere, unde i-au bătut cu sălbăticie. Autobuzul deturnat a fost atât de grav avariat, încât nu se mai putea deplasa. Huliganii, cu mâinile mânjite de sânge şi cu buzunarele pline de lucrurile furate, s-au îmbarcat în cele două camioane şi s-au făcut nevăzuţi. La puţin timp după aceea, prefectul – un preot renegat, fost susţinător al legionarilor, acum comunist activ – a trecut „întâmplător” pe acolo. El a mimat surpriza şi indignarea la vederea „acestui atac al bandiţilor”, iar pe unul din cei mai grav răniţi l-a

transportat în oraş. Că atacatorii nu erau bandiţi, s-a putut imediat stabili din declaraţia unora dintre cei jefuiţi, bătuţi sau împuşcaţi, care îi recunoscuseră pe unii din concetăţenii lor din Craiova.

Doctorul Pleşia, liderul grupului, a fost una dintre victimele cele mai grav rănite. Faţa îi era plină de sânge datorită împuşcării în cap. Când prefectul a îndrăznit să-şi exprime simpatia faţă de cei agresaţi, Pleşia şi-a trecut mîinile peste răni şi apoi l-a lovit cu putere peste faţă spunând: „Sângele meu te va urmări!”. Am auzit această poveste de la prietenii victimelor şi, în plus, am primit un raport personal, detaliat, de la un prieten din America, ce a trăit mult timp în România (şi a cărui ostilitate faţă de regimul comunist este notorie), care l-a vizitat pe Pleşia în spital, la o zi după ce fusese împuşcat. El a ajuns la Craiova fără să fi ştiut despre Pleşia şi a fost îngrozit să afle că acesta fusese împuşcat de torţionarii politici antrenaţi şi înarmaţi de guvern.

Cu câteva săptămâni înainte de această întâmplare, ministrul Mihail Romniceanu, reprezentant al Partidului Liberal în cabinetul lui Groza, în care intrase în ianuarie, conform înţelegerii de la Moscova, călătorea cu o maşină particulară, undeva în răsăritul României, cu scopul de a lua parte la o întrunire politică. Maşina i-a fost oprită de o trupă de şoc comunistă, care se deplasa într-un camion de stat. Unul dintre însoţitorii săi a fost bătut cu cruzime. Ministrul a fost silit să se întoarcă din drum şi să-i urmeze pe atacatorii comunişti, pe drumul spre Galaţi. Protestele lui erau zadarnice, iar des repetata sa declaraţie, cum că era scandalos ca unui ministru din guvern să-i fie aplicat un asemenea tratament, suna absolut ridicol. Chiar dictatorii comunişti spuseseră că „atacatorii ştiau ce trebuie făcut cu un ministru

fascist”. Liderul liberal şi colegul său, foarte grav rănit, au urmat camionul pe drumul care ducea spre unul dintre cele mai cunoscute centre comuniste din România. Trecând printr-un oraş aflat în drum, unde se afla un spital, şoferul a reuşit să conducă maşina ministrului în curtea spitalului, iar porţile s-au închis, înainte ca golanii comunişti să poată pătrunde. Personalul spitalului s-a baricadat la poartă, împiedicând un asalt sângeros, până când au sosit ajutoare din oraş. Atacatorii au supravegheat locul până seara târziu, cândmu fost determinaţi de autorităţi să se retragă.

După atacul armat asupra liberalilor, lângă Craiova, nu a fost arestat nici un vinovat. Nici după atacul asupra ministrului Romniceanu nu s-a întâmplat nimic. Nici o ameliorare a situaţiei nu era posibilă sub guvernul comunist. De cele mai multe ori era zadarnic să ceri ajutor autorităţilor, pentru că ele însele erau implicate în acest soi de acţiuni. Se aflau în evidentă cârdăşie cu golanii. Poliţiştii erau plătiţi şi instruiţi să atace cetăţenii români. în aceeaşi zi în care ministrul Romniceanu a fost împiedicat de către comunişti să ajungă la conferinţă, Emil Haţieganu, reprezentatul Partidului Naţional Ţărănesc în guvern, a fost reţinut de un grup de agresori comunişti, aproape de oraşul Dej, în timp ce se îndrepta spre casa lui de la ţară, de unde urma să plece, mai târziu, la o întrunire a partidului. Guvernul nu numai că nu a întreprins nici o anchetă, dar l-a acuzat chiar pe ministru că i-ar fi provocat pe agresori. Şi în acest caz, atacatorii au folosit un camion al C.F.R.-ului. Câteva zile mai târziu, în acelaşi oraş Dej, un alt fruntaş naţional – ţărănist, Ghiţă Pop, vestit pentru cumpătarea sa, însoţit de Anton Mureşanu, un lider mai temperamental, au fost atacaţi, iar maşinii cu care călătoreau i s-a dat foc. Cei

doi au fost nevoiţi să se refugieze în pădure, la adăpostul întunericului.

Astfel de atacuri împotriva opozanţilor, desfăşurate de comunişti sub protecţia guvernului, aveau loc, de obicei, în provincie sau în locuri izolate, departe de ochii lumii, dar uneori se petreceau, şi în centrul Bucureştiului. De exemplu, la 15 mai, comuniştii au lansat un atac asupra celei mai mari săli de conferinţe a oraşului, situată în piaţa din faţa Palatului Regal. Atacul s-a produs sub privirile mai multor străini, cazaţi în cel mai bun hotel din România, Athenăe Palace. Busculada a ţinut mai mult de o oră, deşi se petrecea într-un loc situat la numai câteva străzi depărtare de Ministerul de Interne şi la o mică distanţă de sediul Comisiei sovietice de control. Totul se desfăşura sub privirile poliţiştilor români şi ale soldaţilor ruşi şi nu a luat sfârşit, până ce nu au intervenit doi ofiţeri americani. în acea zi, participam la o conferinţă, ţinută de Groza la Blaj. Deci nu am văzut, cu ochii mei, incidentul, dar am preluat relatările americanilor şi ale românilor care fuseseră martori oculari la evenimente.

Mitingul care prilejuise atacurile comuniste era dedicat aniversării Revoluţiei de la 1848, care începuse la Blaj. în mod normal, această dată este sărbătorită ca un „4 iulie românesc”. Din întâmplare, însă, Blajul, unde a început redeşteptarea românilor la 1848, este oraşul lui Iuliu Maniu, principalul lider al opoziţiei, iar personalitatea cea mai proeminentă a Revoluţiei fusese chiar unchiul său. Cel mai important protagonist al luptei pentru eliberarea României era Partidul Naţional din Transilvania, care se unise, la câţiva ani după primul război mondial, cu Partidul Ţărănesc al lui Mihalache. Aşadar, patriotismul românesc este legat, istoriceşte, de Maniu şi de

partidul său. în consecinţă, dacă celebrarea momentului revoluţionar s-ar fi făcut la Bucureşti, guvernul risca să atragă atenţia generală asupra trecutului istoric al românilor transilvăneni, care, în covârşitoarea lor majoritate, îl sprijineau pe Maniu. Bineînţeles că acest fapt nu era pe placul conducerii comuniste, compusă în cea mai mare parte din neromâni, care dovedeau mai multă credinţă faţă de Uniunea Sovietică decât faţă de România. Nu este, aşadar, de mirare că ei au ales acest adevărat „4 iulie al românilor" drept ocazia potrivită pentru a îndrepta un atac brutal împotriva patriotismului românesc.

Sala unde avea loc comemorarea, situată în impunătoarea clădire a Ateneului, era arhiplină, cu mult înainte de ora stabilită pentru începerea discursurilor. Auditoriul era compus, evident, din necomunişti şi premisele păreau bune pentru o celebrare paşnică, deşi, în ultimul timp, nici o întrunire neguvemamentală mai importantă nu avusese loc în Bucureşti, fără a fi întreruptă de câte o mână de derbedei comunişti. Aici, însă, totul părea atât de bine organizat şi promiţător încât Maniu însuşi a fost invitat să participe la adunare, dându-şi acordul imediat. în sală se aflau şi alţi lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc, ca şi fostul prim-ministru, generalul Nicolae Rădescu, care, la 6 martie 1945, fusese silit de comunişti să demisioneze, salvându-şi viaţa numai cu sprijinul Misiunii politice britanice, care i-a acordat refugiu. Principalul vorbitor era ministrul Emil Haţieganu, de profesie istoric. în discursul lui, s-a referit mai mult la faptele istorice decât la cele politice. Discursul lui Haţieganu a stârnit aplauze numeroase. Maniu a fost şi el aplaudat de mulţime, la fel ca şi Rădescu.

Organizatorii manifestării erau deosebit de

mulţumiţi că totul decurgea în linişte, dar au fost şocaţi când, la ieşirea din sală, par- ticipanţii au fost atacaţi de către huligani comunişti, postaţi la fiecare uşă. Cu ajutorul unui însoţitor robust, care-l proteja, Maniu a putut să răzbească până la automobilul ce-l aştepta, ajungând nevătămat acasă.

încercările generalului Rădescu de a părăsi clădirea au eşuat, însă, în două rânduri. în încăierarea care a urmat, o ploaie de lovituri deosebit de puternice s-a abătut asupra capului pleşuv al fostului prim-ministru. în cele din urmă, el a reuşit să scape de agresori, cu ajutorul unor ofiţeri americani, sosiţi la faţa locului pentru a împiedica molestarea de către cetele de bătăuşi a spectatorilor paşnici care participau la o întrunire patriotică tradiţională, celebrând una dintre cele mai însemnate date din istoria românilor. Din nefericire, chiar aşa s-a întâmplat: nu puţine femei şi copii au căzut pradă bătăuşilor, veştmintele le-au fost rupte, au fost sparte capete şi numeroase bunuri de preţ au fost jefuite.

Unul dintre oamenii cei mai afectaţi de aceste incidente a fost Pan Halipa, o proeminentă personalitate basarabeană, fost ministru în guvernul naţional-ţărănesc, care fusese rănit şi pe care l-am vizi- tat eu însumi la domiciliul său. Vrând să scape din încăierare, printr-o ieşire din spatele sălii, el a fost înşfăcat de către o bandă de huligani din trupele de şoc, bătut cu sălbăticie peste cap, trântit la pământ şi izbit atât de puternic peste picioare şi peste şolduri, încât de abia se mai putea mişca. La rugat pe atacatori să-l lase să plece spre casa unui prieten, aflată în apropiere, dar aceştia au refuzat cu vehementţă. Dimpotrivă, au hotărât să-l ia cu ei, ducându-l la sediul Uniunii Generale a Sindicatelor, de unde, după toate aparenţele, pornise atacul. Pe când se ţâra

şchiopătând, escortat cu duşmănie de nemiloşii săi cerberi, s-a întâmplat să le iasă în cale un poliţist, căruia Halipa i-a cerut ajutorul, în timp ce agresorii comunişti continuau să-l lovească cu şi mai multă furie, peste faţă şi peste cap.

Continuându-şi marşul torturii la care era obligat, el a întâlnit câţiva soldaţi ruşi, lucru care nu era de mirare, de vreme ce una dintre cazărmile acestora se găsea la numai 100 de yarzi de locul unde se desfăşura întrunirea. Când bătrânul ministru a apelat la reprezentanţii Armatei Roşii, cea care, cu doi ani mai devreme, îi răpise ţinutul natal, Basarabia, aceştia s-au mulţumit să dea din umeri, în timp ce bătrânul demnitar continua să suporte loviturile tinerilor comunişti din trupele de şoc, pe care ruşii îi făcuseră stăpâni deplini peste România. în cele din urmă, au ajuns la sediul Uniunii Generale a Sindicatelor, care este unul dintre principalele cuiburi ale violenţei comuniste. Halipa a fost adus într-un birou, unde a văzut o mulţime de oameni, majoritatea tineri, care şedeau pe jos, răniţi şi însângeraţi, în timp ce călăii lor încercau, prin forţă, să-i determine să adere la Partidul Comunist. După ce a petrecut un timp în această încăpere şi i s-au adresat nenumărate insulte, Halipa a reuşit să câştige simpatia unui tânăr, care s-a oferit să-l ducă acasă cu un automobil. Cum nenumăraţi români îşi găsiseră sfârşitul, în ultimii ani, urcaţi în maşini şi duşi în afara oraşelor unde erau omorâţi, fostul ministru s-a arătat neîncrezător faţă de propunerea tânărului. în cazul de faţă, însă, posibila moarte la marginea vreunei păduri nu i se părea mai înspăimântătoare decât aceea în beciurile inchiziţiei comuniste, aşa încât, în cele din urmă, a consimţit să-l urmeze, şchiopătând, pe tânăr până la automobil. A fost dus până la o adresă apropiată de casa sa, unde

mi-a povestit toată întâmplarea.

Am auzit, de asemenea, istorisiri despre cele petrecute la Ateneu de la americanii care fuseseră martori oculari la asaltul dezlănţuit al huliganilor comunişti şi care făcuseră tot ce le-a stat în putinţă pentru a-i împrăştia pe aceştia. în fapt, aceşti americani determinaseră o acţiune chiar din partea ministrului de interne, care a trimis un autobuz pentru a salva posibilele victime ale fanaticilor săi tovarăşi comunişti. Acest atac, desfăşurat chiar în centrul oraşului, sub ochii întregii lumi, a fost stânjenitor chiar şi pentru presa comunistă, care, pentru întâia şi singura dată, s-a abţinut să mai ridice în slăvi acţiunile trupelor de şoc.

Asemenea acte de violenţă, comise împotriva unor persoane necunoscute, aflate la mii de mile depărtare, pot părea lipsite de importanţă în ochii americanilor. Relatările despre astfel de fapte devin plictisitoare şi, adesea, banale. Ele nu sunt însă fără importanţă, pentru că scot la lumină adevărata faţă a comunismului internaţional. Fiecare acţiune brutală de acest fel este, în acelaşi timp, o minciună şi o agresiune, căci toate acestea se întâmplă tocmai în vreme ce guvernul comunist promite solemn în faţa lumii respectarea libertăţilor politice şi ţinerea de alegeri libere. Scenele de violenţă despre care am vorbit s-au desfăşurat sub ochii unor oficiali americani, cărora guvernul comunist român tocmai le promisese că va respecta libertăţile cetăţeneşti.

Guvernul Groza a lansat însă o campanie de violenţă cu scopul de a lichida orice formă de opoziţie şi de a ajunge la completa subjugare a ţării. Intensitatea şi vehemenţa terorii a crescut zi de zi, până ce ultima rămăşiţă de libertate şi independenţă a românilor a fost înlăturată.

Aservirea sindicatelor

Regimul comunist din România pretinde că a eliberat poporul român şi, în special, pe muncitori. De fapt, el i-a transformat într-un instrument al puterii, cu ajutorul căruia îi domină atât pe ei, cât şi pe ceilalţi locuitori ai ţării. Regimul arată ca o piramidă răsturnată. Punctul său de sprijin este o mică parte a muncitorimii române, cea ademenită de Partidul Comunist. Numărul total al românilor care în 1946 munceau în altă parte decât în agricultură a fost apreciat ca fiind 701.500, dintre care 219.400 erau proprietari sau conducători de fabrici şi doar 474.100 salariaţi. Pe lângă aceştia, 8.000 de membri ai unor familii practicau „munci auxiliare”; 84% dintre aceşti muncitori şi meşteşugari erau bărbaţi şi 16% femei.

într-un cuvânt, în România, numărul total al salariaţilor şi muncitorilor de la oraş nu atingea cifra de 500.000, dintr-o populaţie de 16.000.000 de oameni. Din această jumătate de milion, majoritatea lucrează în magazine mici, având relaţii destul de apropiate cu şefii lor, urni câştigând aproape la fel de mult ca aceştia. Numărul muncitorilor care dau năvală în marile fabrici sau care se pierd zilnic în întunecimea minelor nu atinge nici măcar un sfert de milion. în ceea ce priveşte trupele româneşti de şoc, constituite, de fapt, ca o adevărată armată a Moscovei în România, cu scopul de a-i ajuta pe sovietici să-şi menţină regimul despotic asupra ţării, ele erau, în mare parte, recrutate dintre ceferişti. Trebuie reţinut faptul că numărul angajaţilor din

domeniul căilor ferate, inclusiv funcţionarii şi inginerii, este de 108.148. Un mic segment din acest număr redus de muncitori este cel care furnizează majoritatea conducătorilor comunişti ai României. Numărul total al oficialităţilor statului este de 372.000, cifră care s-ar mări considerabil dacă s-ar adăuga funcţionarii comunali. în totalitatea lor, salariaţii membri ai Uniunii Generale a Sindicatelor sunt în jur de

1.600.000, dintre care mai puţin de un sfert muncesc în industrie. Acesta este „proletariatul”, pe care guvernul lui Groza pretinde că se sprijină.

în acest fel, oricine-şi poate cu uşurinţă imagina câţi bărbaţi cuprindea proletariatul industrial, de care făcea atâta caz Groza; ei nu reprezentau nici măcar 3% din populaţia României. Dacă acestora le adăugăm şi nevestele şi copiii, proporţia s-ar putea ridica, poate, la 8% sau la 9%. Dar chiar din rândul acestui segment restrâns din populaţia României, guvernul marionetă al lui Groza nu se bucură de sprijinul liber consimţit a mai mult de 25%. Registrul român de statistică al anilor 1939-1940 arată că, în 1939, numărul muncitorilor calificaţi, din toate fabricile, era de 151.645 persoane, iar al celor necalificaţi era de 248.846, totalul fiind de 400.491 de persoane. în industrie – luând în considerare toate ramurile ei – erau angajaţi numai 246.555 de muncitori necalificaţi, în plus, mai existau 112.000 elevi şi ucenici. Muncitorii erau dis- tribuiţi în funcţie de ramurile industriale, după cum urmează:

minerit 48.000
industrie textilă 32.000
metalurgie 53.000
industrie alimentară 58.000
industria materialelor de construcţii 25.000
industria chimică 18.000
industria hârtiei 10.000
industria pielăriei 8.000
industria sticlei 4.000

Pe această situaţie se bazează „larga concentrare democratică”, de care face atâta caz Groza. O minoritate a unei minorităţi domină România prin teroare, cu ajutorul armatei sovietice. Faptul că guvernul comunist român se foloseşte de muncitori în

scopuri politice, în loc să-i ajute şi să-i apere, nu înseamnă că ei nu au nevoie de protecţie. Au fost săraci, neglijaţi, precum sunt şi astăzi. I-am văzut ieşind din mină şi aveau o înfăţişare tristă, aşa cum are cea mai mare parte dintre mineri. I-am văzut părăsindu-şi, la încheierea lucrului, atelierele de la căile ferate şi păreau că trăiesc destul de greu. Munca lor părea monotonă şi existenţa lor apăsă- • toare. Viaţa lor nu era prea luminoasă, atâta doar că un român poate oricând să vadă o rază de lumină, chiar în bezna cea mai adâncă.

Cei care au vizitat România au observat că orice serviciu sau articol ce încorpora în el muncă manuală era extrem de ieftin. Un bărbierit, un tuns, un lustruit de pantofi, cusutul unui costum, o reparaţie, sau orice altceva care presupunea exclusiv muncă manuală, nu erau scumpe deloc; nimic nu părea mai ieftin decât truda. Muncitorii erau, fără nici o îndoială, slab plătiţi. în plus, nu erau protejaţi adecvat, fiind supuşi capriciilor şefilor atotputernici. în ceea ce priveşte angajarea, concedierea, foile de boală, concediile de odihnă, învoirile de urgenţă, plătirea salariului, orele şi condiţiile de muncă, muncitorii români s-au descurcat, adesea, foarte greu. Una din cauze e că România a fost, întotdeauna, o ţară a slabei discipline şi a arbitrariului. Legile nu erau întotdeauna respectate, administraţia era adesea slabă, cei care impuneau legea nu o făceau foarte strict, cei care păstrau ordinea nu se îngrijeau să o facă prea des, perceptorii puteau percepe mai mult sau mai puţin decât taxa indicată. Cei puternici şi isteţi reuşeau să se descurce de minune, datorită acestei confuzii avantajoase, iar industriaşii erau, de obicei, şi isteţi şi puternici. Aşa încât, de multe ori, ei abuzau de muncitori. Acolo unde puterea contează, cei lipsiţi de putere sunt cei de care se abuzează cel mai mult – iar în cazul nostru aceştia

erau muncitorii. Pe de altă parte, industria e o ramură destul de nouă în România, iar când, într-o ţară agrară înapoiată, antreprenori ambiţioşi şi puternici pun bazele a ceva, ei au grijă să fie neîndurători, după cum ne-o arată întreaga istorie a Vestului Americii. Aceştia se arătau fără milă şi în Anglia, nefiind prea omenoşi nici în America. Prin urmare, muncitorii români aveau destule temeiuri de a se plânge şi, atunci când cineva le apăra cu adevărat interesele, acesta le câştiga imediat respectul. Cine le promitea ajutorul le atrăgea pe loc atenţia şi le câştiga încrederea, cel puţin pentru o vreme. N-a fost prea greu, aşadar, pentru ambiţioşii politicieni români să le câştige susţinerea, deplângându-le soarta vitregă. E trist a o spune, însă multe partide s-au folosit de muncitori doar ca de nişte instrumente politice, cum de altfel se întâmplă şi-n alte ţări.

Acesta e un aspect al situaţiei, şi încă unul vital, dar mai este un alt aspect, care trebuie descris succint. Muncitorii români, în ciuda greutăţilor, o duc mai bine decât mulţi alţi români. Simplul fapt că migrează spre oraş şi se stabilesc aici o dovedeşte. Cei mai mulţi români sunt ţărani şi trăiesc în sate sărace, unde locuiesc în case modeste şi, mai tot anul, se hrănesc destul de frugal. Sunt adesea îndatoraţi şi, de regulă, vând o mare parte din cele mai bune produse ale lor, pentru a plăti taxele şi a cumpăra câte ceva din cele trebuincioase.

în sate se făcea puţin sport şi nu prea erau distracţii, în afara horelor satului şi, iama, a petrecerilor de sărbători. Rar întâlneşti un sat cu cinematograf şi, mai rar, unul cu teatru sau cu sală pentru spectacole de teatru. Doar biserica şi şcoala – toate pline – oferă o eliberare din monotonia vieţii. Rareori ţăranii români ajungeau să fie muritori de foame, dar mulţi dintre ei trăiau sub nivelul admis,

neajungând prea des la bunăstare, iar cu o populaţie în rapidă creştere suprafaţa de pământ disponibilă pentru fiecare familie nou întemeiată scade constant. Din aceste motive, sătenii merg la oraş, căutând de lucru, şi orice găsesc aici li se pare mai bun decât ceea ce au lăsat acasă. Adesea iau drumul oraşelor lipsiţi de familiile lor, trăiesc în cartiere sărăcăcioase şi aglomerate şi-şi reduc cheltuielile la minimum; în parte, din cauza venitului slab, dar mai ales cu speranţa că vor economisi îndeajuns pentru a se întoarce în sat şi a cumpăra pământ. Având în vedere toate acestea, trebuie să comparăm câştigul unui muncitor cu venitul restului populaţiei româneşti, înainte de a judeca la repezeală condiţiile de muncă din România. Cine o va face, va găsi că muncitorii o duc un pic mai bine decât mulţi dintre concetăţenii lor.

E suficient de clar că situaţia clasei muncitoare nu poate fi radical îmbunătăţită decât dacă va creşte nivelul general de trai, deoarece, de îndată ce văd că un muncitor e plătit ceva mai bine, o mulţime de săteni săraci se îmbulzesc pentru a cere de lucru, chiar pentru mai puţini bani. Prin urmare, orice român care deschide o întreprindere industrială poate găsi forţă de muncă ieftină, şi nu-i de crezut ca un negustor să plătească cuiva 200 de dolari pentru o . slujbă pe care un altul ar face-o pentru 150 de dolari. Aşadar, clişeul despre „capitaliştii haini, exploatându-i pe muncitorii români, nemilos şi fără nici o oprelişte” nu este nici pe departe exact. Acei muncitori au venit de la ţară pentru a lucra fie şi pentru salarii mici, şi dacă lonescu, din bunătate, şi-ar plăti oamenii de la pantofărie cu 5 dolari pe săptămână, atunci Popescu ar deschide şi el un atelier şi ar găsi o mulţime de oameni dispuşi să muncească doar pentru 4 dolari. în aceste condiţii, nu este greu de prevăzut că lonescu va da în curând faliment. Din fericire, situaţia în România a devenit

într-un fel mai bună decât în alte câteva ţări, pentru că aici a avut loc o substanţială creştere industrială şi pentru că România a fost mai mult influenţată de modelul occidental.

Un număr de investitori străini au încercat să introducă în România standarde apropiate celor din vest, dar asta nu pentru că ar fi fost misionari sau filantropi. Nu departe de hotelul în care, de obicei, stau în Bucureşti, se află o fabrică Ford, demnă de orice oraş american. De asemenea, fetele care lucrau în minunatul Palat al Telefoanelor, ridicat de o companie americană, se bucurau de condiţii asemănătoare celor din vestul Europei. Oricine înfiinţa în România o întreprindere industrială de succes aducea un serviciu naţiunii române şi, cu deosebire, ţăranilor lipsiţi de pământ. N-ar trebui să ne grăbim a-i condamna nici pe întreprinzătorii care-şi asumau riscul de a deschide un atelier, chiar dacă cei cărora ei le asigurau o pâine găseau că ea este cam neagră. Nu încerc să ridic osanale capitaliştilor, nici să-i scuz în vreun fel pe cei care-şi exploatează angajaţii. Dar, pentru a înţelege dezvoltarea României, trebuie să realizăm că o îmbunătăţire radicală a condiţiilor de viaţă ale fiecărui grup nu poate fi obţinută doar la ordin, fără un progres general.

în ciuda acestor dificultăţi, statul român a acceptat oficial şi a făcut eforturi de a se alinia standardelor stabilite de Biroul Internaţional al Muncii, de la Geneva. Dacă urmăreşti mersul evenimentelor şi eşti la curent cu statisticile ultimelor decenii poţi realiza cât de mult s-a înfăptuit în acest sens. Sistemul de asigurări sociale a fost extins pe scară largă. Sindicatele muncitoreşti sunt la un nivel asemănător cu al ţărilor avansate şi se bucură de protecţia legii. Contractul colectiv de muncă se practica în majoritatea întreprinderilor. Grevele erau permise şi uzuale.

în secţiunea a Vil-a a *Planului Beveridge,* care se distingea prin ideile sale sociale avansate, România era menţionată, nu numai o dată, ca un exemplu de ţară care pusese deja în practică câteva din măsurile de securitate socială sugerate în plan. La pagina 146 se menţionează că ţările în care Biroul Internaţional al Muncii a întâlnit un serviciu medical superior celui existent în Marea Britanie sunt: Germania, Danemarca, Ungaria, Noua Zeelandă, Norvegia, *România* şi Rusia Sovietică. Pe lângă măsurile sociale menţionate în planul Beveridge, un număr de alte reforme erau puse în aplicare, treptat, cu scopul de a proteja munca şi de a creşte bunăstarea socială în România. în 1921 a fost emis un decret care legaliza sindicatele. Unele măsuri adoptate în perioada 1921-1929 puneau în practică principiile Convenţiei de la Washington, privind oficiile forţei de muncă şi săptămâna de lucru de 48 de ore.

O lege adoptată în 1938 completa o veche măsură, datând din 1894, privind condiţiile de muncă ale femeilor. Erau, de asemenea, adoptate în România şi recomandările Convenţiei Internaţionale, ce reglementa munca şi sistemul de plată al copiilor sub 14 ani şi al celor între 14 şi 18 ani. Numeroşi inspectori teritoriali asigurau aplicarea legilor privind sindicatele muncitoreşti, iar printr-un act din 1933 se înfiinţau tribunale ale muncii. Un total statistic, întocmit de Biroul Internaţional al Muncii, înfăţişează România ca pe una din cele zece ţări în care legislaţia privind incapacitatea de muncă era în vigoare. De asemenea, cita nominal România printre ţările care introduseseră legislaţia privind incapacitatea neprofesională şi asigurarea obligatorie de boală. Mai departe, se arată că în România funcţionau, deja, azile de bătrâni. Cu alte cuvinte, aproape în tot timpul existenţei României Mari, muncitorii au beneficiat de protecţie din partea legii, putându-se asocia liber, şi

având libertatea de a declara grevă pentru satisfacerea revendicărilor lor.

Sindicatele ţineau cu regularitate mitinguri, publicau rapoarte, editau periodice, întocmeau planuri strategice şi distribuiau literatură de specialitate. Li s-a permis, de asemenea, să urmărească anumite obiective politice, chiar marxiste, sub conducerea Partidului Social Democrat. Numeroase probe în acest sens se pot găsi în rapoartele anuale oficiale ale Partidului Socialist şi ale sindicatelor, dintre care am şi eu pe masă câteva exemplare.

Unul dintre acestea, editat de Confederaţia Generală a Muncii din România, este tipărit într-o tipografie a unei cooperative muncitoreşti şi poartă titlul *Raportul moral şi material susţinut la Congresul General al Sindicatelor,* ţinut la Bucureşti între 28-30 octombrie 1934. Cele 60 de pagini cuprind exact acelaşi tip de material care poate fi găsit în orice raport al sindicatelor americane din acea vreme.

N-aş vrea să dau impresia că nu existau nici un feb de greutăţi pentru sindicate, după cum nu e uşor nici pentru organizaţiile politice sau profesionale. După 1923, Europa a devenit o arenă pentru lupta dintre fascism şi comunism. Aceasta s-a reflectat şi în România, unde operau efectiv, ambele mişcări. Ţara era prinsă între pietrele de moară a două aberaţii sociale, folosite de două state europene puternice, pentru a-şi atinge scopurile imperiale. Sindicatele nu au avut mai mult de suferit decât alte organizaţii, cu toate fiind, în cele din urmă, anexate de dictatura regelui Carol. Totuşi, timp de 17 ani, din 1921 până-n 1938, sindicatele din România au funcţionat pe baza unor legi cu adevărat libere. Dar nici de atunci încolo ele nu au fost preluate de stat şi controlate pe de-a-ntregul, ca în ţările comuniste sau fasciste.

în anul 1923, în România erau 37.000 de

sindicalişti; puţin mai târziu 42.000; în 1936 – 57.584; începând cu ianuarie 1945, au ajuns, dintr-o dată, 519.000. în decursul următorilor doi ani de stăpânire comunistă, numărul lor se triplase. înainte de instaurarea actualului regim, numărul muncitorilor ceferişti nu a depăşit niciodată 7.000. Cel mai mare număr de persoane înscrise în sistemul de stat al asigurărilor sociale era 670.000, dintre care cei mai mulţi erau muncitori industriali.

Comuniştii nu au făcut decât să profite de situaţia dificilă a muncitorilor, pentru a-şi instaura dictatura. Ţipau, prin toate mijloacele de propagandă, că îi vor elibera pe muncitori, că aceştia aveau nevoie de protecţie, şi într-un fel aveau dreptate. Mai spuneau că cei de la conducere trebuiau să fie mai înţelepţi ori mai conştiincioşi şi rosteau, din nou, în România un adevăr aproape universal. Adăugau că vor aduce îmbunătăţirile binemeritate, dar era o promisiune cu desăvârşire falsă. Ei s-au folosit numai de muncitori, făcându-le unele înlesniri doar favoriţilor lor, pentru a-l transforma în unelte eficiente şi credincioase, lóate acestea, în: condiţiile în care şefii sindicatelor se înfăţişau ca adevăraţi cavaleri în armură ai comunismului, iar muncitorii din trupele de şoc nu erau altceva decât scutierii lor.

Imediat după obţinerea puterii, comuniştii au organizat un Front Unic Muncitoresc, legalizându-l printr-un decret guvernamental. în primăvara anului 1945, după cum arată un raport oficial, Frontul acesta avea 12 uniuni sindicale, reprezentând 513 sindicate, cu un total de 519.000 de membri. în vara lui 1946, erau 15 uniuni sindicale, cu un total de 1.400.000 muncitori şi intelectuali. în 1948, numărul acestora se ridica la 1.600.000. Oricine primea un salariu era obligat să devină membru al Frontului.

Cele mai numeroase organizaţii în Frontul Unic Muncitoresc sunt sindicatele locale. Acestea alcătuiesc sindicatele naţionale, fiecare dintre ele cuprinzându-i pe toţi muncitorii din aceeaşi ramură de activitate. Ele sunt unite în Confederaţia Generală a Muncii, care conduce întreaga mişcare tot aşa cum marele cartier general conduce o armată. Confederaţia acţionează prin patru secretariate regionale. De asemenea, ca o parte vitală şi dinamică

a acestei organizaţii, rigid controlate de comunişti, sunt create comitete sindicale în fiecare întreprindere ce are 50 de angajaţi, fie muncitori, fie funcţionari. Teoretic, acesta este un tip ideal de organizaţie pentru apărarea intereselor muncitorilor. în aparenţă, ea prezintă „duşmanilor muncii" un solid front sindical, făcând posibil ca această puternică organizaţie centralizată să-şi concentreze toată forţa pentru a o îndrepta împotriva fiecărui patron. Secretarul gene-

ral al Confederaţiei supraveghează întreaga activitate şi, când observă că vreun şef sau patron are nevoie de o atenţie specială,. poate trimite imediat camioane cu agitatori şi automobile cu experţi negociatori, care să pună la punct pe capitalistul recalcitrant. De altfel, ei încearcă să pună pe toată lumea la punct. în multe cazuri, grupurile muncitoreşti înarmate, sub îndrumarea directă a Confederaţiei, au luat, practic, în stăpânire fabricile, iar proprietarilor le-âu „aplicat legea". Au pus mâna pe camioanele statului şi s-au năpustit spre locuinţele directorilor de fabrici, i-au luat cu forţa la întrunirile organizate de ei şi le-au impus să semneze documente dinainte redactate. Tot ei i-au îndemnat pe tipografi să oprească maşinile, au forţat pe distribuitori să înceteze a împărţi cărţi sau periodice, au ars ziarele aflate în tonete, au terorizat tribunalele, au sfâşiat afişele de pe stradă şi au împrăştiat nenumărate întruniri. Pentru toate acestea ei sunt plătiţi din banii statului, folosesc timpul statului sau al fabricii la care sunt angajaţi, materiale din stocurile statului; pentru a-şi fabrica arme – am văzut asemenea arme oribile, meşterite în atelierele CFR. Nu mai trebuie repetat că atotputernicii şefi ai muncitorimii, sprijiniţi de stat, beneficiind de asemenea trupe de şoc şi arme, îi terorizează pe muncitori şi nu numai pe ei. Dar, în fapt, muncitorii constituie întâiul obiectiv al acţiunilor de teroare, căci dacă muncitorii nu s-ar supune regimul ar cădea inevitabil. Aceştia sunt prizonieri ai Frontului Unic Muncitoresc care, chipurile, este anume creat pentru ei, deoarece, în fapt, atât muncitorii individuali, cât şi grupurile de muncitori, nu au nici un cuvânt de spus în ceea ce priveşte conducerea lor. Aceasta din urmă e numită de un mic grup de comunişti, aflaţi în slujba câtorva ştabi de la Bucureşti. /

Sute de mii de femei' şi bărbaţi, majoritatea „muncitori” – sunt siliţi să intre într-o armată sindicală pe care o detestă şi sunt siliţi să-i urmeze pe nişte lideri de care le e silă. Voi da un exemplu ce ilustrează metodele Frontului, aşa cum rezultă din relatarea oficială privind *Lucrările primului congres general al sindicatelor unite din România.* Tovarăşul ministru Gheorghiu-Dej, una dintre cele patru persoane care conduc România în folosul exclusiv al Rusiei, spunea

într-unul din discursurile sale: „Puţin mai înainte, un individ participant la congres, pe nume Margulius, a făcut anumite afirmaţii nefondate privind actuala situaţie politică, economică şi militară. Ceea ce a spus el poate fi caracterizat ca o provocare la adresa Congresului. Nu ştiu cum a ajuns acest om să vorbească de la tribună. Fără îndoială că aceasta s-a întâmplat din cauza unei slăbiciuni din partea conducerii noastre. Trebuie să vă spun că acest Margulius este un vechi oportunist. A încercat să ne îndrepte discuţiile pe o altă cale decât pe aceea a luptei împotriva fascismului. Şi chiar a reuşit, smulgând aplauze pentru aiurelile sale teoretice. Pentru aceasta, tovarăşi, vă cer să vă sporiţi vigilenţa politică, pentru a împiedica aceste elemente să pătrundă în sindicatele noastre”.

Cu alte cuvinte, cine nu era de acord cu atotputernicii conducători ai zilei trebuia exclus din organizaţie şi lăsat să moară de foame. Există, într-adevăr, o clauză specială în Legea Sindicatelor care prevede nu numai că ele vor lupta împotriva fascismului, dar care îi exclude pe fascişti din rândurile lor. Mii de cazuri au demonstrat că oricine, indiferent de trecutul său, se opune în România liderilor comunişti, este considerat fascist. Toţi democraţii autentici, devin „ipso facto”, fascişti. Nici o critică de substanţă nu este permisă la întrunirile muncitoreşti, în publicaţiile, sau în vreun ziar comunist. Supunerea trebuie să fie tot atât de oarbă ca şi cea pe care Hitler o cerea, mereu, cu neruşinare, naziştilor.

Mai mult decât atât, fiecare membru al sindicatului este obligat să cumpere literatură de partid. Nu a fost întrebat dacă vrea; pur şi simplu banii i se reţin din salariu. Poate că nu i-a plăcut

niciodată literatura comunistă, poate că toată viaţa a fost un adversar al comuniştilor, acum este însă obligat să-i sprijine, cumpărându-le ziarele şi revistele. Cotizaţiile sindicale pe care trebuie să le plătească merg tot către partid. Frontul Unic Muncitoresc plasează pe orice român care îşi câştigă existenţa, primind un salariu, în mâinile comuniştilor, expunându-l la amara umilinţă de a fi silit să-i audă zilnic lăudân- du-se cu refrenul preluat cu slugărnicie de la Moscova, cum că mai mult de un milion şi jumătate dintre muncitorii români, sprijină cu loialitate guvernul lui Groza. De fapt, cei mai mulţi din acest mili-

on şi jumătate de oameni se opun în sinea lor guvernului Groza, tot atât de mult pe cât se opune Molotov lui Franco.

Pe lângă toate acestea, muncitorii sunt adesea forţaţi să iasă în stradă şi să participe la obositoare şi dezgustătoare demonstraţii. Nimic nu-i face mai mare plăcere unui comunist sau unui fascist decât să vadă masele populare ieşite în stradă, strigând sloganuri care îndeamnă, de cele mai multe ori, la ură. Şi adeseori chiar sloganuri cerând moartea cuiva. Se pare că îi încântă în mod special pe comunişti să urle, cerând moartea duşmanilor. Mai tot timpul, femei şi bărbaţi sunt scoşi, la ordin, din fabrici, ateliere, magazine şi birouri pentru a mărşălui pe străzi, în ploaie sau arşiţă, zbierând „Jos cutare sau cutare!”. Dacă nu o fac îşi pierd slujba. în timpul acestor acţiuni, oamenii sunt tot atât de supravegheaţi ca un soldat într-o cazarmă.

Comitetul de fabrică şi şefii lui controlează cu strictețe angajarea şi concedierea oamenilor. Dacă un muncitor nu se dă pe brazdă, el va muri de foame împreună cu familia sa, pentru că nu-şi va găsi de lucru în nici o fabrică din ţară. Mai mult decât atât, comitetele de fabrică nici nu sunt alese de muncitori. Votul secret a fost interzis de către conducerea Confederaţiei Generale. Şefii comunişti ştiau din propria experienţă că, practic, prin alegeri secrete nici un comunist nu ar fi fost ales în comitetul de fabrică. Peste tot în ţară, angajaţii ar fi început să aleagă membri anticomunişti, cu o vehemenţă ostentativă.

în unele cazuri, „generalii” sindicatului au fost nevoiţi să trimită trupe înarmate, de la cartierul general, pentru a intimida majorităţile anticomuniste, care voiau să scape de tiranii sindicali. Drept rezultat,

în majoritatea marilor întreprinderi, comitetele de fabrică au fost impuse de conducerea Partidului Comunist.

Un exemplu de astfel de alegeri libere ale unui comitet de fabrică îl constituie alegerile de la uzinele „Malaxa”, din februarie 1945. în ciuda unei extrem de mari presiuni şi a prezenţei armatei ruseşti, comuniştii au primit doar 700 de voturi din 4.000. A doua zi, alegerile au fost însă invalidate de către Confederaţia Generală a Muncii, din ordinul ministrului Gheorghiu-Dej, iar trupele de şoc comuniste au fost trimise pentru a impune un nou comitet. Au urmat împuşcături şi un număr de oameni au fost răniţi, inclusiv mai mulţi lideri comunişti. Se pare că aceştia din urmă au fost răniţi de propriile lor arme. Membrii adevăratului comitet au fost arestaţi şi băgaţi la închisoare.

Un caz zguduitor privind persecuţiile comuniste asupra muncitorilor, ajuns la cunoştinţa mea, a fost acela al tânărului Vasile Bleanca, ce lucra la Fabrica textilă „Dacia” din Bucureşti şi care era bănuit că, în timpul alegerilor pentru comitetul de fabrică, s-a opus conducătorilor comunişti. Ca-ntotdeauna, comuniştii au prezentat o listă a candidaţilor şi au cerut tuturor celor care erau de acord să ridice mâna. Pe măsură ce lista se citea, anumiţi salariaţi erau postaţi de comunişti printre muncitori, în aşa fel încât să pară că aceştia vorbesc din toate părţile. Toţi muncitorii erau obligaţi, în astfel de împrejurări, să fie cât mai liniştiţi şi să aplaude cât mai zgomotos, trebuind să îşi manifeste, prin strigăte, aprobarea. înainte de a se trece la vot, Bleanca s-a îndreptat spre tribună şi a cerut ca votul să fie secret. Ştabii comunişti au refuzat să permită acest lucru, dar majoritatea muncitorilor îl încurajau pe Bleanca şi-şi manifestau

dezaprobarea faţă de bătutul cu pumnul în masă, care le era propriu comuniştilor. Atunci, cel care prezida adunarea a început să tune şi să fulgere împotriva elementelor fasciste reacţionare. în acest timp Bleanca, ţinându-se tare pe poziţie, i-a invitat pe toţi acei muncitori care erau de acord cu dânsul să treacă într-un colţ al sălii, iar pe ceilalţi să treacă în colţul opus. Această propunere a dat muncitorilor de Ia „Dacia", dintre care majoritatea erau femei, şansa să facă o mult dorită demonstraţie de solidaritate şi, practic, cu toţii şi-au manifestat aprobarea faţă de acţiunea lui Bleanca, trecând în colţul indicat de dânsul. Imediat comuniştii au dat ordin pentru aducerea trupelor de şoc, iar Bleanca a fost arestat, în faţa acestei acţiuni de forţă, întreg personalul fabricii a declarat grevă, protestând vehement, până ce tânărul anticomunist nu a fost eliberat. în aceeaşi noapte, trei oameni au pătruns în locuinţa acestuia, l-au smuls din pat, l-au despărţit de familia ce plângea, l-au târât cu forţa prin curte, până în stradă, unde l-au urcat într-un automobil, ducându-l la o aşa-zisă plimbare. într-un spaţiu viran, din marginea oraşului, au coborât din maşină, l-au împuşcat cu pistolul în cap, luând-o apoi din loc şi lăsându-l întins la pământ, mort, după cum credeau ei. Trezită de împuşcătură, o persoană care din întâmplare se afla prin apropiere a venit repede spre dânsul şi, descoperind că Bleanca nu era mort, l-a transportat la spital.

L-am văzut pe acest tânăr muncitor textilist la puţină vreme după cele întâmplate şi am auzit povestea chiar de la el, precum şi de la alţi tovarăşi de-ai săi, din fabrică. Este un caz tipic de teroare comunistă exercitată asupra muncitorilor. Această tiranie duce, uneori, la incidente pe scară largă, dar de regulă se rezumă la bătăi uşoare şi, de multe, ori

nici măcar la atât. Muncitorii sunt tot mai resemnaţi, spunându-şi: „Ce putem face noi, când comuniştii sunt sprijiniţi de poliţia română, au armata română sub control şi se bucură de deplina aprobare a guvernului, sprijinit de Armata Roşie?” Mulţi muncitori adaugă: „Dacă Armata Roşie nu s-ar afla aici, i-am termina noi pe aceşti câţiva comunişti, în numai câteva zile”. Nu-mi pot da seama dacă s-ar întâmpla aşa sau nu.

Nu numai muncitorii au de suferit însă din cauza Frontului Unic Muncitoresc, ci întregul popor român, căci acest Front e anume îndreptat împotriva poporului român. O ilustrare a acestei afirmaţii ne-o oferă marea demonstraţie de afecţiune şi sprijin pentru regele Mihai, organizată de ziua numelui acestuia, în 8 noiembrie 1945. Zeci de mii de bărbaţi şi femei s-au adunat spontan în Piaţa Palatului, scandând „Trăiască Regele!” Mulţimea era neînarmată şi neorganizată, iar manifestările sale nu erau direct îndreptate împotriva guvernului Groza. Era, pur şi simplu, o demonstraţie în favoarea regelui. Manifestanţii purtau portrete ale sale, cântau imnul regal şi scandau „Trăiască Regele! Regele şi armata! Regele şi patria!”. Oricum, guvernul şi-a dat seama că această uriaşă revărsare de dragoste pentru regele Mihai era, de fapt, o dramatică manifestare a împotrivirii oamenilor faţă de regim. Prin urmare, era necesară o replică.

Confederaţia Generală a Muncii s-a grăbit să cheme camioane, le-a umplut cu trupe de şoc înarmate şi le-a trimis să intre cu brutalitate în mulţime. Am privit întreaga desfăşurarea a faptelor, aflân- du-mă în unele momente în mijlocul mulţimii, iar în altele de la un balcon apropiat. Camioanele nu au intrat, pentru moment, în oameni, dar s-au

apropiat de ei, punându-le viaţa în pericol. Mulţimea a devenit atât de furioasă încât a răsturnat câteva camioane şi le-a dat foc, după care muncitorii s-au retras, iar poliţiştii de la Ministerul de Interne au deschis focul asupra acelor oameni care veniseră doar să strige: „Trăiască Regele!” Aceasta i-a întărâtat pe studenţi, au urmat altercaţii şi câteva persoane au fost ucise.

în primăvara următoare, a avut loc un atac furios al muncitorilor, îndreptat împotriva studenţilor din Cluj. La 10 mai, ziua naţională a României, steagurile româneşti au împânzit oraşul, iar pe străzi şi în pieţe au răsunat cântece româneşti. Românii, îmbrăcaţi în costume populare, s-au adunat în număr mare, venind şi din satele vecine, şi întărind astfel ideea preponderenţei lor numerice, în vechile cetăţi ungureşti. Cam tot atunci, posturile de radio din Occident răspândiseră vestea că, la Conferinţa de la Paris, s-a decis ca întreaga Transilvanie să rămână în graniţele României. După atâtea zile de aşteptare încordată, românii erau buimăciţi de veste. S-au revărsat, în mare număr, pe străzile Clujului, într-o paradă entuziastă, dar ordonată, au cântat cântece româneşti şi au sărbătorit cu mare entuziasm această victorie importantă a ţării lor, pe plan internaţional. Aceasta a sporit amărăciunea ungurilor şi a creat în oraş o atmosferă foarte tensionată.

La 15 mai, când se aniversa faimoasa ridicare a românilor împotriva asupririi maghiare, demonstraţiile româneşti au fost strict interzise de guvern. în schimb, muncitorilor maghiari şi salariaţilor organizaţi în Frontul Unic Muncitoresc li s-a dat voie să defileze; ei au ieşit în număr mare pe străzile Clujului, strigând „Moarte lui Iuliu Maniu!”, conducător foarte îndrăgit de către toţi românii din

Transilvania. Această demonstraţie antiromânească, făcută într-o zi cu semnificaţie specială pentru români şi într-un oraş din România, a produs multă amărăciune în sufletele populaţiei majoritare. O altă cauză a acestui resentiment era faptul că şeful poliţiei comuniste din Cluj, un român, fusese înlocuit cu un comunist maghiar, dintr-un oraş vecin, cunoscut pentru duritatea cu care-i trata pe români.

Mai mulţi studenţi s-au adunat să protesteze într-una din principalele pieţe ale oraşului, făcând o deosebită agitaţie. Nu este sigur cine a pus la cale această demonstraţie, dar, în orice caz, nu a fost o organizaţie studenţească responsabilă. Ea a provocat emoţie, într-un oraş şi aşa tensionat, dar, din fericire, studenţii s-au dispersat fără, să provoace vreun incident, sau să producă vreo stricăciune.

Dar, pe când aceştia se îndreptau spre casă, a început să sune sirena de la cea mai mare fabrică din Cluj, „Dermata”, dintre ai cărei muncitori, majoritatea maghiari, erau recrutate cele mai feroce trupe de şoc comuniste din Cluj. Ea a continuat să sune o oră întreagă, fără întrerupere.Acesta a fost semnalul comunist pentru mobilizare şi muncitorii s-au grăbit să se adune, în locurile dinainte fixate, unde au găsit camioane care tocmai îi aşteptau. Sărind în camioane, muncitorii de la „Dermata”, împreună cu câţiva muncitori comunişti de la Căile Ferate, s-au năpustit în centrul oraşului unde, spre surpriza şi dezamăgirea lor cruntă, nu au găsit nici urmă de studenţi cărora să le spargă capetele, după cum era plănuit aşa că s-au hotărât să se îndrepte spre principalul cămin al Universităţii, care era doar la câţiva paşi. Până să ajungă acolo, studenţii au prins de veste despre intenţiile de asalt şi s-au adunat la etajele superioare, blocând singura intrare existentă

cu o uşă de metal, pe care au baricadat-o cu paturi, asigurându-şi astfel o foarte folositoare cortină de fier.

Muncitorii, mii la număr, au pătruns la parter şi la primul etaj, distrugând absolut totul. Au sfărâmat mobila, au distrus radiatoarele, au spart vesela, au sfâşiat draperiile, au smuls perdelele, au spart geamurile, iar peste alimentele găsite au turnat petrol pentru a nu mai putea fi consumate. E puţin probabil că o armată invadatoare s-ar fi dedat la ravagii şi prădăciuni mai mari. Au izbit uşa de metal, fără a reuşi însă să pătrundă înăuntru, aşa că au continuat asediul clădirii, au tras cu armele prin geamuri şi au proferat injurii la adresa românilor, strigând chiar „Vrem sânge românesc!" Au ţinut-o aşa mai bine de o oră. Armata a rămas în cazărmi, în vreme ce poliţiştii priveau plictisiţi gloata de muncitori înarmaţi, instruiţi de către comunişti, care încercau să „verse sângele studenţilor" români. Atacul nu s-a oprit până ce nu au intervenit doi ofiţeri ruşi, aflaţi în apropiere.

A doua zi, studenţii au fost cei arestaţi cu toptanul, în timp ce atacatorii comunişti au rămas, cu puţine excepţii, în libertate. Când studenţii au protestat în faţa primului ministru, acesta i-a acuzat pe ei c-ar fi vinovaţi şi a refuzat să ia vreo măsură împotriva atacatorilor. „Guvernul meu se sprijină pe proletariat", a spus el.

Au făcut, totuşi, comuniştii ceva pentru a-i ajuta pe muncitori? Iată ce pretind ei: că ar fi îmbunătăţit condiţiile de muncă în fabrici, că ar fi micşorat specula, că ar fi silit guvernul să emită legi antifasciste de „epurare", în urma cărora au fost epuraţi chiar unii din ei, că au arestat mai multe sute de criminali de război, că au organizat festivaluri şi

conferinţe, că au iniţiat reforma agrară, că au realizat îndepărtarea prefecţilor şi primarilor nedoriţi, că au silit guvernul să pună în aplicare convenţia de armistiţiu, favorabilă Rusiei.

De asemenea, au obligat câteva fabrici să deschidă creşe pentru copiii muncitorilor şi să amenajeze camere de odihnă pentru muncitori. Au impus o mai strictă aplicare a legilor ce priveau munca şi au dat mai multor muncitori sentimentul că sunt mari ştabi. în plus, i-au terorizat, înspăimântat şi umilit pe patroni, ceea ce ei considerau a fi o realizare grozavă.

în opoziţie cu toate acestea, puterea de cumpărare a salariilor muncitorilor şi condiţiile de trai ale familiilor acestora sunt, cu siguranţă, cele mai scăzute din istoria modernă a României. Niciodată, din cât îşi amintesc românii, muncitorii şi slujbaşii nu au trăit atât de greu ca acum. Majoritatea muncitorilor cu care am venit în contact au sentimentul că marile adunări, uriaşele parade şi ziarele pline de lozinci propagandistice nu sunt o compensaţie pentru tirania la care sunt supuşi de către cei câţiva comunişti din conducerea Confederaţiei Generale a Muncii.

Distrugerea Partidului Socialist

Deoarece comuniştii se străduiau să obţină controlul absolut asupra tuturor muncitorilor români, s-au gândit că ar trebui să-i elimine din cursă pe toţi ceilalţi pretendenţi la conducere. Aceasta însemna în primul rând, că socialiştii trebuiau lichidaţi. Şi, bineînţeles, au făcut-o. în răstimp de trei ani, după acapararea puterii, la 6 martie 1945, vocile

socialiştilor au fost reduse la tăcere, iar liderii partidului au fost înlocuiţi, supuşi sau suprimaţi.

Procesul acestei lichidări politice n-a fost foarte dificil, deoarece Partidul Socialist Român era mic şi slab. Şi n-a fost nici cine ştie cât de dramatic, oricum nu cu mult mai mult decât înecarea unei pisicuţe nedorite sau decât concedierea unui funcţionar inutil. Dar importanţa lui a constat în faptul că a reprezentat o nouă ilustrare a absolutismului tiraniei comuniste.

Pretutindeni în lume comuniştii se luptă împotriva socialiştilor, cu o furie deosebită. Acest lucru este o parte integrantă a comunismului, la fel cum lupta împotriva păcatului era o componentă a metodismului timpuriu. O parte din numele partidului conducător al comunismului internaţional reflectă şi lupta lui înverşunată împotriva socialiştilor. E vorba, bineînţeles, de P.C.U.S.(b) [adică Partidul Comunist al Uniunii Sovietice (bolşevic)]. Numele este întotdeauna scris aşa. (b) sau (bolşevic) nu este omis niciodată din denumirea oficială. Cuvântul *bolşevic* indică „majoritatea” şi a apărut atunci când o majoritate extremistă s-a separat de o minoritate mai moderată de tovarăşi, la o conferinţă ţinută de un grup de 43 de marxişti, la Bruxelles, în iulie 1903. De atunci, extremiştii, puriştii, „secta îngustă” sau „credincioşii”, au fost consideraţi „comunişti”, iar ceilalţi marxişti au fost consideraţi „socialişti”. Apelativele pe care Lenin şi urmaşii lui le-au preferat şi pe care comuniştii le preferă încă sunt: bolşevici şi menşevici. Comuniştii

au puţine cuvinte mai respingătoare sau mai deocheate decât *menşevic;* pentru ei, acesta este din aceeaşi clasă cu „imperialist”, „capitalist”, „troţkist” şi „Wall Street”. Prima mare sarcină pe care şi-a asumat-o Lenin a fost să-i distrugă pe menşevicii ruşi, şi a făcut-o cu deosebit succes.

Una dintre cele mai importante publicaţii oficiale comuniste este *„Istoria P.C.U.S (b)”.* Cursul scurt, din 1939 (ultima ediţie americană), conţine 364 de pagini, dintre care 200 sunt dedicate luptei împotriva socialiştilor (menşeviciior). Lupta a durat în Rusia, sau mai bine zis în rândurile ruşilor, mai mult de 20 de ani. De fapt, „ultimele rămăşiţe ale menşevismului” n-au fost nimicite decât prin rapida descotorosire a lui Stalin de troţkişti.

Cursul scurt descrie acest act cu mult entuziasm în capitolul al XH-lea, folosind, printre altele, următoarele expresii: „crimele diavoleşti ale buharino-troţkiştilor”, „adtstc reziduuri ale umanităţii”, „aceşti pigmei alb-gardişti”, „aceste insecte alb-gardiste”, „aceşti lachei ai fasciştilor demni de dispreţ... aproape nişte gunoaie”. „Curtea sovietică i-a condamnat pe diavolii Buharin – Troţki să fie împuşcaţi. Ministerul de Interne a îndeplinit sentinţa, iar poporul sovietic a aprobat anihilarea buharino-troţkiştilor”.

însuşi Stalin a formulat politica Partidului Comunist (ca să nu zic strategia comunistă) privind tolerarea rivalilor, în următoarele cuvinte: „Vreţi să ştiţi ce cere Partidul Comunist? Atunci, ascultaţi:

1) Partidul nu va tolera ca o minoritate să vorbească despre o criză de partid, direct sau făţiş.

2) Partidul nu va tolera mobilizarea elementelor nemulţumite.

3) Partidul nu va tolera calomnierea

conducătorului său.

4) Partidul nu va tolera ca dificultăţile noastre să fie făcute publice.

5) Partidul nu va tolera o cerere demagogică de creştere a Salariilor.

6) Partidul nu va tolera o continuare a propagandei făcute de opoziţie, în rândul ţăranilor.

7) Dacă democraţia este înţeleasă, ca fiind dreptul de a trăncăni fără limite, nu avem nevoie de o astfel de democraţie”.

în locul acesteia, Stalin cerea o „democraţie centralizată”. Pentru a o instaura, conducătorii partidului erau obligaţi să suprime „bandele opoziţiei”. Ca să obţină acest lucru, trebuiau să antreneze şi să menţină o importantă forţă de represiune. Această forţă -a devenit cea mai neîndurătoare poliţie secretă din istorie. Acelaşi sistem a fost introdus şi în România. Cei patru comunişti pe care Moscova i-a plasat aici, aveau acum şansa să suprime „banda lui Titel Petrescu”, oricare altă organizaţie a socialiştilor precum şi pe orice alţi rivali. Pentru a realiza acest lucru, au creat o structură poliţienească care nu numai că utiliza violenţa fizică, dai' a obţinut controlul asupra majorităţii surselor de subzistenţă ale populaţiei şi s-a angajat, totodată, în complicate înscenări politice.

Partidul Comunist Român n-a fost capabil să acapareze de la început poliţia statului. în primul guvern Sănătescu, Ministerul de Interne, care controlează în mod direct poliţia, a fost încredinţat generalului Aurel Aldea, un notoriu anticomunist; în al doilea guvern Sănătescu, el a fost încredinţat unuia dintre liderii Partidului Naţional Ţărănesc, Nicolae Penescu; iar în timpul guvernului generalului Rădescu, i-a fost acordat primului ministru însuşi. Astfel, comuniştii au fost, temporar, opriţi de la a folosi poliţia ca pe un instrument în slujba partidului lor. Românii se singularizau între naţiunile est-europene prin, respingerea ingerinţelor în treburile poliţiei române, pe care agenţii Moscovei au căutat să le exercite. Pe atunci, Kremlin-ul încă mai dorea să susţină că românii erau stăpâni în propria lor casă, aşa că a făcut o concesie temporară.

Rădescu era şi el obligat, în scliimb, să facă o concesie; astfel că a numit comunişti ca şefi ai unor

departamente în minister. Unul din aceştia a fost Teohari Georgescu. La 6 martie 1945, Georgescu a devenit Ministru de Interne. Astfel, el devenea conducătorul oficial atât al poliţiei, cât şi al ministerului. Comuniştii aveau acum propriul lor Gestapo.

La început era o organizaţie foarte greoaie, deoarece comuniştii nu erau foarte bine organizaţi şi nici nu prea aveau încredere unul în celălalt. De fapt, existau mai multe forţe de poliţie, toate sub control comunist. Cea mai eficientă şi cea mai distructivă dintre ele

supraveghea chiar preşedinţia sau biroul primului ministru şi era dirijată, din culise, de omul forte al regimului, Emil Bodnăraş. Scopul ei principal era să-l ţină sub control pe primul ministru Groza şi pe ministrul de externe, Gheorghe Tătărăscu. De asemenea, îi supraveghea şi pe ceilalţi membri ai cabinetului, inclusiv pe cei comunişti, avându-i astfel la mână pe toţi conducătorii partidului. Groza nu putea să numească nici măcar funcţionari civili mărunţi fără aprobarea poliţiei lui Bodnăraş şi nimeni nu putea primi un post diplomatic în străinătate fără verificarea acesteia. Oricine părăsea România, de la ministru până la umilul pastor adventist, trebuia să fie verificat de ea. Şi era mai temută de către comunişti, decât de oricine altcineva.

A existat apoi o poliţie militară, ce-i avea sub control pe comisarii care, la rândul lor, controlau armata. Nu era subordonată ministrului de război, ci fără îndoială se afla deasupra lui, deoarece, în ochii acestei poliţii, el însuşi era un suspect. Fiindcă se alăturase doar de curând comuniştilor, asupra lui plana bănuiala că o făcuse din motive personale. Această poliţie era, în mare parte, sub supravegherea directă a Rusiei. A fost numită Serviciul Special de Informaţii sau SSI. Existase şi în timpul regimului mareşalului Antonescu, dar a fost mult extinsă de Bodnăraş, care a reţinut în cadrul ei mulţi dintre foştii agenţi fascişti. Unul dintre principalii săi colaboratori, L. Stupineanu, este un asemenea exemplu.

Pe lângă aceste unităţi ale poliţiei, mai exista poliţia politică, poliţia economică şi poliţia criminalistică, toate aflate sub conducerea lui Teohari Georgescu. Cea mai temută în ochii naţiunii era poliţia politică sau Siguranţa, a cărei reputaţie

sinistră a anticipat regimul comunist. Aceasta atinsese apogeul brutalităţii represive cu mulţi ani înainte, pe timpul domniei regelui Carol, sub ministeriatul lui Gheorghe Tătărăscu, cel care, după 6 martie, a devenit ministrul Afacerilor Străine al lui Vîşinski.

Cel mai dur, energic şi înzestrat şef al ei, sub Bodnăraş şi Georgescu, a fost Avram Bunaciu, care a devenit curând o stea comunistă în plină ascensiune. Numele lui Stupineanu era aproape la fel de înfricoşător. Nu după mult timp unul dintre ei a fost pro-

movat în postul de ministru al justiţiei, iar celălalt vârît- în .întunecimea temniţei, pentru a se alătura victimelor la a căror reprimare contribuise din plin.

Poliţia comunistă română era totuşi mai puţin sadică decât se dovedeau poliţiile comuniste din ţările învecinate, pentru simplul fapt că românii au puţine înclinaţii spre brutalitate, dar nu era mai puţin vigilentă sau represivă, fiind activă cu precădere pe două planuri: al sabotajelor şi al conspiraţiilor.

Poliţia economică, întemeiată de comunişti, a funcţionat ca o reţea de tâlhari legalizată, acţionând uneori subtil, dar întotdeauna eficient. Depăşindu-şi, de cele mai multe ori, prerogativele de control, membrii ei inspectau registre, tranzacţii de afaceri şi stocuri, deprinzând în acest fel tainele comerciale ale fiecărei instituţii. Nu numai că aveau posibilitatea să folosească la nesfârşit şantajul, dar puteau şi să confişte orice marfa doreau sau chiar să preia stocuri şi magazine. Aveau nenumărate posibilităţi să-şi legalizeze escrocheriile. Puteau, de exemplu, să-şi acuze victimele de tranzacţii pe piaţa neagră, de evaziuni fiscale, de nerespectare a legilor sanitare, de sabotaj economic, puteau să le acuze că erau duşmanii poporului, rămăşiţe ale fascismului, duşmani ai Rusiei, exploatatorii clasei muncitoare, agenţi americani sau spioni, şi aşa mai departe. Poliţia economică, lucrând mână în mână cu tribunalele dominate de comunişti, putea deturna orice afacere în folosul său, îmbogăţindu-se în acest fel. Colaborând cu perceptorii şi cu evaluatorii, putea percepe impozit de la absolut orice instituţie. Avea sub control atât afacerile particulare cât şi pe cele de stat, putând astfel zdrobi pe oricine s-ar fi opus comuniştilor, indiferent de domeniul său de activitate.

Nici unul dintre cei care lucrau la stat sau în

sectorul particular nu putea supravieţui tară aprobarea poliţiei economice. Nimeni nu putea obţine aprobarea să administreze un magazin sau să primească o slujbă, ca aceea de profesor, funcţionar public sau funcţionar de stat, iară aprobarea acestei poliţii. Intelectualii, ca şi oamenii de afaceri, erau la cheremul ei. Timp de 40 de ani, România îşi crease o funcţionărime din absolvenţii de liceu şi de facultate. Tineretul părăsise masiv satele şi micile localităţi, venind la oraş pentru a-şi obţine dipoma care să-i dea dreptul la o slujbă onorabilă şi să-i permită să se rostuiască în viaţă. Aproape fără excepţie, aceşti tineri râvneau posturi în lumea afacerilor, în serviciul civil sau în învăţământ, ceea ce înseamnă că ei intraseră într-o structură pe care poliţia economică o putea controla sau suprima, fără nici un efort. Comuniştii îi aveau astfel pe intelectuali, pe deplin, în puterea lor.

Activitatea conspirativă a poliţiei politice române era, de asemenea, bine dezvoltată. Aceasta a afectat mai puţine persoane decât alte activităţi ale poliţiei, dar a avut şi ea o mare importanţă. Cei mai mulţi români sunt profund nesatisfăcuţi de absolutismul comunist şi de dominaţia sovietică, detestând favoritismul impus de ruşi. Mulţi români, de la măturătorul de stradă la general, au ajuns la o stare vecină cu disperarea. Fireşte, cuprinşi de o astfel de dispoziţie, cei mai mulţi mormăie, lăsând să le scape, cu voie sau fără de voie, amărăciunea, şoptind fie că vor pleca în munţi, fie că o vor şterge din ţară. Alţii vorbesc despre faptul că ruşii sunt pe punctul de â anexa România. Aceştia caută, de îndată ce se iveşte ocazia, tovărăşia englezilor, americanilor sau francezilor, prezicând un război împotriva Rusiei.

Toate acestea îi fac să încapă repede în mâinile agenţilor comunişti provocatori. Agenţii poliţiei

comuniste incită la afirmaţii potrivnice guvernului, prilejuiesc conversaţii înclinate spre răzvrătire, participă la comploturi, ajută la înscenarea unor tentative de zbor, cu scopul de a părăsi ţara, întreţin cu anticomuniştii naivi corespondenţe compromiţătoare pentru aceştia. Prin astfel de mijloace, comuniştii au ajutat la pregătirea înscenării care a fost de fapt tentativa zborului spre Londra a liderului ţărănist Ion Mihalache, ce a avut ca rezultat scoaterea în afara legii a Partidului Naţional Ţărănesc. Mihalache a căzut pur şi simplu, în capcana poliţiei comuniste. Agenţii comunişti s-au infiltrat şi în organizaţia secretă anticomunistă a generalului Aldea, reuşind astfel să-i trimită la închisoare pe conducătorii acesteia. Au concediat profesori universitari, au degradat ofiţeri, au demis preoţi.

în faţa presiunilor Securităţii, nici un grup nu era mai vulnerabil decât socialiştii, pe de-o parte pentru că erau asociaţi cu comuniştii, dar mai ales pentru că erau „intelectuali” sau meşteşugari, deţinând slujbe pe care guvernul comunist le putea controla direct Cei mai mulţi dintre socialişti balansau deasupra unui abis economic, legaţi doar cu nişte fire foarte fragile, pe care comuniştii le puteau în orice moment reteza. Socialiştii nu aveau nici o altă rezervă, pentru a-şi duce traiul, aşa cum era cazul, uneori, cu ţăranii. Un ţăran putea să săreze carnea de porc şi să ascundă grâul, îndepărtând astfel primejdia de a fi înfometat, dar un profesor socialist putea efectiv muri de foame, dacă devenea ţinta unui atac lansat de presa comunistă.

în plus, poziţia morală a socialiştilor români era destul de şubredă. Ei nu erau nici de-o parte, nici de alta a baricadei, se aflau prinşi chiar la mijloc. Dacă erau cu totul împotriva capitalismului, a burgheziei şi a întreprinderilor private, de ce nu s-ar fi alăturat atunci comuniştilor? Dar dacă erau împotriva

controlului total al statului, împotriva dictaturii proletariatului, a dominaţiei ruse, a „democraţiei centralizate”, a sistemului partidului unic, de ce nu s-ar alătura celeilalte tabere, cea a „partidelor istorice” şi a democraţiilor occidentale?

Această dilemă a subminat forţa socialiştilor. Neputinţa cauzată de confuzia morală a fost agravată de teroarea poliţiei, de presiunile economice exercitate asupra lor şi de ambiţiile personale ale liderilor, care, toate, au şubrezit partidul. Socialiştii români au intrat în Armaghedonul politic contemporan, iară o armură morală adecvată şi fără o strategie clară a bătăliei.

Lupta lor a fost destul de scurtă. Rămăşiţele renegate ale Partidului Socialist au fost absorbite oficial de către comunişti în februarie 1948, cu surle şi trâmbiţe. Prin acest act, socialismul a dispărut din viaţa politică a României, socialiştii autentici fiind reduşi la tăcere chiar mai devreme. Ezitanta campanie anticomunistă a socialiştilor, care a durat patru ani, s-a terminat printr-un adevărat holocaust al partidului. Fusese o campanie dusă cu multe intenţii bune, cu câteva acţiuni eroice, dar şi presărată cu multe josnicii.

O analiză a dezastrului socialist ar releva următoarele: în timpul războiului, când România îl sprijinea pe Hitler, socialiştii nu se distinseseră prin nici o acţiune mai importantă, organizată, împotriva guvernului pro-nazist al lui Antonescu. Mai mult, unii lideri socialişti l-au servit cu credinţă pe dictator, plasaţi de obicei în posturi secundare. Cei mai mulţi se dovediseră incapabili de a ocupa posturi mai înalte. Spre sfârşitul războiului, când devenise limpede că Hitler va fi înfrânt şi că armata sovietică va ocupa România, socialiştii s-au alăturat acelor români care, sub conducerea lui Iuliu Maniu, încercaseră să aducă România de partea Aliaţilor. Dar, în timp ce căutau să coopereze cu Maniu, păstrau strânse legături şi cu comuniştii, jucând un dublu rol, care s-a dovedit a le fi fatal. Legă- naţi de iluzia că, totuşi, comuniştii sunt „de stânga", deşi folosesc aproape toate metodele murdare ale fasciştilor, socialiştii români au încercat să li se alăture şi să formeze „Blocul de stânga", sau „Frontul popular". Acest grup de stânga, slab reprezentat în România, făcuse o atât de firavă opoziţie nazismului şi apărea atât de evident ca o creaţie a Moscovei, încât Maniu a refuzat să aibă vreo legătură cu el. I-a acceptat totuşi pe socialişti în coaliţia care pregătea lovitura de la 23 august 1944. Decizia lui Maniu se baza pe faptul că socialiştii români profesaseră idei nobile, se arătau devotaţi muncitorilor şi puteau servi la contracararea comuniştilor. Dar un motiv cu mult mai important era acela că mişcarea socialistă internaţională avea multă influenţă în cercurile aliate şi, cum liderul naţional ţărănesc încerca să scoată România din sfera Germaniei alăturând-o puterilor occidentale, el a considerat că ar fi logic şi înţelept să colaboreze cu socialiştii. în plus, liderul acestora, Titel Petrescu,

era un democrat adevărat, demn de bunăvoinţa pe care i-o arăta Maniu.

După lovitura de stat şi după instalarea unui guvern militar pro- aliat, socialiştii au acceptat să participe la guvern, având o egală reprezentare cu a celorlalte partide. Titel Petrescu a devenit astfel, ministru de stat fără portofoliu, la fel ca şi liderii partidelor Naţional Ţărănesc şi Naţional Liberal. Din acest moment, socialiştii au început să acţioneze alături de comunişti şi de un fals grup ţărănist,

dirijat de aceştia, urzind un complot care va submina tocmai guvernul pro-occidental din care făceau şi ei parte. Prin această conspiraţie serveau nemijlocit Moscova, iar acţionând ca simple instrumente în mâinile comuniştilor ei îşi pregăteau, de fapt, propria distrugere. Unii dintre cei implicaţi în acest complot comunist erau socialişti agresivi, căutând avantaje personale, dorind să ajungă miniştri, dar alţii erau doar nişte idealişti, plini de naivitate. Deoarece guvernul pro-occidental, împotriva căruia conspirau era în mare parte format din militari, socialiştii cu idei reformiste au căzut uşor în capcana întinsă de comunişti, cerând „un regim politic care să reprezinte, cu adevărat, poporul”. Când generalul Sănătescu a fost înlocuit în funcţia de prim-ministru de generalul Rădescu, s-a format un „guvern politic”, iar liderii socialişti au obţinut un număr invidiabil de posturi. Cu toate acestea, ei continuau să coopereze energic şi vehement cu comuniştii, împotriva guvernului din care făceau parte, ajutând astfel Moscova să impună un regim „de stânga”. Au luat parte la sabotaje politice, încălcări ale legii şi demonstraţii de stradă, antrenaţi de comunişti în zgomotoase proteste demagogice. Ei au servit Kremlin-ul la fel de asiduu şi de zgomotos precum Ana Pauker şi, atunci când Vîşinski a predat România în mâinile celor patru fruntaşi comunişti, la 6 martie 1945, socialiştii români, imitându-i pe comunişti, au aplaudat decizia. Au participat apoi la guvernul format de o putere străină, pentru înrobirea României, preluând trei ministere: al Muncii, al Educaţiei şi al Minelor, precum şi alte posturi administrative înalte, arătându-se chiar fericiţi să-l slujească pe ocupantul străin. Au publicat două ziare aservite guvernului, au acceptat fiecare favor guvernamental ce le era acordat, ba chiar şi-au

sporit pretenţiile. S-au alăturat vociferărilor grosolane, dirijate de Moscova, vizând distrugerea partidelor istorice. Mulţi dintre socialişti nu au rămas deloc în urma comuniştilor, în zelul depus pentru suprimarea libertăţilor civice, participând la teroarea împotriva ţăranilor şi anihilându-i, chiar, pe socialiştii care aveau alte păreri.

Din fericire pentru onoarea socialistă, existau comunişti cu alte convingeri, printre aceştia numărându-se şi şeful lor, Titel Petrescu,

care a refuzat să preia o funcţie în cabinetul Groza, cel impus de Kremlin. Din păcate, atât el cât şi adevăraţii democraţi din partid, s-au trezit angajaţi într-o luptă fără speranţă. Reduta socialistă capitulase deja în faţa comuniştilor.

în august 1945, Regele Mihai a avut consultări cu toţi şefii de partide, inclusiv cu socialistul Titel Petrescu, în legătură cu posibilitatea demiterii cabinetului Groza dominat de comunişti şi investirea unui guvern democratic, cu adevărat reprezentativ. Acest lucru s-a făcut la sugestia şi cu încurajarea Americii. Toţi liderii politici participanţi la întâlnire, cu excepţia liderului comunist Pătrăşcanu, au aprobat eliminarea lui Groza. La acea întâlnire de o deosebită importanţă şeful socialist s-a situat de partea lui Maniu şi împotriva comuniştilor. A luat poziţie împotriva autocraţiei impuse de Kremlin şi a fost de acord să participe la un nou guvern democratic, anticomunist. Cu alte cuvinte el renega „Blocul de stânga" sau „Frontul" condus de comunişti, la crearea căruia îşi adusese contribuţia, cu trei ani mai înainte. Deşi majoritatea liderilor socialişti s-au dezis prompt de atitudinea şefului lor, acesta nu s-a lăsat intimidat, încercând să se pună în fruntea unei îndrăzneţe cruciade pentru salvarea socialismului. Lau stat alături mulţi socialişti devotaţi, iar campania lor finală a fost la fel de eroică, precum a fost ultima bătălie a generalului Custer. Cu toate că au suportat înfrângere după înfrângere, ei şi-au păstrat demnitatea şi nu şi-au plecat capetele. Cu o apariţie uşor efeminată, cu o voce moale, cu lavaliera sa neagră, înflorată, Titel Petrescu şi-a câştigat un loc printre cei mai curajoşi apărători ai patriei sale, înfruntând cu curaj grosolăniile, ispitele, teroarea şi temniţa.

în cursul lunii martie 1946, adevăraţii socialişti,

care îl urmau pe Titel Petrescu, au încercat să recâştige controlul asupra partidului, într-un congres care a avut loc la Bucureşti. Era primul congres socialist, chiar dacă numai parţial reprezentativ, care se ţinea de ani de zile, iar delegaţii autentici au venit din toate părţile ţării, laolaltă cu mulţi falşi delegaţi, aduşi de socialiştii renegaţi, care se puseseră în slujba regimului comunist. Opinia generală părea favorabilă lui Petrescu şi păstrării unităţii partidului, în ciuda eforturilor uneltelor

comuniste de a sabota întrunirea. Timp de câteva ore, socialiştii români au părut, caz singular printre cei din Europa de Est, a fi pe punctul de a salva onoarea socialistă *ca un adevărat partid* şi nu doar prin câteva persoane sau martiri.

Dar într-un moment crucial, de mare tensiune, Tudor lonescu, aflat în slujba comuniştilor, a împrăştiat o copie a unui document fals care arăta că socialiştii independenţi erau subvenţionaţi de partidele burgheze. Desigur, acesta era considerat un păcat capital pentru marxişti. în confuzia care s-a creat, această măsluire a permis renegaţilor să-şi asigure victoria, cu o majoritate nesemnificativă de voturi. Astfel micul şi slabul Partid Socialist Român, căzând în capcana întinsă de socialiştii apostaţi, a votat cooperarea cu o forţă care, prin însăşi natura sa, era hotărâtă să-l extermine. în acea zi, ştirea despre neputinţa, stupiditatea şi dezertarea morală a socialiştilor români a făcut ocolul Bucureştiului. Trăind la marginea imperiului bolşevic, ei ştiau fără îndoială că Moscova îi ura pe toţi socialiştii ca pe nişte „diavoli", „ticăloşi", „lachei", „orbi" şi „gunoaie" şi cu toate acestea au votat în favoarea agenţilor bolşevici.

După asta, socialiştii autentici şi-au intensificat lupta, dar fără nici o şansă de reuşită. Titel Petrescu a încercat să editeze un ziar sau un săptămânal, dar a fost împiedicat de către editorii comunişti, de guvernul comunist şi de socialiştii renegaţi. Au încercat să ţină un congres socialist pe cont propriu, dar poliţia i-a împrăştiat pe participanţi. Au organizat mitinguri, dar socialiştii care-i slujeau pe comunişti le-au boicotat. Petrescu a încercat să-şi facă cunoscute ideile prin intermediul altor ziare, dar editorii comunişti l-au refuzat. Mai grav, socialiştii care au îndrăznit să i se alăture erau pur şi simplu

lipsiţi de pâinea zilnică. Marea lor majoritate deţineau funcţii de stat, mulţi erau profesori sau funcţionari publici. Ministrul Educaţiei, un socialist renegat, putea concedia pe oricare dintre ei. Ministrul Muncii, un alt socialist renegat, putea să-l facă pe orice muncitor nonconformist să-şi piardă pâinea. Socialiştii români făceau jocul murdar al Moscovei, contribuind la suprimarea altor socialişti români. Şi făceau acest lucru mai ales printr-o teroare subtilă, care aducea victimele în starea de a se autodetesta. Un profesor, nevoit să-şi renege ideile pentru a-şi păstra slujba, decădea mai mult şi era mai demoralizat decât dacă ar fi abjurat la vederea unei spânzurători sau a plutonului de execuţie. în astfel de cazuri, oamenii se ofileau ca un lan de porumb din Kansas, pe timp de arşiţă.

Oricum, au fost înregistrate cazuri de rezistenţă eroică, îndeosebi din partea lui Petrescu, dar şi din partea altora. De exemplu Ion Burcă, persoană care deţinuse o poziţie înaltă în cadrul Poliţiei conduse de Teohari Georgescu, şi-a dat demisia într-o manieră dramatică, în august 1947. Tovarăşii săi socialişti din guvern, adică renegată care lucrau pentru comunişti, au iscat un tărăboi la o declaraţie anticomunistă a lui Burcă şi l-au muştruluit bine, sperând astfel să dovedească Moscovei propriul lor devotament. Comuniştii n-au lăsat lucrurile aşa. Au ordonat slugilor lor să ducă o politică de autodafé faţă de propriul tovarăş, lucru care s-a înfăptuit imediat. Au ţinut o şedinţă, l-au scuturat bine pe Burcă, l-au exclus şi au făcut în „Libertatea”, ziarul controlat de comunişti, mare caz de fapta lor. Ceea ce au scris poate fi rezumat astfel:

1. Partidul Socialist Român este un partid de stânga, care sprijină fără rezerve „noua democraţie”, fiind întrutotul devotat Uniunii Sovietice.

2. Socialiştii se pronunţă fără rezerve pentru Frontul Unic Muncitoresc, vizând să înlăture orice obstacol din calea acestuia.

3. Unanimitatea în tabăra socialistă este esenţială şi toţi cei care se abat de la această regulă sunt pedepsiţi şi vor fi şi în viitor pedepsiţi. Deviaţioniştii nu vor fi toleraţi.

4. De vreme ce comuniştii, în ziarul „Scânteia”, îl numesc pe Burcă deviaţionist, atunci el este într-adevăr şi, în consecinţă, va fi exclus din Partidul Socialist.

Ziarul comunist a anunţat la 23 august 1947 că „în urma instrucţiunilor primite de la Biroul Politic al Partidului Social Democrat, Ion Burcă, membru al Biroului Politic al partidului, a demisionat din funcţia sa de subsecretar de stat în cadrul Ministerului de Interne”. O dată cu Burcă, alţi doi socialişti anticomunişti au fost excluşi din partid şi din înaltele posturi deţinute în guvern: Mora Mironescu şi George Silviu. Sfârşitul partidului era aproape.

Ultima formalitate, fuzionarea socialiştilor cu comuniştii, în Partidul Muncitoresc Român, însemna de fapt chiar autojertfîrea socialiştilor, iar comuniştii doreau ca rugul sacrificiului să ardă cu multă strălucire, pe tot teritoriul României. Mai doreau ca toţi socialiştii să le cânte în strună. Şi unii dintre aceştia erau atât de fără ruşine, încât făceau acest lucru cu plăcere. Au făcut din distrugerea partidului lor o sărbătoare populară. Când, în toată Europa de est, partidele socialiste dispăreau mistuite în flăcările comuniste, socialiştii români renegaţi doreau să facă din incinerarea partidului lor un spectacol grandios. Atât presa română, cât şi cea rusă, au acordat multă atenţie subiectului. Radio Bucureşti a anunţat, la 12 ianuarie 1948: „După lungi întâlniri pregătitoare, la care membrii Partidelor Comunist şi Socialist au

dezbătut necesitatea unităţii lor ideologice şi organizatorice, realizarea unui singur Partid Muncitoresc a devenit realitate.” Două zile mai târziu, şeful comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej scria: „Un nou factor în consolidarea democraţiei va fi crearea unui singur Partid Muncitoresc”. Evenimentul s-a întâmplat să aibă loc chiar în ziua de naştere a lui George Washington şi a fost descris astfel de presa română: „Capitala României se pregăteşte să fie martora unui eveniment a cărui importanţă este mai mare decât cea politică, putând fi considerat ca o adevărată sărbătoare naţională. Este vorba despre Congresul Partidului Muncitoresc, care este chemat să afirme pentru totdeauna unitatea ideologică, politică şi administrativă a clasei muncitoare române”.

„Atmosfera care domneşte în Bucureşti este o dovadă a febrilităţii cu care acest eveniment istoric este pregătit. Calea Victoriei, artera principală a Bucureştiului, îşi schimbă înfăţişarea şi suporturi din oţel, special construite pentru steaguri şi pancarte, apar ici şi colo. Clădirile publice sunt împodobite în culoarea roşie a clasei muncitoare victorioase. Clădirea Ateneului, unde se ţine Congresul, este aproape ascunsă de steaguri. în fabrici, uzine şi birouri, oamenii muncii depăşesc planul. Delegaţii din provincie pornesc spre Bucureşti, conduşi la staţiile de plecare de muncitori cu steaguri roşii şi banderole. Evenimentul este de importanţă internaţională, pentru că în acest moment, când în Occidentul înrobit dolarului şi planurilor imperialiste aripa de dreapta a social- democraţiei este aservită stăpânilor imperialişti, dezbinând clasa muncitoare, muncitorii noştri trec un examen sever, dând un exemplu strălucit de maturitate politică. Participarea delegaţiilor străine demonstrează largul interes

internaţional pentru schimbările profunde ce au loc în Republica Populară Română. Ieri au sosit la Bucureşti un lider comunist francez, Charles Tillon, membru al Biroului Politic al Partidului Comunist Francez, şi doi delegaţi ai eroicului popor grec.

Bucureştiul şi întreaga Republică Populară Română salută astăzi deschiderea primului Congres al Partidului Muncitoresc Român. Capitala este împodobită cu steaguri şi citate din operele dascălilor socialismului: Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Delegaţiile includ participanţi din Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Franţa, Cehoslovacia, Grecia, Spania, Polonia, Italia, Austria şi Palestina. Tipografi din România şi din alte ţări, sunt reprezentaţi de unii dintre cei mai distinşi tovarăşi. Lucrările Congresului s-au deschis la ora nouă dimineaţa, în prezenţa miniştrilor Gheorghe Gheorghiu- Dej, Ana Pauker, Vasile Luca şi alţii.

Dezbaterile au fost deschise de tovarăşul Ştefan Voitec, membru al prezidiului Republicii Populare Române, care le-a urat bun venit delegaţilor străini. în mod special au primit aplauze călduroase delegaţii greci şi spanioli. Gheorghe Florescu, deputat de Bucureşti şi secretar general al Uniunii Sindicatelor din România, a făcut propunerea ca din prezidiu să facă parte şi 36 de lideri ai muncitorilor. Această propunere a fost aprobată cu aclamaţii, de către deputaţi.

Dintre locurile Comitetului Central, socialiştilor le revenea un loc din patru; comuniştilor celelalte trei. Toţi liderii importanţi erau comunişti. în sunet de fanfară şi parade militare, Partidul Social Democrat îşi celebra, în faţa întregii lumi, sinuciderea.

în ziua de 24 februarie, socialiştii au votat, ca o bătaie de joc, un program care conţinea următoarele puncte, toate exprimate în jargon comunist:

„Clasa muncitoare din România, condusă de avangarda sa, Partidul Muncitoresc Român, aliată cu ţărănimea muncitoare şi în strânsă legătură cu intelectualitatea progresistă, obţine mari succese în îndeplinirea noilor sarcini care-i revin, asigurând continua adâncire a democraţiei populare şi dezvoltarea rapidă a economiei naţionale.

„Mai mult ca niciodată, este necesară unitatea completă de voinţă şi acţiune a clasei muncitoare. Proletariatul din România are nevoie de o singură conducere, inspirată de dogmele lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin, o conducere puternică, în coeziunea sa interioară. Acest conducător este Partidul Muncitoresc Român care, începând de astăzi, este partidul clasei muncitoare din România.

„în domeniul politicii interne, clasele democrate ale ţării, conduse de muncitorime, au sarcina de a da ţării o nouă constituţie, cu adevărat democratică, o constituţie a Republicii Populare Române. Aceasta va trebui să întruchipeze victoriile noastre pe calea democraţiei şi schimbările economice şi sociale înfăptuite în România.

„O reformă democratică în administraţie va trebui să înlocuiască formele învechite ale administraţiei locale, prin organele locale ale puterii de stat, consiliile populare, alese de masele muncitoare, care vor avea puteri nemărginite în conducerea treburilor obştii.

„Se va pune în practică reforma justiţiei, fapt care va conduce la o profundă democratizare a instanţelor judecătoreşti, prin introducerea Tribunalelor Poporului.

„De asemenea, va fi înfăptuită o profundă reformă a învăţământului, cu scopul de a democratiza toate tipurile de şcoli. Partidul Muncitoresc Român va acorda o atenţie specială creării de condiţii

favorabile pentru dezvoltarea artei şi culturii, pusă în slujba poporului, şi îşi va arăta deplinul sprijin faţă de slujitorii ştiinţei şi artelor.

„în domeniul politicii externe se recunoaşte valabilitatea absolută a punctului de vedere potrivit căruia două tendinţe opuse se manifestă pe arena internaţională, aceea a taberei imperialiste, anti-democratice, conduse de imperialismul american, şi aceea a taberei democratice, antiimperialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică. Imperialiştii anglo-americani i-au sprijinit, în mod făţiş, pe trădătorii din rândurile aripei de dreapta a social-democraţilor, atentând la suveranitatea poporului şi urmărind, prin declanşarea unui nou război, să-şi asigure dominaţia asupra lumii. De aceea, Partidul Muncitoresc Român va sprijini în mod activ politica de pace a guvernului român, politică menită să contribuie la instaurarea păcii în lume, asigurând securitatea şi independenţa naţională.

„Congresul accentuează importanţa deosebită a *Tratatului de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală cu Uniunea Sovietică,* bastionul păcii din întreaga lume şi apărătoarea suveranităţii şi independenţei popoar^.or".

Fiecare vorbă din textul de mai sus fusese scrisă la Moscova.

înrobirea ţărănimii

Una dintre cele mai dificile probleme cu care s-au confruntat bolşevicii ruşi era instaurarea unei dictaturi care să permită unui mic număr de muncitori şi câtorva membri ai „intelighenţiei” să deţină controlul absolut asupra unei largi mase de ţărani. în cele 12 volume de „Opere alese” ale lui Lenin, acest subiect este abordat în repetate rânduri; mai precis, de peste o mie de ori. Marx, Troţki, Stalin şi alţi lideri comunişti i-au acordat o deosebită atenţie. Cei mai de seamă revoluţionari comunişti şi-au dat seama că dictatura proletariatului nu poate fi instaurată câtă vreme ţărănimea îşi menţinea independenţa. Prin urmare, au gândit o strategie prin care să-i manipuleze pe ţărani, îndreptându-i spre un nou tip de feudalism, de sorginte comunistă.

Esenţial pentru reuşita planului era ca ţăranii să fie induşi în eroare, cu scopul de a ajunge să se distrugă unii pe alţii. Pentru început, în Rusia, ei erau îndemnaţi să-şi împartă toate domeniile agricole mai mari, care constituiau 30% din terenul agricol al ţării, în acest proces de adevărat furt de pământuri, orice respect pentru proprietate s-a pierdut, s-a produs un val de anarhie, trezindu-se în oameni pofta pentru pradă şi jaf. Nu mai exista, de fapt, nici o forţă capabilă să stăvilească toate aceste nelegiuiri, de vreme ce proprietarul de pământuri, care, deşi conservator în principii, fusese un element al stabilităţii sociale, era anihilat.

Ţăranii cei mai săraci erau incitaţi să-i distrugă pe vecinii lor mai înstăriţi, numiţi „kulaci”. O dată

acestea înfăptuite şi ultimul element de stabilitate rurală eradicat, statul, adică Partidul Comunist, îşi însuşea *toate* pământurile, jefuindu-i cu cinism pe ţărani. Cei favorizaţi, care dobândiseră, de curând, pe cale prădalnică, proprietăţi de la moşieri şi kulaci, au ajuns să fie, ei înşişi, pră- daţi. Fără conducători, fără organizaţii şi tradiţii care să-i apere,

ţăranii nu puteau opune o rezistenţă reală conspiraţiei bolşevice şi au fost, în consecinţă, forţaţi să intre în colhozuri sau gospodării colective. Aici, fiecare ţăran devenea membru al unei brigăzi de lucru, condusă de un şef comunist, şi era obligat să muncească cum, unde şi când i se spunea. Era începutul unei noi epoci, de aservire totală a ţărănimii. Planul a reuşit în întregime în Rusia, dar pentru aceasta a fost nevoie de 15 ani sângeroşi, însoţiţi de foamete pe scară largă. Prin reuşita lui, două milioane de comunişti, locuitori ai oraşelor, au preluat controlul asupra unui număr de 120.000.000 de ţărani.

Un proces similar are loc acum în România. N-aş putea preciza dacă va dura şi aici 15 ani (1945-1960). Sunt însă semne că perioada va fi mult mai scurtă. Primul pas, constând în exproprierea pământurilor, a fost deja făcut, aproape în întregime, iar toate organizaţiile ţărăneşti au fost anihilate. Nu doar un singur membru al guvenului de la Bucureşti sau al Partidului Comunist şi-a exprimat, în scris, adeziunea la colectivizarea agriculturii.

După cum informează presa bucureşteană din 30 septembrie, Groza însuşi a declarat în cadrul Frontului Plugarilor, la 18 septembrie 1945, că Stalin l-a sfătuit personal să nu treacă la colectivizare, până când paşii pregătitori, absolut necesari, nu vor fi făcuţi. întreaga sa declaraţie arată că Partidul Comunist Român plănuia eliminarea proprietăţii private de la sate, numai că guvernul dorea să-i deposedeze pe ţărani de pământ abia după ce rezistenţa lor va fi fost înfrântă.

în anul 1942, dl. Focşăneanu, care va deveni mai târziu membru al Parlamentului comunist al României, scria în „Revista Fundaţiilor Regale”: „Putem spune că micile proprietăţi individuale nu

sunt decât un stadiu în evoluţia structurii noastre agrare. Ele vor fi, pe rând, înlocuite de cooperative pentru aprovizionarea în comun, apoi pentru producţia în comun şi, în final, de gospodăria colectivă". în iulie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbea cu şi mai multă convingere despre colectivizare. înspre toamnă, strigăte care cereau distrugerea chiaburilor se puteau auzi la aproape toate adunările comuniste, iar la sfârşitul anului ideea colectivizării pământurilor avansase binişor.

Pentru a înţelege semnificaţia a ceea ce Partidul Comunist a iăcut şi face în prezent, ar trebui examinată distribuţia terenurilor agricole ale României, în preajma datei de 6 martie 1945, când a fost impus regimul comunist. La începutul celui de-al doilea război mondial, România Mare avea 23.000.000 acri de pământ arabil, incluzând câmpiile, pajiştile şi livezile. Toate acestea erau distribuite, după cum urmează:

Mărimea proprietăţi i în ha	Număr de proprietari	Suprafaţa totală	Suprafaţa medie	Procentul total de pământ arabil
0-5	1.733.439	3.225.000	1,86	35,03
5-10	381.144	2.585.000	6,78	28,08
10-50	132.411	2.001.000	15,11	21,74
50-100	4.891	263.000	53,77	2,85
peste 100	4.865	1.132.000	232,68	12,30
Total	2.256.050	9.206.000	4,08	100,0

Această distribuire a pământului era rezultatul unei îndelungate lupte, purtate de ţărănimea română şi de conducătorii ei. Un punct culminant al acestei lupte, a fost atins la începutul secolului al XlX-lea, iar altul în 1848. S-au mai înfăptuit reforme agrare şi în

anii 1864, în 1878, sau în 1907, dată la care jumătate din suprafaţa agricolă a României era constituită din proprietăţi ce aveau sub 50 ha (124 de acri). Radicala reforma agrară din 1921 a redistribuit 14.361.024 acri, reducând suprafaţa de pământ rămasă în parcele de 50 de hectare sau mai mult, la 19,5% din total. în 1941, aceasta a fost redusă şi mai mult, până la 15,2%, iar o treime din acest procent de 15,2% îl reprezentau proprietăţile comunale sau de stat.

Se poate observa cu uşurinţă că, mult înainte ca Armata Roşie să deturneze destinul istoric al României spre comunism, pământul fusese destul de bine distribuit. Exista un procent mic de suprafeţe întinse, mai mic decât, de exemplu, în Oklahoma, Kansas, lowa sau

Ohio. O proporţie considerabilă din pământul cultivabil fusese distribuită micilor proprietari, cum se întâmplase de altfel şi în multe alte ţări europene. Acest fapt nu înseamnă că în aceste ţări problema agrară a fost cu totul rezolvată, dar poate însemna, cu siguranţă, că împărţirea pământului s-a făcut într-o manieră foarte hotărâtă. Numai că simpla împărţire a pământului nu e de ajuns. Dacă fiecare ţăran ar primi o suprafaţă identică cu a vecinului său, nici un acru mai puţin, situaţia generală economică şi socială a ţărănimii, ca şi a întregii naţiuni, nu ar cunoaşte o considerabilă îmbunătăţire. Istoria Statelor Unite ale Americii arată, cu claritate, că simpla împărţire a pământului e insuficientă pentru a asigura prosperitatea rurală. Eu m-am născut la o fermă din Kansas. Acest stat, ca şi cea mai mare parte din Oklahoma, a fost împărţit în suprafeţe de câte 60 de acri (= 24 hectare). Cei mai mulţi fermieri din ambele state au început de la mai nimic, dar cu proprietăţi egale, şi aceasta nu e doar o teorie, ci un lucru vizibil, tangibil chiar, pentru că şi astăzi aş putea distinge parcelele de la început, în oraşul meu, Smith Country, din Kansas. Aş putea vorbi şi despre Kissels, Sealocks, Markhams, Halberts, Gledhills, Angels, Hewits, oameni care au locuit în aceste zone. Eram printre familiile favorizate ale timpului, începând *liberi şi egali,* ca pionieri, în case de pământ. Astăzi situaţia s-a schimbat, în întregime. Nu mai suntem egali decât în mormânt şi poate nici acolo, de vreme ce unele pietre funerare sunt mai mari decât altele. Proprietatea asupra pământului în oraşul meu natal şi în ţinutul meu a devenit inegală, proporţia de mari proprietăţi agricole fiind mai mare decât în România. Şi chiar dacă aceste suprafeţe ar fi redistribuite mâine, cum s-a-ntâmplat în 1880, această măsură n-

ar aduce nici o îmbunătăţire radicală şi durabilă în traiul populaţiei.

Asta nu înseamnă că proprietatea inegală asupra pământurilor este un lucru bun sau că împărţirea acestuia nu ar avea vreo importanţă; ceea ce vrea cu adevărat să spună e că împărţirea pământului într-o ţară agricolă nu înseamnă nici măcar începutul rezolvării problemei ţărăneşti. Pentru mulţi, această problemă a devenit un soi de fetiş, folosit de demagogi pentru a-i induce în eroare pe cei naivi.

S-aruncăm acum o privire asupra ţăranului român din anii ’40 , i asupra legăturii acestuia cu pământul şi cu satul în care trăia. în satul românesc tradiţional mai există, probabil şi astăzi, conacul în care locuiesc urmaşii fostului moşier. De cele mai multe ori, el seamănă mult cu o fermă obişnuită din Illinois. Se mai pot zări, împrăştiate prin ţară, câteva conace boiereşti bine întreţinute, poate chiar şi castele, deşi acestea din urmă sunt rare. Poţi vedea apoi, în liecare sat, o seamă de case ţărăneşti trainice, cu curţi mari, precum şi o mulţime de case mai modeste. Aproape pretutindeni te întâmpină biserica şi şcoala. în partea de vest a României, unde se resimte mai intens influenţa europeană, rânduiala e incomparabil mai bună decât a satelor din alte părţi ale ţării, îndeosebi din Moldova, provincii aflate vreme îndelungată sub influenţa rusească sau turcească.

Să facem o scurtă vizită într-un sat tradiţional din Transilvania. Satul se numeşte Cetate şi-şi trage numele, se pare, de la un conac vechi, ale cărui ruine pot fi încă văzute, înconjurate de un cimitir părăginit. Trecutul satului a fost lipsit de evenimente importante, din câte am putut afla de la preot, de la învăţător şi de la bătrânii satului cu care am vorbit, iar viitorul nu pare să promită a aduce, nici el, ceva deosebit. Am petrecut două zile de sărbătoare în satul Cetate şi am avut ocazia de a lua contact direct cu oamenii. în fiecare dimineaţă am mers la biserică, pentru a lua parte, după datină, la slujbele religioase, care dezvăluiau tradiţii cu rădăcini adânci şi un întreg mod de viaţă al comunităţii săteşti, ritualic şi conservator. Un preot bine instruit oficia liturghia, în vreme ce ţăranii, îmbrăcaţi în costume populare, alături de intelectualitatea ce purta costume „nemţeşti”, participau la ceremonie, prin cântece religioase şi rugăciuni. Un cor de tineri ţărani cânta în strană,

dirijat de un distins fost membru al Parlamentului, care tocmai se afla în vizită în satul său natal. Fiecare pătură socială a lumii satului participa, în deplină egalitate, la celebrarea serviciului religios.

Slujba seamănă, desigur, cu cele oficiate în timpul aceleiaşi săptămâni, în mii de biserici de pretutindeni, conţinea multe platitudini, o mulţime de sfaturi, dar şi câteva mari şi înălţătoare adevăruri. Cei prezenţi o ascultau cu atenţie, în marea lor majoritate, totul desfăşurându-se solemn şi cordial în acelaşi timp. Bătrânilor li se dădea cinstea cuvenită, tinerii erau respectaţi, iar copiii înconjuraţi cu dragoste, deşi bunicile lor îi mai certau atunci când nu se puteau abţine să nu vorbească. Am avut sentimentul că preamărirea lui Dumnezeu dădea oamenilor din sat un sentiment de renaştere spirituală, îi apropia şi-i înfrăţea, îndemnându-i să fie mai buni în timpul săptămânii care urma.

Când liturghia a luat sfârşit, mi-am permis să iau contact cu câteva familii, mai întâi făcând o vizită preotului, care era căsătorit şi locuia într-o casă parohială ce semăna cu locuinţa unui pastor dintr-un orăşel american. A fost bucuros să-mi poată spune câte ceva despre biserica lui, despre sat, despre copiii săi şi despre timpurile grele pe care oamenii le trăiau. De la casa parohială, m-am îndreptat către casa domnului Virgil Ionescu, un ţăran ce deţinea 15 acri de pământ. în curtea sa largă şi acoperită de iarbă, am zărit două scroafe ce tocmai atunci fătaseră, un jug pentru boi, o vacă cu viţei, orătănii mari şi mici, din belşug, şi două gâşte ce se mişcau agale, ca pentru a-şi proteja puii de o primejdie inexistentă. Totul era curat şi bine întreţinut, vădind grija stăpânului pentru gospodăria sa, de care era foarte mândru. Casa familiei Ionescu avea un hol şi două camere, dintre care una era cameră de zi, iar cealaltă bucătărie. Totul strălucea de

curăţenie, ca într-o zi de sărbătoare. Pe pereţii camerei de zi, puteai vedea tablouri cu Isus, Regele Mihai şi Iuliu Maniu. Perdele brodate împodobeau geamurile, numeroase broderii lucrate de mână şi ştergare mari, cusute în diferite modele, atârnau pe perete şi din tavan. în bucătărie se afla un război de ţesut, ce era folosit, fără îndoială, destul de mult. Fiica familiei lonescu avea o ladă de zestre în care erau puse la păstrare lenjerie, prosoape, feţe de masă şi îmbrăcăminte. Casa nu era atât de prosperă, nici atât de confortabilă sau arătoasă, ca cele din New England de acum un secol, dar era căminul unor oameni de încredere, cinstiţi şi liberi, care cunoşteau demnitatea şi respectul de sine. Bolşevicii îi numesc pe aceşti ţărani care deţin peste 15 acri de teren, chiar dacă e teren de munte, kulaci sau, în româneşte, „chiaburi".

Am luat masa, într-o atmosferă plăcută şi însufleţită, în casa altei familii de ţărani şi am petrecut prima parte a după-amiezei vizitându-i şi pe alţii, unii mai înstăriţi decât lonescu, alţii mai puţin avuţi decât dânsul. Foarte puţini dintre ei aveau 30 de acri de pământ, unii chiar mai puţin de cinci, dar nici unul nu era lipsit de o cât de mică proprietate. Marile deosebiri dintre clase erau absente, la fel ca şi ura de clasă, deşi am observat o oarecare urmă de animozitate între intelectualii îmbrăcaţi după moda de la oraş şi ţăranii purtând costume populare, cu toate că veniturile celor dintâi erau superioare. M-a uimit bucuria cu care cei mai săraci din sat îi primeau în casele lor, de parcă ar fi avut parte de o sărbătoare cu acest prilej, pe cei mai înstăriţi. Exista o frumoasă solidaritate umană în această comunitate rurală.

Satul avea o cooperativă mică, două magazine evreieşti, un magazin ce aparţinea unui român, o frizerie şi o pantofărie ţinută de doi unguri, patru mori simple de apă, o fierărie, şcoli de un bun nivel şi o

bancă, dar era lipsit de curent electric sau apă curentă. în întregul sat nu existau decât zece aparate de radio, iar în ceea ce priveşte presa, aici ajungeau doar câteva exemplare din ziarele publicate de guvern, altele nefiind permise. Cu toate acestea, lumea deţinea destul de multe informaţii cu privire la evenimentele ce se desfăşurau pe plan internaţional.

Am fost găzduit pentru o noapte la singura moşie de acolo, într-o casă frumoasă, înconjurată de nişte copaci splendizi, lipsită şi ea de accesorii moderne, cu excepţia curentului electric, produs de puterea apei. în timpul celei dintâi după-amieze petrecute aici, i-am întâlnit pe copiii satului, bătând mingea pe islazul comunal. Tinerii se plimbau încoace şi încolo, băieţii într-o parte şi fetele în alta, în timp ce sătenii mai în vârstă, adunaţi în mici grupuri, discutau despre politică, despre guvernul Groza şi preţurile tot mai mari, despre armata rusească şi despre ceea ce se petrece în lume. M-am hazardat să-i întreb pe unii dintre ei ce părere au despre toate acestea. în curând, m-am pomenit în mijlocul unei mulţimi prietenoase şi curioase în acelaşi timp. Câţiva ţărani, care fuseseră deja în America, îmi spuneau că îşi doreau să mai ajungă acolo. Toţi păreau să-l sprijine pe Maniu, chiar şi primarul, care fusese iniţial membru în partidul lui Groza, „Frontul Plugarilor". Mărturisea că a acceptat această funcţie, cu asentimentul sătenilor, care nu doreau ca postul să încapă în mâinile unui om rău şi nepriceput. Femeile nu ezitau să-şi exprime şi ele părerea, deşi, cea mai mare parte din timp, îi lăsau pe bărbaţi să vorbească. Răspunzând la întrebarea mea, ţăranii mi-au spus că în sat ¿xistau 12 comunişti, dar că majoritatea nu erau români.

în cursul celei de-a doua zile a vizitei mele în satul Cetate, am asistat, în clădirea şcolii, la un spectacol de teatru, jucat cu real talent de localnici, sub îndrumarea

cadrelor didactice. Seara am participat la balul satului, unde tineretul s-a avântat la jocurile populare, cu o impetuozitate nelipsită de graţie. Majoritatea fetelor erau foarte drăguţe, îmbrăcate în costumele lor populare, tradiţionale. Viaţa de aici era plăcută: o viaţă sigură, democratică, aproape patriarhală. Fiecare, de la păstor la primar, avea şansa de a se bucura de stima celorlalţi. Influenţa şi autoritatea se datorau vârstei, înţelepciunii şi succesului. Majoritatea covârşitoare a membrilor comunităţii păreau să fie de acord cu teoria că un om harnic şi întreprinzător ■ putea să trăiască foarte bine. Toţi băieţii şi toate fetele mergeau la şcoală, câţiva tineri studiau la Cluj sau la Bucureşti,"iar mulţi părinţi nutreau speranţa că fiii lor vor intra în clasa intelectualilor. Toate sursele de bunăstare erau distribuite în mod echitabil şi nici un grup sau persoană nu îşi impunea dominaţia asupra comunităţii.

E de la sine înţeles că era loc şi de mai bine şi că o serie de reforme erau necesare, dar satul mi se părea o bază solidă pentru o societate decentă, de oameni liberi, ce trăiau mai presus de umilinţe, nevoi şi servitute. Multe sate româneşti se aseamănă cu acesta; unele din Bucovina şi Ardeal au chiar o stare mai bună; multe altele, din Vechiul Regat sunt însă mai murdare şi mai înapoiate. în general, însă, în 1944, 80% din români trăiau, munceau, se distrau, gândeau şi visau, la fel ca ţăranii din Cetate. Ca o simplă constatare, putem spune că mai mult de o sută de milioane de oameni în Europa de răsărit, din Atena şi Kavalla, în Grecia, până la Petrici, în Bulgaria, ori Podgoriţa, în Iugoslavia, iar de aici până în cel mai
îndepărtat colţ al Finlandei, trăiesc la fel ca bărbaţii şi femeile care mi-au fost, timp de două zile, gazde şi vecini, în satul Cetate. Iar pe drumul lor spre progres au fost conduşi de partide agrariene, în frunte cu lideri

plini de virtute şi eroism.

Ceea ce am scris despre satul Cetate nu este o încercare de a pune în umbră neîmplinirile din societatea românească şi, în mod special, neajunsurile din satele româneşti. După cum şi în Boston, Topeka, Chicago, Atlanta sau Los Angeles există lipsuri evidente, tot aşa şi în satele româneşti sunt numeroase probleme, dar, cu toate acestea, imaginea generală este una de progres.

Ceea ce mă mâhneşte nespus de tare este că starea de sănătate a oamenilor din satele româneşti nu era prea bună. Epidemiile făceau ravagii, în timp ce tuberculoza şi bolile venerice erau ceva obişnuit. în unele părţi ale ţării se practica un regim alimentar neechilibrat, care cauza maladii cronice. Multe case ţărăneşti erau puţin spaţioase şi familiile trăiau înghesuite în dormitoare sau bucătării. Clima României înseamnă arşiţă vara şi ger iarna şi, între aceste două extreme, ţăranul n-a reuşit să-şi adapteze cu totul îmbrăcămintea. Unii nu aveau haine groase aproape deloc şi am văzut, chiar, femei şi copii umblând desculţi prin zăpadă. Uneltele de lucru erau insuficiente, ca şi animalele, care nu erau totdeauna din soiul cel mai bun. Nici pământul nu era lucrat în forma cea mai potrivită. Creditele acordate de stat lipseau aproape cu desăvârşire, iar dobânzile rămâneau prea ridicate.

Acestea sunt greutăţi ce apar peste tot în lume, iar românii ca şi celelalte popoare, se străduiau să le depăşească. Progresul lor n-a fost tot atât de rapid ca în Danemarca sau Utah, de exemplu, şi mai aveau, fără îndoială, încă un drum lung de străbătut. Dar, ceea ce am văzut în călătoria mea a stat sub semnul atmosferei de strălucire şi veselie. Privind retrospectiv, românii pot distinge semnele certe ale progresului, având motive de speranţă şi chiar de mândrie.

Ţăranul român nu excela prin mare cumpătare dar avea un fel de talent de a-şi savura micile extravaganţe. Când tăia o oaie şi-şi făcea căciulă din pielea ei, o făcea în aşa fel încât să-i sară în ochi vecinului, de frumoasă ce era. Poate că tot el este cel ce a lansat şi

moda jobenului. îşi împodobea apoi cojocul cu desene în culori vii. Soţia îi broda hainele cu alesături. îşi spoia el însuşi căsuţa, altfel nu prea igienic construită. Dar ţăranul ţinea s-o decoreze (şi acelaşi lucru se întâmpla şi cu căruţa) cu figuri interesante probând un deosebit talent artistic. Deşi uneori casa era strâmtă şi îmbâcsită, ea era împodobită cu perdele pline cu zorzoane, ştergare brodate şi, din când în când, cu câte o pictură. Mai întâlneai unele obiecte de mobilier rustic bine lucrate şi, în general, impresia era de curăţenie.

Cu alte cuvinte, oricât de mult ar semăna ţăranul român „cu un ţigan", dacă ţinem seama de culoarea pielii şi de sărăcia lui, el e departe de a trăi ca un ţigan. Mai mult decât atât, el nu se poartă niciodată ca un zdrenţăros. E îmbrăcat, aproape totdeauna, îngrijit, arătându-se foarte mândru de familia lui. Tocmai din cauza acestor însuşiri el este irevocabil potrivnic colectivizării. Doreşte să aibă parte de ceva numai al lui şi are suficientă dibăcie în a-l obţine şi destul fler pentru a folosi ceea ce a obţinut. Nutreşte o vie antipatie faţă de ideea că ar fi putea fi înghiţit de o masă amorfă de oameni. Mi-am petrecut o bună parte din viaţă printre ţăranii din Europa, dar nu am întâlnit nici un alt popor care să aibă un atât de pronunţat simţ al individualismului, nici chiar grecii.

Faptul poate fi observat, într-un fel aproape dramatic, chiar în plin centrul Bucureştiului. Cu toate că poate părea ciudat, în cea mai importantă metropolă a ţării trăiesc o mulţime de ţărani. Unii sunt muncitori, alţii servitori, alţii negustori ambulanţi. Şi poţi uşor constata că, într-un oraş în care evreii sunt consideraţi a fi experţi, dominând comerţul, ţăranii care se ocupă de negustorie le pot face, cu succes, concurenţă. Nu poţi face nici o sută de paşi, de la hotelul Athenăe Palace, care este

cunoscut ca fiind cel mai aristocratic hotel din Balcani, situat în centrul Bucureştiului, în vecinătatea Palatului Regal, Iară a da de ţărani veniţi să vândă ceva. în fiecare dimineaţă îi auzi pe străzi, strigându-şi marfa. Unii vând pui, alţii fructe sau legume şi, de obicei, îşi transportă bunurile în coşuri mari, sprijinite de un soi de jug pe care-l poartă pe umeri. Muncesc din greu, ore în şir, pentru a putea câştiga ceva bani, cu care să se întoarcă acasă. Este evident că sunt departe de a fi nişte sclavi

înapoiaţi, legaţi doar de micile lor comunităţi săteşti. Oricine tocmeşte vreo afacere cu ei poate să constate că au o minte ageră şi că sunt politicoşi, stăruitori, plini de iniţiativă, candoare şi bunătate. Dacă arunci o privire asupra periferiilor oricărui oraş românesc, constaţi că există numeroşi muncitori proveniţi din rândul ţăranilor. Ei au venit la oraş pentru a obţine vreo slujbă măruntă care să le permită să câştige ceva bani în plus, cu care, desigur, vor cumpăra pământ, acesta fiind visul lor. La oraş se simt ca nişte străini, rămânând aici doar pentru a putea, cândva, să revină ca oameni de frunte în satul lor. Am putut observa această atitudine printre chelnerii, servitoarele şi portarii celor mai bune hoteluri din România. Cred că 90% dintre ei sunt ţărani şi, în ciuda faptului că sunt organizaţi în sindicate comuniste, vorbesc ca nişte capitalişti. Sufletele le-au rămas acasă, alături de părinţii şi de rudele lor. Fac tot ce se poate, pentru a câştiga cât mai mult, cu speranţa unui viitor mai bun în satele natale. Când sfârşesc ziua de muncă şi când ies pe stradă, în pantofi lăcuiţi, haine frumoase şi cu baston în mână, cu greu i-ai putea deosebi de oaspeţii din hotel. Par a avea o aversiune faţă de colectivism, un uşor resentiment împotriva celor bogaţi şi multă consideraţie pentru autorităţi. Acest respect pentru ierarhia socială nu se datorează în primul rând slugărniciei, ci unei aprecieri exacte a scării sociale, pe care fiecare om întreprinzător poate avansa. Or, chiar acest lucru încearcă ei să-l facă. Manifestă un viu interes pentru problemele internaţionale, întrebându-mă adesea despre conferinţe internaţionale şi alte întâlniri importante ce se desfăşoară în lume. Sperau că agresiunea ruşilor va fi oprită. în adâncul sufletului lor ei susţin, zi de zi, lupta pentru libertate. Nu detestă nimic mai mult

decât ideea de a deveni un membru neajutorat al unei clase muncitoare manipulate.

Ruşii au înţeles perfect că dacă românii şi-au păstrat independenţa aproape două mii de ani, acest lucru s-a datorat, în mare parte, ţărănimii. Mai ştiau de asemenea că intelectualitatea românească a fost, până nu demult, aproape inexistentă, dovadă fiind faptul că, timp de secole, nu s-a găsit nici o mărturie care să ateste existenţa naţiunii române. Ţăranii au fost cei care au susţinut cauza naţiona-

lă şi au dat din rândul lor oameni învăţaţi, pentru a alcătui gramatici şi cărţi în care să se vorbească despre limba şi poporul român. Era dovedit faptul că România nu putea fi distrusă până când nu erau distruşi ţăranii, dar niciodată acest adevăr n-a fost mai evident decât astăzi. Unii intelectuali români s-au îndreptat' spre Rusia, unii politicieni au cârmit spre Moscova, cu atâta grabă încât s-au călcat pe picioare unii pe alţii. Comercianţii au intrat în Partidul Comunist doar pentru a-şi putea continua afacerile. Industriaşii şi-au adaptat proiectele la cerinţele Rusiei, iar unii profesori au modificat textele din manuale după bunul plac al ruşilor. Dar ţăranii rămân fortăreaţă spiritului românesc, a onoarei şi a independenţei ţării. Prin urmare, Rusia şi agenţii ei au serios de muncit pentru dărâmarea acestei fortăreţe.

Una din armele lor a fost „reforma agrară” sau, mai exact, redistribuirea pământurilor. Comuniştii au transformat, începând din 1944, aceste cuvinte („reformă agrară”) în sloganul de bază folosit în lupta pentru acapararea pământului. Au promis să smulgă pământul de la cei care-l deţineau şi să-l împartă celor care nu aveau. Au încurajat gloatele de ţărani să confişte pământuri, gospodării, animale, grâne. Au promis să-i transforme pe ţărani în fermieri independenţi. Şi asta ştiind că din tot pământul arabil din România, inclusiv fâneţele, pajiştile şi păşunile, distribuit în mod egal, ar reveni fiecărui ţăran mai puţin de un hectar!

Evident că acest proces de confiscare a pământului, pus la cale de Partidul Comunist, era menit unor scopuri politice şi era impus, în mod direct, de Kremlin. Ţinând cont de aceasta, ar fi absurd să se creadă că ţăranilor români li se încredinţa pământul pentru a-l putea folosi după cum

credeau ei de cuviinţă.

Cum se explică, oare, că stăpânitorii unei ţări în care nu exista proprietate privată, au fost subit de acord să se împartă pământ ţăranilor în România vecină? Nu trebuie uitat că într-o ţară tipic comunistă, ca Uniunea Sovietică, distribuirea pământului către ţărani a constituit, de fapt, începutul colectivizării, şi că reforma agrară înseamnă de fapt, în concepţia comunistă, confiscarea totală a pământului.

Oricine este cu adevărat interesat de reforma agrară din România trebuie să nu uite, de asemenea, că ideea a fost lansată de comuniştii care locuiau la oraş şi nicidecum de vreunul dintre conducătorii ţărănimii, interesaţi de bunăstarea populaţiei rurale. De ce oare erau liderii comunişti ai muncitorilor, şoferilor, minerilor şi ceferiştilor atât de interesaţi în a oferi pământ ţăranilor? Pentru exact acelaşi motiv pentru care o mână de oameni din îndepărtatul Kremlin a ordonat confiscarea pământului în Banat, Oltenia sau Transilvania. în nici un caz pentru folosul şi spre binele ţăranului român. [1]

în mai 1946, Groza a ţinut un miting propagandistic în oraşul tipic transilvănean, cu glorioase tradiţii revoluţionare româneşti, care este Blajul şi, în acest scop, şi-a cărat auditoriul după el, în camioane drapate cu afişe de propagandă comunistă, precum şi în şapte trenuri speciale, toate purtând inscripţia: „Proletari-.din toate ţările, uniţi-vă!" Erau oameni costumaţi în haine ţărăneşti, ca nişte, actori pe scenă. Am fost la faţa locului şi nu am văzut, practic, nici un ţăran din zonă, deşi regiunea avea o viaţă economică bazată exclusiv pe agricultură. A fost un spectacol tipic comunist, ţinut într-un loc tot atât de plin de semnificaţii pentru ţărănimea română, ca şi Bunker Hill pentru patrioţii americani, la picioarele unei statui ce omagiază un mare revoluţionar pe care românii îl iubesc tot atât de mult pe cât îl iubesc americanii pe Patrick Henry. Mitingul era destinat să-i intimideze pe ţărani şi să-i forţeze să intre în Frontul Plugarilor al lui Groza.

Primul ministnia scos în evidenţă meritele revoluţionarului român Avram lancu, cel care, pe Câmpia Libertăţii, lansase, cu 98 de ani în urmă, un îndemn la luptă pentru eliberarea românilor de sub stăpânirea grofilor unguri, şi a ţinut să sublinieze că

unul din principalele scopuri ale lui lancu a fost crearea unor relaţii noi de' proprietate asupra pământului, care să permită oamenilor ce-l lucrează să se şi bucure de roadele lui. Patriotul român, ca de altfel şi alţi revoluţionari ele la 1848, susţinea într-adevăr, cu tărie, o mai corectă împărţire a pământului. După ce a accentuat acest lucru, Groza a amintit de eroismul ţăranilor martiri din Ardeal, .exclamând

că, în sfârşit, după o aşteptare de aproape un secol, tocmai guvernul său a fost cel care a împărţit pământ ţăranilor. Groza se înfăţişa pe sine ca un pe continuator al luptei lui Avram lancu, spunând că guvernul va mai da câteva decrete prin care urmau să fie confiscate şi alte pământuri.

O asemenea afirmaţie, tocmai într-un loc ca Blajul, sună ca şi cum Franklin Roosevelt ar fi adus un grup de muncitori pe câmpia lui George Washington, lângă muntele Vernon, şi ar fi strigat în gura mare: „Acum, în sfârşit, după o sută cincizeci de ani de luptă aspră, în care am îndurat o guvernare coruptă, vă ofer, pentru prima oară, drepturile despre care scria Jefferson şi pentru care s-a luptat George Washington".

Declaraţia lui Groza scotea, cu claritate, în evidenţă mentalitatea comuniştilor care, prin înfăptuirea reformei agrare, doreau să acumuleze capital politic, pentru că, în fapt, guvernul Groza n-a distribuit mai mult de 10% din suprafaţa arabilă a României. Partidele politice pe care comuniştii le clasificau drept fasciste acordaseră ţăranilor de peste şase ori mai mult pământ. Nici nu exista, de fapt, decât o mică suprafaţă agricolă ce putea fi împărţită. Ca rezultat al reformei agrare de după primul război mondial, când aproximativ două milioane de familii de ţărani au fost împroprietărite, aproximativ 86% din suprafaţa arabilă din România se afla în mâinile a 350.000 de familii de ţărani. în 1940, aproape 2/3 din pământul cultivabil era împărţit în suprafeţe mai mici de 25 de acri fiecare, ori în suprafeţe oscilând între 24 şi 124 de acri fiecare. în puţine ţări ale lumii exista un atât de mare număr de oameni, deţinând o atât de mare suprafaţă agricolă.

Nu vreau să sugerez că această situaţie era

ideală. De fapt, continuau să fie mulţi ţărani săraci pentru că nu exista destul de mult pământ pentru a fi lucrat. 4/5 dintre familiile de ţărani deţineau mai puţin de 6 acri fiecare, 9/10 din aceste familii aveau mai puţin de 5 acri fiecare.

Chiar şi după reforma lui Groza, sute de mii de familii de ţărani au rămas fără pământ. La sfârşitul deceniului vor depăşi un milion, neputându-se găsi pământ pentru ele, chiar în ipoteza că fiecare

gospodărie de la ţară ar fi reîmpărţită, la rândul ei. Or, cu cât terenurile bune sunt mai mult parcelate, cu atât scade productivitatea lor, iar ca un rezultat logic, cu cât produc mai puţin, cu atât ţăranii devin mai săraci.

Comuniştii lui Groza nu au rezolvat nimic prin reforma lor agrară. Mai puţin de un milion de români au primit parcele de pământ şi o destul de mare proporţie a acelor terenuri nu erau luate de la moşiile mari. în numeroase cazuri, pământul se lua ţăranului Ion şi se dădea ţăranului Traian. Unele din pământurile împărţite de Groza noilor adepţi ai politicii sale au fost luate de la ţăranii germani care le cultivaseră excelent şi date unor ţărani români de mâna a treia, cărora nu le prea plăcea munca, dar care se înscriseseră de bună voie în Partidul Comunist, sau cel puţin mâzgăliseră un x pe hârtie, în cazul în care nici măcar nu ştiau să scrie. N-aş vrea să las impresia, prin analiza făcută mai sus, că iau partea moşierilor bogaţi din România. Simpatia mea se îndreaptă spre ţăranii români, dintre care mulţi au rămas fără pământ, iar circa 2.750.000 din ei posedă în medie mai puţin de 5 acri fiecare. Am vorbit adesea cu moşieri români, dându-mi seama că nu puţini dintre ei au o atitudine arogantă faţă de ţărani. Eu sunt, însă, fără nici o rezervă, de partea lor, şi m-am simţit adesea jignit când vreun fandosit, locuind în vreo casă luxoasă, vorbea la câte o masă îmbelşugată dispreţuitor despre ţăranii desculţi. îi consider pe săteni printre românii cei mai de frunte şi dacă aş fi sigur că prin aceasta se pot rezolva problemele lor vitale, economice sau sociale, m-aş pronunţa în favoarea exproprierii totale a moşierilor. Dar să împărţi aceste pământuri în parcele de-a dreptul microscopice şi să le oferi ţăranilor nu duce la nici un rezultat pozitiv; din contră, aş spune.

într-un singur sens, reforma agrară a lui Groza a adus ceva bun, şi anume, a redus numărul proprietarilor agricoli absenţi de la moşiile lor. Din punct de vedere social, politic şi moral, era nedrept ca sute de ţărani dintr-un sat să trăiască în mizerie, în timp ce un moşier nepăsător, ce ducea o viaţă lipsită de griji la oraş, să aibă în posesie o suprafaţă imensă de pământ, pe care îl administra prin intermediul unor arendaşi. în asemenea cazuri, nu mai mult de câte-

va mii în România, se cerea, cu necesitate, schimbarea proprietarului, pentru a face ca producţia unor astfel de moşii să rămână la dispoziţia întregului sat.

Democraţia română avea nevoie de o reformă agrară care să crească productivitatea pământului şi să permită ţărănimii să se bucure de roadele muncii ei. Din păcate, nu asta dorea Moscova şi nici lacheii săi români. Ceea ce urmăreau ei era să-şi asigure controlul asupra ţărănimii şi, ca atare, s-au folosit de confiscarea pământului ca de unul dintre cele mai bune mijloace pentru a-şi realiza planul. Prin transferul de titluri de proprietate, ei au subminat simţul răspunderii şi respectul înnăscut pentru cumpătare al ţăranului. Răsplătindu-i pe oamenii de nimic, au distrus întregul sistem etic şi tradiţional al vieţii ţărăneşti. Un sistem prost conceput de tarife şi impozite, o piaţă deficitară sau o gospodărire nechibzuită a pământului l-ar putea aduce la sapă de lemn până şi pe cel mai harnic ţăran, lăsându-i familia într-o cruntă mizerie. Este dincolo de orice îndoială faptul că societatea este parţial responsabilă pentru nivelul de sărăcie al membrilor ei. Pe de altă parte, era foarte clar pentru aproape toată lumea că cei serioşi şi harnici vor prospera, în timp ce aceia care se ţineau de beţii şi îşi ipotecau, nepăsători, proprietăţile sau fugeau de muncă, vor continua să rămână în mizerie, în fiecare sat avea loc un proces natural de aşezare a oamenilor pe scara socială şi, de regulă, aceia care meritau respect şi încredere se şi bucurau de ele. Cei harnici, chibzuiţi şi vrednici ajungeau să-şi dea copiii la şcoală, chiar la şcoli înalte, trăind adesea bucuria de a-şi vedea fiii ajunşi în poziţii respectabile, dincolo de limitele înguste ale satului.

Practic, în fiecare sat din România, o suprafaţă

agricolă destul de mare îşi schimba continuu proprietarii, ajungând, de regulă, în mâinile acelora care meritau pământul, adică cei mai harnici şi mai de încredere dintre ţărani. An de an, aceşti ţărani achiziţionau, prin cumpărare, din ce în ce mai mult pământ.

Prin reforma agrară a lui Groza şi prin schimbările politice care au însoţit-o, autoritatea şi proprietatea au încăput în mâna elementului i-ural celui mai puţin dinamic, ceea ce a dus la distrugerea rân-

duielilor ţărăneşti şi a concepţiilor fundamentale ale lumii satului, în momentul în care în vreun sat urma să se împartă pământul, apăreau la faţa locului şi comuniştii din oraşul cel mai apropiat. îi adunau pe cei ce nu aveau pământ sau deţineau proprietăţi mici şi formau un comitet care hotăra, cu de la sine putere, cum va fi împărţit pământul în cauză. Cu alte cuvinte, comuniştii, deveniţi atotputernici, îi invitau pur şi simplu pe ţăranii săraci să pună mâna pe tot ceea ce le poftea inima. Fireşte, în asemenea situaţii se crea confuzie, iar neînţelegerile urmau să fie aplanate nu de autorităţi, ci de aceia pe care-i delega comitetul autoînfiinţat. Un mare rol îi revenea aici primarului care, mai peste tot, era un comunist, proaspăt înscris în partid, agreat de ministrul de interne, tot un comunist şi el. într-o asemenea atmosferă, ţiganii şi acei săteni care-şi duceau viaţa precum aceştia, nelegiuiţii, inadaptabilii, bătăuşii şi fătarnicii, au devenit peste noapte stăpâni pe pământul altora. Teoretic, ei acţionau în temeiul unui decret guvernamental care stipula existenţa unor anumite categorii de oameni ce se bucurau de drepturi sporite asupra pământului, dar, în fapt, în cele mai multe dintre cazuri, redistribuirea pământului nu însemna altceva decât furt legalizat, astfel încât cel mai declasat om al satului acapara nu numai pământ, ci şi animale, grâne, utilaj agricol, ba chiar şi clădiri. Nimic nu se plătea pentru aceste proprietăţi proaspăt confiscate, prezentă şi atotputernică fiind doar mita, mereu mai substanţială. Ţăranii îi mituiau, dacă aveau cu ce, pe cei din comitete, iar cei înstăriţi, în eforturile lor disperate de a salva de la distrugere cel puţin cât le era permis, prin decretul guvernamental, să posede, mituiau, la rândul lor, pe cine puteau. Pe lângă răul pe care-l reprezenta mita şi pe lângă extrema

insolenţă de care dădeau dovadă noii conducători, se înregistrau pierderi şi distrugeri foarte mari. Utilajul cel mai bun şi mai performant era repede distrus sau făcut inutilizabil de noii şi total incompetenţii proprietari. Tractoarele rămâneau blocate în mijlocul câmpului şi părea că nu vor mai porni niciodată. Cele mai bune seminţe agricole erau vândute pe făină, cele mai bune animale din gospodărie erau sacrificate pentru carne. Ţăranii erau lăsaţi fără animale de muncă, fără nici o sursă de a

obţine seminţe de calitate superioară sau rase bune de animale. Oricât de serioasă ar fi fost această lovitură pentru o agricultură cât de cât modernă, într-o ţară în care terenurile cele mai fertile erau împărţite în nenumărate parcele, stricăciunile morale produse erau cu mult mai mari şi mai dăunătoare.

Dimensiunea morală a satului a fost degradată, integritatea individuală a fost ştirbită, iar respectul pentru adevăratele valori a fost minat. Era ca şi cum s-ar fi acordat premii pentru fărădelege şi nemernicie. Ţăranii au văzut că e mult mai uşor să iei de la alţii decât să trudeşti, pentru a produce tu însuţi. Devenise mult mai profitabil să furi, sub oblăduirea guvernului, decât să te osteneşti a economisi, pentru a putea cumpăra singur. Nici o formă de proprietate nu mai era sigură. Cei cărora li s-a permis să-şi însuşească pământuri, animale şi utilaje agricole la sate, vor fi ispitiţi, curând după aceea, să pună mâna pe terenurile, casele şi maşinile din oraşe.

Oamenii cei mai de nădejde de la ţară erau total lipsiţi de apărare, obligaţi să privească neputincioşi cum cel de pe urmă om din sat dobândea putere şi-şi însuşea bunuri furate, răsplătit astfel pentru râvna sa comunistă. Disciplina şi autoritatea sătească, ce se clădiseră atât de greu de-a lungul secolelor, erau acum zdruncinate, iar acea ierarhie rurală care permitea fiecărei familii capabile să prospere era sfărâmată. Cinstea, ca valoare fundamentală în lumea satului, căzuse în desuetudine. în fiecare zi şi-n fiecare sat, ţăranilor le era oferit pământ, cu singura condiţie de a adera la Partidul Comunist. Nu erau deloc comunişti în sinea lor şi erau conştienţi de acest lucru, dar doreau pământ. Adesea îşi întrebau prietenii ce să facă, iar de multe ori aceştia le spuneau: „Ce mai atâta vorbă, semnează, iar după ce-

ţi primeşti titlul poţi să revii la vechile tale păreri politice.” Astfel, oamenii se înjoseau, acceptând orice compromis, în faţa unor demagogi lipsiţi de orice scrupul, care-i ademeneau să-şi însuşească pământurile altora. Şi cum se încheia totul?

Mulţi dintre ţăranii săraci care au luat pământ de la vecinii lor aveau puţine unelte şi încă şi mai puţine animale. Statul nu putea să le asigure seminţe, iar obştea nu le putea pune la dispoziţie animale de prăsilă. Nu aveau de unde să înveţe cum se face o bună agricultură, care erau cerealele cele mai productive, cum să obţină şi să utilizeze fertilizatorii, cum să acţioneze în caz de secetă, sau cum să-şi comercializeze produsele. Consecinţa a fost că satele produceau mult mai puţin decât înainte. Venitul ţăranului a scăzut, iar respectul faţă de lege s-a prăbuşit, pur şi simplu. Exportul de cereale al României a fost sistat, dar cu toate acestea cantitatea de făină trimisă satelor înfometate era din ce în ce mai mică. Din nefericire, declinul economic a fost însoţit de un şi mai accentuat declin al moralei comunităţii, al speranţei, încrederii şi respectului de sine al acesteia. Ce-i mai rămâne de făcut unei comunităţi pe cale de a-şi pierde atât pâinea, cât şi sufletul?

în scurt timp au fost introduse măsuri care urmăreau totala deposedare de pământ a ţărănimii. A fost instalat un sistem de cooperative ţărăneşti, iar agenţii guvernamentali au fost trimişi în sate pentru a avea sub control fiecare aspect din viaţa ţăranilor. Constituirea acestor cooperative reprezintă pasul final în instaurarea unei forme de feudalism colectivist.

De aici înainte, evenimentele se vor desfăşura cam în felul următor: agenţii guvernamentali vor intensifica lupta de clasă la sate, întărâtându-i pe

ţărani unii împotriva altora; vor încerca apoi să orienteze valul colectiv de ură împotriva celor care se încăpăţânau să reziste; vor denunţa pe oricine doreşte să menţină proprietatea, ca fiind fascist, trădător, agent imperialist sau chiabur, şi vor pune pe picioare un masiv aparat poliţienesc cu scopul de a-i elimina; comitete alcătuite din cele mai brutale elemente vor fi formate pentru a duce la îndeplinire confiscarea pământurilor şi rechiziţionarea de bunuri prin teroare; astfel, vor aduna animalele şi maşinile utilizate în gospodărie, transformându-le în bun comun; vor sili apoi familiile de ţărani, bărbaţi, femei şi copii să formeze grupuri de muncă sau brigăzi, stabilindu-li-se norme de lucru, în perimetre bine determinate; de-acum înainte fiecare locuitor al satului va trebui să muncească după cum i se dictează de către şeful său comunist.

în timpul acestei brutale lichidări în masă a ţărănimii, se vor produce serioase mişcări de protest ale victimelor şi nenumărate incidente sângeroase. în timpul luptei împotriva comunizării multe bunuri şi gospodării vor fi distruse, producţia va scădea, se va recurge la violenţă, chiar la lupte armate. Până la sfârşit ţăranii vor fi probabil nevoiţi să se supună, dacă nu cumva între timp comunismul internaţional se va prăbuşi.

Vor îndrăzni oare ţăranii români, în ciuda dârzeniei lor, dovedite de-a lungul secolelor, să reziste acolo unde ţăranii ruşi au eşuat? Vor fi ei oare în stare să stăvilească furtuna stârnită de comuniştii bolşevici pe care aceiaşi ţărani ruşi nu au putut-o opri? în orice caz, prin reforma agrară, posibilele lor încercări de rezistenţă au fost deja mult şubrezite. între timp, îşi face loc cu repeziciune o stare de demoralizare generală a ţăranilor, din cauza sistemului administraţiei locale pe care guvernul

Groza l-a instaurat la sate. La sfârşitul anului 1945, comuniştii aproape că puseseră stăpânire pe zona rurală. Instrumentul destinat acaparării puterii la sate era numit Frontul Plugarilor, care, în fond, nu era altceva decât Partidul Comunist. în fiecare sat a fost numit un primar, aparţinând acestui Front, care, pe baza instrucţiunilor comuniste, a început să „epureze" autorităţile locale, făcând mari presiuni asupra cadrelor didactice, slujitorilor bisericii, ca şi asupra altora, pentru a intra în Front sau a adera la una dintre asociaţiile dominate de comunişti. Fiecare deţinător al unei funcţii publice, din oricare sat, era anchetat oficial şi obligat să-şi declare trecutul politic. I se sugera, şi nu în modul cel mai subtil cu putinţă, că ar fi bine să i se alăture lui Groza. Celor cercetaţi li se punea în vedere că, în cazul în care nu semnau pentru aderarea la comunism, vor fi demişi din funcţie. Primeau apoi ultimatumul. în acelaşi mod, sătenilor li se spunea că, dacă doreau să-şi procure bunuri de strictă necesitate, toate distribuite de către stat, trebuiau să devină mai întâi membri în Front. Dacă aveau nevoie de petrol, sare, zahăr, săpun, încălţăminte sau credite, ori doreau să se bucure de o păsuire la plata taxelor, trebuiau să treacă la comunişti. Vremurile, şi aşa grele, se anunţau însă cu mult mai întunecate pentru cei care îndrăzneau să refuze.

în afară de toate acestea, comuniştii au pus la punct un nou sistem, prin care vindeau ţăranilor produse de la oraş, cumpărând în schimb de la ei bunuri agricole. Era vorba, de fapt, de un monopol. Numai persoanele numite de ei puteau desfăşura un astfel de comerţ. Dacă un ţăran dorea să cumpere sau să vândă ceva, trebuia în mod obligatoriu, să coopereze cu organizaţia comunistă care se ocupa de asta.

Monopolul statului nu a folosit prea multor ţărani, ruinându-i în schimb pe cei care refuzau să colaboreze cu comuniştii sau încercau să lupte împotriva lor. Frontul Plugarilor şi toate organizaţiile guvernamentale asociate cu acesta erau, în realitate, o conspiraţie de stat, orientată clar împotriva ţărănimii. Au folosit orice metodă coercitivă pentru a distruge moral ţărănimea, de la împărţirea preferenţială de pământ sau gaz lampant, la controlul oficialităţilor rurale sau al cadrelor didactice, ajungând până la teroarea fizică şi arestări pe scară largă. Mai mult, ei confiscau astfel şi banii ţăranilor.

Comuniştii distrug Partidul Naţional Ţărănesc

în vara anului 1946 am avut onoarea să fiu invitat la o masă festivă de către câţiva lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc. Armata Roşie îmi ordonase să părăsesc România şi aceşti prieteni români s-au adunat să-şi ia rămas bun de la mine. Pentru cei mai mulţi dintre noi, petrecerea era una de adio, conştienţi fiind că ne despărţeam pentru totdeauna. Mi-au făcut cadou o carte despre arta folclorică românească, frumos legată în piele, pe a cărei primă pagină s-au semnat cu toţii. Poate că-i încerca şi pe ei o presimţire, în orice caz, eu unul am avut-o. Curând, dintre cei 26 de oameni care s-au iscălit atunci pe pagina de gardă a cărţii, aproape toţi au fost întemniţaţi, unii ucişi, alţii siliţi să se exileze sau să trăiască ascunşi. Partidul Naţional Ţărănesc, ai cărui reprezentanţi erau, a fost înlăturat de pe scena politică şi, o dată cu interzicerea sa, orice activitate politică independentă a încetat în România.

Calea spre distrugerea celei mai importante forţe politice de masă din ţară a fost marcată de mai multe evenimente.

Iuliu Maniu, liderul Partidului Naţional Ţărănesc, a încercat din toamna anului 1943 să coopereze cu Anglia şi America, pentru a găsi o cale prin care Aliaţii să faciliteze României ieşirea din Axă şi reorientaren ei spre democraţiile occidentale, dar eforturile sale nu au găsit ecoul dorit. Mai mult, Anglia şi America au găsit de cuviinţă să-l

abandoneze pe Maniu, lăsându-l la cheremul Rusiei.

în timp ce acesta căuta să încheie o înţelegere cu Rusia, prin care România să se alăture Armatei Roşii, în lupta împotriva Germaniei, Moscova îi zădărnicea orice efort, intrând în contact cu alte forţe politice româneşti, decât ţărăniştii. Kremlin-ul ar fi preferat să trateze mai degrabă cu dictatorul fascist Antonescu, decât cu Maniu.

După lovitura din 23 august 1944, care a fost pregătită în cea mai mare măsură de către Maniu, chiar dacă ea a fost executată de către Rege, ruşii s-au găsit, încă din prima zi, faţă în faţă cu liderul ţărănist. Scopul lor era, în fapt, de a spolia România şi de a subjuga poporul român, acţiuni cu care Maniu nu putea fi de acord, ceea ce a provocat, cum era de aşteptat, mânia Kremlin-ului. Atotputernica şi implacabila Rusie l-a etichetat atunci drept inamicul numărul unu în România şi a decis să-l anihileze.

în cele şase luni de la lovitura de stat, până la 6 martie 1945, când Rusia i-a instalat pe comunişti la cârma României, principala ofensivă a Moscovei s-a concentrat împotriva lui Maniu şi a Partidului Naţional Ţărănesc. Kremlin-ul răsturnase regimurile Sănătescu şi Rădescu, în primul rând pentru a-l distruge pe Maniu, pe aliaţii săi şi, mai ales, partidul acestuia.

Moscova şi guvernul comunist al lui Groza au incitat şi mobilizat populaţia maghiară din România împotriva lui Maniu şi a Partidului Naţional Ţărănesc. Ungurii constituiau un element puternic, reuşind în multe părţi ale României să exercite o deosebită presiune fizică asupra liderilor ţărănişti locali. De asemenea, ura înverşunată a ungurilor împotriva lui Maniu l-a pus pe acesta într-o situaţie morală deosebit de stânjenitoare. Guvernul Groza declara că militează pentru prietenia româno-maghiară, ceea ce

nu era decât un paravan, în spatele căruia guvernul îi folosea pe unguri pentru a promova comunismul şi pentru a-şi întări propria putere. Opunându-se în chip firesc acestei manipulări, Maniu apărea într-o postură care permitea Moscovei să-l denunţe zgomotos, în faţa întregii lumi, ca pe un reacţionar fascist, atrăgând asupra sa ura minorităţilor. Cât priveşte relaţiile dintre români şi unguri, liderul ţărănist se afla într-o foarte adâncă dilemă. în plus, comuniştii şi Moscova i-au întărâtat şi pe evrei împotriva sa, punându-l în situaţia neplăcută de a apărea în ochii lumii ca un antisemit, deşi toată biografia sa politică demonstra, în această privinţă, exact contrariul. Dar numeroşi evrei români erau comunişti şi, în consecinţă, intrau foarte des în conflict cu Partidul Naţional Ţărănesc, structural anticomunist. De fiecare dată când avea loc vreun asemenea incident, comuniştii ţipau: „Bandele maniste îi prigonesc pe evrei". Cu toate că Maniu nu avea nici un fel de bandă, mulţi evrei români simpatizau, cum o fac şi acum, cu Uniunea Sovietică şi erau împotriva patriotismului românesc. Maniu se pronunţa pentru independenţa României şi împotriva opresiunii exercitate de către Rusia Sovietică, fapt care l-a adus, din nou, în conflict cu evreii. Armistiţiul de la Moscova, înţelegerea de la Yalta, tratatul de pace semnat de România, toate obligau ţara să elimine ultimele rămăşiţe ale fascismului. Comuniştii interpretau aceasta ca însemnând eliminarea de pe scena politică a lui Maniu şi a partidului său.

Trupele de şoc comuniste desfiinţau, prin teroare şi violenţă, toate organizaţiile necomuniste formate de muncitori. Un mare număr de muncitori îl sprijineau pe Maniu şi aderau la asociaţiile conduse de Partidul Naţional Ţărănesc. Acţiunea de forţă a comuniştilor urmărea să împiedice legătura lor cu

Maniu. Guvernul, tipografii manipulaţi de comunişti, trupele de şoc comuniste au împiedicat, chiar de la început, distribuirea publicaţiilor editate de Partidul Naţional Ţărănesc. Aproape din aceeaşi zi în care, în 1944, ruşii îşi făceau intrarea în Bucureşti, Partidul Naţional Ţărănesc a fost complet exclus din programele Radioului. în august 1945, ca rezultat al încurajărilor venite din partea Americii şi Marii Britanii, Regele Mihai a cerut guvernului comunist al lui Groza să demisioneze. Principala forţă politică ce se afla în spatele acestui demers era Partidul Naţional Ţărănesc. Când această iniţiativă a eşuat, din cauza atitudinii Rusiei, Regele a suferit o mare umilinţă, iar Partidul Naţional Ţărănesc, o serioasă înfrângere.

La 8 noiembrie 1945 s-a ţinut o impresionantă demonstraţie spontană, pentru Rege şi pentru Ţară. Principala izbucnire de afecţiune, de acest fel, a avut loc în Bucureşti şi, bineînţeles, forţa cea mai importantă care a susţinut-o a fost Partidul Naţional Ţărănesc, pentru că acest partid personifica însăşi independenţa României. în ciuda tuturor eforturilor depuse, comuniştii nu au reuşit să-i intimideze şi să-i împrăştie pe manifestanţi, dar când demonstraţia a luat sfârşit poliţia comunistă a arestat sute de fruntaşi ţărănişti, printre care şi mulţi tineri. Brutalitatea arătată de comunişti la Bucureşti era doar o faţă a terorii. Guvernul i-a hărţuit pe liderii ţărănişti, aşa cum altădată ţăranii o făceau cu lupii, slăbind puterea lui Maniu.

în chip natural, violenţa poliţiei a stârnit printre naţional- ţărănişti o adevărată dorinţă de a rezista, lucru care era pe placul comuniştilor. Problema era următoarea: dacă forţele patriotice româneşti acceptau împilarea străină fără a se împotrivi, ele erau sortite, chiar de la început, eşecului, şi încă într-

un mod ruşinos. Dacă ripostau, li se răspundea cu mare brutalitate de către importante forţe de represiune. Nici măcar nu se putea spera că ruşii ar putea fi alungaţi sau guvernul patronat de ei, răsturnat. Chiar dacă fiecare bărbat ar fi fost un Wilhelm Teii, românii nu puteau, în 1945, să împiedice dominaţia rusească asupra ţării lor, nemaipunând la socoteală că majoritatea acestora nu erau înarmaţi nici măcar cu arcuri şi săgeţi. Aşadar, dacă oamenii lui Maniu rezistau, comuniştii ţipau ca din gură de şarpe: „lată-i pe complotişti, trebuie arestaţi!" Dacă aceştia n-ar fi opus nici o rezistenţă, comuniştii ar fi răcnit din nou: „Ţărăniştii au trecut de partea noastră!" Amândouă aceste forme de propagandă i-au servit lui Groza pentru a intoxica opinia publică internaţională.

Au fost, în fapt, români Care au rezistat din disperare sau din exasperare. România a avut şi are câţiva oameni care se aseamănă lui Patrick Henry. Viaţa nu era atât de roz ca să te agăţi de ea cu orice preţ. Mulţi români erau hotărâţi să-şi asume orice risc, pentru a face ceva. Altfel, s-ar fi dispreţuit pe ei înşişi, pentru inactivitate, supunere sau indolenţă. îi detestau pe sicofanţii din ambele tabere şi voiau să pună la cale o acţiune pentru a salva onoarea României. Prin urmare, s-au format câteva aşa-numite „grupuri". Unul dintre ele era condus de remarcabilul şi înflăcăratul general Aldea, cel care-i dăduse o mână de ajutor regelui în răsturnarea lui Antonescu şi ocupase, mai apoi, funcţia de ministru de interne. Mai erau şi alte asemenea grupuri.

Aceşti revoltaţi nu erau conduşi de Maniu sau de Mihalache şi nici nu beneficiau de bani, arme sau instrucţiuni din partea Partidului Naţional Ţărănesc, decât în măsura în care fiecare român cu simţ patriotic era inspirat de conduita lui Maniu. Românii

îl iubeau pe acesta aşa cum americanii iubesc memoria şi exemplul personal al lui Washington. Desigur, unii dintre membrii rezistenţei erau şi membri ai Partidului Naţional Ţărănesc, alţii stabiliseră contacte cu lideri ori membri ai organizaţiilor locale ale partidului, câţiva fiind chiar rude ale unora dintre persoanele cu poziţii însemnate în partid. Toate aceste lucruri erau deasupra oricărei îndoieli şi nici nu putea fi altfel. Ca Patrick Henry şi Wilhelm Teii, glorificaţi de generaţii întregi, ca acei partizani din timpul ultimului război mondial, care au îndrăznit să sfideze tirania lui Hitler, era greu de imaginat vreun român care să nu fie gata să ia calea codrului pentru a scutura jugul dublei tiranii impuse de Moscova.

Activitatea disperată a răzvrătiţilor din munţi, inspirată de poziţia Partidului Naţional Ţărănesc şi de caracterul integru al liderilor săi, nu a făcut decât să dea apă la moară asupritorilor, oferindu-le prilejul de a pregăti cătuşele atât pentru Maniu, cât şi pentru partidul său. Aceasta e tragedia cu care se confruntă întotdeauna cei asupriţi de o putere străină. Când Rusia şi slugile sale comuniste îi acuzau pe susţinătorii lui Maniu de a fi pus la cale o conspiraţie, acuzaţia conţinea un grăunte de adevăr, aşa că necazurile se înmulţeau.

Legăturile lui Maniu şi ale prietenilor săi cu americanii îi pricinuiau serioase neplăceri. Pentru el, ca şi pentru alţi conducători români, a ignora sau a evita America ar fi însemnat o dramatică recunoaştere publică că românii erau de fapt de partea Rusiei şi că, din laşitate, renunţaseră a mai lupta pentru libertatea lor. Bineînţeles, românii tânjeau după prezenţa americanilor, aşa cum florile tânjesc după lumina soarelui. Nu că America ar fi fost în acel moment un soare pe firmamentul politic al

lumii, dar nici o altă rază de lumină nu se întrevedea pe cerul întunecat al României, aşa că apropiaţii lui Maniu menţineau un contact permanent cu americanii, oficial şi neoficial. Cei mai mulţi dintre aceştia, care locuiau în acea vreme la Bucureşti, doreau şi încurajau aceste legături. Trecând peste toate neînţelegerile anterioare, cooperarea era îndreptată împotriva despotismului comunist, sprijinit de Moscova. Guvernul american îşi exprimase oficial, şi în repetate rânduri, nemulţumirea faţă de regimul comunist din România, luând în considerare şi nemulţumirile opoziţiei, îndeosebi ale Partidului Naţional Ţărănesc. Procedând în acest fel, partidul lui Maniu se expunea, inevitabil, acuzaţiei de conspiraţie şi ajutor dat inamicului, prin divulgarea unor secrete de stat. în 1945, americanii ar fi dorit îndepărtarea lui Groza, bucurându-se de sprijinul Partidului Naţional Ţărănesc, ca şi de acela al majorităţii românilor. Pentru comunişti, Maniu era, deci, un conspirator împotriva guvernului şi a Moscovei. în nici o ţară democratică din lume încercarea de a răsturna un guvern nu constituie o crimă, dar în România, controlată tiranic de comunişti, ea putea să fie privită ca atare. Dilema părea fără ieşire. Dacă oamenii lui Maniu nu conlucrau cu americanii, aceasta însemna că ei capitulau în faţa comunismului. Dacă dimpotrivă ar fi conlucrat cu ei, cădeau în capcană, riscând să fie condamnaţi ca trădători.

Cursa s-a închis, nu după mult timp. Au fost, cu toţii, condamnaţi. Această situaţie dificilă apăsa greu asupra Partidului Naţional Ţărănesc, în tot cursul anului 1946, ameninţându-l cu distrugerea. înţelegerea de la Moscova, din decembrie 1945, care a făcut posibilă cooptarea unui lider al partidului în guvernul lui Groza, era gândită de America îndeosebi

pentru a-i permite lui Maniu şi partidului său să-şi desfăşoare activitatea politică. America lua partea lui Maniu, deschis şi-n faţa întregii lumi, oferindu-i aripa sa protectoare şi pregătind alegeri libere pentru el. Liderul naţional ţărănist devenea astfel omul americanilor, iar Partidul Naţional Ţărănesc, instrumentul prin care aceştia înţelegeau să promoveze democraţia în România. în consecinţă, Kremlin-ul a hotărât să zdrobească orice influenţă americană în România, plănuind, înainte de toate, să-l zdrobească pe Maniu. în tot cazul, partidul a acceptat provocarea şi, la 7 ianuarie 1946, îşi numi un ministru în cabinetul Groza, aşa cum prevedea înţelegerea. Din acest moment, însă, evenimentele au luat o turnură catastrofală.

Anul începea în mod fericit pentru Groza. Deşi pretindea că acceptă acordul de la Moscova, de fapt încerca să-l torpileze, evitând să-l semneze, iar când a sosit scadenţa pentru semnarea lui, primul ministru român şi comuniştii au reuşit din nou să-i păcălească pe americani. N-au avut de gând nici o clipă să ţină seama de acord, după cum nici n-au ţinut de altfel. Violenţele puse, la cale de comunişti, pe care, în bună parte, le-am văzut ca martor ocular, s-au dezlănţuit de la un capăt la altul al ţării. Soldaţi ruşi înarmaţi ajutau la spargerea întrunirilor Partidului Naţional Ţărănesc. Orice susţinător de-al lui Maniu care îndrăznea să scrie un articol, să ţină o conferinţă sau să colinde oraşele în campania electorală îşi risca, pur şi simplu, viaţa.

Chiar sub ochii Misiunii americane, comuniştii îşi continuau campania de teroare, luând în derâdere guvernul american, când acesta a protestat împotriva tuturor acestor fapte. A fost promulgată o lege electorală care priva de drepturi o mare parte a electoratului şi făcea foarte dificilă operaţia de

numărare a voturilor. Această lege va fi repudiată chiar de către comunişti, pentru a se simţi eliberaţi de prevederile ei prea blânde. Alegerile au fost amânate în repetate rânduri, pentru a da timp comuniştilor şi stăpânilor de la Kremlin să pregătească poporul român, ca şi pentru a pune la punct întreaga maşinărie de fraudă electorală, care să împiedice poporul de a-şi exprima liber voinţa. Pe măsură ce alegerile se apropiau, data ţinerii lor fiind stabilită la 19 noiembrie 1946, guvernul a instaurat o veritabilă stare de război împotriva românilor. Nici unui reprezentant al Partidului Naţional Ţărănesc nu i s-a permis să vorbească la radio, iar în întreaga ţară partidul putea tipări un singur ziar, aflat chiar şi el sub o triplă cenzură. Distribuirea sa era împiedicată cu brutalitate de trupele de şoc comuniste. închisorile se umpluseră de conducători ai acestui partid, cu poziţie mai înaltă sau mai joasă, de importanţă naţională sau locală. în ajunul alegerilor, cei care mai rămăseseră în libertate au fost ridicaţi şi ei de poliţia comunistă. Toţi cei care, la oraşe şi sate, încurajau poporul să voteze după cum îi dicta conştiinţa, luau drumul închisorii. Cei care ar fi trebuit să-i controleze pe comunişti la numărarea voturilor fuseseră îndepărtaţi de către aceştia din posturile pe care le deţineau. Calea către marea înşelătorie era larg deschisă. Guvernul britanic, reprezentat de Hector McNeil, subsecretar de stat la Ministerul de Externe, declară public, la 23 octombrie, că România era: „supusă unui regim de teroare, exercitată de către miliţia controlată de guvern şi că opoziţia nu se bucură de nici una dintre libertăţile caracteristice unui stat democratic”.

Trei zile mai târziu, guvernul american lansează un protest energic împotriva violentelor obstrucţii şi gravelor piedici pe care guvernul Groza le plasa în

calea opoziţiei.

Maniu şi colaboratorii săi ştiau prea bine că, atât ei, cât şi partidul şi naţiunea lor, mergeau spre pieire, însoţiţi de protestele inutile ale americanilor, dar cu toate acestea rămâneau inflexibili, neînclinând steagul. Chiar dacă erau zdrobiţi, ei aveau satisfacţia de a şti că majoritatea poporului român votase pentru dânşii. Rareori fuseseră românii mai curajoşi decât în acea dată de 19 noiembrie 1946, când au dat, fără ezitare, întregul şi necondiţionatul lor sprijin, opoziţiei şi, îndeosebi, Partidului Naţional Ţărănesc. După o întârziere de cinci zile, folosite pentru a măslui lucrurile, guvernul a anunţat că 4.766.630 de alegători votaseră pentru Frontul comunist şi 1.204.761 pentru opoziţie.

Maghiarii, care erau aliaţii guvernului, au obţinut mai bine de o jumătate de milion de voturi. Astfel guvernul obţinea 366 de locuri în Parlament, iar opoziţia 66, dintre doar care 32 reveneau naţio- nalţărăniştilor. Imediat după ce guvernul Groza a anunţat rezultatele falsificate ale alegerilor, la 26 noiembrie, guvernul Statelor Unite a dat publicităţii o *Declaraţie oficială* în care se spunea: „Guvernul român a organizat, pe data de 19 noiembrie, alegeri generale. Departamentul de stat este în posesia unor rapoarte cuprinzătoare privind derularea acestor alegeri şi informaţiile primite arată absolut clar că, *în urma falsurilor comise în registrele electorale, a felului în care s-a votat şi s-au numărat voturile, ca şi datorită intimidării prin teroare a unui larg segment al electoratului, libera opţiune a unei mari părţi a populaţiei a fost pusă sub semnul îndoielii. În consecinţă, guvernul Statelor Unite nu poate privi alegerile ca o împlinire a angajamentelor pe care guvernul român şi le-a luat faţă de Statele Unite,* Marea Britanie şi Uniunea Sovietică, în punerea în

aplicare a înţelegerilor de la Moscova (...)”

O săptămână mai târziu, guvernul britanic a declarat oficial: „Alegerile nu au fost nici libere, nici corecte. în timpul campaniei electorale, partidele care nu făceau parte din blocul guvernamental nu s-au bucurat de deplină libertate de expresie sau de asociere. *Aranjamentele şi manipulările din ziua campaniei electorale, au permis falsificarea integrală a rezultatelor şi întregul avantaj rezultând din această situaţie a revenit autorităţilor guvernamentale. în aceste condiţii, Guvernul Majestăţii Sale consideră că rezultatele alegerilor din România nu reprezintă cu adevărat opţiunea poporului român”.*

Maniu şi colaboratorii săi caracterizau înşelătoria comunistă, constând în teroare şi fraudă, după cum urmează: „Legea electorală avea scopul manifest de a permite guvernului să falsifice rezultatul alegerilor, chiar şi atunci când ea era ignorată, prin neîntocmirea de registre electorale, fiind alcătuite, în schimb, liste disparate care au fost depuse cu mai puţin de cincisprezece zile înainte de expirarea termenului de două luni, prevăzut de lege. Ele conţineau numele acelor alegători care se arătau favorabili regimului. Cele mai multe dintre aceste liste nici nu fuseseră afişate, sau erau incomplete.

„Ca urmare, numărul votanţilor a fost mult diminuat de către agenţii electorali ai guvernului. Fiecare urnă de vot a fost violată, în timpul procesului electoral.

„în mai multe judeţe, delegaţii şi observatorii partidelor de opoziţie au fost arestaţi, cu câteva zile înainte de actualul scrutin. Cei care erau încă liberi au fost împiedicaţi să intre în secţiile de vot, în timp ce acei câţiva care, prin diferite şiretlicuri, au reuşit să pătrundă totuşi, au găsit comisiile de votare constituite înainte de ora legal fixată pentru

începerea votului.

„Au existat situaţii în care urnele au fost găsite sigilate şi umplute cu buletine de vot, înainte chiar ca procesul electoral pro- priu-zis să înceapă.

„Persoane puse în slujba guvernului au votat fiecare de mai multe ori. De asemenea, preşedinţii comisiilor de votare au introdus şi ei în urne buletine dinainte completate.

„Toate acestea nu au fost însă suficiente pentru a asigura succe-

sul guvernului. Majoritatea delegaţilor şi observatorilor aparţinând opoziţiei au fost bruscaţi şi scoşi din centrele de votare, înainte de numărătoarea voturilor.

„Comisiilor electorale judeţene li s-a lăsat un termen de două zile pentru a născoci nişte adausuri de voturi fictive, venite din diferite circumscripţii, cu scopul de a completa totalurile electorale de care avea nevoie guvernul. Aceasta, însă, nu i-a satisfăcut pe unii dintre şefii comunişti de la Bucureşti, drept pentru care s-a mers şi mai departe. Rezultatul care fusese deja anunţat a fost negat. Procesele verbale mincinoase ale unor comisii electorale mincinoase au fost distruse şi înlocuite de alte procese verbale fictive, mai pe placul partidului comunist şi al Kremlin-ului. Guvernului i-au trebuit trei zile pentru a înfăptui toate aceste falsuri şi a pregăti toate statisticile frauduloase”.

Abia aceste rezultate au fost anunţate.

Poate fi această evaluare a opoziţiei acceptată ca fiind corectă? Răspunsul este că ea a fost larg confirmată de observatorii străini, care supravegheau alegerile, în calitate oficială sau neoficială. Se adaugă şi faptul că, timp de aproape unsprezece luni, guvernul Groza a încălcat, în mod repetat şi pe faţă, fiecare obligaţie asumată prin înţelegerea de la Moscova. Un astfel de dosar plin de minciuni şi violenţă nu poate trezi încrederea în relatările guvernamentale. Relatările martorilor oculari, venind de la persoane foarte competente, din peste o sută de secţii de votare, indicau în mod clar că guvernul suferise o înfrângere dezastruoasă. Tocmai această senzaţională înfrângere i-a determinat pe comunişti să treacă la lichidarea întregii opoziţii.

înţelegerea de la Moscova, încheiată în numele

Statelor Unite de secretarul de stat James Byrnes, expira la sfârşitul anului, lăsând România pradă disperării şi deriziunii comuniste. Lumea bolşevică umilise, încă o dată, America. în plus, acelaşi bolşevism care umpluse închisorile româneşti îi făcea pe mulţi români să-şi caute libertatea în munţi şi unora chiar le săpa mormântul, răpea poporului român independenţa, distrugea speranţele oamenilor de rând şi încătuşa gândirea, spiritul şi simţul de proprietate al românilor.

Toate acestea puteau fi prevăzute, când Byrnes semnase, cu un an înainte, *Protocolul de la Moscova.*

Nu-l acuz pe secretarul de stat american pentru încercarea disperată de a ajunge la o înţelegere cu Stalin. Era obligat a face câţiva paşi înainte în relaţiile cu ruşii, pentru a linişti opinia publică americană şi a restabili poziţia Americii în faţa istoriei şi a mereu mai furtunoaselor evenimente din lumea contemporană. Nu putea, fără îndoială, să-şi frângă mâinile şi să aştepte derularea evenimentelor. Dar cred că omul care conducea corabia diplomaţiei americane în timpul unei furtuni care cuprinsese întreaga lume nu a reuşit să înţeleagă că elementul principal care o stârnise era tocmai bolşevismul, permiţându-şi să se autofelicite pentru faptul de a fi reuşit să semneze înţelegerea de la Moscova. într-o zi tragică de Crăciun, printre nămeţii iernii ruseşti, el pur şi simplu îi zvârlise din sanie pe prietenii şi partenerii Americii, lăsându-i pradă lupilor bolşevici, pentru a-i ajuta pe alţii să scape. înclin să cred că nu putea face altfel. Dar să te mai şi grozăveşti cu un astfel de gest? Nu intri în biserică pentru a-i cere iertare lui Dumnezeu că ai fost obligat să laşi un copil pradă haitei de lupi. Nu poţi pretinde că ai fi crezut că lupii vor avea grijă de el, căci doar nu se naşte în fiecare an câte un Romulus. Ceea ce îmi pare încă şi mai trist este faptul că, în 1948, Byrnes se mai bucură încă de aprecierea lui Cordell Huli.

Iată ce scria Huli în ziarul *Speaking Frankly:* „Dragă Jim, cele mai călduroase felicitări pentru splendidele progrese făcute la conferinţa de la Moscova. Lucrările acestei conferinţe au făcut să crească gradul de înţelegere reciprocă, încrederea, prietenia şi spiritul cooperării internaţionale”.

Cum ai putea să nu te întristezi la gândul că omul care a condus politica externă americană timp de

unsprezece ani înţelegea atât de puţin problemele internaţionale, încât a putut să scrie o notă ca aceea din 29 decembrie 1945? Cu siguranţă îţi este imposibil s-o faci, mai ales după ce ai asistat la dezastrul României, din decembrie 1946.

De aici înainte, drumul până la completa eliminare politică a lui Maniu şi a Partidului Naţional Ţărănesc era scurt şi presărat cu numeroase dureri. Noul parlament s-a întrunit la 1 decembrie.

Problema care a fost intens şi aprig dezbătută era dacă trebuia sau nu ca Regele să-l deschidă, căci prin aceasta el ar fi legitimat frauda electorală din care acest parlament rezultase. A decis s-o facă. Aceasta sau abdicarea erau singurele variante posibile. Lumea comunistă plănuia a-l sili să abdice şi Mihai ştia bine aceasta. Kremlin-ul se folosise de el, atâta vreme cât îi fusese util şi-acum era gata să-l debarce. Mihai încercase, încă de la început, să reziste tiraniei comuniste, cu nădejdea în sprijinul americanilor, dar nu tăcuse decât să se expună umilinţelor şi ridicolului. Orice român care îndrăznea să spere că America va ajuta România să se debaraseze de dominaţia comunistă, era înfrânt şi umilit. Mihai şi consilierii săi considerau că regele îşi servea mai bine ţara rămânând aici şi amânând astfel expulzarea, aşa că el a decis să deschidă sesiunea noului parlament. Un an mai târziu, era alungat el însuşi din ţară.

Partidul Naţional Ţărănesc a ales însă o altă cale. A denunţat înţelegerea de la Moscova şi a retras singurul ministru din cabinetul Groza, după ce timp de unsprezece luni avusese de îndurat o neîntreruptă umilinţă. America alesese calea dezonoarei, antrenân- du-l şi pe Maniu într-un abis de unde, pentru el, nu va mai fi cale de întoarcere. Aşadar, ţărăniştii au denunţat parlamentul şi au refuzat să ia parte la el, numindu-l o creaţie a guvernului condus de comunişti, născută din dispreţul faţă de voinţa, energic şi clar exprimată, a poporului român. Din nou, ei afirmau că naţiunea votase masiv împotriva regimului. Maniu, sprijinit de eroicii săi colaboratori, se îndrepta spre ultima înfruntare cu tirania impusă de ruşi şi o făcea cu tot atâta curaj ca Jan Hus sau Martin Luther. Bineînţeles, el nu făcea decât să atragă asupra sa furia mereu crescândă a

comuniştilor.

Trei luni mai târziu, împreună cu Dinu Brătianu, conducătorul Partidului Liberal, şi cu Titel Petrescu, liderul social-democraţilor, el a trimis o notă miniştrilor de externe ai Statelor Unite, Marii Britanii şi Uniunii Sovietice, întruniţi în acel moment într-o conferinţă la Moscova. Prin aceasta, adevăratul lider al poporului român descria valul de arestări pe care comuniştii îl dezlănţuiseră, de la un capăt la altul al României şi cerea ajutor lumii libere. Faptul l-a

înfuriat peste măsură pe Groza, care a replicat în presa bucureş- teană, susţinând că orice cooperare cu opoziţia era imposibilă şi anticipând că lucrurile vor lua un alt curs.

Guvernul britanic nu a rămas insensibil la această declaraţie dură şi, în iunie 1947, a replicat printr-un vehement protest verbal, în care se spunea: „în ultimele luni guvernul român a procedat arbitrar, arestând fără discriminare pe toţi aceia pe care îi privea, sau îi considera, ca adversarii săi politici. Valul de arestaţi cuprinde bătrâni, preoţi, profesori, studenţi şi alte persoane care, de cele mai multe ori, nu aveau apartenenţă politică, fiind pur şi simplu privaţi de libertate, fără vreun motiv întemeiat, de către autorităţile române sau cu concursul acestora, bănuiţi fiind de a fi desfăşurat activităţi subversive. Această campanie de intimidări a produs nespusă suferinţă, nu numai acelora care, în acest moment, zac în închisoare, dar şi familiilor lor, asupra cărora planează permanenta ameninţare a arestării, din cauza unor convingeri politice cinstite".

Statele Unite şi-au exprimat, de asemenea, regretul pentru această stare de fapt.

Maniu a cerut atunci imperativ puterilor occidentale să renunţe la a redacta misive şi să treacă la acţiune. A solicitat o acţiune energică, cum ar fi, de pildă, ruperea relaţiilor cu guvernul Groza. îndată, şi fără a aştepta răspunsul americanilor, Maniu a trecut el la acţiune, autorizându-l pe Mihalache şi pe alţi câţiva conducători ai Partidului Naţional Ţărănesc să plece din ţară. Ei au încercat s-o facă, dar au fost prinşi pe aeroport, la 14 iulie. Atunci gogoaşa minciunilor comuniste a crăpat: *Partidul Naţional Ţărănesc a fost interzis.*

Ne putem întreba de ce vicepreşedintele partidului, Mihalache, secretarul său general,

Nicolae Penescu, sau Ilie Lazăr, şi-au asumat riscul unui astfel de zbor. Ce l-a determinat pe Maniu să-i sfătuiască a face un pas atât de riscant? Dacă cineva doreşte un răspuns, el ar fi probabil acela că numeroşi, poate cei mai mulţi, dintre marii luptători ai naţiunilor au ales în disperate momente de cumpănă să se refugieze din ţara lor, pentru a nu fi lichidaţi. Kossuth şi Garibaldi, Karl Marx şi Mazzini, Pasic, Botev sau Lenin, ca să nu mai vorbim de Moise, toţi au plecat în exil, pentru a-şi con-

tinua activitatea, cum au făcut-o, de altfel, şi toţi şefii comunişti care acum sunt la putere în Europa, inclusiv trei dintre cei patru mari bolşevici ai României de astăzi. O adevărată maximă, devenită clasică în acest secol, afirmă că, în momentul premergător unei suprimări iminente, conducătorii unui popor opresat pot face mult mai mult pentru acesta luând calea exilului, decât supunându-se exterminării.

Maniu a urmat acest precept, cu curaj şi înţelepciune. A împărţit şi rolurile, desemnându-l pe Mihalache să plece, în timp ce el rămânea în bârlogul ursului. Nu încăpea, însă, nici o discuţie că Mihalache urma să părăsească ţara numai pentru a-şi dedica întreaga energie luptei împotriva regimului comunist din România. . Tentativa de zbor nu a fost foarte bine organizată, astfel că grupul lui Mihalache a fost descoperit şi arestat. în el se infiltrase un agent comunist. Comuniştii aveau acum exact ceea ce le trebuia, mai bine zis ceea ce ei înşişi puseseră la cale. îi prinseseră pe liderii naţio- nal-ţărănişti, pe când aceştia încercau să părăsească ţara. A doua zi, la 15 iulie, ei l-au arestat pe Maniu, care atunci se găsea într-un sanatoriu, iar două săptămâni mai târziu, Partidul Naţional Ţărănesc a fost interzis, prin următorul decret:

„Consiliul de Miniştri, analizând raportul Ministerului de interne, în virtutea articolului 7 din Constituţie decide:

1. Partidul Naţional Ţărănesc condus de domnul Iuliu Maniu este dizolvat, începând cu data publicării prezentului decret în Monitorul Oficial. Decizia de dizolvare se aplică tuturor organizaţiilor naţionale, judeţene şi comunale ale sus-numitului partid, organizaţiilor de militari, femei şi tineret, precum şi asociaţiilor conduse de acest partid.

2. Sediile şi toate locurile de întrunire ale susmenţionatului partid vor fi închise, iar arhiva, împreună cu toată corespondenţa, va fi reţinută de către autorităţile în drept, pe raza lor de activitate.

3. Toate proprietăţile partidului vor fi confiscate, potrivit legii.

4. Ministerul de Interne şi Ministerul de Justiţie sunt însărcinate cu ducerea la îndeplinire a prezentului decret.”

(29 iulie 1947)

Că Partidul Comunist plănuise să distrugă Partidul Naţional Ţărănesc, indiferent de anumite acţiuni ale unor conducători ai săi, era demonstrat şi prin faptul că, la două zile după arestarea lui Maniu, ministrul comunist Gheorghiu-Dej, care tocmai se întorsese dintr-o vizită pe care o făcuse la Sofia dictatorului comunist bulgar Gheorghi Dimitrov, afirma într-un discurs: „La Sofia, am decis să intensificăm lupta noastră împotriva duşmanilor democraţiei, pentru lichidarea rămăşiţelor fasciste şi a forţelor reacţionare... Inspiraţi de spiritul combativ al democraţiei din Bulgaria populară, vom zdrobi şi noi, fără milă, pe toţi aceia care uneltesc înăuntrul ţării, mână în mână cu cei de peste graniţă, pentru a zdruncina unitatea de muncă şi luptă a poporului român. Nu este suficient să-l arestăm pe Maniu. Partidul Naţional Ţărănesc, condus de trădătorul Maniu, trebuie desfiinţat".

A doua zi, lui Maniu i s-a retras imunitatea parlamentară şi a fost acuzat public, de către ministrul comunist de interne, Teohari Georgescu, de a fi condus o conspiraţie care urmărea „să înlăture regimul democratic din România". Ca un fapt foarte semnificativ, chiar în acea zi era publicată la Paris o declaraţie scrisă a lui Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu, prin care ei îşi exprimau întreaga aprobare faţă de planul Marshall şi cereau ca el să fie extins şi pentru România. La 75 de ani, din temniţa în care fusese aruncat, aştep- tându-şi sentinţa, Maniu avea curajul să-şi afirme încă o dată, în faţa întregii lumi, solidaritatea cu democraţiile occidentale. Comuniştii români şi stăpânii lor de la Kremlin au declanşat imediat o masivă campanie de ponegrire a lui, deşi le mai rămăsese de spus foarte puţin în această privinţă. Adunaseră tot ce se putea, împroşcându-l cu toate murdăriile, numindu-I trădător, spion, renegat,

călău, fascist, nazist, antisemit, şovin, filoamerican, dar totul avea un slab efect asupra poporului. Cascada de imprecaţii devenise izvor de glume şi, cu cât încercau comuniştii să-şi probeze spusele, cu atât mai mult îşi arătau slăbiciunea. S-au întors cu cincizeci de ani îndărăt, scotocind prin arhive, pentru a găsi ceva compromiţător despre dânsul. Şi le-a fost de ajuns ca să afle că, în 1907, el fusese membru în Parlamentul ungar. O dovadă clară de trădare: Maniu, ca membru în Parlamentul ungar! Pe vremea aceea, Transilvania, provincia natală a lui Maniu, făcea parte din Austro-Ungaria, iar Maniu intrase în parlament ca un eroic apărător al ţăranului român, în faţa asupririi grofilor unguri.

L-au numit, apoi, trădător pentru că atunci când jucase rolul conducător în unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat, la 1 decembrie 1918, luase anume măsuri de precauţie care să ferească noua provincie de a încăpea pe mâna vreunei clici politice, bănuite de mărunte interese partizane. A fost acuzat de asemenea de a fi sabotat armistiţiul din 1944; de favorizarea planului Marshall; de a-i fi împuşcat pe greviştii de la Căile Ferate în 1933, cu toate că la acea vreme el nici măcar nu se găsea în ţară. Pe baza unor asemenea acuzaţii, agenţii comunişti ai Rusiei urmăreau să-l condamne pe Maniu la închisoare pe viaţă. Şi încă patruzeci de ani, pe deasupra. Această din urmă pedeapsă, pentru acuzaţia expresă că Partidul Naţional Ţărănesc conspirase cu o putere imperialistă străină, pentru a atenta la suveranitatea României. Acea Românie „suverană” care era o simplă anexă a Uniunii Sovietice.

Argumentul acesta era prea şubred chiar şi pentru comunişti şi de aceea ei au tot amânat procesul, în speranţa găsirii unor dovezi mai concludente. Au arestat sute de persoane, pe care le-au supus unor

presiuni îngrozitoare pentru a putea scoate de la ele vreo mărturie care să poată constitui o probă pentru trădarea lui Maniu. N-au putut găsi nici măcar o singură mărturie despre vreo activitate trădătoare a acestuia până la 29 octombrie, când, după o sută de zile de mărturii inventate şi trucate au găsit un argument folositor pentru dânşii. Acuzaţia se baza, în special, pe faptul că-n ţară se desfăşurau anumite activităţi anticomuniste clandestine şi că Maniu fusese în contact permanent cu americanii, îndeosebi cu membrii celor două misiuni americane la Bucureşti. în plus, Vasile Serdici, mare beţiv şi cu o viaţă personală dezorganizată, a depus mărturie împotriva şefului său. Omul acesta, care servise multă vreme Partidul Naţional Ţărănesc, devenise o biată cârpă în mâinile comuniştilor. Nu era propriu-zis un trădător, dovedise chiar curaj şi-şi asumase anumite riscuri, dar avea un caracter slab şi a cedat când a

fost strâns de înfiorătorii cleşti ai Uniunii Sovietice. În faţa tribunalului, el a adus acuzaţii grave lui Maniu, învinuindu-l pe un ton ridicat că l-a indus în eroare şi jurând solemn că „şeful" întrebase prin el Misiunea americană dacă guvernul Statelor Unite sprijină o mişcare subterană împotriva guvernului Groza, la care cei de la Misiune ar fi răspuns, chipurile, după ce s-au consultat cu Washing- ton-ul: „nu încă". Aceasta era ca şi cum Maniu – şi preşedintele Truman, de altfel – puteau fi atraşi într-o conspiraţie de către un alcoolic oarecare. Mai era apoi ceva. Ca rezultat al numeroaselor arestări şi al tratamentului la care victimele fuseseră supuse de către poliţie, aceasta luase urma unor români care avuseseră convorbiri cu doi ofiţeri din cadrul Misiunii militare americane, maiorul Thomas Hali şi locotenentul James Hamilton. Aceşti români şi americani ar fi pus la cale, se spunea, un plan pentru a organiza o largă reţea de activităţi clandestine şi pentru a stabili câteva baze aeriene americane, împotriva Rusiei. Se mai spunea că americanii promiseseră mulţi bani şi multe arme. O relatare despre toate acestea a fost făcută chiar în sala tribunalului. Ea putea fi foarte bine adevărată. Cu siguranţă că avuseseră loc asemenea convorbiri între ofiţeri români şi americani şi că se discutaseră probleme serioase. Poate că ofiţerii din US Army chiar încercaseră să sondeze posibilitatea unor eventuale acţiuni armate în România, dacă situaţia ar fi cerut-o. E îndoielnic, însă, că ofiţerii americani considerau o asemenea acţiune iminentă, în anul 1946, şi nici nu s-ar putea spune că, în acel moment, tipul de american, gen capă şi spadă, ardea de nerăbdare să intre în luptă.

De asemenea, a fost stabilit cu certitudine că unii români care îl admirau pe Maniu furnizaseră

informaţii, provenind din cercurile guvernamentale, americanilor aflaţi la Bucureşti, dar nici în conversaţiile cu ofiţerii americani, nici în furnizarea de informaţii confidenţiale către aceştia, numele lui Maniu nu era implicat de către nici unul din martori. Totuşi, vinovăţia sa a fost stabilită şi şeful Partidului Naţional Ţărănesc a fost condamnat. Cele douăsprezece zile de proces au luat sfârşit la 11 noiembrie 1947. Preşedintele tribunalului care a pronunţat sentinţa în cazul lui Maniu, ca şi colegii săi, se aflaseră în serviciul Germaniei naziste pe când aceasta stăpânea România, numai că atunci el îşi trimitea la închisoare concetăţenii în numele cauzei lui Hitler. Acum îl servea, cu egală abilitate şi perfidie, pe Stalin. El a fost cel care l-a făcut pe Maniu trădător. Când a citit sentinţa, audienţa a izbucnit în urale. Puţini dintre cei prezenţi erau români. Ei aclamau tocmai pe asupritorii României.

După o jumătate de secol de neîntrerupt serviciu spre binele şi prosperitatea României, Maniu îşi încheia misiunea publică, înscri- indu-se în seria de figuri eroice care fac onoare umanităţii. Fără apărare, în faţa unui asupritor colosal, conştient că atât el cât şi naţiunea sa fuseseră lăsaţi pradă tiraniei de către democraţiile lumii, conştient că toate cuvintele frumoase ale Americii erau scrise pe nisip şi că fiecare cuvânt rostit de el sporea mânia puterii care urma să-l zdrobească, el a mers până la capăt, neînfrânt, împotriva tiraniei, a înşelăciunii şi a brutalităţii. Când comuniştii au închis uşa temniţei în care a intrat, într-o zi de noiembrie, ei au năruit ultimul sprijin al poporului român. Soarele care pentru Maniu a apus în acea seară de marţi a apus atunci pentru întreaga Românie. Maniu era condamnat la închisoare pe viaţă. Să sperăm că înrobirea României nu va fi pentru vecie.

Comuniştii acaparează armata

De Crăciunul anului 1947, românii au primit un dar extraordinar. Guvernul a anunţat că Regele îl numise în postul de ministru de război pe Emil Bodnăraş, fost dezertor din armata română, cunoscut spion sovietic. El a preluat imediat controlul asupra tuturor forţelor armate ale ţării. Astfel, un om de origine etnică străină, care fusese multă vreme agent al Kremlin-ului şi care făcuse tot ce i-a stat în putinţă pentru a ajuta duşmanul tradiţional al României la umilirea ei, şi-a asumat controlul tocmai asupra acelei instituţii care era destinată să apere România. Nu mai trebuie spus că el a dus la bun sfârşit o acţiune de care se ocupase multă vreme şi în clandestinitate, aceea de a face din Armata Română o secţiune a Armatei Roşii.

Una dintre primele măsuri luate de Bodnăraş, a fost prelungirea serviciului militar, de la 18 luni la 2 ani, pentru toate armele. „Timpul necesar pentru ca soldaţii să-şi însuşească tehnica militară modernă şi cunoaşterea echipamentelor militare era insuficient”, a spus Bodnăraş, adăugând: „Prelungirea perioadei serviciului militar este motivată şi de faptul că armata noastră, care a devenit o instituţie a poporului, are nevoie de educaţie”, ceea ce însemna că armata va fi îndopată cu şi mai multă propagandă comunistă.

Organul de presă al oştirii, „Glasul Armatei”, scria: „Această măsură este destinată să întărească

armata Republicii Populare Române, armată a cărei datorie este aceea de a apăra cuceririle poporului muncitor, câştigate prin luptă şi suferinţe. Muncitorii sunt astăzi eliberaţi de robie şi luptă pentru a salvgarda acest drum de lumină şi prosperitate. Poporul are nevoie de un scut care să garanteze pacea şi munca paşnică, iar scutul îl reprezintă o armată puternică şi bine pregătită".

Nu numai că a fost prelungită durata serviciului militar, cu scopul ca recruţii să poată fi cât mai bine bolşevizaţi, dar a fost instituită şi o nouă metodă pentru crearea unui corp ofiţeresc comunizat. De-acum înainte, ofiţerii vor fi aleşi, exclusiv, pe baza loialităţii lor faţă de Partidul Comunist. „Glasul Armatei" scria, în primăvara lui 1948: „Generalul de divizie Leonte Parnilescu a anunţat că promovările în funcţie nu se vor mai face ţinând seama de grad. Această practică a dispărut pentru totdeauna. Oricărui candidat, indiferent de grad, îi poate fi încredinţată orice poziţie – chiar şi cea mai înaltă – dacă sunt îndeplinite toate condiţiile. Acest decret îi va stimula pe toţi cei care doresc progresul în cadrul Armatei Române".

Este de prisos să adăugăm, că „a fi îndeplinite condiţiile" însemna a avea un dosar bun privind activitatea comunistă, iar „progres" însemna, pur şi simplu, comunizare. Atât instruirea, cât şi tehnica militară pe care armata populară urmează a le primi, vin de la Moscova. Forţele armate ale României deveniră astfel o unealtă în mâinile comuniştilor. Această acaparare a armatelor naţionale este unul din aspectele de bază, printre cele mai cu grijă pregătite, ale preluării puterii de către comunişti. în mod normal, acţiunea are trei faze: infiltrarea comunistă în armata naţională, demolarea armatei şi reclădirea unei noi armate, bolşevizate, păstrând

unele elemente vechi şi adăugând forme şi elemente noi. în Rusia, aceste trei etape au fost urmate cu mare stricteţe, bucurându-se de succes deplin.

în cazul României a fost adăugată o a patra etapă, deoarece Rusia şi Aliaţii doreau să folosească, temporar, Armata Română împotriva lui Hitler. Ca urmare, procesul devenea:

1) infiltrare comunistă;
2) conservarea pentru moment a armatei naţionale, urmată de;
3) demolarea ei, şi
4) clădirea unei noi armate române, bolşevizate.

Toate cele patru etape au fost parcurse în întregime, înainte de sfârşitul lui 1948, iar Bodnăraş a jucat rolul principal, la fiecare din aceste patru nivele, deşi nu se remarcase în nici un fel în lupta Armatei Române împotriva lui Hitler, de după 23 august 1944. Aceasta nu pentru că nu ar fi fost curajos – dimpotrivă, el se număra

printre cei mai temerari bolşevici ci fiindcă principala sarcină a comuniştilor români în tot timpul celor 12 luni dinaintea sfârşitului războiului nu era să lupte împotriva lui Hitler, ci împotriva acelor români care se împotriveau comunismului.

Armata Română a ieşit din războiul împotriva Uniunii Sovietice dispunând de o forţă militară apreciabilă. Generalul Sănătescu a preluat de la mareşalul Antonescu, una dintre cele mai bune armate din Europa, în ciuda tuturor pierderilor pe care aceasta-le suferise; Era, probabil, a patra armată de pe continent, venind imediat după cele ale Uniunii Sovietice, Germaniei şi Marii Britanii. în.timpuk celor trei ani de război împotriva Armatei Roşii, România înregis-.. trase peste 100.000 de morţi, precum şi 180.000 de prizonieri de război, această ultimă cifră incluzându-i şi pe deportaţii din Basarabia şi Bucovina de nord. După 23 august 1944, România s-a angajat în luptă împotriva Germaniei, pe un front mai larg decât oricare altă armată continentală, cu excepţia celei sovietice. A trimis pe frontul european mai multe divizii decât oricare dintre foştii/ sateliţi ai Axei sau dintre puterile aliate, cu excepţia Uniunii. Sovietice. Soldaţii români i-au alungat pe nemţi din Bucureşti, au eliberat cea mai mare parte a teritoriului ţării şi, de acum încolo, au fost prezenţi în toate principalele lupte din sectorul central-sudic al frontului rusesc.

Pe parcursul a opt zile de luptă dusă pe teritoriul românesc şi, practic, în lipsa oricărui ajutor din afară, românii au ucis circa 5.000 de soldaţi germani şi au capturat 53.000 de prizonieri, dintre care 14 generali şi 1.224 ofiţeri. Au reuşit să menţină intactă reţeaua de transporturi pe care, de altfel, au şi pus-o imediat la dispoziţia Armatei Roşii. I-au împiedicat pe soldaţii germani să mai provoace şi alte distrugeri la ceea ce

mai rămăsese din instalaţiile petroliere, în înaintarea frontului, ei au avansat în opt luni peste 600 de mile, în ultima iarnă a războiului, românii au pătruns adânc în Ungaria şi Cehoslovacia. Pe teritoriul maghiar, ei au dat bătălii la Debreţin, Solnok, pe râul Tisa şi la Budapesta, iar în Cehoslovacia au luat parte la unele dintre cele mai riscante acţiuni, precum cele de la Rojniava, Sina-Torna, Zvolen sau Banska Bistrica.

Şi-au croit drum peste şase râuri, au traversai nouă munţi, eliberând 56 de municipii, 196 de oraşe şi 3.624'de sate. Au luat 46.000 de prizonieri, în plus faţă de nemţii capturaţi în .timpul primelor zile de luptă. Pe frontul de vest, ei au participat cu 337.000 de ofiţeri şi soldaţi, şi au suferit aproape 50% pierderi, inclusiv 10.000 de ofiţeri şi subofiţeri. Au luptat, în cea mai mare parte a timpului, iarna, încondiţii topografice cu totul nefavorabile: Numai numărul morţilor şi răniţilor s-a ridicat la 111.379. Românii au fost: citaţi de nouă ori în-ordinul de zi al generalissimului Stalin. .

Prin aceasta;.românii subliniau o dată în plus faptul că acţiunea, regelui şi a armatei lor a schimbat, brusc şi definitiv, situaţia din sud-estul Europei, ducând la reducerea apreciabilă a duratei războiului. Nu numai că românii au facilitat Armatei Roşii preluarea, fără luptă, a peste 300.000 de prizonieri germani, dar au permis ruşilor ca, beneficiind de sprijin bulgar şi de un oarecare ajutor de la partizanii lui Tito, să alunge forţele germane din sudul şi estul Peninsulei Balcanice, în decursul următoarelor două luni. ...

Armata Română a luptat, practic, fără greşeală împotriva germanilor, chiar în perioada dramatică în care armata sovietică'îi instala pe comunişti la putere în România, marcând astfel sfârşitul statului român independent. Mulţi ofiţeri români au prevăzut că, la sfârşitul războiului, se vor întoarce într-o ţară bolşevizată, unde îi vor aştepta umilinţele, degradarea şi poate temniţa, dar au continuat să lupte cu loialitate şi dârzenie împotriva hitleriştilor, întorşi acasă au găsit că tot ceea ce-i îndreptăţise să lupte se prăbuşea. în drumul de întoarcere spre casă, românii erau adesea insultaţi şi agresaţi de către comunişti unguri-sau slugi ale acestora. Autorităţile militare

sovietice dislocaseră, în fapt, armata română din ţară,, lăsând aici doar trei divizii a câte trei mii de soldaţi.

Concomitent cu această dezintegrare a armatei, comuniştii au intensificat infiltrarea în cadrul structurilor militare, începută, mai devreme. O etapă a acestei activităţi o constituise concentrarea masivă de prizonieri români în Rusia, unde erau supuşi îndoctrinării comuniste. După încetarea ostilităţilor dintre România şi Rusia, la 23 august 1944, ruşii au capturat, în total dispreţ faţă de legile internaţionale, încă 130.000 de prizonieri, refuzând să-i elibereze chiar şi după ce armata română se angajase în luptă împotriva Germaniei. Ei au fost trimişi să se alăture celor 180.000, deja existenţi în Rusia, pentru a fi folosiţi ca mână de lucru în fabrici, ca ostateci şi ca recruţi pentru viitoarea armată bolşevică a României. în plus, 40.000 de civili români au fost răpiţi din Moldova şi Transilvania. Au mai fost ridicaţi 72.000 de cetăţeni români de origine germană, precum şi 20.000 de români din Transilvania de nord care, timp de şase luni, fusese administrată de armata sovietică. Germania şi Ungaria luaseră 36.000 de prizonieri de război, în luptele care au urmat după 24 august 1944. 20.000 dintre aceştia au încăput, la sfârşitul războiului, tot în mâinile Rusiei, adăugându-se cohortei de români deţinuţi de Uniunea Sovietică. Spre sfârşitul lui 1946, aproximativ 100.000 de români fuseseră repatriaţi.

Bărbaţii şi femeile acestea au îndurat în Rusia condiţii întruto- tul asemănătoare sclaviei. Nu discutăm aici dacă trăiau cu mult diferit faţă de cetăţenii ruşi şi nici dacă ruşii îi tratau mai dur decât pe alţii. în orice caz, nici o lege nu-i avea în vedere pe aceşti români şi nimeni nu se îngrijea de ei. Erau înfometaţi, zdrenţăroşi, fără de adăpost şi lipsiţi de orice ajutor. Nici unul dintre ei nu se putea gândi

măcar la un viitor decent, căci unul fericit nici nu intra în discuţie. Au fost supuşi unor munci grele şi degradante, în mine sau fabrici, trataţi nemilos şi lăsaţi de izbelişte la greu, fără nici o urmă de grijă sau simpatie. Formau o colonie de epave secătuite, uitate parcă de Dumnezeu. Scrisorile lor, care din când în când mai răzbeau până în România, sunt printre cele mai emoţionante rânduri scrise vreodată. Aceşti oameni au furnizat un excelent material pentru interesele dominatoare şi propagandistice ale Moscovei.

Agenţi sovietici cu experienţă i-au depistat pe cei mai promiţători dintre tinerii români sau dintre ofiţeri, înfăţişându-le perspective minunate de viaţă dacă se vor întoarce „în noua Românie”, acum pe cale de a fi blagoslovită cu „noua democraţie populară”. Tot ce se făcea acasă era spre binele poporului. N-ar dori oare unii dintre ei să se întoarcă în ţară şi să ajute la edificarea noii Românii? Ca un stimulent în plus, cei care se ofereau voluntar pentru a se întoarce acasă, în chip de apostoli ai noului regim, erau absolviţi de munca zilnică, primeau o hrană mai bună, haine decente şi condiţii de trai acceptabile, adică nişte barăci mai bune. Se oferea şi şansa unor promovări extraordinare. Oricine avea şansa să devină un mare mahăr. Cu asemenea tentaţii şi sub o asemenea presiune, se putea să nu cedeze cineva?

Una dintre persoanele care se ocupau de recrutare în rândul prizonierilor români era puternica, experimentata şi înzestrata comunistă Ana Pauker. Ea zugrăvea sugestiv corupţia trecutului – ceea ce nu era lipsit de un sâmbure de adevăr – şi prezenta, în culori vii, România populară care era pe cale să se nască. Ca să înlăture prejudecăţile, ea accentua faptul că America şi Marea Britanie susţineau şi ele noua orânduire. Aceasta era considerată un rezultat al

Cartei Atlanticului, un fruct al eforturilor comune depuse de Naţiunile Unite. Să nu se teamă nimeni de comunism, spunea ea; nu marxismul, ci democraţia, aceasta trebuiau să instaureze, în ţară voluntarii români. Să recunoştem că suna foarte bine.

Una dintre persoanele care a ascultat cuvintele ademenitoare ale Anei Pauker a fost locotenentul Nicolae Cambrea din Braşov, care avea o activitate meritorie în armata română. Purtase nu o dată discuţii cu Maniu, pe timpul lui Antonescu, şi era cunoscut pentru că se opusese alianţei cu Germania nazistă. A luptat apoi la Stalingrad, alături de nemţi, şi a văzut cum numeroase regimente româneşti au pierit fără rost. Acolo a fost şi Cambrea luat prizonier. Perspectiva avansării, a întoarcerii acasă şi a unui rol important de conducere, pe care Ana Pauker i le flutura înaintea ochilor, îl ademeneau. A acceptat momelile bolşevice şi s-a obligat să organizeze o divizie comunistă, formată din români, care să poarte numele lui Tudor Vladimirescu. Era un nume românesc de legendă, ce nu avea nici în clin nici în mânecă cu comunismul. Nu trebuie să ne mire că mulţi români, prizonieri de război, s-au oferit voluntar să devină nişte miniaturi ale eroului Tudor. Au jurat credinţă noii orânduiri, iar nu regelui. La timpul potrivit, Cambrea a condus divizia acasă, apoi pentru a lupta pe frontul central european, ea devenind, în cele din urmă, un instrument de teroare, violenţă, subjugare şi

intimidare pe cuprinsul întregii ţări. Membrii diviziei Tudor Vladimirescu au făcut multe lucruri murdare în slujba ruşilor şi a comuniştilor, oprimându-şi propriii concetăţeni, aşa cum puţini străini au făcut-o vreodată. Comandantul de divizie Cambrea nu numai că a a fost avansat general, dar a devenit şi adjunct al şefului Marelui Stat Major.

Un singur lucru aveau în comun Tudor Vladimirescu şi Nicolae Cambrea. La timpul său, primul acţionase în favoarea Rusiei ţariste, iar celălalt o făcea, acum, pentru Rusia bolşevică. Cel dintâi s-a dovedit a fi un patriot naiv. Era celălalt un trădător venal? Las cititorul să judece. în 1944-1945, când Nicolae Cambrea a fost numit în funcţie, Churchill şi Roosevelt colaborau din plin cu Stalin. Ei sau trimişii lor, alergau de la o conferinţă la alta, îndcplinindu-i lui Stalin toate voile şi îndemnând lumea să aibă deplină încredere în dânsul. Pe lângă că îi ofereau România şi insulele din largul mării, îi mai dădeau şi binecuvântarea anglo-americană. Atât englezii, cât şi americanii depuneau toate eforturile pentru a-l sprijini pe Stalin. Ţineau neapărat să-l aducă pe „tătuc” în inima Europei şi-n acelaşi timp să-l facă să declare că Moscova renunţă la comunism. Toate acestea se vor dovedi extrem de dăunătoare, atât pentru englezi cât şi pentru americani. Dacă preşedintele Statelor Unite şi primul ministru al Angliei, care aveau la dispoziţie toate resursele lumii, au fost păcăliţi în aşa hal, cine ar îndrăzni să-l acuze pe Cambrea care, la vremea aceea, zăcea în Rusia, într-un lagăr de prizonieri?

în aprilie 1944, când trimişii români avertizau S.U.A. şi Marea Britanie că Uniunea Sovietică ar putea impune în România un regim comunist, consilierul politic al lordului Moyne, membru în cabinetul britanic pentru Orientul Mijlociu, îi scria,

cu multă condescendenţă, ambasadorului român Cretzianu: „Trăiţi cu capul în nori”, mustrându-l chiar pentru teama sa faţă de comunism. Poate să ţi se pară ciudat, aşadar, că într-un astfel de climat, când Anglia concura America în a deplânge spaima unora în faţa comunismului, românul Cambrea s-a angajat de partea noii ideologii?

Constituirea diviziei „Tudor Vladimirescu” era doar începutul. Ulterior a fost alcătuită, din foşti prizonieri, o divizie comunistă

asemănătoare, dar mai puţin faimoasă, denumită „Horia, Cloşca şi Crişan”. Aceasta nu s-a dovedit niciodată foarte eficientă.

Mult mai importantă a fost trădarea provocată de comunişti printre ofiţerii superiori din România. A-şi alege elemente burgheze, lipsite de seriozitate, şi a acţiona asupra lor, este unul dintre mijloacele conspirative cele mai bine puse la punct de către Kremlin. Agenţii Moscovei căutau oameni deosebit de ambiţioşi, slabi, compromişi sau dezamăgiţi, ori care aveau strânse relaţii cu persoane apropiate de comunişti. Ana Pauker şi tovarăşii ei au găsit astfel de elemente în România. Dacă agenţii sovietici au reuşit să-l determine pe fiul unui colonel din armata americană, caporalul Jimmy McMillow – care deţinea o poziţie de primă importanţă la ambasada Statelor Unite din Moscova – să se refugieze în mai 1948 în Uniunea Sovietică, să ne mire atunci că ruşii, exercitând presiuni susţinute, au găsit şi în Bucureşti trădători, cu trei ani mai devreme?

Cel mai cunoscut grup dintre aceştia, constând din 11 generali şi colonei, a trecut de partea lui Stalin. După ce au fost cu grijă instru- iţi şi prelucraţi de către agenţii Armatei Roşii, au trecut demonstrativ în tabăra bolşevică, tocmai în zilele agitate ale lui februarie 1945, când comuniştii dirijaţi de la Moscova încercau să-l înlăture de la putere pe generalul Rădescu. Trebuie reamintit că în momentele cele mai tensionate ale înfruntării, Rădescu a ţinut un discurs acuzator la radio împotriva dominaţiei străine şi a comuniştilor autohtoni, „fără neam şi Dumnezeu” (F.N.D.). Imediat după aceea, cei 11 ofiţeri români au semnat o proclamaţie, denunţându-l pe Rădescu şi exprimând sentimente de apreciere faţă de Uniunea Sovietică. Totul a fost o transparentă sfidare la

adresa conducerii armatei şi o auto- propunere directă pentru funcţiile de conducere. Ei spuneau Moscovei: „lată-ne! Foloseşte-ne!”, iar Rusia era bucuroasă s-o facă. A doua zi, Consiliul Superior al armatei române i-a concediat, dar Vîşinski, vorbind în numele Uniunii Sovietice, a ordonat reabilitarea lor. Câteva zile mai târziu, Kremlin-ul a predat conducerea ţării în mâinile lui Groza, iar celor 11 generali li s-au acordat imediat funcţii importante, de cea mai mare responsabilitate. Comandantul ofiţerilor rebeli, generalul Vasiliu Răşcanu, coman-

dánt de corp de armată, a fost numit de către Groza ministru de război. înainte ca Răşcanu să fi fost numit în funcţie şi ca războiul să se fi terminat, transformarea armatei era în plină desfăşurare. Noul ministru a grăbit substanţial acest proces.

Un alt rebel, generalul Dumitru Dămăceanu, care, ca fost şef al Comandamentului Militar al Capitalei, contribuise la insurecţia armată din 23 august 1944, a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării. Un al treilea general, Septimiu Pretorián, a fost numit şef de stat major, iar maiorul Popescu-Argetoaia a fost avansat în grad şi numit în fruntea poliţiei secrete. Restul au fost şi ei foarte bine recompensaţi pentru trădarea săvârşită. Promovările fuseseră plănuite cu mult înainte. Răzvrătiţi! au preluat astfel controlul asupra forţelor armate ale României şi au făcut corp comun cu generalul Cambrea, a cărui Divizie Roşie a fost curând integrată în noua Armată Roşie a României.

Generalul Vasiliu Răşcanu, lider al ofiţerilor rebeli, a luptat în război împotriva Rusiei, ca şef al poliţiei militare. El l-a ajutat pe Antonescu cu atâta conştiinciozitate încât a fost decorat. însă pe sine s-a ajutat şi mai mult. A intrat în afaceri dubioase pe piaţa neagră, a strâns avere, a fost prins în flagrant delict şi trimis acasă, unde i s-a dat uşoara misiune de a conduce armata a V-a de la Ploieşti. Neliniştit faţă de propria sa situaţie şi nesigur în ceea ce priveşte viitorul, când a văzut că situaţia se schimbă, a intrat în contact cu comuniştii. în timpul zilelor tensionate din decembrie 1944, când generalul Rădescu a fost numit prim-ministru, succedându-i lui Sănătescu, comuniştii l-au sprijinit pe Răşcanu pentru postul de ministru de război, dar el a fost respins, îndeosebi datorită opoziţiei Partidului Naţional Ţărănesc, Războiul nu se terminase pe când

Răşcanu se pregătea să pună mâna pe o funcţie, iar transformarea armatei era în plină desfăşurare.

Noul ministru a grăbit procesul. în câteva luni, 10.000 de ofiţeri români au fost epuraţi, în timp ce alţii erau degradaţi, iar ofiţerii comunişti erau promovaţi în masă. Chiar şi ofiţerii demişi, dacă se alăturau Partidului Comunist sau vreunui grup subsidiar, erau reabilitaţi. Subofiţerii care dăduseră dovadă de devotament faţă de

Partidul Comunist erau şi ei ridicaţi în grad. Un asemenea exemplu este Dumitru Petrescu, muncitor ceferist care, după instruirea din Rusia, şi-a croit cu rapiditate drum până la funcţia de general, fiind numit şef al serviciului de îndoctrinare al armatei şi dându-i-se unul din rolurile principale în cadrul forţelor armate. I s-ar putea spune Comisar Politic şef.

A fost promulgată o lege care încorpora în bloc pe toţi luptătorii antifascişti în cadrul armatei. Aceasta însemna, pur şi simplu, un influx de comunişti instruiţi şi disciplinaţi. De fapt, numărul partizanilor care acţionaseră în România, în timpul războiului, împotriva Germaniei, fusese infim. „Luptătorii antifascişti" erau organizaţi, îndeosebi după întoarcerea armelor, sub conducerea ruşilor sau a bolşevicilor instruiţi de către aceştia. Prin această lege privindu-i pe „antifascişti", conducători comunişti ca Emil Bodnăraş, Vasile Luca, Gheorghe Vasilichi, au fost avansaţi la gradul de generali, iar Ana Pauker, la cel de general-maior. Alţi comunişti încercaţi şi devotaţi au fost numiţi în funcţii la fel de atrăgătoare. Prin aceste promovări, li se dădeau unor neromâni unele dintre cele mai importante posturi militare.

Un exemplu frapant de felul cum au fost alcătuite noile corpuri ofiţereşti îl constituia avansarea colonelului Victor Precup, cel care fusese în 1930 un instrument principal în readucerea lui Carol al II-ea pe tron. Patru ani mai târziu, Precup a fost închis fiindcă a condus o conspiraţie pentru asasinarea regelui. Comuniştii l-au scos din închisoare, l-au reabilitat, l-au avansat în grad, l-au numit inspector la Inspectoratul General pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă, şi i-au dat puteri care le întreceau cu mult pe cele ale generalilor.

Pe la începutul lui 1946, Armata Română devenise în mare măsură un agent străin, aservit unei puteri care-i răpise ţării independenţa. Mulţi ofiţeri vârstnici, precum şi mai mulţi dintre cei tineri, au declarat, disperaţi şi indignaţi, că nu vor mai îndura umilinţa. Dar, cu toate acestea, au îndurat-o. Câţiva s-au refugiat în munţi, alţii, mai mulţi, au fost închişi sau trimişi în lagăre de concentrare, dar majoritatea au cedat. Cu ocazia anumitor sărbători, defilau cu mândrie în onoarea Suveranului, cântând imnul regal şi

purtând chiar însemnele regale în anumite ocazii, dar toate acestea au luat curând sfârşit. în ultimele luni ale domniei lui Mihai, orice manifestare de ataşament faţă de rege era considerată, de către guvern, trădare.

S-a dovedit de nenumărate ori în istorie că puţine lucruri sunt mai la îndemână decât a aresta, a ucide şi a umili ofiţerii unei armate captive şi demoralizate. în toate epocile din ruinele unor armate învinse au fost reclădite cu uşurinţă, oştiri noi, servind altor scopuri şi altor comandanţi. Prin neîncetate epurări, prin avansări în masă ale noilor ofiţeri şi prin îndoctrinare constantă, forţele armate ale României au fost complet anihilate. Relatările despre întoarcerea în România a 500 de ofiţeri români din lagărele ruseşti, care s-au bucurat de multă atenţie din partea ziarelor comuniste bucureştene, dezvăluiau modul de aplicare a presiunii comuniste.

Acest grup de 500 de români fusese selectat din mai bine de 300.000 de prizonieri români neajutoraţi, deţinuţi în Uniunea Sovietică. Repatriaţii nu formau o unitate armată distinctă, condusă de comunişti, dar cu toate acestea li s-a cerut să facă o demonstraţie răsunătoare de devotament faţă de guvernul Groza. în trenul cu care s-au întors acasă, se găseau portrete uriaşe ale lui Stalin, Groza şi ale regelui Mihai – acesta nu fusese încă izgonit. La locul de destinaţie, pe pământ românesc, steagurile roşii puneau în umbră tricolorul. Mult amânata eliberare a acestui grup restrâns de români a fost interpretată ca o mare favoare, venită din partea mărinimoasei Rusii şi ca un triumf al regimului Groza. Când ofiţerii români s-au întors acasă, după mai bine de un an de la încetarea ostilităţilor şi la doi ani după ce România se alăturase pe deplin aliaţilor, revenirea lor nu a fost privită ca unul dintre drepturile fundamentale

ale omului, de care se bucurau de mult timp naţiunile civilizate, ci ca o favoare acordată de „tătucul rus” marionetei sale de la Bucureşti. Aceşti oameni înfricoşaţi nu formau o unitate armată distinctă condusă de comunişti, dar cu toate acestea li s-a cerut să facă o demonstraţie răsunătoare de devotament faţă de guvernul Groza. Primului ministru nu i-a roşit deloc obrazul atunci când s-a pus, în mod abject, în slujba unui stăpân ce deţinea în sclavie cel puţin 5.000 de

ofiţeri români şi 250.000 de soldaţi, ci, dimpotrivă, a strigat în gura mare că Stalin cel bun şi inimos îi făcea o favoare personală trimi- |ând 500 dintre concetăţenii săi acasă.

Comisia comunistă care i-a întâmpinat la graniţă nu a fost interesată să asculte fericirea pe care aceşti români o simţeau când au păşit din nou pe „pământul sfânt al României", după o absenţă de doi, trei sau chiar patru ani, ci doar să smulgă declaraţiile lor de loialitate faţă de regimul Groza. Acei fii îndureraţi ai României au fost siliţi să exprime nu fericirea de a se fi întors, în sfârşit, în patria lor, ci pe aceea de a fi dat de Petru Groza şi regimul lui.

„Ajunşi acasă, ne-am pus toate forţele în slujba guvernului Groza care ne-a salvat ţara" a declarat colonelul Victor Drăgănescu, conducătorul grupului, şi a adăugat: „Noi, ofiţerii români care am fost prizonieri în Rusia, am urmărit realizările guvernului cu deosebită simpatie". Astfel scria ziarul comunist „Scânteia" din Bucureşti, într-un articol pe trei coloane, publicat pe prima pagină. Reporterul continua: „Ofiţerii întorşi acasă, şi-au exprimat impresiile despre Rusia Sovietică şi dorinţa sinceră de a lupta împotriva reacţiunii de acasă". Colonelul Drăgănescu a mai declarat: „întor- cându-ne din prizonierat, ne exprimăm gratitudinea faţă de gene- ralissimul Stalin, pentru marea sa înţelegere cu care creditează guvernul român, permiţând întoarcerea prizonierilor chiar înainte de încheierea păcii". (Pacea a fost încheiată în 10 februarie 1947.) în continuare, tipărit cu majuscule, se spunea: „Ne exprimăm recunoştinţa pentru tratamentul primit în lagăr şi pe durata drumului către casă. De asemenea, mulţumim guvernului Petru Groza, care a obţinut repatrierea noastră, deşi anumiţi propagandişti au declarat că suntem morţi". Şi apoi, cu litere uriaşe: „Uniunea

Sovietică asigură prizonierilor români pâine, ajutor sanitar şi îngrijire specială, iar astăzi ne redă familiilor noastre, sănătoşi şi plini de încredere... Ne punem munca şi energia la dispoziţia poporului, în lupta împotriva rămăşiţelor fascismului. Vom lupta pentru un regim de largă democraţie şi vom încerca să întărim legăturile cu Rusia Sovietică".

învăţaseră fiecare din aceste fraze în lagărele sovietice. Coloneii au fost urmaţi de maiori. Unul dintre ei, Ştefan Balamace, radiind de o fericire molipsitoare, l-a căutat din priviri -pe reporterul comunist, spune acesta, şi a declarat: „Am părăsit Rusia cu sentimente frumoase pentru această ţară, cu admiraţie pentru poporul sovietic şi cu recunoştinţă pentru tratamentul de care ne-am bucurat în perioada prizonieratului. Suntem recunoscători guvernului sovietic care a fost atât de înţelegător, plecându-şi urechea la cererea guvernului Groza şi îngăduindu-ne să ne întoarcem acasă".

„Sunt fericit că mă aflu în acea Românie liberă şi independentă, pe care am visat-o. Aş fi şi mai fericit dacă toţi românii ar sprijini guvernul Groza". Ei bine, în ceea ce-i priveşte pe dânşii, învăţaseră că fie-l sprijină, fie sunt în primejdie de a-şi pierde vieţile. Sublocotenentul Radu Popeanu şi-a întrecut superiorii, în slugărnicie: „Cu încredere deplină, declara el, am sosit în România, cu hotărârea fermă de a sprijini cu devotament guvernul Groza. Sprijinul nostru va fi munca pe care am învăţat-d în Rusia. Mulţumită guvernului Groza, poporul a înlăturat ruşinea în care îl aruncaseră politicienii demagogi din trecut. Vestea executării lui Antonescu ne-a dat o satisfacţie deosebită".

De acest tip erau ofiţerii pe care Rusia i-a eliberat din lagărele de prizonieri. Plecându-şi capetele în faţa lui Stalin, îngenunchind în faţa lui Groza, li se permisese, cu mărinimie, să se întoarcă acasă. Ai

putea crede că au primit slujbe bune în schimbul declaraţiilor lor, că nu au rămas nerăsplătiţi pentru că l-au zugrăvit atât de frumos pe generalissimul Stalin, care şi-a plecat urechea părintească la rugăminţile lui Groza, „salvatorul României”, deşi în ziua în care România a hotărât să sfideze Germania şi să-şi unească forţele cu aliaţii, acelaşi Groza se afla într-o călătorie de afaceri la Budapesta. Să nu ne gândim însă numai la cei 500 de sărmani ofiţeri care şi-au cumpărat drumul spre casă cu promisiuni slugarnice, ci şi la cei de zece ori mai mulţi rămaşi în captivitate, împreună cu cei de 500 de ori mai mulţi soldaţi români.

Pe tot cuprinsul întinderilor nemărginite ale Rusiei Sovietice, trudeau milioane de tinere şi tineri germani, trişti şi însinguraţi. Ei nu sperau să fie eliberaţi, fiindcă pacea era departe. Alături de aceşti membri lipsiţi de protecţie ai naţiunii lui Hitler, nenorociţi zdrenţăroşi şi înfometaţi, lucrau zeci de mii de prizonieri de război români, lipsiţi de protecţia Convenţiei de la Geneva sau de a oricărui alt pact. Munceau până la epuizare, în mine sau în fabrici, pentru a clădi puterea sovietică, aşa încât Rusia să-şi poată trimite oamenii pentru a ţine România în lanţuri. Tineri din satele româneşti se stingeau în minele sau lagărele de prizonieri ruseşti, în timp ce tinerii ruşi erau trimişi, pe cheltuiala României, să stăpânească în mod prădalnic peste aşezările şi căminele românilor. Un guvern român impus de ruşi şi câţiva dintre ofiţerii eliberaţi se înjoseau acum, cântând-i imnuri de slavă mărinimosului Stalin.

îndoctrinarea comunistă a recruţilor este un alt plan prin care ruşii şi agenţii lor din România, au încearcat să transforme Armata Română într-o anexă a Armatei Roşii. Această transformare este dusă la îndeplinire prin comisari politici sau comandanţi auxiliari, în unităţile militare şi la cursurile de

instruire premilitară. Fiecare soldat şi ofiţer român trebuie să fie atât un luptător pentru ţara sa, cât şi un propagandist comunist. Aceasta este principala sa îndatorire. Soldatul este un apărător al acestei noi orânduiri, impuse de Rusia cu ajutorul unei neînsemnate părţi a naţiunii române.

Comuniştii încep să-i prelucreze pe tinerii soldaţi, înainte chiar ca aceştia să plece de acasă. Ziarul comunist „Scânteia" relatează cu entuziasm despre acest proces, scriind cu litere majuscule că, atunci când recruţii intră în cazarmă, ei urmează a fi pătrunşi de lumina vie a noului regim democratic. încorporarea lor seamănă aproape cu o consacrare religioasă. Comuniştii descriau armata nu ca pe o închisoare sau un lagăr, ci ca pe o adevărată cruciadă.

încorporarea recruţilor urma să aibă loc în trei etape, toate înfăptuite sub direcţia E.C.P. – Inspectoratul General al Armatei pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă. într-un cuvânt, educaţie, cultură şi propagandă înseamnă îndoctrinare comunistă, realizată de comisarii comunişti. înainte de a fi încorporaţi recruţii, chiar mult înainte, după cum spune ziarul citat, ofiţerii Inspectoratului General de Educaţie, Cultură şi Propagandă pleacă în diferite comunităţi, unde intră în contact cu „tineretul local, cu organizaţiile de masă, cu unităţile militare şi cu instituţiile oficiale." Rapoartele oficiale spun că aceste misiuni de propagandă au dat rezultate extraordinare. Apoi, tinerii sunt conduşi în gări de către organizaţiile patriotice comuniste. în mod normal, dacă apar organizaţii de opoziţie, membrii acestora se aleg cu capul spart. Se oferă cu dărnicie flori, se aude o muzică veselă şi cântece mobilizatoare.

Apoi urmează o altă etapă plăcută şi uşoară, înainte de a începe adevăratul frecuş al milităriei şi studiul. Recruţii văd filme, audiază cursuri, cu scopul de. a fi „aclimatizaţi". Nu e nevoie de multă perspicacitate sau

cunoştinţe, pentru ca cineva să ghicească faptul că ei nu vedeau fantezii Wălt Disney şi nici documentare americane. Li se proiectează filme cu Armata Roşie, sunt învăţaţi cântece comuniste, audiază cursuri despre viitorul minunat al Uniunii Sovietice şi al omului sovietic. Li se repetă mereu că istoria României începe în 6 martie 1945 – ziua în care Andrei Vîşinski l-a impus pe Groza ca stăpân al României.

Tinerii de la ţară participau cu oarecare stânjeneală la lungile şedinţe în care erau zugrăvite scene apocaliptice, în timp ce propagandiştii comunişti bine instruiţi îşi vărsau mânia împotriva burgheziei, proferând cuvinte grele împotriva anticomuniştilor de pretutindeni, după care intonau melodii neobişnuite şi agresive, precum altădată proceda şi tineretul războinic hitlerist. Prin aceasta, noii cavaleri roşii sunt pregătiţi pentru instrucţia obişnuită şi îndoctrinare. Ziarul de propagandă „Glasul armatei" explică ce înseamnă îndoctrinarea politică. Aceasta durează trei luni. Recruţilor urmează să le fie insuflat spiritul nou al „adevăratei democraţii", personificat de regimul Groza. „Recrutul trebuie să devină un cetăţean conştient, pentru a fi capabil să apere cuceririle poporului, dobândite cu atâtea sacrificii". Cu alte cuvinte armata, trebuie să apere regimul Groza. Trebuie să se afle în slujba comunismului şi să lupte împotriva naţiunii române pentru a sprijini guvernul tiranic impus României de către Rusia. Pentru aceasta, militarului este necesar să-i fie asigurată „o solidă pregătire cetăţenească". Va fi un pretori- an, un luptător pentru „noua şi adevărata democraţie". Desigur el va fi învăţat cum să voteze şi, dacă îşi cunoaşte interesele, va vota după cum îi ordonă ofiţerul politic. Votul la ordin este un semn al noii democraţii populare.

Un editorial din ziarul de propagandă al armatei

precizează: „Una dintre principalele îndatoriri ale noilor soldaţi este aceea de a protejadrepturile dobândite de muncitori”, adică de regimul Groza, întemeiat, cum am mai spus, doar pe o parte a unei părţi a poporului român. „Ofiţeri ai armatei, continuă ziarul, mână în mână cu organizaţiile democratice în masă (înţelegând prin aceasta Partidul Comunist), iau măsuri pentru completa informare a viitorilor soldaţi asupra caracterului democratic comunist al armatei noastre. Pe această cale, legăturile dintre armată şi popor devin mai strânse. Ofiţerii politici organizează reprezentaţii teatrale pentru noii recruţi, în oraşe şi aduc caravane cinematografice la sate. Ofiţerii vârstnici sunt tot atât de temeinic supuşi îndoctrinării ca şi cei tineri. în cazul lor, procesul de educare a fost conceput ca fiind mult mai drastic şi mai dureros, fiindcă maiorii, căpitanii sau coloneii patrioţi nu puteau fi atât de uşor instruiţi ca şi recruţii. Dar comisarii, sub conducerea rusească, au elaborat o metodă concretă, pentru ca îndoctrinarea să fie bazată pe convingere. Aceasta era acţiunea de epurare. Numărul ofiţerilor români a fost redus, din diferite motive, dar numărul celor incomozi pentru comunişti era încă enorm. Au fost concediaţi în primul rând acei ofiţeri care arătau indiferenţă sau ostilitate faţă de regimul Groza. Au rămas în posturi aceia care i se dovedeau fideli.

Rusia sovietică este preamărită pe toate căile de către oratori, fie că ei sunt români sau ruşi. Sovieticii sunt ridicaţi în slăvi pentru faptul de a fi câştigat războiul. Noua ordine socială care a rezultat este trâmbiţată ca eliberatoare a umanităţii, iar omul nou este descris drept cea mai grandioasă creaţie a tuturor timpurilor. Instaurarea comunismului în lume este privită ca absolut sigură.

America şi Marea Britanic nu sunt băgate în seamă. Democraţia capitalistă decadentă este atacată în aproape aceiaşi termeni folosiţi de Mussolini şi Hitler. Americanul de rând este prezentat ca fiind exploatat şi înrobit. Se mai spune că Marea Britanic e scoasă din jocul politic, iar America este în pragul revoluţiei proletare, după care, neîndoielnic, va urma instaurarea regimului comunist în întreaga lume. Ofiţerii erau avertizaţi să nu asculte posturile de radio britanice şi americane.

Toată istoria universală, inclusiv istoria României, este revăzută şi epurată. Relaţia Rusiei cu România este prezentată într-o lumină cu totul nouă. Moscova este înfăţişată ca eliberatoarea şi protectoarea României de-a lungul secolelor. Istoria Rusiei este împărţită în două epoci, una de o beznă desăvârşită, iar cealaltă, care a început o dată cu revoluţia din 1917, în întregime luminoasă. De asemenea, se afirmă despre România că, înainte de 6 martie 1945, a fost un stat fascist, corupt, dictatorial şi agresiv, devenind de atunci un model de democraţie populară. Vechile partide politice din România sunt considerate trădătoare şi opresive. Singurele forţe cu adevărat progresiste sunt comuniştii, socialiştii şi Frontul Plugarilor. Toate aceste dogme trebuiesc repetate, iar ofiţerii care nu se înjosesc cedând dorinţelor Moscovei sunt imediat epuraţi. Nu pot spune câţi ofiţeri au consimţit să se înscrie în Partidul Comunist. Sunt sigur însă că cei mai mulţi dintre ofiţerii care nu au ajuns până la rangul de general îl urăsc pe premierul Groza, îi detestă pe ruşii bolşevici şi nu îi pot suferi pe comuniştii autohtoni. Un exemplu al atitudinii lor îl constituie refuzul majorităţii ofiţerilor din trupele de uscat şi de marină de a-şi pune semnătura pe o

petiţie prin care se cerea condamnarea la moarte a lui Ion Antonescu, în 1946. De fapt, spiritul militar era atât de puternic şi de incisiv încât Partidul Comunist nu a avut încredere în soldaţi, pentru execuţia mareşalului. Aceasta s-a făcut într-un mod foarte stângaci, de către nişte poliţişti tensionaţi şi slabi ţintaşi. Toate aceste gesturi de independenţă au fost, însă, în cea mai mare parte zadarnice.

în timpul lunilor şi anilor când poporul român mai păstra, dacă nu credinţa, cel puţin speranţa că va fi eliberat de sub jugul sovietic, armata, chiar dacă ajunsese sub conducerea unor generali trădători, era foarte iubită de oamenii de rând. Oricine putea observa acest lucru cu prilejul sărbătorilor naţionale. Nefericiţii români încă mai considerau armata drept un simbol şi o garanţie a independenţei ţării, un scut împotriva asupritorului străin. Se uitau la sol- daţii ţării lor cam tot aşa cum coloniştii americani se uitau la sol- daţii din armata lui Washington. Fireşte că această dragoste i-a încurajat pe ofiţeri să reziste, păstrându-şi onoarea militară. Numeroşi dintre ei au rămas neclintiţi până la capăt, când fie au fost aruncaţi în stradă, fie au fost vârâţi în temniţele comuniste. Deşi se spera într-un succes imediat, eforturile acestor ofiţeri loiali nu au . fost încununate cu mai mult succes decât cele ale lui Iuliu Maniu şi ale Partidului Naţional Ţărănesc. Tot ceea ce au reuşit a fost să salveze onoarea naţională a României şi o licărire a respectului de sine al unei naţiuni subjugate. N-au putut împiedica, însă, umilinţa supremă, cel mai mare dintre rele, şi anume promovarea în fruntea armatei a unui dezertor şi trădător de ţară. Ministrul de război Bodnăraş nu avea de efectuat schimbări revoluţionare în armată, pentru că nici

una nu mai rămăsese de operat. Atunci, el a perfecţionat pur şi simplu sistemul de epurări. A procedat la noi numiri în grad şi a intensificat îndoctrinarea. Principala sa inovaţie consta în epurarea epuratorilor şi înjosirea înjositorilor, o practică specific comunistă. El i-a concediat, arestat sau detaşat pe majoritatea generalilor insurecţionistî care au trecut cu arme şi bagaje de partea lui Stalin, pe când se instala dictatura lui Groza. Această epurare i-a afectat pe ministrul de război Vasiliu Răşcanu, pe Dămăceanu, Pretorián şi chiar pe Cambrea. Fireşte, toţi aceştia au fost condamnaţi pe baza unor acuzaţii care nu aveau nimic de-a face cu doctrina comunistă. Aceşti oameni au fost acuzaţi şi apoi întemniţaţi, ca nişte borfaşi oarecare. De exemplu, la 29 iunie 1948, Guvernul emite următorul comunicat de presă: „Secţia I a Tribunalului Militar Bucureşti a pronunţat astăzi sentinţa, în cazul unui grup de indivizi care au delapidat bunuri publice. Generalul locotenent Pretorián, fost secretar general al Marii Adunări Naţionale, a fost condamnat la 12 ani închisoare şi 40.000 de lei daune, pentru luare de mită şi daune aduse proprietăţilor publice."

în timp ce comisarii îşi instaurează implacabil dominaţia peste întreaga ţară, armata este târîtă prin tribunale. Activiştii şi armata devin, împreună şi fiecare în parte, o simplă piesă din uriaşa maşinărie a comunismului internaţional, de sub direcţia Moscovei.

Pervertirea justiţiei

Comuniştii români au întregit acapararea principalelor instrumente coercitive ale statului

prin preluarea controlului deplin asupra Ministerului de Justiţie. Ei şi-au subordonat procurorii şi judecătorii, preschimbând tribunalele în curţi ale poporului. Jurisprudenţa a fost redusă la o simplă anexă a Partidului Comunist şi folosită doar pentru a întări dictatura comunistă.

Subminarea justiţiei a fost spectaculos evidenţiată în Bucureşti, la 24 februarie 1948. în acea zi comuniştii au arătat în faţa lumii că reuşiseră să facă din tribunale o secţiune a Partidului Comunist, punându-le iremediabil, sub controlul poliţiei comuniste. în acea zi, comuniştii şi ramura renegată a socialiştilor se întruneau într-un congres, în jurul căruia s-a făcut mare vâlvă, menit să celebreze încorporarea socialiştilor în sânul Partidului Comunist şi crearea Partidului Unic Muncitoresc. întrunirea se ţinea la Ateneu, cea mai mare sală de conferinţe a Bucureştiului. Erau prezente toate personalităţile proeminente ale Guvernului. Oraşul era împânzit de drapele româneşti şi sovietice. Delegaţii ale comuniştilor şi ale socialiştilor renegaţi sosiseră din multe ţări. Emisarii sovietici prezidau de la tribună întrunirea, ca nişte îngeri păzitori. Lumea comunistă i-a împroşcat cu invective grele pe imperialiştii occidentali. Pentru a consfinţi unirea comuniştilor şi socialiştilor români într-un singur partid muncitoresc, care urma să fie o fortăreaţă a noii democraţii, liderii socialişti veneau din lojile lor la tribună, pe măsură ce preşedintele de şedinţă le striga numele, la fel făcând şi liderii comunişti.

Pe scenă s-au amestecat, într-o manieră voit patetică, tovarăşi Socialişti şi comunişti, formând un întreg ce se voia pentru totdeauna de nezdruncinat. Mulţimea aclama, aparatele de

fotografiat ţăcăneau, cântece mobilizatoare răsunau pe străzi. Efectul acestui spectacol generos a fost sporit de o surpriză, un fapt pe cât de neobişnuit, pe atât de zguduitor. Acolo, în loja comuniştilor, a rămas un singur om, care nu fusese chemat la tribună şi care nu participa la festivităţile de „nuntă”. Era Lucreţiu Pătrăşcanu, unul dintre vechii lideri ai Partidului Comunist Român, singurul comunist care scrisese vreodată o lucrare marxistă de o oarecare valoare, o personalitate marcantă în cadrul loviturii de stat din august 1944 şi ministru al Justiţiei. Acolo în faţa lumii, ministrul comunist al Justiţiei era, în mod evident, aruncat peste bord. Lumea a fost mirată, dar nu pentru multă vreme. Cel mai apropiat tovarăş al lui Pătrăşcanu, ministrul de Interne Teohari Georgescu, a urcat la tribună. Cei doi erau singurii etnici români dintre liderii comunişti de vârf. Al treilea, Gheorghiu-Dej, era fără îndoială român prin naştere, dar ceruse public protecţia statului sovietic împotriva legilor române şi a statului român. Dorise să se stabilească în Rusia. S-a crezut pentru multă vreme că, spre deosebire de acesta, Georgescu, comandantul „Gestapo-ului” român, şi Pătrăşcanu, şeful tribunalelor aservite acestui „Gestapo”, păstrau unele urme de simţământ naţional şi că se opuneau tendinţei Kremlin-ului de a trata România ca pe o colonie. în ciuda tuturor exceselor comuniste, cei doi lideri erau consideraţi printre moderaţi, mai precis printre cei relativ moderaţi.

Acum însă, Georgescu şi-a început discursul relevând faptul că se situează pe o poziţie total opusă faţă de vechiul său prieten, Pătrăşcanu. El l-a înfierat folosind toate epitetele din dicţionarul comunist al genului şi a anunţat că acesta a fost îndepărtat nu

numai din fruntea ministerului, dar şi din Comitetul Central al Partidului Comunist. Georgescu îl acuza pe tovarăşul de ieri ca fiind neloial, laş şi trădător. A mai afirmat că Pătrăşcanu i-a protejat pe criminalii de război şi pe imperialişti, că a permis fuga unor capitalişti, a demonstrat tendinţe menşevice şi a încălcat disciplina partidului. Această scenă era exemplul cel mai elocvent de epurare în stil moscovit; opinia publică românească nu mai văzuse până acum aşa ceva. înscenarea tipic bolşevică, pregătită cu multă grijă, a îndeplinit o dublă funcţie: l-a lichidat pe Pătrăşcanu, sentimentalul, şi l-a umilit pe Georgescu, asupra căruia planau unele suspiciuni ale tovarăşilor săi, de o asemenea manieră încât acesta să nu-şi mai poată niciodată permite vreo cât de mică deviere.

Se ştia că Pătrăşcanu lăcrimase când a semnat armistiţiul la Moscova, în 12 septembrie 1944, considerând condiţiile puse de sovietici prea împovărătoare şi gândindu-se cu părere de rău la ţara sa. Din cauza acestui tip de erezie şi de sentimentalism burghez, el era acum lichidat din punct de vedere politic. A fost imediat înlocuit cu Avram Bunaciu şi, mai târziu, arestat. Bunaciu, un şef dur al poliţiei şi un acuzator nemilos al criminalilor de război, prieten apropiat al fostului dezertor Bodnăraş, îngemăna în propria-i persoană atât poliţia secretă, cât şi justiţia comunistă. Nici un bolşevic adevărat n-ar fi îndrăznit să conteste faptul că Pătrăşcanu primise ceea ce merita. Acesta avusese o şansă extraordinară de a da un răsunător exemplu despre ceea ce înseamnă noua democraţie, dar, în opinia tovarăşilor săi, el nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor. Desigur, a folosit din plin Ministerul de Justiţie ca pe un instrument al Partidului Comunist, dar nu a făcut-o în măsura în care tovarăşii se aşteptau de la el.

Pătrăşcanu a ajuns Ministru de Justiţie în 23 august 1944, imediat după lovitura de stat, fiind astfel primul comunist român deţinător al unei poziţii ministeriale. în aceeaşi zi a eliberat toţi prizonierii politici din lagărele de concentrare ale lui Antonescu, îndeplinind acest prim act cu eficienţă maximă. Apoi a făcut parte din delegaţia română care a plecat la Moscova pentru semnarea armistiţiului. în timp ce se afla acolo, colegii săi necomunişti din noul guvern român l-au îndepărtat din post, dar nu şi din cabinet. Acest act de precauţie burgheză i-a înfuriat atât pe Pătrăşcanu, cât şi pe comunişti, şi după câteva săptămâni a fost repus în funcţie. A rămas în acest post pentru mai mult de trei ani, emiţând multe din decretele care au transformat profund societatea românească. I-a destituit pe magistraţii superiori, numind un personal cu totul nou la Ministerul de Justiţie; a însărcinat cu anchetele judiciare o comisie comunistă specială, care a fost înfiinţată în timpul mandatului său; a redus vârsta de pensionare a judecătorilor, le-a ridicat inamovibilitatea şi a promulgat legi pentru executarea criminalilor de război. De asemenea, a înfiinţat câteva tribunale ale poporului, în timpul ministeriatului său, Ion Antonescu şi colaboratorii lui au fost executaţi, Partidul Naţional Ţărănesc a fost dizolvat, Maniu şi liderii ţărănişti de frunte au fost întemniţaţi, toate* ziarele independente au fost desfiinţate şi mulţi avocaţii au fost excluşi din barou. Tot în timpul ministeriatului său, partidele liberal şi socialist au fost distruse, monarhia abolită, a fost proclamată republica, au fost organizate alegeri frauduloase, în care sute de mii de voturi au fost furate în favoarea comuniştilor. în oraşe s-a trecut la confiscarea proprietăţilor şi a fost pregătită o nouă constituţie bolşevică, în timp ce ruşilor le era permis să jefuiască România după bunul lor plac. Pe lângă

toate acestea, Pătrăşcanu a intervenit direct în unele cazuri, chiar înainte ca tribunalele să se pronunţe, pedepsindu-i cu brutalitate atât pe judecători, cât şi pe procurori, atunci când aceştia nu dădeau verdictele dorite de comunişti. Cel mai cunoscut caz de acest gen a fost senzaţionala destituire a unui întreg complet de judecată în 1946, deoarece judecătorii au refuzat să condamne un fabricant de încălţăminte din Bucureşti potrivit indicaţiilor Partidului Comunist şi a presei comuniste. Acesta era Nelu Mihă- ilescu, care cu o impetuozitate tipic românească, dezvoltase un comerţ pe scară largă cu încălţăminte de lux, pornind de la condiţia de simplu ucenic, până la aceea de cormerciant de primă mână în Bucureşti. Comunişti au dirijat o serie de atacuri împotriva lui, numindu-l profitor capitalist, şi au trimis brigăzile economice pentru a-i percheziţiona magazinul. Au găsit cantităţi considerabile de materiale, constând în mare parte din piei rare de crocodil, şarpe, şopârlă şi căprioară, pe care le-au estimat la peste 50.000 de dolari. L-au arestat imediat pe Mihăilescu l-au trimis în instanţă, învinuin- du-l de încălcarea legilor economice. Evident că magazinul său a fost închis şi marfa confiscată, nu de stat, ci de anumiţi comunişti care şi-au însuşit, după cât se pare, majoritatea profiturilor, atât pentru partid, cât şi pentru ei înşişi. în orice caz, o anumită cantitate din acea piele foarte scumpă a apărut după o vreme, în mici magazine, aparţinând persoanelor apropiate de liderii comunişti. Statul nu a

câştigat prea mult din toată această afacere. Fabricantul disperat a fost condamnat la 18 ani închisoare, dar, având mai multă încredere în tribunal decât în încheierea unor învoieli cu membrii brigăzii economice de control, a făcut apel şi a fost achitat. Judecătorii nu l-au găsit vinovat de nici o încălcare a vreunei legi şi au hotărât eliberarea lui, fapt care, în mod natural, ar fi adus cu sine restituirea bunurilor confiscate. Decizia tribunalului nu a fost doar o lovitură la adresa autorităţii comuniştilor, o ofensă pentru redactorii presei comuniste şi un şoc pentru inspectorii economici, ci un dezastru pentru toate persoanele care se aprovizionau cu piele de crocodil din stocul domnului Mihăilescu. Lacrimile pe care acestea au început să le verse nu au fost de fel lacrimi de crocodil. Prin urmare, domnul Pătrăşcanu a suportat o mare presiune, el declarând cu indignare, chiar înainte de a fi avut timp să examineze dovezile, că tribunalul a dat o sentinţă nedreaptă. La suspendat pe cei cinci judecători care pronunţaseră achitarea, ca şi pe procuror, deoarece nu instrumentase cazul cu o destulă severitate. Această concediere fulger a unui întreg complet de judecată de către ministrul de Justiţie a întristat opinia publică şi a făcut ca fiecare judecător care se aşeza seara la masă, împreună cu întreaga sa familie, să se gândească serios la sentinţele pe care le va pronunţa, pentru a-şi putea păstra venitul de 30 de dolari pe lună.

Partidul Comunist a exercitat o presiune extraordinară asupra tribunalelor şi în privinţa împărţirii pământului. Comitetele comuniste din diferite judeţe i-au chemat la ordine pe judecători şi i-au avertizat să nu se implice în cazurile de confiscare a pământului, deşi nici o măsură

guvernamentală nu dăduse naştere la atâtea scandaloase abuzuri ca aceasta. Partizanii guvernului au fost favorizaţi în majoritatea cazurilor de împărţire a pământului şi, în dese rânduri, proprietăţile erau confiscate, încălcându-se în mod vădit stipulările decretului. Proprietarii au înaintat proteste către primul ministru, către ministrul agriculturii, către alte înalte oficialităţi din guvern şi, datorită faptului că cererile lor erau cu totul veridice, în anumite cazuri au fost date sentinţe de înapoiere a unora dintre proprietăţi. Dar când proprietarii se înapoiau la gospodăriile

lor şi încercau să intre în propriile case, ştabii comunişti locali îi alungau, râzându-le pur şi simplu în faţă. Persoanele care îşi însuşiseră, în dispreţul legii, pământ, animale, maşini şi clădiri, continuau să le folosească. Tot ceea ce păgubiţii puteau face era să înainteze recurs către instanţele superioare, dar şefii comunişti i-au avertizat pe judecători să nu se amestece în asemenea cazuri. Astfel cei ce puseseră mâna pe câte ceva au rămas cu ceea ce acaparaseră. De asemenea, tribunalelor le soseau instrucţiuni oficiale din partea Ministerului de Justiţie, cerându-le să nu ia în considerare cazuri privind arestări. Acestea urmau să fie lăsate în seama poliţiei. Ca un rezultat al acestor intimidări, a frecventei intervenţii în favoarea criminalilor şi a recompenselor oferite de către jefuitorii comunişti, mulţi judecători au fost terorizaţi şi corupţi. Tribunalele şi procurorii au devenit complici ai criminalilor. Iată un caz de acest gen pe care l-am cunoscut:

în cursul primăverii anului 1946, patru comunişti au confiscat magazinul unui cetăţean român, l-au izgonit pe proprietar şi au condus afacerile spre propriul lor folos. Nefericitul cetăţean a făcut apel la autorităţi. Procurorul, pe care am avut onoarea să-l cunosc personal, a dispus ca uzurpatorii să fie arestaţi, puşi sub acuzaţie şi predaţi judecătorilor pentru proces. Era, fără îndoială, un caz penal de o deosebită gravitate şi o sentinţă de închisoare pe termen lung părea sigură. După ce apelurile către înalţi demnitari ai partidului au eşuat, şaizeci de tovarăşi ai celor patru puşi sub acuzaţie l-au vizitat pe procuror şi l-au ameninţat cri represalii dacă nu le eliberează prietenii. Procurorul a replicat că acest caz a ieşit de sub jurisdicţia lui, adăugând că, şi în caz contrar, tot nu ar fi eliberat nişte persoane care

au furat bunul cuiva. Mai mult, a refuzat să vină în faţa judecătorilor. Grupul de protestatari s-a îndreptat spre casa judecătorului, unde a procedat la aceleaşi intimidări, într-un mod chiar mai ameninţător. Tovarăşii lor au fost până la urmă eliberaţi, pentru a se bucura de roadele a ceea ce mai rămăsese din magazinul cu pricina; proprietarul de drept a rămas păgubit şi mai târziu a fost arestat.

O altă ilustrare a practicilor juridice ale ministrului comunist Pătrăşcanu a fost tratamentul rezervat unui politician din opoziţie, Barbu Niculescu, care fusese secretarul particular al generalului Rădescu şi care distribuise clandestin manifeste pro-democratice. Niculescu a fost arestat de poliţia comunistă în 1945, la început fiind deţinut în închisoarea Siguranţei Generale. După cele îndurate de el în diferite închisori şi lagăre, şi cele văzute în asemenea locuri, el a caracterizat astfel practicile judiciare comuniste: „Arestările erau făcute fără mandat; agenţii apăreau la ora trei dimineaţa, intrau în case folosind forţa şi îi ameninţau pe locatari cu revolverul. Prizonierul era dus în una din celulele situate în subsolul Siguranţei. Celulele erau prevăzute doar cu o masă şi un pat din ciment, fără lenjerie sau saltele. în primele zile de după arestare, prizonierul primea un minimum de mâncare, fiind obligat să postească înainte de a fi interogat. Dacă în timpul examinării se arăta a fi docil, primea câteva linguri de apă fiartă cu legume şi o bucată de pâine sau terci de două ori pe zi. Celulelor le lipsesc grupurile sanitare. Fără nici un fel de îngrijire medicală, prizonierii trăiesc ca şi animalele dintr-o gospodărie neîngrijită. Dacă persoana arestată nu recunoaşte toate acuzaţiile degradante care i se aduc, cum ar fi trădarea, subminarea

securităţii statului, spionaj în serviciul altei ţări ori sabotaj, este bătută şi supusă torturilor. Pielea şi carnea acestora este arsă cu un fier înroşit în foc, ouă fierbinţi sunt puse la subţiori, tălpile picioarelor goale sunt lovite cu o nuia şi dacă, din punctul de vedere al comuniştilor, cazul este considerat periculos, prizonierul este ucis (ei numesc asta o „măsură administrativă”). Cadavrul este incinerat fără înştiinţarea rudelor. în timpul interogatoriului, prizonierul este ţinut izolat, zile întregi, într-o celulă individuală.

„Am fost reţinut în cartierul general al închisorii, de la subsolul Siguranţei, din 5 iulie 1945 până la 9 septembrie 1945, când am fpst mutat în lagărul de concentrare de la Caracal. Am fost condus acolo în duba de tip rusesc a închisorii şi apoi închis într-o maşină pentru vite, împreună cu alţi prizonieri politici. Am sosit la Caracal după patru zile, timp în care nu am primit nimic de mâncare. Lagărul de concentare din Caracal avea faima sa, fiind cunoscut la Ministerul

de Interne ca „lagăr de exterminare”. Când am ajuns noi, acolo trăiau 2.500 de prizonieri. Paturile cu trei nivele erau făcute din lemn şi nu erau prevăzute cu lenjerie de pat sau saltele.

„în camere nu existau grupuri sanitare şi nu ni se asigura nici un fel de îngrijire medicală. Ni se dădea acelaşi fel de mâncare în fiecare zi: câteva linguri de apă fiartă cu legume şi o porţie de terci din ovăz mucegăit. Sub escorta gărzilor patriotice comuniste, ni se permitea să aducem un butoiaş de apă dintr-un loc de lângă lagăr. Apa adusă în acest fel, era cu totul insuficientă pentru cei 2.500 de prizonieri. Camerele foşgăiau de tot felul de paraziţi, de care nu reuşeam să scăpăm decât dormind pe pământul gol, în curte. în locul instalaţiilor sanitare, prizonierii săpaseră gropi în afara taberei, care nu erau acoperite, constituind astfel atât o sursă de umilire, cât şi de contaminare. Pe toată durata şederii mele în tabără, prizonierii au fost în mod repetat maltrataţi de către gărzile patriotice sau de către ofiţerii comandanţi. Soldaţii ruşi care mergeau spre Cartierul General, situat în vecinătate, adeseori îşi descărnau armele automate spre tabără.

„în 4 noiembrie 1945 am fost mutaţi de la Caracal în lagărul de concentrare din Slobozia. Călătoria, desfăşurată într-un frig aspru a durat 10 zile. Din Slobozia am fost din nou mutat în Bucureşti şi întemniţat în aceeaşi închisoare a Siguranţei. De aici am fost predat în custodie tribunalului din Bucureşti, urmând să fiu judecat sub învinuirea de a fi criticat, în presa clandestină, politica guvernului, închisoarea tribunalului era într-o stare deplorabilă, pardoseala fiind acoperită tot timpul cu apă amestecată cu urină.

„De vreme ce delictul de care fusesem acuzat nu se baza pe nici un articol penal din codul în vigoare,

ministrul de justiţie Pătrăşcanu a ordonat transferul cazului meu către Curtea Marţială, în consecinţă, am fost dat în custodia Prefecturii din Bucureşti şi închis împreună cu criminalii de drept comun, inclusiv hoţi. A doua zi am fost trimis în faţa acestei Curţi, pe baza unui dosar cuprinzând acuzaţii false, care nu conţineau nici un element de adevăr. închisoarea Curţii Marţiale nu era foarte diferită de cele în care fusesem deja. Aceleaşi paturi fără lenjerie sau saltele, acelaşi strat de apă pe

podea, aceleaşi geamuri sparte, la care ar trebui adăugată şi asprimea iernii. După ce procesul meu a fost în mod repetat amânat, am fost eliberat temporar, cu ameninţarea de a fi arestat din nou în orice moment. Am reuşit apoi să fug din România.

„în timpul şederii mele în diferite închisori şi lagăre de concentrare, am observat că atât securitatea cât şi ofiţerii de poliţie se aflau la ordinele directe ale NKVD-ului. în orice caz, se părea că ruşii dictau din umbră. în lagărele de concentrare, agenţii ruşi sfidau orice reglementare, abuzând de prizonieri şi ameninţându-i cu deportarea".

Aşadar, având în vedere asemenea acte care toate încălcau principiile fundamentale ale unei jurisprudenţe sănătoase, de ce oare Rusia şi comuniştii români nu erau totuşi mulţumiţi de conducătorul comunist Pătrăşcanu? Pentru simplul motiv că, deşi era crud, nu era destul de crud. A umplut închisori, dar nu destule, a menţinut lagărele de concentrare, dar nu îndeajuns. A executat criminali de război, dar nu suficienţi, a reprimat toate drepturile civile, dar nu cu destulă brutalitate. A concediat mulţi judecători, dar totuşi prea puţini. Pătrăşcanu a împărtăşit soarta celor mai mulţi dintre întâii bolşevici. îşi imaginase că ideologia comunistă va ajuta progresul omenirii, aducând foloase fiecărui om, dar a descoperit că, sub pretextul binelui umanităţii, comuniştii zdrobeau de fapt fiinţa umană, în aceste condiţii, a fost o bagatelă de a-l demasca şi de a-l zdrobi pe Pătrăşcanu.

Dar, mai presus de toate, el nu a reuşit să înţeleagă că, într-un regim comunist, însuşi conceptul de justiţie sau de drept este dispreţuit. Nu-l citise pe Lenin cu destulă atenţie, uitase acţiunile

lui sau îşi permisese să creadă că preceptele şi practicile leniniste nu erau valabile în România.

Lenin susţinuse sus şi tare că statul bolşevic nu are pretenţia să instaureze dreptatea pentru toată lumea. Comuniştii, insista Lenin, doreau să se folosească de stat pentru a-i distruge pe toţi cei care se opuneau regimului instaurat de ei.

„Proletariatul doreşte puterea în stat, controlul asupra organelor de represiune, violenţa organizată", spune Lenin în *Statul şi revoluţia.*

„Dictatura proletariatului ... nu înseamnă democraţie pentru bogaţi, ea produce îngrădiri pentru capitalişti. Trebuie să-i distrugem ... rezistenţa lor trebuie nimicită prin forţă, aceasta este deosebit de clar... există violenţă, nu există libertate ... Proletariatul are nevoie de stat... nu în interesul libertăţii, ci pentru a-şi distruge adversarii."

Aceste învăţături ale lui Lenin sunt aplicate rigid în toată lumea comunistă, mai ales de către „tribunalele poporului". Un astfel de exemplu îl oferă decretul dat de liderul comunist grec, generalul Markos Vafiades, care înfiinţa asemenea curţi în „zonele eliberate" ale Greciei, în august 1947. De fapt, Markos nu a înfiinţat decât vreo câteva, şi toate în mici sate din munţi, dar acestea ilustrau justiţia comunistă la fel de bine ca şi când ar fi fost funcţionale în toată ţara şi la toate nivelele, începând cu Curtea Supremă.

Decretul al doilea al Marelui Stat Major al armatei democratice din Grecia spune:

Articolul 1: împărţirea dreptăţii stă în mâinile poporului

şi se practică după cum urmează:

Articolul 2: Fiecare oraş sau sat va avea

propriul tribunal al poporului, din care fac parte trei judecători. Trebuie de asemenea să existe un procuror şi un grefier, pentru a întocmi procesele verbale. în oraşe cu populaţie de peste 3000 de locuitori poate exista mai mult de un tribunal.

Articolul 3: Judecătorii şi procurorii sunt realeşi anual.

Articolul 4: Toţi cetăţenii peste 18 ani au dreptul de a vota şi a fi aleşi. Consiliul Popular va conduce alegerile. Duşmanii înveteraţi ai poporului nu se bucură de aceste drepturi.

[...J ’

Articolul 7: Dintre cei trei judecători, unul va fi ales preşedinte al Curţii.

[-.]

Articolul 10: Judecătorii poporului vor pronunţa sentinţe în conformitate cu propria lor conştiinţă şi fără a se limita la prevederile procedurale. Judecătorii poporului trebuie să ţină seama, mai presus de orice, de concepţia poporului despre

justiţie, pedepsind acele acte pe care poporul le consideră demne de a fi pedepsite. Judecătorii poporului vor permite oricărui membru din public să vorbească. Orice cetăţean care doreşte poate să-şi exprime opinia sau să dea informaţii în timpul procesului.

[-.]

Articolul 13. Judecătorii poporului se vor strădui întotdeauna să ajungă la esenţa problemei, fără a se limita exclusiv la probele prezentate în instanţă.

[••■] .

Articolul 18: Sentinţele vor fi executate imediat.

Semnat: General Markos

Aceasta este descrierea perfectă a unui tribunal al poporului. Să ne imaginăm că un grup comunist ocupă un sat şi înfiinţează un consiliu popular. Acesta cheamă locuitorii într-o biserică, şcoală sau piaţă, pentru a alege un tribunal al poporului. Oameni fioroşi, înarmaţi cu puşti automate, aşteaptă în apropiere. Conducătorii anticomunişti au fost deja lichidaţi. Toţi sunt înspăimântaţi. Un vorbitor nominalizează trei partizani comunişti, de pildă doi bărbaţi în vârstă de 31 şi 23 de ani, şi o fetişcană în vârstă de 19 ani. Toţi trei sunt plini de încrâncenare şi dornici de răzbunare. Ei vor de asemenea să-şi arate puterea şi să demonstreze că au devenit cineva. Aceştia convoacă tribunalul pentru a-l judeca, de exemplu, pe primar. Procurorul îl acuză ca fiind un agent al gangsterilor americani şi al ucigaşilor englezi. Mulţimea de comunişti aplaudă. Comuniştii din public strigă furioşi: „Jos primarul! Ucideţi-l pe fascistul ticălos!” Nu este nevoie de nici o probă. Nici unul dintre judecători nu a văzut vreodată un tratat de drept. Au ascultat „sentimentul

poporului”, născocit de consiliul popular şi de gărzile comuniste. Primarul este condamnat; sentinţa este imediat executată. Aceasta este descrierea curţilor poporului, aşa cum Markos le-a stabilit, printr-un decret difuzat la radio în repetate rânduri, în 18 august 1947.

Şi acestea au funcţionat nu numai în „Grecia liberă”, până când ea a fost nimicită, ci în toată lumea comunistă. Similare erau

„curţile poporului” în Bulgaria, care au lichidat în câteva luni 10.000 de opozanţi de prestigiu. Pentru a-şi pregăti terenul, comuniştii bulgari au dirijat mulţimile pe străzi obligându-i pe oameni să scandeze sloganul „Moarte! Moarte! Moarte!”. Mai târziu, opozanţii au fost purtaţi în lanţuri pe străzi, în timp ce bine instru- iţii comunişti fanatici ţipau „Trădătorilor! Ticăloşilor! Monştrilor!”. Grupuri de „văduve negre” au fost angajate şi dirijate pe străzi, intonând „Moarte! Moarte! Moarte!”. Stăteau în apropierea sălii în care se desfăşura procesul şi strigau „Moarte!”. Radioul declama şi el, oră de oră, „Moarte!” Un ziar special, numit *Curtea poporului, a* fost publicat, conţinând tot felul de imagini care incitau la ură şi articole cerând răzbunare.

în România, câteva procese au avut o natură asemănătoare, totuşi de obicei aparent erau mai decente. Comuniştii români au pus în practică teroarea juridică cu un oarecare rafinament care lipsea bulgarilor. Ei organizau bande de demonstranţi comunişti, pe care îi instruiau să patruleze în jurul tribunalului pe tot timpul procesului şi să agite la ferestre spânzurători miniaturale, în aşa fel încât judecătorii, apărătorii şi martorii să le poată vedea. De multe ori, la vederea acestora, publicul din sală începea să blesteme şi totul se transforma în balamuc. Nu trebuie să se creadă că astfel de metode de împărţire a dreptăţii sunt specifice comuniştilor din Balcani sau ţin de tradiţiile primitive ale zonei. Ele îşi au originea în însăşi natura statului comunist. Au fost aduse în sălbăticia Balcanilor tocmai din Moscova lui Lenin şi din Londra care îl găzduia pe prusacul Karl Marx, pe când acesta îşi redacta acolo *Capitalul.* Andrei I. Vîşinski, care era în acelaşi timp un renumit procuror şi o înaltă autoritate statală, a scris o carte

despre teoria administrării de probe juridice în legislaţia sovietică, care a primit în 1947 „Premiul Stalin”. în prefaţă, Vîşinski era înfăţişat de către „tovarăşul Vladimirov”, ca realizând „un profund studiu asupra specificităţii administrării probelor în legislaţia sovietică.” „Judecătorii sovietici, după Vîşinski, nu trag concluzii din probele aduse în instanţă ... Principiile lor ideologice şi politice dictează conştiinţei lor ceea ce este drept ... Curtea serveşte interesele clasei muncitoare în opera de construire a societăţii socialiste. Judecătorul acţionează în conformitate cu interesele societăţii socialiste”, conchide Vîşinski. Instanţele arbitrariului, care erau tribunalele instituite de Markos şi primitivele tribunale bulgăreşti erau structurate după conceptele crudului acuzator public, cel care ajutase la lichidarea tuturor rivalilor lui Stalin şi a cărui carte despre specificul jurisprudenţei sovietice primise chiar „premiul Stalin”.

B.B.C. a criticat curţile sovietice pentru că au permis publicului să organizeze demonstraţii în sălile de tribunal. Guvernul sovietic, prin radioul moscovit, a replicat: „Cui încearcă mincinoşii de la B.B.C. să vândă gogoşi? Avocaţii burgheziei au vărsat lacrimi pentru soarta fasciştilor bulgari, iugoslavi şi polonezi care s-au găsit puşi în faţa dreptăţii poporului. Comentatorii britanici au fost şocaţi de faptul' că oamenilor li se permite ca în sălile de tribunal să-şi arate sentimentele şi să-şi exprime dezgustul. Ei nu credeau că persoanele care i-au pierdut pe cei dragi ar trebui să-şi exprime liber sentimentele faţă de călăii fascişti. Britanicii încercă acum să-i protejeze pe ucigaşi de dreapta sentinţă a poporului”.

Kremlin-ul aprobă asemenea procese sumare şi acest tip de dreptate este impus astăzi în toată

România. Deja, Curţi ale poporului au fost înfiinţate în sate, oraşe şi judeţe, corespunzând modelului generalului comunist grec Markos. Curţile rurale, care serveau aproximativ patru cincimi din populaţie, au dobândit un caracter exclusiv politic. Fiecare Curte are trei judecători, care îndeplinesc funcţiile celor 12 juraţi în America. De asemenea conduc procesul şi pronunţă sentinţa. Unul din cei trei judecători trebuie să aibă o diplomă universitară şi o anume practică de avocat. Cu alte cuvinte, acesta este un profesionist. Dar este de asemenea comunist sau pro- comunist, pentru că toate barourile de avocaţi din România au fost drastic epurate şi numai cei care prezentau absolută încredere din punct de vedere politic îşi păstraseră dreptul de a practica. Ceilalţi doi asociaţi erau aleşi dintr-un grup de „democraţi" demni de încredere. Aşa stau lucrurile într-un tribunal al poporuIui.Toţi „democraţii" demni de încredere din România sunt comunişti. Can- didaţii pentru judecătoriile locale sunt recomandaţi de către filialele

locale ale Partidului Comunist şi numiţi de un guvern comunist. Cei trei judecători care compun fiecare curte decid în fiecare caz în conformitate cu conştiinţa lor de clasă şi având în vedere interesele supreme ale partidului.

Decizia prin care erau înfiinţate „Curţile poporului”, prevedea că „judecătorii trebuie să apere interesele clasei muncitoare, să protejeze noua democraţie şi să pedepsească inamicii poporului”. De asemenea, avertiza că judecătorii nu trebuie să se piardă în prea multe hăţişuri legale, pentru luarea unor decizii rapide. Legea îi plasa pe „judecătorii poporului” deasupra legii.

Tribunalele orăşeneşti erau identice cu cele din sate.

Curţile de Apel erau formate pe acelaşi model, doar că erau puţin mai extinse; aveau cinci judecători în loc de trei. Doi dintre aceştia trebuia să fie avocaţi.

Curtea Supremă era alcătuită din judecători profesionişti, dar puterea lor era, fără doar şi poate, limitată. Nu puteau să schimbe sentinţa dată de o curte inferioară. Aveau doar dreptul de a observa anumite greşeli în interpretarea legilor şi de a cere acestor curţi să revizuiască unele cazuri. Practic, toate cazurile importante dintr-un oraş sau dintr-un sat se aflau în mâinile judecătorilor poporului.

Există un singur gen de excepţie, şi anume în cazul proceselor bazate pe legile civile sau comerciale. Dacă un ţăran se certa cu fratele său, în legătură cu casa bunicului lor, sau dacă un doctor l-a dat în judecată pe proprietar, cazul putea apărea în faţa judecătorilor profesionişti. Dar nici acest lucru nu era cu totul sigur. Proprietarul putea fi acuzat ca fiind o rămăşiţă a fascismului, iar ţăranul denunţat

ca agent al imperialismului american, în acest caz, de ei ocupân- du-se tot judecătorii poporului.

Enorma putere a acestor Curţi ale poporului este mult sporită de legile şi decretele populare. De exemplu, unele proprietăţi pot fi confiscate. Exprimarea anumitor sentimente poate atrage arestarea şi pedepsirea. Vânzarea mai multor terenuri este interzisă, ca şi deţinerea anumitor cărţi şi periodice; ţinerea anumitor feluri de şedinţe este ilegală; călătoriile pentru anumite persoane sunt limitate. Poliţia şi membrii obişnuiţi ai partidului sunt îndemnaţi să

intervină în asemenea cazuri, intervenţie care le aduce adesea recompense, legale sau ilegale. Acest lucru le dă poliţiştilor comunişti care conlucrează cu judecătorii din tribunalele poporului o putere enormă. Câte un mic grup de comunişti fără căpătâi putea deveni stăpân absolut peste un oraş.

Poliţiştii puteau aresta un proprietar de magazin pe baza acuzaţiei că vinde anumite produse pe piaţa neagră. în acest caz, ei sechestrau magazinul şi bunurile din el, împărţind aproape totul între ei, iar ceea ce prisosea era predat statului sau partidului. Mai târziu, aduceau cazul în faţa judecătorilor poporului care, la rândul lor aparţineau aceluiaşi Partid Comunist şi care erau şi ei amestecaţi în această conspiraţie – şi bineînţeles primeau o parte din bunuri. Aceşti judecători vor legaliza sechestrarea magazinului şi îl vor condamna pe comerciant la închisoare pentru sabotarea economiei naţionale. Dacă victima îndrăzneşte să facă recurs, se va regăsi într-o Curte de Apel a Poporului, dominată tot de comunişti. Iar acest lucru ar însemna sfârşitul pentru persoana respectivă.

Poate că tovarăşul Popescu care trăieşte într-un orăşel oarecare râvneşte la casa frumoasă a domnului lonescu. Atunci el născoceşte o acuzaţie împotriva proprietarului lonescu, pe care îl învinuieşte de pildă, că ar avea o atitudine prietenoasă faţă de imperialiştii occidentali. Găseşte martori care afirmă că lonescu ascultă des „Vocea Americii”, vorbeşte în taină cu vecinii despre discursurile lui Byrnes, iar recent a primit trei scrisori din Detroit. Comunistul viclean şi lacom face un târg cu un miliţian, după care proprietarul casei este arestat. Este condamnat de judecătorii poporului, iar proprietatea lui este confiscată. Astfel Popescu se bucură acum din plin de casa lui lonescu,

de covoare, de mobilă, chiar şi de hainele de blană.

Se poate înţelege mai uşor teroarea exercitată de către „poliţia poporului”, în conlucrare cu „judecătorii poporului”, dacă amintim în ce mod presa şi radioul sovietic au aclamat KGB-ul în decembrie 1947, cu prilejul celei de-a treizecea aniversări a acestei organizaţii. De exemplu, în „Pravda”, în numărul din 20 decembrie, apare un amplu editorial, difuzat pe calea undelor pretutindeni în lume,

care proslăvea KGB-ul. Acesta relata cât de mult aprecia poporul sovietic vigilenţa poliţiei secrete, cum toţi adevăraţii bolşevici cooperează cu ea şi cum banditii capitalişti încearcă să racoleze indivizi dubioşi, adepţi ai ideologiei burgheze şi ai proprietăţii particulare. Desigur, astfel de indivizi erau imediat denunţaţi, ca mârşavi trădători.

„Partidul educă neîncetat poporul, în spiritul vigilenţei comuniste, pentru apărarea împotriva duşmanilor statului socialist, scria „Pravda". KGB-ul este strâns legat de popor şi nu poate fi separat de acesta; el se bucură totdeauna de sprijinul şi colaborarea cetăţenilor".

Cu alte cuvinte, toţi cetăţenii erau obligaţi să devină delatori şi spioni politici. Trebuiau să dea în vileag orice persoană suspectă de a avea o ideologie burgheză. Mulţi comunişti români erau şi ei gata să facă aceasta, deoareceorice anunţ, chiar dacă era fals, îi ridica în ochii superiorilor şi le dădea şansa de a fi recompensaţi. în urma unor astfel de activităţi, temniţele româneşti erau pline.

Autorul acestor rânduri îşi aminteşte în fiecare noapte cu tristeţe, că un cetăţean român, Ungvâry Sândor, a fost aruncat într-o celulă de închisoare strâmtă şi pestilenţială, condamnat la 5 ani, pentru că o dată a venit să-l vadă pe spionul Markham şi să discute cu dânsul despre compoziţia etnică a populaţiei Clujului. (Mai târziu, domnul Ungvâry a reuşit să evadeze din închisoare şi din România).

Poliţia şi informatorii comunişti, în colaborare cu judecătorii poporului, acţionau asemenea gangsterilor şi pentru aceasta binemeritau din partea partidului. Nu se întrevedea perspectiva de a-i putea ţine în frâu. Ministrul Pătrăşcanu a impus o mică, foarte mică restricţie, fapt pentru care a fost demis din funcţie, a căzut în dizgraţie, iar la urmă a

fost arestat. Dizgraţia sa era un nou apel către comunişti, pro-comunişti sau pseudo-comunişti, pentru a distruge burghezia.

Motto-ul comunist era: „Fură de la hoţ, jefuieşte-l pe jefuitor”. Sloganul se baza pe premisa că orice persoană care avea o oarecare avere o furase. Aşadar, datoria comunistului era să îndrepte acel furt, făcând toate acestea sub acoperirea „tribunalelor poporului” şi

a „legilor poporului”. „Curţile”, ca şi armele automate, erau instrumentele care îi ajutau pe comunişti să-şi distrugă adversarii.

Şi dacă cineva îşi exprimă speranţa că poate tradiţiile jurispru- denţei din România, şcolile de drept sau barourile de avocaţi ar fi slujit drept piedică faţă de asemenea nelegiuiri legalizate, ar trebui să-şi aducă aminte că toţi avocaţii români au fost excluşi din barou în timpul primăverii anului 1948 şi numai cei aprobaţi de comisiile dominate de comunişti au fost reprimiţi. Baroul a fost desfiinţat şi înlocuit cu colegii de avocaţi, conduse de comunişti. în Bucureşti, numărul avocaţilor a fost redus de la 12.000, la 2.100. Şi aceşti 2.000 care au supravieţuit, nu numai că sunt comunişti sau pro- comunişti, dar trebuie să-şi exercite meseria în faţa tribunalelor comuniste şi în prezenţa poliţiei controlate de partid. Pentru a-şi câştiga procesele, caută să se bucure de bunăvoinţa comuniştilor, sau pentru a evita suspiciunile preferă să nu apere „sabotori ai economiei”, „duşmani ai poporului” şi „agenţi ai imperialismului american”.

în ceea ce priveşte continuarea tradiţiilor româneşti în materie de drept, ca şi învăţământul universitar de specialitate, speranţele sunt deşarte. Comuniştii conduc universităţile şi îi îndoctrinează pe studenţi cu tezele lui Lenin şi Vîşinski despre drept. De asemenea, încearcă să înlăture orice urmă de tradiţie, numind-o pe aceasta o prejudecată avocăţească, tradiţiile justiţiei româneşti fiind considerate rămăşiţe ale fascismului.

Cu fiecare zi, dreptul de viză este îngrădit, iar călătoriile peste hotare întâmpină tot mai multe oprelişti. Cererea de paşapoarte este tot mai mare la oraşe şi în sate. Locuinţele, fabricile, birourile sunt urmărite cu o vigilenţă tot mai sporită. Un nou

recensământ a stabilit mai clar statutul fiecărui locuitor. Mai multe patrule supraveghează ieşirile şi intrările în oraşe şi mai mulţi agenţi ai poliţiei mişună pe culoarele trenurilor. Cu fiecare lege care apare, românilor li se precizează unde pot sau unde nu pot să se stabilească, ce pot şi ce nu pot să mănânce sau să deţină în posesie şi cum să cheltuiască banii, în cazul în care îi au.

Timp de sute de ani, în vremuri de grea cumpănă, profeţii şi poeţii au visat la un apărător al legii care să nu împartă dreptatea pe ochi frumoşi şi nici să-şi plece urechea la şoaptele celor puternici, ci să-i judece pe săraci cu nepărtinire, iar pe cei umili cu înţelepciune. Au sperat că justiţia se va revărsa peste lume ca apele, iar dreptatea ca un şuvoi de nestăvilit.

Nicicând o naţiune nu a tânjit mai mult după aceasta ca România de astăzi, încăpută în mâinile comuniştilor, ţară în care miniştrii comunişti fac legile, un parlament comunist obedient le promulgă, o poliţie comunistă le pune în aplicare, iar judecătorii poporului sunt la cheremul şefilor comunişti şi a poliţiei. întreg acest sistem este îndreptat împotriva vieţii, libertăţii şi speranţei de fericire a peste 16 milioane de oameni.

încătuşarea gândirii (presă, radio, şcoli, biserici)

Dictatura comunistă obligă viaţa spirituală a fiecărui român să intre într-un tipar la fel de inflexibil ca oţelul. Aproape în fiecare zi, şi cu atât mai mult în zilele de sărbătoare, când zelul lor se dublează, purtătorii de cuvânt ai PCUS (b) şi ai altor partide comuniste de peste tot din lume proclamă leninism-stalinismul ca cea mai înaltă plăsmuire a minţii umane. Astfel de declaraţii se intensifică în jurul datei de 1 mai sau în preajma altor sărbători comuniste asemănătoare. Iată o mostră de afirmaţie, obişnuită în zilele de lucru, aşa cum apare ea în ziarul *Izvestia* de la Moscova, din 5 iulie 1947: „Poporul sovietic se află în avangarda ştiinţei şi artei. Ochii şi speranţele tuturor popoarelor se îndreaptă spre noi. S-au dus de mult zilele în care cultura capitalistă putea crea opere valabile. Astăzi ea nu mai are nimic de oferit lumii... Cultura noastră o întrece cu mult pe cea burgheză, pentru că ea este expresia unui sistem cu mult mai evoluat decât oricare sistem burghezo-democratic. Literatura noastră, arta şi filozofia noastră şi-au câştigat dreptul de a înfăţişa tuturor un nou cod moral general-uman, simţăminte noi, o nouă atitudine faţă de lume... Mândria noastră cea mai mare o constituie ideologia noastră sovietică. Leninismul, cea mai mare realizare a culturii ruse, dar şi a celei universale, ne luminează drumul pe care-l parcurgem. Această ideologie luptătoare, ireconciliabilă şi neîndurătoare cu duşmanul a fost întotdeauna o armă mult încercată

în lupta noastră pentru triumful comunismului. Oricine se sprijină pe temeiurile marxism-leninismului, se situează considerabil mai sus decât orice om de ştiinţă burghez, nutrit de aiurelile lui idealiste. Mândria noastră – mândria poporului sovietic – porneşte din credinţa nestrămutată că ceea ce noi înfăptuim, sub conducerea partidului lui Lenin şi Stalin, este cea mai măreaţă şi cea mai sacră faptă din lume".

Comuniştii de pretutindeni, inclusiv din România, se străduiesc să înfăptuiască „cea mai sacră faptă din lume", impunerea ideologiei leninist-staliniste. Fac acest lucru, atât prin forţa armelor, cât şi prin forţa propagandei. Principalele canale prin care, zi de zi, se revarsă îndoctrinarea sunt radioul, presa, tipăriturile, şcolile, teatrele, biserica, sportul, asociaţiile pentru femei şi tineret. Toate aceste canale de propagandă sunt echipate cu un dublu sistem de valve şi pompe care, pe de o parte, ajută ca propaganda comunistă să-şi menţină nediminuat fluxul, ţâşnind năvalnic cu mare presiune, iar pe de altă parte elimină ideile sau informaţiile nedorite. Comuniştii români aplică sistemul acesta până la saturaţie. încătuşarea minţii este unul dintre scopurile lor principale.

Cel mai important ziar comunist din lume, *Pravda,* solicita la 29 iunie 1948 o intensificare a propagandei ştiinţifice comuniste: „Trebuie ca instituţiile noastre de educaţie şi cultură să facă mult mai mult în direcţia propagării cunoaşterii politice", se spune aici.

Ce înseamnă pentru comunişti „cunoaştere politică", *Pravda* arată foarte clar, în rândurile care urmează: „Fiecare cuvânt al propagandei bolşevice trebuie privit în spiritul ireconciliabilei noastre relaţii cu ideologia burgheză. Scoţând în evidenţă uriaşa

supremaţie a sistemului cultural sovietic asupra sistemului burghez, propagandistul contribuie din plin la formarea noului om sovietic.

„Comitetul Central al Partidului pune accent pe faptul că principala sarcină a propagandei trebuie să fie interpretarea materialistă a fenomenelor naturale. Partidul doreşte să formeze un om sovietic cu un înalt nivel materialist ştiinţific.

„Partidul desfăşoară o campanie activă împotriva oricărei superstiţii religioase, deoarece partidul se pronunţă în favoarea ştiinţei, în timp ce religia este împotriva acesteia.

„Potenţialul pentru desfăşurarea unei propagande educaţional- ştiinţifîce este enorm", continua *Pravda.* „Avem milioane de intelectuali care se străduiesc să-şi pună cunoştinţele în slujba maselor populare. Avem mii de conferenţiari, sute de mii de şcoli, palate ale culturii, săli de lectură, biblioteci; sunt publicate sute şi mii de ziare; funcţionează cinematograful şi radioul. Dacă organizaţia de partid va folosi, în mod înţelept, această putere uriaşă, ea va asigura creşterea rolului propagandei în cunoaşterea ştiinţifică".

Comuniştii români, căutând să-şi întreacă stăpânii sovietici, pregătesc şi ei o „creştere a rolului propagandei". Unul dintre instrumentele lor majore este reţeaua radio, folosită în exclusivitate de către purtătorii de cuvânt ai comunismului. Orice altă voce este exclusă de aici. încă din iarna anului 1945, nici o voce independentă sau aparţinând opoziţiei nu a mai fost auzită pe frecvenţele româneşti, cu excepţia câtorva care vorbeau din străinătate. Generalul Rădescu, în calitate de prim-ministru, a ţinut un vehement discurs anticomunist, la Radio, în 24 februarie şi s-a dovedit a fi ultimul său discurs – de fapt şi singurul. Transmisiile Radioului erau

controlate iniţial, pe de o parte de Moscova, iar pe de altă parte de Rădescu. Când acesta a fost îndepărtat, comuniştii au dobândit întregul control asupra Radioului. Ei au adăugat noi staţii de transmisie, sporind astfel, masiv, numărul celor care recepţionau transmisiile, individual sau colectiv, şi au amplasat difuzoare în sate, orăşele şi în pieţele oraşelor mari, pe tot cuprinsul ţării. în cătunele izolate din Bucovina şi Transilvania, ca şi în pieţele principale ale Bucureştiului şi Clujului, difuzoare uriaşe revărsau, zi şi noapte, torente de propagandă comunistă. La 15 aprilie 1948, Consiliul de Miniştri autoriza, prin decret, Compania română de radiodifuziune să contracteze un împrumut de 350.000.000 lei pentru a-şi extinde sistemul. Ministerul de Finanţe garanta rambursarea lui, pe timp de zece ani.

Din timp în timp, liderii comunişti ai sindicatelor muncitorilor din România îi convocau pe angajaţii postului de radio pentru a le ţine discursuri propagandistice. Aşa, de exemplu, presa bucureş-teană informa că „în după-amiaza zilei de 23 iunie 1948, Traian Stoica, preşedintele Uniunii Sindicatelor, vorbind în studioul principal, i-a îndemnat pe cei care lucrează la Radio „să găsească noi forme de propagandă, să-şi sporească vigilenţa împotriva duşmanului de clasă şi să mobilizeze masele populare pentru răspândirea în popor a ideologiei Partidului Muncitoresc Român”.

Cu câteva săptămâni înainte „Directorii Companiei Române de Radiodifuziune au susţinut o conferinţă de presă la care directorul general, Matei Socor, a făcut importante declaraţii, în legătură cu deschiderea unui nou post de radio, numit Bucureşti 2. La conferinţa de presă a participat şi o delegaţie de jurnalişti bulgari care lucrează în cadrul Radioului, inclusiv directorul de programe şi şeful departamentului de informaţii politice, care au venit pentru a perfecta acordul româno-bulgar în domeniul radiofoniei. Socor a accentuat faptul că, în curând, un mare număr de aparate de radio importate din Uniunea Sovietică, precum şi alte aparate, asamblate în ţară, vor fi puse la dispoziţia maselor largi populare.

„Spre a se încuraja ascultarea radioului la | ară, a fost iniţiat un concurs cu premii pentru inventatorii care reuşeau să construiască aparate de radio cu baterii sau difuzoare. Trei tipuri de astfel de aparate au fost prezentate şi Compania de Radiodifuziune a oferit premii inventatorilor, răsplătindu-le astfel efortul. Socor a anunţat că, în data de 1 mai, a fost inaugurată o nouă staţie de 5 kw, Bucureşti 2, care va transmite pe frecvenţa de 285 m. A vorbit apoi directorul de programe al Radiodifuziunii bulgare care, printre altele, a subliniat că, începând din februarie 1945, posturile de radio bulgare includ în program şi emisiuni în limba română. El a anunţat că tehnicienii bulgari, prin mijloace proprii, au reuşit să construiască o nouă staţie radio, cu o putere de 15 kw. Noul post românesc, Bucureşti 2, a fost inaugurat cu mare fast”.

Din astfel de relatări oficiale, ca şi din multe alte informaţii, reiese clar că, atât România cât şi Bulgaria, întâmpină dificultăţi în a găsi material pentru construirea de emiţătoare şi receptoare, dar, cheltuind sume considerabile de bani şi multă energie, ei speră să poată oferi fiecărei case posibilitatea de a primi „educaţie politică". Nu putea fi vorba nici măcar de o emisiune, oricare ar fi fost subiectul său, fără o tendinţă comunistă. Cântecele pentru copii şi sfaturile pentru gospodine, ştirile şi programele pentru ţărani, ora muncitorului şi teatrul radiofonic, toate servesc pentru a perverti şi a orienta mintea ascultătorului atrăgând-o înspre capcana comunistă. Tinerii susţin concerte, copiii cântă, profesorii ţin conferinţe, până

şi preoţii sunt invitaţi să vorbească, ţăranii lansează apeluri către ţărani, muncitorii către muncitori şi toţi laolaltă nu sunt decât nişte păpuşi ce repetă pe de rost slogane pregătite la Moscova. Din zori şi până-n puterea nopţii, în zilele de lucru ca şi duminica, în fabrici şi la domiciliu, difuzoarele revarsă valuri de elogii la adresa Rusiei, imagini strălucitoare ale omului sovietic, torente de ură împotriva Americii, blesteme împotriva a tot ceea ce nu este comunist, îndemnuri pentru a stârpi „ultimele rămăşiţe ale fascismului”, făcându-se apel la denunţarea agenţilor care lucrează pentru imperialismul dolarului. Aproape tot ceea ce se transmite este vulgar, arogant, grosolan şi lăudăros, fie că străluceşte prin slogane, fie că înţeapă prin ameninţări. Este în cea mai mare parte monoton şi stupefiant, iar în unele cazuri impertinenţa este atât de mare încât îţi bagă frica în oase. Aproape că nici nu se poate vorbi, în aceste programe, de amabilitate sau sensibilitate, de obiectivitate sau deschidere, ci doar de un soi de hărmălaie, ceva în felul bătăii continue a tobelor sau al sunetului de trompete.

Cu presa se-ntâmplă un lucru asemănător. Nici un ziar, independent sau al opoziţiei, nu apare undeva pe teritoriul ţării. Toate publicaţiile, fie cele zilnice, fie cele periodice, săptămânale sau lunare, au o orientare comunistă sau procomunistă. De la Prut până la hotarul cu Ungaria nu vei găsi nici o tipografie care să tipărească un singur cuvânt împotriva tiraniei bolşevice. Nici măcar un tipograf de modă veche, care îşi alege literele din cutii uzate, nu îndrăzneşte să le aşeze în aşa fel încât să formeze cuvinte care ar putea aduce aminte de libertatea spiritului, a inimii ori a raţiunii. Şi nici tipograful modern, lucrând, cu degete

agere, la linotip, în splendidele redacţii ale ziarelor bucureştene, nu ar îndrăzni să extragă de pe clapele sale un cuvânt de laudă pentru gândirea deschisă, nobleţea inimii, morala aleasă, sau care să preamărească spiritul Creatorului tuturor celor ale lumii.

în ochii celor 16 milioane de români, o statuie a lui Gutenberg ar apărea ca o ofensă. Maşinile de tipărit către care a evoluat invenţia lui creează zilnic lanţuri grele, pentru a fereca minţile oamenilor. Fiecare stand de ziare este o văgăună în care suflă vân- • turile urii. Pagina tipărită nu aduce lumină ci întuneric, nu deschide inima ci o împietreşte, conducând-i pe români nu către o imagine panoramică, atotcuprinzătoare, a cugetării şi inspiraţiei universale, ci spre una mohorîtă, ce aşterne un văl pe fiecare fereastră, ca şi cum sila şi refuzul s-ar fi strecurat în fiece ungher prin care o cât de mică rază de lumină şi-ar putea face loc.

Strigătul băiatului ce vinde ziare pare acum o batjocură: *Scânteia, România Liberă,* ţipă el; *Libertatea, Adevărul,* repetă fugind de ici-colo pe stradă, cu teancul de ziare sub braţ, şi toate strigătele lui sună ca o amară blasfemie, sau ca o bufonerie de joasă speţă. Toate ziarele sunt după chipul *Pravdei* de la Moscova şi al lui *The Daily Worker* de la New York, fiecare din acestea fiind destinat propagandei comuniste.

O imagine destul de veridică a situaţiei presei româneşti a fost schiţată de Mihail Fărcăşanu, un jurnalist care a reuşit să fugă din România. Acesta a povestit câte ceva din experienţa sa personală, de după 23 august 1944: „Fiind unul dintre conducătorii Partidului Naţional Liberal din România, editam ziarul *Viitorul,* principala publicaţie a partidului, care era tipărită la Bucureşti, la imprimeria *Independenţa.* în

timpul în care eu am condus ziarul, presa era supusă cenzurii Comisiei de control a armistiţiului cu sovieticii. M-am străduit să apăr principiile liberale şi să mă opun măsurilor comuniste, dar am descoperit repede că a fi ziarist liberal presupunea mari primejdii. în timpul lunii septembrie 1944, ziarul *Democraţia,* care era şi el publicat de Partidul Naţional Liberal, a fost interzis, iar directorul său a fost arestat, deoarece îndrăznise să-şi exprime uimirea că toate comunicatele sovietice de război anunţau tară încetare eliberarea de către Armata Roşie a teritoriului României, lucru care fusese deja înfăptuit de armata română.

„La 20 septembrie, am publicat în *Viitorul* un articol intitulat *Frontul popular şi producţia,* care a provocat un violent atac din partea presei comuniste, mai ales a *Scânteii,* ziarul oficial al Partidului Comunist. Nu mult după aceea, Comisia sovietică de **control a ordonat suspendarea ziarului *Viitorul,* pe trei zile. în timpul lunii octombrie, am primit vizita unui reprezentant al ziarului armatei ruseşti, *Grai nou,* editat în limba română, care se amesteca necontenit în afacerile interne ale României. Mi-a făcut câteva aluzii sumbre şi mi-a aruncat nişte ameninţări de-abia ascunse. Astfel de avertismente erau publicate pe faţă de presa comunistă. De exemplu, Ia 20 octombrie, ziarul comunist *România Liberă* i-a ameninţat pe ziariştii ţărănişti şi liberali cu raiduri de pedepsire, fie la redacţie, fie acasă. Când am publicat traducerea romanului lui Hemingway, „Pentru cine bat clopotele?", presa comunistă m-a acuzat de fascism, prezentându-l pe autor ca pe „un lup în blană de oaie" *(România Liberă).* Pe 19 noiembrie 1944, în calitate de lider al Tineretului Naţional Liberal, am prezidat un**

miting la Bucureşti, în cadrul căruia am criticat atitudinea liderului comunist român, în acelaşi timp cetăţean sovietic, Ana Pauker. Era prima critică directă, rostită public, împotriva ei şi, imediat după aceea, într-o violentă serie de atacuri în presa comunistă, timp de trei zile, am fost acuzat că sunt agentul lui Goebbels, „duşman al poporului şi al clasei muncitoare", „potrivnic reformei agrare", „sabotor al producţiei şi al relaţiei cu Uniunea Sovietică şi cu Naţiunile Unite".

„în acel timp, l-am cunoscut, la o recepţie, pe dl. Dangulov, secretar la Legaţia Sovietică, iar acesta m-a acuzat că aş avea o atitudine antisovietică. Ca rezultat, Comisia sovietică de control a ordonat suspendarea pe timp de patru zile a ziarului *Viitorul.* între timp, presiunea comunistă asupra tipografilor devenise din ce în ce mai apăsătoare. Doi dintre cei mai buni muncitori de la *Independenţa,* tipografia unde apărea *Viitorul,* mi-au solicitat o întâlnire în secret şi mi-au spus ca erau siliţi să îndeplinească ordinul dat de comunişti. în caz contrar, erau ameninţaţi cu deportarea în Rusia şi cu înfometarea, deoarece cooperativele de unde se aprovizionau ei cu mâncare ajunseseră sub strict control comunist. în astfel de condiţii, activitatea în tipografie a scăzut considerabil. Muncitorii erau adesea luaţi din timpul serviciului pentru a participa la demonstraţii stradale, organizate de Partidul Comunist. în cadrul fabricii, muncitorii care aparţineau comitetului numit de către comunişti erau prea ocupaţi cu propaganda pentru a mai şi munci.

„La 1 noiembrie 1944, comuniştii au trecut la

acţiune directă, oprind apariţia unui articol despre Uniunea Sindicatelor. De-aici încolo, astfel de ingerinţe comuniste s-au produs din ce în ce mai des. Pentru a avea mână liberă în conducerea tipografiei, ei l-au izgonit de acolo pe omul nostru, Cristescu, o persoană în vârstă care-şi făcea datoria cu multă seriozitate. Cristescu a fost împins pe scări şi, în cădere, s-a rănit grav. Am încercat să-i aduc pe vinovaţi în faţa justiţiei sau, cel puţin să fac să fie daţi afară, dar poliţia s-a temut să intervină.

„La 13 noiembrie, Sindicatul Muncitorilor a interzis publicarea unui comunicat comun al Partidului Naţional Liberal şi al Partidului Naţional Ţărănesc, deoarece critica Frontul Naţional Democratic (FND). Comitetul comunist din tipografie a afirmat că ordinul venea de la tovarăşul Teohari Georgescu, care era secretar de stat la Ministerul de Interne. Am protestat împotriva acestui abuz, împreună cu alţi reprezentanţi ai celor două partide, chiar în faţa lui Georgescu, care ne-a promis solemn că nu se vor mai produce astfel de amestecuri şi că libertatea presei va fi respectată. Când i-am informat despre această decizie, muncitorii n-au crezut o iotă. Au cerut să vorbească cu tovarăşul Teohari Georgescu, aşa încât l-am sunat la telefon, rugându-l să le confirme şi lor ceea ce tocmai ne spusese. Discuţia telefonică a avut loc în prezenţa mea şi l-am auzit pe Georgescu ordonând reprezentantului comitetului să procedeze „aşa cum ştiu ei". Asta au şi făcut. Partidul Naţional Liberal a fost nevoit, în data de 7 februarie 1945 să tipărească, în mod clandestin un comunicat, pe motiv că muncitorii

de la *Independenţa* refuzau să-l culeagă.

„Cam tot în acest timp, primul ministru Rădescu a anunţat că, la 11 februarie, va vorbi la Sala Scala din Bucureşti. în noaptea de dinaintea mitingului, comuniştii au ocupat prin forţă sala, numai că generalul Rădescu şi-a ţinut discursul în altă parte. Primul ministru a fost aclamat de mii de cetăţeni, printre care mă aflam şi eu, împreună cu câţiva prieteni. Sindicatul tipografilor a dat publicităţii un comunicat, calificându-l pe generalul Rădescu, ca şi pe toţi cei care au luat parte la manifestaţie, drept fascişti. La 22 februarie presa românească a citat un articol din *Pravda,* în care partidele istorice şi banda lui Fărcăşanu erau acuzate de a fi organizat demonstraţia în favoarea generalului Rădescu.

„Pentru a evita cenzura comunistă exercitată de sindicatul tipografilor, proprietarii tipografiei *Independenţa* i-au invitat pe membrii organizaţiei naţionale a tineretului liberal să tipărească ei *Viitorul.* Pentru o scurtă perioadă, acesta a apărut în acest fel, fiind distribuit de către tineret, deoarece vânzătorii de ziare erau atât de speriaţi încât au refuzat să-l distribuie. Atunci, presa comunistă m-a atacat din nou cu violenţă, iar sindicatul tipografilor a cerut arestarea mea. Ziarele comuniste scriau că libertatea presei nu ar trebui să fie garantată şi pentru clicile reacţionare. în noaptea de 17/18 februarie, la ora două, *Viitorul* a fost interzis oficial de către Comisia sovietică de control. în ziua următoare, am cerut să mi se spună motivele acestei decizii şi mi s-a răspuns că în ziar apăruseră unele prescurtări suspecte, ca de pildă I. în loc de Ion. Am mers să mă interesez şi la Legaţia sovietică, unde am fost primit de secretarul Feodorov şi acesta mi-a răspuns în acelaşi fel, anume că folosisem abrevieri suspecte. Mi-a arătat o copie a

unui ziar în care publicam o notă a Misiunii militare britanice, care se referea la o recepţie, oferită de către vicemareşalul de aviaţie Stevenson. Feodorov a scos în evidenţă faptul că expresia „viceamiralul aerului Stevenson C.B.E., D.S.O, M.C.” era, pentru el, suspectă în cel mai înalt grad, deoarece niciodată nu mai văzuse un nume urmat de atâtea iniţiale. Protestul meu la Comisia sovietică de control, ca şi la reprezentanţii americani şi britanici în România, a rămas fără răspuns.

„Campania comunistă împotriva mea a ajuns, în curând, la paroxism. Bucureştiul a fost sufocat de afişe în care se cerea arestarea mea. în oraşele de provincie, afişele îmi cereau chiar moartea, iar la întrunirile comuniste, urletele prin care se cerea lichidarea mea deveniseră obişnuite. După îndepărtarea guvernului Rădescu, în 6 martie 1945, apartamentul meu de o singură cameră a fost percheziţionat de către agenţii comunişti. Prin urmare, a trebuit să-mi duc viaţa în clandestinitate. Când comuniştii mi-au cercetat apartamentul, au declarat că se aşteptau să găsească aici aur american şi britanic. Nu cu mult înainte, domnul Dangulov, secretar al Legaţiei sovietice la Bucureşti, declarase unui reprezentant al Partidului Liberal că eram agent american şi britanic. într-un sfârşit, camera mea a fost rechiziţionată. Cum poliţia continua să mă caute pe la casele rudelor şi ale prietenilor, eram nevoit să duc o viaţă clandestină. Până la urmă am reuşit să fug din ţară”.

O altă descriere a situaţiei presei, sub domnia comuniştilor, a fost prezentată de Emil Ghilezan, unul dintre liderii Partidului Naţional Ţărănesc, fost coordonator al publicaţiilor acestuia. Unele dintre cele mai semnificative părţi ale relatării sale pot fi rezumate astfel: După lovitura de stat de la 23 august

1944, presa română s-a bucurat, pentru o foarte scurtă perioadă, de o deplină libertate. Primele restricţii au început însă să apară curând după ce trupele sovietice au ocupat Bucureştiul. Prima lovitură a constituit-o arestarea directorului unui ziar, pe care nemţii îl ţinuseră multă vreme într-un lagăr de concentrare. Ruşii l-au pedepsit pentru simplul fapt că scrisese adevărul despre eliberarea oraşelor româneşti de sub ocupaţia germană. Armata Roşie s-a simţit ofensată pentru că nu-i era atribuit tot meritul în această acţiune. Cel mai citit cotidian, în timpul primelor săptămâni de după căderea lui Antonescu, a fost *Curierul,* editat de Partidul Naţional Ţărănesc. Ajunsese curând la un tiraj de 350.000 exemplare. Atitudinea sa era cu desăvârşire democratică, lucru care a provocat dezaprobarea ocu- panţilor sovietici, care au luat, îndată, măsuri pentru suprimarea ziarului. Mai întâi, au pus mâna pe tipografie, aşa încât Partidul Comunist, sfidând conducerea *Curierului,* şi-a introdus în paginile ziarului propriile sale articole. După aceea, editorii ziarului *Scânteia* şi ai celui editat de Armata Roşie, *Graiul nou,* şi-au stabilit birourile în tipografia ziarului, ocupând aproape toată clădirea, dar *Curierul,* în ciuda tuturor acestor dificultăţi, a continuat să apară, până când a fost interzis oficial, în 10 ianuarie 1945. Cu o lună mai devreme, sindicatul tipografilor refuzase să-l mai tipărească.

Cel mai mare cotidian din România, *Universul,* cunoscut pentru tendinţele lui naţionaliste, a fost complet luat în stăpânire de **către comunişti, o dată cu propria lui tipografie, probabil cea mai bună din Balcani. Dar ziarul nu a fost interzis, ci dimpotrivă a continuat să apară ca organ de presă comunist, chiar în acelaşi format şi cu**

acelaşi caracter de litere. Era un furt subtil, cam în felul în care procedase şi Hitler cu ziarele vieneze, atunci când ocupase Austria. Când guvernul Groza a fost instalat, la 6 martie 1945, acesta şi-a luat sarcina de a epura presa şi, în decurs de câteva zile, a lichidat practic toate ziarele necomuniste, inaugurând pentru jurnalişti un regim mult mai drastic decât în timpul dictaturii lui Antonescu. Printre ziarele interzise se număra şi *Gazeta de Transilvania,* cea mai renumită publicaţie a românilor ardeleni. Aceasta apăruse, în ciuda tuturor greutăţilor, mai mult de 70 de ani sub stăpânirea ungurilor şi sfârşea prin a fi interzisă de către români. Cu totul, mai mult de cincizeci de ziare au fost suprimate. Unul dintre acestea a fost şi *Ardealul,* condus de Anton Mureşanu, un cotidian militant anticomunist, care avea un public foarte larg. într-o zi, jurnalul a făcut o remarcă nu foarte măgulitoare la adresa unui comunist evreu. O avalanşă de insulte şi abuzuri s-a dezlănţuit împotriva lui, îngropându-l imediat şi definitiv. După un timp şi directorul său a fost arestat.

La începutul lui 1946, ca rezultat al *înţelegerii de la Moscova,* trei ziare ale opoziţiei au fost autorizate să apară din nou: *Dreptatea* al Partidului Naţional Ţărănesc, *Liberalul* al Partidului Naţional Liberal, ambele în Bucureşti, şi naţional-ţărănistul *Patria,* la Cluj. După câteva săptămâni zbuciumate, în care a rezistat eroic, *Patria* a cedat în faţa violenţei comuniste. Agresorii săi erau în cea mai mare parte unguri, iar arma lor era forţa brută. Directorul său se află acum la închisoare. Curând după dispariţia

ziarului *Patria,* toată activitatea politică a opoziţiei din Transilvania a fost anihilată cu violenţă. Regimul lui Groza îi oprima pe românii ardeleni cu mai multă furie decât o făcuseră grofii unguri. Cotidianul *Dreptatea,* după 15 luni de eroică rezistenţă, care ar fi făcut cinste şi unui William Llyod Garrison sau unui Elyjah Lovejoy, a fost obligat să-şi înceteze apariţia, în iulie 1947. Liberalii, găsind inutilă continuarea activităţii publicistice şi socotind că posibilitatea exprimării libere se redusese, practic, la zero, au oprit ei înşişi, cam în aceeaşi vreme, apariţia *Liberalului.* Un excelent cotidian independent, *Jurnalul de dimineaţă,* a fost suprimat de către guvernul comunist, în primăvara anului 1947. Până la sfârşitul verii, toate condeiele independente din ţară fuseseră reduse la tăcere.

O descriere detaliată a eforturilor depuse de jurnaliştii români pentru menţinerea unei prese libere în cei trei ani care au urmat lui august 1944 s-ar constitui într-unul din cele mai nobile şi mai eroice capitole din istoria jurnalismului internaţional. Ziariştii şi tipografii de orientare democratică au făcut faţă tuturor obstacolelor, inclusiv unei stări de violenţă dintre cele mai perfide. Fiecare ziarist independent trebuia, pentru a-şi exercita meseria, să depăşească cel puţin şase obstacole: cenzura rusă, cenzura comunistă, sindicatul ziariştilor, sindicatul tipografilor, trupele comuniste de şoc şi închisoarea. Cu aceste obstacole el se confrunta în fiecare zi. Hârtia de ziar era distribuită de către o comisie controlată de comunişti, care afişa mari pretenţii de imparţialitate, dar practica în fapt o flagrantă părtinire. Ea a fost cea care a „secat" stocul de hârtie pentru *Dreptatea* şi *Jurnalul de dimineaţă.* Uneori,

aceste cotidiene nu primeau destulă hârtie nici măcar pentru a putea scoate necesarul de tiraj pentru cititorii din Bucureşti. Se întâmpla că, uneori, ziarele erau atât de căutate, încât se plătea pe un exemplar de cincizeci de ori preţul obişnuit. Cel puţin o dată, hârtiei care fusese repartizată ziarului *Dreptatea* i s-a schimbat destinaţia, către un ziar comunist din Bulgaria. în mod regulat, raţiile de hârtie pentru cele trei cotidiene aparţinând opoziţiei erau atribuite aproape în întregime ziarelor comuniste din Bucureşti, nu pentru că acestea ar fi avut nevoie de ele, ci pentru a obliga ziarele necomuniste să le recum- pere la preţuri enorme, pe piaţa neagră. Un astfel de ziar comunist, *Victoria,* a supravieţuit luni de zile, ba chiar a prosperat din vinderea hârtiei pe sub mână, ziarelor necomuniste. Când acestea au fost interzise, misiunea jurnalistică a *Victoriei* a luat şi ea sfârşit.

Mai grave, deşi nu cu mult mai cinice şi imorale, erau atacurile săvârşite asupra distribuitorilor de ziare, de către bande organizate şi plătite de către comunişti. Aceste bande făceau ca, în regiuni întregi, ziarele opoziţiei să nu poată ajunge, căci mulţi proprietari de chioşcuri de ziare nu aveau curajul să le expună, şi adesea nici chiar să le primească. Copiii care le vindeau nu mai aveau nici ei curajul s-o facă, ba uneori, chiar poştaşii le împiedicau să ajungă la abonaţii individuali. Ocazional, grămezi de ziare ale opoziţiei erau arse în public de către huligani instigaţi de comunişti. Un astfel de spectacol nu era unul să te lase rece, căci semăna perfect cu un rug al Ku Klux Klan-ului, arzând în puterea nopţii, într-un ţinut paralizat de frică. Nemernici năimiţi de comunişti înşfăcau grămezile de ziare de la chioşcuri, le duceau în pieţele oraşelor şi le dădeau foc cu torţe, în timp ce

mulţimile conduse de comunişti stăteau împrejur, scandând slogane de-ale acestora. Flăcările ziafelor arzânde se ridicau către cer şi păreau să umple de şi mai mult venin feţele schimonosite de ură ale brutelor, care scandau ritmic: „Moarte lui Maniu! Moarte lui Maniu!” Focul, foşnetul hârtiei care ardea, pumnii strânşi, anatema morţii, mulţimea posedată, în mijlocul unui întuneric fără margini, care se întindea până în îndepărtata Siberie, totul lăsa impresia că infernul este aproape.

Ziariştii şi tipografii se aflau în pericol, chiar mai mult decât vânzătorii de ziare. Atelierele tipografice erau atacate; maşinile deteriorate; clădirile devastate; muncitorii bătuţi; tipografii care îndrăzneau să-i sfideze pe liderii comunişti dispăreau pur şi simplu. Ziariştii aflaţi în conducerea ziarelor lor erau şi ei arestaţi în mod repetat. Tipărirea unui ziar devenise o aventură zilnică. De fiecare dată când un jurnalist român termina un articol, el trebuia să se gândească dacă nu cumva acesta era şi ultimul ori, în cel mai bun caz, dacă nu trebuia să se aştepte ca el să-i aducă o mare neplăcere. Trebuia să se gândească la colegii săi care vor fi implicaţi, la cei care vor tipări articolul, la băieţii care vor vinde ziarul, la familia proprie, şi, în aceste circumstanţe, nu e de mirare că uneori, pana sa tremura.

Suprimarea *Jurnalului de dimineaţă* devenea simbolică pentru destinul presei din România sub regim comunist. într-un articol oarecare, într-o coloană cu ştiri obişnuite din lume, s-a făcut o referire la sărbătorirea zilei naţionale a României, 10 mai, de către o comunitate de români aflaţi în China. Se adăuga că participanţii îşi aveau obârşia în toate provinciile României: Transilvania, Bucovina, Dobrogea, Basarabia. Ştirea, absolut obişnuită, despre românii din Basarabia, fusese preluată dintr-

un ziar american şi trecuse de cenzura românească, dar a provocat o aşa de mare neplăcere sovieticilor, încât jurnalul a fost imediat interzis. Aceasta e sabia care atârnă deasupra capetelor românilor. Pentru moment, ea se dovedeşte a fi mai puternică decât pana.

Scrierea şi editarea cărţilor este tot atât de bine ţinută sub control ca şi publicarea ziarelor. Cărţi anticomuniste nu apar niciodată, fiind tot atât de imposibil de imaginat ca şi o demonstraţie anticomunistă. Nici o carte nefavorabilă Rusiei sau oricărei „noi democraţii" nu ar fi acceptată şi, cu atât mai puţin, o carte favorabilă Americii. Controlul este foarte simplu deoarece există cel puţin cinci chingi care limitează posibilităţile autorului: lipsa unui editor liber, a distribuitorilor liberi, a tipografilor necomunişti, a sursei de hârtie care să nu vină pe filieră comunistă şi a funcţionarilor necomunişti care să aibă dreptul să autorizeze apariţia unei cărţi. Nici un scriitor român nu poate să scape din acest cerc vicios.

în opoziţie cu limitele impuse scriitorilor necomunişti, cei care serveau partidul erau ademeniţi cu tot felul de momeli. De exemplu, ziarul cehoslovac editat de comunişti şi intitulat *Noul observator al Europei Centrale,* în numărul său din 26 iunie 1948, descria o casă a scriitorilor din România. Era vorba de un castel situat în munţi, care fusese confiscat şi pus de către stat la dispoziţia a şase scriitori slugarnici. Inaugurarea sa a fost spectaculoasă. „Sute de ţărani au luat parte la ceremonia de deschidere. Aceştia au mărşăluit pe străzi, cântând Internaţionala, împreună cu câţiva preoţi ai locului, care-i

acompaniau. A fost o procesiune decentă, colorată cu drapele şi costume naţionale”. Comuniştii se îngrijeau de a le satisface orice dorinţă scriitorilor care se puneau în slujba lor.

Majoritatea cărţilor care apar acum în România sunt publicate de un concern rusesc numit *Cartea rusă* şi de o instituţie de stat numită *Editura de Stat.* înainte de război, în România se publicau « mai multe cărţi decât oriunde în Balcani, acestea fiind distribuite de câteva dintre cele mai mari librării din sud-estul Europei. După datele oficiale, anual apăreau peste cinci mii de titluri. în timpul războiului, cum era şi normal, numărul lor a scăzut. în 1941 s-au înregistrat 4.581 de titluri, în 1942,4.656 de titluri, în 1943 – 4.990, în 1944 – 2.536 iar în 1945 – 2.893. Acestea sunt doar cifre aproximative, pentru că vreo câteva edituri mai mici nu au trimis exemplare de-ale lor către Biroul de Stat pentru Statistică. în jur de 95% din cărţile care apăreau erau lucrări originale româneşti, ele putând fi clasificate în funcţie de subiect, după cum urmează: lucrări de interes general (dicţionare şi cărţi de referinţă) – 19%; lucrări filosofice 2,5%; teologie 4,8%; ştiinţe sociale 23%; filologie 3,8%; ştiinţe pure 9,2%; ştiinţe aplicate 19%; cărţi de artă 3%; beletristică 15%. Aşa se prezenta producţia românească de carte, în 1944.

Cea mai vastă categorie de vânzări era între 2.000 şi 5.000 de exemplare la o carte, dar unele romane sau manuale depăşeau cu mult aceste cifre. Câteva dintre aceste cărţi erau excelente, multe erau bune, iar majoritatea mediocre, precum în majoritatea ţărilor; câteva erau proaste. în librăriile din Bucureşti, puteai găsi o mare varietate de colecţii, în principalele limbi occidentale, traduceri în limba română, opere de orice fel ale scriitorilor români.

Orice român sau străin, indiferent de gusturi, putea să-şi procure la Bucureşti cele mai noi şi mai valoroase lucrări din literatură, ştiinţă, filosofie sau gândire politică. Sub comunism lucrurile s-au schimbat. Oriunde ar fi fost tipărită pe cuprinsul României şi orice fel de subiect ar fi dezbătut, fiecare carte poartă pecetea Moscovei şi suflul devastator al comunismului.

Un autodeclarat critic literar comunist, Radu Lupan, făcea o descriere a „noii literaturi", într-un articol publicat în limba engleză, în vara anului 1948. începea prin a spune: „O schimbare calitativă are loc în literatura română. Forţele sociale fundamentale, de curând eliberate, vor avea o influenţă decisivă în crearea unei noi culturi, izvorâte din însăşi viaţa". în continuare, după vreo 600 de cuvinte pompoase, tovarăşul Lupan conchidea afirmând „Din acest punct de vedere, romanele care au apărut de la 23 august încoace (o dată cu instaurarea conducerii comuniste), nu au fost cu adevărat reuşite". Este o afirmaţie cu care poporul român poate fi de acord, căci până acum, noua literatură se dovedeşte a fi doar tiranică şi plină de lozinci bombastice.

Şcoala este o reflectare fidelă a climatului din presă şi din lumea literelor, dar nu este atât de uşor să-ţi impui controlul asupra ei. Neîndoielnic, manualele sunt tot atât de nemilos supravegheate, precum orice altă publicaţie românească, iar directoratul şcolilor e tot atât de înrăit comunist precum conducerea sindicatelor sau a armatei. Şcolile româneşti sunt destinate a deveni agenturi ale propagandei Partidului Comunist, în aceeaşi măsură ca şi radioul şi presa. Astfel sună teoria comunistă şi tot

aşa se întâmplă şi în practică. Practica însă nu este încă pusă cu desăvârşire la punct, în toate şcolile româneşti. Cei 58.000 de profesori şi cei peste două milioane de elevi nu au fost atât de rigid înregimentaţi precum armata, poliţia sau magistratura şi, de aceea, încă se mai aprind scântei de independenţă printre ei; oricum, acestea sunt stinse cu repeziciune.

Idealul comunist de educaţie a fost formulat de Lenin într-o scriere clasică, intitulată: *Sarcinile tinerei generaţii.* Acesta era un „discurs rostit la al treilea Congres al Uniunii Tineretului Comunist, din 2 octombrie 1920". Printre altele, Lenin susţinea:

„Trebuie să vă instruid pentru a deveni comunişti. Scopul unic al instruirii, educării şi pregătirii tinerilor trebuie să fie acela de insuflare a eticii comuniste. Noi, desigur, afirmăm că nu credem în Dumnezeu. Negăm etica provenită din poruncile divine. Ştim foarte bine că, pentru a susţine interesele exploatatorilor, clerul vorbeşte despre Dumnezeu ... şi trage concluziile corespunzătoare în fraze idealiste.

„Noi nu acceptăm moralitatea care nu e legată de concepţiile de clasă: o asemenea moralitate este o fraudă care împovărează minţile muncitorilor şi ţăranilor.

„Moralitatea noastră este întru totul subordonată intereselor luptei de clasă. Ea izvorăşte din lupta de clasă şi este îndreptată spre înlăturarea capitalismului.

„Moralitatea este aceea care serveşte la distrugerea societăţii exploatatoare vechi şi la crearea unei societăţi noi, comuniste.

„Morala este tot ceea ce slujeşte acestei lupte. Morala se constituie, în întregime, dintr-o disciplină fermă, fără fisuri, şi o luptă conştientă a maselor

împotriva exploatatorilor. Noi nu credem în morala divină. Demascăm toate poveştile despre aceasta.

„Tineretul trebuie să-şi subordoneze fiecare pas luptei de clasă, în procesul de studiu, în educaţie şi în instruire. La baza moralei comuniste stă lupta pentru edificarea deplină a comunismului. Acesta este totodată şi fundamentul învăţământului, educaţiei şi instrucţiei comuniste."

în acest fel se prezintă educaţia aflată în teritoriile aflate sub dominaţie comunistă, concepută pentru a pregări lideri comunişti. Şi aceasta nu este o idee învechită, este idealul comunist prevalent, aplicat oficial, în mod curent. în cel mai important ziar comunist din lume, *Pravda,* apărea în 28 iunie 1948, un editorial cu privire la dezvoltarea viitoare a învăţământului sovietic. Printre altele, se preciza:

„Poporul sovietic e recunoscător profesorilor pentru educarea constructorilor societăţii comuniste şi a celor care vor lupta pentru triumful acelei societăţi. Dar bolşevicii doresc eforturi mai susţinute... Nivelul ideologic al predării nu este destul de ridicat. Dezvoltarea unei perspective marxist-leniniste a lumii nu este îndeajuns de accentuată.

„Şcoala rurală nu este atât de apropiată de comunism pe cât ar trebui. Este timpul ca ea să devină!

„Tineretul comunist trebuie să joace un rol important în îmbunătăţirea activităţii şcolare. El trebuie să fie primul ajutor al directorului de şcoală şi al profesorului, pentru educarea tinerimii în spiritul dragostei înflăcărate pentru patria socialistă".

Cu alte cuvinte, educarea în spirit comunist are ca scop pregătirea de luptători în slujba comunismului, cu o atitudine marxist- leninistă şi cu dragoste fierbinte pentru Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Partidul Comunist are sarcina de a numi comisari pentru a-i supraveghea vigilent pe toţi

profesorii şi directorii de şcoli, chiar şi în cel mai îndepărtat sat, pentru a fi siguri că ei urmează neabătut idealul comunist.

Un astfel de ţel educaţional e urmărit şi de comuniştii cărora Moscova le-a dat puterea în România. Ei au făcut din sistemul de învăţământ un departament al partidului comunist şi pregătesc comisari comunişti pentru fiecare şcoală. Omul care a condus, de la început, bolşevizarea şcolilor româneşti este socialistul renegat Ştefan Vbitec, care s-a alăturat comuniştilor la începutul anului 1944. A devenit ministru al învăţământului în toamna aceluiaşi an, sub generalul Sănătescu, continuându-şi activitatea în guvernul comunist din 6 martie 1945. Lună de lună, zelul lui comunist creştea. Apostatul Vbitec, pentru care cea mai mare realizare în viaţa particulară fusese o slujbă tehnică de mâna a treia, într-o redacţie, a fost însărcinat de către Kremlin cu o dublă misiune, şi anume, a-i atrage atât pe socialişti, cât şi şcolile, în capcana comunismului. Prima misiune şi-a dus-o deja la îndeplinire, ajutat de câţiva renegaţi ca şi el, iar în privinţa celei de-a doua, face mari progrese.

Instrumentele utilizate pentru bolşevizarea şcolilor sunt: pedagogia ştiinţific-materialistă, demiterile din funcţie ale profesorilor, noi manuale pro-comuniste, privilegii pentru studenţii comunişti, intimidarea studenţilor cu adevărat democraţi, demonstraţii proco- muniste şi organizarea tineretului. Acestea sunt metode comuniste obişnuite, practicate peste tot unde comuniştii sunt la putere. Lor li se adaugă îndoctrinarea intensivă, aplicată în timpul celor doi ani de armată pe care fiecare tânăr este dator să-i îndeplinească.

Noua programă materialist-marxistă n-a fost în

întregime eficientă, pentru că nu existau destui profesori comunişti care s-o aplice. Circularele emise frecvent cu privire la explicaţiile ştiinţifice ale tuturor fenomenelor sociale şi naturale au rămas mult timp neluate în seamă. De asemenea, manualele anti-religioase, materialiste, lipseau. Chiar şi atunci când profesorii prezentau materialismul marxist, tinerii români îl dispreţuiau din cauză că purta eticheta Kremlin-ului. Fiecare teorie prezentată în ambalaj roşu apărea pro- fiind dezgustătoare.

Luni la rând, toate şcolile româneşti, începând cu clasa a opta erau centre anti-comuniste, chiar şi sub conducerea pro-comunistă a Ministerului Educaţiei. În zilele de sărbătoare naţională, elevii şi studenţii părăseau *în masă* clasele, pentru a intona cântece naţionale. Băieţi şi fete refuzau dispreţuitor să intre în asociaţiile tineretului comunist, ajungând să desconsidere chiar cuvintele „democratic" şi „progresist", pentru că acele cuvinte ajunseseră să însemne, de fapt, „comunist". Cei doi sau trei băieţi şi fete „progresişti" din fiecare clasă sau şcoală erau de la început luaţi în râs şi respinşi. Tinerii români, de orice obârşie socială, începeau să-şi spună cu plăcere „fascişti" şi „reacţionari". Chiar se lăudau că sunt „ultimele rămăşiţe ale fascismului", atât de mare era dorinţa lor de a-şi arăta aversiunea faţă de „progresiştii comunişti".

Dar încetul cu încetul, atitudinea lor de rezistenţă, puerilă şi exuberantă, a fost zdrobită. Directorii au fost schimbaţi, rectori pro- comunişti au fost instalaţi în fiecare universitate, profesorii au fost concediaţi, comisarii înmulţiţi, copiii ţinuţi în şcoli în zilele de sărbătoare, părinţii pedepsiţi pentru faptele progeniturilor lor. În multe case româneşti se simţea îngrijorarea atunci când un fiu sau o fiică nu apărea la sfârşitul unei zile de şcoală şi multe fete erau îndu-

rerate când le erau arestaţi taţii, din pricina atitudinii lor sfidătoare în faţa comisarilor comunişti din şcoli.

Comuniştii au organizat contra-demonstraţii masive, silindu-i pe majoritatea studenţilor să participe la ele, înlocuind sărbătorile naţionale cu sărbători „roşii” şi, încetul cu încetul, au introdus manuale elaborate la Moscova. Organizaţii comuniste, constituite din studenţi reali sau fictivi, denunţau pe profesorii de liceu şi din universitate care fuseseră etichetaţi ca „neprogresişti”. Când presa comunistă îi ataca pe aceşti profesori, bande comuniste de studenţi transformau sălile de clasă în adevărate balamucuri. Se ajungea la încăierări, iar anticomuniştii erau arestaţi. Profesorii cu pricina erau demişi din funcţie, pe motiv de incompetenţă.

O măsură, chiar mai eficientă, era să se dea studenţilor comunişti controlul asupra cantinelor. Comuniştii conduceau toate societăţile studenţeşti şi erau investiţi să stabilească cine primeşte privilegii de stat în reducerea costului instrucţiei şi gratuitatea manualelor. Comuniştii puteau să hotărască astfel care dintre fetele şi băieţii români provenid din familii sărace pot studia. Or, majoritatea tinerilor erau de provenienţă modestă. Comuniştii ţineau, aşadar, în mâinile lor, cheile cunoaşterii pentru zeci de mii de tineri. Şi atunci când cetăţeni democratici, altruişti, au încercat să treacă peste acest control „roşu”, deschizându-se cantine pentru studenţii necomunişti, au fost împiedicaţi să facă acest lucru, fie de către stat, fie de către trupele de şoc comuniste. Astfel, educaţia în România a fost silită să intre pe un făgaş în întregime roşu.

Este predată o nouă geografie, care arată că pentru prosperitatea sa economică România e complet dependentă de Rusia. Dunărea este înfăţişată ca fiind integrată în sistemul hidrografic sovietic; Basarabia e descrisă ca parte integrantă, inalienabilă,

a Rusiei; toţi românii sunt prezentaţi ca fiind liberi şi uniţi. Istoria României a fost şi ea rescrisă, cu noi eroi, noi date, noi sensuri. Principalul său eveniment devine data de 6 martie 1945, când Moscova şi-a impus jugul comunist asupra României. Acest lucru e numit „eliberare” şi începutul unei noi ere. Totul, înainte de această dată este înfăţişat ca întunecat, feudalist, fascist, iar tot ceea ce îi urmează este senin, strălucitor, plin de speranţe. Vechii demnitari sunt fie omişi, fie prezentaţi drept înaintaşi ai comuniştilor; trădătorii şi renegaţii sunt numiţi eliberatori; Rusia e portretizată ca fiind străvechea binefăcătoare şi protectoare a României; partidele politice care au creat România modernă, au eliberat ţara de sub dominaţia străină şi au dat ţăranilor pământ, sunt numite corbi, hiene, vampiri. America şi Europa occidentală sunt înfăţişate ca asupritoarele naţiunilor neajutorate. O asemenea istorie, scrisă şi tipărită înainte de vara anului 1947, descria deja lichidarea lui Iuliu Maniu şi a Partidului Naţional Ţărănesc, lucru care nu s-a întâmplat efectiv decât după apariţia cărţii. Istoricii comunişti, cu legături directe la Comitetul Central al Partidului, pot să-şi scrie cronicile chiar înainte ca evenimentele să se întâmple, tot aşa cum şefii comunişti ştiu ce urmează să decidă judecătorii, înainte ciliar ca un proces să fi început.

Literatura este tot atât de drastic trunchiată precum istoria şi geografia, bineînţeles nu numai în ceea ce priveşte producţiile curente, dar şi majoritatea operelor clasice. Istorii ale literaturii române şi universale, precum şi lucrări obişnuite de critică literară, sunt măsluite sau înlocuite. Multe biblioteci au fost drastic epurate. Poemele pe care românii le-au recitat de zeci de ani sunt interzise acum, în timp ce literatura rusă invadează bibliotecile ţării. Vechile periodice literare au trecut sub

conducerea comuniştilor. Cel mai proeminent romancier român contemporan, Mihail Sadoveanu, s-a pus de la început în slujba regimului comunist, aşa cum îşi oferise, de altfel, serviciile şi naziştilor. S-a fondat o Uniune a Scriitorilor, condusă exclusiv de comunişti. Unui scriitor din afara acestui ghetou de gândire îi este absolut imposibilă publicarea producţiilor sale, iar o dată aflat în interiorul acestui ghetou, el nu poate scrie nimic care ar merita cu adevărat a fi publicat.

Ministrul Ştefan Voitec, cu toate că era fidel, fără rezerve, Kremlin-ului, nu era considerat destul de energic pentru a supune şcolile, aşa încât munca aceasta a trecut în mâinile comunistului fanatic Gheorghe Vasilichi, un veteran al războiului din Spania. Nu e greu de prevăzut că un român care şi-a riscat viaţa pentru a servi comunismul internaţional în îndepărtata Spanie se va folosi de orice măsură pentru a grăbi subjugarea comunistă a sistemului educaţional românesc. Mai mult, el nu e numai capul învăţământului românesc, ci în plus e şi general, ridicat la acest rang printr-un decret care-i privilegia pe toţi partizanii comunişti. Printr-o altă lege, cei mai mulţi dintre şefii comunişti au fost făcuţi profesori universitari. în alte state, cei mai de seamă membri ai inteligheţiei sunt „Herr Doktor”. Dar calea către un titlu atât de banal este lungă şi laborioasă. România comunistă a trecut peste necesitatea unei asemenea osteneli din partea comuniştilor de nădejde; dacă a confiscat pământuri şi a jefuit fabrici, putea să împartă şi titluri. Astfel un partizan comunist, care se găseşte dintr-o dată într-o vilă furată, poate la fel de bine să-şi însuşească şi titlul de profesor universitar sau pe cel de general. Generalului Vasilichi i s-a mai acordat o recompensă, a fost numit mai-marele

profesorilor universitari.

Nu numai profesorii sunt aleşi după cerinţele generalului, ci şi studenţii. România comunistă are în această privinţă cele mai multe- şi neîndurătoare clauze din istorie: 70% din studenţi trebuie să fie „muncitori”, adică comunişti. Actele trebuitoare pentru admitere nu sunt diplomele şcolare, ci diplomele obţinute de la comitetele de partid. Cât îi priveşte pe cei mai mulţi profesori, ei nu sunt aleşi prin concurs şi prezentare de dizertaţii academice, ci sunt numiţi în urma reuşitei în susţinerea de peroraţii despre leninism-stalinism. Astfel de oameni şi-au asumat azi responsabilitatea formării inteligenţei româneşti, începând de la grădiniţă. Nimeni nu îndrăzneşte să li se opună pe faţă. Noua şcoală insuflă naţiunii „noua etică”, ceea ce înseamnă, pur şi simplu, că tot ceea ce promovează comunismul este moral şi tot ceea ce îl stânjeneşte pe acesta devine criminal. Nici o ieşire nu se întrevede, deoarece şcolile particulare sunt interzise de noua constituţie.

La începutul lunii august 1948, guvernul comunist român anunţa: „S-a ordonat ca, începând de astăzi, toate şcolile străine să fie închise”. în acelaşi timp, statul a preluat toate şcolile confesionale, incluzând instituţiile catolice şi evreieşti.

împotrivirea la acţiunea de preluare a şcolii de către guvern este socotită drept sabotaj. Limba rusă se va preda de la clasa a cincea în sus. Totuşi, doar primele patru clase primare sunt obligatorii.

Printre şcolile străine care se închid se numără grădiniţele, şcolile primare şi gimnaziile, şi de asemenea lectoratele universitare, indiferent de limba folosită. în categoria şcolilor străine se includ acelea fondate şi susţinute de orice altă ţară, de instituţii din altă ţară sau de comunităţi sau asociaţii.

**

Comuniştii au o atitudine statornică şi neechivocă faţă de religie: sunt împotriva ei. Marx numea religia „opiul popoarelor”. Lenin a precizat în mai multe rânduri că „bineînţeles că noi nu credem în Dumnezeu”. Earl Browder scria că, în viziunea comuniştilor, toate religiile sunt nefaste. Bolşevicii nu obosesc deloc să tot repete că Biserica a reprezentat pretutindeni un bastion

al capitalismului exploatator, împrăştiind aproape tot atâta venin asupra religiei ca şi asupra fascismului, troţkismului sau social- democraţiei, duşmanii săi de moarte.

Cu toate acestea, ei au renunţat la încercarea de a distruge Biserica dintr-o dată şi s-au folosit de ea aşa cum autocraţii machiavelici au făcut-o întotdeauna. Comuniştii fac acest lucru prin compromiterea şi umilirea marilor Biserici, prin incitarea uneia împotriva celeilalte pentru a le putea domina, astfel, pe toate. Comuniştii români folosesc aceste metode cu mare succes. Ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a devenit pur şi simplu agentul Kremlin-ului. Mica Biserică Romano-Catolică este, în mare măsură, pasivă; cea Greco-Catolică este, din toamna lui 1948, înghiţită prin forţă de către Biserica Ortodoxă, iar măruntele secte protestante, recent înfiinţate, au fost, la început, lăsate să-şi exerseze atacurile sectare împotriva Bisericilor dominante. Sub aparenţa unei libertăţi religioase, o Biserică era stârnită împotriva celeilalte. Unii baptişti i-au susţinut fervent pe comunişti în acţiuni dintre cele mai brutale, sperând astfel să lovească Biserica Ortodoxă. Până în toamna anului 1948, totul fusese însă adus sub control.

Comuniştii au dat României un nou patriarh. Nu ar fi deloc nepotrivit dacă l-am numi „roşu”. El s-a înrolat în tabăra comunistă, cot la cot cu bogatul capitalist Groza şi renegatul socialist Voitec. Aşa cum Ana Pauker l-a ademenit pe ofiţerul român Nicolae Cambrea să organizeze o divizie comunistă românească ce a slujit Kremlin-ul, ea a atras şi un preot, Justinian, în serviciul dictaturii comuniste. Aşa cum l-a ridicat în funcţie pe Cambrea, de la colonel la general, tot aşa a facilitat şi promovarea lui Justinian

în cea mai înaltă demnitate ecleziastică, aceea de patriarh al Bisericii Române, în decursul câtorva ani, el a fost ridicat de la statutul de preot în orăşelul Râmnicu Vâlcea la acela de mitropolit al Moldovei. De aici s-a grăbit spre Bucureşti, să ia locul bătrânului patriarh de până atunci.

în ziua mult aşteptată, Justinian i-a luat locul, cu aprobarea şi în aplauzele Moscovei. Prelaţi ruşi au venit să-şi afirme autoritatea la instalarea pompoasă a clericului susţinut de comunişti şi, nu mult

după aceea, Justinian, purtând crucea împodobită cu diamante, îmbrăcat în veşminte aurite, a întreprins o călătorie în capitala URSS, la marea sărbătoare a Sfintei Biserici Ortodoxe Răsăritene, unde era invitatul patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse, Alexei.

Justinian a îndreptăţit încrederea stăpânilor roşii; într-adevăr, el a urmat cu fidelitate linia pe care Partidul Comunist i-o trasase chiar înainte de instalare. A plătit în avans. De pildă, la 19 noiembrie 1947, ministrul Stanciu Stoian a convocat, în numele guvernului, *Congresul Ecleziastic Naţional,* în Bucureşti. Erau prezenţi primul ministru Groza şi întreg guvernul. Groza a ţinut un discurs în care a subliniat motivul convocării; a arătat că miniştrii doriseră să „delimiteze rolul spiritual al bisericii sub semnul noilor vremuri". Bisericile, a afirmat el, trebuie să încerce să se alinieze mişcărilor populare (vrând să spună comunismului). Ministrul Cultelor a luat cuvântul de mai multe ori, dând nenumărate directive ecleziastice, în conformitate cu indicaţiile pe care Groza le primise de la Bodnăraş, iar acesta direct de la Stalin.

Presa comunistă bucureşteană a prezentat astfel alegerea noului patriarh, la 24 mai 1948: „Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a întrunit pentru alegerea unui nou patriarh. Erau de faţă preşedintele Republicii, dr. Constantin Parhon, precum şi întregul guvern, în frunte cu primul ministru Groza şi ministrul Gheorghiu-Dej.

„Stanciu Stoian, ministrul cultelor, a prezidat ca de obicei şedinţa şi a subliniat importanţa alegerii primului patriarh al Republicii Populare Române. A accentuat apoi necesitatea existenţei Bisericii Ortodoxe Române, pentru că ea este strâns legată de

stat şi serveşte ca biserică a poporului. A reamintit totodată că în Occident bisericile erau împotriva poporului. Ministrul a mai subliniat că în cadrul noii democraţii (comuniste), Biserica se găseşte alături de popor.

„A avut loc apoi alegerea patriarhului, prin votul membrilor Sfântului Sinod, ai guvernului şi ai Marii Adunări Naţionale. Când rezultatul a fost anunţat, Justinian a fost proclamat ales, în aplauzele generale.

„Patriarhul Justinian a rostit un discurs prin care a dat asigurări că Biserica va lupta împotriva subjugării şi exploatării poporului. Primul ministru Groza a încredinţat Biserica de sprijinul necondiţionat al guvernului, iar ministrul Stoian a declarat sesiunea închisă".

Aceasta este relatarea comunistă în legătură cu alegerea patriarhului roşu. Guvernul, Marea Adunare Naţională şi Comitetul Central l-au susţinut deschis. Noul patriarh, făcând uz de jargonul comunist, a promis că biserica va ajuta noul regim, iar comuniştii l-au asigurat pe cel care va fi de acum înainte instrumentul lor în cadrul bisericii că se va bucura de tot sprijinul. Putuse oare, în decursul istoriei, vreun împărat să-şi impună controlul asupra Bisericii, într-o manieră mai fără de cusur?

Două săptămâni mai târziu, potrivit presei bucureştene, „înalt Prea Sfinţia Sa Justinian Marina a fost investit patriarh, în prezenţa Prezidiului Marii Adunări Naţionale, a membrilor guvernului, a diplomaţilor străini, a delegaţiilor Bisericilor străine, a oficialităţilor şi a publicului. Ministrul Cultelor, Stoian, a dat citire decretului guvernului, confirmând alegerea „capului" Bisericii Ortodoxe Române".

Ateii comunişti, care bineînţeles că nu cred în Dumnezeu şi care sunt împotriva religiei, au înhămat

ierarhia ortodoxă la carul lor de luptă propagandistică. Clopotele bisericii au bătut şi preoţii au înălţat rugi, invocând mila Domnului asupra „regimului popular” al Anei Pauker. Josniciei i se adăuga blasfemia, iar trădarea se plimba ţanţoş prin catedrale, în sutane preoţeşti.

Şi nu numai în catedrale, ci ajungea şi în străzi şi pieţe, pentru a îndeplini dorinţa Kremlin-ului. Justinian şi prelaţii săi au jurat public supunere faţă de guvernul Groza şi au garantat sprijinul lor, afirmând:

„Asigurăm guvernul de întregul nostru sprijin. Vom colabora nemijlocit cu noile autorităţi. Urăm succes întregului program guvernamental, în baza căruia naţiunea noastră şi-a ales conducătorii. Dorim deplin succes Constituţiei şi consolidării Republicii Populare. Domnul Atotputernic să vă ajute!”

După cele mai umilitoare alegeri parlamentare din istoria României, patriarhul Bisericii Ortodoxe apăra regimul comunist,
guvernul şi Constituţia sa, în exact aceiaşi termeni folosiţi de agitatorii comunişti din toată ţara. ■

Cu câteva zile înaintea noilor alegeri parlamentare din 28 martie 1948, clerul ortodox a adoptat o rezoluţie prin care i-a însărcinat pe preoţi să predice de la amvon în sprijinul guvernului şi să lupte împotriva „intrigilor reacţionare”. Această rezoluţie, menţionată în presa bucureşteană, însemna, de fapt, anexarea oficială a clerului ortodox la birourile de propagandă ale Partidului Comunist. Pe lângă acest preţ pe care Justinian fusese de acord să-l plătească pentru instalarea sa ulterioară, el cerea poporului să susţină frontul comunist despre care se afirma că stă la temelia noii ordini sociale. Biserica ortodoxă îndemna deschis poporul să

sprijine comunismul.

Groza şi tovarăşii săi apreciau munca agenţilor lor ecleziastici şi le-au mărturisit-o. Potrivit presei româneşti, primul ministru a afirmat: „în numele guvernului, mulţumim Bisericii Ortodoxe Române pentru atitudinea sa în timpul alegerilor. Ceea ce am remarcat cu această ocazie constituie o nouă garanţie a colaborării apropiate între stat şi biserică!”. în concluzie, prim-ministrul Groza a mulţumit încă o dată clerului pentru „atitudinea pozitivă adoptată în timpul alegerilor”.

Câteva dintre celelalte biserici au promis loialitate şi au asigurat guvernul de devotamentul enoriaşilor lor, preciza presa comunistă, cu bucurie răutăcioasă. Partidul Comunist s-a instalat în amvoanele României, a aprins lumânările şi a înlocuit evanghelia cu „leninism-stalinismul, cea mai înaltă cultură umană”.

Totuşi, Biserica Romano-Catolică a refuzat să capituleze şi, prin urmare, a fost pedepsită prin revocarea Concordatului. în legătură cu acest act, ziarul „Scânteia”, scria la 7 iulie 1948: „Decizia guvernului va fi acceptată din toată inima de către poporul român şi de către naţionalităţile conlocuitoare. Va fi bine primită şi de mulţi catolici care nu doresc să asculte poveştile răspândite de agenţii imperialismului american, ascunşi sub masca preoţimii.

„Capii Bisericii Catolice din ţară se angajează în activităţi reacţionare şi de spionaj. Episcopul Marton de Alba lulia a avut imprudenţa să emită o circulară specială, interzicând catolicilor să se angajeze în vreo activitate politică. Episcopii catolici au ameninţat credincioşii cu „mânia lui Dumnezeu”, îndemnându-i să nu participe la alegeri. Şcolile

catolice otrăvesc minţile copiilor români cu veninul propagandei imperialiste, crescând astfel ade- văraţi terorişti, duşmani ai României democratice... în seria acţiunilor duşmănoase ale Bisericii Catolice se înscrie şi scrisoarea celebră a preşedintelui Truman către Papa Pius, în care sunt atacate noile democraţii şi Uniunea Sovietică.

„Revocând Concordatul, Guvernul intenţionează să împiedice amestecul grosolan al imperialiştilor în problemele interne ale poporului român şi să consolideze independenţa şi suveranitatea Republicii Populare Române."

***

Dacă ai vrea să te refugiezi din şcolile care au fost înjosite şi din bisericile care au fost profanate, pentru a-ţi elibera energia prin sport, vei găsi că orice organizaţie sau club de sport a încăput şi el în mâinile comuniştilor. Toate aceste asociaţii au fost obligate să intre în organizaţia „Sportul Popular", condusă de un comunist de frunte, Emilian Angheliu.

Dacă ai vrea să-ţi afli alinarea în cântec, vei găsi că aceiaşi comunişti au uzurpat deja dreptul românilor la cântecele lor dragi, înfiinţând o uniune a „Cântecului în slujba poporului".

Dacă ai vrea să te îndrepţi spre o asociaţie de tineret, vei afla că toate sunt interzise, cu excepţia „Uniunii Tineretului Progresist".

Iar dacă o femeie, în ciuda neîncetatei propagande comuniste, doreşte să se înscrie într-un club pentru femei, va descoperi că nici o asociaţie de acest fel nu este permisă, cu excepţia celor subordonate agresivului „Front Democratic al Femeilor din România", condus de Ana Pauker.

Comuniştii au zăvorât fiecare portiţă prin care românii ar putea ieşi din înrobirea spirituală la care

sunt supuşi.

Confiscarea proprietăţii

O verigă esenţială în lanţul înrobirii, meşterit de comunişti pentru poporul român, e confiscarea proprietăţii private. Aceasta completează mecanismul subjugării, nelăsând practic nici o portiţă de scăpare. Armatei şi poliţiei, şcolilor şi tribunalelor, conduse toate de comunişti, ca şi Bisericii diriguite de aceştia, li se adaugă starea economică precară a oamenilor. Comuniştii controlau absolut totul: coşul de pâine, sticla de lapte, mielul din ograda gospodarului, locuinţa acestuia. Puseseră stăpânire deopotrivă pe trupul, mintea şi conştiinţa oamenilor. Românii trebuiau să întrebe nu numai ce le este permis să gândească, dar şi ce au voie să facă, să mănânce ori să îmbrace.

Acapararea proprietăţii s-a făcut treptat, ca rezultat al mai multor planuri temeinic întocmite şi puse în aplicare. în România, ea nu a fost dusă la îndeplinire atât de rapid şi cu atâta brutalitate ca în Bulgaria sau Iugoslavia, dar s-a făcut cu nu mai puţină asiduitate. Românii au acţionat diferit faţă de vecinii lor slavi şi au încercat să se folosească de mai multe subterfugii. în plus, Partidul Comunist era mult mai slab aici decât în alte ţări aflate sub dominaţia Rusiei, în consecinţă, erau necesare tactici puţin diferite şi românilor li s-a permis să se bucure de o aparentă libertate a iniţiativei private, mai mult decât li s-a îngăduit bulgarilor sau iugoslavilor. Dar începând din ziua în care Armata Roşie a intrat în Bucureşti, în august 1944, şi poate chiar mai înainte,

bolşevicii au pus la cale un plan de spoliere a populaţiei româneşti, privând-o de orice mijloc de existenţă care nu se afla sub controlul statului. Ei şi-au dus la îndeplinire planul cu atât de mult succes, încât în vara anului 1948, cele mai multe surse de venit, cu excepţia pământurilor, fusesesră acaparate de comunişti, sub forma naţionalizării. în iunie a fost aprobată legea pentru naţionalizarea industriei, a băncilor şi asigu-

rarilor, a întreprinderilor miniere şi de transport. Toate principalele concerne industriale şi comerciale care nu trecuseră încă în stăpânirea statului au trecut acum în mâinile comuniştilor. A fost, de fapt, o adevărată operaţie de „epurare”.

La 11 iunie 1948, guvernul român transmite pe postul naţional de radio următorul mesaj: „Atenţiune! Atenţiune! Se va transmite un comunicat al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, un comunicat al Consiliului de Miniştri, o relatare asupra întrunirii de astăzi a Marii Adunări Naţionale, precum şi *Legea pentru naţionalizarea industriei, a băncilor, a sistemului de asigurări, a întreprinderilor miniere şi de transport.* Vom da citire, în continuare, listei cu numele întreprinderilor naţionalizate: „Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a decis să propună Guvernului Republicii Populare Române să treacă de îndată la naţionalizarea băncilor, asigurărilor, a întreprinderilor miniere şi de transport. Sesiunea plenară a ales, în vederea elaborării rezoluţiei, un organism în frunte cu tovarăşul Teohari Georgescu”.

Crainicul mai sublinia: „Astăzi, între orele IO^{30} şi 11^{00}, a avut loc o sesiune a Consiliului de Miniştri. în numele Partidului Muncitoresc Român, prim-vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a prezentat *Legea pentru naţionalizarea industriei, a băncilor, a sistemului de asigurări, a întreprinderilor miniere şi de transport.* Consiliul de Miniştri, aprobând Proiectul de lege, l-a trimis dezbaterii Marii Adunări Naţionale. Având în vedere salvgardarea proprietăţilor incluse în proiectul de lege, împotriva oricărui pericol de sustrageri ori înşelătorie, Consiliul de Miniştri a decis să autorizeze închiderea dezbaterilor parlamentare”. „Comunicatul

a fost aprobat de Marea Adunare Naţională.”

Acestea sunt motivele pentru care Consiliul de Miniştri a adoptat impetuoasa măsură în doar o jumătate de oră, iar Marea Adunare Naţională, pronunţându-se favorabil, a votat imediat ca proiectul să devină lege. Proiectul a mai fost supus dezbaterilor doar de la ora 11 până la ora 15, practic el nemaifiind deloc analizat. La puţin timp, guvernul a dat citire legii şi a făcut o serie de comentarii înflăcărate în legătură cu ea. Când totul a luat sfârşit, cei 414 membri au votat, prin aclamaţii, pentru o rapidă transformare a ordinii sociale în România. Comuniştii au pus mâna pe întreg sistemul economic, fără ca vreo voce din parlament să se ridice împotriva acestui act de confiscare în masă a proprietăţii. Pe durata celor patru ore, uşile Parlamentului au fost închise, astfel că nimeni n-a putut părăsi sala. Patriarhul a binecuvântat acest jaf, săvârşit de o clică de dictatori străini, asupra averii poporului român. Erau de faţă toţi cei 19 membri ai prezidiului şi cei 29 miniştri din guvern. Mai mult de o mie dintre cele mai importante întreprinderi ale ţării au fost naţionalizate. între ele, se aflau 25 de companii petroliere şi 20 de companii metalurgice. Străinii au fost şi ei deposedaţi de bunurile lor, împreună cu localnicii. Singurele excepţii au fost companiile şi instituţiile pe care Armata Roşie şi guvernul sovietic le preluaseră mai înainte, în favoarea Uniunii Sovietice. Totul s-a desfăşurat într-o adevărată atmosferă de bâlci.

Iată cum a descris guvernul român această ocazie festivă:

„Marea Adunare Naţională s-a întrunit în această dimineaţă în plen. Sesiunea s-a desfăşurat într-o atmosferă de mare entuziasm. Membrii Prezidiului Marii Adunări Naţionale, ca şi membrii guvernului au

fost întâmpinaţi cu urale prelungite, apoi dr. Petru Groza a luat cuvântul, supunând discuţiei *Legea pentru naţionalizarea industriei.* Istoricul moment al prezentării legii a fost însoţit de urale prelungite ce au durat minute în şir. Vicepreşedintele Consiliului de Miniştri şi Secretarul general al Partidului Muncitoresc Român, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a luat cuvântul în aclamaţiile generale. Subliniind transformările sociale şi politice pe care le-a adus comunismul, Gheorghe Gheorghiu-Dej a continuat: „Ca urmare a acestor schimbări, o reconstrucţie generală în domeniul economiei naţionale a devenit o necesitate, în vederea valorificării tuturor forţelor productive ale ţării, în scopul creşterii nivelului economic, politic şi cultural al poporului nostru. Această schimbare structurală include trecerea bogăţiilor poporului în mâinile statului, pentru că aceste arme economice ruginesc cu adevărat dacă ele sunt lăsate în seama particularilor. Acest lucru ar însemna să le îngăduim să se folosească în continuare de aceste unelte, ca de nişte mijloace de maşinaţie politică. Dacă însă un guvern ce reprezintă interesele poporului îşi însuşeşte aceste mijloace economice, el îşi poate extinde succesele şi în sfera politicului”, afirma ministrul comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej, încheindu-şi discursul din acea zi istorică hotărâtoare, cu următoarele cuvinte: „Punând acest act revoluţionar în practică, vom fi capabili să stimulăm toate energiile creatoare ale poporului, orientându-le în cadrul muncii conştiente şi bine gândite. Prin consolidarea puterii economice a Republicii Populare Române, noi vom asigura un ritm sporit în dezvoltarea economică şi socială a Republicii noastre populare”.

Nimeni n-ar fi putut exprima cu mai mare claritate

dorinţa comuniştilor de a folosi băncile, industria, minele şi mijloacele de transport ale României drept „arme economice”, în lupta pentru acapararea puterii politice.

O comisie de planificare, investită prin lege cu putere absolută, a fost numită să dirijeze întreprinderile confiscate şi să-şi exercite controlul asupra fiecărui aspect al vieţii economice. Ţăranii şi pământurile deţinute de aceştia urmau să fie introduşi curând în sistemul economiei de stat, împreună cu tot ce mai rămăsese nenaţionalizat.

Primul articol al Legii naţionalizării a enumerat tipurile de întreprinderi care urmau să fie confiscate.

Cuprinzând 75 de alineate, lista începea cu uzinele metalurgice, întreprinderile producătoare de cărbune, metale preţioase, petrol, gaze, materiale de construcţii, energie electrică, sticlă, încheindu-se cu fabricile care furnizau toate celelalte produse necesare vieţii. Fabricile de cherestea, de mobilă, de hârtie, ca şi industria construcţiilor, erau şi ele incluse în prevederile legii. La fel şi industria textilă cu toate ramurile ei. Fabricile de prelucrare a pieilor şi toate produsele din piele erau de asemenea pe listă. Toate varietăţile de produse chimice, inclusiv masele plastice, cosmeticele şi medicamentele, erau menţionate. Fabricile de băuturi alcoolice, cele din industria alimentară, inclusiv brutăriile, fabricile de conserve, morile, abatoarele şi lăptăriile, au fost confiscate şi ele. Orice mijloc de transport şi comunicaţie a fost luat în posesie de către stat.

Pe scurt, mâncarea, băutura, hainele, casele în care oamenii locuiau, maşinile cu care călătoreau şi chiar portmoneul în care-şi purtau banii, în cazul în care îi aveau, toate treceau în mâinille comuniştilor. Partidul şi-a însuşit toate acestea, în mai puţin de zece zile, prin intermediul statului şi al organelor de

administraţie locală. Fiecare proprietar a fost îndepărtat, unora nedându-li-se nici măcar o minimă despăgubire, altora oferindu-li-se locuri de muncă înjositoare. Cel de-al doilea articol din primul capitol prevedea ca fiecare întreprindere care era asociată cu o uzină confiscată să fie la rândul ei naţionalizată. De exemplu, dacă un abator era preluat de către stat, firmele independente care produceau etichetele conservelor de vită sau ambalaje pentru salamul de Bologna ce urma să fie produs aici erau de asemenea confiscate. Dacă un atelier de reparare a camioanelor era luat în stăpânire, micul magazin de vis-à-vis care vopsea aceste camioane era confiscat şi el.

Articolul al treilea prevedea că, dacă o fabrică aflată în proprietatea unei companii urma să fie confiscată, atunci şi compania avea aceeaşi soartă. Prin articolul al cincilea erau exceptate de la naţionalizare doar companiile aparţinând Uniunii Sovietice.

Capitolul al treilea, care cuprindea, la rândul său, trei articole, descria modul în care noii directori trebuiau să-şi intre în atribuţii şi avertiza că predecesorii lor vor fi traşi la răspundere pentru orice pierdere survenită în transferul proprietăţii.

Capitolul al patrulea, având cinci articole, prevedea că, în cazul în care întreprinderile confiscate erau profitabile, Consiliul de Miniştri are posibilitatea de a oferi foştilor proprietari sumele pe care guvernul le considera potrivite. Ministrul Finanţelor urma să supravegheze operaţiunea. Capitolul avea anumite fisuri prin care se puteau scurge câştiguri frauduloase nelimitate pentru firmele doritoare să împartă profiturile cu comuniştii.

Capitolul al cincilea, cu trei articole, cuprindea ameninţări la adresa sabotorilor şi prevedea pedepse

aspre pentru infracţiuni sau pretinse infracţiuni. Aceste prevederi dădeau comuniştilor nu numai dreptul de a acapara proprietatea cetăţeanului, fără nici o despăgubire, dar şi de a-l întemniţa, sub acuzaţia că nu oferise statului anumite piese de schimb pentru o maşină sau că dosise nişte haine.

Fireşte, comuniştii au învăluit într-o aură de idealism această confiscare masivă a proprietăţii şi toate măsurile economice ce au însoţit-o. Ei au promis poporului că totul îi va aparţine, că sărăcia va dispărea şi că belşugul va domni pretutindeni. Vechea momeală, îndelung folosită de comunişti, era că „fiecare va munci după capacitatea sa şi va fi răsplătit potrivit nevoilor sale”.

Radioul şi presa guvernamentală dădeau oamenilor, în mod repetat, asigurări de tipul: „Vom exporta produse textile pentru oţel, fier, fontă, maşini şi tractoare, importate din Uniunea Sovietică. în acelaşi fel vom plăti Cehoslovaciei pentru tractoarele şi maşinile industriale pe care ni le trimite şi Poloniei pentru metalele sale. Vom plăti cu materialele noastre de construcţie pentru pielea prelucrată, adusă din Argentina. în viitor, România va exporta mai puţine cereale. Dintr-o ţară de tip colonial, exportatoare de materii prime, România va deveni o ţară industrializată care exportă produse finite şi semifinite. Independenţa naţională a României este demonstrată de creşterea nivelului de trai al poporului nostru. Pe vremea când România era, odinioară, o binecunoscută exportatoare de cereale, petrol şi cherestea, majoritatea populaţiei ei trebuia să mănânce mălai şi să-şi lumineze casele cu modeste lămpi de petrol. în viitor, ţăranii români vor mânca pâine din grâu şi-şi vor lumina casele cu electricitate sau lămpi cu gazolină. România nu mai e interesată să

importe articole de lux costisitoare. Nu vor mai exista maşini de lux pe străzile oraşelor noastre, ci fumul de la toate coşurile fabricilor se va ridica spre cer, noi linii de cale ferată se vor extinde, noi case se vor construi, iar agricultura se va mecaniza. Camioane şi biciclete se vor vedea pe străzile localităţilor patriei şi vitrinele magazinelor vor fi pline cu articole de îmbrăcăminte şi produse alimentare. Noi nu avem haine luxoase, căci lumea se îmbracă simplu, şi nici n-avem nevoie de produsele americane poleite şi de laptele praf de slabă calitate – cele mai caracteristice produse de export ale Statelor Unite în cadrul planului Marshall –, dar populaţia noastră poate să-şi cumpere pâine neraţionalizată, să mănânce carne şi lapte proaspete. Nu mai întâlneşti şomeri în oraşele noastre, iar preţurile sunt în continuă scădere".

Totul se derula ca într-un film, iar promisiunea comuniştilor de a micşora prăpastia dintre luxul etalat în Bucureşti şi sărăcia din satele înconjurătoare rămânea pur idealism. Mai mult, era pur şi simplu o minciună. în primul rând, pentru că penuria generală în România sub conducerea comuniştilor se situează la cote nemaiîntâlnite, exploatarea resurselor satului este fără precedent, iar automobilele de lux, împreună cu frumoasele case şi haine costisitoare, au fost preluate de mai-marii comunişti. Extravaganţa n-a fost redusă. Etalarea bogăţiei n-a fost diminuată. Singura diferenţă e faptul că ruşii şi agenţii lor comunişti din România sunt cei care o etalează acum. Nici un premier român n-a fost mai extravagant şi de un cinism mai nemăsurat decât Petru Groza şi nici un alt ambasador al României în Statele Unite nu a dus, cu atâta ostentaţie, o viaţă pe picior mare, ca ambasadorul actual al Republicii Populare Române la Washington. Românii au văzut în 1948 la fel de mulţi

nababi, huzurind în palate princiare, pe cât văzuseră în 1938.

O ilustrare a cinismului cu care guvernul român a minţit lumea întreagă, ca şi propriul său popor, se găseşte într-o scrisoare trimisă ziarului *New York Times* de către ambasadorul român la Washington, în 12 martie 1947. La acea vreme fuseseră date publicităţii anumite relatări cu privire la faptul că guvernul român preluase toată industria românească sub control. Raportul era pe deplin corect şi se baza pe o lege elaborată de parlamentul român. Legaţia română i-a cerut însă „prieteneşte" ziarului *New York Times* să publice declaraţii, precum cea de mai jos: „în România întreprinderile private se bucură de toată libertatea de acţiune... (...) în România, întreprinderilor private le este garantată o deplină libertate... Pe lângă acestea voi adăuga faptul că secţiunea economică a platformei adoptate de Blocul Partidelor Democratice, căruia îi aparţin membrii coaliţiei guvernamentale conduse de dr. Petru Groza, proclamă că unul din scopurile ei principale este încurajarea iniţiativei private."

La trei luni după această scrisoare, a avut loc reforma monetară din România, iar zece luni mai târziu întreaga industrie a fost preluată de stat, în timp ce libera iniţiativă a fost în mare parte, distrusă. Totul a fost planificat şi pus în aplicare în luna martie, tocmai pe când ministrul Mihail Ralea expedia scrisoarea despre care am vorbit. Astfel de viclenii caracterizează fiecare acţiune a comuniştilor români.

Imediat după rapida confiscare a proprietăţii, presa română a început să relateze despre numeroase arestări, sub învinuirea de sabotaj economic. Foştii proprietari de fabrici au fost arestaţi, unul după altul. De exemplu, ziarul bucureştean *Libertatea,* ca şi

Radio Moscova, au relatat, la începutul lunii iulie, următoarele: „A fost publicat un decret al Prezidiului Marii Adunări Naţionale, ce prevede extinderea legii şi pedepsirea sabotajului economic, în vederea curmării actelor de sabotaj, care, în ultima vreme, au crescut în cazul întreprinderilor şi fabricilor trecute în proprietatea publică. De exemplu, la o fabrică de cărămidă din oraşul Jimbolia, a izbucnit zilele trecute un mare incendiu. Actul premeditat a fost comis de Fritz, fostul proprietar, cu sprijinul directorului şi al unui grup de angajaţi, având toţi o orientare fascistă. Paguba produsă de foc se ridică la aproximativ un milion de lei. Acelaşi Fritz a încercat să ascundă anumite produse ale cuptorului, în valoare de 11 milioane lei, pentru a le sustrage de la naţionalizare. Direcţiile de control economic dezvăluie zilnic acte ilegale comise de către foştii proprietari ai întreprinderilor naţionalizate şi de către agenţii lor plătiţi".

În aceeaşi săptămână, ziarul premierului Groza, intitulat *Frontul Plugarilor,* conţinea un articol dur despre necesitatea de a trata cu asprime pe foştii proprietari ai fabricilor naţionalizate. Ziarul mustra autorităţile care arătaseră prea multă îngăduinţă faţă de cetăţenii care fuseseră deposedaţi. El dezvăluia faptul că un număr de foşti proprietari ceruseră să fi se dea voie să locuiască într-un colţ oarecare al fostei lor proprietăţi, iar în anumite cazuri li s-a permis. Aceasta a fost o greşeală de neiertat, afirma ziarul lui Groza, „o impardonabilă greşeală" din partea comisiei de naţionalizare şi a autorităţilor administrative. Scopul foştilor proprietari ai fabricilor era de a face ca producţia acestora să scadă şi ele să meargă spre faliment.

„Am putea da o serie de exemple, continua ziarul,

dar vom cita numai unul, pentru a arăta cu câtă stângăcie au acţionat autorităţile în această problemă. într-un oraş din Prahova, foştii proprietari ai unei fabrici naţionalizate au fost angajaţi ca simpli mecanici. Trei zile mai târziu, motoarele au început să nu mai funcţioneze, curelele de transmisie au dispărut şi evidenţa contabilă a fost pur şi simplu răvăşită. De aceea, noii administratori trebuie să-i concedieze imediat pe foştii proprietari – stăruia ziarul – chiar apelând la „ajutorul poliţiei". Să nu dăm dovadă de milă faţă de exploatatorii clasei muncitoare.

„Bineînţeles că nu, deoarece ţelul comuniştilor, expres exprimat, este „să radă burghezia de pe faţa pământului!"

La câteva săptămâni după naţionalizarea proprietăţii industriale, tocmai pe când ţăranii terminau cu strângerea recoltei, guvernul a decretat confiscarea pe scară largă a noii producţii agricole, în următorii termeni: „Articolul 1 al Decretului prevede că, pentru a suplini bunurile alimentare necesare populaţiei muncitoare de la oraşe, ţăranii sunt obligaţi să predea statului parte din recolta lor. Decretul împuterniceşte *Comisia de stat pentru colectarea cerealelor* să stabilească nivelul cotelor ce trebuie predate la diferite categorii de produse agricole, raportat la ultima producţie şi la puterea economică a fiecărui ţăran. Pentru fiecare judeţ, comună şi sat va fi întocmit un plan local de colectare. Comisia pentru strângerea cerealelor îi va înmâna fiecărui producător agricol un raport oficial, privind cantitatea ce trebuie să fie predată din fiecare categorie de cereale. Cerealele vor fi duse de către proprietari la batoză. Producătorii sunt obligaţi să transporte cu mijloace proprii aceste cantităţi de

cereale, din locul unde au fost treierate, spre cel mai apropiat centru de colectare. Comisia are dreptul să rechiziţioneze orice mijloace de depozitare şi de transport. Sustragerea de la predarea cotelor stabilite de comisiile comunale este considerată infracţiune, contravenind *Legii pentru împiedicarea speculei şi a sabotajului economic* şi va fi pedepsită, potrivit cu dispoziţiile legii. Comisia de stat pentru colectarea cerealelor este autorizată să ia orice măsură pe care o consideră necesară pentru bunul mers al acţiunii".

Astfel, comuniştii puneau mâna pe o parte din cerealele produse de fiecare cetăţean ce cultivă o suprafaţă de mai mult de doi acri şi jumătate (= 1 hectar). Maşinile de treierat trebuiau să lucreze gratuit, când era vorba de grânele statului. Preţul era fixat de comisia de colectare în funcţie de cantitatea de cereale predată.

Această confiscare de recolte, din vara anului 1948, a fost numai o continuare a planului global, elaborat de comunişti, cu scopul de a jefui ţărănimea, plan care a fost în mod tragic ilustrat şi prin reforma monetară din 1947 efectuată cam tot în aceeaşi perioadă a anului. în 15 august, guvernul şi-a anunţat planul pentru schimbarea imediată a leilor vechi în lei noi, la cursul de 20.000/1. Sumele care puteau fi schimbate variau în funcţie de clasa căreia îi aparţinea deţinătorul. Noul leu avea valoarea aprobată de 150 lei la dolar. Un ţăran putea să schimbe 5 milioane de lei vechi în 250 de lei noi; un muncitor putea schimba 3 milioane de lei vechi în 150 de lei noi; alte persoane puteau schimba 1.500.000 lei în 75 lei noi. Aceasta înseamnă că un ţăran obţinea valoarea de 1,67 dolari în bani noi; un muncitor 1 dolar, iar un bancher 67 de cenţi. Dar aceasta era numai valoarea nominală; de fapt, pe piaţa liberă,

adică pe piaţa neagră, 250 de lei echivalau cu 1,25 dolari. Aceştia erau toţi banii pe care cineva putea să-i păstreze în numerar. Măsura a fost numită stabilizare şi se afirma că fusese pusă în aplicare pentru a ţine sub control inflaţia care atinsese proporţii astronomice. Banii vechi îşi pierduseră cea mai mare parte din valoare şi deveniseră un mijloc de schimb extrem de împovărător, fiind destul de dificil de utilizat. Totuşi, pusă în practică de comunişti, măsura echivala cu confiscarea întregii averi a unui om. Toată lumea în România, fie ţăran, meşteşugar sau medic, a fost păgubită de o mare parte din economiile sale. Măsura aceasta a fost numită de popor, nu „stabilizare”, ci „stalinizare”, iar oamenii vedeau în ea o încercare în plus de a extermina burghezia şi ţărănimea liberă.

La mai puţin de trei zile după ce stabilizarea a fost impusă, nici unui român nu i s-a dat voie să păstreze mai mulţi bani decât echivalentul a 1,67 dolari, iar multor persoane nici chiar atât. Nimeni n-a îndrăznit să-şi păstreze banii vechi, acum când ei îşi pierdeau întreaga valoare, dar dacă cineva îi depunea la bancă nu primea în schimb decât o simplă chitanţă.

Românii nu numai că şi-au pierdut toate economiile, dar costul vieţii a crescut drastic, datorită noii măsuri. La 1 august 1947, cu un dolar se puteau cumpăra la Bucureşti 14 kg de carne, pe când la sfârşitul lui august, nu mai puteai cumpăra decât patru kg. O comparaţie a preţurilor de dinainte şi de după stabilizare, cuprinsă în tabelul următor, arată cum costul vieţii a crescut între 300 şi 500%.

Noile preţuri

Produse şi servicii	Preţurile după stabilizare în lei noi	Preţurile dinainte de stabilizare în lei vechi la valoarea 1/20.000	Preţurile dinainte de stabilizare în lei vechi	Procentajul de creştere a preţurilor după stabilizare
1 kg grâu	5,6	112.000	40.000	280
1 kg came	40,0	800.000	300.000	260
1 kg lapte	8,0	160.000	80.000	200
1 m stofă	1.000,0	20.000.000	12.000.000	160
o pereche	2.000,0	40.000.000	15.000.000	270
un bilet	7,0	140.000	12.000	1.180
1 litru petrol	28,0	560.000	23.000	2.400
1 tonă lemn de foc		28.000.000	1.000.000	2.800
abonamentul telefonic, 5 convorbiri pe zi, lunar	1.440,0	28.400.000	3.500.000	800
un bilet de tren, Bucureşti-Constanţa, clasa I, 240 km	2.000	40.000.000	1.000.000	4.000

Preţul biletelor de tren şi al altor servicii publice a crescut brusc între 10 şi 40 de ori. La data impunerii acestor preţuri, mulţi dintre aceia care călătoreau la ţară nu se puteau întoarce înapoi până când nu-şi schimbau leii vechi în nu mai mult de 75 sau 100 de lei noi, pe când un bilet obişnuit la clasa a treia ajunsese să coste 850 de lei pe o distanţă de 150 de mile. Costul transportului unui kg de grâu pe o distanţă de 20 de mile era de 7 lei, în timp ce preţul de vânzare al aceluiaşi kg era 5,6 lei.

Preţul produselor agricole era fixat la uri nivel foarte scăzut: de exemplu, o baniţă de grâu costa un dolar, când pe piaţa mondială, ea se vindea cu 3,19 dolari. Preţurile produselor industriale erau, pe de altă parte, foarte mari; de exemplu, o pereche de

pantofi costa 12 dolari, sau echivala cu 12 baniţe de grâu, în timp ce în Statele Unite preţul unei perechi de pantofi se ridica la valoarea a numai trei sau patru baniţe. Având în vedere preţurile scăzute fixate de guvern, ţăranii refuzau să aprovizioneze oraşele şi, drept urmare, locuitorii acestora erau ameninţaţi cu foametea generală. în consecinţă, la mai puţin de o lună de la stabilizare, guvernul a fost obligat să abolească preţurile oficiale ale produselor agricole şi, de asemenea, să reducă preţurile la transport. în curând, preţurile au scăzut de între 8 – 10 ori, faţă de valoarea lor anterioară, dar, chiar şi în aceste condiţii, ţăranii şovăiau să-şi vândă produsele.

Legată strâns de stabilizare, o nouă rată a impozitului a intrat în vigoare pentru anul în curs. Dacă cineva îşi plătise taxa în lei vechi, plata era oare valabilă sau trebuia să mai plătească şi în lei noi? Dacă cineva plătise în rate, cum va fi fost acea rată exprimată în lei noi? Rata de schimb *leu vechi / leu nou* era variabilă, de la cel care plătea la perceptor. Pentru cetăţeanul care-şi depunea economiile, raportul era de 20.000/1, dar perceptorul opera cu raportul de 3.000/1, în funcţie de clasa socială căreia îi aparţinea cetăţeanul. De exemplu, pentru un avocat, rata de schimb era una total dezavantajoasă, 2.500/1; pentru un băcan, 3.000/1; iar pentru un ţăran, 4.500/1. Muncitorii beneficiau de rate ceva mai avantajoase. Iată cum era calculată această taxă pentru un medic din Bucureşti: taxa pe venit fusese fixată la 100.000.000 de lei, adică aproximativ 120 de dolari, o sumă într-adevăr mică, dar trebuie precizat că onorariul său era de numai un dolar, în timp ce un medic american obişnuit ar fi "câştigat 5 dolari sau mai mult. Pentru 10 dolari mi se executa la Bucureşti o excelentă lucrare dentară, care la Boston ar fi costat 100 de dolari. Cu alte cuvinte, conform noului calcul, în loc să-şi fi plătit jumătate din taxe, se

considera că el a plătit, de fapt, numai 1/16 din ele. Dacă respectivul medic s-ar fi alăturat Partidului Comunist şi ar fi început să defileze pe străzi, purtând drapele şi strigând slogane ca „Moarte lui Maniu!”, poate că s-ar fi găsit vreun grangur comunist care să-l introducă în categoria muncitorilor şi astfel să i se reducă taxele, mai ales că, acum, comuniştii aveau nevoie de cât mai mulţi medici. în cazul unui avocat, o asemenea demitere morală n-ar fi avut nici un rost, deoarece comuniştii aveau de gând, încă de pe atunci să-i concedieze pe cei mai mulţi dintre ei. Epurarea proiectată n-a întârziat, de altfel, prea mult.

După stabilizare au fost revizuite şi chiriile. Proprietarilor de imobile li s-a alocat a patra parte din chiria pe care o plăteau locatarii, iar restul îi revenea statului. De fapt, stăpânul casei primea, în cel mai bun caz, jumătate, în comparaţie cu cât primea înainte de război, plătind în schimb dublu pentru întreţinere şi reparaţii, fără a se bucura de vreo reducere. Era o categorie clar destinată desfiinţării şi măsura aceasta nu a întârziat nici ea prea mult. Prin ea, întreaga burghezie era distrusă din punct de vedere economic.

Muncitorul din industrie era oarecum favorizat de stabilizare, în comparaţie cu restul populaţiei. Noul lui salariu a crescut de la 17 la 94 dolari pe lună. în plus, el beneficia de mici avantaje în ceea ce priveşte chiria şi taxele. De asemenea, i s-au făcut anumite reduceri la magazinele de stat. Dar chiar şi aşa, producţia a scăzut atât de puternic, locuinţele erau atât de suprapopulate, îmbrăcămintea era atât de greu de găsit, călătoriile atât de costistoare şi drepturile cetăţeanului atât de limitate, încât majoritatea muncitorilor români din industrie s-au simţit mai obidiţi şi mai neajutoraţi decât oricând

altădată în istoria modernă a României.

O ilustrare a modului în care Partidul Comunist s-a simţit obligat să acţioneze în cazul victimelor sale, nimeni altele decât proletarii, găsim în presa comunistă din Bucureşti, la o lună după stabi- Uzare. Oficiosul comunist *Scânteia* scria: „Muncitorii trebuie să dea dovadă de sobrietate şi de chibzuinţă în folosirea leului stabilizat. Să cumpărăm numai ceea ce ne este absolut necesar, căci avem motive bine întemeiate să facem astfel. Trebuie să depunem banii la Casele de Economii. Aceasta va asigura viitorul muncitorului şi va ajuta stabilizarea".

Să mai amintim că unii muncitori au fost rugaţi să facă economii de 17 dolari pe lună. Tot atunci, comuniştii şi-au închis economatele care vindeau muncitorilor bunuri la preţuri speciale. Prin aceasta ei au anulat favoarea de care se bucuraseră protejaţii lor. Guvernul îi forţase pe proprietarii de fabrici şi pe directorii de întreprinderi să menţină astfel de economate, în ciuda pierderilor suferite de firmele lor. După stabilizarea prin care proprietarii au fost totalmente jefiiiţi şi sărăciţi, ei n-au mai putut susţine economatele. Nici guvernul n-a fost în stare să le susţină; avea deja prea multe pierderi. Aşa că a renunţat la ele. Creditele acordate anterior economatelor vor fi utilizate pentru producţie, iar nu pentru burţile proletarilor. Guvernul a anunţat şi o epurare masivă a funcţionarilor. O dată destituiţi, ei deveneau în stare să se târască în coate şi în genunchi în faţa comuniştilor, pentru a nu-şi pierde pâinea zilnică.

Tot atunci, cotidianul *Timpul* a recunoscut ca valabil faptul că situaţia din ţară era nefavorabilă, dar îndemna la răbdare. Ziarul scria: „Nimeni nu se poate aştepta ca tranziţia de la o stare de haos economic la ordine să se facă într-o lună de zile. Cei care au

plănuit stabilizarea au dat dovadă de înţelepciune. Acum noi trebuie să ne revenim din panică şi să arătăm că putem fi calmi, sobri, încrezători”.

Comuniştii au folosit argumente mult mai convingătoare decât aceste cuvinte blânde sau articolele înflăcărate din presă pentru a instaura calmul şi încrederea: au trimis detaşamente de oameni înarmaţi în toată ţara. Iată cum descriau comuniştii în presa lor astfel de operaţii de „instaurare a unui climat de linişte”:

„Acţiunea de a reprima toate felurile de speculă continuă cu vigilenţă în tot Bucureştiul. Detaşamente speciale de poliţie se ocupă de identificarea şi arestarea speculanţilor. Toate persoanele care au fost descoperite cumpărând lei vechi sau făcând speculaţii cu aur şi valută sunt arestate pe loc şi duse la Prefectura Poliţiei. Acelaşi tratament li se aplică şi băcanilor, distribuitorilor de pâine şi zarzavagiilor care încearcă să reînvie vechea practică de a pretinde suprapreţuri sau de a ascunde produsele alimentare. Speculanţii arestaţi vor fi trimişi în lagărul de la Băneaşa, unde dieta lor zilnică este alcătuită din 100 de grame de mălai şi o cană de apă”.

Oamenii n-au fost numai arestaţi, ci unii dintre ei au fost, pur şi simplu, împuşcaţi. Printre ei s-a numărat şi Vasile Gheorghe, bucătar, care a fost prins cumpărând lei vechi; altul a fost Isaia Weinstein, care a dat declaraţii false; un al treilea a fost Alexandru Gruia, care a vândut pâine la preţuri foarte ridicate. Aceştia au fost împuşcaţi pe drumul de la Poliţie la închisoare, fără nici o reticenţă.

Secretarul general al Prefecturii de Poliţie a declarat presei că, împreună cu întregul personal al poliţiei, va continua campania de eliminare a speculanţilor, se anunţa într-un comunicat al guvernului. Vigilentul şef al Poliţiei a solicitat ca

întreaga populaţie a Bucureştiului să-i dea o mână de ajutor.

Lucrurile mergeau însă prost. în curând, comuniştii au anunţat că Banca Naţională a României, naţionalizată şi ea, a înfiinţat o poliţie valutară specială, care să-i urmărească pe speculanţi. Aceasta trebuia să verifice casele şi birourile.

într-un moment critic, dictatorul comunist Gheorghe Gheor- ghiu-Dej a îndemnat la disciplină şi moderaţie, astfel încât să se asigure un echilibru între salarii şi preţuri. El afirma că iniţiativa privată era încă încurajată, dar adăuga că oricine o va utiliza poate fi arestat pentru sabotaj. I-a liniştit apoi pe români asigurându-i că, dacă unii dintre ei o duceau greu, în Statele Unite şi în multe ţări europene lucrurile mergeau încă şi mai rău.

în ciuda acestui fapt, măsurile nu se dovedeau destul de stricte pentru a-i mulţumi pe comunişti, după cum relata presa aservită lor: „Ministrul Justiţiei, se spunea, a trimis recent o circulară către autorităţile judecătoreşti, ordonând tratarea cazurilor de speculă şi încercările de a slăbi măsurile de a reforma cursul valutar, cu o deosebită severitate şi vigilenţă. Cu măsuri mult mai severe au fost ameninţate autorităţile judecătoreşti care dădeau dovadă de neglijenţă sau indulgenţă faţă de persoanele pasibile de pedeapsă, în conformitate cu legile economice. Această metodă a dat deja primele rezultate. Unui număr de speculanţi le-au fost aplicate pedepse severe. Comercianţilor, învinuiţi de a fi încasat mai mult decât preţurile oficiale, li s-au aplicat pedepse constând în închisoare corecţională de la 5 la 10 ani”.

O săptămână mai târziu, guvernul a dat dovadă de mai multă duritate ca oricând, după cum relatează şi

de această dată presa:

„în legătură cu măsurile de redresare economică şi de consolidare a reformei monetare, vânătoarea împotriva hienelor aurului, care a început la Bucureşti, se va extinde în toată ţara. Poliţia economică a verificat deja 100 de locuinţe. Partizanii unei pieţe negre a valutei şi a aurului, care în timpul inflaţiei au pricinuit oamenilor muncii atât de multe necazuri prin speculaţiile lor, nu s-au putut despărţi de aurul şi de dolarii pe care-i deţineau, sperând că vor fi încă în stare să înşele legea şi să-şi satisfacă lăcomia, pe spinarea poporului. Cu toate că fusese stabilit un termen, urmat de o prelungire de o săptămână, care să le permită să se conformeze prevederilor legale, aceşti oameni au crezut că vor putea continua să înşele • autorităţile. Riguroasa acţiune întreprinsă de poliţie a dovedit, totuşi, că guvernul va proteja noua lege cu toată puterea şi energia”.

Zece zile mai târziu, comuniştii anunţau, prin intermediul radioului şi al presei: „Pe piaţa neagră au fost întreprinse o serie de atacuri de către speculanţi, fascişti şi manişti împotriva leului stabilizat. Ele ţinteau să slăbească încrederea în noua monedă. Aceste încercări constau în dosirea de bunuri, în refuzul, sub diferite pretexte, de a vinde produsele, în creşteri mascate ale preţurilor, în tentative de a transporta aurul şi valuta forte peste hotare. Dar poporul şi autorităţile sunt vigilente şi nici o manevră de sabotare a reformei monetare nu va fi tolerată. Toţi vinovăţii trebuie şi vor fi demascaţi, arestaţi şi deferiţi curţilor de justiţie care vor aplica grele pedepse, în conformitate cu legea, mergând de la 5 la 25 de ani de muncă forţată. Aceste sentinţe sunt pe deplin meritate, deoarece aceia care împiedică eforturile naţiunii de restabilire economică nu trebuie în nici un fel cruţaţi.”

Confiscarea cerealelor, devalorizarea totală a banilor, naţionalizarea întregii proprietăţi industriale şi multele acte represive, în strânsă legătură cu aceste măsuri, ilustrează neîncetatul război pe care comunişti români, conduşi şi sprijiniţi de sovietici, l-au purtat din septembrie 1944 împotriva fiecărei familii din România care era implicată în iniţiativa privată. Ei au plănuit să distrugă sistemul economic românesc şi finalmente au reuşit. Fiecare gospodar din ţară, care îşi construise o casă, îşi deschisese un atelier sau un magazin, ori îşi construise o mică întreprindere, era hăitut ca un animal sălbatic şi în cele din urmă lichidat.

începând cu toamna anului 1944, comuniştii au umplut ţara cu agitaţii în favoarea confiscării pământurilor. Ei cereau salarii mai mari, sechestrau fabricile, puneau mâna pe magazine, îi răpeau pe proprietarii uzinelor, luau în stăpânire zeci de clădiri pe care le transformau în sedii ale partidului, trimiteau mii de comercianţi şi meşteşugari în închisori, sub acuzaţia de sabotaj. îi forţau pe proprietarii fabricilor să întreţină pentru muncitorii privilegiaţi magazine sau restaurante cu regim special, în care se practicau preţuri minime, iar când proprietarii cumpărau produse pentru economate îi arestau ca fiind practicanţi ai pieţei negre.

Vajnicii poliţişti comunişti pretindeau sume mari pentru protecţie şi îi pedepseau pe capitalişti, deopotrivă când acceptau târgul şi când îl respingeau. Proprietarii au fost impozitaţi până ce au fost aduşi la faliment, terorizaţi pentru încălcarea decretelor privitoare la igienă, ruinaţi din cauza prea multor împrumuturi, distruşi pentru că aveau lichidităţi în cont, pedepsiţi când nu le aveau, intimidaţi zilnic sub acuzaţia de a fi sabotori şi duşmani ai noii ordini. Cu

cât un huligan comunist era mai ticălos sau mai exaltat, cu atât el era mai lăudat când contribuia la denunţarea unui număr cât mai mare de „sabotori”.

Fiecare familie care se respecta şi avea o oarecare poziţie într-o localitate se găsea complet lipsită de apărare în faţa atacurilor ziarelor comuniste, a întrunirilor comuniste, a trupelor de şoc comuniste, a poliţiştilor, a judecătorilor, inspectorilor şi procurorilor. Fiecărui cetăţean care contribuise la progresul României, statul comunist îi apărea ca un monstru rapace, susţinut de încă un şi mai nesăţios Leviathan. Şi orice ar fi făcut burghezia română, ea nu putea ieşi învingătoare. Dacă a semănat sau a strâns recolta, dacă a crescut oi sau a cultivat varză, dacă a confecţionat scaune sau a copt pâine, dacă a tăiat porci sau a făcut pantofi, dacă a cumpărat sau a vândut, dacă a aplicat legea sau a scris manuale de istorie, românul rămăsese fără nici o apărare în faţa stăpânilor comunişti impuşi de Moscova.

Marx spunea despre comunişti că menirea lor este să distrugă totul, cu excepţia proletariatului industrial. Comuniştii români au făcut chiar acest lucru pe parcursul a patru ani cu adevărat îngrozitori.

Rusia devastează şi jefuieşte

în procesul de spoliere a României, comuniştii autohtoni au fost ajutaţi din plin de armata sovietică şi de imperiul bolşevic. Trebuie să admitem că Uniunea Sovietică a avut câteva conturi de plătit României. Românii îi ajutaseră pe nazişti să devasteze teritoriile ruseşti, în timpul războiului, iar unii soldaţi îşi însuşiseră, fără îndoială, anumite obiecte de valoare de prin câte o gospodărie sau aşezare rusească. Când a intrat în bogata România, armata sovietică era înfometată, zdrenţuită şi nerăbdătoare să se răzbune; excesele erau de aşteptat.

Comportamentul absolut înfiorător al ruşilor a depăşit însă orice închipuire. Fapt şi mai îngrozitor era că anumiţi „liberali" americani au căutat să scuze toate aceste vandalisme, afirmând că românii „au găsit ce-au căutat". Toţi aceştia găsesc fel de fel de justificări, ba chiar anumite virtuţi, când spolierea este făcută de către marxişti, dar o consideră cu totul condamnabilă dacă autorii ei sunt „reacţionarii". Prădăciunile săvârşite de nemţi şi de aliaţii lor în Rusia erau o sfidare a bunului simţ, dar ceea ce ruşii au făptuit în România le întrecea peste măsură. Diferenţa era că naziştii erau unanim recunoscuţi ca nişte ticăloşi, pe când comuniştii aparţineau poporului sovietic, despre care se credea că va instaura „o lume nouă, a tuturor libertăţilor". Atrocitatea raptului rusesc apare şi mai monstruoasă, dacă ne gândim că România trecuse deja de partea Aliaţilor.

Dacă America avea sau nu căderea morală să ceară

unei ţări satelite a Germaniei să i se alăture în luptă, împotriva fostului său aliat, faptul poate fi discutat. Dacă invitaţia Aliaţilor ca România să aducă servicii cauzei comune a fost un semn de confuzie morală sau de oportunism cinic din partea acestora, faptul stă sub semnul întrebării, dar aceasta e problema Aliaţilor, nu a României.

Zi de zi, depunând toate insistenţele posibile şi folosind orice canal care-i stătea la dispoziţie, guvernul american a solicitat acestei ţări să i se alăture, să-şi croiască „drumul de întoarcere în casa democraţiei", oferindu-i nenumărate argumente pentru acest pas. I s-a promis, chiar, în mod solemn şi în repetate rânduri, că sistemul ei economic şi social nu va fi schimbat. în cele din urmă, România a urmat chemarea Aliaţilor, şi-a schimbat orientarea şi s-a alăturat acestora, arătându-şi pocăinţa cu ajutorul a mai mult de o duzină de divizii bine pregătite, trimise imediat în luptă împotriva nemţilor. Dacă motivele care au îndemnat-o să facă acest lucru erau întru totul nobile, aceasta este o altă problemă şi nu era atunci momentul de a discuta despre motive.

Faptul că s-a temut de înfrângere şi că a încercat să evite un dezastru militar zdrobitor este limpede, dar Aliaţii au lăsat la o parte, cum era şi firesc, orice speculaţii privind eventuala sa bună credinţă. Au rugat-o să li se alăture şi ea a făcut-o, îndeplinindu-le dorinţa. S-au folosit de armata şi de resursele ei, într-o mult mai mare măsură decât au putut-o face cu Bulgaria, Italia sau Ungaria, iar acum, drept mulţumire, Rusia, aliata Americii, prăda, jefuia şi teroriza România, de parcă ea ar fi continuat să ne rămână duşman.

Devastarea României a avut cel puţin zece direcţii principale: armata sovietică s-a dedat la jafuri în grup şi individual, furând bunuri ale statului şi ale

cetăţenilor; ruşii au luat pradă de război şi s-au folosit de rezervele României fără nici o reţinere, pentru a continua războiul; şi-au însuşit mari sume de bani aparţinând României; au confiscat proprietăţi în această ţară, pretinzând că aparţinuseră Axei; au rechiziţionat mari cantităţi de materiale, sub pretextul contribuţiei la mersul războiului, destinate în realitate consumului intern rusesc; au deportat în Rusia mii de cetăţeni români şi alte câteva mii dintre cei care se refugiaseră din Bucovina şi Basarabia, ocupate de ruşi; au colectat sume imense în contul „reparaţiilor" de război; au impus acorduri comerciale care au luat forma unei permanente ipoteci puse pe resursele României şi au obligat ţara să adere la o serie de pacte politice.

România, în ceea ce reprezintă ea ca sumă de individualităţi, ca naţiune, ca stat, ca entitate economică, ca întruchiparea a unor tradiţii şi idealuri, a fost şi este încă grosolan prădată de Rusia. Aceasta se adaugă devastărilor produse de comuniştii români, deşi nu fără legătură cu ei. Capitolul de faţă se va ocupa de forme mai puţin însemnate şi nepermanente de spoliere; următorul, cu tipurile de jaf mai oficiale, mai „legale".

Ar trebui să menţionăm, în primul rând, principalele crime împotriva indivizilor şi a proprietăţii, comise de armata invadatoare. Despre numărul soldaţilor sovietici care au sosit în România, în cei 4 ani de după 23 august 1944, numai înaltul Comandament Sovietic ştie. Ei au ocupat România, trecând de aici în Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria şi Cehoslovacia; au străbătut-o din nou la întoarcere. Numărul lor, în tot acest timp, a depăşit cu mult un milion; doar numărul soldaţilor sovietici, staţionaţi numai în România, la un moment dat, se apropia de un milion. în timpul primului an petrecut aici, mulţi dintre aceştia s-au dedat la jafuri cumplite.

Nici nu vreau să mă gândesc la câte femei au fost violate, dar numărul lor a fost, în orice caz, foarte mare. Dacă erai femeie, puteai fi violată în casă, pe trotuar, sau târîtă cu forţa în câte un magazin. Au fost violate femei aparţinând unor familii respectabile, unde ruşii erau primiţi ca oaspeţi, ori chiar din familii comuniste. Timp de 12 luni, prin toate satele şi oraşele prin care treceau sol- daţii sovietici, românii vegheau zi şi noapte ca să-şi ascundă femeile, atunci când ruşii se apropiau sau, pur şi simplu, când auzeau vreo bătaie în uşă. Femeile se ascundeau adesea în lanuri de porumb sau în păduri. Uneori, violurile erau urmate de împuşcături. România nu mai văzuse, de mai bine de un secol, o astfel de revărsare de sălbăticie.

Violul este o culme a abjecţiei. Acei bărbaţi care dispreţuiesc astfel o obligaţie morală elementară şi care, în mod repetat şi fără nici o oprelişte, violează fiicele, soţiile şi mamele altora, e de aşteptat să ignore şi toate celelalte obligaţii morale. Iar soldaţii ruşi le-au ignorat cu desăvârşire. Au făcut în România o demonstraţie a ceea ce Lenin a numit „etica comunistă" şi a ceea ce Stalin proslăvea ca fiind „noul om sovietic". Luni întregi ei umblau din oraş în oraş, jefuind orice casă. Au furat enorme cantităţi de alimente şi nici o pivniţă nu a scăpat întreagă din calea lor. Se avântau vitejeşte în beciurile caselor de la ţară, iar acolo se puneau pe băut până cădeau lăţi. Spărgeau butoaiele cu vin rămase, inundând subsolurile, şi se dedau la orgii bahice, lăsând casele ca după potop.

Furau caii de pe păşuni, porcii din cocini, găinile din coteţe, luau oile din turmă şi vitele de pe unde le găseau. Puneau mâna pe orice automobil particular ce le ieşea în cale. Mulţi cai, multe căruţe, perechi de boi, trăsuri erau luate în stăpânire chiar în drum, iar ţăranul sau gospodarul ce le conducea era dat jos; dacă protesta, era împuşcat pe loc. Deseori, soldaţii

ruşi prădau călătorii din trenuri; luau tot ce era de valoare din vagoanele de pasageri, chiar şi tapiţeria din piele. Opreau de asemenea autobuzele. Unii dintre ei, probabil dezertori, operau în bande, tâlhărind la drumul mare. Timp de un an şi jumătate, din această pricină, transportul în România a fost deosebit de precar. Numărul de ceasuri de mână şi de perete, de alte valori portabile care s-au furat, a fost imens.

Ruşii au demolat încă şi mai mult decât au furat. în timp ce traversau România, la dus sau la întors, au lăsat în urma lor numai urme de distrugere. După patru ani, dezastrul provocat de ei mai era încă vizibil. La început distrugeau dintr-o plăcere nebunească, precum un vandal care sparge un felinar pe stradă, ori asemenea sălbaticului care distruge casa bogatului. Un alt motiv pe care l-au invocat pentru a-şi scuza vandalismul a fost acela că ei fuseseră învăţaţi de către bolşevici că burghezia trebuie exterminată şi că pe tâlhari trebuie să îi tâlhăreşti. Fiece casă mai arătoasă, fiece mobilă mai deosebită era, în ochii lor, un semn al păcatelor capitalismului. O distrugeau din „voia domnului", considerând că săvârşeau o bună faptă proletară. Când demolau o locuinţă nouă şi arătoasă sau împuşcau un cal ori zdrobeau un scrin, ei erau ferm convinşi că de fapt adunau comori pentru raiul comunist.

Mai apoi, motivaţia jafului s-a schimbat oarecum. La vreo opt luni după ce ruşii au intrat în Bucureşti, războiul din Europa s-a sfârşit şi, drept urmare, mulţi soldaţi sovietici au început să traverseze România spre est, luând drumul spre casă. Acei nomazi nu s-au mai mulţumit cu simple furturi; au trecut la jafuri în toată legea. Voiau să pună mâna pe câte ceva, pentru a lua cu ei acasă, de pildă covoare, bijuterii, îmbrăcăminte fină, bani; în consecinţă, pe unde treceau, jafurile se ţineau lanţ. După încheierea războiului, sute de mii de ruşi s-au aşezat în România, au ocupat teritoriul pe

care s-au stabilit, controlând aproape în întregime anumite localităţi. Desigur, voiau să se simtă confortabil, iar unii dintre ei şi-au sporit gradul de confort prin jaf. Din când în când, soldaţii invadatori mergeau acasă pentru câte un concediu, alţii se întorceau acolo pentru a fi demobilizaţi şi, de fiecare dată, încercau să ia cu ei cât puteau mai mult. Alţii trimiteau în continuu pachete acasă. în fiecare zi, caravane de camioane încărcate părăseau România îndreptându-se spre Rusia şi nu puţine erau încărcate cu obiecte de valoare şi bunuri luate de la cetăţenii români.

în timpul acestei lungi perioade de teroare şi sălbăticie, tâlharii ruşi erau deasupra legii. Nici un român nu se putea apăra efectiv. Dacă cineva opunea rezistenţă când era atacat în tren, pe stradă sau în propria lui casă, risca să fie imediat împuşcat. Dacă locuitorii unui sat se apărau de incursiunile soldaţilor ruşi, ei erau arestaţi şi acuzaţi de răzvrătire împotriva Uniunii Sovietice. Premierul Nicolae Rădescu a descris el însuşi cât de neajutorată era naţiunea română în faţa ravagiilor sovietice. El spunea; „în timpul celor trei luni extrem de chinuitoare, cât am condus guvernul, trupele sovietice prădau şi ucideau în mod haotic şi fără nici o lege. în fiecare dimineaţă primeam rapoarte cu numărul jafurilor şi al crimelor săvârşite în precedentele 24 de ore. Nici membrii sovietici ai Comisiei aliate de control, nici reprezentanţii diplomatici ruşi, n-au acordat atenţia cuvenită plângerilor mele faţă de comportamentul ruşilor. Nici Aliaţii nu au acţionat în nici un fel, pentru a pune capăt terorii exercitate de soldaţii sovietici. Cu toate acestea, autorităţile sovietice au cerut ca ministrul de Interne să dea ordin ca orice român care îndrăznea să se apere de atacul soldaţilor ruşi să fie împuşcat pe loc”.

Armata Roşie obliga, aşadar, România să rămână

complet lipsită de apărare, în timp ce soldaţii ei o devastau. Cu toate acestea, când eu, în calitate de jurnalist, m-am referit la „armata de ocupaţie”, ministrul român cu propaganda m-a admonestat sever, pentru că nu m-am exprimat despre soldaţii ruşi cu termenul de „eliberatori”. Toate cele de mai sus se referă la jafuri ale indivizilor asupra indivizilor şi nu la ceea ce statul sovietic şi-a însuşit din România.

Un alt aspect al terorii sovietice, nu mai puţin dureros, deşi de o mai mică amploare, erau deportările cetăţenilor români. Victimele acestei vânători imperiale de oameni erau de patru feluri: românii care se refugiaseră din Basarabia şi Bucovina de nord, maghiarii ce trăiau în România, nemţii ce trăiau în România şi unii români care ofensaseră Uniunea Sovietică sau îi provocaseră pe ruşi.

Sunt convins că memoria umanităţii va reţine, în secolele ce vor urma, ca pe o crimă odioasă, gestul ruşilor de a-i încolţi realmente pe basarabenii refugiaţi. Problema componenţei etnice a Basarabiei nu are nimic de-a face cu aceasta. Este cu totul irelevant dacă, din totalul basarabenilor, românii reprezentau 40% sau 60%. Important este că unii locuitori ai Basarabiei erau români, iar când armata rusă a reocupat provincia, în 1944, mulţi dintre aceşti români s-au refugiat peste Prut. Nu voiau să trăiască într-o provincie care trecuse sub jugul sovietic şi erau ferm hotărâţi s-o părăsească. Hotărîrea lor ţinea de propriile experienţe. Armata Roşie pusese stăpânire pe Basarabia în 1940 (ca o consecinţă a înţelegerii dintre Hitler şi Stalin, privind împărţirea Europei) şi a rămas acolo până în iunie 1941, când Hitler l-a atacat pe Stalin şi a invadat Rusia. în acel an al ocupaţiei ruse, românii din Basarabia au gustat din mierea bolşevică şi celor mai mulţi nu le-a plăcut de fel.

în consecinţă, când Armata Roşie a invadat din nou Basarabia, în primăvara lui 1944, convoaie de

refugiaţi s-au îndreptat spre România. Mai târziu, chiar şi după ce ruşii au izolat Basarabia, mulţi români au reuşit să se strecoare, peste Prut, în România. Au preferat nevoile, şomajul, lipsa de adăpost în România, decât traiul în Uniunea Sovietică. S-au refugiat cu familiile sau individual, în căruţe cu cai ori maşini, în trenuri sau pe jos. Copiii au fost despărţiţi de părinţi, bărbaţii surprinşi de înaintarea rapidă a ruşilor departe de casă, s-au îmbarcat pentru România tară soţii. Taţii basarabeni care lucrau în România nu au mai putut trece Prutul înapoi la copiii lor. Românii au fugit şi din Bucovina de nord, în condiţii asemănătoare. Aceşti bărbaţi şi femei, sau băieţi şi fete, erau poate cei mai oropsiţi dintre milioanele de strămutaţi ai Europei.

Pentru a le înrăutăţi şi mai mult situaţia, Uniunea Sovietică a cerut, după ce armata sa ocupase întreaga Românie, ca aceşti nefericiţi români să fie adunaţi şi trimişi înapoi în robia sovietică. Situaţia e similară cu cea a sclavilor fugiţi din sudul Americii către nord, înainte de izbucnirea războiului civil american, dintre care câţiva au fost înapoiaţi, în lanţuri, stăpânilor lor. Pe când America încă mai continua în 1944 şi 1945 războiul împotriva Germaniei şi Japoniei, pentru a instaura libertatea în lume, Uniunea Sovietică şi-a consumat o enormă energie încercând să-i prindă pe români şi să-i subjuge Rusiei. Nici măcar nu făcea un secret din asta. Pur şi simplu, Moscova considera întoarcerea lor ca o condiţie de pace. Guvernul sovietic a declarat şi în ziarul Armatei Roşii publicat la Bucureşti, şi la radioul sovietic, că aceşti români trebuie predaţi autorităţilor sovietice. A repetat de nenumărate ori aceste cereri guvernului român şi, într-adevăr, un motiv pentru care Uniunea Sovietică insista ca, unul după altul, guvernele democratice de la Bucureşti să fie înlăturate era faptul că acestea nu

erau de acord ca aceşti oameni hăituiţi să încapă pe mâna ruşilor.

Desigur, refugiaţii din Basarabia şi Bucovina s-au bucurat de toată simpatia naţiunii române. Mulţi dintre ei aveau rude, iar alţii aveau cunoştinţe apropiate în România, din moment ce a trece din Basarabia în altă parte a României nu însemna cu mult mai mult decât a trece din New England în New York. Toţi cei urmăriţi erau conaţionali români, de acelaşi sânge şi de acelaşi grai. Să ne pară ciudat aşadar că România s-a simţit jignită de o astfel de vânătoare de oameni?

Oamenii au încercat să-i ascundă pe refugiaţi; au păstrat secretul a zeci de mii de ascunzători; au dat bieţilor oameni adăpost, i-au îndreptat pe tineri spre păduri, au adus de mâncare urmăriţilor. Poliţia şi soldaţii sovietici au cercetat casele românilor, au înhăţat oamenii pe stradă, i-au aruncat din trenuri, i-au arestat pe locuitorii dintr-o seamă de oraşe pentru a-i forţa să dezvăluie ascunzătorile rudelor lor care părăsiseră Basarabia, dar rareori au avut parte de cooperare din partea lor.

Totuşi, nu puţini au fost cei prinşi, despărţiţi de rude şi prieteni, vârîţi cu forţa în maşini, camioane sau vagoane de marfă şi duşi, sub pază sovietică, spre vastele întinderi ale Rusiei, de unde cale de întoarcere nu mai exista. Hohotele de plâns ale victimelor, ce răsunau în urechile celor care asistau la un asemenea trist spectacol, păreau să spună: „Siberia, mine de cărbuni, lagăre de concentrare, exterminare lentă.” Astfel de scene i-au afectat pe unii români atât de mult, încât cu greu înţelegeau „Vocea Americii”, care preamărea zilnic libertatea pentru care luptau Aliaţii.

Iată o ilustrare a unui alt tip de teroare sovietică. Într-o zi, o tânără a venit să mă vadă la Bucureşti. Era cetăţean român, de origine străină, ca şi tatăl ei.

Acesta, mi-a spus ea printre suspine, fusese răpit pe o stradă din Bucureşti şi nu mai fusese văzut din momentul în care doi ruşi îl pălmuiseră şi îl urcaseră cu forţa în automobilul lor. După o vreme, s-a găsit un bilet pe strada Griviţei, lângă Gara Centrală din Bucureşti, adresat fetei care mă vizitase anterior. Era de la tatăl său care spunea că fusese dus în Rusia şi judecat de către un tribunal ai cărui membri nu aveau nici cea mai mică idee despre motivele pentru care fusese arestat. îi cerea întreprinzătoarei fete să-l caute, ceea ce lata a şi făcut, găsindu-şi astfel tatăl într-o închisoare din Bucureşti; fusese adus înapoi, dar tânăra nu a reuşit să-l elibereze. Alergase pe la toate autorităţile române, aşteptând zile întregi în anticamere, plângând şi pledându-şi cu convingere cauza. Fusese şi la Comisia rusă de control şi la Comisia americană de control, iar în cele din urmă a încercat şi la mine. Totul părea complet lipsit de speranţă. Tatăl unei fete, soţul unei femei, un bărbat de 60 de ani, zăcea uitat într-o închisoare românească. Americanii au ridicat din umeri, ruşii au ridicat din umeri, românii au ridicat din umeri, eu am oftat şi Papa Theocostas a continuat să-şi irosească viaţa în închisoare.

Un număr important de personalităţi au fost, de asemenea, arestate, deportate sau atacate de ruşi. De exemplu, o oficialitate • iugoslavă în România, Pantovici, a fost dus în Rusia, în toamna lui 1944, şi ţinut acolo mai mult de un an. Generalul Avramescu, comandantul Armatei a IV-a, a fost ridicat împreună cu soţia, fiica şi nepotul. Un ofiţer din subordinea lui, generalul Dragomir, a fost de asemenea răpit. Trei profesori de la Liceul Tehnic din apropierea Gării de Nord din Bucureşti au fost atacaţi în cursul unei singure săptămâni. Unul dintre ei, Doru Demetrescu, a fost ucis.

Mult mai impresionante decât aceste cazuri

individuale sunt poveştile unei categorii de oameni oropsiţi care veneau să mă viziteze, de obicei singuri; o singură dată, în grup. Erau unguroaice sau românce căsătorite cu unguri, cu toate având cetăţenie română. Soţii lor fuseseră luaţi prizonieri în România de către Armata Roşie şi duşi în Rusia la muncă forţată. Din când în când, mai venea câte o veste de la ei, adusă de prizonierii de război care se eliberau. Mai sosea, după o vreme, şi câte o scrisoare plină de disperare, de obicei sub forma unui cuvânt de rămas bun. Iată un exemplu:

„Draga mea soţie,

îmbrăţişează-l pe copil din partea mea. Mi-am pierdut speranţa că vă voi putea revedea vreodată. Mă târăsc toată ziua, de la barăci la mină, de la mină înapoi la barăci. Hainele-mi sunt toate zdrenţuite, căci sunt aceleaşi din ziua în care am fost luat prizonier. Nu am săpun să le spăl, nici aţă să le cârpesc.

Mi-e foame tot timpul. Tuturor celor de-aici ne este foame tot timpul.

Scrisoarea ta a sosit, în cele din urmă. Tu mai aveai o speranţă. Eu nu mai am nici una. Văd că sunt uitat; toţi suntem uitaţi. Nu pot face nimic şi nimeni nu poate face nimic.

Dă-i micului Geza vioara mea. Cred c-a mai crescut. Păstrează pantofii mei negri pentru el. Să-i vorbeşti despre tatăl lui. Nu mă uita. Roagă-te la biserică pentru mine.

Aceasta va fi ultima mea scrisoare.

Al tău, Geza.”

Cei mai mulţi maghiari din România nu au fost luaţi prizonieri. Dar unii dintre ei erau în acesta situaţie, fiind trataţi ca nişte sclavi. Am fost martor la aceasta. Guvernul român nu putea să-i elibereze, chiar dacă ar

fi dorit. Nu a putut face nimic nici pentru zecile de mii de prizonieri de război români, eliberaţi din lagărele de concentrare abia după patru ani de la încheierea armistiţiului!

Mult mai numeroşi decât maghiarii deportaţi au fost cetăţenii români de origine germană. înainte de război, în România trăiau mai bine de 700.000 de germani. Mai mult de jumătate erau şvabi, restul saşi, ai căror strămoşi se aşezaseră în Carpaţi cu mult înainte de reforma lui Luther. Din nefericire, ei şi-au păstrat un puternic spirit naţionalist de-a lungul secolelor, rezistând cu încăpăţânare asimilării. Reputaţia lor, înainte şi în timpul războiului, nu fusese prea bună. Mulţi au devenit nazişti agresivi, au sfidat autorităţile româneşti, de parcă ar fi fost stat în stat, au dovedit credinţă lui Hitler şi au încercat să grăbească triumful nazismului. Mulţi dintre ei au participat de asemenea la devastarea Rusiei. După ce România s-a alăturat Aliaţilor, a venit şi pentru ei momentul scadenţei. Dar această „răsplată" părea majorităţii românilor inumană. Ciudat, aceşti germani care de secole îi considerau pe români un popor de mâna a treia şi se alăturaseră maghiarilor pentru a-i umili şi exploata, au câştigat simpatia lor, – sau mai degrabă pe cea a văduvelor şi orfanilor. Armata Roşie a tratat femeile şi copiii lipsiţi de apărare, mai ales văduvele şi orfanii, într-un mod atât de sălbatic, încât mulţi români au început să-i regrete pe foştii lor ocupanţi germani. Acesta a devenit, într-adevăr, sentimentul predominant printre români.

Germanii din România erau trataţi asemenea animalelor sălbatice. Pedeapsa colectivă nu era limitată la conducătorii nazişti ori la ofiţerii din armată, ci extinsă asupra întregii comunităţi. O astfel de înjosire în masă a demnităţii umane, pe timp de pace, i-a îngrozit pe români, pentru că ea era simbolul felului de a se purta al Rusiei. Majoritatea românilor s-

au trezit ei înşişi în aceleaşi situaţii lipsite de speranţă ca şi germanii din România. Se vedeau pur şi simplu reduşi la sclavie. Când românii vedeau o săsoaică văduvă, lipsită de drepturi, jelindu-se din pricina fiicelor sale înfometate şi silite să muncească din greu într-o mină sovietică îndepărtată, huruitul tancurilor sovietice pe drumurile româneşti părea şi mai sinistru. Când, . o săsoaică singură îi citea unei romance o scurtă şi emoţionantă scrisoare de la soţul ei, absent de multă vreme, aflat undeva la Stalingrad sau la Moscova, romanca se gândea la fiul său care lipsea şi el, încă prizonier de război în acea zonă, silit să execute acelaşi tip de muncă forţată.

Uneori nemţii reveneau din captivitate, dar niciodată toţi. Numai cei distruşi şi epuizaţi erau trimişi înapoi, oameni din care şi ultima picătură de energie fusese stoarsă. Cei înapoiaţi povesteau cu teamă cum trăiseră o poveste cu adevărat îngrozitoare. Cel mai adesea vorbeau fără amărăciune sau patimă, ci monoton, asemeni unor automate sau plăci de gramofon. Erau resemnaţi în faţa sorţii, încetaseră să mai aştepte ceva de la viaţă, neavând putere nici măcar să se răzbune. Viaţa îi sleise complet de puteri. în Rusia, ei lucraseră ore întregi, asemeni maşinilor. Hrana lor consta într-o supă slabă, o tocană fără gust şi pâine întotdeauna insuficientă. Erau îmbrăcaţi în zdrenţe. Locuiau în cocioabe sau în barăci sărăcăcioase, neprimitoare. Le era urmărit fiecare pas. Se simţeau ca într-o cuşcă, mânaţi de ici-colo. Nu erau supuşi unor cruzimi deosebite, ci pur şi simplu neglijaţi, asemeni buruienilor de pe un câmp părăsit. Au suferit la fel de mult ca şi deportaţii ruşi. Condiţiile de muncă erau proaste, minele erau deseori pe jumătate pline de apă. Bărbaţii erau mereu flămânzi. Iarna sufereau de frig. Viitorul se anunţa fără orizont, prezentul era cenuşiu şi fără sens.

Fuseseră vânaţi asemeni criminalilor, îmbarcaţi în vagoane de mărfuri, ucişi asemeni vitelor la abator, expediaţi înapoi ca nişte zdrenţe nefolositoare.

Fără îndoială poporul german a avut o mare parte de vină, dar chiar trebuia ca omul simplu să fie astfel tratat? se întrebau românii. Asta e ceea ce ne aduce Rusia? Priveliştea acestor ruine umane, zdrenţuite, fără viaţă, trase la faţă, plutea ca un spectru peste România. Monstruozitatea se plimba în voie prin ţară, înăbuşindu-i pe oameni.

Pe lângă aceasta, jaful îngrozitor săvârşit asupra proprietăţilor nemţeşti i-a dezgustat pe mulţi români. Nemţii erau cei mai harnici oameni din ţară. Ei au imprimat un ritm dinamic agriculturii, afacerilor, artizanatului, construcţiilor; au inspirat deopotrivă admiraţie şi ură; au servit drept exemplu prin stilul lor de viaţă şi de muncă. Dar acum, tot ce creaseră ei se risipea în vânt. Pământurile le-au fost devastate, casele confiscate, magazinele prădate. Totul, fără nici o discriminare, într-o neorânduială furioasă şi sălbatică. Românii cei mai slugarnici, mai duri şi mai incompetenţi, dis- preţuiţi de concetăţenii lor, s-au declarat comunişti, au intrat iute în clica lui Groza şi au dat năvală spre proprietăţile nemţilor. Clădirile au fost lăsate pradă deteriorării, câmpurile au fost invadate de buruieni, utilajele au fost stricate, animalele cele mai bune au fost tăiate. Ţiganii, căci aşa le spuneau românii de bună credinţă, domneau peste oamenii respectabili. întregul respect pentru proprietate şi pentru munca stăruitoare au fost subminat, iar violenţa răsplătită. Aceasta părea a fi esenţa noului sistem, marea contribuţie pe care Rusia o aducea Europei. Românii s-au întrebat dacă toate acestea nu erau un simbol şi un semn care prevestea ceea ce urma să se întâmple cu ei cu toţi. Fărădelegea

şi violenţa domneau acum în toate fostele comunităţi germane şi se pregăteau să cuprindă întreaga ţară. Cuvântul la ordinea zilei devenise jaful, iar românii se întrebau pe drept cuvânt: „Dacă un ţigan pune stăpânire pe casa unui sas, pe motivul că acesta fusese nazist, oare mâine nu va pune şi pe cea a românului, sub pretextul că el a fost fascist?" Priveliştea ogoarelor în paragină ale saşilor, care de 20 de generaţii dădeau cele mai mari recolte, a stârnit neliniştea vecinilor lor români, deşi, odată, aceştia îi urîseră şi îi invidiaseră pe saşi.

La începutul lui 1945, peste o sută de mii de nemţi, bărbaţi între 17 şi 45 de ani şi femei între 18 şi 30 de ani, au fost strânşi şi trimişi în Rusia. Au fost arestaţi în şcoli, pe străzi, scoşi din casele lor, luaţi de pe câmp. Oraşe şi sate întregi şi-au plâns copiii, mânaţi cu forţa în gări şi de-aici îndreptaţi spre destinaţii îndepărtate. Stranele bisericilor au rămas pe jumătate goale, străzile au devenit tăcute, şcolile au fost închise, în atelierele părăsite s-a aşezat colbul. Practic, nu exista familie de germani care să nu fi fost afectată, iar românii aveau presimţirea că bolşevicii se pregăteau să procedeze Ia fel, în întreaga ţară.

O altă eficientă metodă sovietică de a nărui stabilitatea socială în România a fost distrugerea puterii de cumpărare a leului printr-o inflaţie nelimitată. Pentru a grăbi acest proces, ruşii au inundat ţara cu ruble. Una dintre primele hotărâri ale Armatei Roşii, după pătrunderea în Bucureşti, a fost să afişeze anunţuri mari, în limba română, prin care populaţiei i se cerea să coopereze cu forţa de ocupaţie şi să accepte bancnote sovietice, în orice cantitate. Aceasta însemna că statul sovietic, Armata Roşie şi fiecare soldat în parte, puteau cumpăra orice şi de oriunde doreau, plătind în ruble. Statul român a fost obligat să restituie toate rublele, fără nici o compen-

saţie, iar ruşii păreau să aibă cantităţi nelimitate. Când armata a înaintat dinspre est spre vest, multe magazine au fost golite. Probabil că unele dintre mărfurile jefuite le-au trimis spre Rusia, o parte le-au consumat, dar multe s-au reîntors pe piaţa neagră românească. într-o manieră foarte simplă, Moscova şi-a atins un dublu scop: a permis forţelor sale să-şi procure pe cheltuiala românilor articole de care fuseseră mult timp lipsite, iar prin aruncarea pe piaţă a unor uriaşe sume de ruble a dublat, în scurt timp, masa monetară românească. Acesta era începutul spiralei inflaţioniste care, în decurs de trei ani, a ridicat valoarea unui dolar la 10 milioane lei sau, cu alte cuvinte, a făcut leul românesc practic fără valoare. Aceasta a facilitat, deopotrivă, obstrucţionarea burgheziei şi aducerea în stare de mizerie a fiecărui român.

Guvernul român nu avea nici un fel de control asupra inflaţiei. Ruşii care se mişcau peste tot în ţară sau cei care se stabiliseră permanent în România cheltuiau cu dărnicie ruble, iar Banca Naţională a României plătea pentru ele, la schimb.

Fapt şi mai important, după semnarea armistiţiului la 12 septembrie 1944, România şi-a asumat obligaţia de a furniza forţelor ruseşti din ţară practic tot ceea ce ele doreau. Aceasta s-a dovedit a fi un angajament monstruos pentru că Armata Roşie, ca şi civilii ruşi stabiliţi aici în gazdă, au trăit în România ca nişte stăpâni. La 8 luni după ce ruşii au intrat în Bucureşti, Germania a capitulat, luptele au încetat, dar ruşii au rămas aici cu sutele de mii. Pretindeau dreptul de a-şi putea însuşi orice lucru pe care-l vedeau şi de a comanda producerea tuturor bunurilor pe care le doreau. Cămările, grânarele, depozitele de îmbrăcăminte, toate erau la dispoziţia lor. Orice uşă le

era deschisă. Ruşii au luat, după pofta inimii, petrol, grâu, porumb, camioane, automobile, vapoare, cai. Au exportat petrolul românesc şi şi-au însuşit veniturile, au trimis cereale iugoslavilor înfometaţi şi au primit pentru ele credite. Au comandat costume, pantofi, produse din piele, efecte pentru spitale, cu scopul de a aproviziona o armată de milioane de soldaţi, iar românii nu au putut respinge ordinele.

Mult timp după ce luptele au încetat, ruşii din România au continuat să rechiziţioneze lapte, carne, pâine, grăsimi, zahăr pentru o forţă militară imensă şi nici un ministru român n-ar fi îndrăznit să spună comandanţilor ruşi că se luau alimente pentru mai mulţi soldaţi decât cei care staţionau în ţară. Ar fi însemnat că românii spionau şi ar fi sunat ca o insinuare că mai-marii Armatei Roşii minţeau, iar aceasta putea fi interpretată ca o acuzaţie că ruşii îşi însuşeau bunuri din România, în timp ce posturile de radio sovietice şi româneşti – conduse toate de bolşevici – trâmbiţau toată ziua că Uniunea Sovietică trimitea ajutoare României. Oricare ministru comunist de la Bucureşti avea grijă să nu comită un asemenea act duşmănos faţă de Kremlin, aşa încât toţi au dat tot ceea ce li s-a cerut, iar resursele României s-au scurs din ţară pe toate căile, încărcate în trenuri sau în camioane.

Dimpotrivă, comuniştii români erau atât de slugarnici, încât se întreceau între ei să prade ţara, în favoarea măicuţei Rusia. Dr. Oeriu, împuternicitul pentru punerea în aplicare a armistiţiului, a declarat cu toată convingerea, în mai multe ocazii, că oricât de mult ar oferi România, ea nu va putea să plătească Uniunii Sovietice tot ceea ce-i datora.

Cât priveşte disponibilitatea comuniştilor români de a da, ruşii nu şi-au pierdut niciodată disponibilitatea de a lua, iar printre lucrurile pe care

le-au cerut cu stăruinţă erau vile, case de vacanţă, bazine de înot, maşini de lux şi mobilă deosebită. Ofiţerii sovietici, stabiliţi în România cu miile, inclusiv colonei, generali şi chiar un
mareşal, au dat ordin guvernului român să le atribuie cele mai somptuoase locuinţe şi să le mobileze cu cele mai bune covoare, tablouri, piane, draperii şi canapele. Ruşii au rezervat, de asemenea, pentru ei toate staţiunile de la mare şi de la munte. .

Iar când Armata Roşie părăsea vreo vilă, hotel sau cabană montană, ele erau lăsate într-o stare de incredibilă devastare şi mizerie. Toate acestea au ajuns de notorietate peste tot în Balcani. Mirosul unui hotel ocupat de ruşi şi priveliştea unei clădiri rechiziţionate de aceştia, devenea obiect de batjocură şi sursă de glume. Când Armata Roşie părăsea o casă, băile erau distruse, instalaţiile erau stricate, uşile scoase din ţâţâni, iar gunoiul stătea în mormane. Clădirile devastate, pe toată întinderea din Bucovina până în Tracia, stăteau ca mărturii înfricoşătoare şi de netăgăduit ale „culturii bolşevice”.

Printre produsele pe care România era obligată să le pună la dispoziţia Rusiei se aflau toate facilităţile de transport. Moscova a pus stăpânire pe căile ferate, dirijându-le după bunul ei plac, timp de mai multe luni, şi a confiscat în întregime marina română. în septembrie 1945, Rusia a înapoiat şapte mici vase de navigaţie, în stare de degradare avansată. Uniunea Sovietică a mai luat în posesie cea mai mare parte a flotei comerciale româneşti, lăsând doar două nave maritime, 32 de remorchere şi 322 de vase de agrement, dar şi dintre vasele rămase, 125 de barje, 7 remorchere şi 2 nave maritime erau păstrate în exclusivitate în serviciul Rusiei, la fel ca şi toate docurile şi porturile.

Armata rusă a produs enorme pagube Căilor Ferate Române, scoţând din circulaţie, în decurs de doi ani, nemumărate vagoane şi locomotive. Dintre cele 50.000 vagoane pe care CFR-ul le avea în 1944,23.000 de vagoane şi vagoane de dormit şi 227 de locomotive au fost, practic, scoase din ţară, iar ulterior un număr foarte mic au fost înapoiate. Majoritatea vagoanelor de dormit care încă mai funcţionau erau într-o stare deplorabilă. Terasamentele suferiseră aproape tot atât de mult ca şi materialul rulant. Majoritatea avioanelor, camioanelor, autobuzelor şi automobilelor fuseseră confiscate. Această prăbuşire a sistemului român de transport nu se datora vreunei acţiuni inamice, ci aproape în exclusivitate armatei sovietice ocupante.

O altă metodă pentru jaful oficial pe scară largă a fost luarea de către Rusia a unei imense prăzi de război. Această stipulare a armistiţiului a fost aplicată în aşa fel încât să asigure Uniunii Sovietice posibilitatea de a-şi însuşi valori care nu aparţinuseră niciodată Germaniei şi de a acapara o mare parte din resursele României, primejduind independenţa ei economică. Firmele germane aveau anumite întreprinderi în România. Pe lângă aceasta Hitler confiscase mai multe proprietăţi ale aliaţilor, aparţinând unor state ca Belgia, Olanda, Franţa. în sfârşit, România beneficia de multe utilaje şi instalaţii pe care le cumpărase din Germania. Acestea aparţineau firmelor româneşti sau statului român. Nu mai aparţineau Germaniei, tot aşa cum nu-i mai aparţine un aparat de fotografiat nemţesc aflat în proprietatea unui american din Los Angeles. Dar Rusia a pus mâna pe tot ce a putut, fără să ţină cont dacă aparţinea statului român, cetăţenilor români sau Aliaţilor. Aceştia au fost jefuiţi în aceeaşi măsură ca şi duşmanii. Cu titlul de „pradă de război”, Rusia a

confiscat aproape tot ce a dorit. Principalele excepţii au fost proprietăţile petrolifere pe care Germania le confiscase de la firme americane. Americanii însă le recuperaseră în marea lor majoritate, cel puţin pentru moment. Mai târziu, ele au fost confiscate de statul român. Termenul „pradă de război" este cel puţin ambiguu, iar Rusia îl utiliza într-un mod cât se poate de original.

O mare parte din această „pradă" era pe jumătate distrusă sau deteriorată – automobile uzate, camioane părăsite, utilaje în paragină sau instalaţii avariate din uzinele aflate în proprietatea germanilor. Conform convenţiei de Armistiţiu, România trebuia să dea Rusiei această „pradă în bune condiţiuni". în consecinţă, fabricile româneşti trebuiau să o recondiţioneze. Deşi România avea un număr foarte mic de camioane, multe dintre ele au fost luate de ruşi. Cele care au rămas la dispoziţia României trebuiau reparate de urgenţă. Cu toate acestea, fabricile româneşti erau obligate să-şi consume timpul, energia, competenţa, materiale scumpe şi piese de schimb pentru a repara camioane şi maşinării germane pentru Rusia.

România era obligată să restituie Uniunii Sovietice toate averile pe care Armata Română le luase de la Rusia în cursul invaziei – dacă asemenea averi puteau fi găsite. Era, de asemenea, obligată să restituie aceste lucruri „în bune condiţii". Acest articol a dat dreptul ruşilor de a intra în fiecare casă din ţară în căutarea bunurilor luate din Rusia. în felul acesta, ei puteau pretinde orice lucru pe care îl găseau şi puteau să-l recondiţioneze în România la bunul plac. România era constrânsă să cheltuiască mari sume de bani pentru reparaţia bunurilor pe care armata sa le luase sau se presupunea că le luase de la Uniunea Sovietică. O

bună parte din uzinele producătoare de produse metalice şi de lemn, la fel ca şi o parte din muncitorii calificaţi, erau folosiţi exclusiv la repararea prăzii luate de ruşi de la armata germană în retragere şi de la români – toate gratuit şi în beneficiul Rusiei.

O sumă şi mai mare era rezervată despăgubirilor pentru bunuri care se presupune că fuseseră luate de la ruşi şi care nu puteau fi reparate sau recondiţionate. Cel mai important articol individual din această notă de plată erau grânele şi alte mărfuri pe care statul român le cumpărase de la producători sau negustori din Basarabia şi nordul Bucovinei de la 22 iunie 1941 până în primăvara anului 1944. în această perioadă, cele două provincii fuseseră parte integrantă a României. Statul cumpărase provizii pentru armată de la persoane din aceste provincii ca şi din alte părţi ale ţării. Când Uniunea Sovietică a recucerit aceste teritorii, ea a forţat totuşi România să plătească Moscovei pentru grânele pe care aceasta le achitase deja cetăţenilor români de acolo.

în plus, România era deja împovărată de obligaţia de a plăti 300.000.000 de dolari despăgubiri. Prin toate aceste căi, Uniunea Sovietică a luat, de fapt, de la România aproape 2.000.000.000 de dolari în decurs de aproape patru ani.

în plus, ea a ruinat economia României, a pregătit şi realizat confiscarea totală a proprietăţii şi a exercitat o teroare neîntreruptă asupra naţiunii.

încătuşarea României

Uniunea Sovietică a fixat despăgubirile de război ale României la 300.000.000 dolari, declarând cu mărinimie că nu a intenţionat să-şi împovăreze

vecinul, în ciuda stricăciunilor pe care acesta le făcuse în Rusia. Pe de altă parte însă, Uniunea Sovietică a extorcat din România, numai într-un an, bunuri şi bani în valoare de 610.000.000 dolari, iar în decursul celor patru ani, valoarea bunurilor însuşite s-a ridicat la 1.785.000.000 dolari. Mai mult, guvernul comunist s-a obligat, în numele României, să plătească sume absolut exorbitante, timp de cel puţin încă şase ani. Nici o cifră a reparaţiilor oficiale, anunţată de Rusia, nu a fost exactă, având darul mai degrabă de a încurca şi de a induce în eroare. De fapt, Moscova nu a ţinut niciodată seama de vreo cifră ori de vreo cotă stabilită, însuşindu-şi tot ceea ce a dorit şi nesocotind orice înţelegere oficială. în plus, Kremlin-ul şi-a aservit practic toate resursele României, prin acorduri comerciale şi economice impuse prin forţă, iar pe deasupra a impus şi o serie de acorduri politice care încătuşează efectiv România, cu lanţuri de oţel. Culmea ipocriziei, presa moscovită, ca şi cea din România comunistă, subliniază, în mod constant şi cu neruşinare faptul că Uniunea Sovietică oferă un generos ajutor economic naţiunii române, „cu mult mai mult decât ar merita România”.

Potrivit afirmaţiilor făcute de primul ministru, generalul Nicolae Rădescu, una dintre ele apărută sub forma unei scrisori, în *New York Times* din 18 iulie 1948, România a fost silită, de la începutul ocupaţiei ruseşti, să cedeze Uniunii Sovietice 63% din venitul ei naţional.

încă la sfârşitul verii lui 1946, România plătise despăgubiri în valoare de 1.050.000.000 dolari, potrivit afirmaţiei făcute de delegatul american la Conferinţa de pace de la Paris, Williard L. Thorp, la 23 septembrie 1946. Thorp a estimat că mai rămânea de plătit o sumă de încă 950.000.000 dolari. Generalul

Rădescu afirma • că, în decurs de 18 luni, Rusia îşi însuşise 735.000.000 dolari şi voia să menţină acelaşi flux al cursului despăgubirilor. Aceste sume uriaşe au fost extorcate de către Rusia din venitul naţional, după cum urmează: în 1945, 686.000.000 dolari; în 1946 circa 600.000.000 dolari; în 1947, circa 800.000.000 dolari, iar în 1948, aproximativ aceeaşi sumă. Dacă Rusia şi-a însuşit 735.000.000 dolari în 18 luni, după cum susţine generalul Rădescu, aceasta a însemnat practic aproape două treimi din suma totală pe care românii au câştigat-o în acea perioadă. Li s-au lăsat mai puţin de două cincimi din veniturile lor pentru plata taxelor şi pentru celelalte necesităţi.

Un diplomat român, cunoscător apropiat al realităţilor româneşti, stabileşte proporţia ce revenea Rusiei Sovietice din venitul naţional al României la 80%, sau chiar cu ceva peste acest procent. El nu crede că venitul naţional anual a depăşit în medie 550.000.000 dolari începând cu 1944 şi afirmă că, între 30 august 1944 şi 31 decembrie 1947, din venitul total de 1.950.000.000 dolari, ruşii au luat mai mult de 1.650.000.000 dolari. Probabil însă că procentajul de două treimi, menţionat în paragraful de mai sus, este mai exact.

Ca o naţiune să transfere o proporţie atât de mare din veniturile sale unei puteri străine reprezintă pur şi simplu o imposibilitate, ceea ce înseamnă că Rusia şi-a însuşit nu numai o parte din veniturile anuale ale României, dar şi o parte din capitalul ei: inventar agricol, utilaje agricole, vehicule, trenuri, uzine, vapoare. Românii sunt privaţi aşadar nu numai de veniturile lor, ci şi de o parte din tehnologiile şi resursele prin care îşi realizau aceste venituri. Numai într-un singur an, Rusia a confiscat 16% din mijloacele mobile ale României.

Unul dintre marile abuzuri ale Rusiei, în procesul de furnizare a „reparaţiilor cuvenite” – precum şi a tuturor celorlalte obligaţii – este acela că România plăteşte în natură, iar valoarea bunurilor este fixată de Rusia însăşi, pe baza preţurilor din 1938, care erau, evident, cu mult mai mici decât preţurile mondiale curente. România a fost de acord să plătească 300.000.000 dolari pentru „reparaţiile cuvenite”, în cereale, utilaje, cherestea, cărbuni, ţiţei şi alte mărfuri. Dar când ea a expediat aceste produse, de fapt a trebuit să furnizeze o cantitate aproape dublă decât s-ar fi cuvenit, potrivit preţurilor curente. Era ca şi cum un fermier ar fi achitat o notă din 1948, potrivit cu preţurile la grâne din 1938. De fapt, suma oficială de 300.000.000 dolari pentru reparaţii reprezintă cel puţin 525.000.000 dolari, iar această sumă este departe de a fi minimul extorcat de ruşi.

La începutul verii lui 1948, România plătise 332.000.000 dolari drept „reparaţii” şi 1.453.000.000 dolari pentru diverse alte obligaţii. Datorită prăzilor de război, a bunurilor furate, a reparaţiilor de război, din pricina obligaţiei părţii române de a asigura hrană pentru Armata Roşie, a transportului pentru aceasta, a plăţii pentru aprovizionările luate din Basarabia şi Bucovina, ruşii şi-au însuşit din România bunuri în valoare mult mai mare decât cea a „reparaţiilor”. De exemplu, statul român a inclus în bugetul său pentru anul 1948/1949 suma de 172.000.000 dolari, destinată „reparaţiilor”, întrucât rata datorată reparaţiilor oficiale, fixată pentru acel an, era de 34.000.000 dolari, România plătea aşadar Rusiei, chiar şi în cel de-al patrulea an de la terminarea războiului, suma de 138.000.000 dolari, ceea ce nu avea nici o legătură cu „reparaţiile”. Din acest total de 172.000.000 dolari, Rusia a consimţit, în marea sa bunăvoinţă şi, bineînţeles, cu multă tevatură, să renunţe la

16.500.000 dolari – sau, dacă ar fi fost plătiţi în natură, 29.000.000 dolari – în vara lui 1948.

Notele contractuale predate oficial Armatei Roşii, din 1944 până în 31 decembrie 1945, arată ce flux imens de bunuri s-a scurs din România. Lista următoare [v. pag. 391], care nu a avut nici o legătură cu reparaţiile, prezintă o parte din tablou.

Pe lângă acestea, Armata Rusă a pus stăpânire, *neoficial,* în acea perioadă, pe 80.000 tone de grâu, 43.000 tone de orz, 39.000 tone de porumb şi 7.000 tone din slaba producţia autohtonă de zahăr. A mai confiscat, tot neoficial, 290.000 tone de nutreţ, 82.000

Rezervele trimise Armatei Roşii în 1945

Grâu	118.000	t
Orz, ovăz	56.000	t
Porumb	39.000	t
Făină	117.000	t
Carne	39.000	t
Zahăr	12.000	t
Sare	14.000	t
Grăsime ulei	4.600	t
Alcool	1.400	t
Lapte şi produse lactate	5.000	t
Peşte	5.000	t
Mirodenii	400	t
Ouă	2.000.000	buc.
Săpun	3.000	t
Tutun	4.000	t
Ţigări	650.000.000	buc.
Chibrituri	41.000.000	cutii
Nutreţ	94.000	t
Petrol şi produse petroliere	629.000	t
Lemn	144.000	m^3
Bovine vii	193.000	capete
Ovine vii	349.000	capete
Porcine vii	116.000	capete

tone de petrol, 137.000 de bovine, 538.000 de ovine, 121.000 de porcine şi 131.000 de cai. De asemenea, au fost expediate, în această perioada, spre Rusia, cazarmament, echipamente de lucru, încălţăminte şi îmbrăcăminte, în valoare de 72.000.000.000 lei (sau aproximativ 18.000.000 dolari).

Datorită restituirilor – fără legătură cu reparaţiile propriu-zise – România a predat Rusiei, din septembrie 1941 până în decembrie 1945, petrol, grâne, cherestea, cai, bovine, ovine, porcine, utilaje mecanice, locomotice, material feroviar, vapoare şi altele, în valoare de 70.000.000 dolari. Toate acestea în plus faţă de lista precedentă.

Economiştii şi statisticienii români au estimat, după un studiu atent, că din septembrie 1944 până în decembrie 1945 Rusia a deposedat România, dincolo de obligaţiile ce-i reveneau acesteia din Tratatul de armistiţiu, de bunuri în valoare de 536.000.000 dolari, sub pretextul următoarelor acuzaţii:

- jaf şi distrugere ..... 312.000.000 dolari;
- vapoare şi alte bunuri navale . 45.000.000 dolari;
- bunuri luate din locuinţe ..... 20.000.000 dolari;
- material de cale ferată şi transport feroviar neautorizat .....60.000.000 dolari;
- confiscarea neoficială a rezervelor pentru armată .....60.000.000 dolari.

Aceste bunuri, adăugate celorlalte materiale luate sau cerute mai mult sau mai puţin legal, pe baza stipulărilor riguroase ale Tratatului, au format o sumă de 5 ori mai mare decât bugetul de stat anual curent şi aproape egală cu venitul naţional curent din acele câteva luni. Din totalul acestor pierderi şi confiscări, statul a suportat peste 60%, iar populaţia aproape

40%.

Trebuie reţinut faptul că extorcările de acest fel au continuat şi în 1948, cu şanse mari de a se menţine astfel pe o perioadă nedefinită. Rusia a preconizat deja ca o sumă de 800.000.000 dolari să fie acoperită până în 1954.

Nu mai puţin de 98% din toate mărfurile scoase din România în 1945 şi 90% din cele scoase în 1947 au revenit, în marea lor majoritate, gratuit Rusiei. Aceasta nu numai că foloseşte despăgubirile, restituirile şi cheltuielile pentru întreţinerea armatei drept canale de scurgere din România a acestor imense cantităţi de bunuri, dar a pus stăpânire şi pe o mare parte din întreprinderile industriale, comerciale şi financiare româneşti. Prin intrigă şi presiuni, într-un moment în care Armata Roşie exercita o dominaţie absolută asupra României, Moscova a luat în posesie 30% din capacitatea de producţie a Uzinelor Metalurgice Reşiţa, de departe cea mai mare uzină metalurgică şi, în acelaşi timp, cel mai mare concern industrial din ţară. Acest fapt permitea Uniunii Sovietice să deţină controlul asupra întregii industrii metalurgice a României. A mai luat în stăpânire, de asemenea, 66% din acţiunile uzinelor de cărbuni de la Petroşani, care acum se găseau în România, dar în trecut aparţinuseră Ungariei. în acelaşi mod, prin preluarea tuturor investiţiilor germane şi italiene în România, Rusia a obţinut controlul asupra a aproximativ 30% din principalele concerne industriale, financiare sau de asigurări. în acest fel, U.R.S.S a devenit stăpână peste aproape 30% din producţia de zahăr, deţinând în plus 70% din cifra de asigurări, 15% din tranzacţiile bancare, 20% din producţia de petrol şi 12% din resursele de cherestea. Toate acestea se adaugă minelor de cărbuni şi uzinelor metalurgice pe care Rusia le luase în stăpânire mai înainte.

Aceasta era doar începutul, deoarece prin corporaţii ruso- române, ingenios născocite, numite *Sovmtn-un,* Moscova a acaparat o mare parte din ce mai rămăsese neştirbit în viaţa economică a României. Nu numai că Rusia anihilase complet comerţul exterior al României, dar aproape orice tranzacţie economică mai importantă din ţară se făcea în folosul ei şi sub directul său control. Fiecare din cele 6 companii *Sovrom* aparţin deopotrivă României şi Uniunii Sovietice, teoretic în proporţie de 50% pentru fiecare. Practic însă, tot capitalul este subscris exclusiv de partea română. Conducerea acestora e însă rusească şi, în plus, directorul general este rus, la fel ca şi majoritatea celor aflaţi în posturile cheie ale companiei. Doar preşedintele comitetului de conducere al fiecărui Sovrom este român. Cele şase *Sovrom-uh,* funcţionând de la începutul lui 1947, au fost fondate în concordanţă cu un pact, încheiat la 8 mai 1945, între Kremlin şi guvernul comunist român. Natura şi activitatea Sovrom-urilor a fost descrisă de fostul însărcinat cu afaceri al României la Washington, Brutus Coste, după cum urmează:

Sovrompetrol controlează 30% din industria petrolieră şi deţine, practic, monopolul noilor câmpuri petrolifere aflate în exploatare. Participarea sovietică constă în controlul acţiunilor fostelor companii germane şi italiene, precum şi al investiţiilor belgiene şi franceze pe care Germania le preluase când aceste ţări se aflau sub ocupaţie germană. Participarea părţii române constă în totalitatea companiilor petroliere româneşti, în totalitatea terenurilor petrolifere deţinute de guvern, precum şi în indemnizaţiile datorate guvernului român. în toate cazurile în care întreprinderilor particulare româneşti li se cerea să se unească cu *Sovrom*-urile, guvernul român semna în

numele acestora, fără nici un consult prealabil, iar la refuzul directorilor de a recunoaşte validitatea acordului, guvernul u înlocuia pur şi simplu cu oamenii săi de încredere. *Sovrompetrol* a fost singura companie petrolieră autorizată să importe utilaje şi echipament de foraj.

Sovromtransport a închiriat toate porturile româneşti şi a obţinut dreptul de proprietate deplină asupra tuturor instalaţiilor portuare, docurilor, macaralelor, a şantierelor de construcţii navale, etc. Acestea reprezentau în totalitate proprietatea statului român. Participarea română a mai constat, de asemenea, din faptul că toate navele maritime şi fluviale ce aparţinuseră iniţial statului, precum şi cele 200 de vapoare şi şlepuri aparţinând proprietarilor particulari, fuseseră rechiziţionate de guvernul român, cu scopul de a le pune la dispoziţia companiei *Sovromtransport.*

Rusia a contribuit cu doar câteva nave, pe care le capturase tot din România, în ciuda prevederilor tratatului de armistiţiu. Cu toate că aşa-numita ei participare reprezenta mai puţin de 5% din bunurile de valoare ale Sovnwi-uhii, Uniunea Sovietică deţine 51,2% din acţiunile companiei. Porturile, transportul maritim şi fluvial erau aproape în întregime proprietatea guvernului, funcţionând încă de la crearea României moderne; iar acum, un guvern comunist ceda acest bun al naţiunii române în mâinile unui stat străin.

Sovromlemn e responsabil pentru 50% din producţia actuală de lemn de construcţie a României. Participarea României la această companie mixtă constă în toate pădurile statului, precum şi în toate pădurile aparţinând instituţiilor publice (adică, peste 60% din pădurile României), împreună cu gaterele şi funicularele aferente. Contribuţia sovietică, de pe

urma căreia Uniunea Sovietică beneficia de 50% din capitalul acestei companii mixte, precum şi de conducerea ei, s-a mărginit la câteva utilaje şi instalaţii industriale. Ea reprezenta mai puţin de a zecea parte din cea românească. Această neînsemnată contribuţie, constând în maşini şi echipament industrial, capturate de ruşi ca pradă de război din diferite ţări europene, se dovedea inutilă pentru că industria lemnului şi a cherestelei suferea de pe urma investiţiilor excesive, raportate la rezervele forestiere ale României. Ca o consecinţă a tăierilor masive de păduri, efectuate între anii 1940 şi 1946, mai mult de 60% din fabricile de cherestea nu au de lucru şi vor rămâne în această situaţie cel puţin încă 10 ani de aici înainte. Aceasta înseamnă că România a cedat Uniunii Sovietice 50% din capitalul companiei mixte care controlează jumătate din industria românească a lemnului şi a cherestelei, fără a beneficia în fapt de o reală contrapartidă.

Sovrombank controlează peste 40% din capitalul investit în bănci şi manevrează aproape 90% din totalul exporturilor, finanţând peste 70% din principalele tranzacţii comerciale. Participarea României a constat în câteva bănci comerciale şi într-o subscripţie de capital din partea guvernului român, în timp ce Uniunea Sovietică a contribuit cu acţiunile germane la câteva mari bănci româneşti, ca de pildă Banca Comercială Română sau Banca Comercială Româno-Italiană. întrucât toate băncile româneşti au fost mai târziu naţionalizate, acestea vor fuziona probabil cu *Sovrombank,* oferind Rusiei controlul asupra întregii activităţi financiare a României.

T.A.R.S. – Liniile Aeriene *Sovrom,* deţin monopolul asupra transportului aerian în România şi operează pe mai multe linii internaţionale din Europa de Est. România a contribuit la capitalul acestei companii cu

aeroporturile sale, cu toate instalaţiile de la sol, cu serviciile de reparaţii, etc., precum şi cu avioane aflate în proprietatea L.A.R.E.S. (singura companie română de transport aerian, controlată de guvern). Uniunea Sovietică a furnizat majoritatea avioanelor de linie. Potrivit înţelegerii care a stat la baza înfiinţării Sovro/n-ului, Uniunea Sovietică a obţinut controlul deplin asupra tuturor aeroporturilor, precum şi a navigaţiei aeriene.

Cât priveşte 5<?vrom-ul pentru transportul pe drumurile publice, acesta deţine întreg monopolul în domeniu. în schimbul câtorva zeci de vagoane, Uniunea Sovietică a obţinut o participare de 50%. Partea românească de 50% constă din toată contribuţia Căilor Ferate Române, din cea a câtorva zeci de întreprinderi de transport mai mici, precum şi din dreptul la libera folosinţă a căilor de transport, aflate în întregime în proprietatea statului.

Pe lângă toate acestea, Uniunea Sovietică, profitând de enorma sa putere, a reuşit să folosească multe din acţiunile cumpărate în întreprinderile româneşti care erau încă libere. A folosit banii storşi din România pentru a obţine controlul asupra uzinelor româneşti şi a folosit argumente mult mai puternice decât banii. Când procesul era deja destul de înaintat, Partidul Comunist Român a naţionalizat industria şi a pus stăpânire pe toate principalele întreprinderi ale ţării. Numai dreptul la proprietate al Rusiei nu a fost în nici un fel afectat, ea fiind exceptată de la prevederile legii. Românii au fost cei deposedaţi de către guvernul comunist, iar nu ruşii din România.

Tot acest tablou demonstrează că Moscova exercită un triplu control asupra industriei româneşti: prin intermediul *Sovrom*-urilor, prin dreptul de proprietate pe scară largă în România şi prin controlul asupra

Partidului Comunist Român, care are acum în mâinile sale întreaga industrie naţionalizată a României.

Nici ţăranii nu sunt lăsaţi în afara sferei de interes a Moscovei. Institutul agricol român a devenit oficial o simplă anexă a Institutului agricol de la Moscova. Scopul este, în aparenţă, unul nobil, şi anume, de a ajuta Moscova să-i înveţe pe „sărmanii ţărani români" metode agricole moderne. Scopul real al acestei acţiuni este de a permite sovieticilor să mobilizeze un număr cât mai mare de ţărani, în vederea viitoarei colectivizări a României. Tinerii agronomi români, pregătiţi în prezent în Rusia pentru munca în „colhoz", vor obţine fără îndoială poziţii cheie, atunci când Partidul Muncitoresc Român va naţionaliza pământul, aşa cum a făcut-o, în iunie 1948, cu fabricile. De asemenea, ca rezultat al controlului sovietic asupra comerţului şi a producţiei de mărfuri a României, ţărănimea, în măsura în care foloseşte tehnica agricolă sovietică, a devenit, în exclusivitate, dependentă de Rusia. Deşi timp de patru ani producţia agricolă a României a fost dirijată în bună parte spre U.R.S.S., fără îndoială că aceasta va începe în curând să-şi reclame drepturile cuvenite pentru tractoarele, plugurile şi combinele trimise să colectivizeze agricultura românească.

O comparaţie a exporturilor României din 1947 cu cele din 1938, ultimul an antebelic, demonstrează catastrofalul efect pe care ocupaţia sovietică în România, acapararea bogăţiilor ţării şi continua hemoragie de bunuri româneşti spre Moscova l-au avut asupra situaţiei economice a ţării. în timp ce în 1938 România a exportat bunuri în valoare de 143.000.000 dolari, în anul 1947 exporturile ei au atins abia 13.900.000 dolari. Din aceste exporturi, aproximativ trei sferturi se îndreaptă spre Uniunea

Sovietică.

Exporturile româneşti se înfăţişau, pe categorii de mărfuri, astfel: petrol 30,42%; cherestea 27,46%; sare şi ciment 7,75%; diverse 18,49%; forţă de muncă, 15,88%. Această forţă de muncă reprezintă munca prestată de angajaţii români în fabricile de textile, pentru confecţionarea articolelor de îmbrăcăminte din bumbac rusesc. De fapt, România a exportat în 1947 material brut şi bunuri manufacturate în valoare de numai 11.900.000 dolari. Volumul total era probabil de 750.000 de tone, faţă de 7.409.000 de tone în 1938 şi 3.652.000 de tone în 1943. Preţul mediu pe tonă pe care România l-a obţinut din exporturile sale era de 17 dolari, faţă de 18 dolari în 1938, acest lucru însemnând că, în ciuda marii creşteri a preţurilor pe piaţa mondială, preţul produselor româneşti a scăzut. România nu numai că vindea o cantitate mult mai mică de bunuri, dar primea şi mult mai puţin pe tona de mărfuri. De asemenea, în ciuda faptului că Partidul Muncitoresc Român se lăuda cu consolidarea industriei şi vânzarea de produse finite, ceea ce vindea în principal România era cherestea şi petrol. Potrivit datelor oficiale, România primea de la U.R.S.S. doar 19 dolari/m^3 de cherestea, cu toate că alte ţări ofereau aproape de două ori mai mult. Pentru che-resteaua expediată, României i se ofereau 11 dolari/m^3.

Iată o situaţie detaliată a exporturilor din 1947, comparativ cu cele din 1943 şi din 1938:

Produse româneşti de export

	1947	1943	1938	
Petrol	30,42	66,00	43,20	%
	4,40	78,20	62,00	mii. $
Cherestea şi lemn de	27,46	6,30	11,20	%
	3,90	7,40	16,00	mii. $
Cereale şi seminţe	-	14,60	29,40	%
	-	17,30	42,30	mii. $
Animale şi produse	' -	9,50	10,60	%
	-	11,30	15,10	mii. $
Sare şi ciment	7,75	0,40	0,90	%
	1,00	0,50	0,60	mii. $
Diverse	18,49	3,20	4,70	%
	2,60	3,80	7,00	mii. $
Forţă de muncă	15,88	-	-	%
	2,00	-	-	mii. $
Total	100,00	100,00	100,00	%
	13,90	118,50	143,00	mii. $

în 1947, România nu dispunea de nici un produs agricol pentru export, în parte din cauza secetei, în parte din cauza jafului sistematic practicat de Rusia în ţară. Nu existau nici măcar produsele agricole absolut necesare pentru populaţie, în fapt, aproape nimic. Numai sarea era vândută în cantităţi mai mari decât înainte de război. Faptul ar putea demonstra că mai mulţi români lucrează în minele de sare, ca o remarcabilă dovadă a industrializării comuniste.

Importurile României înfăţişează un tablou şi mai trist. Majoritatea lor veneau din Rusia, ţară care înainte de război furniza numai 1% din importul românesc. Volumul importurilor României, începând cu septembrie 1944, pare la fel de substanţial ca cel de dinainte de război, numai că acum jumătate din ceea ce importă România reprezintă alimentele, în

timp ce înainte de instalarea comunismului, România vindea alimente în cantităţi uriaşe, pro-

dusele alimentare constituind, de fapt, al doilea produs de export, situat imediat după petrol. între anii 1946 – 1947, România a importat, judecând după rarele şi atent manipulatele statistici oficiale, aproximativ 150.000 tone de material industrial brut, produse semifinite, finite şi instalaţii mecanice. în 1938 fuseseră importate 700.000 de tone de asemenea mărfuri. Ele reprezentau 85% din volumul total al importurilor. Unele din aceste produse finite erau automobile americane, ochelari nemţeşti, aparate de filmat, par- lumuri franţuzeşti şi alte articole de lux, dacă ochelarii, aparatele de filmat, Ford-urile, Chevrolet-urile şi Buick-urile pot fi numite astfel. Majoritatea mărfurilor din această categorie constau în cărbuni, lingouri de fier, produse chimice, bumbac, piei de animale, oţel, utilaje, camioane, diverse echipamente agricole şi industriale. într-un cuvânt, majoritatea acestor mărfuri nu erau produse de consum, ci materii prime necesare creşterii producţiei româneşti de bunuri de consum. între anii 1946 – 1947, când România avea mare nevoie de maşini, oţel, bumbac, piei sau camioane, pentru a nu închide fabricile şi pentru a-şi echilibra balanţa economică, ea îşi putea permite să importe abia un sfert din cât importa înainte.

în 1938, România a importat 454.000 de tone de material brut pentru industria grea; în perioada 1945-1947, ea a primit numai 413.000 de tone din Rusia şi aproape nimic din alte surse.

în 1947, România a importat mărfuri în valoare de numai 3.000.000 de dolari, reprezentând camioane, motoare, utilaje mecanice şi automobile – toate din Uniunea Sovietică, în timp ce în 1938 cumpărase mărfuri în valoare de 38.OOO.OOO dolari, la preţuri de 2 – 4 ori mai mici decât cele practicate acum de

Rusia. în timpul acestor 3 ani, până în octombrie 1947, totalul importurilor româneşti, în covârşitoarea lor majoritate din Rusia, se ridică la 38.000.000 dolari, în timp ce în 1938 numai importul de maşini şi utilaje, cumpărate la preţuri mult mai scăzute, atingea această sumă.

România primeşte 17 dolari pe tonă, pentru ceea ce vinde către Uniunea Sovietică şi plăteşte 150 de dolari pe tonă pentru ceea ce cumpără din Uniunea Sovietică.

Cu toate că guvernul a supus naţiunea română la privaţiuni mai

grele decât oricând, România a putut exporta numai un sfert din cât exporta înainte de război. în ciuda faptului că oamenii aveau mai mare nevoie acum de aceste produse, decât oricând în ultima sută de ani, resursele româneşti erau atât de precare, creditul atât de limitat, iar guvernul atât de neloial poporului, încât cu greu s-a reuşit importul abia al unui sfert din produsele care se importau în 1938, în timp ce românii aveau nevoie de mult mai mult. Mai înfometaţi, mai înfriguraţi, mai slab îmbrăcaţi, locuind în condiţii mai proaste decât înainte, cu nenumărate îngrădiri în ceea ce priveşte dreptul de a călători, românii produc mult mai puţin decât înainte şi importă mult mai puţin din cât ar fi necesar pentru a-şi reface capacitatea de producţie. Aceasta este starea înjositoare în care a fost adusă naţiunea română de ravagiile ocupaţiei sovietice şi de către guvernul comunist, dominat de străini.

La doi ani după ce Vîşinski a predat România în mâinile comuniştilor, producţia a scăzut la 45% din nivelul anului 1938, venitul naţional a scăzut de la 1.300.000.000 dolari, la mai puţin de 600.000.000 dolari, costul vieţii a crescut cu 24,67%, masa monetară a sărit de la 211 miliarde lei la 3.025 miliarde lei, iar exporturile, practic, au încetat. Aceasta este ceea ce a adus Kremlin-ul clasei muncitoare din România.

Transilvania în fierbere

Transilvania, cu Maramureşul la nord şi Banatul la sud, se prezintă ca un mozaic de naţionalităţi. Românii constituie grupul etnic cel mai numeros, urmaţi de unguri, germani şi evrei, alături de un număr redus de populaţie slavă, aşezată în extremitatea de nord şi sud-vest a ţării. între aceste grupuri etnice există numeroase fricţiuni de care comuniştii profită din plin pentru a-şi consolida puterea. Ei îşi slăbesc duşmanii provocând tensiuni şi confruntări între ei.

Acum lucrul pare mai uşor de înfăptuit decât oricând, deoarece de la 1940 încoace patimile naţionaliste s-au exacerbat cu furie în Transilvania,vărsându-se mult sânge, în sensul propriu al cuvântului, între unguri şi români. Se poate într-adevăr afirma că din 1918, an în care Transilvania s-a eliberat de sub dominaţia ungurească şi a devenit parte a României, aceste grupuri etnice au devenit anormal de ostile unul faţă de altul. în 1940, Hitler a smuls de la România partea de nord a Transilvaniei şi a înapoiat-o Ungariei. în 1944, prin contribuţia armatelor române şi sovietică, precum şi a Aliaţilor, Transilvania de nord a revenit în hotarele României.

în timpul tuturor acestor tranzacţii politice, în vreme ce un imperiu lupta împotriva celuilalt, iar membrii unei naţiuni îi ucideau pe ai celeilalte tocmai în numele libertăţii, al idealului naţional şi al poziţiei pe arena internaţională, securitatea personală a cel puţin 4.000.000 de ardeleni a fost pusă în joc, alături de cele mai profunde sentimente şi emoţii a peste

30.000.000 de români şi unguri. Această implicare atingea un nivel de gravitate care, adesea, a făcut victime, fapt care la rândul lui stârnea patimi vii, pentru răzbunare personală sau naţională. Această situaţie specifică a determinat atitudinea celor două grupuri faţă de guvernul comunist român. Românii din Transilvania erau, în cvasiunanimitatea lor, împotriva guvernului Groza şi a Uniunii Sovietice. Din această cauză, ungurii din Transilvania s-au declarat favorabili guvernului Groza şi Uniunii Sovietice.

Sprijinul gălăgios, acordat de unguri lui Groza, a făcut ca regimul acestuia, în mare parte străin de interesele ţării, să pară şi mai străin. De fapt ungurii, îndeosebi cei din Transilvania, au reprezentat una din principalele forţe locale cu ajutorul cărora comuniştii s-au menţinut la putere. Faptul acesta a sporit şi mai mult ura înverşunată pe care mulţi români o nutreau faţă de ei.

Pentru a studia nemijlocit această situaţie, am vizitat deseori Transilvania în timpul ultimei mele şederi în România, şi voi încerca să descriu aici câteva dintre experienţele mele în această provincie. Una din sarcinile care îmi reveneau era să iau parte la întâlnirile politice, dintre care unele erau ţinute de Ilie Lazăr, un ardelean de origine română, unul din cei mai activi sprijinitori militanţi ai lui Maniu şi, în acelaşi timp, un înverşunat patriot român. Era înalt, elocvent şi îndrăzneţ, cu un aer oarecum teatral pe care duşmanii lui îl numeau demagogie. Cânta frumos, dirija cu talent coruri şi era iubit de mase, pe care le captiva cu destulă uşurinţă. îndeosebi avea darul de a vorbi ţăranilor şi muncitorilor şi o făcea cu multă eficienţă. Era unul din cei mai buni agitatori politici pe care i-am cunoscut, ştiind să-şi însoţească apariţiile de un aer tainic ce dădea impresia unui conspirator. Ilie Lazăr avea câte ceva din calităţile unui Patrick Henry

şi unui Sam Adams. Era sincer religios, deşi, probabil, fără mari profunzimi, şi era, atâta cât poate fi un agitator politic militant, cu desăvârşire devotat democraţiei. Activitatea lui din timpul războiului era din cele mai bune. Fusese arestat din cauza devotamentului său pentru cauza aliată şi îşi asumase, în repetate rânduri, riscuri care l-ar fi putut duce în faţa plutonului de execuţie. în cadrul Partidul Naţional Ţărănesc, misiunea lui era aceea de a acţiona în rândurile muncitorilor, atât în Transilvania cât şi în restul ţării.

Primul dintre mitingurile de după război organizate de Ilie Lazăr, la care am participat, a avut loc într-un cartier muncitoresc din Bucureşti. Un coleg român, corespondent, la acea epocă, al mai multor ziare britanice, care în timpul războiului fusese cu Ilie Lazăr în acelaşi lagăr de concentrare, m-a înştinţat despre întrunirea muncitorilor şi am fost bucuros să-l însoţesc pentru a relata despre miting. Când am coborât din taxiul care ne adusese la faţa locului, trecând printr-o curte înţesată de lume, pentru a ajunge într-o sală încă şi mai aglomerată, am fost primiţi cu o revărsare de ovaţii: „Trăiască America!”, „Trăiască Anglia!”. Croindu-mi cu dificultate drum spre partea din faţă a sălii, în mijlocul necontenitelor aclamaţii pentru America, m-am aşezat în primul rând de scaune din faţa mesei vorbitorilor. Cuvântările s-au întrerupt pentru câteva minute, preşedintele adunării aducând, cu generozitate, laude Americii, în timp ce mulţimea aplauda cu însufleţire. Nu era o demonstraţie aranjată dinainte, iar lungile şi tumultuoasele aclamaţii ale muncitorilor bucureşteni nu se datorau vreunei propagande în favoarea Americii şi nici unei regii dinainte stabilite. Nimeni nu le spusese acelor oameni cum să se manifeste la sosirea mea. Ei ovaţionau şi aplaudau pentru simplul fapt că iubeau America, că doreau ajutorul ei şi că erau încântaţi să vadă printre ei un

american, fie el şi foarte modest. Preşedintele adunării a insistat să vin lângă tribună, pentru ca mulţimea să mă vadă, lucru pe care l-am refuzat.

După ce doi sau trei vorbitori au ţinut scurte discursuri, întrerupte adesea de aplauze, Lazăr s-a ridicat în mijlocul unui tumultuos val de aclamaţii din partea admiratorilor săi. Cuvintele lui aspre erau îndreptate împotriva a ceea ce el numea tiranicul guvern Groza, fiind menite să-i încurajeze pe oamenii simpli, în hotărârea de a se opune comunismului. El şi-a permis nu puţine remarci personale la adresa adversarilor săi şi, de o manieră sarcastică, a evidenţiat tendinţele cu adevărat fasciste ale multor membri ai cabinetului Groza, cel „de largă concentrare democratică". A subliniat, de asemenea, că Groza îşi însuşise o considerabilă avere cu ajutorul legilor antisemite ale dictatorului Antonescu, precum şi profitând de prietenia sa strânsă cu familia lui Octavian Goga, unul dintre cei mai neînduplecaţi naţionalişti antisemiţi din istoria recentă a României.

Sfârşindu-şi cuvântarea, Lazăr a invitat asistenţa, destul de înflăcărată, să se ridice şi să-l acompanieze în intonarea unui cântec revoluţionar românesc, foarte cunoscut, îndreptat iniţial împotriva opresorilor unguri, care începea cu exclamaţia „Deşteaptă-te române". Ceea ce vedeam era un miting ce ar fi putut avea loc în orice ţară a lumii în ultimii 4.000 de ani, organizat de oameni ce luptă pentru eliberarea patriei lor de tirania dinăuntru sau dinafară. Mă gândeam că un Tom Pâine, Paul Revere, Thomas A. Jefferson sau William Lloyd Garrison s-ar fi simţit în largul lor aici. Am fost nevoit să plec înainte ca întrunirea să se termine, pentru a fi prezent la o întâlnire acceptată anterior şi, pe când părăseam sala, America a fost din nou ovaţionată viguros. Experienţa mi-a demonstrat că

sentimentele asistenţei, ca şi ataşamentul aproape fanatic al maselor româneşti faţă de Statele Unite, îl pun în dificultate pe corespondentul american care încearcă să relateze detaşat mitingurile Partidului Naţional Ţărănesc. Relatările lui puteau să işte anumite complicaţii, însă, cu toate acestea, eram convins că, într-un asemenea moment crucial din istoria lumii, un ziarist american nu trebuia să evite contactul cu ţăranii şi muncitorii români, numai pentru că aceştia aveau o afecţiune exuberantă pentru ţara lui. Evenimentele istoriei îi făcuseră pe toţi aceştia să creadă că America era strâns legată de lupta lor. Prin urmare, am hotărât să particip la unele din mitingurile lui Ilie Lazăr, în ţinutul lui de baştină, Transilvania.

Prima asemenea adunare ţărănească la care am luat parte s-a ţinut la Orăştie, aproape de Deva, oraşul natal al primului ministru Groza. Lazăr voia să dea o importanţă specială acestei adunări, deoarece dorea să facă o copleşitoare demonstraţie anticomunistă, în singurul judeţ din România unde Frontul Plugarilor al lui Groza se bucurase cândva de un oarecare sprijin. Am plecat aşadar la Orăştie, un orăşel situat la peste 300 mile de Bucureşti, cu un taxi obişnuit pe care îl angajasem prin portarul hotelului. La întâlnire participau mai mult de 10.000 de ţărani, îmbrăcaţi în costume naţionale de sărbătoare, veniţi din întreg judeţul, unii sosiţi călare, alţii în căruţe, mulţi pe jos, purtând drapele româneşti şi însemne ale partidului. Erau încântaţi să-l vadă pe bravul Lazăr. Venind la întrunire ca la o sărbătoare, în costumele de duminică pe care le purtau, l-au aclamat cu putere pe orator, strigând, cu şi mai mare însufleţire „Trăiască America!” Au intonat cu solemnitate o rugăciune naţională şi au cântat, cu ostentaţie, vechi cântece naţionale. • Erau atât de numeroşi, de bine organizaţi

şi de puternici, încât cei câţiva comunişti din Orăştie n-au îndrăznit să-i atace. După încheierea mitingului, însă, pe când participanţii şi delegaţii naţional-ţărănişti se întorceau spre casele lor, în grupuri mici, dintr-un camion cu-muncitori comunişti, într-o zonă industrială apropiată, s-a tras într-un grup de oameni ce mergea pe jos, rănind grav pe doi dintre ei. Unul din răniţi a fost imediat transportat la un spital din localitate, unde l-am văzut şi eu. în salonul în care fusese instalat se aflau un doctor, câţiva prieteni care fuseseră martori la atac şi un poliţist care făcea deja cercetările preliminare. Fără să ezite nici o clipă, acesta mi-a confirmat faptul că omul fusese împuşcat de către muncitorii comunişti care veniseră într-un camion, cu scopul de a teroriza adunarea. Aceştia alcătuiau cunoscutele trupe de şoc ale guvernului.

în dimineaţa zilei următoare am părăsit oraşul Orăştie şi, în zilele care au urmat, am vizitat câteva dintre cele mai importante localităţi din centrul Transilvaniei, însoţit doar de un localnic român, un om care nu era angajat activ în politică. în drum spre Bucureşti, am făcut o scurtă oprire la Sibiu, unde l-am vizitat pe Iuliu Maniu, aflat pe atunci în convalescenţă într-un spital din oraş. Plecând din Sibiu la primele ore ale după-amiezii, l-am luat cu mine şi pe Ilie Lazăr, care dorea să se întoarcă în Capitală. Preţ de vreo oră, ne-am oprit într-un sat mai mare, care se întindea de-a lungul drumului, unde am întâlnit câţiva ţărani care petrecuseră ani buni în America, unii vorbind încă englezeşte destul de bine. Apoi ne-am continuat drumul şi, seara târziu, la intrarea în Braşov, unde plănuisem să ne petrecem noaptea, taxiul a fost oprit, iar noi am fost cu toţii arestaţi. Jandarmii s-au uitat atent la numărul maşinii, apoi la cel pe care-l aveau însemnat în carnetele lor, după care au spus: „Aceasta

e maşina!” Doi poliţişti, înarmaţi cu puşti, s-au urcat pe treptele maşinii, fiecare în câte o parte, cerându-i şoferului să se îndrepte spre secţia de poliţie. în timp ce ne croiam drum prin întuneric, pe străzile tăcute, goale, ale unui oraş care ajunsese faimos pentru nelegiuirile săvârşite de armata de ocupaţie, ca şi pentru brutalitatea teroriştilor comunişti, mă simţeam nefericit şi am observat că Lazăr era îngrijorat.

Ajungând la nedorita noastră destinaţie, am fost scoşi din maşină, conduşi în biroul comandantului jandarmeriei, unde ni s-a cerut să aşteptăm, în vreme ce unul din funcţionari, care părea un pic stânjenit, a telefonat „la Partid”. Peste tot în Europa de răsărit, „Partid” înseamnă de fapt comuniştii. Oricât ar părea de ciudat, nimeni nu părea a şti exact ce trebuia să facă cu noi. De fapt, poliţiştii aceia păreau tot atât de stânjeniţi de situaţie, pe cât era Lazăr de îngrijorat, iar eu de iritat. După câteva minute, am fost amândoi eliberaţi şi ne-am îndreptat spre un hotel confortabil unde rezervasem camere dinainte. După ce ne-am spălat, am mers la un restaurant din apropiere, unde am întâlnit câteva personalităţi de vază ale oraşului. Am schimbat reciproc informaţii şi ne-am pus anumite întrebări, în timp ce chelnerii, numai ochi şi urechi, ascultau cu mare atenţie, aşa cum probabil făcea şi poliţia secretă, căreia, fără îndoială, acei chelneri îi aparţineau. Mai târziu, a trebuit să dau seamă în faţa Armatei Roşii, pentru lucrurile pe care, chipurile, le-aş fi spus acolo. Fiind istoviţi, ne-am întors devreme la hotel. în timp ce mergeam pe stradă, am văzut că eram urmăriţi îndeaproape de detectivi.

în zorii zilei următoare ne-am continuat drumul spre Bucureşti. La marginea oraşului am fost opriţi şi supuşi unui interogatoriu amănunţit, de către un ofiţer de poliţie competent, laconic şi ostil, care, în cele din

urmă, ne-a lăsat să trecem. Cred că vajnicii comunişti din Braşov primiseră ordin de la comuniştii din Bucureşti să-l aresteze pe Ilie Lazăr şi am impresia că doar în ultimul moment au decis să nu-l bage la închisoare în prezenţa unui corespondent american, ale cărui documente erau în perfectă ordine. La acea dată, în martie 1946, guvernul român mai păstra o brumă de respect pentru America şi nu îşi pierduse toate speranţele că ar putea înşela opinia publică americană. în consecinţă, celui mai dinamic lider al opoziţiei i s-a mai acordat răgazul câtorva săptămâni de activitate.

în ultima săptămână a lui aprilie, Ilie Lazăr avea în plan un turneu electoral în Transilvania de nord şi, având în vedere că acea parte a Europei prezintă interes din mai multe motive, am decis să relatez etapele acestui turneu. Am reuşit să găsesc un Chrysler învechit şi greoi care fusese fabricat cu mult înainte ca lumea să fi visat măcar la forma aerodinamică sau la portbagaje. Scorojit şi destul de uzat, el părea pe punctul de a se dezmembra din moment în moment, dar avea o calitate liniştitoare: patru cauciucuri enorme, cât cele utilizate la camioanele obişnuite şi, aparent, tot atât de solide. După ce l-am încercat puţin înainte pe una din colinele Bucureştiului, ajungând la concluzia că se comportă mulţumitor, am semnat un contract detaliat cu proprietarul, promiţându-i să plătesc preţul cerut dacă şoferul lui izbuteşte să mă treacă cu bine, în această vechitură plină de majestate, prin munţii din nord-vestul României. S-a dovedit a fi o alegere excelentă, căci ea ne-a dus peste 1.000 de mile, fără vreo neplăcere. Faptul că era spaţios a reprezentat un mare avantaj, oferindu-i totodată posibilitatea şoferului de a-şi lua nevasta, deosebit de drăguţă, într-o încântătoare

excursie de primăvară, precum şi de a lua în maşină mai mulţi oameni întâlniţi pe şosea.

Când am intrat în Cluj, capitala Transilvaniei, am fost opriţi la un post de poliţie şi, după o scurtă convorbire cu şoferul, doi jandarmi în uniformă s-au urcat pe treptele maşinii, pentru a fi duşi în oraş. Pentru o clipă, am crezut că suntem arestaţi din nou, dar aproape imediat am aflat, spre uşurarea mea, că noii noştri tovarăşi de călătorie făceau doar autostopul. Prezenţa lor ne-a dat ocazia să tragem la „Hotelul New York", din piaţa centrală a Clujului, cu o pompă considerabilă. Hotelul se dovedi tot atât de încăpător şi de vechi ca şi Chrysler-ul nostru şi tot atât de util, prietenos şi demn de încredere.

Cu toate că era neatins de război şi impresionant de bine construit, învăluit într-o încântătoare frumuseţe de primăvară, Clujul mi s-a părut a fi unul din cele mai triste oraşe din lume, pentru că am văzut aici două naţiuni înfruntându-se ca în puţine locuri din Europa – românii cu lupta lor veche de secole pentru eliberare de sub dominaţia maghiară, iar ungurii luptând cu disperare pentru a evita să ajungă sub dominaţia românilor, aceia care până mai ieri fuseseră vizitiii şi servitoarele lor. Majoritatea locuitorilor Clujului erau unguri, în timp ce majoritatea celor din satele dimprejur erau români. Pieţele mari ale Clujului, cu arhitectura somptuoasă, străzile largi şi impunătoare, aveau un aspect unguresc, ca şi cele mai multe dintre magazine. Majoritatea fabricilor, ca şi a muncitorilor care lucrau în ele, principalele biserici şi cele mai bune şcoli erau, de asemenea, ungureşti. Limba cel mai adesea auzită era maghiara, cei mai siguri de ei şi mai agresivi oameni pe care-i întâlneai erau ungurii, costumele predominante, tipul de frumuseţe feminină cel mai des întâlnit, mâncărurile la

restaurante, şeful poliţiei, funcţionarii publici, şoferii de taxi, precum şi una dintre cele două universităţi ale oraşului, toate erau maghiare. Catedrala din centrul pieţei principale şi majoritatea cluburilor de partid, excelent întreţinute şi bine dotate, situate în partea centrală a oraşului, erau controlate de unguri. Toate erau, de asemenea, comuniste sau pro-comuniste.

Majoritatea românilor locuiau la periferie, în căsuţe destul de modeste, pe străzi nearătoase şi desfundate, în special într-o suburbie numită Mănăştur, care era aproape singurul cartier complet românesc al oraşului. Arăta, mai mult sau mai puţin, ca un sat mai mare, locuit fiind de muncitori-ţărani care-şi petreceau o parte din timp în fabrici şi ateliere, iar în rest îşi lucrau bucăţica de pământ. Existau, fără îndoială, câteva case româneşti şi în cartierele mai de vază ale oraşului. M-am referit la acest oraş numindu-l Cluj, aşa cum îl veţi găsi pe orice hartă românească. Totuşi, majoritatea locuitorilor nu îl numesc Cluj, ci Koloszvâr, nume de care ungurii sunt tot atât de mândri ca de tricolorul lor naţional, ori de pălăriile cu boruri largi, sau de pelerinele cu multe brandenburguri. Puţine oraşe din tot bazinul dunărean sunt ungurilor atât de aproape de suflet, precum Clujul. Nu numai că oraşul a dat un număr de conducători care au devenit personalităţi proeminente în istoria Ungariei, făcând regatul puternic şi vestit în anume epoci, dar el a fost şi unul din principalele centre ale puterii, culturii şi dominaţiei maghiare. Era considerat ca fiind dovada de necontestat a măreţiei Ungariei, un frumos şi temeinic argument în sprijinul dreptului Ungariei de a stăpâni popoarele învecinate. Koloszvâr părea să justifice credinţa maghiarului că aparţinea unei rase de stăpâni. Pentru aceste motive, ungurii de aici, ca şi cei din Ungaria se cramponează de Cluj cu o afecţiune

disperată care sfârşeşte adesea în furie crudă şi ucigaşă.

Hoinărind prin oraş, n-am văzut decât puţine indicii exterioare că Transilvania este locuită predominant de români şi nici un semn că acest oraş constituie unul din principalele centre ale îndelungatei şi eroicei lupte a românilor pentru eliberarea de sub unguri. Un vizitator oarecare nici măcar nu şi-ar fi putut imagina că se găseşte în însăşi inima statului român. Plimbându-se prin pieţele oraşului sau de-a lungul străzilor principale, el vedea doar însemne anti- româneşti şi, mai ales, cuvintele: „Jos Maniu!", mâzgălite pe toţi pereţii. Aproape la fiecare pas se găseau caricaturi dezgustătoare ale bărbatului politic iubit şi urmat de peste 90% din românii transilvăneni. Aparenţele l-ar putea face pe acest cineva să creadă că oamenii din capitala Transilvaniei dispreţuiesc şi urăsc pe cel care este însuşi simbolul viu al românismului. Desigur, însă, toate aceste aparenţe erau create de unguri, care într-adevăr îl urau cu înverşunare.

Oamenilor lui Maniu nu li se permitea să aibă nici un sediu de partid şi nici măcar un ziar. Exista, desigur, un ziar în limba română, dar nu unul scris de şi pentru românii cu sentimente adevărat româneşti. Era un organ de presă în slujba guvernului, editat de un neromân. Prin contrast, chioşcurile din Cluj abundau în ziare scrise de unguri pentru unguri. Ungurii demonstrau prin oraş, strigând „Jos Maniu!", dar niciodată „Jos Horthy!" Organizau mari demonstraţii şi convocau dese mitinguri, menite în special să-l batjocorească atât pe Maniu, cât şi orice era românesc, în timp ce patrioţilor români nu li se permitea să ţină nici măcar o singură adunare sau congres de partid, iar studenţii români erau ţintele favorite ale persecuţiei poliţieneşti. Toată această

mişcare anti- românească era sprijinită de partidul comunist, în numele democraţiei. Patronul ei principal sau, poate, simbolul ei, era primul ministru, Petru Groza, urît de majoritatea românilor din Transilvania şi susţinut de majoritatea ungurilor. Se spunea adesea în glumă, deşi nu Iară un sâmbure de adevăr, că ungurii aveau doi prim miniştri: pe Zoltan Tildy la Budapesta şi pe Groza la Bucureşti. (Tildy a devenit mai târziu preşedinte al Ungariei, fiind înlăturat în iulie 1948). în timp ce mă aflam în România, am primit o scrisoare de la un tânăr prieten maghiar ce locuia într-un sat din apropierea Clujului. Acesta îmi scria: „Noi, toţi cei de aici, îi suntem adânc recunoscători lui Groza. Nici nu-ţi pot spune cât de mult contăm pe el". Desigur, un asemenea sentiment al ungurilor faţă de Groza face ca opoziţia românilor faţă de primul ministru român al statului român să devină mult mai vehementă. A sporit, de asemenea, ura românilor faţă de felul în care Groza denumea, scandalos, „democraţie" discriminarea majorităţii româneşti în favoarea minorităţii maghiare. în cartierele pur româneşti ale Clujului, oamenii simpli ajunseseră să deteste tot ceea ce amintea într-un fel de cuvântul „democraţie". Nimic nu li se părea mai demn de dispreţ decât democraţia lui Groza, pusă în aplicare de comuniştii unguri.

Când am părăsit Clujul, pentru a asista la întrunirile politice ale lui Ilie Lazăr, în Transilvania de nord, aveam o imagine limpede asupra stării de fapt: satele, în mare parte locuite de români, împotriva oraşelor, dominate de unguri; ţăranii, majoritatea români, împotriva comuniştilor care, în Transilvania, erau, în majoritate, unguri; opoziţia, condusă de Iuliu Maniu, simbolul viu al românismului, împotriva guvernului Groza, susţinut aproape exclusiv de către

unguri, aceia care, timp de aproape un mileniu, îi persecutaseră pe români. Era evident că apelurile la luptă urmau să fie asemănătoare celor ale lui Wilhelm Teii, Giuseppe Garibaldi şi Thomas Masaryk, care şi-au câştigat un loc de frunte în istorie prin luptele lor pentru eliberare naţională. Mi se părea probabil, de asemenea, ca Ilie Lazăr să îşi îndemne susţinătorii, în cea mai mare parte ţărani, să-şi orienteze rezistenţa, cel puţin indirect, dincolo de ungurii din Transilvania, înspre puterea care îi susţinea: Rusia Sovietică. Nu era pentru nimeni greu de ghicit că mesajele rostite şi nerostite ale lui Lazăr vor fi: „Ridicaţi-vă, români, strângeţi-vă în jurul lui Iuliu Maniu, pentru a scutura jugul opresorilor maghiari, al partidului comunist care îi susţine şi al Rusiei Sovietice care se foloseşte de ei”.

Ne-am îndreptat spre nord, trecând prin oraşul Dej, unde am observat aceleaşi însemne exterioare ale dominaţiei comunist- maghiare, ca şi la Cluj. Majoritatea pereţilor erau mâzgăliţi cu caricaturi respingătoare ale lui Maniu şi cu imprecaţii ca „Jos Maniu”, alături de: „Trăiască Partidul Comunist şi Guvernul Groza!”, „Trăiască Rusia Sovietică şi Stalin, eliberatorul!” Am trecut peste un râu îngust cu ajutorul unui mic pod plutitor, rudimentar şi pitoresc, şi în timpul nedoritei întârzieri am avut ocazia de a discuta cu câţiva români din Dej, care m-au informat că, aici, comuniştii, în marea lor majoritate unguri, dominau oraşul cu atâta autoritate, şi se foloseau de atâta violenţă, încât nici nu se putea concepe să se desfăşoare mitinguri ale opoziţiei. Comuniştii unguri se bucurau şi aici de un sprijin special de la Bucureşti, din partea guvernului Groza, cu atât mai mult cu cât ministrul Căilor Ferate era din Dej. El îşi începuse aici cariera, ca lucrător C.F.R., adăugându-şi mai apoi numele oraşului la propriul său nume, devenind

Gheorghe Gheorghiu-Dej. Majoritatea trupelor de şoc ucigaşe, aflate în slujba guvernului Groza, erau constituite din muncitori de la Căile Ferate care, de luni de zile, erau conduse direct de către ruşi, ei ajutând, de altfel, şi la instruirea trupelor de şoc. Fireşte, Dej nu dorea ca opoziţia să domine oraşul său natal. De aceea, el personal, împreună cu violenţii săi tovarăşi unguri, au încercat să înlăture o asemenea posibilitate.

După o călătorie de încă două ore spre nord, am ajuns în foarte pitorescul oraş Baia Mare, unde Ilie Lazăr urma să ţină o întrunire. Am găsit şi aici o situaţie asemănătoare; aceeaşi dominaţie ungurească. Vizitând biroul primarului, m-am pomenit în faţa unui maghiar, iar domnul care m-a primit la sediul poliţiei era, de asemenea, ungur. Peste tot în oraş, enorme lozinci, de pe care vopseaua încă nu se uscase cu totul, erau mâzgălite pe trotuare, pe pereţii caselor, pe pavajul străzilor, cu aceeaşi imprecaţie: „Jos Maniu”. Pe lângă toată această propagandă guvernamentală grosolană, împotriva mitingului lui Ilie Lazăr, oamenii lui Groza aranjaseră un con- tramiting în frumoasa piaţă centrală a oraşului, în timp ce întrunirea naţional-ţărăniştilor fusese împinsă la marginea oraşului, într-o arenă sportivă. Bizuindu-mă pe experienţele mele anterioare, mă aşteptam la anumite incidente şi mă temeam ca, până la sfârşitul zilei, să nu se producă vărsare de sânge. Autorităţile oraşului păreau de asemenea îngrijorate, dar m-au asigurat că, dacă opoziţia se va comporta civilizat, forţele guvernamentale nu vor întreprinde vreo măsură represivă.

în drum spre Baia Mare, în timp ce treceam printr-un peisaj de dealuri şi văi în încăpătoarea şi majestuoasa mea maşină, am văzut de-a lungul

drumului mulţi ţărani bine îmbrăcaţi, cei mai mulţi deplasându-se pe jos, dar şi unii care mergeau cu carele sau călări. Am fost surprins de numărul mare de astfel de mijloace de transport, deoarece ţăranii fuseseră preveniţi de către comunişti, răspândiţi prin toate satele, că dacă vor participa la întrunirea opoziţiei, li se vor rechiziţiona imediat atelajele. Ei ignorau însă această ameninţare, luând parte la miting într-un număr suficient de mare ca să înfrângă orice samavolnicie venită din partea comuniştilor. Tovarăşul meu de călătorie cu maşina îi saluta prieteneşte pe ţărani, când treceam pe lângă ei, pentru că aceştia se obişnuiseră să creadă că oricine călătorea într-un automobil şi, mai ales, într-unul aşa de arătos ca taxiul meu hodorogit, trebuia să fie, în mod necesar, un susţinător al guvernului.

O dată ajunşi în oraş, am parcat bătrânul Chrysler într-o curte şi am hoinărit puţin pe străzi, ca să vedem mulţimile de oameni ce soseau din toate părţile. în curând, de pe toate drumurile care dădeau spre oraş sosiră, cântând cântece naţionale, lungi coloane de oameni, îmbrăcaţi în straie de sărbătoare, purtând drapele naţionale şi însemne de partid. în fruntea majorităţii coloanelor erau călăreţi, cu panglici late, reprezentând tricolorul românesc, legate peste umăr şi peste piept. Intonau imnul regal şi cântece vechi, patriotice, care chemau naţiunea la lupta de eliberare de sub tirania opresorilor străini. Trecând pe strada principală şi pe lângă piaţa în care guvernul urma să-şi ţină propriul miting, ţăranii s-au adunat în faţa marii şi impozantei catedrale. în curând biserica era plină de credincioşi; un număr şi mai mare de oameni aşteptau afară.

Episcopul greco-catolic era aşezat singur, impresionant, în scaunul episcopal, care părea

aproape un tron, în timp ce preoţii oficiau liturghia, iar protopopul ţinu o scurtă predică apolitică. Biserica Greco-Catolică (sau Unită) are o mare influenţă în Transilvania de nord, în contrast cu Biserica Ortodoxă, care se bucură de încrederea majorităţii românilor din Vechiul Regat. Un secol şi mai bine, preoţii greco-catolici s-au aflat în fruntea luptei duse de români împotriva asupririi imperiale maghiare. După ce ţăranii au ieşit, la sfârşitul liturghiei, afară din biserică, ei s-au îndreptat către arena de fotbal, evitând traseul direct, prin piaţa centrală a oraşului. Pe gardul din jurul arenei erau scrise proaspăt cu var, cu nişte litere enorme, sloganurile: „Trăiască Groza!” şi „Jos Maniu!” Era primirea pe care ungurii din Baia Mare le-o pregătiseră românilor.

De la Catedrală, m-am dus la mitingul guvernamental, desfăşurat în piaţa centrală şi am ascultat cuvântările, ţinute din balconul unei clădiri alăturate. Nu se aflau acolo mai mult de 400 de oameni şi numai vreo câţiva dintre ei purtau veşminte ţărăneşti. Nu arătau prea mult entuziasm şi numai un minimum de interes faţă de tiradele oratorilor, deşi mai strigau din când în când: „Jos Maniu!” Nici unul dintre aceşti ţărani nu venise cu atelajul său propriu, sau pe jos: majoritatea veniseră cu mijloacele de transport ale guvernului. Spre deosebire de aceştia, marea majoritate a ţăranilor respinseseră cu dispreţ camioanele trimise de guvern în toate satele pentru a-i aduce la oraş. De asemenea, primarii şi funcţionarii de la sate, impuşi de guvern, cărora li se dăduseră ordine să aducă cât mai mulţi ţărani la contra-manifestaţia guvernului, găsiseră foarte puţini doritori.

Plecând de la mitingul guvernamental, înspre stadion, mi-a fost dat să întâlnesc o situaţie foarte diferită. Mai multe mii de ţărani se înghesuiau în jurul

unei tribune improvizate pentru vorbitori. Un semicerc de călăreţi înconjura mulţimea, aparent pentru a respinge vreun raid comunist, de fapt, mai degrabă, pentru a da culoare şi strălucire solemnităţii. Mă îndoiam că vreo câteva zeci de călăreţi, în haine de sărbătoare, oricât de curajoşi, călare pe cai de povară, neantrenaţi, ar fi avut vreo şansă împotriva sălbaticelor trupe de şoc comuniste. Se aflau însă acolo destui ţărani hotărâţi, aspri, aflaţi nu pe cai, ci pe jos, care să facă faţă uşor unui astfel de atac. Comuniştii păreau a-şi fi dat seama de acest fapt, lăsând mitingul să se desfăşoare fără a interveni în vreun fel. Fete în costume naţionale şedeau pe iarbă în preajma stadionului. Lista vorbitorilor era mult prea lungă pentru a fi pe gustul unui ziarist plictisit, excedat oarecum de a-i fi auzit pe politicieni repetând aceleaşi tirade, dar ţăranii nu dădeau semne că ar fi obosit, cu atât mai mult cu cât nu avuseseră posibilitatea de a lua parte la mitinguri politice de ani de zile şi rareori aveau ocazia să-l vadă pe eroul lor, Ilie Lazăr.

în consecinţă, erau dispuşi să îndure un şir aproape nesfârşit de oratori minori, iar când, în cele din urmă, Ilie Lazăr şi-a făcut apariţia, păreau dornici să-l asculte ore în şir. Din fericire, el nu le-a pus mult răbdarea la încercare. Datorită unei îndelungate experienţe politice şi a considerabilei sale ingeniozităţi, el ştia cum să-i captiveze pe ţărani. Se născuse în acele ţinuturi, într-o casă ţărănească, fapt care crea între el şi mulţime o legătură de fraternitate şi solidaritate. în plus, era frumos, plin de viaţă, cu o înfăţişare de erou romantic. Se ştia despre el că venea şi pleca pe cele mai neaşteptate căi. Era întotdeauna capabil să povestească celor care-l ascultau despre lunile pe care le petrecuse în închisoare. Acest lucru îi

conferea o aură de erou, ceea ce şi era, de fapt. Avea un stoc de glume mult gustate şi cunoştea multe cântece îndrăgite de popor. Pe lângă toate acestea, avea un fel foarte simplu de a purta o discuţie cu mulţimea, aşa încât ascultătorii aveau impresia că sunt aşezaţi, împreună cu el, în jurul unei mese. Se pare că ţăranilor le place acest lucru. Cred că celor mai mulţi oameni le face plăcere să aibă sentimentul că şed în jurul unei mese, discutând de la egal la egal cu un erou faimos.

La asemenea adunări, Lazăr îşi începea de obicei cuvântările numindu-se pe numele de botez: „Ilie doreşte să facă o mică înţelegere cu oamenii. Dacă îl vor lăsa să-şi termine cuvântarea fără a-l întrerupe cu prea multe aplauze, data viitoare o să-i lase să cuvânteze şi pe ei". Câştigându-i în acest fel, ei promiteau că vor fi liniştiţi şi Lazăr începea, atacând răul în toate formele lui, dar îndeosebi în cele întruchipate de politica guvernului Groza. Nu ataca niciodată Rusia. Dimpotrivă, el reamintea multe exemple din trecut, pentru a dovedi că Partidul Naţional Ţărănesc fusese întotdeauna un prieten al Rusiei, afirmaţie întemeiată, adăugând însă, lără echivoc, că România dorea să fie pentru Uniunea Sovietică un prieten, iar nu un sclav. Fireşte, într-o parte importantă a discursului său, i-a asigurat pe ascultătorii săi că în România, românii nu voiau să fie nici sclavii ungurilor, la care admiratorii săi au strigat cu putere: „Amin!" A continuat spunând că Groza se folosea de unguri ca de simple instrumente, pentru a-i asupri pe români, afirmaţie care a produs un şi mai tunător „Amin!" Cei ce veniseră să-l asculte pe Lazăr păreau a şti de ce o făcuseră, mulţi bătând pe jos multe mile, pe drumurile pline de pietre, ducându-şi ghetele în mână, ca să nu le uzeze. Principalul motiv

era că doreau să audă cuvinte frumoase despre Iuliu Maniu şi rele despre Petru Groza. Nu mai puţin – dimpotrivă, poate – îi bucura să audă vorbe de laudă despre democraţia americană şi despre bunăvoinţa americanilor faţă de români. Ori de câte ori un vorbitor al opoziţiei realiza că asistenţa îşi pierde din interes, el nu avea decât să rostească „America", pentru a-i trezi pe oameni din apatie.

Unul din momentele cele mai dramatice şi mai pline de indignare a fost atunci când Ilie Lazăr a citit o telegramă care anunţa că ministrul naţional-ţărănist Emil Haţieganu nu put use sosi la timp pentru a lua parte la adunare, deoarece nişte ticăloşi comunişti, de altă naţionalitate decât cea română, îl opriseră la Dej. După ce lungul şir de cuvântări se termină cu cântece patriotice, ţăranii au defilat paşnic pe străzi, purtându-şi drapelele şi strigând: „Trăiască Maniu¡"."Trăiască Ilie Lazăr!". Apoi s-au întors în satele lor îndepărtate, mulţumiţi în aparenţă. Cel mai impresionant miting politic văzut de mine în România guvernată de comunişti s-a terminat astfel, fără incidente, contra-demonstraţia aranjată de guvern părând doar o tristă bagatelă. Mitingul a demonstrat forţa copleşitoare a opoziţiei şi sentimentele fără greş ale ţărănimii româneşti.

Sosisem cu oarecare întârziere la mitingul de pe terenul de fotbal, din pricină că asistasem şi la întrunirea guvernamentală din oraş. Când am intrat în arenă şi mi-am ocupat locul, alăturându-mă mulţimii, unul dintre ţărani spuse: „Ziaristul american!". Vestea că un american era de faţă s-a răspândit ca un foc în preerie şi mitingul a fost întrerupt de un torent de strigăte: „Trăiască America!". Acestea au continuat un timp, după care ţăranii au început să scandeze: „Vrem să-l vedem pe american! Vrem să-l vedem pe american!" Eforturile mele de a nu ieşi în evidenţă eşuaseră

şi, de vreme ce provocam mai multă dezordine rămânând în mijlocul mulţimii decât mergând la tribună, mi-am croit drum prin mulţime, m-am urcat pe platformă şi m-am aşezat la masa presei, în mijlocul ovaţiilor generale, după care cuvântările s-au reluat. Pe platformă, printre colegii mei jurnalişti, se găseau şi doi corespondenţi ruşi.

După mitingul ţărănesc, am fost invitat să iau masa cu câteva celebrităţi locale ale Partidului Naţional-Ţărănesc şi am ascultat mai multe toasturi în cinstea Americii. La terminarea lor, Ilie Lazăr a dispărut brusc, cum îi era obiceiul, iar eu am plecat cu maşina spre oraşul de graniţă Satu Mare, situat la 40 de mile de aici, pentru a face o scurtă vizită. Am petrecut acolo seara şi ziua următoare, cercetând relaţiile dintre unguri şi români, într-o localitate a cărei realipire la Ungaria era cerută de întreaga naţiune maghiară. Am vizitat judecători, clerici de toate confesiunile şi de ambele naţionalităţi, evrei, muncitori, profesori, ofiţeri, mai multe persoane oficiale şi jurnalişti. Rareori mi-a fost dat să întâlnesc un oraş cu o atmosferă atât de tensionată. Oraşul este dispus în jurul unui parc mare, atrăgător, în mijlocul căruia s-a ridicat un măreţ monument în cinstea soldaţilor Armatei Roşii care căzuseră la datorie. în jurul pieţei şi pe străzile învecinate există câteva impozante biserici, Romano-Catolică, Greco-Catolică, Presbiteriană, Ortodoxă. Clădirile noi sunt numeroase, iar un nou bulevard, larg şi bine pavat, duce de la parc spre marginea oraşului.

Vechiul şi maiestuosul hotel în care am locuit, spaţios şi puţin confortabil, amintea de trecuta splendoare feudală maghiară, în timp ce pieţele erau pline de tot felul de bunătăţi. Flori de primăvară umpleau curţile, iar oraşul avea aparenţa unei

comunităţi fericite şi prospere. Aparenţa aceasta era complet înşelătoare. în realitate, sătmărenii erau îngrijoraţi, furioşi şi înspăimântaţi. înainte de război, evreii reprezentaseră o parte importantă a populaţiei, dar marea lor majoritate fuseseră exterminaţi de ungurii nazişti, iar puţinii care mai rămăseseră, împreună cu cei care se stabiliseră acolo după război, mi-au relatat despre antisemitismul militant al românilor. Numai cu o noapte înainte, avusese loc o ciocnire sângeroasă între români, pe de o parte, şi evrei şi unguri, pe de altă parte. O parte din răniţi se găseau acum la spital. în hotel, un evreu m-a asigurat că anunţaseră garnizoana rusească din oraş, cerând protecţie. Nu sunt sigur că afirmaţia era adevărată, dar evreul credea acest lucru, fiind cu totul de acord. El dorea ca armata rusă de ocupaţie să rămână în acea parte a României cât mai mult timp cu putinţă, pentru a-i obliga pe români să se poarte bine cu evreii. Toţi românii din oraş cu care am vorbit, indiferent dacă erau de partea guvernului sau a opoziţiei, erau uniţi într-o crâncenă împotrivire faţă de unguri, insistând, unanim, ca Satu Mare să rămână parte a României. Numărul românilor care susţineau guvernul Groza era, în acest oraş, cu totul neglijabil. .

La câteva săptămâni, Aliaţii au anunţat că oraşul urma să rămână în hotarele României.

Cea mai interesantă conversaţie a mea de aici a avut loc în redacţia ziarului comunist maghiar din localitate, care, chiar în acea zi, mă atacase violent într-un editorial, din cauza reportajelor trimise de mine pentru „Vocea Americii” şi transmise în România. Totuşi, în ciuda acestui editorial plin de ostilitate, redactorul, întâl- nindu-mă în biroul prefectului, a insistat să-i fac o vizită. Când am ajuns la redacţie, l-am găsit, pe el şi pe colegii lui, foarte curtenitori, dar

extrem de gravi. Mi-au descris îngrozitoarea tensiune dintre români şi maghiari, asigurându-mă că naţionaliştii români din jurul lui Maniu erau tot aşa de cruzi ca şi fasciştii şi mi-au spus că aveau loc ciocniri zilnice peste tot în oraş, ciocniri care puneau vieţile şi averea tuturor ungurilor din localitate în cel mai mare pericol. Au încercat să mă convingă că nimic nu putea aduce armonie în Transilvania, inclusiv în oraşul Satu Mare, decât păstrarea la putere a guvernului Groza şi a „democraţiei" pe care acesta o instaurase. M-au acuzat personal că am contribuit la înrăutăţirea situaţiei, nesusţinându-l pe Groza, şi au insistat să-mi schimb atitudinea, de dragul ungurilor. Redactorul şef a adăugat, fără echivoc, că singura speranţă a ungurilor era faptul că Satu Mare se găsea aproape de noua frontieră rusă, ceea ce făcea posibilă intervenţia ruşilor pentru a preveni, chiar după încheierea păcii şi retragerea oficială a trupelor, masacrarea ungurilor democraţi de către românii fascişti. N-am făcut nici un comentariu, dar asemenea tactici ale ungurilor mi s-au părut dezastruoase. Cândva, după luni sau poate ani de ocupaţie rusească, românii vor fi din nou stăpâni în Transilvania, care este o parte a ţării lor, şi nu vor uita că ungurii au colaborat cu ocupantul străin pentru a-i umili. Nu puteam să nu simt o caldă simpatie pentru ungurii din Satu Mare, ca şi pentru cei din celelalte oraşe din Transilvania, dar viitorul lor e lipsit de speranţă, afară doar de cazul când, din proprie iniţiativă, ei vor găsi o cale de a trăi în pace cu vecinii lor români care, inevitabil, constituie aici „factorul dominant".

Frumosul oraş Satu Mare se aseamănă cu zeci de alte oraşe ardeleneşti prin faptul că a devenit un Babilon modern al urii. Ungurii de aici m-au implorat insistent să ajut la salvarea lor, câştigând sprijinul

Americii pentru guvernul Groza, în timp ce românii, cu o însufleţire cel puţin egală, mi-au cerut ca America să-i salveze, opunându-se aceluiaşi Groza. Mulţi unguri din oraş detestau Partidul Comunist, ai cărui membri erau practic cu toţii unguri, dar îl susţineau pentru că era ajutat de statul român să-i persecute pe români. Aversiunea românilor împotriva ungurilor atinsese, aşadar, intensitatea unei patimi sălbatice. Evreii români îi detestau pe evreii unguri şi reciproc, în timp ce 95% dintre români cu greu ar fi putut găsi cuvinte pentru a-şi exprima adevărata ostilitate faţă de ocupanţii ruşi. Curios, în timp ce ungurii din Satu Mare erau ataşaţi de ruşi ca de mântuitorii lor, ungurii situaţi cu 15 mile mai la vest, peste frontieră, în patria maghiară, se opuneau ruşilor, cu mai multă vigoare chiar decât o făceau românii. Ca rezultat al acestei stări de ură, ungurii se temeau în permanentă că geamurile le vor fi sparte sau că uşile bisericilor lor vor fi sfărâmate de români, iar aceştia, la rândul lor, se temeau de atacurile sălbatice ale comuniştilor unguri.

Patimile în Transilvania erau atât de exacerbate şi ostilitatea românilor faţă de guvernul din Bucureşti, dominat de comunişti, era atât de violentă încât, dacă vreun american trecea, în orice fel de maşină care avea un drapel american pe ea, prin oricare parte a provinciei, populaţia fiecărui sat românesc se înghesuia în jurul lui, sfidându-i pe toţi detectivii, şi-l implora zgomotos să convingă Statele Unite pentru a ajuta la eliberarea României. Românii ardeleni se adunau în jurul oricărui american, ca nişte pui de găină flămânzi în jurul unei femei care le dă boabe, atât erau de dornici de demnitate civică elementară şi de siguranţă personală.

De la Satu Mare m-am întors la Baia Mare, unde mi-am petrecut noaptea ca invitat al episcopului

greco-catolic, la confortabila clădire episcopală, înconjurată de o curte frumoasă, plină de flori de primăvară. Deşi sunt protestant, dintr-o familie de predicatori aproape fanatici, şi sunt profund ataşat cauzei protestante, m-am simţit în largul meu alături de catolicii de ambele rituri, grec şi roman. Strămoşii mă învăţaseră că Roma era târfa Babilonului, şi socoteam cândva că era mult adevăr în spusele lor, dar am descoperit mai târziu atâtea Babilonuri mai rele, încât nu-mi mai dau poalele veşmintelor peste cap când trec pe lângă un catolic, cum obişnuiam altădată. Ataşamentul meu pentru libertatea individuală şi valoarea personală n-a fost nicicând atât de puternic ca acum, motiv pentru care nu pot trece cu vederea nici un fel de totalitarism cultivat de biserica catolică. Dar am ajuns să înţeleg că toţi creştinii îmi sunt aliaţi, împotriva despotismului imperial, iar acum am, cu adevărat, nevoie de aliaţi.

Hitlerismul şi comunismul dispreţuiesc însăşi temelia creştinismului şi a decenţei umane. Amândouă utilizează minciuna, violenţa şi înjosirea persoanei drept instrumente principale. Instaurează peste tot unde ajung frica, falsul şi crima. Impun, în toate ţările unde ajung, înjosirea spirituală şi sterilitatea culturală, distrug tot ceea ce omul a creat mai bun de-a lungul secolelor. Observându-le acţiunile direct, timp de mai mulţi ani, ştiu că dacă totalitarismul triumfa, el va transforma lumea într-o imensă temniţă, iar eu aparţin mulţimii de oameni obişnuiţi care se împotrivesc acestui lucru. Din fericire şi catolicii i se împotrivesc, ceea ce mă determină să colaborez cu ei.

Din păcate, omenirea a fost obligată să se angajeze într-o singură luptă, cu adevărat crucială: în favoarea sau împotriva tiraniei imperiale a comunismului. Dacă s-ar întâmpla să triumfe comuniştii, biserica

protestantă ar fi distrusă temporar; în consecinţă, chiar din acest punct de vedere exclusiv protestant, mă bucur că am aliaţi catolici în această înfruntare. Dacă tirania comunistă ar fi victorioasă, omenirea ar fi şi ea distrusă, deci, şi dintr-un punct de vedere mai larg, mă bucur de aliaţii mei catolici. în plus, îmi amintesc că în Austria şi Ungaria, unde am stat mulţi ani în timpul ascensiunii nazismului, protestanţii mei au avut un comportament mai puţin demn, în opoziţia lor faţă de nazism, decât catolicii. Ambele tipuri de comportament au fost destul de rele, dar al nostru a fost inferior. Aşadar mă simt în largul meu cu clericii greco sau romano-catolici. Unii dintre ei pot fi ipocriţi sau mărginiţi, dar aşa se întâmplă şi cu unii dintre iubiţii mei fraţi protestanţi. Prefer, desigur, o biserică de orice fel, decât un club nazist sau un sediu comunist, de unde camioane pline cu bătăuşi înarmaţi, plini de ferocitate, ies pentru a-şi ucide vecinii. îmi place să ascult Evanghelia, citită în orice limbă şi de către orişice preot şi sunt bucuros să ascult binecuvântarea rostită la masă de un creştin catolic. îmi place să văd imagini ale lui Isus pe orice perete ar fi atârnate. Prefer rugăciunea oricărui blestem sau slogan comunist şi aleg slăvirea lui Dumnezeu şi a celor veşnice în locul cinicei şi animalicei exaltări a materiei de către atei, care îndrăznesc să dispreţuiască întreg cosmosul.

Ţinând cont de toate acestea, m-am bucurat să fiu alături de catolicii români, fără a exclude pe ceilalţi. Unul din cei câţiva prieteni foarte apropiaţi ai mei din România a fost un predicator adventist de ziua a şaptea. Preferam costumul lui simplu veşmintelor sacerdotale. îmi plăcea şi limbajul lui, deşi eu nu îl utilizez. Mă bucuram să-l văd purtând Biblia cu el oriunde mergea şi am admirat nezdruncinata credinţă

care-i determina toate acţiunile. Şi el, ca şi oricare preot, săvârşea unele erori, dar în subiectele esenţiale avea dreptate şi manifesta un nobil curaj. M-aş bucura să fiu împreună şi să lupt alături de preotul catolic, de fundamentalistul adventist, ca şi de toţi fraţii mei creştini. Cu asemenea gânduri în minte şi sentimente în inimă, m-am bucurat de o masă copioasă, de un dejun tonic şi de lungi conversaţii, la episcopia Greco-Catolică din Baia Mare.

în dimineaţa următoare, bătrânul meu Chrysler m-a purtat peste splendide şiruri de munţi, către satele din Ocna Şugatag, aproape de graniţa rusească, în Maramureş, unde Ilie Lazăr urma să ţină o altă întrunire naţional-ţărănească. Locul firesc al întâlnirii ar fi trebuit să fie la Sighet, centrul administrativ al judeţului, dar, pe lângă faptul că oraşul este situat chiar pe graniţă, el este şi unul dintre principalele centre ale Armatei Roşii din România. Ţinând seama de acest lucru, Ilie Lazăr a preferat să ţină mitingul într-un sat, la 15 mile depărtare. Pe când ne apropiam de locul adunării, trecând prin sate, n-am văzut alte lozinci pe garduri şi pereţi afară de „Trăiască Iuliu Maniu!”, care păreau omniprezente. Era un semn că ne aflam într-o regiune pur românească. Proporţia de români transilvăneni care ar fi fost în stare să scrie „Jos Maniu!” pe vreun zid este cam tot atât de neînsemnată ca şi proporţia de americani care ar fi putut să scrie undeva „Jos George Washington!”. în mai multe sate, am trecut pe sub bolţi proaspăt ridicate, purtând cuvinte de bun venit adresate lui Ilie Lazăr. Când am ajuns, am găsit întrunirea în plină desfăşurare.

Asistenţa era compusă în întregime din ţărani, îmbrăcaţi în costume albe, ţesute în casă, destul de purtate. Atât bărbaţii cât şi femeile păreau săraci şi

înapoiaţi. Mi s-a părut că viaţa în acea regiune de munte, destul de izolată, este aspră şi sărăcăcioasă. Participanţii veneau direct de pe terenurile lor, cu puţin pământ fertil, de pe coastele pe care arareori se face câte ceva, lăsând acasă plugurile lor rudimentare, trase de boi costelivi. Lăsau pentru un timp toate acestea, venind să asculte cuvântări politice. Era ciudat că oamenii aceştia, care trăiau într-o zonă înconjurată de munţi, la capătul lumii, oameni care de abia aveau ce pune în gură, în afară de mămăligă, şi chiar aceasta lipsea uneori, erau interesaţi de chestiuni politice naţionale şi internaţionale. Purtau drapele româneşti, cântau cântece patriotice fiind foarte atenţi la tot ceea ce era în legătură cu independenţa României. Mă întrebam ce importanţă puteau avea toate acestea pentru nişte oameni aproape anal- fabeţi, care nu aveau la îndemână nimic de citit, chiar dacă ar fi ştiut să o facă. Motivul l-am înţeles după terminarea mitingului, când am vizitat oraşul Sighet, care servea atunci şi ca lagăr pentru prizonierii de război ce veneau sau plecau spre Rusia.

Sighetul fusese ultima gară românească pe linia ferată ce lega, înainte de război, Bucureştiul de Praga. în timp ce trenul aştepta pentru controlul bagajelor şi a paşapoartelor, puteai arunca o privire, peste îngustul râu Tisa, în „Rutenia subcarpatică", care pe atunci alcătuia extremitatea sudică a Cehoslovaciei. Acum, privind peste râu, poţi vedea Rusia, pentru că ruşii au luat acea provincie de la aliaţii lor, cehii. De fapt, în Europa Răsăriteană, nu există stat vecin cu Uniunea Sovietică de la care ruşii să nu fi luat teritorii. Desigur, pretextul pentru anexarea acelui mic ţinut muntos, locuit în mare măsură de ucrainieni, a fost faptul că ucrainienii din partea locului doreau să devină parte a marii Ucraine, una dintre cele mai importante republici sovietice. Poate că doreau cu

adevărat acest lucru. Oricum, sub ocupaţia Armatei Roşii, nu era greu pentru deosebit de întreprinzătorii bolşevici să creeze un comitet local şi să-l convingă ca, în numele democraţiei şi al Cartei Atlantice, să transfere acel teritoriu cehoslovac către Rusia. Praga, ocupată atunci de Armata Roşie, a găsit că e mai înţelept să accepte acest rapt, afirmând că, oricum, nu ţinea cine ştie cât la acea regiune îndepărtată, de la marginea Europei.

Comuniştii ucrainieni n-au fost însă mulţumiţi cu o singură tranzacţie de acest fel, ţintind să obţină şi o bucată din România, mai bine zis o bucată în plus, având în vedere că Rusia anexase deja Basarabia, o parte din Bucovina şi chiar un ţinut aparţinând Vechiului Regat. Bucata în plus, dorită acum de ucrainieni, era cea din jurul Sighetului, purtând numele de Maramureş, având puţini ucrainieni, cel mult o cincime din întregul număr al populaţiei. N-au plănuit, de la început, o anexare directă, ci, ca prim pas, instalarea unei administraţii autonome ucrainiene. Nu le-a fost greu să realizeze acest lucru, deoarece regiunea era complet izolată, din cauza întreruperii transportului pe calea ferată şi a înzăpezirii abundente a şoselelor de munte; în plus, regiunea era împânzită de trupe ruseşti. Bineînţeles, în regiune era instaurată legea marţială, iar Armata Roşie deţinea un control absolut.

Profitând de această situaţie, în timpul lunii februarie 1945, în timp ce războiul împotriva Germaniei continua cu înverşunare, iar România făcea tot ce-i sta în putinţă pentru a da Aliaţilor întregul său sprijin, câţiva ucrainieni deosebit energici au ţinut două întâlniri secrete, una în oraşul Sighet, cealaltă într-un sat ucrainean, la care s-a votat, de către ucrainienii convocaţi acolo, ca Maramureşul să fie transformat în provincie autonomă, cu administraţie

ucraineană, ceea ce curând s-a şi întâmplat. Ucrainienii au luat în stăpânire primăria, prefectura şi alte instituţii publice, atât în oraş cât şi în judeţ, instalându-şi acolo susţinătorii lor etnici. Bucureştiul era prea departe pentru a reacţiona la această manevră şi, oricum, era prea slab pentru a face ceva. în plus, era ocupat de ruşi. Aşadar, ţăranii din regiune au trecut ei înşişi la acţiune.

în primul rând, pentru a restabili adevărul istoric, anume că populaţia din regiune nu dorea o administraţie ucraineană autonomă, ei au semnat proteste împotriva loviturii de forţă ucrainiene, ceea ce era foarte primejdios. A protesta, fie şi prin viu grai, împotriva acţiunilor unui regim dictatorial este întotdeauna foarte periculos, iar a face acest lucru în timp de război presupune un risc dublu; a semna, negru pe alb, un asemenea protest, presupune un risc de trei ori mai mare. Totuşi, practic întreaga populaţie românească din zonă a semnat protestul. Acţiunea trebuia realizată cu mare rapiditate, înainte ca cei ce iniţiaseră protestul, majoritatea preoţi greco-catolici, să poată fi arestaţi. Ţăranii şi-au dat, de la început, seama de aceasta, iar când listele pentru strângerea de semnături au început să circule prin sate s-au grăbit cu toţii să le semneze. Iniţiatorii acţiunii au fost, la puţin timp după aceea, prinşi şi trimişi în Rusia, sau cel puţin ridicaţi din România.

Aceasta n-a însemnat însă sfârşitul acţiunii. La câteva săptămâni, o bună parte a populaţiei din zona de munte a Maramureşului a luat cu asalt Sighetul, pentru a recuceri instituţiile publice. Majoritatea participanţilor la acţiune erau neînarmaţi, dar au reuşit să pună mâna pe un tun, abandonat de una din armatele care trecuseră pe aici, într-o fortificaţie de pe dealurile din apropiere. Probabil că tunul nici măcar

nu funcţiona, dar capturarea lui demonstra că ţăranii erau puşi pe fapte mari. Atunci când mulţimea neorganizată de plugari, încălţaţi cu opinci, purtând căciuli albe, din blană de oaie, şi cămăşi lungi, albe, peste pantaloni, a năvălit spre oraş, sfidând Armata Roşie, aflată în culmea puterii ei, ţăranii au oferit o privelişte mai degrabă măreaţă decât derizorie. Capitalele lumii libere fuseseră copleşite de minciuni cu privire la „guvernele populare" din Europa de Est, Azerbaidjan şi alte locuri. Licenţiaţi, cu diplome universitare, se înjosesc zilnic, căutând să-i inducă în eroare pe oamenii simpli în legătură cu aceste stări de lucruri. Aici însă, se afla o masă de oameni foarte simpli care priveau adevărul drept în faţă şi-şi riscau viaţa de dragul lui. Oamenii aceştia obişnuiţi, din Sighet, nu doreau un fals „guvern popular", de felul celor instalate în alte părţi ale Europei de răsărit, încercau, dimpotrivă, să înlăture unul de acest fel, care tocmai era pe cale să se instaleze în ţinutul lor.

Au fost, fără îndoială, opriţi cu uşurinţă, nu fără o oarecare vărsare de sânge. Jandarmeria locală, ajutată de soldaţi ai Armatei Roşii, purtând haine civile, a fost trimisă la intrarea în oraş şi astfel administraţia ucraineană autonomă a fost salvată. Un număr de revoluţionari români, lideri ai ţăranilor, au fost arestaţi, alţii au reuşit să fugă. Ţăranii înfrânţi s-au întors la casele lor, plini de amărăciune. Priveau, din înălţimea dealurilor lor, peste râul nu prea lat ce-i separa de imensul imperiu bolşevic, întrebându-se dacă nu cumva vor fi şi ei înghiţiţi în curând de acesta şi transformaţi într-o masă deznădăjduită, obligată să lucreze în colhozuri. Deşi erau săraci, urau totuşi o asemenea perspectivă. Din fericire, dramaticul lor protest a fost auzit în cele din urmă şi administraţia românească a fost reinstaurată în Maramureş. Nu se

putea spune că era o administraţie bună, nici măcar nu era românească, fiind numită de guvernul comunist al lui Groza, care-i favoriza pe neromâni. Dar, în orice caz, Maramureşul rămânea parte inalienabilă a Regatului român şi aceasta era ceea ce doreau oamenii în primul rând.

în timp ce bătrânul meu Chrysler ne aducea înapoi spre Cluj, străbătând, mândru şi zgomotos, munţi şi văi, am văzut, în nenumărate oraşe şi sate, case care ni se păreau a fi părăsite: în ele trăiseră cândva evrei. Foştii proprietari fuseseră exterminaţi de naziştii unguri. Aceste dărâmături, bătute de vânturi, fără uşi şi fără ferestre, care fuseseră odinioară căminele confortabile ale unor familii fericite, stăteau ca nişte simboluri sinistre ale urii şi patimilor care zguduie astăzi România. Din nefericire, în ciuda declaraţiilor sale frumoase, guvernul Groza n-a făcut decât să sporească tendinţa de răzbunare.

Când am părăsit satul Ocna Şugatag, aflat în apropiere de Sighet, unde luasem parte la însufleţitoarea întrunire ţărănească condusă de Ilie Lazăr, l-am văzut pe acesta, plecând cu viteză spre sud, în propriul său automobil, însoţit de vreo cinci persoane care constituiau garda sa personală. Speram să evite de a fi arestat de către ruşi sau de agenţii lor români şi, într-adevăr, a reuşit.

La scurt timp după întoarcerea mea în Bucureşti, l-am văzut la hotelul Athenee Palace, ceea ce însemna că se afla în siguranţă, însă, după alte câteva zile de la întoarcerea lui, poliţiştii comunişti au intrat în apartamentul modest în care locuia şi l-au arestat. A fost condamnat mai târziu la ani grei de închisoare. Ilie Lazăr nu se numără printre cei mai capabili oameni politici români şi nici nu pretinde că ar fi un mare bărbat de stat. Poate că vederile lui sunt tot atât de limitate, pe cât de necondiţionat îi este

devotamentul. Singurul său ţel era instaurarea unei guvernări a poporului român, în folosul acestuia. Era fericit să lupte pentru împlinirea acestui ţel, sub conducerea lui Iuliu Maniu, cel mai mare om de stat al României, căruia Lazăr îi este devotat fără rezerve. De câte ori merg seara la culcare, aşezându-mă într-un pat confortabil, iar dimineaţa mă trezesc liber şi nesupus nici unei îngrădiri, mă umple de amărăciune gândul că Ilie Lazăr se stinge într-o mică celulă, a unei temniţe comuniste, pentru simplul fapt că i-a criticat pe tiranii comunişti, aşa cum îi criticase de altfel şi pe despoţii nazişti.

După încheierea turneului meu jurnalistic, starea de lucruri din Transilvania s-a înrăutăţit şi mai mult. Curând, toate mitingurile opoziţiei au fost interzise. Partidul Naţional Ţărănesc a fost scos în afara legii, iar principalii săi conducători au fost arestaţi. Toţi românii din ţară au fost supuşi unei dictaturi comuniste fără de limite. Rareori relaţiile româno-maghiare în Transilvania au fost atât de departe de întrevederea unei rezolvări. Tirania bolşevică n-a făcut decât să le înrăutăţească, aşa cum a accentuat rivalităţile naţionale peste tot în Balcani.

Rusia pune stăpânire pe Dunăre

Pentru a mai adăuga o verigă în plus lanţurilor cu care a înrobit România, Moscova a pus stăpânire pe Dunăre, cu toţi afluenţii ei, şi pe Deltă. Fără îndoială, pe această temă au avut loc consultări sporadice între Rusia şi puterile occidentale, dar nu de o manieră care să poată slăbi cu adevărat controlul Moscovei asupra regiunii. Stalin ajunsese să pună stăpânire pe toate căile fluviale din Europa de sud-est, aşa cum nici unul dintre ţarii ruşi n-o făcuse vreodată.

Mai bine de un secol s-a desfăşurat o luptă acerbă între Rusia şi restul Europei pentru dreptul de folosinţă a sistemului navigabil al celui mai mare fluviu al continentului. Până în ajunul celui de al doilea război mondial, Europa câştigase această bătălie, împiedicând Rusia să acapareze Dunărea, astfel ca flecare naţiune riverană să beneficieze de pe urma sa. Totuşi, în 1941, Rusia reuşeşte să pună mâna pe gurile ei de vărsare şi generalissimul Stalin dicta acum asupra Dunării, aproape la fel de fără rezerve cum ar fi făcut-o la el acasă, dacă ar fi fost vorba de Volga, de pildă.

Abraham Lincoln spunea o dată că pentru pacea şi prosperitatea Statelor Unite, fluviul Mississippi trebuie să curgă fără nici o oprelişte spre mare. Acesta a fost de fapt unul dintre motivele pentru care el nu a acceptat ca Uniunea să se destrame, nedorind

ca un singur stat să controleze delta unui fluviu care deservea douăsprezece state. Timp de aproape un secol, Rusia a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a pune stăpânire pe delta unui fluviu care scaldă şapte ţări, dar nu şi Rusia. Dunărea serveşte foarte puţin Rusia, în orice caz nu mai mult decât Georgia este deservită de Mississippi.

În Evul Mediu, cavaleri dedaţi cu jaful, ale căror castele înfricoşătoare pot fi văzute şi astăzi, cu zecile, obişnuiau să pună stăpânire pe toate punctele cheie de-a lungul Dunării şi să reţină corăbiile care treceau pentru a le „vămui". Această silnicie profitabilă a dobândit, cu timpul, o anumită respectabilitate, după cum se întâmplă adesea şi cu matrapazlâcurile capetelor încoronate. Cei oropsiţi au tristul obicei să accepte, ba chiar să aprobe, cu jumătate de gură, împilările de care oricum nu pot scăpa. Acum, Rusia lua pilda acelor străvechi şi pitoreşti jecmănitori, instalându-se ea însăşi la gurile Dunării, cu tot arsenalul: armata roşie, flota roşie şi ambasadorii săi roşii.

Apele măreţului fluviu, colectate dintr-o mare reţea de 60 de afluenţi navigabili, răspândiţi pe o suprafaţă de 300.000 de mile, pe teritoriile unui număr de state mai mare decât reuşeşte oricare alt fluviu din lume să cuprindă în bazinul său, se varsă în Marea Neagră prin trei braţe: Sfântu Gheorghe, Chilia şi Sulina. Agricultori, negustori, petrolişti ori forestieri din România, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, Austria sau chiar Germania, trimit prin cele trei braţe ale Dunării cereale, lână, petrol, cherestea, ceramică şi alte produse destinate exportului, în timp ce un număr de europeni echivalent cu populaţia Statelor Unite primesc pe aici produse din import. Delta Dunării nu joacă vreun rol

deosebit în comerţul exterior al Rusiei sau, oricum, el este unul mult mai mic decât în cazul unor ţări mai îndepărtate. Cu toate acestea, Rusia a pus stăpânire pe Gurile Dunării şi le păstrează ca pe o comoară de mare preţ. Rusia a încorporat în Uniunea Sovietică tot ţărmul nordic al fluviului, împreună cu hinterlandul aferent, stăpânind în acelaşi timp şi toate insulele Deltei. Prin ocuparea României, sovieticii deţin controlul complet şi asupra sudului Deltei, stăpânind, într-un cuvânt, flecare braţ al său.

Mai mult, ei au transformat Dobrogea, provincie românească ce se întinde la sud de Deltă, într-o adevărată provincie rusească, controlată mai sever decât restul ţării. în 1944, Armata Roşie şi flota rusească au ocupat Constanţa, principalul port la Marea Neagră al Dobrogei, şi curând acesta a dobândit aerul unui oraş rusesc. Clădirile sale publice, hotelurile sau locuinţele particulare au fost ocupate, în întregime sau parţial, de către ruşi: soldaţi, marinari, civili. Ani în şir, după ce războiul se terminase, circulaţia în Constanţa era încă dirijată de soldaţi sovietici. Traficul portuar era controlat în exclusivitate de ruşi. Multe dintre vilele sau reşedinţele de vacanţă aşezate la ţărmul mării fuseseră rechiziţionate de aceştia, cu excepţia celor pe care tot ei le demolaseră sau le aduseseră în stare de ruină.

Constanţa şi împrejurimile ei au constituit prima regiune pe care comuniştii români au pus stăpânire. Cu mult înainte ca Vîşinski să impună guvernul Groza, un grup de bolşevici români, beneficiind de prezenţa Armatei Roşii, a ocupat clădirile administraţiei de stat, a alungat pe reprezentanţii autorităţii publice locale, instalând o conducere proprie. „Românii roşii”, purtând acelaşi steag care astăzi

flutură pretutindeni, de la Prut până la Kamceatka, au transformat, temporar, Dobrogea într-un soviet. Ţărmurile şi porturile, instalaţiile de pe coastele riverane şi maritime, căile ferate, flota, totul a fost pus la dispoziţia Moscovei. Slogane comuniste incendiare îi îndemnau pe muncitori să-şi demonstreze entuziasmul în pieţe, în timp ce docherii, mai aspri de felul lor, erau transformaţi în trupe de şoc, numai bune de a sparge capetele tuturor celor care nu se arătau a fi comunişti. în acest fel, Rusia îşi croise o cale roşie solidă, pornind din Basarabia reanexată, trecând peste Deltă şi prin Dobrogea controlată de comunişti, până în Bulgaria. Tancurile ruseşti huruiau mereu pe podurile plutitoare de peste Dunăre, pe care treceau şi automobilele, majoritatea fabricate în America, folosite de ruşi. Trenurile, pline până la refuz cu soldaţii ruşi ori cu pradă de război luată de ruşi din România, soseau mereu la Constanţa, unde zeci de vagoane aşteptau să fie descărcate pe navele confiscate de ruşi.

Cele două oraşe mai importante din preajma Deltei, Brăila şi Galaţi, au fost printre zonele care au suportat unul dintre cele mai aspre regimuri de ocupaţie din ţară. Fiind în plus importante centre comerciale şi industriale, ambele îndurau prezenţa şi acţiunile unora dintre cele mai dure detaşamente de şoc comuniste din România.

în zona propriu-zisă a Deltei prezenţa americanilor nu era permisă. Aveam la Constanţa o misiune navală destul de restrânsă, ce avea un sediu plăcut şi atrăgător. însă activitatea americanilor care lucrau aici – de obicei unul sau doi – se reducea la sarcini de rutină, cum ar fi supravegherea operaţiunilor de încărcare sau descărcare a navelor

americane, ca şi de aprovizionarea lor cu combustibil. Aceste însărcinări le solicitau însă cu adevărat întreaga energie. Erau supuşi la atâtea umilinţe din partea stăpânitorilor sovietici ai Constanţei, încât evitau cu grijă să-şi mai facă şi alte greutăţi, dând impresia că ar fi interesaţi de ceea ce se întâmpla în afara portului. Delta era un spaţiu complet interzis pentru ei, ca şi cum ea s-ar fi găsit la o depărtare de cel puţin 1.000 de mile şi nu doar la 50, cum era în realitate.

Poate că totuşi americanii îşi vor aduce aminte că gurile Dunării se află în România, stat asupra căruia ar trebui să avem aceleaşi drepturi de control, ca şi ruşii. Am pierdut nenumăraţi oameni, luptând pentru România, avem interese economice foarte serioase acolo, am jucat un rol decisiv în desprinderea României de Germania şi aducerea ei în tabăra Aliaţilor. Cu toate acestea, putem vizita numai acele locuri în care ruşii catadicsesc să ne permită accesul. Delta este pentru noi tot atât de inaccesibilă precum o fabrică de armament de la Moscova. Nici unui vas american nu-i este îngăduit să navigheze pe braţele ei. Nici un vehicul ce poartă drapel american nu putea fi zărit pe vreo şosea de aici. Nici un avion american nu-i putea survola cerul şi nici un excursionist american nu putea face vreun pick-nick pe vreunul din ostroavele sale. Peste întinsele sale mlaştini domnea o linişte desăvârşită, iar din sălbăticia stufărişurilor unduitoare răzbătea misterul. Vâslitul înăbuşit al pescarilor părea să spună: „Fereşte-te!”, iar ţăranii locului nu întorceau capul nici în dreapta, nici în stânga, când treceau grăbiţi pe acolo. Experienţa mai multor generaţii umilite i-a învăţat că acolo, la capătul lumii, este mai bine să taci, pentru a nu sfârşi în mlaştinile tăcute peste care vegheau acum santinelele impasibile ale nesfârşitului

imperiu roşu ce nu mai contenea să se extindă.

În 1944, Moscova a reuşit să pună mâna pe acea pradă bogată la care mai-marii ei năzuiseră încă înainte de războiul american pentru independenţă. Preţul a fost plătit în mult sânge vărsat, dar obţinerea controlului asupra Deltei a spălat într-un fel amărăciunea repetatelor eşecuri anterioare. Cu atât mai mult Kremlin-ul se gândea acum la ea.

Apele Dunării străbat un hăţiş de graniţe şi fac să rodească nesfârşitele câmpuri pe care îşi duce traiul un adevărat Babilon de ţărani de toate naţiile, încălţaţi cu cizme sau cu opinci, cu cămăşi de pânză, cu haine din piele sau cu veşminte ţesute în casă. Dunărea este pentru toţi ca o mamă, iar în vremuri mai tihnite, când oamenii muncesc împreună, se duc la lucrul câmpului îngânând câte un cântecel sau ascultă cu bucurie susurul apei în vadul morii, Dunărea reprezintă chiar mai mult. Ea îţi dă sentimentul unei adevărate familii, sentiment năvalnic, impetuos, stăpânindu-i pe toţi. Aşa a fost de sute de ani. Fără o Dunăre liberă, Europa nu poate fi liberă şi fără o Europă liberă nici Dunărea nu se poate bucura de libertate.

Pentru popoarele din Balcani, Dunărea a fost aceea care, în zilele întunecate de robie, le-a purtat cântecele însetate de libertate. De aceea, ea era pomenită cu însufleţire în cântecele lor cele mai dragi. Jucase un adevărat rol în acţiunile lor revoluţionare. Atât de aproape era Dunărea de sufletele acestor oameni, încât freamătul undelor sale le mângâia tristeţea chiar şi în închisoare, iar susurul apelor era pentru ei întocmai ca un cântec de sărbătoare. Multe generaţii de păstori, ţărani sau meşteşugari, care au crescut cu Dunărea în suflet, i-au auzit pe părinţii şi moşii lor povestind despre un

tărâm al libertăţii care ar exista undeva, dincolo de munţii de unde izvora fluviul. Strălucirea fiecărei primăveri, făcând uitată restriştea iernilor grele din Balcani, prilejuia popoarelor de aici o nouă întâlnire cu Dunărea, care era de fapt o reîntâlnire cu speranţa.

Cea mai înverşunată luptă în această zonă a dat-o Europa împotriva Rusiei. în 1812, Rusia a reuşit să-şi croiască drum spre Deltă şi să pună stăpânire pe malul său nordic, însă din cauza unui conflict continuu cu Turcia, ea nu şi-a putut întinde stăpânirea peste întreaga zonă. După înfrângerea lui Napoleon, Europa Răsăriteană şi Centrală a reuşit să-şi realizeze o largă unitate, sub conducerea unei singure dinastii, a Habsburgilor, influenţând în mod decisiv ţările mai mici din bazinul Dunării şi jucând un rol major în controlul navigaţiei pe fluviu. Această unitate a contribuit din plin la crearea unor trainice şi sănătoase tradiţii dunărene. Rusia devenea însă tot mai puternică şi mai conştientă de puterea sa. Ea căuta să-şi impună dominaţia asupra unei mari părţi a Europei Răsăritene, ţintind să ajungă, pas cu pas, la gurile Dunării. Europa, de data aceasta sub conducere britanică, a răspuns provocării şi, în timpul războiului Crimeei (1853-1855), a silit Rusia să bată în retragere, a eliberat gurile Dunării şi a fondat o *Comisie europeană* pentru protecţia acestei libertăţi. Documentul a fost semnat de Anglia, Franţa, Italia, Germania şi Rusia. Europa îşi apăra astfel principalul său fluviu. Europa apăra Europa. Şi aceeaşi Europă a proclamat libertatea României faţă de Rusia şi s-a angajat să garanteze această libertate.

După aproape 20 de ani, în 1877, Rusia, care-şi continua fără preget înaintarea sa agresivă spre sud-vest, a intrat într-un nou război, a obţinut o mare

victorie, asigurându-şi din nou controlul asupra Dunării şi recapturând în acelaşi timp Delta. Şi-a şters de pe obraz pata ruşinoasă pe care o lăsase războiul Crimeei, a distrus ultimul stăvilar pe care Europa îl ridicase împotriva înaintării sale şi şi-a întins netulburată stăpânirea peste câmpiile dunărene. Bineînţeles că Europa a intrat în panică, a reacţionat din nou, adoptând o poziţie fermă la *Congresul de la Berlin* şi, în cele din urmă, a reuşit să restaureze controlul internaţional asupra întregului curs al Dunării. A recunoscut, totuşi, stăpânirea Rusiei până la Prut şi controlul ei asupra a 100 mile din ţărmul nordic al Deltei. Fusese restabilit astfel echilibrul european. Europa a înţeles să apere cu fermitate un hotar peste care puterea absolutistă şi subjugatoare a ruşilor să nu poată trece. Astfel s-au scurs mai bine de 30 de ani, una din cele mai fericite perioade din istoria modernă a Europei, timp în care oamenii s-au simţit mai liberi, au călătorit în mai mare siguranţă, aveau un mai mare respect unul pentru altul şi aveau sentimentul unităţii lor mai puternic decât oricând de la Luther încoace. Europa era Europa, conducându-se după o morală creştină comună şi năzuind spre progres ştiinţific, reforme sociale şi realizări culturale. Mai puteai întâlni încă rele destule, o stăpânire autocratică din partea habsburgilor, subjugarea Poloniei care continua, dar dincolo de acestea oamenii din această parte a lumii erau încrezători, iar Europa păstra în general o relaţie echilibrată cu Rusia. Numai că atunci, o Germanie cât se poate de agresivă şi peste poate de nerăbdătoare ne-a azvârlit în primul război mondial, ceea ce a dat ocazia din nou Rusiei de a-şi relua expansiunea spre centrul Europei şi de a încerca să pună din nou mâna pe gurile Dunării, ca un pas în

drumul său spre Strâmtori.

Se părea că sosise marea ocazie istorică a Rusiei. Gravele probleme şi disensiuni interne au făcut însă ca ea să sufere o înfrângere catastrofală, chiar dacă aliaţii săi erau victorioşi, iar duşmanii săi înfrânţi. Din nou Rusia s-a văzut constrânsă să se retragă din Deltă şi de la Prut, cu graniţa fixată pe Nistru şi fără a dobândi vreun loc în Comisia Europeană a Dunării.

Dunărea rămânea liberă, popoarele din partea de răsărit a Europei erau salvate, echilbrul european fusese restabilit. Era vorba însă de un echilibru fragil, repede spulberat de sceleraţii nazişti, care au făcut să sară în aer, cel puţin pentru moment, toată construcţia europeană. într-o Europă distrusă ca entitate politică, cu graniţele răsăritene şterse de pe hartă, Rusia a fost ea cea care şi-a croit drum spre Berlin, Viena şi Trieste, lansând totodată o viguroasă ofensivă în nordul Greciei, care ameninţa să nu se oprească decât la Marea Egee. Ea a înghiţit şi Dunărea, astfel că, pentru prima oară în istorie, cel mai mare fluviu al Europei a fost devenit râu rusesc.

Nu vreau să spun că Rusia a refuzat să ia în considerare înfiinţarea unei comisii internaţionale a Dunării. Nici n-ar fi adevărat, de altfel. Ea este chiar doritoare ca statele riverane să participe împreună cu ea la controlul navigaţiei pe Dunăre, dacă este vorba doar de ele. La prima vedere, cererea ar putea apărea cu totul justificată. Ne putem întreba de ce să intervină cineva din afară pentru a le spune ţărilor dunărene cum să-şi conducă propriile afaceri interne? Situaţia nu este însă atât de simplă pe cât sugerează această întrebare.

După Tratatul de la Versailles, consecutiv primului război mondial, au funcţionat două comisii ale Dunării, una având determinativul de

„internaţională”, cealaltă de „europeană”. Prima a fost creată după primul război mondial, pentru a împiedica exercitarea de către Germania a unei influenţe exagerat de mari asupra statelor dunărene mai mici, şi îşi avea sediul într-unul din porturile dunărene, mai întâi la Bratislava, apoi la Viena şi-n cele din urmă la Belgrad. Cu excepţia României, toate ţările riverane erau membre ale comisiei, acestora adăugându-li-se Marea Britanie, Franţa şi Italia. Comisia a avut o bună activitate, îndeplinindu-şi cu succes principalul scop, acela de a proteja interesele Austriei, Cehoslovaciei, Ungariei şi Bulgariei, ameninţate de o Germanie renăscută. Bineînţeles, însăşi existenţa ei i-a deranjat pe nazişti. Mulţi germani se simţeau umiliţi să-i vadă pe englezi sau francezi jucând un rol principal în dirijarea şi controlul navigaţiei pe un fluviu care era parţial german sau, în orice caz, se afla la sute de mile de graniţele Angliei sau ale Franţei. Comisia le apărea ca o creaţie respingătoare a Tratatului de pace, menită să le amintească în permanenţă de înfrângerea ţării lor. E de înţeles aşadar de ce, atunci când Hitler şi-a impus dominaţia asupra Europei Centrale, prin forţa armelor, el a înmormântat această Comisie, aruncând-o la marele coş de gunoi al Versailles-ului, făcând totodată din Dunăre un fluviu preponderent german. Tot aşa cum a distrus Europa, el a distrus şi caracterul european al Dunării. Timp de câteva luni a fost însă obligat să permită funcţionarea, la Galaţi, a *Comisiei europene a Dunării,* cea care avea menirea de a supraveghea Delta. Comisia avea în componenţă reprezentanţi ai Marii Britanii, Franţei, Italiei, României şi, acum, Germaniei, fiind în aceeaşi măsură un organism politic şi tehnic. Această mini-Ligă a Naţiunilor care

se autofinanţa, era unul dintre cele mai temeinic constituite organisme internaţionale de pe continent, bucurându-se de multă autoritate şi prestigiu. Comisia păstra şenalele navigabile ale Deltei dragate şi sigure, oferind aceleaşi facilităţi de navigaţie pentru toţi, şi, în plus, avea dreptul de a exercita autoritate juridică. Datorită faptului că atât Delta, cât şi toate canalele, ţărmurile şi insulele se aflau sub controlul exclusiv al României, aceasta nu era totdeauna fericită să împartă cu o comisie internaţională suveranitatea asupra unei părţi a teritoriului ei. Comisia europeană le apărea românilor ca fiind un stat în stat, iar existenţa ei aducea atingeri mândriei lor naţionale. Relaţiile dintre România şi Comisie erau, în consecinţă, discutate periodic, iar fricţiunile erau aplanate. în timpul celor doi ani de neutralitate ai României care au urmat căderii Poloniei, germanii, francezii şi britanicii au continuat să lucreze împreună la Comisia Europeană a Dunării de la Galaţi. Era o privelişte ciudată să-i vezi pe reprezentanţii unor state care încercau cu atâta furie să se distrugă unele pe altele, aşezaţi la aceeaşi masă de negocieri. Comisia era însă mai direct şi mai substanţial ameninţată de rivalitatea germano-rusă, decât de războiul pe care Hitler îl ducea împotriva Angliei. Cu toate că Rusia semnase, în 1939, un pact cu Hitler, în scopul împărţirii Europei sau poate chiar a lumii, cei doi dictatori, nazist şi comunist, au râvnit deopotrivă să pună mâna pe Delta Dunării. Urmărind vechile ţeluri imperiale germane, Hitler dorea să facă din Dunăre un râu german, în timp ce Stalin, urmărind aceleaşi ţeluri imperiale, ale Rusiei de data aceasta, era hotărât să transforme fluviul într-un râu rusesc.

în septembrie 1940, Vîşinski i-a declarat în mod

solemn ambasadorului german la Moscova că Rusia era interesată în toate chestiunile dunărene, chiar şi în controlul traficului fluvial în Europa Centrală. Nu concepea ca vreo conferinţă asupra Dunării să fie ţinută, indiferent ce subiecte ar fi abordat, fără participarea Rusiei. Molotov a exprimat şi el în scris, într-un mod cât se poate de hotărît, dorinţa Moscovei ca amândouă Comisiile Dunărene să fie desfiinţate şi ca una nou creată să controleze întreaga navigaţie fluvială, din Austria până la mare, având în componenţă reprezentanţi germani, slovaci, unguri, iugoslavi, bulgari, români şi ruşi. Italia, ca şi toate celelalte democraţii occidentale, urmau să fie excluse. Acestea erau dorinţele Moscovei în 1940, înainte ca Rusia să fi devenit câştigătoarea războiului şi chiar înainte de a fi intrat în luptă. Acestea erau obiectivele Moscovei, exprimate clar şi atunci când se adresa atotputernicului al III-lea Reich. Astăzi, în ofensiva sa spre Dunăre, Moscova nu mai are în faţă o Germanie triumfătoare care să-i ameninţe frontierele, ci o Americă indiferentă şi o Anglie ruinată. E de înţeles, aşadar, că pofta ruşilor de a deţine întregul control asupra Dunării este mai mare acum decât în 1940, iar obstacolele cu care ei se confruntă sunt mult mai mici decât atunci când Hitler domina continentul şi spera să dobândească supremaţia în lume.

în octombrie 1940, foarte activul Hitler voind să preîntâmpine o dispută cu Stalin, foarte dinamicul său partener în distrugerea Europei, decis fiind să pună pe tapet chestiunea Dunării, a sugerat ţinerea unei conferinţe la Bucureşti. România, deşi era, desigur, cea mai interesată în chestiune, pentru că pe teritoriul său se află Delta iar capitala se întâmpla să fie Bucureştiul, nu a fost prea serios consultată. Dacă Hitler şi Stalin ciopârţiseră deja ţara tară a-i cere

consimţământul, de ce şi-ar fi dat osteneala s-o consulte într-o problemă minoră cum e Delta Dunării? Totuşi, României i s-a permis să ia parte la Conferinţă pentru a observa cum este zdrobită între două pietre de moară. Germania a fost, bineînţeles, de acord ca Franţa şi Anglia să fie excluse din Comisia Europeană. S-a alăturat bucuroasă lui Stalin în excluderea Angliei. Cei doi dictatori excelau în acest sport. în timpul Conferinţei, care s-a dovedit a fi pe cât de furtunoasă, pe-atât de inutilă, Rusia a cerut ca şi Italia să fie exclusă din comisie, insistând ca Delta să fie administrată exclusiv de Rusia şi România, urmând ca vasele de război ale tuturor celorlalte naţiuni să fie excluse. Rusia urmărea, bineînţeles, ca România să devină o marionetă în mâinile sale, lăsând Moscovei controlul absolut asupra fluviului. Trimişii lui Hitler spuneau că l-ar fi auzit pe Molotov proclamând hotărît intenţiile Rusiei de a şterge o umilinţă seculară, preluând cheile uneia dintre principalele porţi ale fortăreţei europene. Au respins, ca urmare, cererile Rusiei.

Conferinţa a eşuat şi a fost amânată, nu înainte de a-i fi prilejuit Rusiei o excelentă ocazie de a-şi vărsa năduful împotriva Marii Britanii. în timpul negocierilor de la Bucureşti, de la care Anglia era absentă, ambasadorul britanic la Moscova, Sir Stafford Cripps, a protestat împotriva desfiinţării Comisiei Europene. Atunci Vîşinski a arătat, pe un ton foarte dur, că îi făcea o deosebită plăcere să excludă Marea Britanie dintr-o comisie din care Rusia fusese exclusă, cu 20 de ani înainte, cu sprijinul larg al britanicilor.

Conferinţa de la Bucureşti asupra Deltei, ţinută în toamna anului 1940, a fost reluată la Paris în vara anului 1946, Bevin şi Byrnes fiind acum în locul lui

Hitler. Molotov era la fel de neînduplecat ca întotdeauna, făcând aceeaşi propunere privind crearea unei comisii dunărene care să cuprindă Rusia şi şase dintre statele riverane: România, Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia, Cehoslovacia şi Austria. Cum regimurile a 5 din aceste 6 ţări erau simple marionete ale Moscovei, propunerea acesteia pentru crearea unei Comisii internaţionale era pur şi simplu un plan pentru preluarea, de către Uniunea Sovietică, a controlului asupra întregului curs al fluviului. Marea Britanic şi Statele Unite au respins cererile lui Molotov şi au reafirmat că un control internaţional asupra Dunării este soluţia cea mai bună, atât pentru interesele statelor dunărene, cât şi pentru pacea mondială. Ele au reiterat faptul că toate marile puteri comerciale au un interes major în a păstra Delta ca zonă liberă şi s-au opus vehement tendinţei sovieticilor de a „închidea porţile". Fără efect însă, deoarece Rusia a trântit cu putere porţile, zăvorându-le.

La sfârşitul lui iulie 1948, o nouă conferinţă asupra Dunării a avut loc la Belgrad, cu participarea a 11 state. Cele trei puteri occidentale au participat la conferinţă, ca şi Rusia şi sateliţii săi. Austria avea calitatea de observator. Şeful delegaţiei sovietice era Andrei Vîşinski, care, controlând 7 voturi din 10, putea întreprinde tot ce voia, şi voia destule. Dirijând corul pe 7 voci, a putut să copleşească glasul statelor democratice şi, bineînţeles, a făcut-o cu mare încântare. Rareori avusese Moscova şansa de a-şi savura un triumf diplomatic de asemenea dimensiuni. Vîşinski i-a numit pe occidentali imperialişti şi reprezentanţii tuturor statelor satelite au aplaudat. El a declarat că puterile apusene nu vor mai exploata sărmanele state dunărene şi, din nou, reprezentanţii statelor satelite au ovaţionat. într-un limbaj demn de Calhoun sau Clay, el a ridicat în slăvi aşa-zisele

drepturi ale acestor state şi reprezentanţii statelor satelite s-au grăbit să-i repete cuvintele. Fiece propoziţie rostită de Vîşinski era falsă, pentru că niciodată Rusia nu a acordat drepturi statelor satelite şi fiecare propunere era o înşelătorie, pentru că ea nu accepta nicăieri controlul internaţional. Tot ceea ce s-a întâmplat a fost un simplu show moscovit. Mica Bulgarie şi mica Ungarie stăteau alături de maica Rusia şi spuneau cu aroganţă Americii: „Acceptaţi toate acestea sau plecaţi!" Şi aceasta era de fapt situaţia, deoarece Rusia stăpânea efectiv întreaga fortăreaţă care este Europa Centrală. Sir Charles Peake vociferă în numele Marii Britanii. Franţa rosti cuvinte mari, dar ele nu făcură decât să-i arate neputinţa. America propuse, cu solemnitate, un plan de contramă- suri, dar acesta era ca şi cum ai fi plănuit ca Dunărea să curgă spre Alpi. Era pur şi simplu o pierdere de timp şi o risipă de cuvinte frumoase. Rusia a prezentat un plan şi l-a impus. El exalta „dreptul suveran" al fiecărui stat riveran de a împiedica orice navă care venea din lumea necomunistă să intre în apele sale sau să se oprească la docuri şi să încarce o baniţă de grâne sau un sac de lână. Acordul însărcina Moscova (şi România) cu supravegherea Deltei. Prin înţelegerile comerciale care erau Sovro/n-urile, Uniunea Sovietică controla fiecare mişcare comercială de pe Dunăre.

Un secol de istorie fusese dat înapoi. Moscova avea controlul deplin asupra Dunării. Vor urma Dardanelele?

O nouă constituţie
9

Rusia Sovietică a pecetluit uşa temniţei care a devenit România cu o nouă constituţie bolşevică, la care s-au mai adăugat câteva zăvoare, sub forma pactelor militare. Constituţia a fost inspirată după cea a Uniunii Sovietice şi a fost trecută în grabă prin Parlamentul comunist, în decursul a numai câtorva ore. O astfel de măsură, care, practic, schimba întreaga ordine socială din România, nu a suscitat nici o discuţie şi a fost adoptată fără nici o urmă de împotrivire. Un document simbolizând o ruptură cu o mie de ani de istorie românească şi o răsturnare a unor tradiţii statornicite de mai bine de cincizeci de generaţii a fost cu atâta seninătate şi entuziasm aprobat de către pretinşii „reprezentanţi ai României", de parcă ar fi fost vorba de a anunţa victoria într-un meci de fotbal. Aceasta era starea de neputinţă generală la care Kremlin-ul şi Armata Roşie aduseseră poporul român, în perioada august 1944 – martie 1948.

Aceasta nu înseamnă, bineînţeles, că actuala Constituţie va reprezenta un corp obligatoriu de legi fundamentale sau că regimul comunist din România va acorda vreo atenţie prevederilor ei esenţiale. „Drepturile poporului", pe care ea le cuprinde, nu au fost aplicate nici o singură zi, iar îngrădirile pe care se pretinde că le exercită asupra puterii statului au fost de la început ignorate. Comuniştii din conducerea statului au proclamat, în nenumărate rânduri, că un

stat bolşevic, întruchipând „dictatura proletariatului”, avea în primul rând menirea de a distruge burghezia, până la ultimele sale rămăşiţe. Având în vedere toate acestea, ce altceva poate fi o astfel de constituţie, care pretinde că acordă toate drepturile civice, decât o mare ipocrizie? Toate constituţiile bolşevice promulgate până acum s-au dovedit a fi o înşelătorie. Constituţia română are totuşi o anumită semnificaţie, în măsura în care ea scoate la iveală cu claritate principalele scopuri ale dictatorilor comunişti.

Faptul că documentul se bazează pe Constituţia sovietică a fost subliniat de nenumărate ori de către iniţiatorii ei. De pildă, Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul din cei patru comunişti de frunte ai României, secretarul general al Partidului Comunist şi raportor asupra Constituţiei în faţa Marii Adunări Naţionale, declara că noua Constituţie promite noi drepturi cetăţeneşti, care nu au fost proclamate sau garantate în nici o altă lege fundamentală, cu excepţia celei a Uniunii Sovietice sau în acelea ale noilor democraţii, inspirate de Constituţia sovietică: dreptul la muncă, la educaţie, la odihnă şi la securitate socială. ■

Care erau ţelurile Constituţiei sovietice şi ce a înfăptuit ea pentru ordinea socială din acea ţară au exprimat mulţi conducători comunişti. Promulgarea Constituţiei sovietice era sărbătorită, în fiecare vară, prin articole şi discursuri înflăcărate. în timpul verii lui 1948, ziarul bolşevic *Pravda* ţinea să remarce: „Constituţia noastră se bazează pe tezele potrivit cărora societatea socialistă este constituită din două clase: muncitorimea şi ţărănimea, alături de care se situează intelectualitatea poporului. Constituţia presupune faptul că Partidul Comunist reprezintă avangarda clasei muncitoare, în lupta ei pentru sistemul socialist, şi nucleul tuturor organizaţiilor

proletariatului, oficiale sau neoficiale. Bazându-se pe Constituţie, Partidul bolşevic a condus popoarele Uniunii Sovietice spre victorii măreţe. Raportul dintre forţele sociale a fost complet schimbat. A fost creată o nouă industrie socialistă. Culacii au fost desfiinţaţi. S-a înfăptuit sistemul gospodăriilor colective".

Toate acestea arată că prin Constituţia bolşevică s-a asigurat dominaţia unui singur grup şi s-a realizat confiscarea întregii proprietăţi, inclusiv a celei ţărăneşti. Exact acesta este şi scopul Constituţiei din România. După ce s-a făcut cu izvoarele de inspiraţie ale noii Constituţii româneşti, ministrul Gheorghe Gheorghiu- Dej a subliniat că „ea confirmă abolirea instituţiilor arhaice şi reacţionare, ca de pildă Senatul, proclamând Marea Adunare Naţională, ca singură autoritate în stat". Cu făţărnicie, el a ridicat în slăvi sistemul partidului unic, pe cale de a se instaura în România, spunând: „De peste mări, ni s-ar putea reproşa că România nu a adoptat o constituţie conform căreia două clici politice, deopotrivă de străine de interesele clasei muncitoare, să ajungă pe rând la cârma ţării. Ni se poate reproşa că n-am îngăduit ca în Parlamentul nostru să pătrundă agenţii de încredere ai milionarilor, ai regilor oţelului, petrolului sau industriei conservelor. N-ar fi de mirare dacă De Gasperi şi-ar exprima îndoieli asupra democraţiei în România, pentru că această democraţie nu a trimis pe tot cuprinsul ţării 300.000 de poliţişti, înarmaţi cu mitraliere americane. Pe noi ne lasă reci criticile şi furia imperialiştilor şi a purtătorilor de cuvânt ai acestora. Ceea ce contează pentru noi este opinia poporului".

Cum nu mai încăpea nici o îndoială asupra naturii constituţiei pe care Uniunea Sovietică urmărea să o vâre pe gât poporului român, tot astfel nu era nici o

îndoială asupra naturii Parlamentului. Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Marea Adunare Naţională a Republicii Populare Române se deosebeşte ca cerul de pământ, atât faţă de parlamentele regimurilor reacţionare, cât şi faţă de cele din democraţiile burgheze. Marea Adunare Naţională este alcătuită din sute de muncitori şi ţărani, membri de toate gradele ai forţelor armate, femei, tineri, mici comercianţi, autentici reprezentanţi ai poporului”. Dej atrăgea atenţia în mod special asupra prezenţei reprezentanţilor armatei: „Cum ar putea Armata să rămână indiferentă la grijile publice, când ea însăşi poartă grija întregului popor!”, a exclamat el.

După aceasta, ministrul a descris, plin de hotărâre, felul în care recent alesul Parlament urma să funcţioneze. „Marea Adunare Naţională, spunea el, se va deosebi fundamental, prin metodele sale de lucru, de vechile parlamente burgheze. Noii deputaţi vor colabora pentru a pregăti măsurile politice, sociale şi economice necesare pentru ţară, iar apoi se vor întoarce la propriile lor locuri de muncă, pentru a vedea cum sunt aplicate deciziile luate”.

Examinând acest discurs strident, observăm cel puţin două aspecte sinistre. Unul este acela că menirea membrilor Adunării era să aclame, să aplaude, să voteze prin urale şi apoi să se întoarcă acasă, la preocupările lor. Ei erau simple marionete într-o farsă, descrisă ca atare, chiar de omul care urma să se folosească de dânşii. Mai reprezentativi erau reprezentanţii armatei, prezenţi în Adunare; ei simbolizau votul armatei, al unei armate concepută să funcţioneze ca o simplă unealtă a partidului. Toţi soldaţii şi ofiţerii votaseră. Deschis, aşa cum şeful lor, ministrul comunist de război, Emil Bodnăraş, le ordonase s-o facă. Nici n-ar fi îndrăznit să facă altfel. De fapt, ei reprezentau Rusia Sovietică în secţiile de votare româneşti; ei ajutaseră Rusia Sovietică să

trimită „reprezentanţi ai României” în Marea Adunare Naţională, unde ei urmau să aclame o constituţie care deposeda de drepturi poporul român.

Priviţi cum votau soldaţii români! Timp de mai mult de trei ani, agenţii sovietici epuraseră sever armata. De 37 de luni, aceasta fusese plasată sub conducerea unor trădători, ce se aflau în serviciul a patru comunişti cu o mentalitate străină, impuşi de o putere străină. Mii de ofiţeri fuseseră concediaţi, încă şi mai mulţi degradaţi şi, nu puţini dintre ei, arestaţi. Armata Roşie ocupa ţara, ofiţerii sovietici se infiltraseră în fiecare organizaţie militară românească, comisarii politici comunişti erau activi în fiecare unitate militară, o campanie masivă de îndoctrinare comunistă se desfăşura, zi şi noapte, înainte chiar ca recruţii să fie mobilizaţi. în plus, promovările se făceau pe baza zelului arătat faţă de comunişti; ataşamentul faţă de Rusia era o trăsătură principală a loialităţii militare; democraţiile vestice erau descrise ca diabolice; iar „partidele istorice” erau înfăţişate, în fiecare cazarmă, în fiecare club ofiţeresc, ca o personificare a trădării. în faţa unei asemenea terori şi presiuni, cum ar fi putut soldaţii şi ofiţerii, sub privirea necruţătoare a comisarilor comunişti, să voteze împotriva ordinelor comandanţilor lor?

Astfel s-au desfăşurat alegerile pentru Marea Adunare Naţională. Aceasta explică de ce Adunarea era atât de „diferită de Parlamentele burgheze”. în ea se regăseau, aşezaţi în băncile parlamentare, în picioare, ori aclamând de zor, 414 membri, dintre care 405 aparţineau partidului unic, iar ceilalţi 9 erau afiliaţi Frontului guvernamental. Şapte dintre ei erau liberali renegaţi care se desprinseseră dintr-o fracţiune de alţi liberali renegaţi pe care comuniştii i-au aruncat la gunoi, după ce s-au folosit de ei aproape 30 de luni. Ceilalţi doi deputaţi dintr-un partid neguvernamental erau doar nişte acrobaţi politici,

aparţinând apostatului Partid Ţărănesc Democrat, care se desprinseseră din Partidul Naţional Ţărănesc al lui Maniu şi reuşiseră să se agaţe de scara celui din urmă vagon guvernamental, fără însă ca cineva să-şi dea osteneala de a le deschide uşa. Guvernul comunist i-a tolerat, atât pe renegaţii liberali cât şi pe cei ţărănişti, pentru a putea spune lumii că în România există o opoziţie. De fapt, aşa-zisa opoziţie îşi ridica glasul doar pentru a aproba fiecare propunere comunistă, prin urale, la fel de puternice ca ale comuniştilor înşişi.

Din cei 405 deputaţi guvernamentali din Marea Adunare Naţională, 200 erau comunişti, 125 erau comunişti mascaţi, sub numele de „ţărani", aparţinând Frontului Plugarilor al lui Groza, iar 45 erau tot comunişti, camuflaţi sub denumirea de „intelectuali", aparţinând Partidului Naţional Popular. Restul erau deputaţi maghiari în serviciul lui Groza, al comunismului şi al Kremlin-ului. Ungurii erau chiar fericiţi să coopereze cu Groza, pentru distrugerea României. în timpul alegerilor pentru Marea Adunare Naţională, s-a raportat că partidul unic a primit 7.117.267 de voturi din 7.732.625 exprimate. Totul arăta atât de uniform, de parcă ar fi trecut pe acolo un buldozer. Naţiunea română fusese împinsă cu repeziciune într-un gigantic malaxor, din care a ieşit compact votul ei, fără ca o piatră mai tare să fi rămas nesfărâmată sau ca angrenajul pus la punct de către Moscova să sufere vreo stricăciune. în 28 martie 1948, naţiunea română a fost adusă în situaţia în care nu mai putea face nimic altceva decât să împlinească voinţa Guvernului.

Nu este deloc sigur că, de fapt, cele mai mult de 7.000.000 de persoane au votat într-adevăr pentru regim, în acea sinistră zi de martie. Verificarea urnelor şi a buletinelor de vot nu a fost posibilă. Comuniştii puteau anunţa orice cifră voiau. Ei au raportat cu

4.000.000 mai multe voturi decât se înregistraseră la alegerile din noiembrie 1946. Unii români anticomunişti erau de părere că cel puţin jumătate din cele 7.732.652 de buletine de voturi care au apărut în anunţul oficial erau fictive, dar ei nu aveau o dovadă clară pentru a-şi susţine afirmaţiile.

Eu cred că o naţiune asuprită ajunge adesea pe culmile disperării, atunci când o rezistenţă deschisă nu este posibilă. Rusia era puternică, agresivă şi prezentă efectiv la locul alegerilor, în timp ce America era îndepărtată şi pasivă. înalţii ierarhi ai celei mai mari Biserici româneşti au fost aduşi la supunere, la fel ca şi armata şi o mare parte a intelectualităţii. Principalul partid de masă, Partidul Naţional Ţărănesc, fusese distrus, iar conducătorii săi arestaţi. Singurul partid de importanţă cu adevărat naţională fusese redus la tăcere. Mulţi ţărani au avut de suferit datorită rezistenţei lor în faţa comuniştilor, iar muncitorii au fost siliţi să se înregimenteze în sindicate controlate de aceştia. Luând în consideraţie toate acestea, sunt înclinat să cred că cele mai multe familii modeste, aflate în cele zece mii de sate şi oraşe, au votat aşa precum li s-a indicat. Comuniştii aveau, aşadar, Adunarea Naţională pe care şi-o doriseră, iar aceasta a acceptat Constituţia comunistă care dădea pentru totdeauna puterea în mâinile celor câtorva comunişti din Biroul Politic, mai precis în mâinile Uniunii Sovietice. Proiectul guvernului a fost înaintat Parlamentului la 8 aprilie, două zile după prima întrunire a acestuia, şi a fost adoptat în unanimitate la 13 aprilie, fără a suferi schimbări esenţiale. Cele 110 articole au fost reduse la 105, ca rezultat al anumitor ajustări.

în multe din prevederile sale, ca şi în majoritatea formulărilor ei, Constituţia dă impresia că ar fi democratică. Cuvântul „popor” este folosit în mod

repetat, într-o manieră elocventă. Dar în toate cazurile, prin democraţie şi popor se înţelege, pur şi simplu, dictatură comunistă. în articolul al doilea se spune: „Republica Populară Română a fost creată prin lupta poporului român, condus de clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacţiunii şi imperialismului”. Acestea sunt exact aceleaşi cuvinte pe care comuniştii le folosesc când vorbesc despre partidul lor. Formula luptei împotriva fascismului, a reacţiunii şi a imperialismului, înseamnă de fapt că ţelul politic principal al Republicii Populare Române este lupta împotriva a tot ceea ce nu este comunist.

Capitolul al doilea se ocupă cu „structura economico-socială a republicii”, iar articolul al doilea precizează: „Bunăstarea ţării, bogăţiile subsolului, apele şi râurile, sursele de energie naturală, căile de comunicaţie maritime şi aeriene, poşta, telegraful, telefonul şi radioul, aparţin statului, ca bunuri comune”. în următorul articol se poate citi: „Proprietatea comună a întregului popor constituie iiindamentul material al programului economic şi al independenţei naţionale a Republicii Populare Române. Apărarea şi dezvoltarea proprietăţii comune a poporului reprezintă o îndatorire a fiecărui cetăţean. Comerţul interior şi exterior este reglat şi controlat de către stat. El poate fi, de asemenea, efectuat de către stat.”

„Când interesul general o cere, mijloacele de producţie industriale, aflate în posesia persoanelor fizice, pot deveni proprietatea statului.”

„Statul îi sprijină pe toţi cei care muncesc. Fiecare cetăţean e obligat să muncească.”

„Cetăţenii au, de asemenea, drept la odihnă. Odihna este asigurată prin organizarea programului de muncă, prin concedii anuale plătite, în conformitate

cu legea, prin aşezăminte de odihnă şi case de sănătate, parcuri publice şi alte instituţii speciale”.

„Pământul aparţine celor care îl muncesc. Statul protejează dreptul ţăranilor la muncă. El încurajează şi sprijină cooperativele săteşti. Pentru a stimula dezvoltarea agriculturii, statul poate crea întreprinderi de stat.”

„Statul conduce şi planifică economia naţională, în vederea dezvoltării economice a ţării, pentru a asigura bunăstarea poporului şi garantarea independenţei naţionale”.

Această parte a Constituţiei permitea aşadar statului nu doar să controleze orice activitate economică, dar şi să-şi însuşească orice fel de proprietate, inclusiv pământul ţăranilor. Guvernul comunist a pus imediat în aplicare acest drept, conceput anume pentru a-l deposeda pe om de bunurile sale, „în folosul binelui comun”. Confiscarea proprietăţii constituie esenţa însăşi a acestei Constituţii, scopul principal pentru care au acţionat comuniştii încă din ziua în care au preluat puterea.

învăţământul primea, într-adevăr, atenţia cuvenită, iar minorităţile au fost bine susţinute în acest sens. Orice manifestare a urii de rasă era pedepsită de lege. Statul şi-a luat sarcina de a sprijini dezvoltarea artei şi a ştiinţei, precum şi pe aceea de a organiza institutele de cercetări, bibliotecile, editurile, teatrele, conservatoarele de muzică. Imediat după aceste priorităţi venea familia, care urma „să se bucure de protecţia statului”. „Părinţii au aceleaşi obligaţii faţă de copiii născuţi în afara căsătoriei ca şi faţă de cei născuţi în cadrul căsătoriei”. Toate aspectele vieţii trebuiau să fie secularizate; rolul bisericii urma să fie redus la oficierea de liturghii şi rugăciuni. în articolul care cuprindea aceste prevederi, se menţiona:

„Libertatea de conştiinţă şi religioasă este garantată de către stat. Comunităţile religioase sunt

libere să se organizeze ele însele, atâta timp cât riturile şi practicile lor nu contravin Constituţiei, securităţii publice sau moralei. Nici o congregaţie sau grup religios nu poate deschide sau organiza şcoli de învăţământ general. Sunt admise doar şcolile din cadrul învăţământului teologic, care trebuie să funcţioneze sub controlul statului".

Urma o clauză prin care „Libertatea individuală a cetăţenilor este garantată. Nimeni nu poate fi arestat şi reţinut mai mult de 24 de ore, fără mandat." Un alt articol afirma, de asemenea, că: „Libertatea presei, a cuvântului, a întrunirilor, procesiunilor şi demonstraţiilor, este garantată". Ce însemna această „libertate", aflăm din fraza imediat următoare:

„Posibilitatea de a exercita aceste drepturi este garantată prin faptul că mijloacele de tipărire şi locurile destinate întrunirilor sunt la dispoziţia celor ce muncesc".

„Cetăţenii au de asemenea dreptul să intre în asociaţii şi să se organizeze ei înşişi". Dar şi aici intervin câteva lămuriri. Dreptul este condiţionat în funcţie de scopul urmărit, care trebuie să nu fie „împotriva ordinii democratice, stabilite de Constituţie. Orice asociaţie cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă şi pedepsită de lege". De fapt, libertatea cuvântului, a întrunirilor şi a asocierii, este garantată doar comuniştilor şi interzisă oricui altcuiva. Toate aceste promisiuni ilustrează cinismul Constituţiei comuniste. Conform esenţei doctrinei comuniste, propovăduită şi practicată de toate regimurile bolşevice, scopul statului este înlăturarea burgheziei, deşi acum Constituţia română pretinde că garantează libertatea individuală a tuturor cetăţenilor. Chiar în momentul în care articolul era adoptat, cu entuziasm şi unanimitate, de către Marea Adunare Naţională, închisorile româneşti gemeau de oameni care nu ştiau nici măcar pentru ce fuseseră arestaţi şi

împotriva cărora nu fusese formulată nici o acuzaţie.

Prevederile Constituţiei privind sursa autorităţii în stat sunt excelente, dar rămân simple vorbe goale: „Marea Adunare Naţională este organul suprem al puterii în stat” şi, teoretic, este aleasă de popor. Este singurul organ legislativ faţă de care, tot teoretic, fiecare autoritate a statului este subordonată. Este condusă de un Prezidiu, format din 19 membri, al cărui preşedinte este, de fapt, preşedintele Republicii Populare Române. Prezidiul este cea mai înaltă autoritate în stat şi este ales de către corpul legiuitor, rezultat din alegeri. El emite decrete cu putere de lege, semnează legi, interpretează legi cu ajutorul decretelor cu putere deplină, iar, între sesiunile Adunării, poate lua orice fel de măsuri, mergând până la a declara război şi a încheia tratate. Oricând, el poate ratifica sau denunţa un tratat.

Activitatea de zi cu zi a Adunării nu este condusă de Prezidiu, ci de un birou alcătuit dintr-un preşedinte, doi vicepreşedinţi şi un secretar. înfiinţarea Biroului Marii Adunări Naţionale a fost un plan al comuniştilor pentru a recompensa pe unii intelectuali de al căror prestigiu aveau nevoie sau pentru a se debarasa de câţiva tovarăşi, care deveniseră stânjenitori. Primii recompensaţi cu această sinecură aparţineau ambelor categorii.

Organul executiv şi administrativ suprem este Consiliul de Miniştri sau Guvernul: „Sarcina lui este aceea de conducere administrativă a statului; el coordonează şi emite directive generale pentru ministerele din subordine, conduce şi planifică economia naţională, alcătuieşte bugetul de stat, asigură ordinea publică şi siguranţa statului. Guvernul conduce politica generală a statului în domeniul relaţiilor externe. El organizează şi întreţine forţele armate”. Este responsabil în faţa Adunării pentru activităţile sale şi depune jurământul în faţa

Prezidiului. Miniştrii pot sau nu să fie membri ai Adunării. Ei pot fi urmăriţi în justiţie sau condamnaţi pentru actele lor. Prezidiul poate anula o decizie ministerială, pe motiv de necon- stituţionalitate.

Toate aceste paragrafe par a fi foarte democratice, iar prevederile privind administraţia locală sunt, de asemenea, ideale pe hârtie, în aparenţă, este un mare pas înainte faţă de practicile din România dinainte de război şi, tot în aparenţă, autonomia locală este pe deplin asigurată. Organele autorităţii locale sunt „consiliile populare" (sau „sfaturile"). Ele sunt „alese pe termen de 4 ani, prin vot universal, direct, egal şi secret" şi sunt „răspunzătoare în faţa poporului". Consiliile populare aleg, dintre membrii lor, comitete executive care au sarcina de a le supraveghea activitatea, iar aceasta este foarte diversă.

„Consiliile populare conduc şi administrează activitatea locală, economică, socială şi culturală, în conformitate cu legile şi cu dispoziţiile organelor administrative superioare. Ele elaborează şi execută planul economic şi bugetul local, ţinând cont de planul naţional general şi de bugetul general de stat, au în grijă administrarea proprietăţii locale şi a întreprinderilor, menţinerea ordinii publice, apărarea drepturilor cetăţenilor, respectarea şi aplicarea legilor, luarea de măsuri imediate, pentru bunul mers al economiei locale". Aceste soviete locale sunt desemnate a fi conducătorul suprem al fiecărei comunităţi. Din moment ce sunt alese de către popor, nu este oare poporul cel care stăpâneşte?! Doar în aparenţă!

Curtea Supremă este responsabilă pentru aplicarea legii pe întreg cuprinsul ţării. „Ea supraveghează întreaga activitate a organelor judiciare. în fruntea ei se află procurorul general şi procurorii generali adjuncţi. Ei judecă şi pedepsesc crimele împotriva ordinii democratice, a libertăţii publice şi a

independenţei naţionale. Subordonate Curţii Supreme sunt „Curţile Poporului, care judecă toate cazurile, în afara celor de competenţa Curţii Supreme”.

Expresia „asesori publici” sună destul de bine. Ea evocă imaginea unor bărbaţi şi femei, trudind din greu, la ţară sau la oraş, care-şi soluţionează disputele pe calea raţiunii şi a bunului simţ, fără intervenţia unor avocaţi vicleni sau a unor judecători docţi ce caută întotdeauna soluţiile în paragrafele complicate ale manualelor
şi tratatelor de drept.

într-adevăr, cea mai mare parte a articolelor din Constituţie ' sună bine, cu referiri constante la puterea populară, drepturile poporului şi responsabilitatea faţă de popor a tuturor autorităţilor de stat. Dar, de fapt, Constituţia consfinţeşte doar confiscarea puterii absolute în stat de către un mic grup de persoane din fruntea Partidului Comunist. Nu Constituţia a fost cea care a oferit această putere comuniştilor, pe de o parte pentru că nu avea autoritate să o facă, iar pe de altă parte, pentru că aceştia puseseră deja mâna pe putere. Ea le furniza însă justificări legale pentru fiecare abuz. Lanţurile comuniste erau decorate cu câteva fundiţe roşii.

Situaţia actualului sistem de guvernare în România era următoarea: puterea supremă aparţinea Uniunii Sovietice, care ocupase militar şi politic România în toamna lui 1944. Ea a continuat să păstreze în această ţară o armată numeroasă, până în 1948, şi a instalat adevărate colonii de civili ruşi în poziţiile cele mai importante. într-adevăr, în iulie 1948, guvernul român a decretat că: „Cetăţenia română poate fi acordată, cu sau fără o şedere anterioară în ţară, celor care aduc servicii importante Republicii Populare Române”. Aşadar, dacă Uniunea Sovietică dorea, putea să păstreze un număr oricât de mare de cetăţeni ruşi în România, aceştia devenind, automat, cetăţeni români.

Uniunea Sovietică îşi exercită autoritatea supremă în România, în cea mai mare parte, prin intermediul micului Birou Politic al micului Partid Comunist. Acest organism controlează armata, poliţia, justiţia şi orice alt instrument al puterii. Controlează toate mijloacele de comunicare şi interzice toate organizaţiile sau mişcările independente. Biroul Politic a înfiinţat sfaturi locale sau consilii populare, în fiecare comună sau judeţ. Aceste sfaturi erau alese formal şi confirmate de un electorat care nu avea voie să voteze decât pentru candidaţii comunişti. Sfaturile erau împuternicite să controleze toate activităţile economice şi chiar să confişte proprietăţile, dacă partidul o cerea.

Guvernul sau cabinetul reprezintă principalul instrument de putere. El a fost creat de Partidul Comunist, folosind toate sursele pe care le-a avut la îndemână, şi este condus de cei câţiva comunişti de frunte. Nu există nimeni în ţară care să fie în stare să modifice sau să influenţeze vreo măsură guvernamentală. Constituţia elaborată de comunişti oficializează exercitarea puterii absolute a Partidului asupra vieţii, libertăţii, gândirii sau dreptului la fericire al fiecărui om.

Peste toată această construcţie domneşte Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Pentru a-şi întări şi mai mult puterea, Uniunea Sovietică a impus României, în 1948, semnarea unui tratat militar. De fapt, tratatul avea o mică însemnătate, deoarece, chiar în lipsa lui, Uniunea Sovietică dispunea de România după bunul său plac, dar a oferit Moscovei o îndreptăţire legală pentru orice acţiune militară viitoare, pe care ar fi putut să o întreprindă în România. De asemenea, oferea un bun prilej pentru o şi mai mare propagandă comunistă. Tratatul conţinea şase clauze şi obliga România să ajute Uniunea Sovietică, alăturându-i-se pentru îndepărtarea oricărei ameninţări de agresiune

din partea Germaniei sau a oricărui stat care s-ar fi asociat Germaniei, „în orice fel”. Această formulare putea presupune orice. Chiar şi un discurs pro-german, rostit de către un american în Kalamazoo, putea fi numit ameninţare americană împotriva securităţii sovietice, necesitând o acţiune comună româno-sovietică.

Viaceslav Molotov a explicat esenţa tratatului în următoarele cuvinte: „Concluzia acestui tratat, care are în vedere salvgardarea păcii şi a colaborării paşnice între două state vecine, cât şi salvgardarea păcii şi securităţii popoarelor, dobândeşte o semnificaţie particulară în acest moment, când din tabăra imperialistă instigatorii la un nou război încearcă să provoace confruntarea între cele două blocuri militare şi politice, acţionând împotriva statelor democratice şi pentru împiedicarea cooperării paşnice între naţiuni”.

Primul ministru român, care împreună cu o impresionantă delegaţie s-a aflat la Moscova pentru semnarea Tratatului, nu a fost mai puţin exuberant. Părăsind Moscova, el a declarat directorului departamentului de protocol din cadrul Ministerului de Externe al Uniunii Sovietice: „Vă rog să-i transmiteţi lui Stalin, marele con- . ducător al poporului sovietic, că poporul român nu va uita, pururea, generozitatea sa care ne uşurează înaintarea pe drumul reconstrucţiei şi al independenţei, drum care a dat poporului român posibilitatea să devină stăpân în propria sa ţară.

„Vă rog să-i transmiteţi lui Stalin mulţumirile luptătorilor români, ale clasei muncitoare şi ale ţărănimii muncitoare. Vom avea grijă ca acest Tratat, pe care l-am semnat şi a intrat în vigoare, să consolideze prietenia dintre cele două ţări şi strânsa

colaborare pentru reconstrucţia patriei noastre. închei cu cuvintele: Trăiască poporul Uniunii Sovietice! Trăiască Guvernul Uniunii Sovietice! Trăiască marele conducător al Uniunii Sovietice!”

Aceste cuvinte au fost rostite de înstăritul Groza, cel care şi-a salvat toate proprietăţile şi fabricile din faţa confiscărilor comuniste.

Pravda dedica tratatului, la 6 februarie, un exuberant editorial, afirmând: „Milioane de muncitori din toate ţările vor primi acest tratat cu o mare satisfacţie. Istoria relaţiilor Uniunii Sovietice cu România, după război, este un exemplu desăvârşit pentru politica altruistă a Uniunii Sovietice.

„Binevoitoarea armată sovietică a pus capăt încercărilor la care era supus poporul român, care a suferit îndelung, sub jugul capitaliştilor români şi străini. Ca rezultat al înfrângerilor Germaniei fasciste, muncitorilor români li s-a dat posibilitatea să-şi clădească viaţa pe care o doresc, în acord cu propriile lor aspiraţii. România şi-a ocupat locul printre statele democratice”.

Tratatul a fost prima verigă din seria de tratate militare care leagă România de Rusia şi de sateliţii acesteia. Mai multe astfel de verigi de fier au înlănţuit, curând, România. Rusia este legată de Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, Albania; majoritatea sunt, la rândul lor, legate între ele şi, în acelaşi timp, de România. Orice român, lipsit de averea sa ori de libertate, silit să intre în colhoz sau să presteze muncă obligatorie, se găseşte, în plus faţă de toate acestea, aşezat în bătaia puştii a şase state comuniste, îndărătul cărora stă, atotputernică, Uniunea Sovietică.

Tratatele militare, o Constituţie totalitară, corporaţiile comerciale, despăgubirile supradimensionate, agenţii comunişti, civilii ruşi şi armata de ocupaţie, toate acestea reprezintă cătuşele cu care Rusia Sovietică, întinsă pe teritoriul vast şi impenetrabil de la Prut la Pacific, a ferecat, fără putinţă de scăpare, naţiunea română.

întunericul se preface în beznă - ultima seară a anului 1948

Clopotele bisericilor bat învăluite într-o mare tristeţe, marcând sfârşitul celui mai nefast an din istoria modernă a României şi începutul unuia ce se anunţă încă şi mai nefast.

Nici o rază de speranţă nu răzbate din miezul beznei bolşevice care se întinde deasupra răsăritului Europei. Ofensiva împotriva oricărei religii s-a intensificat. în Bulgaria de exemplu, toate şcolile protestante au fost închise. Şcolile duminicale au fost şi ele desfiinţate. Mai mult de o zecime dintre pastorii protestanţi au fost arestaţi, iar unii dintre ei au fost condamnaţi la muncă silnică, în mine. Mulţi credincioşi protestanţi au fost reţinuţi şi deportaţi. Exarhul Ştefan a fost îndepărtat, iar preoţii rămaşi liberi au fost transformaţi în agenţi bolşevici.

în România, Biserica Greco-Catolică a fost interzisă, iar bunurile sale confiscate, prin decret comunist. Toate aceste persecuţii au afectat pe mai mulţi credincioşi decât s-ar întâmpla, de pildă, în cazul în care în Statele Unite ar desfiinţa Biserica Congregaţională.

în Ungaria, conducătorii Bisericii Luterane, inclusiv episcopul primat, au fost cu toţii întemniţaţi. în Slovacia, pastorii baptişti au fost arestaţi, iar bisericile închise.

Ofensiva comunistă împotriva Bisericii Romano-Catolice a izbucnit, cu o furie oarbă, în Polonia,

Cehoslovacia şi România. Curajosul cardinal Jozsef Mindszenty a fost arestat, în Ungaria. Tovarăşul lui Tito, Eduard Kardelj, liderul comunist al Sloveniei, a decretat noi persecuţii împotriva catolicilor din această ţară. Toate acestea au fost însoţite de o rapidă şi aproape isterică intensificare a îndoctrinării bolşevice. Lumea comunistă este confruntată cu recrudescenţa unei înspăimântătoare campanii leninist-staliniste. Toată lumea este silită să fie de acord cu Molochul materialist. Doctrina Kremlin-ului este trâmbiţată pe toate posturile comuniste de radio, în ziare, în cărţi, în şcoli, în cluburile de dezbateri, în laboratoarele de biologie, în cercurile literare, în mine sau în fabricile de tractoare. Absolutismul partidului unic a fost dus dincolo de orice limită.

în decembrie 1948, Partidul Comunist Bulgar, într-o neobişnuit de pompoasă ceremonie, la care au participat ştabi comunişti din peste 20 de ţări, a decretat o nouă serie de persecuţii împotriva celor câtorva vestigii de independenţă. în cursul ac iaşi luni, comuniştii polonezi i-au asimilat pe socialişti, în epurări dramatice.

Persecuţia comunistă a sporit îmţ . va tuturor minorităţilor. Comuniştii români au dat recent o lovitură evreilor, ungurilor, ruşilor şi sârbilor din ţară, interzicându-le categoric să se grupeze în orice fel de uniuni naţionale. Toţi aceştia au fost practic siliţi să se dizolve în marea masă a proletariatului. Conflictul bulgaro-sârb, fricţiunile dintre cehi şi slovaci, ura dintre albanezi şi sârbi, au atins noi culmi, iar chestiunea macedoneană a ajuns să semene cu o torţă aprinsă. Toate aceste disensiuni i-au făcut frenetici pe conducătorii bolşevici, umplfndu-i de speranţe şi temeri, în acelaşi timp. Ei

au întrezărit că un posibil conflict global care ar izbucni le-ar putea deschide calea spre şi mi multă putere. în acelaşi timp, însă, ei văd peste tot conspiraţii burgheze înspăimântătoare care-i fac să-şi înteţească teroarea, prin masive epurări, pretutindeni pe continent.

Pentru a-şi perfecţiona aparatul totalitar, în vederea preluării puterii în întreaga lume, guvernele comuniste din tot răsăritul Europei se silesc să-i elimine pe ţăranii independenţi, sporind asupra lor presiunile, pentru a-i forţa să intre în colhozuri. Comuniştii sunt pe cale de a lansa o ofensivă care va face, cu siguranţă, din 1949, cel mai îngrozitor an din întreaga istorie modernă, pentru toţi ţăranii Europei răsăritene.

în Bulgaria, de exemplu, mai mult de jumătate dintre ţărani şi-au pierdut, în decursul ultimilor patru ani, pământul, iar, alături de lichidarea totală a independenţei ţărănimii, ultimele rămăşiţe ale iniţiativei private au fost repede înăbuşite şi în mediul urban conform planurilor bolşevice. Guvernul comunist al lui Groza este şi el o parte din această conspiraţie globală de jaf şi teroare. El şi-a lansat propria ofensivă, în sate şi oraşe, asupra celor 16 milioane de locuitori ai ţării. De aceea, bătaia clopotelor, anunţând anul 1949, răsună trist peste România de astăzi.

Clopotele bat pentru fiecare familie românească...

Nota editorului

Cartea pe care o punem – pentru prima dată – la dispoziţia cititorului român a fost scoasă dintr-un strat de arheologie jurnalistică peste care s-a aşternut aproape o jumătate de secol.

Scrisă cu scopul de a face cunoscută publicului american tragedia României comunizate, relatarea lui Markham devine, din capitol în capitol, o istorie afectivă, realizată paradoxal din înlănţuirea unor reportaje puternice şi a unor analize politice cu tăietură fină şi exactă.

Despre autor se ştiu destul de puţine lucruri. Fiu de pastor protestant din provincia profundă a Kansas-ului, Reuben Henry Markham a devenit în anii '30 corespondentul pentru Balcani al ziarului „Christian Science Monitor". După război a revenit în ţara noastră, asistând consternat, ca atâţia ziarişti şi diplomaţi occidentali, la uciderea lentă a democraţiei româneşti, efectuată de comunişti şi sovietici sub privirile resemnate ale cancelariilor Marilor Puteri. în 1946 a participat efectiv la campania electorală, însoţind mai ales pe naţional-ţărănişti în călătoriile lor din Moldova şi Transilvania şi fiind reţinut în mai multe rânduri de agenţii sovietici şi de Siguranţa condusă din umbră de Emil Bodnăraş. A *fost în cele din urmă expulzat şi a continuat să urmărească din America situaţia ţării, publicând în 1949, la Boston, „România sub jugul sovietic ".*

Cartea este un elogiu nereţinut adus poporului român şi rezistenţei sale, aproape eroice, la instaurarea comunismului sovietic, rezistenţă dusă

cu fervoare, candoare şi credinţă în valorile democraţiei de tip occidental. Marii favoriţi ai autorului sunt naţional-ţărăniştii, în care vede pe cei mai autorizaţi continuatori ai democraţiei interbelice. Celelalte partide şi mişcări apar mai estompat, sau sunt omise, sau văzute cu severitate. Cei mai repudiaţi sunt, bineînţeles, comuniştii şi sateliţii lor, mercenari ai tru-

pelor de ocupaţie, în metodele cărora Markham descoperă un sistem cu nimic mai prejos decât nazismul. Soarta României din ultimele două decenii i se pare circumscrisă unui determinism cinic, dominat de cele două pietre de moară – bolşevismul sovietic şi nazismul german – care aveau finalmente să zdrobească democraţia şi suveranitatea ţărilor căzute în încleştarea lor.

Patosul cu care Markham apără adevărul românilor nu este întrecut decât de amărăciunea faţă de nepăsarea-prin care Aliaţii occidentali i-au lăsat Să spere că vor fi ajutaţi să iasă, măcar după terminarea războiului, din capcana istoriei şi din fatalitatea geografiei.

N-am operat prescurtări în text (uneori redundant de la un capitol la altul), dar am renunţat la primele capitole, care erau un compendiu elementar de istorie, scris exclusiv pentru uzul cititorului ce nu ştia nimic despre ţara noastră. Am corectat tacit unele greşeli de tipar, dar n-am intervenit, decât în cazuri flagrante, acolo unde autorul era incorect informat.

îl rugăm pe cititor să aibă, totuşi, înţelegere faţă de unele date sau interpretări eronate, fie – la început – din cauza prea marii apropieri de obiect, fie – mai târziu – din cauza documentării tot mai greu filtrate prin proaspăt coborîta cortină de fier.

Dincolo de aceste mici imperfecţiuni, cartea lui Reuben H. Markham rămâne o capodoperă a literaturii documentare din acel timp de răscruce.

în redactarea acestei lucrări traducătorul a primit un substanţial ajutor din partea
următorilor studenţi ai secţiei de engleză a Universităţii Baia Mare:
Oana Coman, Mihaela Pop, Oana Gâţa, Laura Săsăran, Lavinia Găvrilaş,
Roxana Weiss, Luminiţa Ardelean, Elisabeta Tripon, Nadia Şchiop, Florina Ciupe, Manuela Bicăzan, Carmen Stanciu.
Mulţumeşte, de asemenea, colegilor de la catedra de engleză, pentru sfaturile acordate cu generozitate,
şi conducerii Facultăţii de Litere a Universităţii Baia Mare, pentru sprijinul acordat în redactare.

Procesare computerizată
GAMBIT s.r.l.
Tel.: 613.63.09

Tipărit la
Tipografia FĂT-FRUMOS

65
1

Culegere text: Nicoleta Ţiproc, Ovidiu Marian, Călin Iepure, Szabolcs Kuki

Str. Ion Câmpineanu nr. 4, Bucureşti
Tel.: 614.70.50

FUNDAŢIA ACADEMIA CIVICĂ
Bucureşti, România
Piaţa Amzei 13, et. 2
C.P. 22-216, sector 1
Tel/fax: 312.58.54; tel. 659.59.09 Cont: 1520716000308 (în valută) Cont: 4072916000308 (în lei)
Banca Română de Dezvoltare Filiala „Triumf' (cod 416)
Bucureşti, Bd. 1 Mai nr. 45

FUNDAŢIA

în redactarea acestei lucrări traducătorul a primit un substanţial ajutor din partea
următorilor studenţi ai secţiei de engleză a Universităţii Baia Mare:
Oana Coman, Mihaela Pop, Oana Gâţa, Laura Săsăran, Lavinia Găvrilaş,
Roxana Weiss, Luminiţa Ardelean, Elisabeta Tripon, Nadia Şchiop, Florina Ciupe, Manuela Bicăzan, Carmen Stanciu.
Mulţumeşte, de asemenea, colegilor de la catedra de engleză,

Culegere text: Nicoleta Ţiproc, Ovidiu Marian, Călin Iepure, Szabolcs Kuki
pentru sfaturile acordate cu generozitate,
şi conducerii Facultăţii de Litere a Universităţii Baia Mare,
pentru sprijinul acordat în redactare.

Procesare computerizată
GAMBIT s.r.l.
Tel.: 613.63.09

Tipărit la
Tipografia FĂT-FRUMOS
Str. Ion Câmpineanu nr. 4, Bucureşti
Tel.: 614.70.50

FUNDAŢIA ACADEMIA CIVICĂ
Bucureşti, România
Piaţa Amzei 13, et. 2 C.P. 22-216, sector 1
Tel/fax: 312.58.54; tel. 659.59.09 Cont: 1520716000308 (în valută) Cont: 4072916000308 (în lei) Banca Română de Dezvoltare
Filiala „Triumf' (cod 416)
Bucureşti, Bd. 1 Mai nr. 45

FUNDAȚIA

